

ЖАМБЫЛ ОБЛЫСЫНЫҢ ТОПОНИМИКАЛЫҚ АНЫҚТАМАЛЫҒЫ

АРЫС

АЛМАТЫ

2014

Жамбыл облысы әкімдігінің Тілдерді дамыту басқармасының тапсырысы бойынша жарық көрді.

М.Х. Дулати атындағы ТарМУ-дің Ғылыми кеңесінің шешімімен баспаға ұсынылған (хаттама №9, 24.03.14).

Кеңесшілер:

К.Н. Көкірекбаев, Ү. Сапақова, Т.Ж. Жаңақұлов,
М.Н. Сарыбеков, М. Рысдәулет, Е. Әлімжан, Т. Молдақынов,
Ә. Әзбергенова, Ж. Кәрібаев, А. Майлыбаев, Б. Масат.

Пікір жазғандар:

Жанұзақ Т. – ф. ғ. д., профессор,
Әбдуалиев А. – т. ғ. д., профессор,
Тілеубердиев Б. – ф. ғ. д., профессор.

Қ 74

Құламанова З.А.

Жамбыл облысының топонимикалық анықтамалығы / З. Құламанова. – Алматы: «Арыс» баспасы, 2014. – 808 бет.

ISBN 978-601-291-242-5

Ономастикалық материалдар – еліміздің мол қазына мұрасы, мәдени-рухани байлығы. Облыс топонимдерін жинап, есепке алып хаттау ана тіліміз бен ұлттық тарихымыздың сыр-сипатын, халқымыздың әдет-ғұрып, салт-санасын тереңдей зерттеу үшін құнды құжат болып табылады.

Осы мақсатта дайындалған облыстың топонимикалық анықтамалығында Қазақстан Республикасы Президентінің Жарлықтары мен Үкімет қаулылары бойынша қалпына келтірілген тарихи және жаңадан қойылған, өзгертілген елді мекен атаулары, сондай-ақ облыс ойконимдері, гидронимдері және оронимдері туралы толық мәлімет берілген.

Анықтамалық мемлекеттік тілді стандартты түрде пайдаланатын ХҚКО, АХАЖ және басқа ресми орындар үшін, сондай-ақ көпшілік қауымға арналған.

«З.А. Құламанова. Жамбыл облысының топонимикалық анықтамалығы» атты ғылыми туындыға ҚР Әділет министрлігі Зияткерлік меншік құқығы комитетінің 29.08.2014 жылғы №1701 авторлық құқықты мемлекеттік тіркеу куәлігі берілген.

ОӘЖ 81. 373
ББК 81. 2-3

ISBN 978-601-291-242-5

© Құламанова З., 2014
© «Арыс» баспасы, 2014

КӘРІМ КӨКІРЕКБАЕВ,
Жамбыл облысының әкімі

ЖЕРДІҢ АТЫ – ХАЛЫҚТЫҢ ЖАДЫ

Кез келген елдің өткені мен бүгінінің сабақтастығы оның жер-су атаулары арқылы көрініс табады. Қазақ елінің де жер-су атаулары халықтың сан ғасырлық тарихынан сыр шертеді.

Елбасымыз Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаев 1998 жылдың 17 наурызындағы республикамыздың шығармашылық зиялы қауым өкілдерімен кездесуінде жер-су атауларын жинап-зерттеудің мемлекетіміздің саяси стратегиясы үшін аса маңызды екендігін атап көрсеткен еді. Мемлекет басшысы: «Ономастикалық саясатты» босандатуға болмайды. Жалтақтай беретін ештеңе жоқ. Отаршыл заманды еске алып, халықтың намысына тиетін атауларды да, тілдің өзіндік заңдылығын, табиғи үндестігін бұзып тұратын атауларды да ауыстырмаса болмайды... Ендеше ештеңеден қысылмастан халықтың ұлттық рухын көтеретін, Қазақстан мемлекетінің мемлекеттілігін танытатын ұлттық атауларды беріп, елді мекен атауларын өзгертуден еш қымсынудың қажеті жоқ деп есептеймін. Ата-бабаларымыздың жүріп өткен әрбір жолы, әрбір қазған құдығының атауы бар, ал атау – тұнып тұрған тарих, соны зерттейік, жинастырайық... тарихты қайта қараңдар...», – деп, зиялы қауымға тиісті тапсырма берді. Елбасының осы пікірі қоғамымызда соңғы кезеңдерде ерекше жандана бастады, әсіресе, ономастика саласындағы үлкен жұмыстарға да қозғаушы күш болды.

Осы себепті де және еліміздің басынан өткен сан қилы заманда көптеген топонимдердің өзгеріске ұшырауына, ұмыт болуына байланысты да жер-су атауларын зерттеу, жүйелеу бүгінгі күні өзекті мәселелердің біріне айналып отыр. Еліміздің қалалары мен қалашық, ауыл, кент, т.б. елді мекендерінің ат-

тарын зерттеу қоғамның даму, өсу тарихын, халқымыздың тарихи-мәдени мұрасын анықтау, жер-су атауларының мемлекеттік тілде қолданылуы мен қызмет аясының орнын жүйелеу үшін де аса қажет.

Жасыратыны жоқ, еліміздегі жер-су атауларын жинау, зерттеу, сөздіктер шығару ісіне кеңестік кезеңде көп көңіл бөліне қойған жоқ. Егеменді ел атанып, тәуелсіз мемлекет мәртебесіне жеткеннен кейін, Елбасымыз атап көрсеткендей, мемлекетіміздің саяси стратегиясы үшін аса маңызды бұл шаруа біртіндеп қолға алынып, қарыштап, қанатын кеңінен жая бастады.

Бұл тұрғыдан алғанда, биыл 75 жылдығын тойлап отырған Жамбыл облысы ынта қойған зерттеушілерге игерілмеген тың сияқты десе де болады. Өйткені, республика топонимикасына арналған еңбектер мен сөздіктерде Жамбыл облысының кейбір жер-су аттары ғана қамтылған. Аса бай саналатын облысымыздағы жер-су атаулары күні бүгінге дейін тұтас жиналмаған. Сондықтан, өз ғалымдарымыз қолға алған осы еңбектің жарыққа шығуын қош көрдік.

Облысымыздың тарихына көз жүгіртсек, оның аумағында көне замандарда арғы бабаларымыз – сақтар мен сарматтардың, қаңлылардың, үйсіндердің болғаны, Батыс Түркі қағанатының өмір сүргені, одан кейін Қарлұқ, Оғыз, Қарахан хандықтарының билік орнатқаны белгілі. Одан бергі замандарда моңғолдар үстемдік етті, Жоңғар қалмақтары үздіксіз шабуылдады, ең ақыры, жерімізді патшалық Ресей отарлады. Бұл тарихи оқиғалардың бәрі байырғы жер-су аттарының үсті-үстіне өзгертіліп қойылуына ықпал еткені сөзсіз.

Облыс орталығы боп отырған Тараз қаласының өзі екі мыңдық жылдық тарихында небір қилы замандарға куә болып, атауын сан мәрте өзгертті.

1997 жылы Қазақстан Республикасы Президентінің Жарлығымен көне Тараздың ежелгі тарихи аты қайта қалпына келтірілді. Мұндай ойлы шешімді облыс жұртшылығы ғана емес, егемендік игілігін көріп отырған бүкіл еліміз қуана қабылдады.

Облыс аумағында жалғыз Тараз қаласы ғана емес, басқа да елді мекендердің тарихи атаулары (Құлан, Айша бибі, Сарыкемер, Бурыл, Түймекент, Шақпақ ата, т.б.) қалпына келтірілді. Мемлекет басшысы тапсырғандай, «отаршыл заманды еске алып, халықтың намысына тиетін атаулар» да біртіндеп ауыстырылды. Бұл үрдістің алдағы уақытта да жүре беретініне сенімдіміз. Оған бүгінгі таңда ес жиып, еңсесі көтеріліп отырған облыс жұртшылығының атсалысатынына да еш күмәніміз жоқ.

Тарихы жоқ елдің болашағы бұлыңғыр келеді. Сондықтан келер ұрпақ тарихтан тағылым алу үшін елдігімізді әйгілейтін, ұлттығымызды ұлықтайтын тарихи атауларымыздың тарихи шежіре екендігін санаға құю – біздің басты міндетіміз деп санаймыз. Өлкеміздегі әр жердің, судың, елді мекендер мен мәдени орындардың аттарының қатпарлы сыры – кейінгі ұрпаққа өнеге. Біздің биік те абыройлы мақсат-мүддеміз – бабалар мұрасына байыппен бажайлап қарау болуы тиіс.

ЖАМБЫЛ ОБЛЫСЫ ТОПОНИМДЕРІ

КІРІСПЕ

Еліміз егемендік алып, тәуелсіздік тұғырынан көрінген тұста халқымыздың асыл қазыналарына жаңа жол ашылып, ұлттық танымда қайта өрлеу кезеңі (ренессанс) басталды. Осы бағытта бұрын белгісіз, зерттелмей келген, халық жадынан арнайы шеттетілген мұраларымыз қайта жарық көріп, халықтың рухани игілігі ретінде, зерттеу нысанына айнала бастады. Саясат салдарынан тыйым салынып келген елді мекен атауларының өзі қайта жаңғырып, отаршылдық мазмұндағы топонимдер жойылып, оның орнына жаңа және халықтық топонимдер қалпына келтірілді. Топонимика – гр. *topos+nomas* «жер аты», яғни жер-су аттары деген мағынаны береді.

Осымен байланысты Жамбыл облысының әкімшілік-аумақтық бөлініс атауларын, яғни елді мекен атауларын – ойконимдердің шығу тәркінін көрсету және этномәдени сипатын анықтаудың, осыған орай ойконимдерді тарихи-лингвистикалық, этномәдени тұрғыдан сипаттаудың мәні ерекше.

Қазақ ономастикасының күрделі саласы топонимия бойынша айтарлықтай зерттеу жұмыстары жүргізілгенмен оның кейбір жеке бөліктері, атап айтқанда, ойконимия күні бүгінге дейін зерттеу нысанынан сырт қалғаны айқындалып отыр.

Шынтуайтқа келгенде, Қазақстан топонимдерін (елді мекен) тарихи-лингвистикалық тұрғыдан кең көлемде зерделеу тек топонимика үшін ғана маңызды емес, тарихи лексикология, грамматика, география, тарих, этнология, мәдениеттану, т.б. ғылымдар бойынша да аса құнды.

Еліміздің қалалары мен қалашық, ауыл, село, т.б. елді мекендерінің аттарын зерттеу қоғамның өсіп, даму тарихын, халқымыздың тарихи-мәдени мұрасын анықтау, халық тілін, ойконимдердің мемлекеттік тілде қолдануы мен қызмет аясының орнын жүйелеу үшін де аса қажет.

Ұлы Жібек жолының жағасындағы Жамбыл облысы қалаларының тарихы, екі мың жылдан асатын ойконимдері өз бойларында жүздеген жылдардың тылсым тарихын, мәдени байлықтар мен тарихи тұлғалардың, халық батырларының есімдерін сақтап келеді. Сол елді мекен – қала, ауыл, село аттары арқылы халықтың көрші елдермен жасаған мәдени-саяси қарым-қатынасын, тығыз байланысын, олардың бір-біріне тигізген игі ықпалының негізінде халық тілінің баюын, мәдениетінің өсіп, дамығанын анық байқаймыз. Бұл тұрғыдан алғанда еңбек Елбасы қолдап, Үкімет тарапынан қолға алынып отырған «Мәдени мұра» бағдарламасына толық сай келеді.

Бұл еңбек Қазақстан топонимиясының бір бөлігі – Жамбыл облысының аймақтық ойконимдеріне арналып отыр.

Ономастикалық терминологияда ойконимия – елді мекен аттарының жалпы жиынтығы. Ал ойконимика – елді мекендердің пайда болып қалыптасуы мен жұмсалып қолданылуын, оның қызмет аясын ғылыми тұрғыдан зерттейтін

топонимиканың бір бөлігі. Ойконимия өзара іштей бірнеше терминдік атаулардан тұрады.

Ойконим – топонимнің бір бөлігі. Кез келген мекен, тұрақты жалқы атауы, оның ішінде қала типтесі – астионим, ал ауыл типтес атаулары – комоним деп аталады. Мысалы: Астана, Алматы, Тараз, Қарағанды, Атырау, Ақтау, Көкшетау, Шымкент, т.б.

Годоним – урбанонимнің бір түрі, яғни қала ішіндегі нысандардың атаулары (даңғыл, көше, алаң, т. т.). Урбаноним – қала ішіндегі топографиялық нысандардың аттары. Бұл термин кейде ойконим, немесе астионим деп те қолданыла береді. Астионим термині мен полисоним термині синонимдес термин ретінде қатар қолданылып та жүр. Ал гидроним – су аттарының жиынтық атауы. Олар: өзен, көл, арық, құдық, қран, қақ, мұхит, бастау, бұлақ, теңіз, т.б. Ороним – тау, асу, төбешік, қырат, жота, т.б. атаулары (№1 кесте).

Бұл кітапта тек ғана Жамбыл облысының әкімшілік-аумақтық бөлінісіне ғана тән елді мекен атаулары емес, аймақтық бейресми ойконимдер де қамтылды. Сонымен қатар анықтамалықта Жамбыл облысының гидронимдері мен оронимдері туралы да мәліметтер берілді.

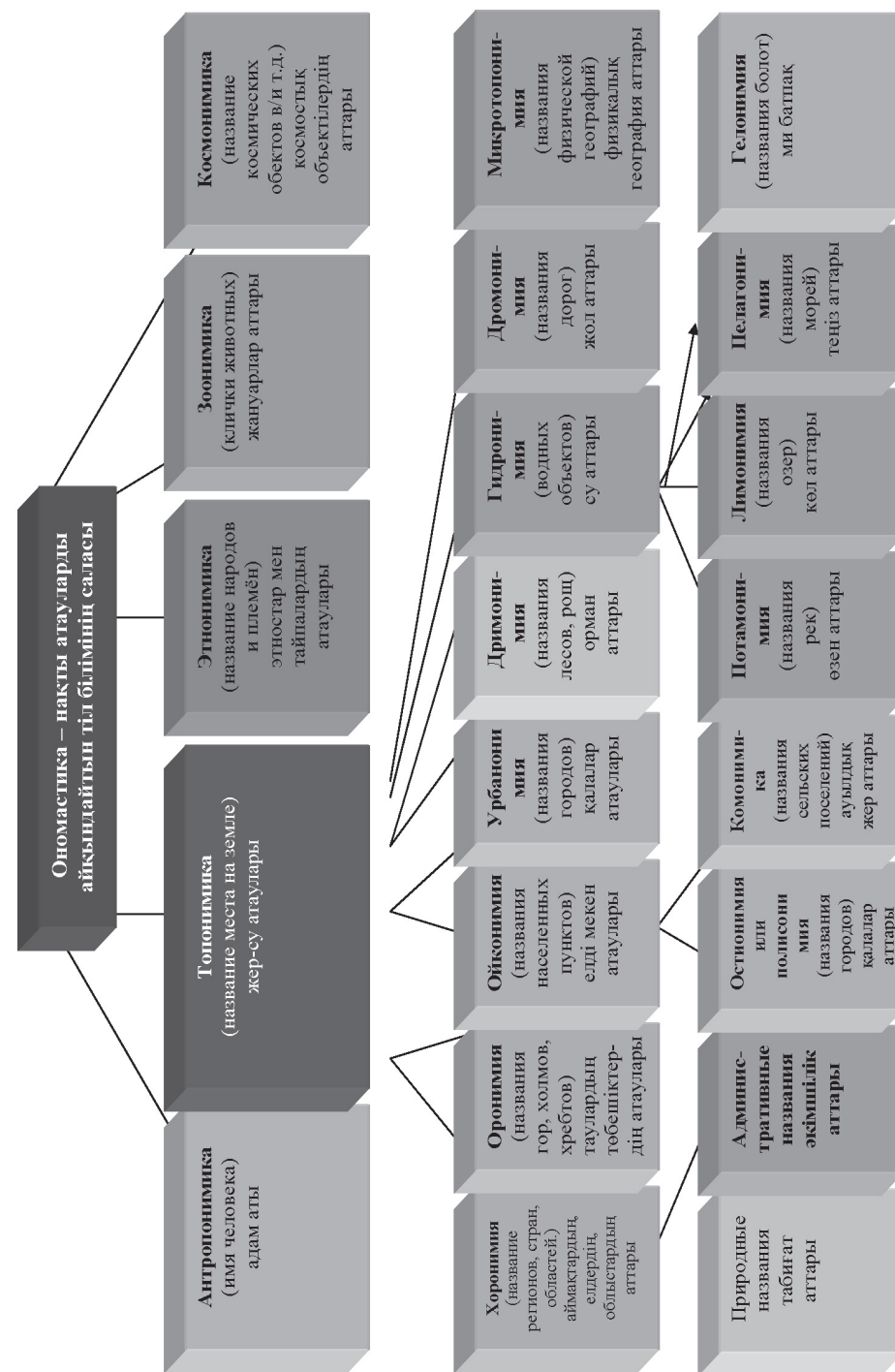
Кітапты дайындау барысында 1993 ж. 8 қыркүйектегі «Қазақстан Республикасының әкімшілік-аумақтық құрылымы туралы Заң» мен ҚР Президентінің 1995 ж. 5 наурыздағы Жарлығы және ҚР Үкіметінің 1996 ж. 5 наурыздағы Қаулы және 2013 жылғы 21 қаңтардағы қолданысқа енгізілген заңнамалық өзгерістерді тұтастай басшылыққа алдық.

Топонимдердің бір түрі болып саналатын ойконимдер адамдардың, қоғамдардың тарихы іспеттес. Олар түрлі себептермен дүниеге келіп, ғұмыр кешеді де, өмірде кенінен қолданыс табады, былайша айтқанда, олардың өздеріне тән тарихы болады. Кейбір атаулар мыңдаған жылдар, кейбіреулері тек жүздеген, баз біреулері санаулы жылдар ғана өмір сүреді. Олардың бұлай ғұмыр кешуі тарихи-қоғамдық, саяси-экономикалық факторларға байланысты болады.

Әрбір ойконим өз дәуірінің жемісі, олар тарихи жағдайларға байланысты дүниеге келген. Ойконимнің пайда болуының уақыты көрсетілмегенмен, олардың мазмұнында сол кезеңдердің нышандары байқалып тұрады. Оны атаудың мазмұны мен құрылымынан байқау қиын емес.

Тарих тағылымына сүйене отырып, ойконимдердің пайда болуы тарихи кезеңдерге тікелей байланысты екендігін байқауға болады. Бірақ атаулардың нақты хронологиясы көбіне жазба деректерде көрсетіліп, тіркелгендігіне, құжатталғандығына байланысты маңызы зор ғылыми факт болып саналады. Алайда түркі әлемінде ойконимдерді зерттеп білудің ең басты қиындығы жазба ескерткіштердің тапшылығы болса, бұл аз мұралардың өзі тәуелсіздік алғаннан кейін ғана ғылыми айналымға түсуге мүмкіндік алды. Ойконимді зерттеудің, зерделеудің ерекше маңызы бар. Сақ, ғұн, үйсін, қаңлы, арғын, алшын, т.б. тайпалардың ұлан-ғайыр далаларының ойконимдік жүйелерін мүмкіндігінше зерттеп, келер ұрпаққа табыс ету – аталмыш ғылымның мақсат-міндеті. Өйткені тарихта өктемдік империялық саясат салқынының нәтижесінде ойконимдер көптеген өзгеріске ұшырады. Ал олар – халқымыздың байырғы сан ғасырлық тарихын бейнелеп, келер ұрпақтардың мақтанышына айналар бірден-бір баға

КЕСТЕ №1

жетпес құндылықтар. Тарихта Тұран даласына көз тіккен көптеген жаулап алушылардың агрессорлық әрекеттерін тойтару мақсатында қиян-кескі соғыстардың болуы, көптеген өркениеттердің орнығуы бай дала ескерткіштері мен жазба ескерткіштерін дүниеге келтірді. Бұл біздің халқымыздың тарихы мен мәдениетінің өзіндік келбетін анықтайтын фактілер.

Ойконимдерді жүйелеу арқылы халықтың қоршаған ортаға көзқарасын, дүниетанымын, әдет-ғұрпын, наным-сенімін, ырымдарын, этнологиялық пішім-бейнесін толық аңғаруға болады. Олар тіліміздің ішкі заңына сай қалыптасады, сөйтіп лексика-семантикалық, морфологиялық бай мазмұнға ие.

Белгілі бір халықтың тілі мен дінін, қоғам өмірінің тарихи-мәдени және этнологиялық сипатын анықтауда да қала, кент, ауыл, село, қыстақ атаулары мәнінің ерекше екендігі белгілі.

Қалалар мен кент, ауыл, қыстақ атауларында әр дәуірдің тарихи сырлары мен мәдени құндылықтары және тарихи тұлғалардың, халық батырларының есімдері айтарлықтай мағлұматтар қалдырып отырса, солардың негізінде ел-жұрттың көшіп-қону, араласу, бір-бірімен қалай тығыз байланыс жасағанын, халықтар тілінің байып, толысып отыруын байқаймыз.

1917 ж. дейін Жамбыл облысының батыс бөлігінің көп жері, бұрынғы Сырдария облысына, ал кішігірім шығыс бөлігі бұрынғы Жетісу облысына қарады. Қазан төңкерісінен кейінгі жылдары ол Түркістан Совет Республикасының құрамында болды. 1924 ж. Орта Азия ұлт республикаларының құрылуына байланысты әуелі Сырдария, кейінірек Алматы округінің құрамына кірді. 1939 ж. 14 қазанда өз алдына облыс атанды. Орталығы – Тараз қаласы (бұрынғы Жамбыл).

Еліміздің егемендікке қолы жетіп, тәуелсіз мемлекет болуымен байланысты республикамыздың әкімшілік-аумақтық бөлінісіндегі ойконимдер мен ірі физикалық-географиялық атаулар әлем тілдерінің көбінде қарым-қатынасқа түсіп, халықаралық дәрежеде қызмет атқаруда.

Жамбыл облысы топонимдерінің (елді мекен атауларының) тілдік, құрылымдық ерекшеліктері, лексика-семантикалық классификациясы (жіктемесі), тарихи-лингвистикалық, этномәдени сипаттары мен қолдану аясы мейлінше ауқымды. Ойконимдер аудан, облыс, республикалардың әкімшілік-аумақтық карталарында ғана емес, дүниежүзілік географиялық карталар мен атластарда беріліп, ірі саяси-қоғамдық мәнге ие болуда. Сондықтан да қазақ тіліндегі елді мекен атаулары, нақтырақ айтқанда, Жамбыл облысы территориясындағы топонимдер жинақталып, анықтамалық ретінде басылып отыр.

Осымен байланысты күні бүгінге дейін тұтас жиналып, бір жүйеге келтірілмеген топонимдерді ғылыми тұрғыдан талдау, еңбектің өзектілігі мен сонылығын, қажеттілігін дәйектейді.

Ғасырлар тарихындағы халқымыздың еншісіне берілген төл атаулардың заманауи өзгерістеріне байланысты бұрмалануын қалпына келтіру, елдік рухты жандандырып, отансүйгіштік сезімін келер ұрпаққа аманат етіп тапсыру секілді қазіргі күн тәртібіндегі өзекті мәселелердің шешілуіне, іс жүзіне асырылуына Жамбыл облысының топонимдері туралы еңбекті дүниеге келтіруде өз дәрежесінде үлес қоспақ.

Сонымен бірге әлемде қалыптасып отырған геосаяси жағдайдағы, халықаралық қауымдастық тарапынан елімізге, оның өткен тарихы мен этномәдениетіне деген қызығушылықтың артуына байланысты оның болмысын, табиғатын, ұлттың өзін тануға ойконимдерде көрініс тапқан халықтың рухани құндылықтарын ашу арқылы жол ашылатыны хақ. Осымен байланысты облыстың ойконимдік ұйымдасу ерекшелігі мен жалпы қазақ халқының этникалық құрылымының таксономиялық деңгейлерін белгілейтін этномәдениеттік дәстүрлі терминдер мен атаулар баршылық. Мысалы: Айша бибі, Бәйдібек, Мыңбұлақ, Садырқорған, Дулат, Қазақ, Ботамойнақ, Аса, Сұлутөр, Көкдөнен және т.б.

Мұнда келтірілген материалдар ел ішінен жинаған және республикалық, облыстық, аудандық карталар мен мұрағат (архив) материалдарынан жинаған жалпы саны бір мыңға жуық картотекалық қорға енгізілген қалалар мен қала үлгісіндегі елді мекен аттары, сондай-ақ әр дәуірге тән географиялық, тарихи әдебиеттер мен ғылыми еңбектерден түзілген.

Бұл бөлімдегі негізгі мақсат – Жамбыл облысындағы елді мекен, жер аттарының қойылуының заңдылығын, лексикалық мағынасын және грамматикалық жүйесін, тілдік құрылымын жете түсінуге жол ашу. Облыс топонимдерінің көне формасы мен шығу тегін, олардың этномәдени сипатын анықтап, аймақтың мәдени тұрмыс-тіршілігінен қосымша тың деректер мен ақпараттар жинау, тілдік тұрғыдан талдап, дәлелдеу.

Осы мақсатты орындау барысында төмендегідей міндеттер іске асырылды:

- аймақтық көне ойконимдер корпусын тарихи құжаттар, мұрағаттық материалдар негізінде жинақталған деректермен толықтыру;
 - көне ойконимдердің қазіргі заманға жеткен ойконимдермен тарихи сабақтасығын орналасуына (локализация) қарай сәйкестендіру, идентификациялау;
 - облыс ойконимдерінің шығу, даму, қалыптасуына әсер еткен этномәдени, тарихи және географиялық факторларды айқындау;
 - облыс ойконимдерінің лексикалық қабаттарына, олардың жасалу заңдылықтары мен морфологиялық құрылымына, лексика-семантикалық жіктемесі мен тарихи-лингвистикалық түсініктемесіне тілдік талдау жасау;
 - облыс ойконимдерінің этномәдени сипатын жаңа әлеуметтік-тілдік жағдаятпен сәйкес түсіндіру;
 - еліміз тәуелсіздік алғаннан бергі қалпына келтірілген тарихи атаулар мен жарған, өзгерген ойконимдерді тілдің коммуникативтік қызметіне сәйкес бағалау.
- Алғаш рет Жамбыл облысының ресми және бейресми ойконимдері, археойконимдері (ежелгі қала, елді мекен атаулары) жүйелі түрде жинақталып, түзілді. Соның негізінде облыс ойконимдерінің тілдік, тарихи-лингвистикалық, этномәдени сипаты кешенді түрде зерттеліп, талданды;
- облыс жеріндегі біздің дәуірімізге дейінгі, орта ғасырдағы және жаңа дәуірдегі қалалық мәдени ошақтарына байланысты ойконимдер археологиялық, архивтік, қытай, парсы, араб, түркі т.б. дереккөздеріне сүйене отырып анықталып, бір жүйеге келтірілді;

- ғасырлар қойнауында түрлі тарихи-әлеуметтік себептермен өзгертіліп немесе қоғам жадынан іркіліп, ығыстырылып қалған елді мекен аттарын қалпына келтіру мәселелері қарастырылды;

- Жамбыл облысы ойконимдерінің тарихи-лексикалық қабаттары мен лексика-семантикалық, фоно-морфологиялық құрылымы айқындалып, жасалу заңдылықтарына орай, нақтылы атауларға сөзжасамдық, морфологиялық талдау жасалынды;

- сөз етіліп отырған аймақ ойконимдерінің сол географиялық ортада тілдік құрал арқылы қалыптасатындығы және тарихилығы өңір ойконимдері арқылы нақты дәйектелді.

Еңбекте келтірілген қорытындылар мен нәтижелер ойконимдердің тілдік сипаттарын ғылыми тұрғыдан дәлелдеп, қазақ топонимиясы мен қазақ ономастикасының қалыптасу үрдістерін анықтап, теориясы мен практикасын толықтыруға белгілі дәрежеде өз үлесін қосады деп ойлаймыз.

Жамбыл облысы топонимдерінің зерттелуі қазақ жерінің тарихы мен болмысын, мәдениетін топонимдер арқылы анықтаудың ғылыми-теориялық негізін дамытып, жетілдіруге септігін тигізеді.

Ойконимдер сырын зерттеп, анықтап, танып білу – жас буынның ұлттық сана-санының дамуына игі ықпал етеді.

Ономастикадағы қазақ жалқы есімдерінің атқаратын қызметін этномәдени тұрғыдан анықтау қазақ халқының мәдени-тілдік дүниетанымын арттырады.

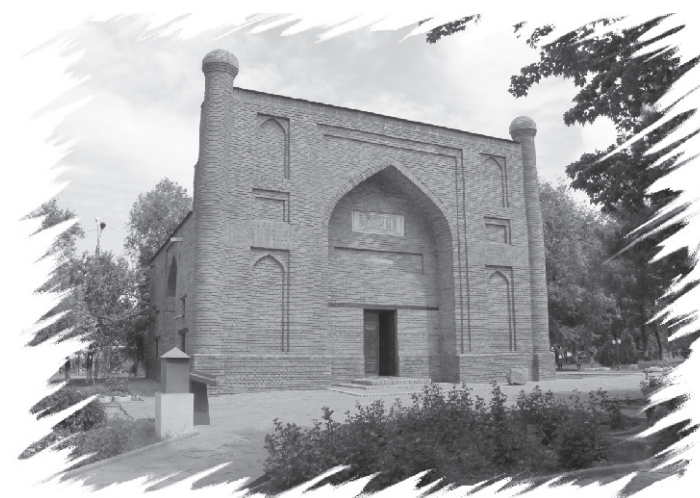
Қарастырылған облыс топонимдерінің барлығы республикалық, облыстық, аудандық топографиялық карталарда берілуімен қатар, әкімшілік-аумақтық бөліністерде, тарихи-географиялық анықтамаларда, оқулықтар мен оқу құралдарында, мемлекеттік құрылымдардың іс-қағаздарында, байланыс бөлімдері мен көлік жүйелерінде, түрлі дипломатиялық құжаттарда, халықаралық қатынас жүйелерінде, Ішкі істер мен Әділет министрліктерінде, баспасөз бен бұқаралық ақпараттарда, туристік сапарларда кеңінен қолданылып, күнделікті өмірімізде ерекше қызмет атқаруға пайдасын тигізеді.

Облыс ойконимдерінің ғылыми тұрғыдан зерттеліп, олардың ақиқаттарын жалпы адамзаттық құндылық тұрғысынан зерделенген қорытындыларын ономастикалық комиссияға, қайталанып басылатын энциклопедияларға, оқулықтарға, анықтамаларға пайдалануға және республика, облыс, аудан оқырмандарының назарына ұсынуға, аймақтағы экскурсия мен туризм бюросының қызметінде толығынан пайдалануына болады.

Бұл анықтамалық Қазақстанның толықтырылған географиялық картасын жасауға, мемлекеттік және халықаралық ұйымдардың (ЮНЕСКО-ның т.б.) да қажет тұстарда талаптарын қанағаттандырады.

Еңбекте келтірілген топонимдерді талдау нәтижелері мен материалдарын, оларға берілген сипаттамалар мен түсініктемелерді көпшілік қауым еркін пайдалана алады.

ЖАМБЫЛ ОБЛЫСЫ

ЖАМБЫЛ ОБЛЫСЫ

Жамбыл облысында 10 аудан, 153 округ бар, оның ішінде:

- 120 ауылдық округ
- 19 селолық округ
- 5 кенттік округ
- 9 ауылдық аймақ
- 3 аудан бағынысындағы қала
- 1 облыстық маңызы бар қала.

ҚАЛАЛАР

<i>p/c</i>	<i>Қала атауы</i>	<i>Қаланың бұрынғы атауы, құрылған жылы</i>	<i>Орыс тіліндегі жазылуы</i>
1	Тараз	I-II ғ.	Тараз
2	Жанатас	Жанатас, 1969	Жанатас
3	Қаратау	Шолақтау, 1963	Каратау
4	Шу	Чу, 1960	Шу

Тараз қаласы – Әулиеата (1864 ж.), Жамбыл (1938 ж.), Тараз (1997 ж.) деп аталды. Тараз қаласының құрылуының 2000 жылдығы елімізде кеңінен атап өтілді.

АУДАНДАР

<i>p/c</i>	<i>Аудан атауы</i>	<i>Орыс тіліндегі жазылуы</i>	<i>Аудан орталығының атауы</i>	<i>Орыс тіліндегі жазылуы</i>
1	2	3	4	5
1	Байзақ ауд.	Байзакский р-н	Сарыкемер	Сарыкемер
2	Жамбыл ауд.	Жамбылский р-н	Аса	Аса
3	Жуалы ауд.	Жуалынский р-н	Б. Момышұлы	Б. Момышулы
4	Қордай ауд.	Кордайский р-н	Қордай	Кордай
5	Меркі ауд.	Меркенский р-н	Меркі	Мерке
6	Мойынкүм ауд.	Мойынкумский р-н	Мойынкүм	Мойынкүм
7	Т. Рысқұлов ауд.	Т. Рыскуловский р-н	Құлан	Кулан
8	Сарысу ауд.	Сарысуский р-н	Жанатас	Жанатас
9	Талас ауд.	Таласский р-н	Қаратау	Каратау
10	Шу ауд.	Шуский р-н	Төле би	Толе би

ТАРАЗ ҚАЛАСЫ

Тараз қаласы – Жамбыл облысының әкімшілік орталығы.

Халық саны – 343 мың адам.

Қала аумағы 120 шаршы шақырым құрайды.

Ерекшеліктері мен көрнекті орындары

Тараз қаласы түркі халқының тарихи және мәдени ескерткіштеріне бай. Тараз қалашығы, Қали Жүністің моншасы, Қарахан кесенесі, Тектұрмас, Әбдіқадыр мешіт-медресесі, Ж. Жабаяев ескерткіші және т.б.

Тараз қалашығы қазіргі қаланың орталық бөлігінде орналасқан. 2007 жылы «Ұлы Жібек Жолы ежелгі қалалары» атты мұражай ашылды. Қарахан кесенесі діни мемориал ғимараттар санына енеді және тарих бойынша ол әулие (Әулие ата) Қарахан мүрдесінің үстінен соғылған, сондықтан қаланы 1836-1936 жж. аралығында соның атымен атаған.

Қазіргі кезде 2012 жылдан Тараз қаласының Орталық базары орнынан археологиялық қазба жұмыстары жүргізілуде.

Ықшамаудандар тізімі

	Қазақ тіліндегі атауы	Орыс тіліндегі атауы
1	«Ақбұлақ» ықшамауданы	Микрорайон «Акбулак»
2	«Қаратау» ықшамауданы	Микрорайон «Каратау»
3	«Жайлау» ықшамауданы	Микрорайон «Жайлау»
4	«Салтанат» ықшамауданы	Микрорайон «Салтанат»
5	«Қарасу» ықшамауданы	Микрорайон «Карасу»
6	«Талас» ықшамауданы	Микрорайон «Талас»
7	«Самал» ықшамауданы	Микрорайон «Самал»
8	«Алатау» ықшамауданы	Микрорайон «Алатау»
9	«Мыңбұлақ» ықшамауданы	Микрорайон «Мынбулак»
10	«Аса» ықшамауданы	Микрорайон «Аса»
11	«Жансая» ықшамауданы	Микрорайон «Жансая»
12	«Астана» ықшамауданы	Микрорайон «Астана»
13	«Бәйтерек» ықшамауданы	Микрорайон «Байтерек»

Шағын аудандар тізімі

№	Қазақ тіліндегі атауы	Орыс тіліндегі атауы
1	Құмшағал шағын ауданы	Микрорайон Кумшагал
2	Қызыл-Абад шағын ауданы	Микрорайон Кызыл-Абад

3	Көлтоған шағын ауданы	Микрорайон Кольтоган
4	Шөлдала шағын ауданы	Микрорайон Шолдала
5	Жиделі шағын ауданы	Микрорайон Жидели

Алқаптар тізімі

№	Қазақ тіліндегі атауы	Орыс тіліндегі атауы
1	Қарасай (Казпоселок) алқабы	Массив Карасай
2	Арай алқабы	Массив Арай
3	Барысхан алқабы	Массив Барысхан
4	Көктем алқабы	Массив Коктем
5	Бурыл алқабы	Массив Бурыл
6	Қамұқат алқабы	Массив Хамуқат
7	Төрткөл алқабы	Массив Тортколь
8	Шалғай Қарасу алқабы	Массив Дальний Карасу
9	Гидрокомплекс алқабы	Массив Гидрокомплекс
10	Аэропорт алқабы	Массив Аэропорт
11	Дорожник алқабы	Массив Дорожник
12	Ақжол алқабы	Массив Ақжол
13	Жігер алқабы	Массив Жигер
14	Орман алқабы	Массив Орман
15	Рассвет алқабы	Массив Рассвет

Скверлер тізімі

р/с	Қазақ тіліндегі атауы	Орыс тіліндегі атауы
1	«Атшабар» сквері	Сквер «Атшабар»
2	«Желтоқсан» сквері	Сквер «Желтоқсан»
3	«Абай» сквері	Сквер Абая

Даңғылдар тізімі

р/с	Қазақ тіліндегі атауы	Орыс тіліндегі атауы
1	Абай даңғылы	Проспект Абая
2	Төле би даңғылы	Проспект Толе би
3	Жамбыл даңғылы	Проспект Жамбыла

Саябақтар тізімі

p/c	Қазақ тіліндегі атауы	Орыс тіліндегі атауы
1	Қазақстан Республикасы Тұңғыш Президентінің саябағы	Парк Первого Президента Республики Казахстан
2	Т. Рысқұлов атындағы мәдениет және демалыс саябағы	Парк имени Т. Рыскулова
3	«Даңқ» аллеясы	Аллея «Славы»
4	«Махаббат» аллеясы	Аллея «Любви»
5	К. Әзірбаев аллеясы	Аллея К. Азербоева
6	Қ. Рысқұлбеков атындағы саябақ	Парк имени К. Рыскулбекова
7	Кенес Одағының батыры Бауыржан Момышұлы атындағы «Жеңіс» саябағы	Парк «Жеңіс» имени Героя Советского Союза Бауыржана Момышулы
8	«Зербұлақ» демалыс аймағы	Зона отдыха «Зербулак»
9	«Мамыр» саябағы	Парк «Майская роща»

ТАРАЗ ҚАЛАСЫНЫҢ ТАРИХЫ

ТАРАЗ – Қазақстанның оңтүстігінде ежелден келе жатқан қала, Жамбыл облысының әкімшілік орталығы. Тұрғыны 343, 3 мың адам (2013). Талас өзенінің сол жағалауында орналасқан. Тараз – Қазақстанның маңызды экономикалық мәдени орталықтарының бірі. Қалада 40-тан астам ірі кәсіпорындар («НОД-ФОС», «Суперфосфат», «Химпром», «Қаратау», «Фосфорит», «Тараз», т.б.) жұмыс істейді. Таразда 3 жоғары оқу орны, 4 колледж, жалпы білім беретін мектептер (66), 50-ден аса балабақша, 11 аурухана, емханалар, санаторийлер (7), стадиондар (3) және спорт залдары (81), мешіттер (7), кітапханалар (20-дан астам), мәдениет үйлері мен театрлар (2), саябақтар бар. Талас өзенінің батыс жағындағы Талас – Аса жазығында аса үлкен аумақты алып жатыр. Қаланың батыс және оңтүстік-батыс жағында 10 – 20 км жерде Кіші және Үлкен Қаратай тау сілемдері, ал оңтүстігі мен шығысында 15 км жерде Талас Алатауы орналасқан. Солтүстігі мен шығысында Мойынқұм құмы жатыр. Жалпы Тараз теңізден 490 – 700 м биіктікте тұр.

Климаты. Қаланың қысы жылы, жазы ыстық, құрғақ. Ең суық айы – қаңтардағы орташа температура – 5, 1°С. Ең төменгі температура – 36, 2°С-ке жетеді. Оңтүстіктен және оңтүстік-батыстан соғатын циклондарға байланысты кей жылдары желтоқсан-қаңтарда ауа райы +2°С-қа, тіпті онан да жоғары жылы болуы мүмкін. Қар көбінесе, қараша айының аяқ кезінен (кей жылдары қазан айының екінші жартысында) бастап жауады. Қардың қалыңдығы 10-15 см болады. 114 – 220 күн (орташа 161 күн) жатады. Жалпы қаладағы бұлтты күндер шамамен 50 күнге созылады, қалған уақытта күн ашық. Жазы ыстық, құрғақ, шілде айында 47°С-қа дейін жетеді. Жауын-шашынның жылдық орташа мөлшері 353 мм. Қаладағы негізгі су артериясы Талас өзені Қырғыз жеріндегі Қаракөл және Үшкөней тау өзендерінің бірігуі нәтижесінде пайда болады. Таразға жеткенше судың едәуір бөлігі ауыл шаруашылығы егістіктерді суару үшін пайдаланылады. ГРЭС-тің маңайында қолдан жасалынған көлшік бар. Қала үшін екінші бір маңызды өзен – Аса қар суымен тек көктемде толығады.

Тарихы. Тараз Қазақстан ғана емес, Орталық Азиядағы ең көне қалалардың бірі. Белгілі тарихшы Л. Н. Гумилевтің айтуынша, Тараздың алғашқы аты *Талас* болған. Қытай деректерінде қаланың негізін б. з. д. I ғ-да Ғұн билеушісі Чжан-Чжин (Чжичжи) қалап, атын *То-ло-со* деп атаған. Қала 630 жылға дейін *То-ло-со*, онан соң *Талас*, ал 893 ж. *Тараз* деп аталған. Кейбір зерттеушілердің пікірінше қаланы алғаш салушылар Парфия шеберлері, рим легионерлері және жергілікті халық болған. Қала екі жыл салынып, аса мықты қамалға айналған. Топырақ үйінділері мен ағаш қабырғалардан, қарауыл мұнараларынан және цитадельден тұрған. VI ғ.-да Еуразия даласында аса ірі Түрік қағанаты (552 – 745) пайда болды. Кейіннен ол 2 қағандыққа (Батыс және Шығыс) бөлінді. Тараз Батыс түрік қағанатына қарады. Батыс түрік қағанаты VI ғ-дың 2-жартысынан бастап қатты күшейіп Қытай, Иран, Византия, Үндістан елдерімен саяси-экономикалық қарым-қатынастар жасасты. Аталған мемлекеттер қағандық аумағы арқылы өтетін Ұлы Жібек жолына өз үстемдіктерін жүргізу үшін бәсекелестікке түсті, әрі осы сауда жолының негізгі қожайыны түркілерді өз одақтастарына айналдыруға тырысты. Орта Азияны жаулап алған түркілер Қытайдан Жерорта теңізі елдеріне апаратын сауда жолдарының негізгі бөлігіне

бақылау орнатты. Негізгі сауда жасаушылар соғдылар, парсылар (Пайкендтен (Бұхараның жаны) Сирияға дейінгі аралықта) болды. Қазақ ғалымы, академик Ә. Марғұлан археологиялық қазба деректеріне сүйене отырып Тараз б.з.б. III-II ғасырларда іргесі қаланған деген қорытынды жасайды. Ал, академик В. В. Бартольд ұзақ зерттеулер нәтижесінде ескі қаланың орны қазіргі Орталық базар орналасқан алаң деп көрсетті. Археологтар ұзақ жылдар бойы зерттеулер жүргізіп, Тараз қаласы Іғ-дың бас кезінен бастап салына бастаған деген қорытынды жасады. Тараз қаласы I ғ-дан бастап аса мықты бекіністері бар, халқы көп қамалға айналды. Б.з.б. I ғ-дан бастап Талас өзені бойын қаңлы тайпалары мекендей бастады. VI ғ-дан бастап осы өңірде түркі тілдес ұлттар қалыптаса бастады. Түркі халықтарының бірнеше ғасырлар бойғы тарихы ортақ болды. Зерттеушілердің көрсетуінше, Тараз, сондай-ақ Орта Азияның басқа да қалаларындағы VI-X ғ-лардағы негізгі тұрғындар түркілер болды. Дегенмен ол қалаларда соғдылар, арабтар, парсылар, сириялықтар да көп болды. Әсіресе, Батыс Түрік қағанаты соғды мәдениетімен тығыз байланыста болды (соғдылардың орталығы Самарқанд қаласы болды). VIII ғ-дан бастап Батыс түрік қағанаты құрамындағы тайпалар арасында өзара соғыс басталды. Нәтижесінде, Іле өзенінен ығысқан түргештер Талас өңіріне келіп орналасты. VIII ғ-дың орта тұсынан бастап Тараз олардың астанасына айналды. 751 ж. осы маңда өткен Атлах шайқасында түргештер арабтармен одақтаса отырып, шабуылдап келе жатқан қытай әскерлеріне күйрете соққы берді. Шайқастан кейін арабтар кейін қайтып кетті де, түргештер өзара бір-бірімен соғысып жатқан тайпаларға бөлініп кетті. Осындай жағдайда түргештерді 766 ж. солтүстік-батыстан келген екінші бір түркі тайпасы – қарлұқтар ығыстырды. Қарлұқтар бірте-бірте Іле, Шу, Талас, Тянь-Шань өңірлеріндегі түркі тайпаларын өздеріне бағындырды. Қарлұқ мемлекетінің де (VIII-IX ғ.) астанасы Тараз қаласы болды. Бұл кезеңде Тараз өзі ғана өсіп қоймай, айналасында Жікіл, Барсхан қалалары пайда болды. Орта Азияда пайда болған Самани мемлекеті күшейе келе 893 ж. Талас өңірін өзіне бағындырды. Бұл кезде Тараз аса ірі әрі бай қала болатын. Осы кезден бастап тәжіктер Талас қаласын Тараз деп атай бастады. 955 ж. Талас өңіріне қарахандардың билігі орнады. Қараханидтер 960 ж. Исламды мемлекеттік дін деп жариялады.

1456-64 ж. Шу бойында Қазақ хандығы құрылды да, қала XVI ғ-дың аяқ кезінен бастап қазақ ордасына қосылды. 1513 ж. Қасым ханның жорығы кезінде Тараз қаласының аты өтеді. 1723 ж. Талас өңірі жоңғарлардың шапқыншылығына ұшырады. 1729 ж. Аңырақай шайқасынан кейін қазақ рулары атамекендеріне қайта бастады. 1771 ж. Абылай хан үш жүздің тағына отырды.

1914 ж. I дүниежүзілік соғыс басталғаннан кейін халыққа салынатын салық мөлшері 3-4 есе өсті. 1916 ж. 25 маусымда әйгілі патша жарлығы шықты. Әулиеата аймағында жаппай халық көтерілісі басталды. Меркідегі көтеріліске Ташкенттен келген Т. Рысқұлов қатынасты.

Әулиеата мен Меркіде «Қазақ жастарының революциялық одағы» құрылды. Әулиеатада Кеңес өкіметі орнады (1917 ж. 19 қарашада). 1918 ж. 11-16 маусымда қазақтардың уездік съезі өтіп, оны Т. Рысқұлов басқарды. 1918 ж. жазда елде азамат соғысы басталды. Жер-жерде Кеңес үкіметіне қарсы бас көтерулер болып жатты. 1920 ж. көктемнен бастап уезде Кеңес өкіметі түпкілікті орнады.

1936 ж. Әулиеатаның аты Мирзоян болып, 1937 ж. Жамбыл қаласы болып өзгертілді.

Қазақстан тәуелсіздік алғаннан кейін халықтың талап-тілегін ескере отырып, Президент Н. Назарбаев 1997 ж. 8 қаңтардағы Жарлығымен Жамбыл қаласына тарихи аты Тараз атауын қайтарды.

Сондай-ақ Тараз қаласы туралы мәліметтерді, нақтылап айтсақ, Қытайдың 6000 жылды қамтып жазылған «Цянь-хань-шу» («Кейінгі Хань әулетінің тарихы») деген жылнамасында жазылған. Оны алғаш орысшаға қысқаша аударған орыстың қытайтанушысы Н. Бичурин болатын, ал Л.Н. Гумилев соған сүйеніп жазған «Таласская битва 36-го года н. э.» деген мақаласында Талас өзенінің жағасында жеткен ғұндардың билеушісі Шөже қаған (қағанның қытайша атауы Чжи Чжи) б.з.б. 42-41 жылдары Талас кентін салғызғанын жазған. Ғұндардың империясы ол кезде Моңғолия далаларында көшпенді сәнбилерден қирай жеңіліп, Тарбағатайға, одан Жетісуға және Таласқа келіп паналаған. Кейін осы Талас қаласының түбінде алтын айдаһарлы байрағын көтеріп келіп, Шашты (Ташкентті) жаулап алған қытайлардың Тан империясының сансыз әскерін Исламның жасыл туын желбіретіп жеткен Араб халифатының жаһангерлері қарсы алып, екі жақ үш күн, үш түн соғысады.

Төртінші күні Көкбөрінің басы салынған ақ туын көтеріп, Түргеш қағанатының садақшылары арабтарға көмекке асығып жетеді. Өліспей беріспеген шайқас жалғаса береді. Бесінші күні тағы бір бөрілі байрағы бар көшпелі мемлекеттің, бұл жолы Қарлұқ қағандығының әскерлері келіп, енді қытайлардың ту сыртынан тиіседі. Қытайлар бас сауғалай қашып, сол зытқаннан өлі-тірісіне қарамай Ұлы Қытай қорғанына жеткенге дейін қашады. Содан кейін қытайлар ешқашан Таласқа дейін жетіп соғысқан емес. Ол кезде көшпенді түргештер, қарлұқтар, оғыздар ата жаулары қытайға қарсы тұрып, арабтардың жағында соғысқанымен, Ислам діні дегенді білген емес еді. Ислам дінінің Орта Азияға таралуы осылай басталған. Бұл көне тарихтың бәрінде де «Талас» атты қала атауы анық жазылған. Арабтар ол қаланы «Атлах» деп атаған.

«Талас» атты ғұндар салғызған қала қалайша «Тараз» болып аталып кетіп жүр. 892 жылы Бұхардан қалың әскермен келген Исмаил Самани қаланы жаулап алды. Көне қала сөйтіп күдіретті Самани әулеті билеген империяның иелігінде қалды. Саманидтер мемлекеті парсы (соның ішінде тәжік) тілінде сөйлейтін ел еді. Олардың билігінен кейін ортағасырлық тәжік тілінің «р» мен «л» дыбыстарын алмастыра айтатын әсерімен «Тараз» (Талас-Тараз) аталып кеткен. Кейін Тараз қаласында талай-талай Шығыстың ұлы ғұламалары тұрды. Шығыстың

жеті шайыры көне Тараздың көркі мен сән-салтанатын тамсана жырға қосты. Ол қаланы б.з.б. 41-42 жылдары ғұндардың ең ақырғы қағандарының бірі Шөже қағанның өзі салдырған. Бұл қаланың түбінде 751 жылы біздің көшпенді ата-бабаларымыздың ең алғаш рет исламның жасыл туының астында соғысқаны тарихтан белгілі.

Тараз қаласы – ежелгі заманнан белгілі қала. 630 ж. қытай саяхатшысы Сюань-Цзан өз жазбасында Таразды Ұлы Жібек жолының бойында тұрған маңызды сауда орны деп атайды. VIII ғ. Тараз қаласы Арғу-Талас, Алтын-Арғу, Талас ұлыс атауларымен мәлім болғаны анық.

Ежелгі Тараз тарихы оқиғаларға бай. Өзі өмір сүрген дәуірде VI-IX ғғ. қала қарлұқтарға қарады, ал Исмаил Ахмет жаулап алғаннан кейін, XI ғ. соңында Саманидтер әулеті иеліктерінің құрамына енді. X ғасырдың аяғы мен XI ғ. Тараз Қараханидтер мемлекетінің астанасы болды.

XI ғ. ғұлама ғалымы М. Қашқари Тараз тұрғындары түрік, соғды тілдерінде сөйлегенін тілге тиек етеді.

XI ғ. Таразда ақша сарайы жұмыс істеген. Көптеген Шығыс елдеріндегі археологиялық қазбалар кезінде Таразда жасалған күміс дирхемдер табылды. Тараз, Дех, Адахкес, Бехлу, Шелжі, Сус, Нужикес, Жекіл секілді шаһарлары бар үлкен аймақтың орталығы болды.

Тараз қаласы Ақсақ Темір заманында Жаңа Талас аталады да, XV-XVII ғғ. қалада аздаған үйлер сақталып, XIX ғ. оның орнына Әулиеата шаһары салынады.

Сонымен Тараз қаласы өзінің 2000 жылдық дәуірінде атауы тоғыз рет өзгерген:

1) Талас; 2) Тараз; 3) Янги Тараз; Ежелгі Тараз өзара қырқысу соғыстарын, қарақытай (XII ғ. аяғы) және моңғол шапқыншылықтарын (1220 ж.) басынан өткере отырып, тарих сахнасынан шет қалды. Бұл кезеңдерде Жаңа (Яны), Жаңа Талас деген аттармен белгілі еді. Бұл кезеңдегі Тараз тарихы италиялық Пляно Карпини мен Франция королі Людовик IX елшісі монах Вильгельм Рубрук жазбаларында кездеседі.

Моңғолдар дәуірінде Тараздың оңтүстігінде Янгинің болғанын білеміз. Аламри бірінші рет Янгинің Тараздан бөлектігін көрсеткен.

М.Х. Дулатидің баяндауынша Янги – Тараздың моңғолша аты, онда өзеннің арғы бетіндегі янгиліктер тұрған (Дулати М.Х. Тарихи-и-Рашиди. Алматы, 2003, 614, 166-66).

4) Долос; Қытай тарихшыларының қолжазбаларында қаланы Долос деп те атаған. 5) Наманган көше; 6) 1826 жылы Аулие-Ата; 7) 1936-1938 жылы Мирзоян; 8) 1938 жылы Джамбул; 9) Тараз 1997 жылы Президенттің Жарлығымен (08.01.1997 ж. №3315а) ежелгі тарихи аты қалпына келтірілді.

Атаудың мағынасы жайлы толық та, дара анық, дұрыс пікір айту өте қиын.

Атаудың шығу төркіні мен Тараз атауы *Талас* деген өзен атының дыбыстық тұрғыдан өзгерген түрі дегенді қолдаушыларға қарсы, Талас, Тараз екі бөлек,

дербес атау деушілер бар. Бұл екі атаудың да көне түркі тілдеріне тән сөздер екенін айтқан. Ал ғалым Ғ. Ақпанбектің пікірінше: «Тарихи аты қайтарылған Тараз қаласы да аспан әлемімен байланысты».

«Тараз» сөзінің мәні – «әдеміліктің үлгісі» дегенге келеді. «Тараз қыз» – «тал бойлы талдырмаш қыз» (Кеңесбаев І. Қазақ тілінің фразеологиялық сөздігі. Алматы, 1977, 711-бб.). Сол сияқты «тараз» – «үлгі, жүйе» деген мағынада. Ғылым мен мәдениеті өркендеген көрікті қала. Қаланың үлгісі, әсемдік пен сұлулықтың эталоны, стандартындай деп танылған.

Сондай-ақ Тараз ойконимі туралы мәліметтер жинау барысында анықтағанымыз Мәскеудің В.И. Ленин атындағы кітапханасында «План города Аулие-Ата в 1864 году» деген карта-сызбасы бар көрінеді. Карта-сызбаның төменгі жағында: «Масштаб 200 сажень в дюйме» (сажень – 2, 13 см, дюйм – 2, 54 см) деп көрсетілген. Бұл құнды карта 1890 ж. Петербург қаласында типографиялық тәсілмен басылып шыққан. Бұл картаның құрастырылған мерзімі белгісіз, бірақ ол, байқауымызша, Әулиеата қаласын орыс әскерлерінің басып алған кезеңіне сай келеді.

Талас – басы Талас жотасынан басталып, Жамбыл облысында аяқталатын өзен аты. Талас жотасының, Талас (Тараз) қаласының аттары осы өзен атынан алынғаны бұдан әлдеқайда ерте, түркі-моңғол тіл бірлігі заманынан белгілі.

Қырғыз Республикасы жерінен өтіп, Қазақстан Республикасының Жамбыл облысы Талас ауданына келетін Талас өзенінің ұзындығы 661 шақырым, бас алабының айдыны 52, 7 мың шаршы шақырым.

Қырғыз Алатауынан бас алып, Талас даласы арқылы аққан бұл өзен Мойынқұм құмдарына сіңіп кетеді. Көне түркі жазба ескерткіштерінде Талас өзені V ғ. мәлім. Өзен бойына VI ғ. қала салынып, тарихта Тараз деген атпен белгілі болады. Зерттеуші ғалымдардың бір тобы Тараз атауы Талас өзені атауының дыбыстық (фонетикалық) тұрғыдан өзгерген түрі деп қарайды. Яғни сонор (үнді) л дыбысы сонор (үнді) р дыбысына, қатаң дауыссыз с дыбысы дауыссыз з дыбысына алмасқан деген болжам айтады.

Тілдік табиғаты жағынан «Талас» атауы дербес мағыналы: *тал* және *ас* сөздерінің бірігуі арқылы жасалғаны анық байқалады. А. Әбдірахмановтың болжауынша: «Сөз түбірі түркі-моңғол тілдеріндегі *далай//талай* (теңіз, мұхит, көл, өзен) деген түбірге – з/с көптік жалғауы (кейде жаңа сөз тудыратын зат есім жұрнағы болуы да ықтимал) қосылып жасалған *талуї//талай* «теңіз» және «өзен» мағынасында Күлтегін және Тоныкөк ескерткіштерінде бар. Сондай-ақ «талай» сөзі XIII ғ. жазылған «Оғызнамада» «өзен» мағынасында анық жазылған», – дейді.

Біздің пайымдауымызша, Талас, Талғар топонимдерінің құрамындағы тал сөзі өзара мәндес әрі бір түбірден болуы керек. Э. Мурзаевтың көрсетуінше, тәжік тілінде *таль* – «тау, жота, жон, шоқы, биік, төбе» (Мурзаев Э.М. Словарь народных географических названий. Москва, 1984. 653-б.). Атаудың екінші сыңарындағы *ас* сөзі орал-алтай тілдерінде ерте замандарда қолданылса, қазірде кейбір тілдер қорында берік сақталған. Мысалы: ханты тілінде *ас* – «су, үлкен

Қазақстан Республикасы Президентінің
Ж А Р Л Ы Ғ Ы

У К А З
Президента Республики Казахстан

Жамбыл облысының орталығы - Жамбыл қаласының атын өзгерту туралы

Жамбыл облысының жергілікті атқарушы органдарының өтінішін және жұртшылығының тілегін ескере келіп, Қазақстан Республикасының Үкіметі жанындағы Мемлекеттік ономастика комиссиясының қорытындысы негізінде ҚАУЛЫ ЕТЕМІН:

**Жамбыл облысының орталығы -
Жамбыл қаласының аты Тараз қаласы болып өзгертілсін.**

Қазақстан Республикасының
Президенті

Н.НАЗАРБАЕВ

Алматы, 1997 жылғы 8 қаңтар
№ 3315а

өзен», хакас тілінде Талакан (кан – «өзен» тава Азас) ас – «өзен, су», казас (ас – «өзен»). Егерде аталған сөздердің лексикалық мән-мағыналарына жүгінсек, Талас – «таудан құлай аққан өзен», «тау өзені» деген мағынаға ие сияқты.

Талас ауданы, Талас өзенінің атының шығуы туралы әр түрлі жорамал бар. Мысалы: М. Қашқари еңбегінде «талас» деп ат үстінде доп қуалап ойнауды айтады екен (Қашқари М. Түрік сөздігі. Алматы, I-III тт. 1996-1998). Бұған қарап кейбіреулер осы ойынға байланысты шықты дейді. Талас атауының тым ерте, ежелгі замандардан біздің дәуірімізге жеткені тарихи еңбектерден белгілі. Талас пен Тараз ескі заманнан бірге аталады. «Қаратаудың құшағында қырық бұлақ бар болса, Талас өзенінің қырық сағасы бар», – деп айтады халық. Атақты Майкөт ақын Құлмамбет ақынмен айтысқанда: «Аса, Талас екі өзен, Ат бауырынан саз алған, балдырғанын жегенде, баланың көңілі маз болған», – деп жер байлығын жырға қосады.

V-VIII ғғ. көне ескерткіштерде *talas*, *argu talas* – географиялық Талас қаласының бір аты екені аталады. Сол көне түркі жазбаларында Ертіс, Іле өзендерінің аттары да аталады. Бұлардың арасында Іле өзенінің, яғни Іле атауының мұнан екі мың жылдан бұрын қытай жазба ескерткіштерінде бары ғылымда белгілі. Демек, Талас өзен аты, қала аты ретінде де ежелгі заманнан, шамамен біздің дәуірімізден бұрынғы 2000-2500 жыл шамасы болса керек. Көне түркі, парсы тілдерінде тал – «шың, құз», ал екінші сыңардағы аса көне түркі тілдерінде «өзен», «су». Бұған қарағанда, Талас – «биік шың, құзды таудағы өзен» деген мәнді атауға жуықтау сияқты.

Тараз атауының мағынасын дәл, анықтап басып айтпағанымызбен, Тараз (Талас) атауы туралы талдауда өз ой-пікірлерімізді келтірдік.

Жамбыл атауына қатысты пікірді Т. Жанұзақ пен А. Әбдірахмановтың еңбектерінен оқуға болады.

Ежелгі Тараз қаласы XIX ғ. мен XX ғ. басы аралығында «Әулиеата» деп аталғандығы мәлім. Жамбылдың ақындық атағы жер жарып, бүкіл елдің «абыз атасына» айналады. Мәскеуге барып, үкіметтің құрметіне бөленеді. Үкімет «Әулиеата» ойкониміне Жамбылдың атын береді. Ақын үкіметтің мұнысын ішінен қабыл көрмей тұрса да, үндемейді. Мәскеуден қайтып келе жатқан жолда пойыздың жайлы төсегінде көз іле алмайды. Өзінің атын алған қала тұсынан өтіп бара жатқанда ақын жүгініп отырған қалпы, «Әулие Атаның» аруағына сиынып, құран оқып, толғау айтады. Ақынның қасындағы серіктері мынандай екі жол сөзді ғана естиді:

«Аруағыңнан айналайын, Әулиеата

Атымды ап қойдың деп болма қапа», – деген екен.

Жамбыл есіміне байланысты халық арасындағы әңгіме. Жоңғар шапқыншылығына ұшыраған қазақ ауылы қақаған қыста қоныс аударып, тау-тауды сағалап көшіп келе жатыпты. Көшті қорғап келе жатқан сарбаздар қарсы кездескен жауды жолатпай, жанқияр ерлікпен шайқасады. Бір жағынан жау, бір жағынан

бет қаратпай бұрқаған қарлы боран көшіп келе жатқан жұртты қатты қысады. Көш қысқы боранға оранып, жаудың тосқауылшыларынан аман өтіп келе жатады. Бірнеше күн, бірнеше түн боран құшағында келе жатқан жұрт шаршап-шалдығады. Көшбасының бәйбішесінің аяғы ауыр, айы-күні жеткен екен. Түйе үстінде толғақ басталады. Көш иесі жүк артқан түйелерді айнала шөгеріп жіберіп, айналасын, үстін киізбен қымтап жауып тастайды.

Бұл кәдімгідей үй болып шығады. Толғақ қысқан ана осы үйдің ішінде таңға жуық босанады. Боран да басылып, жарқырап күн шығады. Елдің бойы жазылып, көш адамдарының қуанышында шек болмайды. Көшбасы айналасына көз салып тұрып, өздерінің бір таудың бауырында тұрғанын көреді. Ауыл ақсақалдары бұл таудың «Жамбыл тауы» екендігін айтысып әңгіме-дүкен құрысады. Көшбасы жаңадан туған баласының атын Жамбыл деп қояды.

Жамбыл атауы – 1. а) фитоним; ә) қорған; б) ороним; 2. антропоним; 3. ойконим ретінде қызмет етеді. Яғни ол қазақ тілі ономастикалық кеңістігіндегі бірнеше секторларға тән [35].

Жалпы ойконимдік материалдарды жинап, оны тарихи-лингвистикалық жақтан түсінік беріп талдаудың тіл тарихы мен қоғам тарихы әрі этнография, география ғылымдары үшін мән-маңызы аса зор. Ойконимдер құрамында көне дәуірдің куәсі ретінде сақталған атам заманғы көне атаулармен қатар, жаңа дәуір атаулары да мыңдап кездеседі. Қысқасы ойконимдік материалдар – халқымыздың мол қазынасы, мәдени байлығы, тілі мен тарихының қайнар бұлағы, атадан қалған мұрамыз.

Қазақ даласын мекен еткен ежелгі ру мен тайпалардың сонау ықылым заманнан басталатын ұзақ тарихы болғанымен, сол халықтар туралы, олар қоныстанған жер, қала туралы жазба деректер тым аз. Сондықтан да біз, мүмкіндігімізше жұмысымыздың бұл бөлімінде ойконимдерге халықтық этимология және ғылыми негіздегі тарихи-лингвистикалық түсінік беріп, талдау жасадық.

Сонымен Тараз, Талас – бұрынғы Жамбыл қаласының орнында болған көне қала. Бұл жайындағы алғашқы тарихи жазба дерек грек елшісі Земархтың хабарнамасында айтылады. Тараз қаласының қалай орналасқандығын алғаш В.В. Бартольд дәлелдеген. Кейінгі археол. зерттеулер (М. Е. Массон, А.Н. Бернштам, Е. И. Агеева, Г.И. Пацевич, Т. Н. Сенигова) қаланың көлемін, ішкі құрылыс орындарын және мәдени қабагтарының қалыңдығын анықтады. Соның нәтижесінде Тараздағы өмір б.з. I ғасырында басталғандығы анықталды. X-XII ғасырларда Таразда сәулет өнерінің бірнеше тамаша туындылары тұрғызылады. Бұлардың ішіндегі ең ірілері Қарахан мазары және қалаға жақын орналасқан Айша бибі күмбезі, Бабаджа – Хатун мавзолейі. Қала ішінде су құбырлары жүргізіліп, моншалар салынған. Тараз моншасы – Орта Азия мен Қазақстандағы ең алғашқы моншалардың бірі. XI-XII ғасырларда қалада теңгелер де шығарылды. Қазбалардан табылған дүниелер әр алуан. Олар қыш ыдыстар, күміс т.б. ме-

талл бұйымдар. Көптеген бұйымдардың беттері аса мәнерлі өрнектермен әшекейленген. Тараздан табылған бұйымдар Жамбыл облысының өлкетану музейі мен Алматыдағы археологиялық музейге қойылған. Қала туралы деректер А.Н. Бернштамның «Памятники старины Таласской долины», А.-А., 1941 ж. және Т.Н. Сенигова «Средневековый Тараз» (А.-А., 1972 ж.) атты еңбегінде жазылған.

ТАРАЗ ҚАЛАСЫНЫҢ ГИДРОНИМДЕРІ

Зербұлақ көлі

(Зербулак) – бұрынғы Комсомол көлінің өзгерген атауы. Комсомол көлінің маңында көптеген бұлақтар болған. Сол бұлақтардың бірі Зербұлақ деп аталған екен. Бұл бұлақ қасиетті бұлақ, бұрындары Зербұлақтың тұщы суынан көптеген халық сусындаған, сол себепті 2006 жылы Тараз қаласының әкімдігі мен Тараз қалалық мәслихаты Комсомол көлінің атауын Зербұлақ көлі деп өзгерткен.

Түйте арығы

(Туйте арык) – ол жоғары Талас өзенінен бастау алып, Шомансұр мазарының сол жағынан өтіп, қаланың орталық бөлгін суландырады.

Талас

(Талас) – Қырғыз Республикасы жерінен өтіп, Қазақстан Республикасына келетін өзен. Ұзындығы 661 шақырым, Қырғыз тауларынан бастау алып, Талас даласы арқылы ағып, Мойынқұм құмына сіңіп кетеді. Жазба ескерткіштерде Талас өзені V ғасырдан белгілі. Өзен бойына қала салынып, VI ғасырдан бастап жазба ескерткіштерде Тараз деген атпен белгілі болады. Зерттеуші ғалымдар Тараз атауы Талас өзені атауының дыбыстық (фонетикалық) тұрғыдан өзгерген түрі екенін дәлелдеді. Яғни сонор үнді л дыбысы сонор үнді р дыбысына қатаң дауыссыз с дыбысы ұяң дауыссыз з дыбысына алмасқан.

Тілдік табиғаты тұрғысынан Талас атауы дербес мағыналы: тал және ас сөздерінің бірігуі арқылы жасалған. Оның тал сыңары түркі-моңғол тілдерінде дыбыстық жағынан мағыналас екен.

Талас бөгені

(Талас водохр.) – қаланың оңтүстік-шығыс жағында, Талас өзенінің темір жолмен түйіскен жерінде. 1942 жылы салынған, социалистік құрылыс дәуіріндегі өндірістің сәулетті ескерткіші. Темірбетонмен құрсауланған су көтеретін төрт көпірлі бөген 25 мың га. Байзақ ауданы мен Таразды техникалық сумен қамтамасыз етуге арналған. Есепті жіберу мүмкіндігі секундына 265 текше м. Бөген ұзындығы – 65 м, максимальді биіктігі – 5 м. Сол және оң жағалау каналдары суды бөгеннен алады. Бөген үстімен автомобиль жолы өтеді.

Тараз қаласындағы Тас көпір – 13 ғ. қаланың оңтүстік-шығыс бөлігінде, Самарқан және Жангелдин көшелеріне шығар жерде, Талас өзені бас арнасына қарай Тектұрмас кешеніне жақын орналасқан. Көпірдің жасалу құрылысы сақталмаған. Облыс аумағында көне көпірдің орналасқан сол жағалауына қорғау тақтасы орналасқан. Оң жағалауда қираған, ірі құмтас блоктерінен жасалған көпірдің қыры сақталған. Орта Азияда сақталған осы сияқты көпірлерді зерттеу Талас көпірін бір, екі, тіпті үш өткелді аркалы конструкция түрінде қайта жабдықтауға мүмкіндік береді.

Көпірлер сауда жолдарын дамытуда маңызды роль атқарады, әсіресе, жиі қатынайтын Жібек жолының Талас, Сырдария, Шу өзендерінен өтетін Қазақстан аумағының маңызы зор. Осы учаске аумағында 48 ағаш және тас көпір тіркеледі, олар жүргіншілерді екі бағытта өткізіп отырған. Тараз қаласындағы тас көпір жайлы хабарды Қытай саяхатшысы Чань-Чунь қалдырған. 1864 жылы қорғаныс кезінде бұзып тастаған бөрене көпірлер болған. Орта ғасырдағы авторлардың мәліметтерінде келтірілген қаланың өзенмен екі бөлікке бөлінгендігі жөніндегі ойлары ескі арнаның Қапал бұлағы ағатын, Мирзоян көшесі аумағында жатқанын дәлелдейді. Екінші Үшбұлақ бұлағы қаланың солтүстік бөлігінен ағады. Осыған қарап, Таразда аз дегенде қазір жоғалып кеткен тағы 2 көпір болған.

Тараз қаласында халық қажеттілігіне орай салынған гидроним түрі «Су айдау мұнарасы» бар. Ол вокзал ғимаратының солтүстік-шығысындағы бос жерде орналасқан. 1914 жылы күйдірген кірпіштен салынған. Шеңбер тәрізді ғимарат 20 ғ-дың бас кезінде кең қолданылған готикалық формада орындалған. Мұнараның биіктігі вокзал маңындағы ауданның сәулетіне елеулі мән береді. Биік іргетасты, тұғыры мықты цилиндрлі нысан 12 қырлы негізге қойылған, төмен жабылған шатыры бар, 6 қырлы жарық фонарь қойылған. Мұнараның биіктігі 20 м. Шатыры ағаш, іргетасы 4 м, арка тәрізді үлкен терезелері бар.

Ата-бабаларымыз жаз жайлауда өзен, су, бұлақтарды сағалай қоныстанып, мал шаруашылығы мен егінжайдың да сумен байланысты болғаны, қазіргі жағдайда да осылайша болып жатқаны таң емес. Қазақ жеріндегі барлық өзен, көл, бұлақ, т.б. судың тіршілік көзі болғандығы анық. Бұл су атауларының бәрінің қазақша атауға ие болғандығына қарағанда бұл өлкені ерте заманнан-ақ қазақ жұртының иемденіп, құтты қоныс, қасиетті мекен еткендігінің дәлелі.

БАЙЗАҚ АУДАНЫ

ОЙКОНИМДЕР, ГИДРОНИМДЕР, ОРОНИМДЕР

Әкімшілік орталығы – Сарыкемер ауылы

Халық саны – 93, 9 мың адам

Аудан аумағы 4500 шаршы шақырымды құрайды

Аудандағы ауылдық округтер саны: 18

Құрылған жылы: 14 ақпан, 1938 жыл.

Ерекшеліктері мен көрнекті орындары

Аудан аумағында Төменгі Барысхан қалашығы (Төрткөл), Түймен қалашығы, Оқым қалашығы орналасқан.

Қалалар, жергілікті маңызы бар сәулет өнерінің ескерткіштері мен археологиялық нысандар – Байзақ батыр жерленген жері, Ақтөбе және Ақмола мұражайы, А. Сухамбай ескерткіші, Зәуірбектөбе, Аймантөбе мұражайлары орналасқан. Жайлаутөбе қалашығы, темір дәуірінің қорымы бар.

Байзақ ауданы

Орталығы – Сарыкемер ауылы

Байзакский район

Центр – аул Сарыкемер

Әкімшілік-аумақтық бірліктер

Административно-территориальные единицы

р/с	Ауылдық (ауыл, кент) округтердің атауы Наименования аульных округов (аулов (аул), кент)	Ауылдық округтің бұрынғы атауы Прежнее наименование округа	Округ атауларының (орталығының) орыс тіліндегі атауы Наименования округов (центров) на русском языке	Округ орталығының атауы Наименование центра округа
1	2	3	4	5
1.	Ботамойнақ ауылдық округі	Кеңес ауылдық кеңесі	Ботамойнақский аульный округ – аул Байзақ	Байзақ ауылы
2	Бурыл ауылдық округі	Ровный ауылдық кеңесі	Бурылский аульный округ – аул Бурыл	Бурыл ауылы
3	Дикан ауылдық округі	Ленин ауылдық кеңесі	Диканский аульный округ – аул Дикан	Дикан ауылы
4	Жалғызтөбе ауылдық округі	Жаңадан құрылған	Жалгызтобинский аульный округ – аул Жетібай	Жетібай ауылы

5	Жанатұрмыс ауылдық округі	Жаңадан құрылған	Жанатурмынский аульный округ – аул Тегистик	Тегістік ауылы
6	Көптерек ауылдық округі	Жаңадан құрылған	Коптерекский аульный округ – аул Кеңес	Кеңес ауылы
7	Көктал ауылдық округі	Бурыл а/о құрамынан бөлініп шыққан	Кокталский аульный округ – аул Коктал	Көктал ауылы
8	Қостөбе ауылдық округі	Жаңадан құрылған	Костобинский аульный округ – аул Талас	Талас ауылы
9	Қызыл жұлдыз ауылдық округі	Қостөбе а/о құрамынан бөлініп шыққан	Кызылжұлдызский аульный округ – аул Кызыл жұлдыз	Қызыл жұлдыз ауылы
10	Мырзатай ауылдық округі	Жалғызтөбе а/о құрамынан бөлініп шыққан	Мырзатайский аульный округ – аул Мырзатай	Мырзатай ауылы
11	Сазтерек ауылдық округі	Мырзатай а/о құрамынан бөлініп шыққан	Сазтерекский аульный округ – аул Абай	Абай ауылы
12	Сарыкемер ауылдық округі	Михайлов ауылдық кеңесі	Сарыкемерский аульный округ – аул Сарыкемер	Сарыкемер ауылы
13	Ақәділ Сухамбаев ауылдық округі	Түймекент а/о құрамынан бөлініп шыққан	Акадиль Сухамбаевский аульный округ – аул Жақаш	Жақаш ауылы
14	Темірбек ауылдық округі	Комсомол ауылдық кеңесі	Темирбекский аульный округ – аул Тегистик	Тегістік ауылы
15	Түймекент ауылдық округі	Буденнов ауылдық кеңесі	Туймекентский аульный округ – аул Түймекент	Түймекент ауылы
16	Үлгілі ауылдық округі	Киров ауылдық кеңесі	Ульгилинский аульный округ – аул Ульгили	Үлгілі ауылы
17	Ынтымақ ауылдық округі	Жалғызтөбе а/о құрамынан бөлініп шыққан	Ынтымакский аульный округ – аул Мадимар	Мәдімар ауылы
18	Бәйтерек	Жаңадан құрылған	Байтерекский аульный округ	Бәйтерек ауылы

Гидронимдердің қазақша атауы	Гидронимдердің орысша атауы	Гидронимдер түрі (қаз)	Гидронимдер түрі (орысша)	Аудан
Сүленбай	Суленбай	өзен	р.	Байзақ ауд.
Қырсаз	Кырсаз	өзен	р.	Байзақ ауд.
Көшеней	Кошеней	өзен	р.	Байзақ ауд.
Сарыөзек	Сарыозек	өзен	р.	Байзақ ауд.
Карасу Ванцетти	Карасу Ванцетти	өзен	р.	Байзақ ауд.
Кусақ	Кусақ	өзен	р.	Байзақ ауд.
Көкөзек	Кокөзек	өзен	р.	Байзақ ауд.
Карасу	Карасу	өзен	р.	Байзақ ауд.
Қызылқайнар	Кызылқайнар	өзен	р.	Байзақ, Жамбыл ауд.
Дуанасай	Дуанасай	өзен	р.	Байзақ, Жамбыл ауд.
Дайырдың Сайы	Дайырдын Сайы	өзен	р.	Байзақ ауд.
Өтеміссай	Отемиссай	өзен	р.	Байзақ ауд.
Абыз	Абыз	өзен	р.	Байзақ ауд.
Соркөл	Сорколь	көл	оз.	Байзақ ауд.
Шатырлы	Шатырлы	көл	оз.	Байзақ ауд.
Қайла	Кайла	көл	оз.	Байзақ ауд.
Жыланды	Жыланды	көл	оз.	Байзақ ауд.
Сарпылдақ	Сарпылдақ	көл	оз.	Байзақ ауд.
Шеңгелді	Шенгельды	көл	оз.	Байзақ ауд.
Сарыайғыр	Сарыайғыр	көл	оз.	Байзақ ауд.
Жүзгенді	Жузгенды	көл	оз.	Байзақ ауд.
Селеулі	Селеули	көл	оз.	Байзақ ауд.
Төлеп	Толеп	көл	оз.	Байзақ ауд.
Тахир	Тахир	көл	оз.	Байзақ ауд.

Сандыбай	Сандыбай	көл	оз.	Байзақ ауд.
Белкұдық	Белькудык	көл	оз.	Байзақ ауд.
Үдербай	Удербай	көл	оз.	Байзақ ауд.
Қараматау	Караматау	көл	оз.	Байзақ ауд.
Сасықкөл	Сасыкколь	көл	оз.	Байзақ ауд.
Аяқкөл	Аякколь	көл	оз.	Байзақ ауд.
Қосқұдық	Коскудык	көл	оз.	Байзақ ауд.
Жыландыкөл	Жыландыколь	көл	оз.	Байзақ ауд.
Аламбайкөл	Аламбайколь	көл	оз.	Байзақ ауд.
Қарайқызыл	Карайқызыл	көл	оз.	Байзақ ауд.
Баскөл	Басколь	көл	оз.	Байзақ ауд.
Беке	Беке	көл	оз.	Байзақ ауд.
Ағанаскөл	Аганасколь	көл	оз.	Байзақ, Рысқұлов ауд. шек-да
Сарытөбе	Сарытобе	көл	оз.	Байзақ ауд.
Сайынкұдық	Сайынкудык	құдық	к.	Байзақ ауд.
Дөңгелек	Донгелек	құдық	к.	Байзақ ауд.
Шарбақ	Шарбак	құдық	к.	Байзақ ауд.
Мұрғамбай	Мургамбай	құдық	к.	Байзақ ауд.
Қылшалы	Кылшалы	құдық	к.	Байзақ ауд.
Толарай	Толарай	құдық	к.	Байзақ ауд.
Мұратқұдық	Мураткудык	құдық	к.	Байзақ ауд.
Әбді	Абди	құдық	к.	Байзақ ауд.
Асылбек	Асылбек	құдық	к.	Байзақ ауд.
Ішкері	Ишкери	құдық	к.	Байзақ ауд.
Ағашақ	Агашак	құдық	к.	Байзақ ауд.

Селеулі	Селеули	құдық	к.	Байзақ ауд.
Өтелтойлаған	Отельтойлаған	құдық	к.	Байзақ ауд.
2-ші Теріскенді	Терискенды 2-й	құдық	к.	Байзақ ауд.
Жетімола	Жетымола	құдық	к.	Байзақ ауд.
Сарысулы	Сарысулы	құдық	к.	Байзақ ауд.
Кәрімбай	Каримбай	құдық	к.	Байзақ ауд.
Сайбек	Сайбек	құдық	к.	Байзақ ауд.
Ортааяқ	Ортааяқ	құдық	к.	Байзақ ауд.
Жалпаққұрақ	Жалпақкурак	құдық	к.	Байзақ ауд.
Балқыбек	Балкыбек	құдық	к.	Байзақ ауд.
Ақбалшық	Ақбалшык	құдық	к.	Байзақ ауд.
Ақпар	Ақпар	құдық	к.	Байзақ ауд.
Жаманшилі	Жаманшили	құдық	к.	Байзақ ауд.
Шымболат	Шымболат	құдық	к.	Байзақ ауд.
Қолтықтой	Колтыктой	құдық	к.	Байзақ ауд.
Салдықұдық	Салдыкудык	құдық	к.	Байзақ ауд.
Аққұдық	Аккудык	құдық	к.	Байзақ ауд.
Шикұдық	Шикудык	құдық	к.	Байзақ ауд.
Тасқұдық	Таскудык	құдық	к.	Байзақ ауд.
Майқұдық	Майкудык	құдық	к.	Байзақ ауд.
Қосқұдық	Коскудык	құдық	к.	Байзақ ауд.
Мырзақұл	Мырзакул	құдық	к.	Байзақ ауд.
Миялықұдық	Миялыкудык	құдық	к.	Байзақ ауд.
Бақи	Баки	құдық	к.	Байзақ ауд.
Солтүстік Шығыс Қосқұдық	Солтустик Шығыс Коскудык	құдық	к.	Байзақ ауд.

Тамабай	Тамабай	құдық	к.	Байзақ ауд.
Қарабатыр	Карабатыр	құрғақ арна	сух. р.	Байзақ, Талас ауд.
Ақарық	Ақарык	құрғақ арна	сух. р.	Байзақ ауд.
Көкөзек	Кокозек	құрғақ арна	сух. р.	Байзақ, Талас ауд.
Қарасу	Карасу	құрғақ арна	сух. р.	Байзақ ауд.
Белқожа	Белькожа	арық	ар.	Байзақ ауд. Т.
Төреарық	Тореарык	арық	ар.	Байзақ ауд. Т.
Қаражон	Каражон	арық	ар.	Байзақ ауд.
Кеңес	Кенес	арық	ар.	Байзақ ауд.
Жақсыбай	Жаксыбай	арық	ар.	Байзақ ауд.
Оспангүл	Оспанкул	арық	ар.	Байзақ ауд. Т.
Сенкібай	Сенкибай	арық	ар.	Байзақ ауд. Т.
Жаңасаз	Жанасаз	арық	ар.	Байзақ ауд. Т.
Қарсыбай	Карсыбай	арық	ар.	Байзақ ауд. Т.
Ақберді	Ақберды	арық	ар.	Байзақ ауд. Т.
Зылиха	Зылика	арық	ар.	Байзақ ауд.
Шолақ	Шолак	арық	ар.	Байзақ ауд.
Сырғабай	Сырғабай	арық	ар.	Байзақ ауд.
Донсор	Донсор	арық	ар.	Байзақ ауд.
Байөзек	Байозек	арық	ар.	Байзақ ауд.
Араша	Араша	арық	ар.	Байзақ ауд.
Қырғызбай	Кыргызбай	арық	ар.	Байзақ ауд.
Сатыбалды	Сатыбалды	арық	ар.	Байзақ ауд.
Байсақал құрама	Байсақал Курама	арық	ар.	Байзақ ауд.
Соқыр	Соқыр	арық	ар.	Байзақ ауд.

Теріс	Терис	арық	ар.	Байзақ ауд.
Самбет	Самбет	арық	ар.	Байзақ ауд.
Байбек	Байбек	арық	ар.	Байзақ ауд.
Көктеуарық	Коктеуарық	арық	ар.	Байзақ ауд.
Аққойлы	Акқойлы	арық	ар.	Байзақ ауд.
Қайырма	Кайырма	арық	ар.	Байзақ ауд.
Жүнісбек	Жунисбек	арық	ар.	Байзақ ауд.
Аққойлы	Акқойлы	арық	ар.	Байзақ ауд.
Бөріарық	Бориарық	арық	ар.	Байзақ ауд.
Молсақал	Молсақал	арық	ар.	Байзақ ауд.
Тегістік	Тегистик	арық	ар.	Байзақ ауд.
Левобережный	Левобережный	канал	кан.	Байзақ ауд.
Қарабөгет	Карабогет	бөген	вдхр.	Байзақ ауд.
Шалке	Шалке	бөген	вдхр.	Байзақ ауд.
Қарабатыр	Карабатыр	бөген	вдхр.	Байзақ ауд.
Ынтымақ	Ынтымақ	бөген	вдхр.	Байзақ ауд.
Темірбек	Темирбек	бөген	вдхр.	Байзақ ауд.

Оронимдердің қазақша атауы	Оронимдердің орысша атауы	Ороним түрлері (қаз.)	Ороним түрлері (орысша)	Аудан
Ботамойнақ	Ботамойнак	тау	г.	Байзақ, Жамбыл ауд. шекарасында
Сыртбелдік	Сыртбельдик	таулар	горы	Байзақ ауд.
Маралбайтөбе	Маралбайтобе	төбешік	буг.	Байзақ ауд.
Жайлаутөбе	Жайлаутобе	төбешік	буг.	Байзақ ауд.
Түйетөбе	Туйетобе	төбешік	буг.	Байзақ ауд.
Жиік	Жиік	құм	пески	Байзақ ауд.
Кішіқұм	Кишикум	құм	пески	Байзақ ауд.
Бетпақдала	Бетпақдала	географиялық атырап	географическая область	Жамбыл, Қарағанды, Оңтүстік Қазақстан облыстары
Аймантөбе	Аймантобе	қорған	кург.	Байзақ ауд.
Қозытөбе	Козытобе	қорған	кург.	Байзақ ауд.
Қосқорған	Коскорган	қорған	кург.	Байзақ ауд.
Аққойлы	Акқойлы	қорған	кург.	Байзақ ауд.
Қоңыртөбе	Коньртобе	қорған	кург.	Байзақ ауд.
Шөлтөбе	Шольтобе	қорған	кург.	Байзақ ауд.
Құрманбайтөбе	Курманбайтобе	қорған	кург.	Байзақ ауд.
Байқасқа	Байқаска	қорған	кург.	Байзақ ауд.
Қоңыртөбе	Коньртобе	қорған	кург.	Байзақ ауд.
Мәмбеттөбе	Мамбеттобе	қорған	кург.	Байзақ ауд.
Зылика	Зылика	қорған	кург.	Байзақ ауд.
Сүленбайтөбе	Суленбайтобе	қорған	кург.	Байзақ ауд.
Қоңырбайтөбе	Коньрбайтобе	қорған	кург.	Байзақ ауд.
Осалтөбе	Осалтобе	қорған	кург.	Байзақ ауд.
Беген	Беген	қорған	кург.	Байзақ ауд.
Бөбек	Бобек	қорған	кург.	Байзақ ауд.
Мыңжар	Мынжар	қорған	кург.	Байзақ ауд.
Күмістөбе	Кумистобе	қорған	кург.	Байзақ ауд.
Дамолла	Дамолла	қорған	кург.	Байзақ ауд.
Дүйсенбайтөбе	Дуйсенбайтобе	қорған	кург.	Байзақ ауд.
Қаратөбе	Каратобе	қорған	кург.	Байзақ ауд.

Жаргүл	Жаргуль	қорғанның ескі орны	разв. крепости	Байзақ ауд.
Шәлке	Шалке	қорғанның ескі орны	разв. крепости	Байзақ ауд.
Қаратөрткөл	Каратортколь	ескі қала орны	старое городище	Байзақ ауд.
Қоңырбайтөбе	Конырбайтобе	ескі қала орны	старое городище	Байзақ ауд.
Төрткөл	Тортколь	қорғанның ескі орны	разв. крепости	Байзақ ауд.

БАЙЗАҚ АУДАНЫ

(Байзақ) – аудан аты.

(Байзақ) – а. Байзақ ауданы.

Аудан тұрғындарының ұсынысын ескере отырып, кезінде Жетісу өңіріне белгілі болған Байзақ датқаны мәңгі есте қалдыру мақсатында 04. 12. 95 жылы ҚР Президентінің №2696 Жарлығымен бұрынғы Свердлов ауданы Байзақ деп аталған. Аудан жерінің басым көпшілігі жазық, тек оңтүстігінде ғана Қырғыз Алатауының тауалды аласа қыраттары мен қырқалары орналасқан. Ең биік жері оңтүстігінде (1637м). Солтүстігінде Мойынқұмның қырқалы-ұялы және шағылды құмдыалқабы, орта бөлігінде Талас өзенінің аңғары жатыр. Климаты тым континенттік, қысы біршама жұмсақ, жазы ыстық, қуаң, солтүстігі аңызқты. Ауданда Талас, Көделі өзеніне қарай ағады. Жерінің топырағы негізінен сұр, солтүстігінде құмды, оңтүстігінде бозғылт қоңыр топырақты. Оларда жусан, көкпек, күйреуік, жыңғыл, сексеуіл өседі. Жануарлардан қасқыр, түлкі, қоян, ат-жалман, бөдене кездеседі.

Байзақ ауылы. Байзақ ауданы. Бұрынғы Кеңес және Красная Заря селоларының қосылуына байланысты ҚР Жоғарғы Кеңесі Төралқасының 04. 05. 1993 ж. №2189 XII Қаулысы бойынша, Қоқан хандығына қарсы, халық үшін күресте шейіт болған Байзақ датқа есімін мәңгі есте қалдыру мақсатымен Байзақ ауылы болып аталды.

Байзақ датқа Мәмбетұлы (1789 – 1864).

Ұлы жүз құрамындағы Дулат тайпасының Шымыр руынан шыққан беделді адамдардың бірі, шешен әрі батыр. Әулие ата төңірегіндегі қазақтарды билеу үшін Қоқан хандығы тағайындаған әкім, датқа. Ол алғаш Кеңесары Қасымұлының қозғалысына қатыспақ болды, кейін одан бас тартып, қырғыздарды қолдады. Өмірінің соңғы кезінде Байзақ датқа Қоқан хандығының зорлық-зомбылығына ауыр зейнет, алым-салығына қарсы шығып, Россияға қосылуды жақтады. Осы мақсатпен баласы Ақмолда батыр – басы босаған мың қаралы жігітті Әулиеата іргесіндегі тұрған (1864) орыс әскеріне жәрдемге жібереді. Мұны білген қоқандықтар Байзақ датқаны Қоқан хандығының аталығы Әдімқұлдың бұйрығымен Шымкент қаласында зеңбірек аузына қойылып, атылады. Оның быт-шыт шыққан денесінен қалған екі саусағы ғана Талас өзенінің жағасына Сарыкемер ауылының маңына жерленеді. Саусақтары жерленген мазар әлі күнге дейін «Байзақ сөресі» аталады, өйткені, 1865 жылы осында Байзақ датқаның асы да өткізілген болатын (Б. Әбділдаев. Байзақ датқа, Алм. 1995 ж., 6-бет).

Ботамойнақ

(Ботамойнақ) – а. о. Байзақ ауданы,

(Ботамойнақ) – а. Байзақ ауданы.

Бұрынғы Свердловка ауылы Ауыл тұрғындарының ұсынысына орай, ҚР Жоғарғы Кеңесі Төралқасының 04. 05. 93 ж. № 2189-ХІІ Қаулысы бойынша өзгертіліп, тарихи аты Ботамойнақ қалпына келтірілді.

Бұл жер бедерінің «ботаның мойны, мойнағына» ұқсас болғандықтан солай аталғаны байқалады.

Бурыл

(Бурыл) – а. Байзақ ауданы.

Ауыл тұрғындарының ұсынысы бойынша, ҚР Үкіметінің жанындағы Мемлекеттік ономастика комиссиясының 06.02.1997 ж. ұйғарымымен Ровное ауылы Бурыл ауылы болып өзгертілді.

Сарыкемер

(Сарыкемер) – А.А. о. – ауыл әкімшілік округі орталығы (Байзақ ауданының орталығы (1938-1993 жж.). Облыс орталығы Тараз қаласынан солтүстік-батысқа қарай 10 км жерде, Талас өзенінің сол жағалауындағы сұр жусан, баялыш, күйреуік, көкпек басым өскен, тауалды жазығының сұр, шалғынды-сұр топырақты шөлейт белдемінде орналасқан. Тұрғыны 15,6 мың адамнан аса. Іргесі 1875 жылы қаланды. Халық ауылға қоныстанбаған кезде, ауыл маңындағы Талас өзенінің бойы сарыкемерленіп, күнге шағылысып тұратындықтан ежелден бұл жер Сарыкемер аталған. 1880 жылы орыс көпесі Михайловтың атымен Михайловка ауылы аталып келген.

Бұрынғы Михайловка ауылы ауыл тұрғындарының ұсынысына орай, ҚР Жоғарғы Кеңесі Төралқасының 19.03.1992 ж. №1265 XII Қаулысымен өзінің бұрынғы тарихи атауы Сарыкемер қалпына келтірілген.

Сары (сын есім) + кемер (зат есім) сөздерінің бірігуінен жасалған атау. Мағынасы: «бұл маңдағы кемердің, жардың сарғылт болып жататынын білдіреді». Ал кемер сөзі үнді-ир. -ар. тілдері негізіндегі қамар, қамыр, хамар немесе халхамонг. хам, кам, хем, кем+ар (-ар, -ер) – терең сай, саға, тар алқап, кейде қыр (одан аққан өзен) мәндерін береді. Кемер термині біріккен тұлғаларда көп жағдайда түр. бүктар, қобұ терминдерінің де өтеуін береді. Мәселен: ар. комор (аралдары) «ай», ир. Хами «ой»; алт. -хақ Кем (чик), Улуг Хем (Енисей); қаз. Ақкемер, Сарыкемер, Қаракемер, өзб. Сарыкам, Даровозкам; бур. Хамар-Добан (Шығыс Сібірдегі тау қыры); балк. Беккам (сөзбе-сөз) «терең шат» атауларынан осыны көреміз.

Сарыкемердегі бұрынғы кірпіш зауыты, нан, тамақ комбинаты, жол құрылысы, автокөлік мекемелері, ауыл шаруашылығы техникалық бірлестігі, т.б. кәсіпорындар мен мекемелер 1997 жылдан өндірістік кооперативтер, акционерлік қоғамдар мен серіктестіктерге, шаруа қожалықтарына біріктірілді. Олардың ішіндегі ірілері: «Сарыкемер» автокөлік кәсіпорны, «Әулиеата құсы» акционерлік қоғамдары, «Байзақ» Өндірістік кооператив. Одан басқа аудандық тұтынушылар кооперативі, телекоммуникациялық торап, мемлекеттік пошта торабы, электрлендіру жүйесінің мекемесі жұмыс істейді.

Сарыкемерде 3 орта, 2 бастауыш мектеп, музыкалық, спорт мектептері, мәдениет үйі, клубтар, 5 кітапхана, Ғ. Мұратбаев атындағы мұражай, 2 стадион, мешіт, аудандық аурухана мен емхана, дәріхана, отбасылық-дәрігерлік амбулатория, фельдшер-акушерлік пункт, т.б. мекемелер бар.

Абай

(Абай) – ауыл Байзақ ауданы,

(Абай) – ауыл Шу ауданы.

(Абай) – ауылдық округ Т. Рысқұлов ауданы

Қазақтың ұлы ақыны Абай Құнанбаев есімін мәңгі есте қалдыру мақсатында қойылған елді мекен аты.

Аймантөбе

(Аймантөбе) – а. Байзақ ауданы.

Ауыл тұрғындарының ұсынысына орай, ҚР Үкіметінің жанындағы Мемлекеттік ономастика комиссиясының 06.02.1997 ж. ұйғарымымен Ленин ауылы Аймантөбе ауылы болып аталды.

Жайтөбе

(Жайтөбе) – ерте орта ғасырлық қала орны. Байзақ ауданы, Төрткөл ауылының солтүстік шетінде, Қарасу өзенінің сол жағалауында орналасқан. Оны 1984, 1986 ж. Қазақ КСР ҒА Тарихи және мәдени ескерткіштері жинағының археологиялық экспедициясы (жетекші К.М. Байпақов) зерттеді. Қаланың сақталып қалған бөлігі таға тәріздес болып келеді. Ұзындығы 150 м. ені 30 м. Жайтөбенің жартысынан көбін өзен суы шайып кеткен. Кезінде 700 метрге жуық дуалдың қазір қалдықтары ғана сақталып қалған. Жайтөбенің орнынан құм тостаған, табақша, көзе, т.б. асханалық бұйымдар сынықтары жинастырылған. Табылған материалдарға қарағанда, жайтөбелік тұрғындар VII-XII ғасырларда мекен етіп, егін және мал шаруашылығымен айналысқан деуге болады.

Жақаш

(Жақаш) – а. Байзақ ауданындағы ауыл, Суханбаев атындағы ауылдық әкімшілік округтің орталығы. Аудан орталығы – Сарыкемер ауылынан 25 км жерде, боз жусан, ши, жүзгін аралас сортаңды шөп өскен құмайты сұр, сортаңды сұр топырақты шөлді белдемде орналасқан. Тұрғыны 1, 1 мың адамнан аса. Іргесі 1929 ж. «Батырақ» а.ш. артелін ұйымдастырушылар қалаған. 1962-1997 ж. Фрунзе атындағы қызылша өсіретін ұжымшардың орталығы болды. Ауылға 1989 ж. Т. Рысқұловтың серігі, а.ш. өндірісін ұйымдастырушы Жақаш Мамыровтың есімі берілді. Жақашта өндірістік кооператив және бірнеше шаруа қожалықтары жұмыс істейді. Орта мектеп, клуб, кітапхана, фельдшер-акушерлік пункт, мешіт, мектепте Кеңестер Одағының Батыры А. Суханбаев мұражайы және ауыл ортасындағы алаңға батырдың ескерткіші орнатылды.

Ауыл тұрғындарының ұсынысы бойынша, облыс әкімінің 06.07.92 ж. №60 шешімімен Фрунзе ауылы өзгертіліп, Жақаш ауылы аталды. Бұл кісі атына байланысты қойылған атау.

Диқан

(Дихан) – а. о. Байзақ ауданы,

(Дикан) – а. Байзақ ауданы.

Зат есімнен жасалған атау. Егіншілікпен шұғылданатын еңбекшілердің құрметіне қойылған атау.

Жетібай

(Жетибай) – Байзақ ауданындағы ауыл, Жалғызтөбе ауылдық әкімшілік округінің орталығы. Аудан орталығы – Сарыкемер ауылынан солтүстік-батысқа қарай 15 км жерде ақ жусан, баялыш, күйреуік аралас өскен шалғынды сұр топырақты шөлді белдемде орналасқан. Тұрғыны 2, 0 мың адамнан аса. Іргесі 1962 ж. Фрунзе атындағы қызылша өсіретін ұжымшар ретінде қаланған. Оның негізінде Жетібайда 1997 жылдан 1 өндірістік кәсіпорын, 2 шаруашылық серіктестігі, 200-ден астам шаруа қожалықтары жұмыс істейді. Орта және бастауыш мектеп, клуб, дәрігерлік амбулатория және фельдшер-акушерлік пункт бар.

Ауыл тұрғындарының ұсынысына орай, ҚР Жоғарғы Кеңесі Төрағасының 04. 05. 1993 ж. №2189-ХІІ Қаулысы бойынша, Ново-Ивановка ауылы өзгертіліп, Жетібай ауылы аталды.

Зәуірбектөбе

(Зауирбектөбе) – ортағасырлық қоныс орны. Байзақ ауданы Абай ауылының шетінде, Кеңес су қоймасының оң жағалауында орналасқан. Зәуірбектөбені 1978 жылы Жамбыл облысы тарихи-өлкетану музейінің экспедициясы ашып, зерттеді. Қазіргі орны үшбұрышты келген төбешік. Көлденең 110x120 метр, биіктігі 2, 5 метр шамасында. Ол табандағы ені 10-15 метр, биіктігі 2 метрдей, бұрыштарында мұнара қалдықтары байқалатын үйінді жалмен қоршалған. Қоныстан сыры жоқ табақша, құмыра, көзе және басқа да ыдыстардың сынықтары жинастырылған. Табылған заттарға қарағанда Зәуірбектөбені халық VII-IX ғасырларда мекен еткен. Олар егін егіп, мал шаруашылығымен айналысқан. Кісі есіміне байланысты қойылған атау.

Кеңес

(Кенес) – Байзақ ауданындағы ауыл, Көптерек ауылдық әкімшілік округінің орталығы. Аудан орталығы – Сарыкемер ауылынан солтүстікке қарай 28 км жерде, Талас өзені тармақтарының бірінің жағалауында, баялыш, күйреуік ақ жусан басым өскен бозғылт сұр топырақты шөлейт белдемде орналасқан. Тұрғыны 2, 2 мың адамнан аса. 1956 – 97 ж. аралығында «Кенес» қой өсіру ұжымшарының орталығы болып келді. Оның негізінде 1997 ж. Кеңесте 24 шаруа қожалығы құрылды. Ауылда орта, бастауыш мектептер, клуб, фельдшер-акушерлік пункт, т.б. мекемелер бар. Кеңес өкіметіне байланысты қойылған атау.

Көктал

(Коктал) – Байзақ ауданындағы ауыл, аудан орталығы – Сарыкемер ауылынан солтүстік-батысқа қарай 5 км жерде, Талас өзенінің тармақтарының жағалауында, бұта аралас жусан, баялыш, күйреуік басым өскен шалғынды боз топырақты шөлейт белдемде орналасқан. Тұрғыны 1, 9 мың адамнан аса. Жамбыл жұмыртқа-құс фабрикасының орталығы болып келді. Оның негізінде 1997 жылдан Көкталда серіктестік және 14 шаруа қожалығы жұмыс істейді. Орта мектеп, клуб, кітапхана, фельдшер-акушерлік пункт, т.б. мекемелер бар. Көк және тал сөзінің бірігуінен жасалған атау.

Қостөбе

(Костобе) – VI – XII ғасырлардағы көне қала орны. Байзақ ауданы Сарыкемер ауылының шығыс жағында, Талас өзенінің оң жағалауында орналасқан. Алғаш А.Н. Бернштам 1938 ж. зерттеген. 1985 – 1987 ж. К.М. Байпақов бастаған Қазақ КСР ҒА Тарих, археология және этнография институтының Тараз археологиялық экспедициясы қазба жұмыстарын жүргізді. Қостөбе VI ғасырда қоныс аударған соғдылықтар негізін қалаған Жамуқат қаласының орны болса керек деп болжанады. Қостөбе қаласының орта бөлігі дөңес болып келген. Көлемі 420x450 м. Кезінде Қостөбе биік қабырғамен айнала қоршалып тұрған. Сақталып қалған қабырғалардың биіктігі 3 метрге жетеді. Қабырғалардың бұрыштарындағы мұнаралар биіктігі 16 – 18 метр болған. Қаланың төрт қақпасы болған. Қазіргі кезде қақпалардың қабырғалардан ажырап қалған бөліктері ғана сақталып қалған. Қазба жұмыстарының жүргізілуі барысында Қостөбедегі сарайдың орны анықталды. Сарайдың қабырғалары шикі кірпіштен қаланған, тек бір қабырғасы ғана пахсадан тұрғызылған. Сарай 20-дан астам бөлмелерден тұрады. Оның орталық залының көлемі 9, 5x8, 2м, салтанатты бөлмесінің көлемі 8x14 м. бөлмелердің біразында ошақтардың орны сақталып қалған. Қазба жұмыстары кезінде керамикадан жасалған ыдыстар, сүйектен жасалған бұйымдар табылды. Сондай-ақ, табылған бұйымдардың ішінде сырғалар, белдіктің тоғалары да бар. Белдік тоғалары тауыс құсының және қораздың бедерлі суреттерімен ойылып безендірілген.

Қостөбе

(Костобе) – Байзақ ауданындағы ауыл, Қостөбе ауылдық әкімшілік округінің құрамында. Аудан орталығы – Сарыкемер ауылынан оңтүстікке қарай 12 км жерде, жусан аралас сұлыбас, бидайық басым өскен қоңыр, қызғылт қоңыр топырақты, төбелі-жонды келген таудың құрғақ шөлейт белдемінде орналасқан. Тұрғыны 1, 5 мың адамнан аса. Ауыл 1993 ж. дейін Головачевка деп аталып келген. 1996 ж. дейін Жамбыл ауданы арнайы бірлестігінің бөлімшесі болып келді. 1997 жылдан Байзақ ауданына ауысты. Ауылда өндірістік кооператив және бірнеше шаруа қожалықтары ұйымдасты. Қостөбеде орта мектеп, клуб, кітапхана, фельдшер-акушерлік пункт, т.б. мекемелер бар.

Құмжота

(Кумжота) – Байзақ ауданындағы ауыл, Бұрыл ауылдық әкімшілік округінің құрамында. Аудан орталығы – Сарыкемер ауылынан батысқа қарай 17 км жерде,

боз жусан, баялыш, күйреуік басым өскен бозғылт қоңыр, сұр топырақты шөлейт белдемде орналасқан. Тұрғыны 3, 0 мың адамнан аса. Ауыл 1961 – 97 ж. Ровное көкөніс-сүт кеңшарының бөлімшесі болып келді. Оның негізінде 1997 жылдан Құмжотада өндірістік кооператив, ЖШС және бірнеше шаруа қожалықтары құрылды. Ауылда орта мектеп, клуб, кітапхана, отбасылық-дәрігерлік амбулатория, т.б. мекемелер бар.

Қызыл жұлдыз

(Қызыл жұлдыз) – Байзақ ауданындағы ауыл, ауылдық әкімшілік округінің орталығы. Аудан орталығы – Сарыкемер ауылынан оңтүстік-батысқа қарай 10 км, Тараз қаласынан 1 км жерде, Талас өзенінің жағалауында, боз жусан, баялыш, көкпек, т.б. астық тұқымдас шөптесін өскен сұр, бозғылт сұр топырақты шөлейт белдемде орналасқан. Тұрғыны 4, 6 мың адамнан аса. Мұнда 1976 ж. Жамбыл ауданы мал бордақылау бірлестігі құрылған. Кейіннен бірлестік Байзақ ауданына беріліп, оның негізінде Қызылжұлдызда 1997 жылдан 2 өндірістік кооператив, 218 шаруа қожалығы және «Қызыл жұлдыз» атты ЖШС жұмыс істейді. Ауылда орта, орталау мектептер, 2 клуб, отбасылық-дәрігерлік амбулатория, т.б. мәдени және әлеуметтік мекемелер бар.

Құмбел

(Құмбел) – Байзақ ауданындағы ауыл, Бұрыл ауылдық әкімшілік округінің құрамында. Аудан орт. – Сарыкемер ауылынан батысқа қарай 17 км жерде, боз жусан, баялыш, күйреуік басып өскен бозғылт қоңыр, сұр топырақты шөлейт белдемде орналасқан. Тұрғыны 3, 0 мың адамнан аса. Ауыл 1961-1997 ж. Ровное көкөніс-сүт кеңшарының бөлімшесі болып келді. Оның негізінде 1997 жылдан Қ-да өндірістік кооператив, ЖШС және бірнеше шаруа қожалықтары құрылды. Ауылда орта мектеп, клуб, кітапхана, отбасылық-дәрігерлік амбулатория, т.б. мекемелер бар.

Мәдімар

(Мәдимар) – Байзақ ауданындағы ауыл, Ынтымақ ауылдық әкімшілік округінің құрамында. Аудан орталығы – Сарыкемер ауылынан солтүстікке қарай 25 км жерде, боз жусан, баялыш, күйреуік көкпек басым өскен сұр, шалғынды сұр топырақты қуаң шөлейт белдемде орналасқан. Тұрғыны 2, 1 мың адамнан аса. 1996 ж. дейін Ынтымақ ауылы аталып келді. 1950-1997 жылдары жүгері тұқымын өсіретін Октябрьдің 40 жылдығы атындағы ұжымшардың орталығы болып келді. Оның негізінде Мәдімарда «Мәдімар» ЖШС және 40-тан астам шаруа қожалықтары ұйымдастырылды. Ауылда орта мектеп, клуб, фельдшер-акушерлік пункт, т.б. мекемелер бар. Кісі есімімен байланысты қойылған атау.

Мырзатай

(Мырзатай) – Байзақ ауданындағы ауыл, ауылдық әкімшілік округінің орталығы. Аудан орталығы – Сарыкемер ауылынан солтүстікке қарай 12 км жерде, боз жусан, баялыш, көкпек басым өскен сұр, шалғынды сұр топырақты

шөлейт белдемде орналасқан. Тұрғыны 1,5 мың адамнан аса. 1975-1997 жж. ет бағытындағы (құс еті) Жамбыл құс фабрикасының орталығы болып келді. Оның негізінде 1997 жылдан Мырзатайда өндірістік кооператив, ЖШС және шаруа қожалықтары құрылды. Ауылда орта мектеп, клуб, кітапхана, фельдшер-акушерлік пункт, т.б. мекемелер бар.

Нарымбай

(Нарымбай) – орта ғасырлық қалашық орны. Байзақ ауданы Байзақ ауылынан 7 км шығыста, Тараз – Тегістік автокөлік жолынан солға қарай 0, 5 км жерде. 1936 ж. КСРО ҒА Қазақстан филиалы мен КСР ҒА Материалдық мәдениет тарихы институтының археологиялық экспедициясы (жетекшісі А.Н. Бернштам) ашқан. 1986 ж. Тараз археологиялық экспедициясы (жетекшісі К.М. Байпақов), 2000 жылы Оңтүстік Қазақстан кешенді археологиялық экспедициясы (жетек. К.М. Байпақов) зерттеу жұмыстарын жүргізген. Нарымбай «төрткүл» түріндегі қалаларға жатады. Қазіргі орны бұрыштары төрт тарапқа қараған ромб тәрізді келген төбешік. Шетінен есептегенде көлемі 240 м. Ішкі бөлігі тегіс, құрылыс іздері байқалмайды. Қалашықты барлық жағынан ені 1, 5 м, үсті 3-5 м, табандығы кейде 20 метрдей болатын жал қоршап жатыр. Беткейлері еңістеу үйінді жалдың үстінде биіктігі 0, 4 – 0, 5 метр, орташа ұзындығы 15 метрдей, ені 10 м шамасында мұнара орнының қалдықтары бар. Жалдың сыртқары бөлігінде бұрыш мұнаралары орналасқан. Олар жал бойындағы мұнаралардан көлемділеу. Оңтүстік-батыс және солтүстік-батыс үйінді жалдарда алтыдан, солтүстік-шығыс және оңтүстік-шығыс жалдарда төрттен мұнара орындары бар. Төрткүл ені 10 метр, кей жерлері 25 метрдей болатын, тереңдігі 0, 8 метр ормен қоршалған. Құрылыс қалдықтарына және табылған заттарға (құмыра т.б. сынықтары) қарағанда Нарымбайды халық VIII-XII ғасырларда мекендеген. Олар егін, мал шаруашылықтарымен, колөнермен шұғылданған.

Наурызбас

(Наурызбас) – ортағасырлық қала орны. Байзақ ауданы Байзақ ауылынан шығысқа қарай 6 км жерде. 1983 ж. ҚазМУ (қазіргі әл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық университеті) археологиялық отряды (жетекшісі М. Елеуов) ашып, зерттеу жұмыстарын жүргізді. Қазіргі орны әлемнің төрт тарапына бұрыштары қаратылған төбешік. Оның көлемі солтүстіктен оңтүстікке қарай 30 м, батыстан шығысқа қарай 45 м, биіктігі 1 м. Қала ені 6 – 8 м, биіктігі 2 м үйінді жалмен қоршалған. Жалда 5 мұнара қалдығы сақталған. Археологиялық зерттеу барысында құмыра, тостаған, келі, т.б. шаруашылыққа қажетті бұйымдар жинастырылды. Алынған заттарға қарағанда Наурызбасты халық X-XII ғасырларда мекендеген. Олар егін егіп, мал шаруашылығымен айналысқан.

Оххум

(Оххум) – көне қала орны. Байзақ ауданы, Шахан ауылынан солтүстік – шығыс жағында 300 м қашықтықта орналасқан. Алғаш рет В. Бартольд 1894 ж. зерттеген. 1936 – 1938 ж. КСРО ҒА Материалдық мәдениет тарихы институты

мен КСРО ҒА Қазақстандық филиал археологиялық экспедициясы (жетекшісі А.Н. Бернштам), 1983 ж. ҚазМУ (қазіргі әл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық университеті) археологиялық отряды (жетекшісі М. Елеуов), 1986жылы ескерткіштер жиынтығының археологиялық экспедициясы (жетекшісі М. Елеуов), 1986 ж. ескерткіштер жиынтығының археологиялық экспедициясы (жетекшісі К. М. Байпақов), 2000 ж. ҚР ҒА Археология институтының Оңт. Қазақстан кешенді археологиялық экспедициясы (жетекшісі К.М. Байпақов) зерттеу жұмыстарын жүргізген. Оххум кезінде екі қатар қабырғамен қоршалған. Қоршау төрт бұрышты. Қоршаудың биіктігі 4-4, 5 м болған. Сыртқы және ішкі қоршаудың ара қашықтығы 50-60 м. Қазба жұмыстары кезінде Оххум қаласында су құбырлары болғандығы айқындалды. Табылған керамикалық бұйымдар қаланың VI-XII-ғасырлар аралығында өмір сүргендігін көрсетеді.

Сарытөбе

(Сарытөбе) – орта ғасырлық қоныс орны. Байзақ ауданы Жаңатұрмыс ауылынан 2, 5 км солтүстік-батыста. 1978 ж. Жамбыл облысы тарихи-өлкетану музейінің экспедициясы ашып, зерттеу жұмыстарын жүргізген. «Алаңқайлы төбе» түріндегі бұл қоныс жобасы тікбұрышты. Бұрыштары әлемнің төрт бұрышына қараған. Төбе ұзындығы 120 м, ені 40 м. Оның қасында диаметрі 40 м шамасында, биікт. 3 м төбе және оған жанасып жатқан төбешік бар. Қонысты табандығы 9-10м, биіктігі 1, 5 м болатын жал қоршап жатыр. Зерттеу барысында құм, түрлі қыш ыдыстар сынықтары кездескен. Олардың көбісі сырсыз. Табылған бұйымдарға қарағанда Сарытөбені халқы VII-IX ғасырларда мекендеп, егін және мал шаруашылықтарымен шұғылданған.

Талас

(Талас) – Байзақ ауданындағы ауыл, Қостөбе ауылдық әкімшілік округінің орталығы. Аудан орталығы Сарыкемер ауылынан оңтүстікке қарай 12 км жерде, Талас өзенінің оң жағасындағы сұр жусан, баялыш, көкпек, т.б. шөптесін өскен сұр, шалғынды, топырақты қуаң, шөлейт белдемде орналасқан. Тұрғыны 3 мың адам. Іргесі 1933 ж. қаланған. 1997 ж. дейін сүт бағытындағы асыл тұқымды ірі қара мал өсіретін Жамбыл атындағы кеңшардың орталығы болып келді. Оның негізінде Таласта өндірістік кооператив және бірнеше шаруа қожалықтары құрылды. Ауылда орта мектеп, кітапхана, клуб, фельдшер-акушерлік пункт, т.б. мекемелер бар. Талас гидрониміне қатысты атау.

Түймекент

(Түймекент) – орта ғасырлық қала орны. Байзақ ауданы Түймекент ауылының оңтүстік-шығыс шетінде, Талас өзенінің оң жағалауында. Алғаш рет 1894 ж. В. В. Бартольд зерттеді. 1936 – 38 ж. КСРО ҒА Материалдық мәдениет тарихы институты мен Қазақстан филиалының Жетісу археологиялық экспедициясы (жетекшісі А.Н. Бернштам), 1986 ж. Қазақ КСР ҒА Ш. Ш. Уәлиханов атындағы Тарих, археология және этнография институтының Тарихи және мәдени ескерткіштер жиынтығының экспедициясы (жетекшісі К. Байпақов) зерттеген. Бірнеше жерден тік-қазба (шурф) түсірілген. Қала орнының аумағы 250x310 м. Жан-жағынан

топырақ үйінділерімен қоршалған. Биіктігі 4-6 м болатын қоршаудың бойында 7 мұнаның орны сақталған. Қазба жұмыстары кезінде табылған керамикалық ыдыстар VII-XII ғасырларға сай келеді. Ғалымдар Түймекент кезінде түркі билеушілерінің ордасы болуы мүмкін деген болжам да айтады.

Түймекент

(Түймекент) – Байзақ ауданындағы ауыл, ауылдық әкімшілік округінің орталығы. Аудан орталығы – Сарыкемер ауылынан солтүстікке қарай 18 км жерде, Талас өзені жағалауындағы боз жусан, баялыш, күйреуік, ши, т.б. шөптесін өскен, шалғынды, сұр топырақты қуаң, шөлейт далада орналасқан. Тұрғыны 4, 5 мың адам. Ауыл 1993 ж. дейін Буденновка деп аталып келген. Іргесі 1924 ж. қызылша өсіретін «Трудовой пахарь» ұжымшарының орталығы ретінде қаланды. Оның негізінде «Түймекент» өндірістік кооперативі, ЖШС және бірнеше шаруа қожалықтары құрылды. Ауылда орта, орталау мектеп, клуб, кітапхана, отбасылық-дәрігерлік амбулатория, т.б. мекемелер бар.

Үлгілі

(Үлгили) – Байзақ ауданындағы ауыл, Сарыкемер ауылдық әкімшілік округінің құрамында. Аудан орталығы Сарыкемер ауылынан батысқа қарай 3 км жерде, боз жусан, баялыш, күйреуік басым өскен сұр, шалғынды, сұр топырақты шөлді белдемде орналасқан. Тұрғыны 1, 6 мың адам. 1983-1997 жылдары қызылша тұқымын өсіретін Киров атындағы кеңшардың орталығы болып келді. Оның негізінде Үлгіліде 1997 жылдан шаруа қожалықтары құрылды. Ауылда орта мектеп, клуб, кітапхана, фельдшер-акушерлік пункт, т.б. мекемелер бар.

Шөлтөбе

(Шолтобе) – ерте орта ғасырлық қоныс орны. Байзақ ауданы Ақшолақ стан-сасының солтүстік-шығыс жағынан 12 км жерде, Қырғыз Алатауының етегінде орналасқан. 1963-1967 ж. Жетісу археол. экспедициясының отряды (жетекшісі С. Мершиев) тауып, қазба жұмыстарын жүргізген. Қоныстың аумағы 80x100 м., биікт. 3 м. Қазба жұмыстары кезінде керамикадан жасалған бұйымдар көптеп табылған. Бұл жерден табылған дән үккіштер, тарының қалдықтары, шикі кірпіштер құрамындағы сабандар қонысты мекендегендердің шаруашылығында жер өңдеудің маңызды рөл атқарғандығын куәландырса, ал тастан және қыштан жасалған ұршық бастары тоқымашылық кәсібінің, қолдан жасалған қыш ыдыстарының көптігі – құмыра өндірісінің дамығанын көрсетеді. Олардың жасалған мерзімі V-XII ғасырларға сәйкес келеді.

Сәмбет

(Самбет) – а. Байзақ ауданы.

Ауыл тұрғындарының ұсынысына орай, облыс әкімінің 06. 07. 1992 ж. №60 шешімі бойынша, Тегістік ауылы қазақтың белгілі батырының атымен Сәмбет ауылы аталды.

Сеңкібай

(Сенкибай) – а. Байзақ ауданы.

Ауылы тұрғындарының ұсынысына орай, ҚР Жоғарғы Кеңесі Төралқасының 07. 10. 1993 ж. №2410-ХІІ Қаулысы бойынша, Еңбек ауылы өзгертіліп, жоңғар қалмақтарымен шайқастарда аты шыққан, ұлы жүздің жаныс тайпасынан шыққан атақты Төле бидің інісі Сеңкібай батыр есімін мәңгі есте қалдыру мақсатында – Сеңкібай ауылы аталды.

Сухамбаев

(Сухамбаев) – а. о. Байзақ ауданы.

Ағәділ Сухамбаев – Совет Одағының батыры.

2005 жылы мамыр айында Тараз қаласы, Қонаев және Абай көшесінің қиылысында, Ұлы Жеңістің 60 жылдығына орай (1914-1945), А. Сухамбаевқа орнатылған ескерткішті Елбасы Н. Назарбаев ашты.

Тегістік

(Тегистик) – а. Байзақ ауданы.

Тегіс (сын есім) + тік (сын есімді есімге айналдыратын жұрнақ) жолымен жасалған атау. Мағынасы: «теп-тегіс, жап-жазық жер» дегенді білдіреді.

Ақжар

(Ақжар) – а. Байзақ ауданы.

Ауыл тұрғындарының ұсынысына орай, ҚР Жоғарғы Кеңесі Төралқасының 04. 05. 1993 ж. №2189-ХІІ Қаулысы бойынша Жамбыл ауылы бұрынғы тарихи атымен Ақжар ауылы деп аталды.

Ақжар – мекен, өзен, елді мекен аттары. Ақжар – «ақтаңдақ жар». Ақжар атаулары өзге де түркі тілдес халықтар топонимдерінен кең орын алған. Н.В.А. Никонов: Қырымның қазіргі Севастополь қаласы тұрған жерді құмандар бұрын «Ағджар» атаған дейді. (Қойш. Е., 1985, 31-б).

(Ақжар) – елді мекен, Шу, Байзақ ауданы. Ақ (сын есім) + жар (зат есім) сөздерінің қосылуынан жасалған атау. Мағынасы жардың топырағының ағарып жататынын білдіреді.

Аққия

(Аққия) – елді мекен Байзақ ауданы. Ақ (сын есім) + қия (зат есім) сөздерінің қосылуынан жасалған. Мағынасы осы маңдағы төбеге шығар тік беткейі (қиясы) ағарып жататынын білдіреді.

Ақтөбе

(Актобе) – а. о., Жуалы, Байзақ аудандары. Ақ (сын есім) + төбе (зат есім) сөздерінің бірігуінен жасалған атау. Мағынасы төбенің тасының немесе топырағының ағарып жататын көрінісін білдіреді.

(Актобе) – а. Байзақ ауданы,
(Актобе) – а. о. Жуалы ауданы,
(Актобе) – а. Жуалы ауданы,
(Актобе) – а. Талас ауданы,
(Актобе) – а. о. Шу ауданы,
(Актобе) – а. Шу аудандарында кездеседі.

Базарбай

(Базарбай) – а. Байзақ ауданы Сарыкемер ауылдық округіне бағынысты. Кісі есімінен қойылған атау.

Құмжота

(Құмжота) – е. м., Байзақ ауданы. Құм (зат есім) + жота (зат есім) сөздерінің қосылуынан жасалған атау. Мағынасы: «құмдауыт келген жоталар».

Жанатұрмыс

(Жанатұрмыс) – а. о. Байзақ ауданы – а. о. е. м., Байзақ ауданы. Мағынасы: «революциядан кейін жаңа қоғам, жаңа тұрмыс құруға тілек білдіруге байланысты» қойылған атау. Бұл атау Қордай ауданы, Т. Рысқұлов ауданы, Талас аудандарында да кездеседі.

Жеңіс

(Женис) – а. Байзақ ауданы.

Ауыл тұрғындарының ұсынысына орай, ҚР Үкіметінің жанындағы Мемлекеттік ономастика Комиссиясының 06.02.1997 ж. ұйғарымымен Победа ауылы Жеңіс ауылы болып өзгертілді.

Көкөзек

(Кокозек) – а. Байзақ ауданы.

Атау мағынасы: «көк шөпті өзек» сөзімен теңдес.

Қарасу

(Карасу) – а. Байзақ ауданы,
(Карасу) – а. Меркі ауданында.

Қара (сын есім) + су (зат есім) сөздерінің бірігуінен жасалған атау. Топонимдік мағынасы: «бұлақ, қайнар жер суы» дегенді білдіреді.

Қосақ

(Косак) – а. Байзақ ауданы.

Тіліміздегі қос «екі», «екеу», «қатар» мәніндегі сөз болса, -ақ қосымша. Демек, атау: «екі, екеу, қосы зат» мәнінде қойылғандай. Оған Қостөбе Қосшоқы, Қоссай сияқты атаулар сәйкес келеді.

Сарыбарак

(Сарбарак) – а. Байзақ ауданы.

Ру атынан қойылған болуы мүмкін.

Төркелді

(Торекельды) – а. Байзақ ауданы.

Ауыл тұрғындардың ұсынысына орай, облыс әкімі мен облыстық мәслихаттың 27.01.1996 ж. бірлескен шешімі (IX сессия) бойынша, Лесоутопитомник ауылы Төркелді ауылы болып аталды.

Төрткүл

(Торткуль) – а. Байзақ ауданы.

Ауыл тұрғындардың ұсынысы бойынша, ҚР Үкіметінің жанындағы Мемлекеттік ономастика Комиссиясының 06.02.1997 ж. ұйғарымымен Бағара атауы өзгертіліп, оның орнына бұрынғы Төрткүл деген тарихи аты қалпына келтірілді.

Төрткүл атауы туралы Н.А. Бернштам еңбектерінде былай делінген: «Төрткүл – елді мекен аттары, топырақ үйінділерінен тұрғызылған көне және ерте орта ғасырлардағы (VII – XIV ғғ.) бекініс орындары, төбесі тегіс, беткейлері тік келген төрткүлді дөңестер. Төрткүлдердің көбі бір жүйеде салынған: солтүстік және шығыс жағы құрылыс орындарының қалдықтары, ал оңтүстік-батыс және шығыс каналмен немесе өзенмен қорғанған. «Жетісу қалалары керуен жолдарының бойына салынған. Төрткүл қалдықтарын сол жолдардың сүрлеуі деп ұғыну керек».

Шахан

(Шахан) – а. Байзақ ауданы.

Ауыл тұрғындарының ұсынысына орай, ҚР Үкіметінің жанындағы Мемлекеттік ономастика комиссиясының 06.02.1997 ж. ұйғарымымен Чапаев ауылы Шахан ауылы болып аталды.

Кісі есіміне байланысты қойылған атау.

Жібек жолы

(Жибек жолы) – а. Байзақ ауданы.

Ауыл тұрғындарының ұсынысы бойынша, ҚР Үкіметінің жанындағы Мемлекеттік ономастика Комиссиясының 06.02.1997 ж. ұйғарымымен Жібек жолы ауылы болып аталды.

Жанасаз

(Жанасаз) – а. Байзақ ауданы.

Ауыл тұрғындарының ұсынысы бойынша, облыс әкімінің 24.01.1995 ж. шешімі.

Дихан

(Дихан) – ауыл, ауылдық әкімшілік орталығы. Сарыкемер ауылынан солтүстікке қарай 12 шақырым жерде орналасқан. 1929 жылы «Дихан» колхозы ұйымдастырылған. Бұрын Ленин атындағы колхоз деп аталған. Еліміз егемендік алған соң 1996 жылы 27 қаңтарда ҚР Мемлекеттік ономастика комиссиясының ұйғарымымен Дихан аулы аталады. «Дихан» сөзінің мағынасы сол жердегі жергілікті тұрғындардың егіншілік шаруашылығымен айналысатындығын білдіретін атау болып табылады.

Үшбұлақ

(Үшбулақ) – темір жол стансасы. Бұл станса Ботамойнақ ауылдық округ құрамында. Осы станса үстімен Түркісіб темір жолы 1930 жылдары өткен. Ол Жамбыл-Алматы бағыты бойындағы станса. Атаудың қойылу себебі бұрын сол темір жол стансасының маңайында бұлақтар болған, сондықтан Үшбұлақ деп аталған.

Түймекент ауылдық округіне қарасты ауыл маңында биіктігі 6 м болатын «Жайлау төбе» деп аталатын V ғасырға жататын көне қала орны бар. Сол кезде қалыңдығы 12 м, биіктігі 1, 5 м болатын дуалдармен қоршалған. Дуалдың бұрыштарында мұнаралар болған.

Талас

(Талас) – өзен.

Талас – Қырғызстан мен Қазақстан жеріндегі өзен ұзындығы 661 км, су жиналатын алабы 52700 шаршы км. Қазақстандағы бөлігі 453 км. Негізінен, Жамбыл облысының Байзақ, Талас, Сарысу аудандары жерімен ағады. Қырғыз Алатауы мен Талас Алатауы мұздықтарынан шығатын Қарақол және Үшқоша өзендері қосылған жерден басталып, Мойынқұмдағы Айдын көліне жетпей құмға сіңіп, тартылып қалады. Аңғары жоғарғы бөлігінде тар шатқалды, ені 2 км, жазыққа шыққан төменгі бөлігінде кең, 25 – 30 км. Көпжылдық мұз, жауын-шашын суынан толысады. Маусым – тамыз айларында тасиды. Тараз қаласынан, төменгі ағысында Таластан бірнеше тармақ (Шалқы, Көделі, Тасарық, т.б.) таралады. Суы көктемде, күзде тұщы, жазда сәл кермек, ауыз суға жарамды. Жылдық орташа су ағысы Тараз қаласы тұсында секундына 27, 4 м³. Өзен бойында, Тараз қаласынан 10 км жерде Киров бөгені, сағасынан 197 км жерде Юбилейный, 275 км-де Жінәлі, 280 км-де Қазақбай бөгендері және Талас – Аса каналы салынған. Егін суаруға пайдаланылады.

Талас өзенінің атының шығуы туралы әр түрлі жорамал бар. Оны монғол тіліндегі далай «теңіз, мұхит, үлкен көл» екендігінде күмән жоқ, сөз аяғындағы с әрпі бұл арада көне түркі-монғол тілдеріндегі көптік жалғауы болуға тиіс дегенді А. Әбдірахмановтың «Топонимика және этимология» (1975) атты еңбегінен оқимыз. Талас атауының тым ерте, ежелгі замандардан біздің дәуірімізге жеткені тарихи еңбектерден белгілі. Талас пен Тараз ескі заманнан бірге аталады. «Қаратаудың құшағында қырық бұлақ бар болса, Талас өзенінің қырық

сағасы бар», – деп айтады халық. Атақты Майкөт ақын Құлмамбет ақынмен айтысқанда: «Аса, Талас екі өзен, Ат бауырынан саз алған, Балдырғанын жегенде Баланың көңілі маз болған» деп, жер байлығын жырға қосқан. V-VIII ғ. көне ескерткіштерде talas, argu talas – географиялық Талас қаласының бір аты екені аталады (Древнетюркский словарь. М.:1969, с. 51). Сол көне түркі жазбаларында Ертіс, Іле өзендерінің аттары да аталады. Бұлардың арасында Іле өзенінің, яғни Іле атауының мұнан екі мың жылдан бұрын Қытай жазба ескерткіштерінде бары ғылымда белгілі. Демек, Талас өзен аты, қала аты ретінде де ежелгі заманнан, шамамен біздің дәуірімізден бұрынғы 2000-2500 ж. болса керек. Көне түркі, иран тілдерінде тал «шың құз», ал екінші сыңардағы ас көне түркі тілдерінде «өзен», «су». Бұған қарағанда, Талас – «биік шың, құзды таудағы өзен» деген мәнді атауға жуықтау сияқты.

Әйтiмбет каналы

(Айтымбет) – Әйтiмбет – Байзақтың ең үлкен ағасы Жүндiбайдың ұлы. Ақшолоқ аймағында, ұзындығы 35 шақырым. Байзақ ауданының Байзақ атындағы ұжымшарының, (Үшбұлақ), Жамбыл ауданына қарасты (Ақбұлым) бұрынғы «Ильич» кеңшарының егiстiктерiне су апарды.

Базарбай каналы

(Базарбай) – Байзақ және Жамбыл ауданындағы егiстiкке жарамды алқапты игеру мақсатында 1985 ж. iске қосылды. Су (19 м/с) Талас өзеніндегi бөгеттен алынады. Темір-бетон жапқыштармен қапталған бас каналының ұз. 30, 2 км. Базарбай суару жүйесiне 2 ауданның 7 мың га егiстiк алқабы енедi.

Базарбай каналын Талас өзенiнен бастау алып Байзақ ауданындағы Түймекент, Сухамбаев, Амангелдi, Үшбұлақ елдi – мекендердiң егiстiктердi ылғалдандыру үшін пайдаланылады. Жергiлiктi халық Базарбай тоғаны деп атаған. Базарбай Байзақтың ағасы, Бәйтеректiң тұңғыш ұлы.

Ертеде Күнасұлы Мәмбет бабадан 6 ұл болған. Оның бiрi – Бәйтерек. Ол кiсiнiң бiр ұлынан бала болмаған екен. Ол – Базарбай едi. Базарбай ағайындарын жинап кеңес құрып: «Менде артта қалар ұрпақ болмады, мен өз атымды қалдыру үшін тоған қазамын», – деген. Ағайындары адам жинап, тоған қаздырған, ел аузында «Базарбай» деген ат қалған.

Егетай көлi

(Егетай) – Егетай көлi (тоқтау су қоймасы) адам атымен аталған.

Жерасты үнгiр iшiндегi бұлақ

(Жер асты үнгир ишиндеги бұлақ) – Жетi төбенiң тұсында 3 шақырымдай жерде Қаратаудың беткейiнде Жұмабай базы (кiсi атымен аталған қыстау) деген жерден бұлақ ағып шығады. Сол бұлақтың жоғарғы жағында тау жарылып, үнгiр болып қалған. Оған түсiп, тереңiрек барса, ағып жатқан өзен бар.

Төрегелдi тоғаны

(Торегелди тоғаны) – немесе Аққойлы тоғанын Құдайберген Бәйтiнұлының нұсқауымен ауыл азаматтарының күшiмен қазылған. Төрегелдi Байзақтың үлкен ұлы. Жамбыл ауданының Ақбұлым, Байзақ ауданының, кеңшарларының Байзақ атындағы ұжымшардың суармалы жерiне ылғал жеткiзедi.

Сасық бұлақ

(Сасық бұлақ) – бұл бұлақ немесе «Сасық бастау», Ботамойнақ тауының етегiнен ағып шығады. Суы қара қошқыл, қою, иiстi келедi.

Белқожа каналы

(Белқожа) – Белқожа каналы. Оны қазiргi Ынтымақ ауылдық округiнiң әкiмшiлiк орталығы Мәдiмар ауылында ғұмыр кешкен Белқожа болыс қаздырған.

Өтеміс арығы

Өтеміс арығы – Абай, Кеңес, Құмжота ауылдарына су жеткiзу үшін Даңғыл ата арық қаздырған. Бұл ауылды мекендеген қазақтардың руы Өтеміс болғандықтан солай аталған.

Қарлығаш бастауы

(Қарлығаш) – Жаңатұрмыс ауылдық округіндегi ауылдың маңында Қарлығаш атты бастау болған. Сол таза бұлақтан ауыл адамдары су алып тұрса, бастаудан аққан арықтан ауыл малдары iшкен. Ел кәдесiне жараған мөлдiр, таза бұлақтың атымен жергiлiктi халық ауылдарын «Көкбастау» деп атап кеткен.

Қарасу

(Қарасу) – көлдiң аты. 1930 жылдары колхоздастыру жұмысы жаппай жүрiп жатқан кезде осы жердiң халқы отырықшылыққа бейiмделiп, егiншiлiкпен айналыса бастаған тұста ауыл маңындағы табиғи қазаншұқыр болып келген жердiң ашық тұсына бөгет салып, өзектi байлап, жасанды көл жасаған. Жердiң түсiне қарай бұлақ, өзек, жылға суларының жинақталуынан пайда болған көлдiң түбi көрiнбей, қап-қара болғандықтан Қарасу деп атаған.

Қайып, Қаратал

(Қайып, Қаратал) – өзен.

Қайып, Қаратал – Шу – Талас алабындағы өзен. Байзақ, Талас аудандары жерiмен ағады. Ұз. 105 км, су жиналатын алқабы 2620 км².

Қусак

(Қусак) – Қазақстанның әр тұсындағы өзен, көл, тау аттары. Көне этно-топонимдердiң бiрi: қу және сак этнонимдерiнен қалыптасқан атау деп жазады Е. Қойшыбаев. Қазақстанның жер-су аттары, 1985 ж. 176-б.

Көкөзек

(Кокозек) – гидротопонимдер аты: 1) өзек, ауыл аты (Орталық Қазақстанда); 2) бұлақ аты (Оңтүстік Қазақстанда). «Көк» сөзі түспен байланысты анықтауыш компонент. Байзақ ауд.

Байзақ ауданында Қырсаз (Қырсаз), Қарасу (Карасу), Өтеміссай (Отемиссай), Сарыөзек (Сарыозек), Көкөзек (Кокозек), Сүленбай (Суленбай), Дуанасай (Дуанасай), Көлқайнар (Колқайнар) Байзақ және Жамбыл ауданында Көшеней (Кошеней), Кіші Алмалы (Киши Алмалы), Қарабатыр (Карабатыр) гидронимдері бар.

Қаратөбе

Қаратөбе – Қырғыз Алатауының қиыр батыс сілемдерінің бірінде, Қырғызстан мен Қазақстан Республикалары шекарасында орналасқан асу. Жамбыл облысының Жамыл және Байзақ аудандары шекарасында. Абс. биікт. 1948 м. Асудан сәуір – қыркүйек айлары аралығында өтуге болады. Қазақстанның солт. беткейінен Қайыңды өз. бастау алады.

Сыртбелдік

(Сыртбелдик) – тау. Сарыкемер ауылының солтүстік батысында, Түймекент ауылының оңтүстік батысында орналасқан.

Ботамойнақ

(Ботамойнақ) – тау. Қырғыз Алатауы арқылы Қырғызстанға өтетін асу жол бар. Бұлай аталу себебі, осы шыңға үңіліп қарасаң, ботаның иілген мойнына ұқсайды. Осы таудың етегіне орналасқан тауды халық осылай атап кеткен.

Түйетөбе

(Түйетөбе) – төбешік. Сарыкемер ауылының солтүстік батысында, Түймекент ауылының оңтүстігінде орналасқан.

Жайлаутөбе

(Жайлаутөбе) – төбешік. Ажар ауылының батысында, Кеңес ауылының оңтүстік шығысында орналасқан.

Маралбайтөбе

(Маралбайтөбе) – төбешік. Бостандық ауылының оңтүстік батысында, Кеңес ауылының солтүстік батысында орналасқан. Кісі атына байланысты қойылған.

ЖАМБЫЛ АУДАНЫ

ОЙКОНИМДЕР, ГИДРОНИМДЕР, ОРОНИМДЕР

Әкімшілік орталығы – Аса ауылы

Халық саны – 69966 адам

Аудан аумағы 4300 шаршы шақырымды құрайды

Аудандағы ауылдық округтар саны: 17

Құрылған жылы: 31 қаңтар, 1966 жыл

Ерекшеліктері мен көрнекті орындары

Аудан территориясында көптеген тарихи-мәдени мемлекеттік маңызы бар ескерткіштер бар. Онда Айша бибі мазары, Бабаджи – Хатун, Ақыртас археология сәулеті орталығы, Жалпақтас орталығы орналасқан.

Айша бибі – Жамбыл облысы, Жамбыл ауданында Айша бибі ауылында орналасқан XII ғасырда соғылған мазар, Тараз қаласынан 18 шақырым жерде орналасқан. Тұңғыш рет мазарды 1893 жылы орыс ғалымы В. Бартольд зерттеген. 1960 жылы мазарға қорғаныш ретінде шыны қалқа жасалды және ол білім мен туристік мақсаттар үшін қолданды. Бабаджи-Хатун мазары Айша бибі мазарынан 20 м жерде орналасқан.

Қалалар, жергілікті маңызы бар сәулет өнерінің ескерткіштері мен археологиялық нысандар – Жамбыл Жабаевқа, жерлес сарбаздарға арналған ескерткіштер, темір дәуірінің қорымы мен Тастөбе қорымы бар.

Жамбыл ауданы

Жамбылский район

Орталығы – Аса ауылы

Центр – аул Аса

Әкімшілік-аумақтық бірліктер

Административно-территориальные единицы

р/с	Ауылдық (ауыл, кент) округтердің атауы Наименования аульных округов (аулов (аул), кент)	Ауылдық округтің бұрынғы атауы Прежнее наименование округа	Округ атауларының (орталығының) орыс тіліндегі атауы Наименования округов (центров) на русском языке	Округ орталығының атауы Наименование центра округа
1	2	3	4	5
1.	Айша бибі ауылдық округі	Головочевка ауылдық кеңесі	Айшабибинский аульный округ – аул Айша бибі	Айша бибі ауылы
2	Ақбастау ауылдық округі	Аса а/о құрамынан бөлініп шыққан	Ақбастауский аульный округ – аул Бирлесу-Еңбек	Бірлесу-Еңбек ауылы
3	Ақбұлым ауылы	Ильич ауылдық кеңесі	Ақбулымский аульный округ – аул Ақбулым	Ақбұлым ауылы
4	Аса ауылдық округі	жаңадан құрылған	Ассинский аульный округ – аул Аса	Аса ауылы
5	Бесағаш ауылдық округі	жаңадан құрылған	Бесагашский аульный округ – аул Бесағаш	Бесағаш ауылы
6	Гродеково ауылдық округі	жаңадан құрылған	Гродековский аульный округ – аул Гродеково	Гродеково ауылы
7	Ерназар ауылдық округі	Өрнек а/о құрамынан бөлініп шыққан	Ерназарский аульный округ – аул Ерназар	Ерназар ауылы
8	Жамбыл ауылдық округі	жаңадан құрылған	Жамбылский аульный округ – аул Шайкорык	Шайкорык ауылы
9	Көлқайнар ауылдық округі		Колькайнарский аульный округ – аул Тастөбе	Тастөбе ауылы

10	Қаракемер ауылдық округі	Аса а/о құрамынан бөлініп шыққан	Каракемерский аульный округ – аул Каракемер	Қаракемер ауылы
11	Қаратөбе ауылдық округі	Айша бибі а/о құрамынан бөлініп шыққан	Каратобинский аульный округ – аул Кызылшарык	Қызылшарык ауылы
12	Қарой ауылдық округі		Каройский аульный округ – аул Пригородное	Пригородное ауылы
13	Қызылқайнар ауылдық округі	Гродеково а/о құрамынан бөлініп шыққан	Кызылқайнарский аульный округ – аул Кызылқайнар	Қызылқайнар ауылы
14	Өрнек ауылдық округі	Жаңадан құрылған	Орнекский аульный округ – аул Орнек	Өрнек ауылы
15	Пионер ауылдық округі	Көлқайнар а/о құрамынан бөлініп шыққан	Пионерский аульный округ – аул Пионер	Пионер ауылы
16	Полатқосшы ауылдық округі	Жаңадан құрылған	Полатқосшынский аульный округ – аул Жалпақтөбе	Жалпақтөбе ауылы
17	Тоғызтарау ауылдық округі	Жуалы ауданының құрамынан бөлініп шыққан	Тогызторауский аульный округ – аул Тоғызтарау	Тоғызтарау ауылы

Гидроним-дердің қазақша атауы	Гидроним-дердің орысша атауы	Гидроним-дер түрі (қазақша)	Гидронимдер түрі (орыс.)	Аудан
Аса	Асы	өзен	р.	Жамбыл ауд.
Талас	Талас	өзен	р.	Жамбыл ауд.
Ащыбұлақ	Ащыбулак	өзен	р.	Жамбыл ауд.
Арғыбетсай	Арғыбетсай	өзен	р.	Жамбыл ауд.
Қарабөгет	Карабогет	өзен	р.	Жамбыл ауд.
Көлқайнар	Колькайнар	өзен	р.	Жамбыл, Байзақ ауд.
Кіші Аса	Киши Асы	өзен	р.	Жамбыл, Жуалы ауд.
Үлкен Аса	Улькен Асы	өзен	р.	Жамбыл ауд.
Қарасу	Карасу	өзен	р.	Жамбыл, Жуалы ауд.
Үшбұлақ	Ушбулак	өзен	р.	Жамбыл ауд.
Миялы	Миялы	өзен	р.	Жамбыл ауд.
Жаманкөл	Жаманколь	өзен	р.	Жамбыл ауд.
Қарасу	Карасу	өзен	р.	Жамбыл ауд.
Тайлақ	Тайлак	өзен	р.	Жамбыл ауд.
Көделі	Кодели	өзен	р.	Жамбыл ауд.
Тасарық	Тасарык	өзен	р.	Жамбыл ауд.
Қарасай	Карасай	өзен	р.	Жамбыл ауд.
Сарыбұлақ	Сарыбулак	өзен	р.	Жамбыл ауд.
Тотсай	Тотсай	өзен	р.	Жамбыл ауд.
Қарасай	Карасай	өзен	р.	Жамбыл ауд.
Қарасу	Карасу	өзен	р.	Жамбыл, Жуалы ауд.
Әлібайсай	Алибайсай	өзен	р.	Жамбыл, Байзақ ауд.
Тастымбексай	Тастымбексай	өзен	р.	Жамбыл, Байзақ ауд.
Жамбайдың Қарасуы	Жамбайдын Карасуы	өзен	р.	Жамбыл ауд.

Үлкен Алмалы	Улькен Алмалы	өзен	р.	Жамбыл ауд.
Кіші Алмалы	Киши Алмалы	өзен	р.	Жамбыл, Байзақ ауд.
Ұзынбұлақ	Узынбулак	өзен	р.	Жамбыл ауд.
Қызылқайнарсай	Кызылқайнарсай	өзен	р.	Жамбыл, Рысқұлов ауд.
Жолбарыссай	Жолбарыссай	өзен	р.	Жамбыл ауд.
Омарсай	Омарсай	өзен	р.	Жамбыл, Байзақ ауд.
Ботамойнақ	Ботамойнақ	өзен	р.	Жамбыл ауд.
Салықсай	Салықсай	өзен	р.	Жамбыл ауд.
Алмалысай	Алмалысай	өзен	р.	Жамбыл ауд. (Жамб. обл.) Чу обл. (Қырғ. Респ.).
Ноғайсай	Ноғайсай	өзен	р.	Жамбыл ауд.
Сарқырамасай	Сарқырамасай	өзен	р.	Жамбыл ауд.
Иманқұл	Иманкул	өзен	р.	Жамбыл ауд. (Жамб. обл.) Чу обл. (Қырғ. Респ.).
Қарасу	Карасу	жылға	руч.	Жамбыл ауд.
Сұлукөл	Сулу	көл	оз.	Жамбыл ауд.
Көкіштің көлі	Кокиш	көл	оз.	Жамбыл ауд.
Көлқайнар бастауы	Исток Колқайнар	көл	оз.	Жамбыл ауд.
Көктем-1 көлі	Озеро Коктем-1	көл	оз.	Жамбыл ауд.
Көктем-2 көлі	Озеро Коктем-2	көл	оз.	Жамбыл ауд.
Көксу	Коксу	бұлақ	род.	Жамбыл ауд.
Қарасу	Карасу	көл	оз.	Жамбыл ауд.
Бүгілкөл	Бугильколь	көл	оз.	Жамбыл ауд.

Таскөл	Тасколь	көл	оз.	Жамбыл ауд.
Есікбел	Есикбель	көл	оз.	Жамбыл ауд.
Құмызақ	Кумызак	құдық	к.	Жамбыл ауд.
Досыбайаққан	Досыбайаккан	құдық	к.	Жамбыл ауд.
Аққойлы	Аккойлы	құдық	к.	Жамбыл ауд.
Шенгелді	Шенгельды	құдық	к.	Жамбыл ауд.
Мәнкеш	Манкеш	құдық	к.	Жамбыл ауд.
Сасыққұдық	Сасыккудук	құдық	к.	Жамбыл ауд.
Басқанқұдық	Басканкудук	құдық	к.	Жамбыл ауд.
Ахметқұдық	Ахметкудук	құдық	к.	Жамбыл ауд.
Сарай	Сарай	құдық	к.	Жамбыл ауд.
Көлқұдық	Колькудук	құдық	к.	Жамбыл ауд.
Тасқұдық	Таскудук	құдық	к.	Жамбыл ауд.
Қарақұдық	Каракудук	құдық	к.	Жамбыл ауд.
Қамысқұдық	Камыскудук	құдық	к.	Жамбыл ауд.
1- Аққұдық	Аккудук 1-й	құдық	к.	Жамбыл ауд.
Аққұдық	Аккудук	құдық	к.	Жамбыл ауд.
Токберген	Токберген	құдық	к.	Жамбыл ауд.
Ақжолқұдық	Акжолкудук	құдық	к.	Жамбыл ауд.
Мампай	Мампай	құдық	к.	Жамбыл ауд.
Қызылқұдық	Кызылкудук	құдық	к.	Жамбыл ауд.
Құмқұдық	Кумкудук	құдық	к.	Жамбыл ауд.
Қосқұдық	Коскудук	құдық	к.	Жамбыл ауд.
Желкеқұдық	Желькекудук	құдық	к.	Жамбыл ауд.
Табакқұдық	Табаккудук	құдық	к.	Жамбыл ауд.
Жүрбек	Журбек	құдық	к.	Жамбыл ауд.
Ақбастау	Акбастау	бұлақ	род.	Жамбыл ауд.
Әулиебастау	Аулиебастау	бұлақ	род.	Жамбыл ауд.
Сасықбастау	Сасыкбастау	бұлақ	род.	Жамбыл ауд.
Шилібастау	Шилибастау	бұлақ	род.	Жамбыл ауд.
Қырықбай	Кырықбай	бұлақ	род.	Жамбыл ауд.
Құтырған	Кутырган	бұлақ	род.	Жамбыл ауд.
Айбақырқұдық	Айбакыркудук	құрғақ құдық	сух. к.	Жамбыл ауд.

Ащықудық	Ащыкудык	құрғақ құдық	сух. к.	Жамбыл ауд.
Ойлабай	Ойлабай	құрғақ құдық	сух. к.	Жамбыл ауд.
Жаңаарық	Жанаарык	Құрғақ арық	сух. ар.	Жамбыл, Талас ауд.
Бүгіл	Бугиль	Құрғақ арық	сух. ар.	Жамбыл, Талас ауд.
Тасарық	Тасарык	құрғақ арна	сух. р.	Жамбыл, Талас ауд.
Қостораңғы	Косторангы	құрғақ арна	сух. р.	Жамбыл ауд.
Құмбел	Кумбель	арық	ар.	Жамбыл, Байзақ ауд.
Өтеміс	Отемис	арық	ар.	Тараз қ. террит. Байзақ және Жамбыл ауд.
Қостораңғы	Косторангы	арық	ар.	Жамбыл ауд.
Саз	Саз	арық	ар.	Жамбыл ауд.
Ақшуақ	Акшуак	арық	ар.	Жамбыл ауд.
Айтақ	Айтак	арық	ар.	Жамбыл ауд.
Айнакөл	Айнаколь	арық	ар.	Жамбыл ауд.
Сейдалы	Сейдали	арық	ар.	Жамбыл ауд.
Қошақ	Кошак	арық	ар.	Жамбыл ауд.
Миялы	Миялы	арық	ар.	Жамбыл ауд.
Төрекелді	Торекельды	арық	ар.	Жамбыл, Байзақ ауд.
Базарбай	Базарбай	арық	ар.	Тараз қ. террит. Байзақ және Жамбыл ауд.
Кейкі	Кейки	арық	ар.	Жамбыл ауд.
Түйте	Туйте	арық	ар.	Тараз қ. террит. және Жамбыл ауд.
Қапал	Капал	арық	ар.	Жамбыл ауд.

Қызыларық	Кызыларык	арық	ар.	Жамбыл ауд.
Қапал	Капал	арық	ар.	Тараз қ. террит. және Жамбыл ауд.
Майда	Майда	арық	ар.	Жамбыл ауд.
Бектөбе	Бектобе	арық	ар.	Жамбыл ауд.
Башақай	Башакай	арық	ар.	Жамбыл ауд.
Шақабай	Шакабай	арық	ар.	Жамбыл ауд.
Малдыбай	Малдыбай	арық	ар.	Жамбыл ауд.
Бесағаш	Бесагаш	арық	ар.	Жамбыл ауд.
Жүнісбек	Жунисбек	арық	ар.	Жамбыл ауд.
Шомай	Шомай	арық	ар.	Жамбыл ауд.
Ақжар	Акжар	арық	ар.	Жамбыл ауд.
Қайырма	Кайырма	арық	ар.	Жамбыл ауд.
Аса-Талас	Аса-Талас	канал	кан.	Жамбыл ауд.
Қарасу	Карасу	жылға	руч.	Жамбыл ауд.
Сұлукөл	Сулу	көл	оз.	Жамбыл ауд.
Көкіштің көлі	Кокиш	көл	оз.	Жамбыл ауд.
Көлқайнар бастауы	Исток Колқайнар	көл	оз.	Жамбыл ауд.
Көктем-1 көлі	Озеро Коктем-1	көл	оз.	Жамбыл ауд.
Көктем-2 көлі	Озеро Коктем-2	көл	оз.	Жамбыл ауд.
Көксу	Коксу	бұлақ	род.	Жамбыл ауд.
Қарасу	Карасу	көл	оз.	Жамбыл ауд.
Көкбастау	Кокбастау	бастау	исток	Жамбыл ауд.

Оронимдердің қазақша атауы	Оронимдердің орысша атауы	Ороним түрлері (қаз.)	Ороним түрлері (орысша)	Аудан
Үлкен Бурылтау	Улькен Бурылтау	тау	г.	Жамбыл ауд.
Сынтас	Сынтас	тау	г.	Жамбыл ауд.
Кіші Бурыл	Киши Бурыл	тау	г.	Жамбыл ауд.
Тектұрмас	Тектурмас	төбе	буг. .	Жамбыл ауд. және Тараз қаласы терр.
Қаратау	Каратау	тау	г.	Жамбыл ауд., Жуалы, ауд. шекарасында
Қостөбе	Костобе	төбешік	буг.	Жамбыл ауд.
Қандымтөбе	Кандымтобе	төбешік	буг.	Жамбыл ауд.
Қызылқұр	Кызылкур	тау	г.	Жамбыл ауд.
Ботақаратөбе	Ботақаратобе	төбешік	буг.	Жамбыл ауд.
Көктөбе	Коктобе	төбешік	буг.	Жамбыл ауд.
Қатайтөбе	Катайтобе	төбешіктер	бугры	Жамбыл ауд.
Қызыл Ырысбек	Кызыл Ырысбек	төбешіктер	бугры	Жамбыл ауд.
Дарбаза	Дарбаза	шатқал	ущ.	Жамбыл ауд.
Ортаасу	Ортаасу	шатқал	ущ.	Жамбыл ауд.
Қосқарашағыл	Косқарашагыл	шатқал	ущ.	Жамбыл ауд.
Тасбастау	Тасбастау	төбешік	буг.	Жамбыл ауд.
Қоңыртөбе	Коныртобе	төбешік	буг.	Жамбыл ауд.
Қобырайтөбе	Кобырайтобе	төбешік	буг.	Жамбыл ауд.

Балділдатаасқара	Балдильдатаасқара	төбешік	буг.	Жамбыл ауд.
Ырысбек	Ырысбек	төбешік	буг.	Жамбыл ауд.
Жартыбай	Жартыбай	төбешік	буг.	Жамбыл ауд.
Ырысбек Жүгінісі	Ырысбек Жугиниси	төбешік	буг.	Жамбыл ауд.
Тілесарал	Тилесарал	төбешік	буг.	Жамбыл ауд.
Тасарал	Тасарал	төбешік	буг.	Жамбыл ауд.
Отарбай	Отарбай	төбешік	буг.	Жамбыл ауд.
Алмалы	Алмалы	асу	пер.	Жамбыл ауд.
Қызылтау	Кызылтау	шоқы	соп.	Жамбыл ауд.
Аққұм	Аккум	құм	пески	Жамбыл ауд.
Қарасай	Карасай	жырасай	лог	Жамбыл ауд.
Қырқыз	Кыргызский	жота	хр.	Жамбыл, Меркі, Рысқұлов ауд. (Жамб. обл.); Талас, Чу обл. (Қырғ. Респ.) шекарасында

ЖАМБЫЛ АУДАНЫ

(Жамбыл) – Жамбыл облысының оңтүстік-батысындағы әкімшілік бөлік. 1928 ж. құрылған. Жері 4, 3 мың км². Тұрғыны 69, 6 мың адам. Аудан аумағындағы 45 елді мекен, 16 ауылдық әкімшілік округтерге біріктірілген. Орталығы – Аса. Аудан жері таулы (Қаратау мен Қырғыз Алатауының түйіскен жері), қыратты (орталығы), солтүстікке қарай жазық келеді. Ауданның ең биік жері орта тұсында (Үлкен Бурылтау, 1138 м). Климаты континенттік, қысы жұмсақ, жазы ыстық. Ауаның жылдық орташа температурасы қаңтарда 6 – 7°С, шілдеде 22 – 26°С. Жауын-шашынның орташа жылдық мөлшері 250 – 400 мм. Аудан жерімен Талас, Көделі, Аса өзендері ағып өтеді; Бегеткөл, Сұлукөл, Сеңгірбай, Көкіш, Таскөл, Ақкөл тұзды көлдері бар. Жері тау-шалғынды, сұр, шалғынды сұр, шалғынды батпақ топырақты келеді, жусан, жантақ, сораң шөп, қамыс-құрақ, бұталы өсімдіктер, т.б. өседі. Ақбөкен, арқар, қоян, түлкі, қасқыр, шиебөрі, қырғауыл, т.б. мекендейді. Аудан аумағында 38 ұлт пен ұлыстың өкілдері тұрады. Жамбыл ауданындағы халықтың басым көпшілігі қазақтар (95, 5%).

Аудандағы ірі елді мекендер: Аса (7, 9 мың адам), Жалпақтөбе (7, 6), Айша бибі (2, 8), Гродеково (4, 4), Шайқорық (3, 3), Бесағаш, Өрнек, Ақбұлым, Қызылқайнар, Пригородное ауылдары.

Тараз қаласынан 18 км жердегі Айша бибі ауылында X – XII ғасырларда салынған архитектуралық – мәдениет ескерткіштер *Айша бибі кесенесі* және *Бабаджа қатын кесенесі* сақталған. Аудан аумағында көне қала орындары көп. Олардың ішінде Жалпақтөбе ауданындағы әйгілі Жікіл, Атлах, Бектөбе Тастөбе, Живукет, Қаракемер ауылында көне деректерде жиі кездесетін Алдахкент, Нуджикес қалалары бар.

Құмтүйін ауылының жанындағы адам жерлеп жүрген «Қыз әулие» деген орын ежелгі заманғы қоныс болған. Жанында Төрткүл бекінісі бар. Қалада мұндай Төрткүл бекінісі Қаракемер ауылының оңтүстік-батысында да бар. Аудан өңірінде сақ, үйсін, қаңлы дәуірінің ондаған қорған обалары кездеседі. Жалпақтөбеден 60 км-дей жердей осы ауылдың шаруашылығына қарасты «Ақшолак» учаскесінде де Ақыртас қорғаны жатыр. Жаңа Жамбыл фосфор зауытынан солтүстікке қарай 250 м жерде Қыршынды шабындығында орта ғасырлық елді мекен болған. Мәдени қоғамдық ұйымдардан Жалпақтөбе ауданында дүнген мәдени орталығы, Гродеково ауданында облыстық филиал негізінде неміс ұлттық мәдени орталығы, күрд ұлттық мәдени орталығы және түріктердің аудандық ұлттық орталығы орналасқан.

Жамбыл ауданындағы жолдардың жалпы ұзындығы 200 км. Оның бәріне дерлік асфальт төселген. Аудан жерімен Шымкент-Алматы, Тараз-Қаратау-Жаңатас, Шымкент-Алматы-Тараз, Ақкөл-Саудакент автомобиль жолдары өтеді.

Айша бибі

(Айша бибі) – а. о. Жамбыл ауданы.

Айша бибі облыс орталығы – Тараз қаласының батысында 18 км. Аса өзенінің аңғарына орналасқан. Елді мекен ертеде «Айша бибі» деп аталған.

(Айша бибі) – а. Жамбыл ауданы.

Ауыл тұрғындарының ұсынысына орай, ҚР Жоғарғы кеңесі Төралқасының 05. 08. 91 ж. №751-ХІІ Қаулысы бойынша Головачевка ауылы өзгертіліп, Айша Бибі ауылы болып аталды.

Ауыл аты, атақты, аты аңызға айналған Айша атты қыздың атына қойылған.

Айша бибі ескерткіші – ХІ-ХІІ ғасырларға тән қазақ халқының қол өнерінің ізі кеңінен сақталған архитектуралық ескерткіш. Бұл туралы халық арасында көптеген аңыздар тараған және жазушылар мен тарихшылардың еңбектерінде айтылған. Солардың бірі төмендегіше:

Шах Махмуд Қарахан батыр мен Хакім ата Айқожа мен Әнуар ананың қызы Айша бір-біріне ғашық екен. Алыстағы қыздың еліне жау шабады. Қыздың әкесі Қараханға хабар береді. Қарахан қыз елінен хабар алысымен, сарбаздарын бастап жолға шығады. Қарахан қыздың еліне келген жаумен соғысып, оны қуып тастайды. Соғыстан жеңіспен оралған батырды Айша өз сарайына түсіреді. Қарахан мен Айша некелеспей тұрып үш күн, үш түн бірге болады. Қыздың әкесі қызының бұл қылығына қатты қапаланады. Үш күннен кейін жау күш жиып, елге қайта шабады. Қарахан қолын бастап, соғысқа тағы шығады. Бірнеше күнге созылған қан майдан соғыстан жау жеңіледі. Қарахан да көп батырдан айырылады, өзі жараланады. Осы кезде Қараханға өз еліне жау келді деген хабар жетеді. Батыр қыздың сарайына соқпай, еліне жүріп кетеді. Батыр қызға құда түсуге өз кісілерін жібереді, оларға қызды біржола алып келуді тапсырады.

Қыз әкесі құдалықты дұрыс қабылдағанмен, қызының Қараханмен некелеспей тұрып бірге болғанын кешіре алмапты. Сондықтан қызын батасыз ұзатқан екен.

Күркіреу дариясына келіп жеткенде, Айша керуенді тоқтатып, демалып, бой сергітуді қалайды. Керуен тоқтайды. Қыз Қараханның ордасына жол шаңынан арылып, тазарып бармақшы болып, Күркіреу дариясына түсіп, жуынып-шайынады. Күркіреу дариясы жағасында қызды жылан шағады. Жұрт Қараханға хабар береді. Қарахан соғыс болып жатқан жерден Күркіреу дариясына жетеді. Өлер халге келген қыз әкесінің не себепті батасын бермей ұзатқанын айтады.

Қарахан сол жерде өзі мен Айшаның некесін қидырады. Некелесу салты аяқталған кезде, Айша үзіледі.

Қарахан өкінеді. Ол Айшаның аруағына арнап Айша бибі ескерткішін салдырады. Ол Тараз шаһарының ортасында өзіне орнатылған мавзолейінен көрінетін болған. (Талас аңыздары. ж. Дәдебаев. Алматы, 2002 ж. 16-бет).

Айша бибі туралы екінші аңыз. Шаш түбіндегі әскери әзірліктің бірінде ару Айша Тараздан келген жас батыр Қараханның өнеріне ғашық болған.

Жігіт те қызды ұнатқан. Батыр жорыққа аттанар алдында:

– Ажалдан алыс болсам, соғыстан соң мен мұнда соқпаймын, тіке Таласқа тартамын. Сүйгенің рас болса, мені іздеп Таразға кел, асылым күтіп аламын, – деген екен. Қыз келісіп, екеуі серт байласқан.

Жыл өткен соң, Айша әкесінен бата сұрайды, қызды алысқа қимаған әке:

–Тілімді алмасаң, ажалың тілсізден болсын, көлденең көк дарияның алтауынан өтсең де, соңғысынан өтпе, дегеніңе жетпе, – деп теріс батасын беріпті.

Бірақ Айша дегенін істеп, жанына Баба әжені ертіп, қосағына түйе алып, бейтаныс жерге бет түзепті. Талай қиындықтан өтіп, Тараздың төбесі көрінгенде, екі жолаушы көліктен түсіп, мамық төсін керген аққу-қаздай ару қыз мамырлап барып көз жасындай мөлдір суға аппақ тәнін жуыпты. Өзі кестелеген асыл киімдерді киініп, шарайнадан өзін-өзі қызықтап ұзақ отырған Айшаны кенеттен жылан шаққан...

Баба әже атқа қонып, Қараханға хабар салады.

Асығып жеткен сүйіктісіне жанары тайған нәркес көздерін соңғы рет қимастықпен қадап:

– Сертіме жеттім, – депті Айша. Ғашықтықтың азабын әбден тартқан ару қыздың ажары таң қараңғысында жанған шолпандай жарқырап барып бір-жолата сөніпті.

Тіршілікте тәңірі қоспаған Айшаның суып бара жатқан денесін құшақтап отырып, Қарахан өзі мен қыздың некесін қидырады. Сөйтіп:

– Айша, сен енді Бибі болдың! – деп, арудың құлағына үш рет айқайлапты.

Айша Бибіні өлген жеріне арулап қойып, Қарахан бүкіл Дешті қыпшақтан өнері асқан бәдізші-шеберлерді алдырып, Аса өзенінің жағасында топыраққа түйенің жүнін қостырып, оны аруананың сүтіне илетіп, бұрын бұл өңірде болмаған зәулім ескерткіш орнатқан.

Баба әже өле-өлгенше Айшаның басында шырақшы болып өтіпті. Кәрі әже дүние салғанда, Қарахан ол кісінің басына да мавзолей тұрғызған. (Талас аңыздары, ж. Дәдебаев, Алматы, 2002 ж. 15-б.)

Ақбұлым

(Ақбулым) – а. о. Жамбыл ауданы,

(Ақбулым) – а. Жамбыл ауданы.

Ауыл тұрғындарының ұсынысына орай, ҚР Үкіметінің жанындағы Мемлекеттік ономастика комиссиясының 06.02.1997 ж. ұйғарымымен Ильич ауылының аты өзгертіліп, тарихи аты қалпына келтіріліп, Ақбұлым ауылы болып аталады

Ақбұлым – біріккен тұлғалы атау. Атаудың бірінші сыңарындағы ақ – бір нәрсенің ақ түсін білдіретін сын есім. Атаудың екінші сыңарындағы бұлым сөзі бұлың нұсқасында айтылып – «өзеннің шығанағы» мәнін білдіреді. Яғни Ақбұлым (бұлың) «ақ шығанақ» деген мағынада қойылған болса керек.

Ақбұлым ауылдық округінің орталығы. Ақбұлым аталуының екінші бір болжам, Қырғыз Алатауының төменгі сілеміндегі Ақтаудың етегінен

шыққан бұлақтан көктемдегі, күздегі будан ауылды ақ бу басып, бұлыңғыр тартып тұрған, соған байланысты ауыл «Ақбұлым» атанған деген пікір бар.

Бәйтерек

(Байтерек) – а. Жамбыл ауданы.

Ауыл тұрғындарының ұсынысына орай, ҚР Үкіметінің жанындағы Мемлекеттік ономастика комиссиясының 14. 07. 2000 ж. ұйғарымымен Октябрь ауылы Бәйтерек ауылы болып аталды.

Бектөбе

(Бектөбе) – а. Жамбыл ауданы.

Бек (сын есім) + төбе (зат есім) сөздерінің бірігуінен жасалған атау. Бек сөзі «мықты, берік», және «биік» мағыналарына ие болып, «мықты, берік немесе биік төбе» деген мағынаны білдіреді. (Қазақстан географиялық атауларының сөздігі. Жезқазған облысы. Алматы, 1990, 64 беттегі Бектау топонимінің түсінігін қараңыз. Авторы Т. Жанұзақов.)

Бұл атау жөніндегі екінші бір жорамал: осы өңірде бектер яғни сол кездегі ел билеуші адамдарды бек деп атаған. Сол елді мекендеген халықты басқарып отырған адамдарды бектер бір төбенің басына жинап, белгілі бір тартысты мәселеге байланысты мәжіліс өткізгендіктеріне орай бектер төбесі яғни «бектөбе» деп аталуы мүмкін.

Бесағаш

(Бесағаш) – Бесағаш ауылдық округінің орталығы. Атаудың Бесағаш аталуына қатысты тарихқа тоқтала кетсек, Ноғайлының батыры Бекмолда арабша білім алған бес баласымен және көп әскермен Талас өзенінің таудан шыға беріс тар арналы жеріне келіп орналасқан. Ол ел шетін жоңғар-қытай шапқыншылығынан қорғауды міндетіне алып, сансыз бұлағы, шөбі шүйгін жер, қазіргі Бесағаш ауылының үстіңгі жағын таңдап алады. Бекмолданың бес баласының келіп қоныстануынан бастап Бесағаш ноғайларының тарихы басталады.

Ауылдың Бесағаш атануының сыры мынада болса керек, Бекмолданың бес баласы еккен ағаштарының арасынан бес тал, алыстан мұндалап көзге ерекше көрінетін болғандықтан, ел арасында «Бесағаш» аталған. Тараз қаласын қорғау үшін салынған қорғаныс қамал қалдықтары, қарауыл төбелері бүгінге дейін сақталған.

Аса

(Аса) – ауылдық округі, Жамбыл ауданы. Орысша «Асса» деп қате жазылып жүр. Асы деген сөз қазіргі асу (бел, кезең) сөзінің көне варианттары. Сонда мағынасы: «асу» дегенді білдіреді. Бұл сияқты «Асы» өзен және жайлау аты, «Асы саға» деген ауыл аты ретінде Алматы облысының Еңбекші қазақ ауданында да бар. Тарихшы Ә. Байбатша бұл «Аса» (Асы) атауларын біздің дәуірімізге дейін өмір сүрген ең үлкен тайпаның бірі Сак тайпасына тән «Аса» (Асы) аты деп жазды.

Гродиково

(Гродиково) – а. о. Жамбыл ауданы.

Кісі фамилиясына байланысты қойылған атау.

(Гродиково) – а. Жамбыл ауданы.

Облыс орталығы, Тараз қаласының оңтүстік-шығысында 12 км. Талас өзені аңғарының сол жағасында орналасқан. XIX ғасырдың аяғында іргесі қаланды. Алғашқыда Әулиеата гарнизонындағы әскери қызметтен босаған солдаттар қоныстанған, село «Солдатское» аталған, онан соң оған Оңтүстік Қазақстандағы патша әскерінің қолбасшысы Гродиковтың аты берілген.

Казарма

(Казарма) – Құмшағал ауылдық округінде орналасқан. Казарма разъезінің алғашқы үйлері теміржолшылар үшін тұрғызылған. Оны жұмысшылар «Полуказарма» деп атаған. Кейінірек сол жерді Ақтам деп те атаған. Казарма разъезі Талас және Аса өзендерінің оазисінде орналасқан, суы мол, жері құнарлы, тұрғындары бау-бақша егумен айналысады.

Ерназар

(Ерназар) – а. о. Жамбыл ауданы,

(Ерназар) – а. Жамбыл ауданы.

Қара халықтан шығып, Қазақстан үкімет басшысының деңгейіне дейін көтерілген қоғамдық қайраткер Елтай Ерназаровтың құрметіне қойылған атау. (Жергілікті адамдар осылай деп түсіндірді). Қазақстанда ол кісінің атынан қойылған Елтай деген басқа атаулар да баршылық.

Қаракемер

(Қаракемер) – а. Жамбыл ауданындағы ауыл, ауылдық әкімшілік округінің орталығы. Аудан орталығы – Аса ауылынан солтүстік-батысқа қарай 8 км жерде, баялыш, көкпек, боз жусан аралас сұр, сортаңды сұр және шалғынды сұр топырақты шөлейт белдемде орналасқан.

Қаракемер ауылы – ауыл маңында биік құм кемері болғандықтан «Қаракемер» атаған. Қаракемер ауылының оңтүстік батысына қарай 2 шақырым қашықтықта орналасқан VII-XII ғасырдағы Адахкент қаласының орны бар. 1939 жылы қаланы ғалым А.Н. Бернштам зерттеген.

Қызылқайнар

(Қызылқайнар) – а. Жамбыл ауданындағы ауыл, ауылдық әкімшілік округінің орталығы. Аудан орталығы – Аса ауылынан оңтүстік-шығысқа қарай 41 км жерде, Талас өзенінің жағалауында, боз жусан, бетеге, сұлыбас басым өскен тау алдының қоңыр, бозғылт қоңыр топырақты қуаң жазығында орналасқан. Іргесі XXII партсъезд атындағы көкөніс-сүт өндіретін ұжымшардың бөлімшесі ретінде қаланған.

Тау беткейіндегі қызыл тастар арасынан қайнап шығып жатқан бұлаққа байланысты ауыл атауы қойылған. Бұл бұлақтан осы күнге дейін ауыл тұрғындары су ішеді, суы тұщы, тұрмыс қажеттілігіне пайдаланады. Ауылдың

батыс жағында Талас өзені ағып жатыр. Ертеде Қоқан хандығының қолындағы бүркіт құсын сыйға беріп, Қырғыз Алатауының етегінен жер сұрап алған Ұлы жүздің Жаңабай руының атасы Ерденнің қонысы болған деседі ауыл ақсақалдары.

Құмтүйін

(Кумтуйин) – Қаракемер ауылдық округінің аумағында орналасқан. Бұрын ауылдан 2-3 шақырым жердегі Үлкен Құмтөбе және Бала құм төбенің түйіскен жерінде орналасқан. Ауылдың батыс жағынан керамика қалдықтары, тас мүсін табылған. Тас мүсінді жергілікті тұрғындар «Қыз әулие» деп атаған.

Жамбыл

(Жамбыл) – Көлқайнар ауылдық округінің аумағында орналасқан, ұлы ақын Жамбыл Жабаевтың құрметіне аталған.

Пригородное

(Пригородное) – а. Жамбыл ауданындағы ауыл, Қараой ауылдық әкімшілік округінің орталығы. Аудан орталығы Аса ауылынан оңтүстік-шығысқа қарай 32 км, Тараз қаласының оңтүстігінде 2 км жерде, бетеге, жусан, баялыш, т.б. шөптесін өскен сұр, қоңыр топырақты тау алды жазығында орналасқан. Іргесі 1929 ж. қаланған. Облыс орталығы Тараз қаласының көкөніс, жеміс-жидек және сүтпен қамтамасыз ететін өзімен аттас кеңшардың орталығы болып келді.

Данай

(Данай) – а. Жамбыл ауданы.

Ауыл тұрғындарының ұсынысына орай, облыс әкімінің 01.10.93 ж. №111 шешімі бойынша, Қаракемер ауылы Данай ауылы болып өзгертілді. Бұл ру атына байланысты қойылған.

Жалпақтөбе

(Жалпақтөбе) – а. Жамбыл ауданындағы ауыл, Полатқосшы ауылдық әкімшілік округінің орталығы. Аудан орталығы Аса ауылынан оңтүстік-шығысқа қарай 28 км жерде, Тараз қаласымен іргелес, шектесіп жатқан ірі елді мекен. Талас өзенінің көрікті аңғарына жақын орналасқан. Қазан төңкерісіне дейін Жалпақтөбе еліміздің оңтүстігіндегі дүнгендердің алғашқы қоныстанған жерлерінің бірі саналады. 1950-97 ж. көкөніс-сүт өндіретін «Октябрь» ұжымшарының орталығы болып келді. Ауыл көршілес Қырғызстан мен Тараз қаласын байланыстыратын асфальт жолдың бойында.

Жасөркен

(Жасөркен) – а. Жамбыл ауданындағы ауыл, Қызылқайнар ауылдық әкімшілік округінің құрамында. Аудан орталығы Аса ауылынан оңтүстік

шығысқа қарай 45 км жерде, боз жусан аралас, баялыш, нарқия, күйреуік, т.б. шөптесін өскен тау алдының қоңыр, сортаңды қоңыр топырақты жазығында орналасқан. Іргесі 1957 ж. жеміс-жүзім өсіретін өзімен аттас кеңшардың орталығы болып келді. Оның негізінде Жасөргенде шаруа қожалықтары мен серіктестіктер ұйымдастырылды. Орта мектеп, клуб, кітапхана, фельдшер-акушерлік пункт, т.б. мекемелер бар.

Жуантөбе

(Жуантөбе) – а. орта ғасырлық қалашық Жамбыл ауданы. Шөлтөбенің солтүстік батысында, Аса өзен жалауында орналасқан. 1983 – 84 ж. Тараз археологиялық-экспедициясы (жетек. К. Байпақов) зерттеу жұмыстарын жүргізген. Қазіргі орны сопақтау болып келген, шығыстан батысқа созыла жатқан төбе. Оның ені 30 м, биікт. 3-5 м. Зерттеу барысында түрлі құмыра, қазан, тостаған, көзе, табақша сынықтары жинастырылған. Қазіргі құрылыс жұмыстарының салдарынан мәдени қабатының біраз бөлігі бұзылған. Табылған материалдарға қарағанда Жуантөбе қалашығын халық VII – XII ғ. мекендеген. Олар егін егіп, мал шаруашылығымен айналысқан.

Еңбек

(Еңбек) – а. Жамбыл ауданы,

(Еңбек) – а. Қордай ауданы,

(Еңбек) – а. Шу ауданы.

Халықты аянбай еңбек етуге шақыратын жаңа атау. Сондықтан «Еңбек – түбі жеңбек» деген мәтел де бар.

Күңгірбай төбе

(Кунгирбай тобе) – а. орта ғасырларға жататын көне қаланың орны. Ол Жамбыл ауданына қарасты Тастөбе ауылының маңында. Күңгірбай төбені 1936 ж. Жетісу археологиялық экспедициясы (жетекші А.Н. Бернштам) зерттеген. Қаланың қазіргі көрінісі – 260x180 м жерге созылып жатқан сопақша төбешік. Күңгірбай төбенің төменгі бөлігінің биіктігі 2, 2 м, ал жоғарғы бөлігінің биіктігі 6, 5 м. Күңгірбай төбе төңірегінде басқа да көптеген ескі құрылыс орындары бар. Қазба кезінде табылған заттарға қарағанда, Күңгірбай төбе тұрғындары мал өсіріп, егін еккен.

Күңгіртөбе

(Кунгиртобе) I-II бекіністі қоныс орны. Жамбыл ауданы Тамды елді мекенінің батыс және солтүстік-батыс жағында 1-1, 5 км жерде. 1941 ж. Жамбыл археологиялық пункті (жетекші Г.И. Пацевич) зерттеген. Күңгіртөбе I-нің биіктігі 1 м, аум. 700 – 350 м сопақша төбешік, мұнаралардың қалдығы сақталған. X-XII ғасырларға жатады. Күңгіртөбе II-нің биіктігі 4 м, аум. батыстан-шығысқа қарай 82 м-ге, солтүстіктен-оңтүстікке қарай 65 м-ге созылған сопақша төбешік. Төбешіктің іргесінен үш жақтан орап Тамды өзенінің ескі арнасы өтеді. Мекен тұрғындары VII-XI ғасырларда өмір сүрген.

Құмшағал

(Кумшагал) – а. о. Жамбыл ауданындағы ауыл, ауылдық әкімшілік округінің орталығы. Аудан орталығы – Аса ауылынан оңтүстікке қарай 23 км жерде, боз жусан, баялыш, күйреуік басым өскен бозғылт сұр, сортаңды сұр топырақты шөлейт белдемде орналасқан. Іргесі 1929 ж. Тараз қаласын көкөніс, сүтпен қамтамасыз ететін «Пригородное» кеңшарының бөлімшесі ретінде қаланған.

Өрнек

(Орнек) – а. Жамбыл ауданындағы ауыл, темір жол стансасы, өзімен аттас ауылдық әкімшілік округтің орталығы. Аудан орталығынан Құлан ауылынан батысқа қарай 47 км жерде, бұта шоғыры аралас нарғия, сұлыбас, т.б. астық тұқымдасты шөптесін өскен қоңыр, қызғылт қоңыр топырақты тау алдының қуаң шөлейтті белдемінде орналасқан. Ауыл 1962 – 1997 жылдары қой өсіретін «Алғабас» кеңшарының орталығы болып келді. Оның негізінде Өрнекте 1997 жылдан «Өрнек» өндірістік кооперативі, ЖШС және бірнеше шаруа қожалықтары құрылды. Ауылда орта мектеп, клуб, кітапхана, фельдшер-акушерлік пункт, т.б. мекемелер бар.

Пионер

(Пионер) – а. Жамбыл ауданындағы ауыл, ауылдық әкімшілік округінің орталығы. Аудан орталығы – Аса ауылынан солтүстікке қарай 10 км жерде, Көделі өзенінің тармақтарының бірінің жағалауында, жусан, баялыш, күйреуік басым өскен шалғынды сұр топырақты шөлейт белдемде орналасқан. Ауыл 1964-1997 жылдары өзімен аттас қой өсіретін кеңшардың орталығы болып келді. Оның негізінде Пионерде 1997 жылдан «Пионер» ӨК және шаруа қожалықтары құрылды. Ауылда орталау мектеп, клуб, кітапхана, фельдшер-акушерлік пункт, т.б. мекемелер бар.

Тастөбе

(Тастөбе) – а. Жамбыл ауданындағы ауыл, Көлқайнар ауылдық әкімшілік округі құрамында. Аудан орталығы – Аса ауылынан солтүстік-шығысқа қарай 9 км жерде, Тасарық өзенінің жағалауындағы сұр, қара жусан аралас баялыш, көкпек басым өскен сұр, шалғынды сұр топырақты қуаң шөлді далада орналасқан. Ауыл 1996 ж. дейін Куйбышев деп аталып келді. 1964 – 97 жылдары қызылша өсіретін Куйбышев атындағы кеңшардың орталығы болған. Оның негізінде Тастөбеде 1997 жылдан өндірістік кооператив және шаруа қожалықтары құрылды. Ауылда орта мектеп, клуб, кітапхана, фельдшер-акушерлік пункт, т.б. мекемелер бар.

Түркісіб

(Туркисиб) – а. Жамбыл ауданындағы ауыл, Бесағаш ауылдық әкімшілік округінің құрамында. Аудан орталығы Аса ауылынан оңтүстік-шығысқа қарай 32 км жерде, боз жусан, баялыш, күйреуік басым өскен сұр, шалғынды-

сұр топырақты шөлейт белдемде орналасқан. Іргесі 1931 ж. Түрксіб темір жолды салуға байланысты қаланған. Кейіннен Алматы темір жолының №6 жол жөндеу қызметі басқармасының бөлімшесі ретінде құрылған көкөніс-сүтті кеңшардың орталығы болып келді. Оның негізінде 1997 жылдан тәжірибе стансасы және бірнеше шаруа қожалықтары құрылды. Ауылда орта мектеп, клуб, кітапхана, фельдшерлік пункт, т.б. мекемелер бар. Ең жақын Жамбыл темір жол стансасына дейін 5 км.

Үшқорған

(Үшқорған) көне қала орны. Жамбыл ауданындағы Үшқорған ауылының жерінде. Оны 1940 ж. Г.И. Пацевич басқарған Жамбыл археологиялық пункті зерттеген. Үшқорған шаршы сипатты алаң. Ол биіктігі 3м соқпалы дуалмен қоршалған. Соқпа қабырғаларының орталарында және бұрыш-бұрыштарында биіктігі 7 м мұнаралар бой түзеген. Қала XVIII-XIX ға-сырларда өмір сүрген.

Шайқорық

(Шайқорық) – а. Жамбыл ауданындағы ауыл, Жамбыл ауылдық әкімшілік округінің орталығы. Аудан орталығы – Аса ауылынан оңтүстік-шығысқа қарай 18 км жерде, баялыш, күйреуік, т.б. шөптесін өскен сұр, шалғынды, сұр топырақты шөлейт белдемде орналасқан. Іргесі XIX ғ-дың 2-жартысында қаланды. 1929 ж. Шайқорық ауылында Шайқорық ұжымшары ұйымдасты. Ол 1953 ж. «Бесжылдық» ұжымшарына қосылды. 1961 ж. «Шайқорық» аймағы негізінде Жамбыл атындағы жеміс-жүзім кеңшары құрылды. Оның негізінде Шайқорықта 1997 жылдан «Шербет» ЖШС-і «Шайқорық», т.б. шаруа қожалықтары құрылды. Ауылда орта, бастауыш мектептер, клуб, отбасылық-дәрігерлік амбулатория, т.б. мекемелер бар.

Үштөбе

(Үштөбе) – қорған. Жамбыл ауданындағы Тастөбе өзенінің оңтүстігінен 2, 5 км. жерде. Зерттеу жұмысын 1936 ж. Жетісу археологиялық экспедиция (жетек. А.Н. Бернштам) жүргізген. Қорған аумағы 42×50 м, биіктігі 2, 3 – 5 м, солтүстіктен оңтүстікке тізбектеле орналасқан бірнеше обадан тұрады. Зерттеушілердің пікірінше, байырғы үйсіндерден қалған (б.з.б. III ғасыр – б. з. II ғасырлар) мұра.

Жасоркен

(Жасоркен) – е. м., Жамбыл ауданы. Жас (зат есім) + өркен (зат есім) сөздерінің қосылуынан жасалған атау. Атау ерінбей еңбек етіп, талаптанып оқу оқып жүрген жастарға (жас жеткіншектерге) арналған.

Шөлтөбе

(Шолтобе) – мекен орны Жамбыл ауданы Ақшолақ станциясының сол-түстігінде 4 км жерде. 1964-67 ж. Жетісу археологиялық экспедициясы

зерттеген. Шөлтөбе екі сатылы жайдақтау келген төбелерден тұрады. Қаз-ба жұмыстарының нәтижесінде көптеген құрылыс орындарының іргесі ашылып, тас диірмен, дән үккіш, ұршық, қыш құмыра т.б. заттар табылды. Құрылыс орындарының ең сәндісі – табыну орны. Шөлтөбе тұрғындары егіншілік, мал шаруашылығы, тоқыма кәсібімен айналысқан. Шөлтөбе б. з. I-IV ғасырларда өмір сүрген.

Қызылдиқан

(Қызылдиқан) – е. м., Жамбыл, Жуалы, Сарысу аудандары. Қызыл (сын есім) + диқан (зат есім) сөздерінің бірігуінен жасалған атау. Мағынасы: «Қызыл әскер», «Қызыл шаруа» деген аттарымен үндес. Таптық күресте жеңген қызылдардың қызметіне қойылған атау. Жаңа социалистік дәуірдің саясиландырылған атауы.

Қызылтан

(Қызылтан) – е. м. Жамбыл ауданы Қызыл (сын есім) + таң (зат есім) сөздерінің бірігуінен жасалған атау. Мағынасы: «Қазан төңкерісі бізге қызыл таң, бақыт таңы болып атты» дегенді білдіреді.

Қызылжар

(Қызылжар) – е. м., қызыл (сын есім) + жар (зат есім) сөздерінің қосылуынан жасалған атау. Мағынасы: «осы маңдағы жар топырағының қыз-ғылт болып келуіне байланысты» қойылған атау.

Қаратау

(Қаратау) – Жамбыл ауданы, е. м., Қара (сын есім) + тау (зат есім) сөздерінің бірігуінен жасалған атау. Мағынасы: «бұл тауға қар түспей, қарайып жататынына байланысты» қойылған. Қала және е. м., аттары осы тау аты-нан.

Көлқайнар

(Колқайнар) – е. м., Жамбыл облысы. Көл (зат есім) + қайнар (зат есім) сөздерінің қосылуынан жасалған атау. Бұл жердегі көл маңында қайнар (бұлақ) барлығына орай қойылған.

Көлтоған

(Колтоған) – е. м., Жамбыл ауданы. Көл (зат есім) + тоған (зат есім) сөздерінің бірігуінен жасалған атау. Мағынасы: ағып жатқан су бөгеліп, одан тоған, көл жасалғанын білдіреді.

Қызылшарық

(Қызылшарық) – е. м., Жамбыл ауданы. Қызыл (сын есім) + шарық (зат есім) сөздерінің қосылуынан жасалған атау. Мағынасы: «бұл маңда қайрақ болуға жарайтын қызыл шарық тас бар» дегенді білдіретін атау.

Қараой

(Қараой) – е. м., Жамбыл, Талас аудандары. Қара (сын есім) + ой (зат есім) сөздерінің қосылуынан жасалған атау. Мағынасы: «маңайындағы жерлерден төмен жатқан, алыстан қарайып көрінетін ойпаң жер».

Қызылабад

(Қызылабад) – е. м., Жамбыл ауданы. Қызыл (сын есім) + абад (зат есім) сөздерінің қосылуынан жасалған. «Қызыл» – қазақ сөзі, ал «абад»-қала деген иран, тәжік тілінен енген сөз. Мағынасы: «қызылқала» дегенді білдіреді.

Тастөбе

(Тастөбе) – е. м., Жамбыл ауданы. Тас (зат есім) + төбе (зат есім) сөздерінің қосылуынан жасалған. Мағынасы: «ірілі уақты тасы көп немесе тас үйілген төбе» дегенді білдіреді.

Бесағаш

(Бесағаш) – а. о. Жамбыл ауданы. Бес (сан есім) + ағаш (зат есім) сөздерінің қосылуынан жасалған атау.

Тоғызтарау

(Тоғызтарау) – е. м., жер. Тоғыз (сан есім) + тарау (зат есім) сөздерінің қосылуынан жасалған атау. Мағынасы: «бұл маңда көп сала жол» болса керек. Мұндай жағдайда қазақта «Тоғыз жолдың торабында отыр» деген сөз бар. Бұл тіркестегі тоғыз сөзі «көп» дегенді білдіреді. Ендеше атаудың мағынасы «көп тараулы жол бар жер» дегенді білдірсе керек.

Аса өзені

(Аса) – Аса ауылының оңтүстік жағынан ағып өтеді. Аса ауылы Қырғыз Алатауынан бастау алып, тау асып келіп, кезінде асу бермей ағып жатқан кемері кең Аса өзенінің атымен аталады. Қаратөбе ауылдық округі маңында Үлкен Аса және Кіші Аса болып екіге бөлінеді.

Рахат көлі

(Рахат) – Рахат ауылының оңтүстік батысында ұзындығы 1 шақырым, ені 100 м, тереңдігі 50-60 см көл бар. Бұл көлдің орнында бұрындары өзен болған, жан-жақтағы бұлақтардың суы жиналып, жергілікті тұрғындардың қолымен бөгет жасалып, үлкейтілген. Бұл бөгет кейін Рахат көлі деп аталған. Рахат көлі Айша бибі селолық округінде орналасқан.

Әулиебастау

(Аулиебастау) – Айша бибі ауылынан солтүстік батысқа қарай 3 шақырым жерде орналасқан. Бұлақтан бастау алған көлшіктің ұзындығы шығыстан батысқа қарай 400 м, оңтүстіктен солтүстікке қарай 50-60 м, аумағы 2, 5 га, тереңдігі 3, 5 м. Бұл көлшіке құятын екі бұлақ бастауының суы қысы-

жазы буланып, жылы болып тұрады. Қыста суы қатпайды. 1875 жылдардан бастап белгілі болған бұл бастау суының емдік қасиеті бар, әсіресе түрлі жаралардың жазылуына септігін тигізеді.

Қолдан жасалған Ысмайыл, Райс каналдары бар.

Селолық округ аумағында бұрындары көл түбіндегі батпақпен емдейтін «Грязелечебница» деп аталатын емдеу орны болған. Қазіргі кездегі облыс орталығындағы Т. Рысқұлов атындағы шипажайда осы жерден әкелінген батпақпен тері, буын, әйелдер мен ерлердің суық тиген жыныс мүшелерін емдеуге пайдаланады.

Таскөл көлі

(Таскөл) – селолық округі аудан орталығынан 22 шақырым қашықтықта орналасқан тереңдігі 6 м, аумағы 110 га көл.

Ақбастау

(Ақбастау) – кезінде үлкен бастау болған. Ауыл тұрғындары оны егістікті суару үшін пайдаланған. Аса өзенін бойлап орналасқан ауыл Ақбастау жазығында жатыр. Осы округтегі екі ауыл Үлкен Аса мен Кіші Аса өзендерінің ортасына қоныстанған.

Ауылдық округта канал қаздыруға себеп болған адамдардың атымен аталатын Мейірман, Қошан каналдары бар.

Базарбай каналы

(Базарбай канал) – Ақбұлым ауылдық округіндегі Базарбай каналы ауылдың жоғарғы жағынан ағып өтетін су көзі.

Төрелді каналы

(Төрелді канал) – ауылдың төменгі жағымен ағып өтеді. Төрелді каналына қысы-жазы ауылдың басындағы үлкен бұлақтан су құйылып тұрады. Алатаудың сілемі Қарасай шатқалының етегінде, Базарбай мен Төрелді деген кісілер егін егіп, отырықшылыққа үйрету мақсатында Талас өзенінен бұрып, екі беларық қаздырған. Каналдың суымен қазіргі кезде Тараз қаласының қант, кірпіш зауыттары маңындағы және Жамбыл ауданының Ақбұлым ауылы, Байзақ ауданының егістіктері толығымен суарылды.

Қарасу өзені

(Қарасу) – Қырғыз Алатауынан басталатын бұлақтардан бастау алады, ұзындығы 7 шақырым, су жинайтын алабы 28000 шаршы метр. Ауыл тұрғындарының бау-бақша егістік дақылдарын егуге, мал өсіруге қолайлы жағдай жасалған Қарасу өзені Бесағаш селолық округінде.

Үлкен арық

(Үлкен арық) – ұзындығы 8 шақырым, су жинайтын алабы 48000 шаршы метр. Ауылдың шығысында орналасқан.

Бөгеткөл

(Боветкол) – ауылдың маңында қолдан жасалған көл. Ол қар, жаңбыр суларынан жиналып, көктемде аумағы ұлғайса, жаз айларында тартылып, тереңдігі 2-3 м-ге дейін таязданып кетеді. Айтақ каналы егістікті суландырады. Бөгеткөл Ерназар ауылдық округінде.

Сеңгірбай көлі

(Сенгирбай) – қар, жаңбыр суынан құралған көл, көлдің түбінде бұлақ көздері де бар, сондықтан қысы-жазы тартылмайды. Сол аумақты жайлаған Сеңгірбай деген кісінің есімімен аталады. Қаракемер ауылдық округінің территориясында орналасқан.

Сұлу көл

(Сулу кол) – су қоймасы, қолдан жасалған көл, сол кездегі ауыл басшылары айналасына сәнді талдар егіп, жұрт демалатын орынға айналдырмақшы болған, кейін қараусыз қалып, келіп құятын суы болмағандықтан көлдің суы тартылып қалған. Қаракемер ауылдық округінің территориясында орналасқан.

Аса өзені

(Аса) – Қаратөбе ауылдық округі аумағымен Аса өзені ағып өтеді. Өзеннің жағасы қалың тоғай және кемері ашық тастақты болып келеді.

Бескемпір каналы

(Бес кемпир канал) – бүкіл ауылды суландырады.

Ащыбұлақ

(Ащыбулак) – Пионер ауылдық округінде орналасқан. Яғни Пионер ауылының батыс жағындағы шағын мал жайлымы. Оның Ащыбұлақ ата-лу себебі-ерте кезде бұл жерде суын мал ішпейтін тұзды бұлақ болған. Ащыбұлақтың суын тұрғындар көктем, жаз, күз айларында іш ауруларын емдеуге пайдаланған, тұзын мал жалауға пайдаланған.

Тасқұдық

(Таскудык) – тастан өрілген терең құдық, қысы-жазы суы сарқылмайды.

Көкбастау

(Кокбастау) – айналасы көкорай шалғын бұлақ.

Тасарық

(Тасарык) – өзен, Талас алабында, Талас, Жамбыл аудандары жерімен аға-

ды. Ұз. 63 км, су жиналатын алабы 285 км². Бастауын Ақкөл қазаншұңқырынан алып, оңтүстікке қарай ағып, Көделі өзеніне оң жағынан құяды. Жағалауы жайпақ, аңғары 30-45 м. Қар және жер асты суымен толығады. Жаз айларында кеуіп, жыра-жырларға, қарасуларға бөлініп қалады. Жағалауы шабындыққа және жайылымға пайдаланады.

Аюбай

(Аюбай) – Жамбыл ауданындағы тоған. Қарасу өзені бойында орналасқан және осы өзеннің суымен толығады. Тоғанның су сыйымдылығы 0,95 млн. м³. Ол аудан шаруашылықтарының егістігін, шабындықтары мен жайылымдарын суғарады және суландырады.

Жуантөбе

(Жуантобе) – төбе, елді мекен аттары. Оғұз, йұван және төпе сөздерінен қалыптасқан атау. Оғұз топонимдерінің осы йұвмақ (жуу, «шаю» етістіктерімен келетін) топонимдерімен салыстырыңыз: йұван қала (су әкеткен қала), йұвандере (су орған сай). Келтірілген салыстырулар Жуантөбе атауының шыққан төркіні «жуылған» (су орған, су қаптаған) етістігіне «төбе» (зат) атау тұлғасын қосу негізінде қалыптасқан топоним екенін көреміз.

Айтау

(Айтау) – Қаратаудың сілемі, биіктігі 1500 метр.

Желтау

(Желтау) – Қаратаудың сілемі, 1503 м.

Шал

(Шал) – таулы қырқалардың аты (Жамбыл обл. Т. Рысқұлов ауд.). Қазақ топонимдеріндегі ч фонемасының градациялық дамуы жайлы (й-ч-ш) А.Н. Бернштам және өзгелердің жорамалдарынша чал атауын қазіргі қазақ тілінде жал деп түсіну дұрыс болады.

Қостөбе

(Костобе) – төбешік. Бурылтауының солтүстігінде Билікөлдің өзенінің батысында орналасқан.

Мүрделітөбе

(Мурделитобе) – тау. Теріс Ащыбұлақ су сақтайтын солтүстік батысында Үлкен Бурылтау тауының оңтүстігінде орналасқан.

Қандымтөбе

(Кандымтобе) – төбешік. Теріс Ащыбұлақ су қоймасының солтүстік батысында, Ақкөл өзенінің оңтүстік шығысында орналасқан.

Қызылқұр

(Қызылқур) – таушық. Тараз қаласының оңтүстік шығысында, Теріс Ащыбұлақ су қоймасының солтүстік батысында орналасқан.

Боғақаратөбе

(Богақаратөбе) – төбешік. Кеңес ауылының оңтүстік шығысында, Қаракемер ауылының солтүстік батысында орналасқан.

Көктөбе

(Коктобе) – төбешік. Кеңес ауылының оңтүстік шығысында, Қаракемер ауылының солтүстік батысында орналасқан.

Үлкен Бурылтау

(Үлкен Бурылтау) – тау. Тараз қаласының шығысында, Биликкөл өзенінің оңтүстік батысында орналасқан.

Дарбаза

(Дарбаза) – шатқал. Тараз қаласының шығысында, Үлкен Бурылтауының орталығында орналасқан.

Тасбастау

(Тасбастау) – төбешік. Бостандық ауылының оңтүстік шығысында, Ақкөл өзенінің батысында орналасқан.

Тасарал

(Тасарал) – төбешік. Ақкөл өзенінің оңтүстік батысында, Биликкөл өзенінің солтүстік батысында орналасқан.

Сынтас

(Сынтас) – тау. Биликкөл өзенінің солтүстік батысында Ақкөл өзенінің оңтүстік батысында орналасқан.

Кіші Бурыл

(Киши Бурыл) – тау. Тараз қаласының солтүстігінде Бесжылдық ауылының батысында орналасқан.

Қаратау

(Қаратау) – тау. Теріс Ащыбұлақ су қоймасының батысында Үлкен Бурылтаудың оңтүстігінде орналасқан.

ЖУАЛЫ АУДАНЫ

ОЙКОНИМДЕР, ГИДРОНИМДЕР, ОРОНИМДЕР

Әкімшілік орталығы – Бауыржан Момышұлы ауылы
Халық саны – 52 000 адам
Аудан аумағы 4200 шаршы шақырымды құрайды
Аудандағы ауылдық округтар саны: 14
Құрылған жылы: қаңтар, 1928 жыл

Ерекшеліктері мен көрнекті орындары

Жуалы ауданы әкімдігінің мәдениет және тілдерді дамыту бөліміне қарасты аудандық орталықтандырылған кітапханалар жүйесінде 1 аудандық, 1 ауылдық балалар кітапханасы, 24 ауылдық кітапхана және 1 аудандық халық шығармашығы және мәдени демалыс орталығы, 9 ауылдық мәдениет үйі, 11 ауылдық клуб, 1 жылжымалы клуб тұрғындарға қызмет көрсету еді. Сондай-ақ «Қызғалдақ» ән-би ансамблі, «Жуалы», «Мыңбұлақ» халық театрлары бар.

Аудан аумағында көптеген тарихи-мәдени мемлекеттік маңызы бар. Берікқара (б. з. д. II – IV б. з.) қорған бар.

Қалалар, жергілікті маңызы бар сәулет өнерінің ескерткіштері мен археологиялық нысандар – жерлес сарбаздарға арналған ескерткіштер, Б. Момышұлы ескерткіші, тасқа қашап салынған суреттер (б. з. д. II мыңжылдық) темір дәуірінің қорымы мен түрік заманындағы қорғандар, Бурно-Октябрьск қалашығы, белгісіз тас сақиналары бар.

Жуалы ауданы

Орталығы – Б.Момышұлы ауылы

Жуалынский район

Центр – аул Б. Момышұлы

Әкімшілік-аумақтық бірліктер
Административно-территориальные единицы

р/с	Ауылдық (ауыл, кент) округтердің атауы Наименования аульных округов (аулов (аул), кент)	Ауылдық округтің бұрынғы атауы Прежнее наименование округа	Округ атауларының (орталығының) орыс тіліндегі атауы Наименования округов (центров) на русском языке	Округ орталығының атауы Наименование центра округа
1	2	3	4	5
1.	Ақтөбе ауылдық округі	Жаңадан құрылған	Актюбинский аульный округ – аул Байтерек	Бәйтерек ауылы
2	Ақсай ауылдық округі	Евгеньевка ауылдық кеңесі	Аксайский аульный округ – аул Кайрат	Қайрат ауылы
3	Билікөл ауылдық округі	Жаңадан құрылған	Биликольский аульный округ – аул Қарабастау	Қарабастау ауылы
4	Боралдай ауылдық округі	Жаңадан құрылған	Бораолдайский аульный округ – аул Кольтоған	Көлтоған ауылы
5	Жетітөбе ауылдық округі	Казанск ауылдық кеңесі	Жетитобинский аульный округ – аул Карикорған	Кәріқорған ауылы
6	Көкбастау ауылдық округі	Большевик ауылдық кеңесі	Кокбастауский аульный округ – аул Теріс	Теріс ауылы
7	Күренбел ауылдық округі	жаңадан құрылған	Куренбельский аульный округ – аул Куренбель	Күренбел ауылы
8	Қарасаз ауылдық округі	Петровск ауылдық кеңесі	Карасазский аульный округ – аул Карасаз	Қарасаз ауылы
9	Қошқарата ауылдық округі	Боралдай а/о құрамынан бөлініп	Кошкаратинский аульный округ – аул Қошқарата	Қошқарата ауылы
10	Қызыларық ауылдық округі	Бурнооктябрь және Ақтөбе а/о құрамынан бөлініп шыққан	Кызыларыкский аульный округ – аул Қызыларық	Қызыларық ауылы
11	Бауыржан Момышұлы ауылдық округі	Бурный ауылдық округі	Бауыржан Момышұлынський аульный округ – аул Бауыржан Момышұлы	Бауыржан Момышұлы ауылы
12	Мыңбұлақ ауылдық округі	Ақсай а/о құрамынан бөлініп шыққан	Мынбулакский аульный округ – аул Көлбастау	Көлбастау ауылы
13	Нұрлыкент ауылдық округі	Бурнооктябрь ауылдық округі	Нурлыкентский аульный округ – аул Нұрлыкент	Нұрлыкент ауылы
14	Шақпақ ауылдық округі	Жаңадан құрылған	Шакпакатинский аульный округ – аул Шақпақата	Шақпақата ауылы

Гидронимдердің қазақша атауы	Гидронимдердің орысша атауы	Гидронимдер түрі (қазақша)	Гидроним түрі (орысша)	Аудан
Ұзынбұлақ	Узынбулак	өзен	р.	Жуалы ауд.
Бүгіл	Бугиль	өзен	р.	Жуалы, Сарысу ауд.
Шымырбайсай	Шымырбайсай	өзен	р.	Жуалы, Талас ауд.
Айырсай	Айырсай	өзен	р.	Жуалы ауд.
Шымырбайсай	Шымырбайсай	өзен	р.	Жуалы, Талас ауд.
Айырсай	Айырсай	өзен	р.	Жуалы ауд.
Сайасу	Сайасу	өзен	р.	Жуалы ауд.
Қызылсай	Кызылсай	өзен	р.	Жуалы ауд.
Алмалы	Алмалы	өзен	р.	Жуалы ауд.
Ботақара	Ботақара	өзен	р.	Жуалы ауд.
Берікқара	Берикқара	өзен	р.	Жуалы ауд.
Жұрынсай	Журынсай	өзен	р.	Жуалы ауд.
Құрмансай	Курмансай	өзен	р.	Жуалы, Жамбыл ауд.
Талдыбұлақ	Талдыбулак	өзен	р.	Жуалы (Жамб. обл.), Бәйдібек (Оңт. Қаз. обл.) ауд-ы.
Қызтоған	Кызтоган	өзен	р.	Жуалы ауд.
Нұрпейіс	Нурпейис	өзен	р.	Жуалы ауд.
Бұрқановсай	Буркановсай	өзен	р.	Жуалы ауд.
Рахманқұмсай	Рахманқумсай	өзен	р.	Жуалы, Жамбыл ауд.
Ергебексай	Ергебексай	өзен	р.	Жуалы, Жамбыл ауд.
Қарасай	Карасай	өзен	р.	Жуалы, Жамбыл ауд.
Бүргенсай	Бургенсай	өзен	р.	Жуалы ауд.
Тесіктас	Тесиктас	өзен	р.	Жуалы ауд.

Тасбастау	Тасбастау	өзен	р.	Жуалы ауд.
Шаңқалақ Мергенсай	Шанкалақ Мергенсай	өзен	р.	Жуалы ауд.
Каменная Балка	Каменная Балка	өзен	р.	Жуалы ауд.
Ақтасты	Ақтасты	өзен	р.	Жуалы ауд.
Гришкина Балка	Гришкина Балка	өзен	р.	Жуалы ауд.
Евсеева Балка	Евсеева Балка	өзен	р.	Жуалы ауд.
Сарыоба	Сарыоба	өзен	р.	Жуалы ауд.
Шұбарағаш	Шубарағаш	өзен	р.	Жуалы ауд.
Сарыбайбұлақ	Сарыбайбулак	өзен	р.	Жуалы ауд.
Асансай	Асансай	өзен	р.	Жуалы ауд.
Қарасай	Карасай	өзен	р.	Жуалы ауд.
Сарқырама	Сарқырама	өзен	р.	Жуалы ауд.
Тығынсай	Тығынсай	өзен	р.	Жуалы ауд.
Қошқарата	Кошқарата	өзен	р.	Жуалы (Жамб. обл.), Бәйдібек (Оңт. Қаз. обл.) ауд-ы.
Дегерестүбексай	Дегерестүбексай	өзен	р.	Жуалы ауд.
Сатықсай	Сатықсай	өзен	р.	Жуалы ауд.
Ахметсай	Ахметсай	өзен	р.	Жуалы ауд.
Кемелбексай	Кемельбексай	өзен	р.	Жуалы ауд.
Сұлусай	Сулусай	өзен	р.	Жуалы ауд.
Жаныбайсай	Жаныбайсай	өзен	р.	Жуалы ауд.
Бөрісай	Борисай	өзен	р.	Жуалы ауд.
Байқонды	Байконды	өзен	р.	Жуалы ауд.
Жолдысай	Жолдысай	өзен	р.	Жуалы ауд.
Қаракөз	Каракоз	өзен	р.	Жуалы ауд.
Бұққансүңгі	Буккансунги	өзен	р.	Жуалы, Талас ауд.
Тұтсай	Тутсай	өзен	р.	Жуалы ауд.
Еліксай	Еликсай	өзен	р.	Жуалы ауд.
Боралдай	Боралдай	өзен	р.	Жуалы (Жамб. обл.), Бәйдібек, Ордабасы (Оңт. Қаз. обл.) ауд-ы.

Опа	Опа	өзен	р.	Жуалы ауд.
Қанайбұлақ	Канайбулак	өзен	р.	Жуалы ауд.
Тастақбұлақ	Тастакбулак	өзен	р.	Жуалы ауд.
Жансалының сайы	Жансалынын сайы	өзен	р.	Жуалы ауд.
Көксай	Коксай	өзен	р.	Жуалы ауд. (Жамб. обл.) Талас обл. (Қырғ. Респ.)
Жыланды	Жыланды	өзен	р.	Жуалы (Жамб. обл.), Түлкібас (Оңт. Қаз. обл.) ауд-ы.
Майлы Қарасу	Майлы Карасу	өзен	р.	Жуалы ауд.
Қызылбұлақ	Кызылбулак	өзен	р.	Жуалы ауд.
Ақжар	Акжар	өзен	р.	Жуалы ауд.
Мордулысай	Мордулысай	өзен	р.	Жуалы ауд.
Теріс	Терис	өзен	р.	Жуалы ауд.
Тепенсай	Тепенсай	өзен	р.	Жуалы ауд.
Қарасай	Карасай	өзен	р.	Жуалы ауд.
Ақбастау	Акбастау	өзен	р.	Жуалы ауд.
Ұзынбұлақ	Узынбулак	өзен	р.	Жуалы ауд.
Жидебайсай	Жидебайсай	өзен	р.	Жуалы ауд.
Қарасу	Карасу	өзен	р.	Жуалы ауд.
Ақсақалсай	Аксақалсай	өзен	р.	Жуалы, Талас ауд.
Сарымансай	Сарымансай	өзен	р.	Жуалы ауд.
Сұлусай	Сулусай	өзен	р.	Жуалы ауд.
Үлкенсай	Улькенсай	өзен	р.	Жуалы, Жамбыл ауд.
Жосалы	Жосалы	өзен	р.	Жуалы ауд.
Қойбағар	Койбағар	өзен	р.	Жуалы ауд.
Бақасорбұлақ	Бақасорбулак	өзен	р.	Жуалы ауд.
Шымбұлақ	Шымбулак	өзен	р.	Жуалы ауд.
Үлкен Бақалы	Улькен Бақалы	өзен	р.	Жуалы ауд.
Ормансай	Ормансай	өзен	р.	Жуалы ауд.

Теспесай	Теспесай	өзен	р.	Жуалы ауд.
Кішкене Бақалы	Кишкене Бақалы	өзен	р.	Жуалы ауд.
Қоғасай	Когасай	өзен	р.	Жуалы ауд.
Болдымсай	Болдымсай	өзен	р.	Жуалы ауд.
Қосмұрат	Космурат	өзен	р.	Жуалы ауд.
Арғыбетсай	Арғыбетсай	өзен	р.	Жуалы ауд.
Қашқансай	Кашқансай	өзен	р.	Жуалы ауд.
Күйік	Куйык	өзен	р.	Жуалы, Жамбыл ауд.
Әлімбаев Таршаты	Алимбаева Щель	өзен	р.	Жуалы ауд.
Бақалы	Бақалы	өзен	р.	Жуалы ауд.
Дубинин Лог	Дубинин Лог	өзен	р.	Жуалы ауд.
Мамырбайбұлақ	Мамырбайбулак	өзен	р.	Жуалы ауд.
Құймайымбетсай	Куймайымбетсай	өзен	р.	Жуалы ауд.
Қорғансай	Корғансай	өзен	р.	Жуалы ауд.
Сасықбұлақ	Сасыкбулак	өзен	р.	Жуалы ауд.
Сарыбұлақ	Сарыбулак	өзен	р.	Жуалы ауд.
Құлан	Кулан	өзен	р.	Жуалы ауд.
Шақпақ	Шакпак	өзен	р.	Жуалы ауд.
Нұрбұлақ	Нурбулак	өзен	р.	Жуалы ауд.
Борсықарық	Борсықарық	өзен	р.	Жуалы ауд.
Бұрқановсай	Бурқановсай	өзен	р.	Жуалы ауд.
Амансай	Амансай	өзен	р.	Жуалы ауд.
Бүргенсу	Бургенсу	өзен	р.	Жуалы ауд.
Ақсай	Ақсай	өзен	р.	Жуалы ауд.
Тасбастау	Тасбастау	өзен	р.	Жуалы ауд.
Күзеусай	Кузеусай	өзен	р.	Жуалы ауд.
Топшақ	Топшақ	өзен	р.	Жуалы (Жамб. обл.), Түлкібас (Оңт. Қаз. обл.) ауд-ы.
Атабайбұлақ	Атабайбулак	өзен	р.	Жуалы ауд.
Мырзабайбұлақ	Мырзабайбулак	өзен	р.	Жуалы ауд.

Ақмола	Ақмола	өзен	р.	Жуалы ауд.
Ақбердібұлақ	Ақбердыбулак	өзен	р.	Жуалы ауд.
Шалабайбұлақ	Шалабайбулак	өзен	р.	Жуалы ауд.
Құрмансай	Курмансай	өзен	р.	Жуалы, Жамбыл ауд.
Арыс	Арыс	өзен	р.	Жуалы (Жамб. обл.) Түлкібас, Сайрам, Ордабасы, Арыс, Отырар (Оңт. Қаз. обл.) ауд-ы.
Лақбаққан	Лакбаккан	көл	оз.	Жуалы ауд.
Айту	Айту	көл	оз.	Жуалы ауд.
Құлақтабы	Кулактабы	көл	оз.	Жуалы ауд.
Бескепе	Бескепе	көл	оз.	Жуалы ауд.
Билікөл	Биликоль	көл	оз.	Жуалы ауд.
Көлбастау	Кольбастау	көл	оз.	Жуалы ауд.
Қақ	Как	көл	оз.	Жуалы ауд.
Қызырбай	Кызырбай	құдық	к.	Жуалы ауд.
Байтақ	Байтақ	құдық	к.	Жуалы ауд.
1- Қосқұдық	Коскудык 1-й	құдық	к.	Жуалы ауд.
Тахир	Тахир	құдық	к.	Жуалы ауд.
Ауғанбай	Ауганбай	құдық	к.	Жуалы ауд.
Бұршақты	Буршақты	құдық	к.	Жуалы ауд.
Сайран	Сайран	құдық	к.	Жуалы ауд.
Айрықты	Айрықты	құдық	к.	Жуалы ауд.
Жаманқұдық	Жаманкудык	құдық	к.	Жуалы ауд.
Ноғай	Нокай	құдық	к.	Жуалы ауд.
Көделейма	Коделейма	құдық	к.	Жуалы ауд.
Айдарлы	Айдарлы	құдық	к.	Жуалы ауд.
Қаратұяқ	Каратуюк	құдық	к.	Жуалы ауд.
Манамбай	Манамбай	құдық	к.	Жуалы ауд.
Қаракемер	Каракемер	құдық	к.	Жуалы ауд.
Егізбай	Егизбай	құдық	к.	Жуалы ауд.

Дүйсебай	Дуйсебай	құдық	к.	Жуалы ауд.
Ақбай	Ақбай	құдық	к.	Жуалы ауд.
Кентүбексу	Кентубексу	құдық	к.	Жуалы ауд.
Жамантүлей	Жамантулей	құдық	к.	Жуалы ауд.
2-Қосқұдық	Коскудык 2-й	құдық	к.	Жуалы ауд.
Ыстыққұдық	Ыстыккудык	құдық	к.	Жуалы ауд.
3- Қосқұдық	Коскудык 3-й	құдық	к.	Жуалы ауд.
Төлеулі	Толеули	құдық	к.	Жуалы ауд.
Тіренген	Тиренген	құдық	к.	Жуалы ауд.
Алмаағаш	Алмаағаш	құдық	к.	Жуалы ауд.
Телегей	Телегей	құдық	к.	Жуалы ауд.
Кенже	Кенже	құдық	к.	Жуалы ауд.
Керімбай	Керимбай	құдық	к.	Жуалы ауд.
Қоржынды	Коржынды	құдық	к.	Жуалы ауд.
Ешкіөлген	Ешкиольген	құдық	к.	Жуалы ауд.
Сарысу	Сарысу	құдық	к.	Жуалы ауд.
Қарақұдық	Каракудык	құдық	к.	Жуалы ауд.
Маймылбай	Маймылбай	құдық	к.	Жуалы ауд.
Бескепежол	Бескепежол	құдық	к.	Жуалы ауд.
Сарыбастау	Сарыбастау	бұлақ	род.	Жуалы ауд.
Тасбастау	Тасбастау	бұлақ	род.	Жуалы ауд.
Көкбастау	Кокбастау	бұлақ	род.	Жуалы ауд.
Жылысаз	Жылысаз	бұлақ	род.	Жуалы ауд.
Құрыбастау	Курыбастау	бұлақ	род.	Жуалы ауд.
Жантас	Жантас	бұлақ	род.	Жуалы ауд.
Талдысай	Талдысай	бұлақ	род.	Жуалы ауд.
Әулиебастау	Аулиебастау	бұлақ	род.	Жуалы ауд.
Сәскебұлақ	Саскебулак	бұлақ	род.	Жуалы ауд.
Бастау	Бастау	бұлақ	род.	Жуалы ауд.
Сарыбайбұлақ	Сарыбайбулак	бұлақ	род.	Жуалы ауд.
Ақбастау	Ақбастау	бұлақ	род.	Жуалы ауд.
Көлтоған	Кольтоган	бұлақ	род.	Жуалы ауд.
Ерменсаз	Ерменсаз	бұлақ	род.	Жуалы ауд.
Сарқырама	Сарқырама	бұлақ	род.	Жуалы ауд.

Белбұлақ	Бельбулак	бұлақ	род.	Жуалы ауд.
Жылыбұлақ	Жылыбулак	бұлақ	род.	Жуалы ауд.
Сағызсай	Сағызсай	бұлақ	род.	Жуалы ауд.
Ұзынбұлақ	Узынбулак	бұлақ	род.	Жуалы ауд.
Батырбастау	Батырбастау	бұлақ	род.	Жуалы ауд.
Орта	Орта	арық	ар.	Жуалы ауд.
Қызылжар	Кызылжар	арық	ар.	Жуалы ауд.
Мисарбайбекбұлақ	Мисарбайбекбулак	арық	ар.	Жуалы ауд.
Тарақұл	Таракул	арық	ар.	Жуалы ауд.
Тихий	Тихий	арық	ар.	Жуалы ауд.
Райыс	Райыс	канал	кан.	Жуалы ауд.
Теріс Ащыбұлақ	Терис Ащыбулак	бөген	вдхр.	Жуалы ауд.

Оронимдердің қазақша атауы	Оронимдердің орысша атауы	Ороним түрлері (қаз.)	Ороним түрлері (орысша)	Аудан
Үлкенсай	Улькенсай	асу	пер.	Жуалы ауд.
Күйік	Куйик	асу	пер.	Жуалы ауд.
Қоштөбе	Коштөбе	тау	г.	Жуалы ауд.
Ботақара	Ботакара	тау	г.	Жуалы ауд.
Кіші Шахан	Киши Шахан	тау	г.	Жуалы ауд.
Жынтөбе	Жынтөбе	тау	г.	Жуалы ауд.
Сарытау	Сарытау	тау	г.	Жуалы ауд. (Жамб. обл.) және Төле би ауд. (Оңт. Қаз. обл.) шекарасында
Қалқа	Калка	төбешік	буг.	Жуалы ауд.
Ақмола	Акмола	төбешік	буг.	Жуалы ауд.
Ақтас	Актас	тау	г.	Жуалы ауд. (Жамб. обл.) және Түлкібас ауд. (Оңт. Қаз. обл.)
Бөкейтау	Бокейтау	тау	г.	Жуалы ауд. (Жамб. обл.) және Түлкібас ауд. (Оңт. Қаз. обл.)
Үлкен Шахан	Улькен Шахан	тау	г.	Жуалы ауд.
Қызылқақ	Кызылкак	сор	сол.	Жуалы ауд.
Қоңыртөбе	Коныртөбе	таулар	горы	Жуалы ауд.
Қосмұрат	Космураг	таулар	горы	Жуалы ауд.
Боралдай	Боралдай	таулар	горы	Жуалы, (Жамб. обл.) және Түлкібас ауд. (Оңт. Қаз. обл.) шекарасында
Қаракүзеу	Каракузеу	таулар	горы	Жуалы ауд.
Қаржаубай	Каржаубай	құм	пески	Жуалы ауд.
Тоғанторы	Тоганторы	құм	пески	Жуалы ауд.
Қарақұм	Каракум	құм	пески	Жуалы ауд.
Арқарлытау	Арқарлытау	жота	хр.	Жуалы ауд.

ЖУАЛЫ АУДАНЫ

Жуалы – облыстың оңтүстік-батысында орналасқан әкімшілік бөлік. 1928 ж. құрылған. Алғашында Шымкент облысы (қазіргі Оңтүстік Қазақстан облысы) құрамында болған. 1951 ж. Жамбыл облысының құрамына кірді. Жерінің аум. 4, 2 мың км². Тұрғыны 48, 4 мың адамнан аса. Орталығы Бауыржан Момышұлы ауылы. Жуалы ауданы Теріс (Асы) өзенінің жоғары және орта ағысында, жерінің көпшілік бөлігін Жуалы таулы үстірті (биікт. орталығында 900 м, шет жақтарында 1200 м) алып жатыр. Солтүстігі мен солтүстік -шығысын Қаратау жотасы, батысы мен оңтүстік-батысынан Боралдай тауы, оңтүстігінен Талас Алатауы қоршайды. Ауданның солтүстігінде Биіккөл қазаншұңқыры (абсолюттік биіктігі 450 м) орналасқан. Кен байлықтарынан тас көмір, құрылыс материалдары кездеседі. Тас көмір 1960 жылға дейін өндіріліп келді. Таулы үстірттің климаты қоңыржай континенттік. Қаңтардың орташа температурасы -2°С-дан (оңт-ге) – 7°С-қа (солт-ге) дейін, шілдеде 24 – 26°С. Жауын-шашынның жылдық орташа мөлшері 400 мм шамасында, оның көпшілігі көктемде түседі. Қардың қалыңдығы 30 см-ге дейін барады, қарашаның ортасынан наурыздың аяғына дейін жатады. Климат жағдайлары дәнді дақылдар мен кейбір техникалық (күнбағыс) дақылдарды егуге қолайлы. Ауданның солтүстігінде климат тым континенттік және құрғақ қаңтарда – 8°С, шілдеде 24°С. Жылдық жауын-шашынның орташа мөлшері 200 – 500 мм.

Басты өзендері: Теріс (төм. жағы Аса деп аталады), оның ең ірі саласы – Шақпақ, Ақсай, Көксай, Бахаты, Боралдай өзендері, ауданның солтүстік – батысынан Қошқарата (Боралдайдың саласы) өзені ағып өтеді. Теріс өзенінде Теріс- Ащыбұлақ бөгені салынған (көлемі 158 млн м³). Биіккөл көлі ауданның солтүстігінде орналасқан. Ауданның таулы үстіртінің сұр топырағында жусан, астық тұқымдас өсімдіктер, боз, селеу, қызыл қоңыр топырағында түрлі шөптер, жуа кекіре, т.б. бидайық аралас өсімдіктер өседі. Өзендердің бойында бұталы тоғайлар-тобылғы, итмұрын, долана, сарыағаш кездеседі. Тау аңғарларында жабайы алма, алмұрт, үйеңкі, арша, шаған өседі. Ауданның оңтүстік бөлігіндегі Талас Алатауының беткейлері – альпілік және субальпілік шалғын. Бұл өңір Ақсу-Жабағылы қорығының солтүстік бөлігі саналады. Солтүстігіндегі Биіккөл қазаншұңқырының сұр топырағында жусан, сораң өсімдіктер. Аса өзенінің аңғарында ши өседі. Жабайы жануарлардан қарақұйрық, жабайы шошқа, шибөрі кездеседі. Құстардан қырғауыл, кекілік бар. Биіккөлде сазан, жайын ауланады. Ауданда халық біркелкі орналаспаған. Халқының орташа тығыздығы жалпы аудан бойынша 1 км²-ге 14, 9 адамнан келсе, орталық бөлігінде 30 адамнан, солтүстігінде 7 адамнан келеді.

Елді мекендері көбінесе темір жол бойында орналасқан. Ірі ауылдары Бауыржан Момышұлы, Көлбастау, Қайрат, Бурнооктябрьское, Күреңбел, Шақпақата, Қарасаз.

Ауданда мемлекеттік жалпы білім беретін 44 мектеп, 2 балабақша, 2 көпшілік кітапханасы, мұражай, 15 клуб және мәдениет үйі, Қызғалдақ ансамблі. 7 ұлттық мәдени орталық, мешіт, стадион, 23 спорт зал мен алаң бар. Денсаулық сақтау

мекемелерінен 2 аурухана 32 фельдшер-акушерлік пункт, 2 дәріхана, т.б. халыққа қызмет көрсетеді. 1924 жылдан ауданда «Жаңа өмір» газеті шығарылып келеді. Аудан жерімен Түркістан т. ж., Ташкент-Алматы, Б. Момышұлы-Қошқарата автомобиль жолдары өтеді.

Көлбастау

(Көлбастау) – Жуалы ауданындағы ауыл, Ақсай ауылдық әкімшілік округтің құрамында. Аудан орталығы – Бауыржан Момышұлы ауылынан оңтүстікке қарай 2 км жерде, бұта аралас сұлыбас, бетеге, селеу өскен бозғылт қоңыр топырақты тау алды жазығында орналасқан. Тұрғыны 3, 0 мың адамнан аса. 1993 ж. дейін Евгеньевка деп аталып келген. 1930-1997 ж. картоп өсіретін Ленин атындағы ұжымшардың орталығы болып келді. Оның негізінде 1997 жылдан Көлбастауда және округ құрамындағы Қайрат, Дикан, Талапты ауылдарында «Мыңбұлақ-7», «Қайрат-7», «Шетбұлақ-7» ЖШС-тер және 82 шаруа қожалығы құрылды. Ауылдарда 2 орта, 2 орталау, 1 бастауыш мектеп, 4 кітапхана, 2 клуб, 2 отбасылық-дәрігерлік амбулатория, 2 фельдшерлік-акушерлік пункт, 2 фельдш. пункт бар.

Көлтоған

(Көлтоған) – Жуалы ауданындағы ауыл, Боралдай ауылдық әкімшілік округінің орталығы. Аудан орталығы – Бауыржан Момышұлы ауылынан батысқа қарай 42 км жерде, бұта аралас бетеге, сұлыбас, селеу өскен қоңыр топырақты тау аралық қоңыржай агроклиматтық белдемде орналасқан. 1992 ж. дейін Алексеевка деп аталып келді. 1960 – 97 ж. сүт өндіретін «Коммунизм жолы» ұжымшарының орталығы болды. Оның негізінде 1997 жылдан Көлтоғанда және округке қарасты Кеңес, Рысбек батыр, Ақтасты, Қошқарата, Қызтоған ауылдарында осы елді мекендердің атымен аталатын кооперативтер және 2 шаруа қожалығы құрылды. Ауылдарда 3 орта, 2 орталау, 1 бастауыш мектеп, 4 кітапхана, 3 мәдениет үйі, отбасылық-дәрігерлік амбулатория, фельдш. -акушерлік пункт, 4 фельдш. пункт бар.

Кременевка

(Кременовка) – VIII-X ғасырлардағы қалашық. Жуалы ауданы Кременевка ауылынан оңтүстікке қарай 1 км жерде орналасқан. Биіктігі теңіз деңгейінен 1123 м.

1903 ж. Каллаур ашып, зерттеген. 1940 ж. Жамбыл археологиялық пунктінің экспедициясы (жетекші Г.И. Пацевич), 1978 ж. Жамбыл облыстық тарихи-өлкетану музейінің экспедициясы, 2000 ж. Қазақстан ҒА-на қарасты Ә. Марғұлан атындағы 1 Археология институтының Оңт. Қазақстан кешенді археологиялық экспедициясы (жетекші К.М. Байпақов) зерттеген. Қала таудың шығыс еңісінде орын тепкен. Құрылысы тікбұрышты, шығысында биіктігі 8 м, батысында 4 м. топырақ дуалмен қоршалған. Ішкі алаңы 54x70 м. қабырғасының ортасындағы бұрыштарда орналасқан биіктігі 1-2 м мұнараның үйіндісі байқалады. Қақпасы болған солт. – шығыс бұрыштағы ең биік саналған үйінді қалдықты мұнараның

биікт. 3м-дей. Үйіндінің солтүстік жағынан аумағы 35x46 м. екінші төбешік келіп жалғасады. Оны қоршап тұрған дуалдың қазіргі кездегі биіктігі 0, 5-0, 6 м. Қалашық орнында керамиканың сынықтары кездеседі, бір бөлігінде бейіт орын алған. Шығыс жағында кірпіш зауыты бар.

Күреңбел

(Күреңбел) – Жуалы ауданындағы ауыл, ауылдық әкімшілік округінің орталығы. Аудан орталығы Бауыржан Момышұлы ауылынан солтүстік-батысқа қарай 30 км жерде, Теріс өзені жағалауының бетеге, нарғия, т.б. шөптесін өскен шалғынды қоңыр, бозғылт қоңыр топырақты тауаралық құрғақ аңғарға орналасқан. Тұрғыны 1, 8 мың адамнан аса. Іргесі 1952 ж. Чапаев атындағы сүт өндіру ұжымшары ретінде құрылған. Ұжымшар негізінде Күреңбелде және округке қарасты Қаратас (Чапаев) ауылында 2 өндірістік, 16 шаруа қожалықтары құрылған. Орта, орталау мектеп, мәдениет үйі, кітапхана, 2 фельдш. -акушерлік, 2 фельдш. пункт бар.

Қарасаз

(Қарасаз) – Жуалы ауданындағы ауыл, өзімен аттас ауылдық әкімшілік округінің орталығы. Аудан орталығы Б. Момышұлы ауылынан солтүстік-батысқа қарай 8 км жерде, бұта аралас бетеге, қау, сұлыбас басым өскен қоңыр топырақты төбелі-жонды келген тау аңғарында орналасқан. Тұрғыны 1, 9 мың адамнан аса. 1993 ж. дейін Петровка деп аталып келген. 1961 – 97 ж. картоп өсіретін К. Маркс атындағы кеңшардың орталығы болды. Оның негізінде Қарасазда 1997 жылдан өндірістік кооператив және 40-тан астам шаруа қожалықтары құрылды. Ауылда орта мектеп, мәдениет үйі, кітапхана, фельдшер-акушерлік пункт орналасқан.

Қошқарата

(Қошқарата) – Жуалы ауданындағы ауыл, ауылдық әкімшілік округінің орталығы. Аудан орталығы Б. Момышұлы ауылынан солтүстік-батысқа қарай 54 км жерде, Қаратау мен Боралдай жоталары аралығында, боз жусан, баялыш, күйреуік басым өскен таудың қоңыр, бозғылт қоңыр топырақты қуаң шөлейт белдемде орналасқан. Тұрғыны 1, 1 мың адамнан аса. Ауыл 1992 ж. дейін Кантемировка деп аталып келді. Іргесі 1939 ж. XXII партсъезд атындағы ұжымшар ретінде қаланды. Оның негізінде Қошқаратада 1997 жылдан «Қошқарата» ӨК және шаруа қожалықтары құрылды. Ауылда орта мектеп, кітапхана, мәдениет үйі, фельдш. -акушерлік пункт, т.б. мекемелер бар.

Қырықкүрзі

(Қырықкүрзі) – орта ғасырдағы шағын қаланың орны. Шақпақ-Ата кентінен солтүстік – батысқа қарай 5 км жерде. 1940 ж. Жамбыл археологиялық пунктті (жетекшісі Г.И. Пацевич) тексеріп шыққан. Бұл – тік бұрышты төбешік. Көлемі солтүстіктен оңтүстікке қарай 114 м, батыстан шығысқа қарай 220 м. Айнала топырақ үйіндісімен қоршалған, үйіндінің батыс және шығыс бетінде 11, оңтүстік және солтүстік бетінде 17 мұнара бар. Мұнаралардың биіктігі 1 м-ден 1, 5 м-ге дейін, ал диам. 10 – 11 м. Қырықкүрзіде археологиялық зерттеу жұмысын жүргізудің тарихи маңызы бар.

Шақпақата

(Шақпақата) – Жуалы ауданындағы ауыл, ауылдық әкімшілік округінің орталығы. Аудан орталығы – Бауыржан Момышұлы ауылынан оңтүстік-батысқа қарай 13 км жерде, Боралдай тауының қиыр оңтүстік-шығысында, бұта аралас қылқанбоз, селеу, бетеге, т.б. астық тұқымдас шөптесін өскен тау алды жазығының қоңыр, қызғылт қоңыр топырақты қуаң жазығында орналасқан. Ауыл 1992 ж. дейін Кременовка деп аталып келген. ҚР Жоғарғы Кеңесі Президиумының 19.03.1992 ж. №1265 Қаулысының шешімімен ауысқан. Жақын темір-жол стансасы – Отар. Қазақ ССР Мемагроөндіріс Жамбыл облысы ауыл шаруашылығы тәжірибе стансасының орталығы болып келді. Оның негізінде Шақпақатада 1997 жылдан ЖШС және бірнеше шаруа қожалықтары жұмыс істейді. Ауылда орта мектеп, клуб, фельдшер-акушерлік пункт, т.б. мекемелер бар.

Шақпақ

(Шақпақ) – Жамбыл облысы, Жуалы ауданындағы бес классты т. ж. ст. Жамбыл – Түлкібас тас жолының бойында. Аты осы маңдағы шақпақ тасты жынысты таудың атына байланысты шыққан. Арнаулы мектеп интернат бар.

Жылыбұлақ

(Жылыбұлақ) – е. м., Жуалы ауданы. Жылы (сын есім) + бұлақ (зат есім) сөздерінің қосылуынан жасалған атау. Мағынасы: «жер астынан шығып жатқан бұлақ суының жылы екенін» білдіреді.

Ақтөбе

(Ақтөбе) – а. Байзақ ауданы,
(Ақтөбе) – а. о. Жуалы ауданы,
(Ақтөбе) – а. Жуалы ауданы,
(Ақтөбе) – а. Талас ауданы,
(Ақтөбе) – а. о. Шу ауданы,
(Ақтөбе) – а. Шу ауданы.

Ақ (сын есім) + төбе (зат есім) сөздерінің бірігуінен жасалған атау. Мағынасы: «төбе тасының немесе топырағының ағарып жататын көрінісін» білдіреді.

Алатау

(Алатау) – а. Жуалы ауданы.

Ауыл тұрғындарының ұсынысына орай, облыстық мәслихат пен облыс әкімінің бірлескен шешімдері (12 -сессия), 21. 12. 1996 ж. Мемлекеттік ономастика комиссиясының ұйғарымы бойынша Андреевка ауылы Алатау ауылы болып өзгертілді.

Ауыл қазақтың заңғар Алатауың бөктерінде орналасқан. Қырғыз республикасымен шекаралас Көксай өзені сағасында. Батысында Ақсай шатқалы жатыр.

Ауыл осы Алатау тауына байланысты қойылған.

Бақалы

(Бақалы) – а. Жуалы ауданы.

Ауыл тұрғындарының ұсынысы орай ҚР Үкіметінің жанындағы Мемлекеттік ономастика комиссиясының ұйғарымымен Қызыл дихан ауылы бұрынғы тарих аты бойынша Бақалы ауылы болып өзгертілді. Ру атынан қойылған атау.

Бурное

(Бурное) – а. о. Жуалы ауданы,

(Бурное) – а. Жуалы ауданы.

Қазіргі Б. Момышұлы ауылы. Бұл жерде қыс айларында қарлы боран көп болғандықтан орысша «буран» – «Бурное» деп аталып кеткен. Жамбыл облысындағы т. ж. стансасы Тараз қаласының оңтүстік батысында 69 км, Талас Ала-тауы жотасының солт-батыс етегінде 1961 ж. теміржол салынуына байланысты пайда болды.

Дарбаза

(Дарбаза) – а. Жуалы ауданы.

Иран тіліндегі дарбаза (қақпа) деген сөзден қойылған атау. Дәлірек айтқанда, бұл иран тобына жататын тәжік тілінен енген. Мағынасы: «қақпалы мекен» дегенді білдіреді.

Кәріқорған

(Карикорган) – а. Жуалы ауданы.

Ауыл тұрғындарының ұсынысына орай ҚР Жоғарғы Кеңесі Төралқасының 19.03.1993 ж. №8 Қаулысы бойынша Казанка ауылы, бұрынғы тарихи аты қалпына келтіріліп, Кәріқорған ауылы болып аталды.

Күркіреусу

(Куркиреусу) – стансасы Жуалы ауданы.

Күркіреу (егістік) + су (зат есім) сөздерінің бірігуінен жасалған атау. Мағынасы: бұл маңда күркіреп қатты ағатын өзен немесе бұлақ бар екенін білдіреді. Күркіреусу атты өзен бар.

Қоңыртөбе

(Коньиртөбе) – а. Жуалы ауданы.

ҚР Жоғарғы Кеңесі Төралқасының 07. 10. 1993 ж. №2410-ХІІ Қаулысы бойынша Успенровка ауылы өзгертіліп, ұлттық тарихи аты қалпына келтіріліп, Қоңыртөбе ауылы аталды.

Қосбөлтек

(Косболтек) – а. Жуалы ауданы.

ҚР Үкіметі жанындағы Мемлекеттік ономастика комиссиясының 05.09.1997 ж. ұйғарымымен Кастельевка ауылы өзгертіліп ұлттық тарихи аты қалпына келтіріліп, Қосбөлтек ауылы аталды.

Құмсуат

(Құмсуат) – а. Жуалы ауданы.

Құм және суат сөздерінің бірігуінен жасалған атау. Мағынасы: «су жағалауының не болмаса астының майда құм, қайрақ болып келгенін» білдіреді.

Қызтоған

(Кызтоған) – а. Жуалы ауданы.

Қыз (зат есім) + тоған (зат есім) сөздерінің қосылуынан жасалған. Мағынасы: біріншіден, қызға байланысты бір оқиға болуы мүмкін, екіншіден, «кішкене әдемі тоған» дегенді білдіруі де ықтимал. Бұл екеуінің қайсы атауға негіз болғанын жергілікті тұрғындар ғана біледі.

Қызыларық

(Кызыларық) – а. о., Жуалы ауданы.

(Кызыларық) – а. Жуалы ауданы.

Қызыл (сын есім) + арық (зат есім) сөздерінің бірігуінен жасалған атау. Мағынасы: «арықтың жағалауы қоңыр топырақты немесе қызғылт түсті құмдақ болып келетінін» білдіреді.

Сұрым

(Сурум) – е. м. Жуалы ауданы.

Атау орысша жазылуынан алынды. Мағынасы түсініксіз.

Тасбастау

(Тасбастау) – а. Жуалы ауданы.

Ауыл тұрғындарының ұсынысына орай, ҚР Жоғарғы Кеңесі Төралқасының 07. 10. 1993 ж. №8 Қаулысы бойынша Благовещенка ауылы өзгертіліп, ұлттық тарихи аты қалпына келтіріліп, Тасбастау ауылы болып аталды.

Тәттібай Дүйсенбайұлы

(Таттыбай Дусенбайұлы) – а. Жуалы ауданы.

Тұрғындардың ұсынысына орай, ҚР Үкіметінің жанындағы Мемлекеттік ономастика комиссиясының 24.12.1999 ж. ұйғарымы бойынша Амангелді ауылы Тәттібай Дүйсенбайұлы ауылы болып аталды.

Тәттібай Дүйсебайұлы (1925-1996) милиция генерал-майоры, соғыс ардагері. 1971 – 1983 жылдары Қаз ССР Ішкі істер министрлігінің Жамбыл облысы басқармасы бастығының орынбасары, бастығы қызметін атқарған.

Теріс

(Терис) – а. жер. Жуалы ауданы.

Сын есімнен жасалатын атау. Белгілі бір географиялық нысанның теріс бағытта орналасқанын білдірсе керек.

Тоғызтарау

(Тогызтарау) – а., жер. Жуалы ауданы.

Тоғыз (сан есім) + тарау (зат есім) сөздерінің бірігуінен жасалған атау. Мағынасы: «бұл маңда көп сала жол» болса керек. Мұндай жағдайда қазақта «тоғыз жолдың торабында отыр» деген сөз бар. Бұл тіркестегі тоғыз сөзі «көп тараулы жолы бар жер» дегенді білдірсе керек. (Аса өзені Билікөлге тоғыз тарам болып құйылады.).

Түктібай

(Туктибай) – а. о. Жуалы ауданы.

(Туктибай) – а. Жуалы ауданы.

Тұрғындардың ұсынысына орай, ҚР Жоғарғы Кеңесі Төралқасының 07.10.1993 ж. №2140 XII Қаулысы бойынша Гагарино ауылы өзгертіліп, Түктібай ауылы аталды.

Шымбұлақ

(Шымбулак) – а. Жуалы ауданы.

ҚР Жоғарғы Кеңесі Төралқасының 07.10.1993 ж. №2410-XII Қаулысы бойынша Братское ауылы өзгертіліп, ұлттық тарихи аты қалпына келтіріліп, Шымбұлақ ауылы аталды.

Аса өзені

(Аса) – Жуалы жерінен басталып, Талас және Жамбыл аудандары арқылы ағып өтіп, Билікөлге құятын, ұзындығы 105 шақырым болатын өзен. Оның кішігірім 30-ға жуық саласы бар. Жуалы ауданының жерінде ол Шақпақ, Теріс, Ақсай, Көксай өзендері қосылған соң барып Аса өзені аталады.

Өзеннің Аса деп аталуына байланысты ел аузында мынандай аңыз бар: Тараздың жас батыры Қараханға ғашық болған Айша сұлу сүйгеніне келе жатып, осы өзеннің жағасына жетіп жуынып, дем алмақшы болады. Осы кезде сәукеленің ішінен жасырынған ұлы жылан Айшаны шағып өлтіреді. Қос ғашық арманына жете алмай арманда кетеді, яғни қыз әлгі өзеннен аса алмай көз жұмады. Сондықтан жұрт өзенді «Аса алмаған» кейін «Аса» атап кеткен дейді.

Бұл, әрине, аңыз. Ал енді Геродоттың дерегі бойынша «қазақ» даласын мекендеген сақ тайпасының ең үлкені Асы Ассақтар атымен байланысты дейді.

Ассақтар, яғни асы тайпасы Б.д.д. V-VI ғасырда құрылған ұлы жүз отанының бірі болып, Үйсін мемлекетінің құрамына енген. Б.д.д. II ғасырда грек-бактриялықтарды тас-талқан етіп жеңген Үйсін мемлекетінің Асы, Арыс тайпаларынан жасақталған жауынгерлер еді, – дейді Ю. Зуев.

Күркіреусу

(Куркиресу) – өзен. Өзен тау шатқалында күркіреген дыбыс шығарып аққандықтан, ел оны «Күркіреусу» деп атап кеткен. III. Айтматовтың «Жәмила» атты повесінде Күркіресу өзені, Маймақ пен Шекер ауылдары тіл жеткісіз тамаша етіп суреттелген.

Ақсай өзені

(Ақсай) – Жуалы ауданының оңтүстік беті Қырғыз және Талас Алатауымен шектесіп жататыны белгілі. Тау алқабынан төмен қарай созылып жатқан кең алқап «Мыңбұлақ алқабы» деп аталады.

Арыс өзені

(Арыс) – Оңтүстік Қазақстанның басты өзендерінің бірі саналғанымен ол Жуалы жерінен бастау алады. Жуалы ауданы Оңтүстік Қазақстан облысынан Түлкібас ауданымен шектесер жерінде орта ғасырлық Абарадж қаласының түбінен батысқа қарай көптеген бастаулардың басын құрап, Шақпақ өзені бастау алады.

Ерте кездерде батысында Сырдарияның, шығысында Кіші Қаратау жотасын, оңтүстігінде Арыс өзенінің аңғарын, солтүстігінде Арысқұм, Арыс көлі, Ұлы тау, Көкшетау өңірлерінің аралығын ежелгі сақтың Арыс тайпасы мекендеген.

Арыс тайпасының негізгі бөлігі Б.д.д. II мың жылдықта Еуропаға қоныс аударған. Әйгілі ғұлама Анарыс б.д. д 8 ғасырда өзінің ата жұрты қазақ даласы туралы Аримаспалар эпосын жазып қалдырған.

Қорыта айтқанда, Арыс өзенінің атырабын мекендеген Арыс тайпасы өз атын қазіргі Арыс өзені, Арыс қаласы, Арыс көлінде қалдырған.

Теріс өзені

(Терис) – өзен, Аса өзені алабымен, Жуалы ауданы жерімен ағады. Жалпы ұзындығы 52 км, су жиналатын алабы 485 км². Бастауын Қаратау жотасының оңтүстік-шығыс баурайынан алып оңтүстікке, оңтүстік-шығысқа қарай бұрала ағып, Терісашыбұлақ бөгеніне құяды. Бөгеннен төмендегі өзен Аса деп аталады. Өзеннің 20 км-ден астам екі саласы және оншақты ұсақ салалары бар. Қар, жауын-шашын, жер асты суымен толығады. Аңғары жоғарғы ағысында 60 – 110 м, жазықта 300 – 450 м. Өзен ауданның егістігін суаруға пайдаланылады. Жағалауы шабындық.

Теріс өзені туралы алғашқы деректер араб жихангері Убейдаллах ибн Хордатбектің, 846 жылы Мыңбұлақ өлкесінде болған Қудама ибн Жафар жазған күнделіктерінде кездеседі. Мыңбұлақтан мыңдаған бұлақтар ағып шығады да, қосылып бір өзен құрайды. Өзен шығысқа қарай ағады, сондықтан оның аты Баркуаб; бұл сөздің аудармасы (кері бағытта ағатын өзен)

Теріс өзенінің оң жағасында «Баркуаб» Жібек жолының бойындағы қала жұрттары болған. Бұл жер Жамбыл облысының «Тараз» энциклопедиясында шартты түрде «Бурнооктябрь қала жұрттары» деп берілген.

Шолақбұлақ

(Шолақбулак) – Қызылжарық ауылының күнбатыс жағында терең сай бар. Сол сайдың басында 2-3 жерден ботаның көзіндей мөлдіреп, тұнық бастаулар жер астынан бұрқ-бұрқ қайнап шығып жатады. Осынау бастаулардың суы сай табанымен төмен қарай құлдилап ағып, бұлаққа айналады. Мұны таза бұлақ деп атаса да болар еді. Алайда жергілікті халық басы таудан, сонау алыстан емес, ауыл іргесінен басталатындықтан «Шолақ бұлақ» деп атапты.

Мыңбұлақ

(Мыңбулак) – Жуалы ауданындағы Теріс өзені ежелден осылай Мыңбұлақ аталған. Мыңбұлақ туралы алғашқы деректі біз қытай жиһангері – Сюань-Цзянанның 630 жылдар шамасында жазған сапарнамасынан кездестіреміз.

Ол қазіргі Жамбыл облысының батыс шетіндегі Мыңбұлақ өңірінің жанға жайлы екендігін тамсана жазып, оны жаздың ыстық айларында түркі хандары Түркібасыдан келіп, жазғы мекені ететінін баяндайды.

Мыңбұлақ туралы араб жиһангері Убейдаллаһ ибн Хордатбек қолжазбасында «... Бұл Мыңбұлақ үлкен төбе, оның айналасынан мыңдаған бұлақтар ағып шығады, Абарджадж қаласының бұрынғы аты Мыңбұлақ болған деректер бар. Осы жерде, яғни Мыңбұлақта, Құлан таудың етегінде көп бұлақты, қоңыр салқын жазықта 1223 жылы Орта Азияға жасаған жорықтардан қатты қалжыраған Шыңғысхан нөкерлерімен демалып, сауық құрған деген дерек бар.

Мыңбұлақ аталу себебі бұл жерден аныздап аққан сансыз бұлақтарға байланысты болса, Абарджадж деген атау арабшадан мағыналап аударғанда «Мұнарлы төбе» дегенді білдіреді.

Билікөл

(Биликол) – Жамбыл облысы Жуалы, Жамбыл аудандарының шекараларындағы тұщы көл. Аса өзенінің бойында, абс. биікт. 438 м, тектоникалық ойыста жатыр. Аум. 86,5 км², ұз. 30,5 км, ені жалпақ жерінде 7,3 км, ең терең жері 6 м-ден асады. Билікөл арқылы Аса өзені ағып өтеді. жайпақ құм жағалауында қоға аралас қамыс өседі. Көлде сазан, көксерке, алабұға бар. Билікөлді Жуалы, Жамбыл, Байзақ аудандарының шаруашылықтары қызылша, бидай, жүгері егісін суаруға пайдаланады.

Билікөл атауының халықтық этимологиясы туралы дерек жоқ. Түркі тілдес халықтар терминологиясында билли немесе белли тұлғаларының қазақ тіліндегі синонимдері: белді, белегір, көтерме, қайқы түрлерінде келеді; өзб. тілінде құтарма (арық және қыстақ аттары) Б. гидронимін қазіргі қазақ тілі нормасы бойынша «Белді көл» немесе «Асулықөл» деп тұлғалауға болар еді. Б. қазақтың Белбұлақ, Беларық гидронимдерімен туысады.

Терісашыбұлақ бөгені

(Терисашыбулак) – Жуалы аудандағы бөген, Теріс өзенінің арнасына 1963 жылы салынған. Жалпы ұз. 13 км, суының сыйымдылығы 158, 0 млн м³. Топырақтан салынған бөгеттің биіктігі – 32 м, ұз. 1800 м, ені 100 м. Бөгеннен канал және су құбырлары тартылған. Ең көп су ағымы 36, 2 м³/с, орташа ағымы 4, 23 м/с. Жуалы ауданының 20, 4 мың га-дан астам жері суарылады және 30 мың га шабындығы суландырылады.

Тасөткел бөгені

(Тасоткел) – Жамбыл облысындағы ең ірі бөген. Оның су сыйымдылығы 620, 0 млн. м. Бөген Шу өзені бойында орналасқан. Облыстың 42, 3 мың га жерін суарады және шабындықтарды суландырады. Екінші ірі бөген Теріс өзенінде (Жуалы ауданы) салынған. Оның су сыйымдылығы 158, 0 млн. м. суымен 20, 4 мың га жер суарылады және суландырылады. Облыста барлығы 36 бөген салынған. Су сыйымдылығы 5, 0 млн. м-ге дейінгі бөгендер саны 13. Об-

лыс аумағындағы тоғандардың жалпы саны 64. Су сыйымдылығы 1 млн. м-ден астам тоғандардың саны 28.

Ең ірі тоғандар: Қарабөгет, Сұлукөл, Айдын, Түзкөл, Ақжар, Қамқалыбай, т.б. Облыста ауданаралық және шаруашылықтар аралығындағы суару-суландыру жүйелері (каналдары) қалыптасқан. Облыс аумағындағы ауданаралық каналдардың жалпы ұзындығы 1220,8 км, ал шаруашылықтар ішіндегі каналдардың ұзындығы 2714,0 км.

Боралдай

(Боралдай) – Арыс өзенінің оң саласы.

Жуалы ауданынан басталып, Оңтүстік Қазақстан облысының Бәйдібек, Ордабасы аудандарымен ағып өтеді. Ұз. 130 км, су жинайтын алабының аумағы 1760 км², Қаратаудағы Ақшоқы, Арқарлы, Боралдай тауларынан басталып, Ордабасы ауданындағы Шұбар ауылының маңында Арыс өзеніне құяды. Жоғарғы ағысы тау шатқалымен өтеді, аңғарында жабайы жеміс ағаштары (алма, долана, жабайы жүзім, т.б.) басым. Арыс өзеніне құятын тұсында аңғары кеңейіп, ені 1-4 км-ге жетеді. Қар, жаңбыр және жер асты суларымен толығады. Боралдай кенті тұсындағы жылдық орташа су ағыны 10,5 м/с. Суы тұщы. Минералдылығы 0, 2-0,4 г/л. Жергілікті тұрғындар Боралдай суын егін, бау-бақша суаруға, ауыз суға пайдаланылады. Өзеннен тікелей 10-нан астам ирригациялық каналдар тартылған.

Боралдай

(Боралдай) – Қаратау жотасының оңтүстік-шығысындағы тау сілемі.

Жамбыл, Оңтүстік Қазақстан облыстарында орналасқан. Абс. биіктігі 1318 м (Бекейтау). Солтүстік-батыстан оңтүстік-шығысқа қарай 70 км-ге созылған, ендірек жері батысында (25 – 30 км), оңтүстік-шығысында 5-7 км. Таудың бедері тегістеу келген. Талас пен Арыс өзендерінің су айрығындағы беткейлері тіктеу, жарқабақты. Боралдайдың баурайынан Боралдай, Қиыршықты өзендері бастау алады. Тау карбонның әктасты, гранитоидті және интрузивті жыныстарынан түзілген. Етегі сұр және қоңыр топырақты, эфемерлі-бұталы биік шөптер басым. Беткейлері мен шатқалдарында түркістан аршасы, соғды шетені, алша, күнбағыс, сонымен қатар, жеміс ағаштары шоғырлана өседі. Боралдайда Ақсу-Жабағылы қорығының Қарабастау помологиялық (жеміс-жидекті аудандастыру) телімі орналасқан.

Қиынасу, Күйікасу

(Киынасу, Куйкасу) – Қаратаудың шығыс сілеміндегі асу. Жуалы ауданы жерінде орналасқан. Абс. биіктігі 1200 метр. Қиынасу арқылы Тараз-Шымкент автомобиль жолы өтеді.

Қызтоған

(Кызтоған) – мекен аты (Жамбыл обл.). Халық аңызында «қыздар қазған тоған (арық)». Түркі тілдеріндегі ротацизм заңдылығы (р дыбысының алмасуы)

бойынша кыр//кыз тұлғалары ауыс-қағыс айтыла береді. Қ. – «кырға шығарылған тоған» мәніндегі атау.

Шал

(Шал) – Қырғыз Алатауының батысындағы тау. Тұрар Рысқұлов ауданы Қазақстан және Қырғызстан шекарасында орналасқан. Абс. биіктігі 3788 метр. Тау протерезой және полеозой шөгінділерінен (гранит, диорит, әктас, құмтас, тақтатас, т.б.) түзілген. 1100-1200 м биіктікке дейін сұр топырақты шөлейт, 2200-2500 м-де қоңырқызыл және қара топырақты таулық-дала белдемі, одан жоғарыда шалғындық, шабындық, орман қалыптасқан. 3700 м-ден жоғары көпжылдық қар және мұздықтар кездеседі. Шалдың солтүстік бөліктерінде суармалы және телімі егіншілік дамыған. Тау бөктерінен Шалсу өзені бастау алады.

Жетітөбе

(Жетитөбе) – төбе аты. Жетітөбенің бірі Жамбыл облысының Жуалы ауданындағы көне қорған орындарының аты.

Үлкенсай

(Үлкенсай) – асу. Билікөл көл оңт. бөлігіндегі Ащыбұлақ су қоймасы.

Кіші Шахан

(Киши Шахан) – тау. Бөкейтау тауының солтүстік шығысында Күренбел ауылының оңтүстік шығысында орналасқан.

Сарытау

(Сарытау) – тау. Ақсуат тауының шығысында Октябрь ауылының оңтүстік батысында орналасқан.

Ақтас

(Ақтас) – тау. Бөкейтау тауының оңтүстік шығысында Ақсуат тауының солтүстік батысында орналасқан.

Кішісу

(Кишису) – тау. Ақсуат тауының солтүстігінде Октябрь ауылының оңтүстік батысында орналасқан.

Қоңыртөбе

(Қоңыртөбе) – тау. Билікөл өзенінің оңтүстігінде Терісащыбұлақ орналасқан.

Арқарлытау

(Арқарлытау) – жота. Билікөл көлінің оңтүстік батысында, Боралдай өзенінің жағалауында орналасқан.

ҚОРДАЙ АУДАНЫ

ОЙКОНИМДЕР, ГИДРОНИМДЕР, ОРОНИМДЕР

Әкімшілік орталығы – Қордай ауылы

Халық саны – 132 500 адам

Аудан аумағы 8973 шаршы шақырымды құрайды

Аудандағы ауылдық округтар саны: 14

Құрылған жылы: 23 желтоқсан, 1933 жыл.

Ерекшеліктері мен көрнекті орындар

Ауданда аумағы 3070 га алқапты құрайтын мемлекеттік табиғи – өсімдік қорығы «Құндыз шатқалы» бар.

Қалалар, жергілікті маңызы бар сәулет өнерінің ескерткіштері мен археологиялық нысандар – халық ақыны Жамбыл Жабаевқа, жерлес-сарбаздарға арналған ескерткіштер (1980 ж.), Өтеген батырдың кесенесі, Фаизов, Грищенко, Айтеков ескерткіштер мен М. Масаншы мүсіні, Д. А. Фурмановқа арналған мемориалды тақта және зираттар бар.

Қордай ауданы

Орталығы – Қордай ауылы

Қордайский район

Центр – аул Қордай

Әкімшілік-аумақтық бірліктер
Административно-территориальные единицы

р/с	Ауылдық (ауыл, кент) округтердің атауы Наименования аульных округов (аулов (аул), кент)	Ауылдық округтің бұрынғы атауы Прежнее наименование округа	Округ атауларының (орталығының) орыс тіліндегі атауы Наименования округов (центров) на русском языке	Округ орталығының атауы Наименование центра округа
1	2	3	4	5
1.	Алға ауылдық округі	Ноғайбай, Бетқайнар, Кенен а/о құрамынан бөлініп шыққан	Алгинский аульный округ – аул Алға	Алға ауылы
2	Ауқатты ауылдық округі	жаңадан құрылған	Ауқаттинский аульный округ – аул Ауқатты	Ауқатты ауылы
3	Бетқайнар ауылдық округі	Успенровка ауылдық кеңесі	аульный округ – аул Бетқайнар	Бетқайнар ауылы

4	Жамбыл ауылдық округі	Степной, Қасық а/о құрамынан бөлініп шыққан	Жамбыльский аульный округ – аул Жамбыл	Жамбыл ауылы
5	Кенен ауылдық округі	жаңадан құрылған	Кененский аульный округ – аул Кенен	Кенен ауылы
6	Қақпатас ауылдық округі	Сарыбұлақ, Бетқайнар а/о құрамынан бөлініп шыққан	Кақпатацкий аульный округ – аул Қақпатас	Қақпатас ауылы
7	Қаракемер ауылдық округі	Жаңадан құрылған	Каракемерский аульный округ – аул Қаракемер	Қаракемер ауылы
8	Қарасай ауылдық округі	Михайловск ауылдық кеңесі	Карасайский аульный округ – аул Қарасай батыр	Қарасай батыр ауылы
9	Қарасу ауылдық округі	Чернореченка ауылдық кеңесі	Карасуский аульный округ – аул Қарасу	Қарасу ауылы
10	Қасық ауылдық округі	жаңадан құрылған	Касыкский аульный округ – аул Қасық	Қасық ауылы
11	Қордай ауылдық округі	Георгиевка ауылдық кеңесі	Қордайский аульный округ – аул Қордай	Қордай ауылы
12	Масаншы ауылдық округі	жаңадан құрылған	Масаншинский аульный округ – аул Масаншы	Масаншы ауылы
13	Ноғайбай ауылдық округі	Ырғайты ауылдық кеңесі	Ногайбайский аульный округ – аул Ногайбай	Ноғайбай ауылы
14	Отар ауылдық округі	жаңадан құрылған	Отарский аульный округ – аул Отар	Отар ауылы
15	Сарыбұлақ ауылдық округі	Рисороб ауылдық кеңесі	Сарыбулацкий аульный округ – аул Сарыбулақ	Сарыбұлақ ауылы
16	Сортөбе ауылдық округі	Шортөбе ауылдық кеңесі	Сортобинский аульный округ – аул Сортөбе	Сортөбе ауылы
17	Степной ауылдық округі	жаңадан құрылған	Степной аульный округ – аул Степное	Степной ауылы
18	Үлкен Сұлтұр ауылдық округі	Красногор ауылдық кеңесі	Улькенсултурский аульный округ – аул Үлкен-Султур	Үлкен Сұлтұр ауылы
19	Сұлтұр ауылдық округі	Малоархангельск ауылдық кеңесі	Султурский аульный округ – аул Султур	Сұлтұр ауылы

Гидронимдердің қазақша атауы	Гидронимдердің орысша атауы	Гидронимдер түрі (қаз)	Гидронимдер түрі (орыс.)	Аудан
Ақкөл	Акколь	өзен	р.	Қордай, Шу ауд.
Алмалысай	Алмалысай	өзен	р.	Қордай ауд.
Қарасай	Карасай	өзен	р.	Қордай ауд.
Иінқара	Иинкара	өзен	р.	Қордай ауд.
Тұлкілі	Тулкили	өзен	р.	Қордай ауд.
Кетпенқалды	Кетпенкалды	өзен	р.	Қордай ауд.
Қоңыр	Коныр	өзен	р.	Қордай ауд.
Қотыр	Котыр	өзен	р.	Қордай, Шу ауд.
Бестерек	Бестерек	өзен	р.	Қордай ауд.
Боркылдақ	Боркылдак	өзен	р.	Қордай ауд.
Еспе	Еспе	өзен	р.	Қордай ауд.
Қақпатас	Какпатас	өзен	р.	Қордай ауд.
Мақы	Мақы	өзен	р.	Қордай ауд.
Орманбексай	Орманбексай	өзен	р.	Қордай ауд.
Қопалысай	Копалысай	өзен	р.	Қордай, Шу ауд.
Қошқарсай	Кошкарсай	өзен	р.	Қордай ауд.
Жаман Ешкілі	Жаман Ешкили	өзен	р.	Қордай ауд.
Қарақайнар	Карақайнар	өзен	р.	Қордай, Шу ауд.
Елібай	Елибай	өзен	р.	Қордай, Шу ауд.
Тарылған	Тарылган	өзен	р.	Қордай, Шу ауд.
Құлыншақ	Кулыншак	өзен	р.	Қордай ауд.
Жылысай	Жылысай	өзен	р.	Қордай ауд.
Сасықбұлақ	Сасыкбулак	өзен	р.	Қордай ауд.
Көкадыр	Кокадыр	өзен	р.	Қордай ауд.
Ырғайты	Ырғайты	өзен	р.	Қордай ауд.
Нарқызыл	Нарқызыл	өзен	р.	Қордай, Шу ауд.
Шатыртөбе	Шатыртөбе	өзен	р.	Қордай, Шу ауд.

Сығынды	Сыгынды	өзен	р.	Қордай ауд.
Мойынтас	Мойынтас	өзен	р.	Қордай, Шу ауд.
Ұзынсу	Узынсу	өзен	р.	Қордай ауд.
Ақбұлақ	Акбулак	өзен	р.	Қордай ауд.
Мәдиярсу	Мадиярсу	өзен	р.	Қордай ауд.
3-Қақпатас	Какпатас 3-я	өзен	р.	Қордай ауд.
Манкелсай	Манкельсай	өзен	р.	Қордай ауд.
Байқансай	Байкансай	өзен	р.	Қордай ауд.
Иірсу	Иирсу	өзен	р.	Қордай ауд.
2- Қақпатас	Какпатас 2-я	өзен	р.	Қордай ауд.
1- Қақпатас	Какпатас 1-я	өзен	р.	Қордай ауд.
Мойынузілген	Мойинузильген	өзен	р.	Қордай ауд.
Терліксай	Терликсай	өзен	р.	Қордай ауд.
Алтыайғыр	Алтыайғыр	өзен	р.	Қордай ауд.
Токтанай	Токтанай	өзен	р.	Қордай ауд.
Көкадыр	Кокадыр	өзен	р.	Қордай ауд.
Қалғұты	Калгуты	өзен	р.	Қордай ауд.
Жамантал	Жамантал	өзен	р.	Қордай ауд.
Шұбарбайтал	Шубарбайтал	өзен	р.	Қордай ауд.
Қордайсай	Кордайсай	өзен	р.	Қордай ауд.
Ешкілісай	Ешкилисай	өзен	р.	Қордай ауд.
Күркірексай	Куркирексай	өзен	р.	Қордай ауд.
Берікқара	Берикқара	өзен	р.	Қордай ауд.
Керегетас	Керегетас	өзен	р.	Қордай ауд.
Жаңылсай	Жанылсай	өзен	р.	Қордай ауд.
Исабексай	Исабексай	өзен	р.	Қордай ауд.
Шілік	Шилик	өзен	р.	Қордай ауд.
Сұлтанбек	Султанбек	өзен	р.	Қордай ауд.
Шөлдемек	Шольдемек	өзен	р.	Қордай ауд.
Шілөзек	Шильөзек	өзен	р.	Қордай ауд.
Оспансу	Оспансу	өзен	р.	Қордай ауд.
Байғазы	Байгазы	өзен	р.	Қордай ауд.
Қолқағар	Колкағар	өзен	р.	Қордай ауд.

Қызылқайнар	Қызылқайнар	өзен	р.	Қордай ауд.
Ақшешек	Ақшешек	өзен	р.	Қордай ауд.
Үлкен Жалаңаш	Үлкен Жаланаһ	өзен	р.	Қордай ауд.
Шүрегей	Шүрегей	өзен	р.	Қордай ауд.
Қызылқұр	Қызылқур	өзен	р.	Қордай ауд.
Жалаңаш	Жаланаһ	өзен	р.	Қордай ауд.
Ырғайты	Ырғайты	өзен	р.	Қордай ауд.
Жекенді	Жекенды	өзен	р.	Қордай ауд.
Ақалатас	Ақалатас	өзен	р.	Қордай ауд.
Үлкен Таспалы	Үлкен Таспалы	өзен	р.	Қордай ауд.
Қызылқұр	Қызылқур	өзен	р.	Қордай ауд.
Қарасулы	Қарасулы	өзен	р.	Қордай ауд.
Талдыбұлақ	Талдыбулақ	өзен	р.	Қордай ауд.
Беріктас	Бериктас	өзен	р.	Қордай ауд.
Тасқайнар	Тасқайнар	өзен	р.	Қордай ауд.
Сұлусай	Сулусай	өзен	р.	Қордай ауд.
Жаныссай	Жаныссай	өзен	р.	Қордай ауд.
Майбұлақ	Майбулақ	өзен	р.	Қордай ауд.
Батыс Жіңішке	Батыс Жинишке	өзен	р.	Қордай ауд.
Шығыс Жіңішке	Шығыс Жинишке	өзен	р.	Қордай ауд.
Суалма	Суалма	өзен	р.	Қордай ауд.
Төменгі Ешкілі	Томенги Ешкили	өзен	р.	Қордай ауд.
Батыс Бұғымүйіз	Батыс Бугымуйиз	өзен	р.	Қордай ауд.
Үлкен Қашқансу	Үлкен Қашқансу	өзен	р.	Қордай ауд.
Чёрная Речка	Чёрная Речка	өзен	р.	Қордай ауд.
Дунганка	Дунганка	өзен	р.	Қордай ауд.
Сарыбұлақ	Сарыбулақ	өзен	р.	Қордай ауд.
Өрікті	Ориқты	өзен	р.	Қордай ауд.

Қызылсай	Қызылсай	өзен	р.	Қордай ауд.
Көбікті	Кобикты	өзен	р.	Қордай ауд.
Кіші Кемін	Киши Кемин	өзен	р.	Қордай (Жамб. обл.) Чу обл. (Қырғ. Респ.) ауд. -ы.
Кіші Қарабұлақ	Киши Карабулақ	өзен	р.	Қордай ауд.
Қастек	Кастек	өзен	р.	Қордай ауд.
Жыңғылды	Жынғылды	өзен	р.	Қордай (Жамб. обл.) Жамбыл (Алм. обл.) ауд.
Талдыбұлақ	Талдыбулақ	өзен	р.	Қордай (Жамб. обл.) Жамбыл (Алм. обл.) ауд.
Қопалы	Копалы	өзен	р.	Қордай (Жамб. обл.) Жамбыл (Алм. обл.) ауд.
Батыс Ырғайты	Батыс Ырғайты	өзен	р.	Қордай (Жамб. обл.) Жамбыл (Алм. обл.) ауд.
Ақжігітсай	Ақжигитсай	өзен	р.	Қордай (Жамб. обл.) Жамбыл (Алм. обл.) ауд.
Қараконыс	Караконыс	өзен	р.	Қордай (Жамб. обл.) Жамбыл (Алм. обл.) ауд.
Сарыбұлақ	Сарыбулақ	өзен	р.	Қордай (Жамб. обл.) Жамбыл (Алм. обл.) ауд. шекарасында

Бестана	Бестана	өзен	р.	Қордай (Жамб. обл.) Жамбыл (Алм. обл.) ауд.
Шу	Шу	өзен	р.	Қордай, Шу, Мойынкүм, Сарысу (Жамб. обл.) Нарын, Истықкөл Чу обл. (Қырғ. Респ.) Созақ (Оңт. Қаз. обл.) ауд-ы.
Ерменді	Ерменды	өзен	р.	Қордай (Жамб. обл.) Жамбыл (Алм. обл.) ауд.
Қопа	Қопа	тұзды өзен	сол. р.	Қордай (Жамб. обл.) Жамбыл (Алм. обл.) ауд.
Георгиевский	Георгиевский	канал	кан.	Қордай ауд.
Сортөбе	Сортобе	канал	кан.	Қордай ауд.
Қарасу	Карасу	канал	кан.	Қордай ауд.
Таскайнар	Таскайнар	жылға	руч.	Қордай ауд.
Майбұлақ	Майбулак	жылға	руч.	Қордай ауд.
Беткайнар	Беткайнар	бұлақ	род.	Қордай ауд.
Үшқайнар	Ушкайнар	бұлақ	род.	Қордай ауд.
Еспе	Еспе	бұлақ	род.	Қордай ауд.
Қызылқайнар	Кызылкайнар	бұлақ	род.	Қордай ауд.
Құндыз	Кундыз	бұлақ	род.	Қордай ауд.
Тасбастау	Тасбастау	бұлақ	род.	Қордай ауд.
Қарасай	Карасай	бұлақ	род.	Қордай ауд.
Сарыбастау	Сарыбастау	бұлақ	род.	Қордай ауд.
Қорқымбай	Коркымбай	бұлақ	род.	Қордай ауд.
Ақмолда	Акмолда	бұлақ	род.	Қордай ауд.
Жалғызағаш	Жалгызагаш	бұлақ	род.	Қордай ауд.
Тоспа	Тоспа	бұлақ	род.	Қордай ауд.
Ақдала	Акдала	бұлақ	род.	Қордай ауд.
Алмалы	Алмалы	бұлақ	род.	Қордай ауд.
Аққайнар	Аккайнар	бұлақ	род.	Қордай ауд.
Аққұдық	Аккудык	құдық	к.	Қордай ауд.
Нұсқақұдық	Нускакудык	құдық	к.	Қордай ауд.

Ақжал	Акжал	құрғақ арна	сух. р.	Қордай ауд.
Айтақсай	Айтаксай	құрғақ арна	сух. р.	Қордай ауд.
Көлденеңсу	Кольдененсу	құрғақ арна	сух. р.	Қордай ауд.
Алтынқазғансай	Алтынказган-сай	құрғақ арна	сух. р.	Қордай ауд.
Ұзынсу	Узынсу	құрғақ арна	сух. р.	Қордай ауд.
Мәдиярсу	Мадиярсу	құрғақ арна	сух. р.	Қордай ауд.
Берікқара	Бериккара	құрғақ арна	сух. р.	Қордай ауд.
Көлбексай	Кольбексай	құрғақ арна	сух. р.	Қордай (Жамб. обл.) Жамбыл (Алм. обл.) ауд.
Үшқұдықтасай	Ушкудыктасай	құрғақ арна	сух. р.	Қордай (Жамб. обл.) Жамбыл (Алм. обл.) ауд.
Қызылеспе	Кызылеспе	құрғақ арна	сух. р.	Қордай (Жамб. обл.) Жамбыл (Алм. обл.) ауд.
Қопалысай	Копалысай	құрғақ арна	сух. р.	Қордай (Жамб. обл.) Жамбыл (Алм. обл.) ауд.
Қаракемер	Каракемер	құрғақ арна	сух. р.	Қордай (Жамб. обл.) Жамбыл (Алм. обл.) ауд.
Кіші Шақшағалалы	Киши Шақшағалалы	құрғақ арна	сух. р.	Қордай (Жамб. обл.) Шет (Қарағанды обл.) ауд.
Сарыбұлақ	Сарыбулак	құрғақ арна	сух. р.	Қордай (Жамб. обл.) Жамбыл (Алм. обл.) ауд. шекарасында

Оронимдердің қазақша атауы	Оронимдердің орысша атауы	Ороним түрлері (қаз.)	Ороним түрлері (орысша)	Аудан
Шу-Иле	Шу-Иле	тау	г.	Қордай ауд.
Дегерес-Қордай	Дегерес-Кордай	тау	г.	Қордай ауд.
Сорқұдық	Соркудук	тау	г.	Қордай ауд.
Сарыбастау	Сарыбастау	тау	г.	Қордай ауд.
Аңырақай	Аныракай	тау	г.	Қордай ауд.
Шөміш	Шомиш	тау	г.	Қордай ауд.
Аққайнар	Аккайнар	тау	г.	Қордай ауд.
Ақмұнар	Акмунар	тау	г.	Қордай ауд.
Керегетас	Керегетас	тау	г.	Қордай ауд.
Ақтам	Актам	тау	г.	Қордай ауд.
Бағыс Аралтөбе	Багыс Аралтобе	тау	г.	Қордай ауд.
Бозоба	Бозоба	тау	г.	Қордай, Шу ауд. шекарасында
Балашөміш	Балашомиш	тау	г.	Қордай ауд.
Қылша	Кылша	тау	г.	Қордай ауд.
Ұйтас	Уйтас	тау	г.	Қордай ауд.
Майтөгіл	Майтогиль	тау	г.	Қордай ауд.
Беріктас	Бериктас	тау	г.	Қордай ауд.
Алтыайғыр	Алтыайгыр	тау	г.	Қордай ауд.
Татыранды	Татыранды	тау	г.	Қордай ауд.
Текетуыс-Тұқыл	Текетуыс-Тукыл	тау	г.	Қордай ауд.
Ақтас	Актас	тау	г.	Қордай ауд.
Шөладыр	Шоладыр	тау	г.	Қордай, Шу ауд. шекарасында
Тарылған	Тарылган	тау	г.	Қордай, Шу ауд. шекарасында

Досыгүл	Досыгул	тау	г.	Қордай ауд.
Кетпенқалды	Кетпенкалды	тау	г.	Қордай ауд.
Сақсайрақ	Саксайрак	тау	г.	Қордай ауд.
Түлкілі	Тулкили	тау	г.	Қордай ауд.
Кіндіктас	Киндиктас	тау	г.	Қордай ауд.
Боктаған	Боктаган	тау	г.	Қордай ауд.
Желдібел	Жельдыбель	тау	г.	Қордай ауд.
Қызылқұр	Кызылкур	тау	г.	Қордай ауд.
Құлақшын	Кулакшын	тау	г.	Қордай ауд.
Кескентас	Кескентас	тау	г.	Қордай ауд.
Қолқағар	Колкагар	тау	г.	Қордай ауд.
Атжайлау	Атжайлау	тау	г.	Қордай ауд. (Жамб. обл.) және Жамбыл (Алм. обл.) шекарасында
Жоғарғы Көктөбе	Жогаргы Коктобе	төбешік	буг.	Қордай ауд.
Горноникольский	Горноникольский	төбешік	буг.	Қордай ауд. (Жамб. обл.) Жамбыл ауд. (Алм. обл.) шек-да
Бұғымүйіз	Бугымуйиз	шоқы	cop.	Қордай ауд. (Жамб. обл.) Жамбыл ауд. (Алм. обл.) шек-да
Тымлайшоқы	Тымлайшоқы	шоқы	г.	Қордай ауд.
Қордай	Кордай	асу	пер.	Қордай ауд.

Жетіжол	Жетыжол	асу	<i>пер.</i>	Қордай ауд. (Жамб. обл.) Жамбыл ауд. (Алм. обл.) шек- да
Қастек	Кастек	асу	<i>пер.</i>	Қордай ауд. (Жамб. обл.) Жамбыл ауд. (Алм. обл.) шек- да
Жаңа Қастек	Жана Кастек	асу	<i>пер.</i>	Қордай ауд. (Жамб. обл.) Жамбыл ауд. (Алм. обл.) шек- да
Жауыркезең	Жауыркезен	асу	<i>пер.</i>	Қордай ауд. (Жамб. обл.) Жамбыл ауд. (Алм. обл.) шек- да
Ұзынбұлақ	Узынбулак	шатқал	<i>уыц.</i>	Қордай ауд.
Қарауңгір	Караунгир	шатқал	<i>уыц.</i>	Қордай ауд.
Ителгі	Ительги	шатқал	<i>уыц.</i>	Қордай ауд.
Беріктас	Бериктас	шатқал	<i>уыц.</i>	Қордай ауд.
Есенгүл	Есенгул	шатқал	<i>уыц.</i>	Қордай ауд.
Кіші Қаншиө	Киши Каншиө	шатқал	<i>уыц.</i>	Қордай ауд.
Үйтас	Уйтас	шатқал	<i>уыц.</i>	Қордай ауд.
Қаптынсайы	Каптынсайы	шатқал	<i>уыц.</i>	Қордай ауд.
Қарашаңлық	Карашанлык	шатқал	<i>уыц.</i>	Қордай ауд.
Қырғауыл	Кыргауыл	шатқал	<i>уыц.</i>	Қордай ауд.
Үлкен Қотыр	Улькен Котыр	шатқал	<i>уыц.</i>	Қордай ауд.
Кіші Қотыр	Киши Котыр	шатқал	<i>уыц.</i>	Қордай ауд.
Қырғауыл	Кыргауыл	шатқал	<i>уыц.</i>	Қордай ауд.
Қызылсай	Кызылсай	шатқал	<i>уыц.</i>	Қордай ауд.
Өрікті	Ориқты	шатқал	<i>уыц.</i>	Қордай ауд.
Қараой	Караой	аңғар	<i>долина</i>	Қордай ауд. (Жамб. обл.) және Жамбыл (Алм. обл.) шек-нда
Қопа	Копа	аңғар	<i>долина</i>	Қордай ауд.

Қорғантөбе	Коргантобе	сай	<i>бал.</i>	Қордай ауд.
Ащылы	Ащылы	жырасай	<i>лог</i>	Қордай ауд.
Қарабауыр	Карабауыр	жырасай	<i>лог</i>	Қордай ауд.
Жаманкөз	Жаманкоз	жырасай	лог	Қордай ауд.
Жетіжол	Жетыжол	жота	<i>хр.</i>	Қордай ауд. (Жамб. обл.) және Жамбыл (Алм. обл.) шек-нда
Ақтас	Актас	жота	хр.	Қордай ауд.
Үлкен Токберген	Улькен Токберген	жон	увал	Қордай ауд.
Екінші Жылан	Екинши Жылан	жон	увал	Қордай ауд.

ҚОРДАЙ АУДАНЫ

Қордай – 1930 жылдан аудан орталығы. Облыс орталығы – Тараз қаласынан шығысқа қарай 300 км жерде, Шу өзінің оң жағалауында, боз жусан аралас боялыш, күйреуік, т.б. эфирлі шөптесін өскен қоңыр, бозғылт қоңыр топырақты жонды-тобелі келген тау алды жазығында орналасқан. Тұрғыны 24, 9 мың адамнан аса. Іргесі ХІХ ғ-дың 90-жылдары қаланған. 1995 жылға дейін Георгиевка деп аталған.

Қордай ауданы тарихы туралы айтатын болсақ, солтүстігінде қазақтың жазира Бетпақдаласына, оңтүстігінде қазақ-қырғыз телемген Шу өзеніне тіреліп, 8, 9 мың шаршы шақырым алқапты алып жатыр.

Қазақстан Республикасы Ғылым Академиясының археологтар экспедициясының зерттеулері нәтижесінде Ауқатты ауылының тұсынан сақ жауынгерлерінің бас киімі 6 V ғасырларға тән ыдыс-аяқтар, тұрмыстық қолданыстағы басқа да толып жатқан заттар Бішкектегі тарихи мұражайларда сақтаулы. Мыңбұлақтан жарты шақырым қашықтықтағы Қызылсайға барар жолға дейінгі жер асты үңгірі, Масанчи ауылының әкімшілігі аумағында Өтеген шаруа қожалықтары одағына қарасты Жораз сайындағы тасқа салынған суреттер, «Алмалы» аумағындағы екі бекініс, Майбұлақ өзенінің Шуға құятын тұсында ертедегі адамдар жерленген көлемі 150-200 метрлік ірі қорған ертеде өткен адамдардың тұрмыс-тіршілігінен, эволюциялық өсу кезеңдерінен хабардар етеді.

Қордай ауданы жерінде Георгиевка Х-ХІ ғ. ғ. Кішімешін VII-IX ғ. ғ., Шортөбе қалалары және 4 ауылдық мекен бар. Тарихқа зер салсақ, құнарлы Шу өңіріне және тоғыз жолдың торабына салынған бұрынғы Георгиевка, қазіргі Қордай қаласы жылдам өркендеп, ірі мәдени және саяси орталыққа айналды. Ұлы Жібек жолымен қалаға көптеген керуендер келіп жатты. Солтүстік батысқа жүрген жол Қордай (Георгиевка) Х-ХІІ ғғ., Жаңатұрмыс Х-ХІІ ғғ., Қақпатас ХХІІ ғғ., Х-ХІІ ғғ., елді мекендеріне өтіп, Тасөткел өткелінен келгенде Шу жолының негізгі торабына қосылған. Қордай қаласынан оңтүстік-шығысқа шыққан керуендер Қордай асуы арқылы Керімбай Төбе (Ақтерек) қаласы арқылы Алмалық, Іле өңірі арқылы Қытайға өткен.

Батыс бағытында Қордайдан шыққан керуен сарайлар салынды. Қалаға түрлі тауарлар әкелінді, экономикасы дамып, Х-ХІІ ғасырда үлкен қалаға айналды.

Х-ХІІ ғғ. Қордай ауданының жері Қарахан мемлекетінің құрамында болды. Қарахан мемлекеті (915-955 ж. ж) болып есептелді. Саманилердің қолдауына сүйеніп, ол өз ағасы Оғылшаққа қарсы шығады да, Қашғар мен Таразды өзіне қаратады. 942 жылы Сатұқ Баласағұн қаласы билеушісін құлатып, өзін Жоғарғы қағанмын деп жариялайды. Қарахан құрылады. Оның иелігі Хотан, Бұқара, Балқаш көлі мен Алакөл, шығыста ұйғырлар Амудария мен Сырдария, Жетісу мен Қашқарияға дейін созылып жатты. ХІІ ғ. 30 жылдары Қарахан мемлекеті Батыс және Шығыс Қарахан болып бөлінеді. Шығысқа Тараз, Исфиджаб, Шаш, Ферғана, Жетісу, Қашғар жері кірді. Астанасы болады. ХІІ ғ. 2 ширегінде Қарахан мемлекетін қарақытайлар Жетісу мен Баласағұн қаласын басып алады,

Қордай осы Х ғасыр кезде өркендеген ірі қалаға айналды.

Қордай ауданы алғаш 17. 1. 1928 ж. Алматы округінің құрамында, кейіннен (14. 10. 1939 ж.) Жамбыл облысына берілді. Аумағы 8973 мың км². Тұрғын

саны 132 500 мың адамнан аса. Аудандағы 41 елді мекен 19 ауылдық әкімшілік округтерге біріктірілген. Орталығы – Қордай ауылы. Қордай ауданының жері, негізінен, таулы. Солтүстік және шығыс бөлігін Шу-Іле таулары (биіктіктері теңіз деңгейінен 1000 м-ден жоғары) алып жатыр. Кіндіктас, Жетімжол, т.б. тау жоталары ауданның оңтүстік және оңт. -шығыс бөлігін алып жатыр. Шу аңғары жазық келген.

Климаты континенттік, қысы-жазы жиі-жиі Қордай желі соғып тұрады.

Аудан жерімен Шу өзенінің оң саласы саналатын Ырғайты, Қалғұты, Қарақоңыз, Қалқатас (Қақпатас), Кіндіктас пен Жетімжолдан бастау алатын бірнеше кішігірім өзендер ағады. Ауданның оңтүстігі және оңт. -шығысынан Іле өзенінің алабына жататын, жазда құрғап қалатын Жаманты, Иірсу, Ұзынсу, т.б. өзендер ағады. Қақпатас, Қарақоңыз өзендері алабында осы өзендердің атымен аталатын бөгендер салынған. Олардың жалпы су сыйымдылығы 18, 7 млн м³. Олар аудан шаруашылықтарының 4, 5 мың га жерін суарады және суландырады. Одан басқа аудан аумағында Алтыайғыр, Майбұлақ және Қалғұты тоғандары бар. Шу өзенінен бірнеше каналдар тартылған. Олардың ең ірісі – Георгиевка магистралдық каналы. Аудан жерінде қоңыр, шалғынды қоңыр, шалғынды сары, қызыл қоңыр, солтүстігінде (Қопа және Қараой жазығында) сұр, сортаңды сұр топырақ қалыптасқан. Ірі елді мекендері: Қордай (24,9 мың адам), Сортөбе (10, 8), Масаншы (9, 0), Отар (4, 4), Ауқатты (4, 2), Бетқайнар (4, 4), Қаракемер (3, 2), Қарасу (3, 2), Қасық (3, 0), т.б.

Қордай ауыл тұрғындарының ұсынысына орай, ҚР Үкіметінің жанындағы Мемлекеттік ономистика комиссиясының 22.07.1995 ж. ұйғарымы бойынша Георгиева ауылы Қордай ауылы болып аталды. Бұл тарихи атаудың мағынасы туралы әр түрлі пікір бар. ХІ ғ. ғалымы Махмуд Қашқари Қордай – «Құстың бір түрі» десе (М. Қашқари. III т. 1962, 258 б.), В. Радлов Қордай сөзі алтай, телеуіт тілдерінде «цапля» деп көрсетеді (Радлов В. Опыт словаря Тюркских наречий. Т. II. Часть 1 стр. 576). Қоңқашбаев бұл моңғолдың хуртай – «жаңбырлы» деген сөзінен қойылуы мүмкін дегенді айтады. Біздің пікірімізше, қор сөзі қар сөзінің дыбыстық тұрғыдан өзгерген түрі, ал дай тіліміздегі ды, ты жұрнағының моңғол, көне түркі тіліндегі нұсқасы. Демек, Қордай – «қарлы, жаңбырлы» немесе Якут тіліндегі Хордогой «биік қырат, тау тізбегі» дегенде тура келетіндей.

Жамбыл

(Жамбыл) – Қордай аудандағы ауыл, ауылдық әкімшілік округінің орталығы. Ол аудан орталығы – Қордайдан солтүстік-батысқа қараған жерде, бұта аралас түкті бидайық т.б. астық тұқымдасты шөптесін өскен төбелі-жонды келген таудың қоңыр, қызыл қоңыр топырақты аңғарында орналасқан. Тұрғыны 1, 8 мың адамнан асды. 1930 ж. құрылған элиталық тұқым алатын Георгиевка қызылша бөлімшесі ретінде қаланды. Оның негізінде ауылда шаруа қожалықтары мен ЖШК құрылды. Жамбылда орта мектеп, кітапхана, фельдшер-акушерлік пункт, т.б. мекемелер бар.

Жанатұрмыс

(Жанатұрмыс) – Қордай аудандағы ауыл, Жамбыл ауылдық әкімшілік округі құрамында. Аудан орталығы Қордайдан солтүстік-батысқа қарай 23 км жерде, бұта аралас бидайық, айрауық, т.б. астық тұқымдасты шөптесін өскен қоңыр, қызғылт қоңыр топырақты төбелі-жонды келген тауаралық аңғарда орналасқан. Тұрғыны 1, 2 мың адамнан аса. Іргесі 1965 ж. қаланып өзімен аттас қой өсіретін кеңшардың орталығы болды. Оның негізінде 1997 жылдан Жанатұрмыс өндірістік кооператив пен бірнеше шаруа қожалықтары құрылды. Жанатұрмыста орта мектеп, клуб, кітапхана, фельдшер-акушерлік пункт, мекемелер бар.

Кенен

(Кенен) – Қордай ауданындағы ауыл, ауылдық әкімшілік округінің орталығы. Аудан орталығы – Қордай ауылынан солтүстік-шығысқа қарай 67 км жерде, Қопа жазығының шығысында, астық тұқымдас бетегелі өсімдіктер өскен кәдімгі сұр топырақты, шөл белдемінде орналасқан. Тұрғыны 2, 1 мың адамнан аса. Іргесі С. М. Киров атындағы қой шаруашылығымен айналысатын ұжымшар ретінде 1930 ж. қаланды. Оның негізінде Кененде және ауылдық округке қарасты Мұзбел ауылында 29 шаруа қожалығы, 1 ЖШС жұмыс істейді. 2 орта мектеп, клуб, отбасылық дәрігерлік амбулатория, фельдш. -акушерлік пункт, т.б. мекемелер бар.

Қайнар

(Қайнар) – Қордай ауданындағы ауыл, Сарыбұлақ ауылдық әкімшілік округі құрамында. Аудан орталығы Қордай ауылынан солтүстік-батысқа қарай 55 км жерде. Шу өзенінің оң жағалауында, бұта аралас сұр жусан, баялыш, күйреуік өскен сұр, сортанды сұр топырақты тау алды жазығында орналасқан. Тұрғыны 2, 7 мың адамнан аса. 1997 жылға дейін Благовещенка деп аталған. 1964 – 97 жылдар аралығында қызылша өсіретін «Көкқайнар» кеңшарының орталығы болды. Оның негізінде 1997 жылдан өндірістік кооператив және шаруа қожалықтары құрылды. Ауылда орта мектеп, клуб, кітапхана бар.

Қаракемер

(Қаракемер) – Қордай ауданындағы ауыл, ауылдық әкімшілік округінің орталығы. Аудан орталығы – Қордай ауылынан шығысқа қарай 52 км жерде, Қарақоңыз өзенінің жағалауында, баялыш, жусан, күйреуік басым өскен, қоңыр, бозғылт қоңыр топырақты тау етегінің төбелі-жонды келген жазығында орналасқан. Тұрғыны 3, 2 мың адамнан аса. Іргесі 1950 ж. Чапаев атындағы қой өсіретін ұжымшардың орталығы болды. Оның негізінде 1997 ж. 40-қа жуық шаруа қожалығы құрылды. Ауылда орта мектеп, мәдениет үйі, кітапхана, фельдшер-акушерлік пункт, т.б. мекемелер бар.

Қарасай батыр

(Қарасай батыр) – Қордай ауданындағы ауыл, Қарасай ауылдық әкімшілік округінің орталығы. Аудан орталығы Қордай ауылынан шығысқа қарай 82 км жерде, Көбікті өзенінің жағалауында, бұта аралас бетеге, сұлыбас басым өскен

қоңыр, қызыл қоңыр топырақты қоңыржай агро – климатты тау аралық аңғарда орналасқан. Тұрғыны 2, 8 мың адамнан аса. 1993 ж. дейін Михайловка деп аталып келген. 1957-1997 жылдары жеміс-жүзім шаруашылығымен айналысатын «Алмалы» кеңшарының орталығы болды. Оның негізінде 1997 жылдан Қарасай батыр ауылында 80-ге жуық шаруа қожалықтары құрылды. Ауылда орта, орталау мектеп, клуб, кітапхана, отбасылық-дәрігерлік амбулатория, т.б. мекемелер бар.

Қарасу

(Қарасу) – Қордай ауданындағы ауыл, ауылдық әкімшілік округінің орталығы. Аудан орталығы Қордай ауылынан шығысқа қарай 15 км жерде, Шу өзенінің оң жағалауында, бұта аралас бетеге, бөз, көде басым өскен қоңыр, бозғылт қоңыр топырақты тау алдының қоңыржай агроклиматты белдемінде орналасқан. Тұрғыны 3, 2 мың адам. Ауыл 1997 ж. дейін Черная речка ауылы деп аталып келген. 1953 – 1997 жылдары қызылша өсіретін Ленин атындағы ұжымшардың орталығы болды. Оның негізінде Қарасуда 1997 жылдан өндірістік кооператив, ЖШС және 20-дан астам шаруа қожалықтары құрылды. Ауылда орта, орталау мектеп, мәдениет үйі, кітапхана, отбасылық-дәрігерлік амбулатория, т.б. мекемелер бар.

Қысмышы

(Қысмышы) – орта ғасырдағы шағын қала. Қордай ауданы Ауқатты ауылынан солтүстік-батысқа қарай 3-5 км жерде, Шу өзенінің сол жақ жағалауында. 1937 ж. Ю. Г. Платонов, 1940 ж. Жетісу археологиялық экспедициясы (жетекші А.Н. Бернштам) зерттеген. Қысмышы – тік төрт бұрышты (ауданы 300x400 м) жазық төбе. Оның орталық бөлімінде қамалдың (цитадель) бұзылған орны бар. Қала ортасы үш жағынан (оңтүстік жағын қоспағанда) ұзындығы 10 км дуалмен қоршалған. Қоршау ішінде жеке салған құрылыстардың құлаған қалдықтары сақталған. Зерттеу нәтижесінде Қысмышының жоғарғы қабатынан қыштан жасалған үй қабырғаларының ою-өрнекті тақташалары, ыдыстар, өлген адамдардың сүйегін күйдіріп салған құмыра (биіктігі 1 м, түбінің диаметрі 0, 4 м, бүйірінің диаметрі 0, 7 м) табылды. Қысмышы VII-XIV ғасырларға жатады. Қысмышыны А.Н. Бернштам Яқалықпен баламалайды.

Масанчи

(Масанчи) – Қордай ауданындағы ауыл, өзімен аттас ауылдық әкімшілік округінің орталығы. Аудан орталығы Қордай ауылынан шығысқа қарай 52 км жерде, бөз жусан, баялыш, күйреуік, сұлыбас өскен төбелі-жонды келген тау алдының қоңыр, қызғылт қоңыр топырақты қоңыржай ылғалды агроклиматтық белдеуінде орналасқан. Тұрғыны 8, 9 мың адам. 1928-1997 жылдар аралығында Коминтерн атындағы ұжымшардың орталығы болды. Оның негізінде Масанчи-де 2 өндірістік кооператив, 30-дан астам шаруа қожалықтары ұйымдастырылды. Ауылда 2 орта мектеп, отбасылық-дәрігерлік амбулатория, фельдшер-акушерлік пункт, т.б. мекемелер бар. Ауыл азамат соғысының ардагері М. Масанчидің есімімен аталған.

Отар

(Отар) – Қордай ауданындағы ауыл, темір жол стансасы, ауылдық әкімшілік округінің орталығы. Аудан орталығы Қордай ауылынан солтүстік-шығысқа қарай 77 км жерде, Қопа жазығының бөз жусан аралас әр түрлі астық тұқымдасты шөптесін өсімдіктер кең шөлді белдемде орналасқан. Тұрғыны 4, 4 мың адам. Іргесі 1928 ж. Түрксіб темір жол салуға байланысты қаланды. 1973 ж. Жамбыл облысының Красногор ауданының орталығы болып келді. Аудан таратылып, Қордай ауданына берілген соң, ауылдық округ орталық болып қалды. Отарда ауыл шаруашылығы техника, химия бірлестіктері, жұмыс қажетін өтеу комбинаты, мұнай базасы өндірістік кооперативтер мен ЖШС-терге, шаруа қожалықтарына біріктірілді. Ауылда орта мектеп, клуб, аурухана, емхана, т.б. мәдени-ағарту, денсаулық сақтау мекемелері бар. Отар арқылы Тараз – Алматы темір жолы, 10 км жерден автомобиль жолы өтеді.

Өтеген

(Өтеген) – Қордай ауданындағы ауыл, Қарасу ауылдық әкімшілік округінің құрамында. Аудан орталығы Қордай ауылынан шығысқа қарай 22 км жерде, ақ жусан, баялыш, т.б. эфемероидті шөптесін өскен тау алдының сұр, бозғылт қоңыр топырақты аңғарында орналасқан. Тұрғыны 1, 2 мың адам. Ауыл 1992 ж. дейін Кеңес деп аталып келді. 1953-1997 ж. қызылша өсіретін «Искра Ленина» ұжымшарының орталығы болды. Оның негізінде Өтеген ауылында 1997 жылдан ЖШС және шаруа қожалықтары құрылды. Ауылда орталау мектеп, кітапхана, фельдшер-акушерлік пункт, т.б. мекемелер бар.

Сарыбұлақ

(Сары бұлақ) – Қордай ауданындағы ауыл, ауылдық әкімшілік округі орталығы. Аудан орталығы – Қордай ауылынан солтүстік-батысқа қарай 40 км жерде, Қақпатас өзенінің жағалауындағы ақ жусан аралас эфемерлі шөптесін өскен қоңыр, бозғылт қоңыр топырақты тау алдының қуаң агроклиматтық белдемінде орналасқан. Тұрғыны 2, 2 мың адамнан аса. Ауыл 1964-1997 ж. қызылша өсіретін «Сарыбұлақ» кеңшарының орталығы болды. Оның негізінде ауылда «Сарыбұлақ» АҚ және бірнеше шаруа қожалықтары құрылды. Ауылда орта, бастауыш мектептер, отбасылық-дәрігерлік амбулатория, клуб, кітапхана, т.б. мекемелер бар.

Сұлутөр

(Сулутөр) – Қордай ауданындағы ауыл, Үлкен Сұлутөр ауылдық әкімшілік округі орталығы. Аудан орталығы Қордай ауылынан солтүстік-шығысқа қарай 77 км жерде, Кіндіктас тауының қиыр шығыс бөлігінде, бұта аралас, сұлыбас, бетеге, т.б. әр түрлі шалғын шөптер өскен, қоңыр, қызғылт қоңыр топырақты тау баурайының әсем аңғарында орналасқан. Тұрғыны 1, 3 мың адам. Ауыл 1992 ж. дейін Малоархангельское деп аталып келген. 1954-1997 ж. қой өсіретін «Қызыл Октябрь» ұжымшарының орталығы болды. Оның негізінде Сұлутөрде 1997 жылдан «Сұлутөр» ЖШС-і және бірнеше шаруа қожалықтары құрылды. Ауылда орта мектеп, клуб, кітапхана, фельдшер-акушерлік пункт, т.б. мекемелер бар.

Үлкен Сұлутөр

(Үлкен Сулутөр) – Қордай ауданындағы ауыл, өзімен аттас ауылдық әкімшілік округтің орталығы. Аудан орталығы – Қордай ауылынан солтүстік-шығысқа қарай 70 км жерде, Ырғайты өзенінің оң саласының жағалауында, Кіндіктас тауының оңтүстік-шығыс баурайындағы бетеге, сұлыбас, қылқан, боз, т.б. астық тұқымдас шөптесін өскен қызғылт қоңыр, қара топырақты тауаралық аңғарда орналасқан. Тұрғыны 1, 8 мың адам. Ауыл 1993 ж. дейін Красногорка деп аталып келген. Іргесі 1920 ж. қой өсіретін Калинин атындағы ұжымшарды ұйымдастыруға байланысты қаланған. Оның негізінде ауылда 1997 жылдан «Үлкен Сұлутөр» өндірістік кооперативі және бірнеше шаруа қожалықтары ұйымдастырылды. Үлкен Сұлутөрде орта мектеп, клуб, кітапхана, отбасылық-дәрігерлік амбулатория, т.б. мекемелер бар.

Успеновка

(Успеновка) – Жамбыл облысы, Қордай ауданындағы село атауы. Қазіргі Бетқайнар ауылы. Бұл Жамбыл облысы әкімінің 01. 10. 1993 жыл №111 қаулысы бойынша өзгертілді. Аудан орталығының солтүстік батысында 29 км жерде. Іргесі 1909 ж. қаланған. 1929 ж. Р. Люксембург атындағы колхоз болып ұйымдастырылды, 1965 ж осы шаруашылық қызылша өсіретін совхозға айналды. Халқы 4, 6 мың. Диірмен, жылжымалы механикалық колонна, шеберханалар, орта мектептер, кәсіптік техникум, училище, төрт кітапхана, қонақ үй, аурухана бар.

Ырғайты

(Ырғайты) – Жамбыл облысы Қордай ауданындағы өзен Шу-Іле тауының Жетіжал жотасынан басталады. Ақтерек елді мекені тұсында өзен суын шаруашылықтар егін суаруға бөліп әкетеді.

Керу

(Керу) – ауыл, Қордай ауданы. Ауыл тұрғындарының ұсынысына орай, ҚР Жоғарғы Кеңесі Төрағасының 05.07.1991 ж. №751-ХІІ Қаулысы бойынша Новоалександровка ауылының аты өзгертіліп, бұрынғы тарихи аты қалпына келтіріліп, Керу ауылы аталды.

Атаудың мағынасын қазіргі қазақ тіліндегі материалдардан түсіндіру тым қиын. Э.М. Мурзаевтың пайымдауынша, шуваш ғалымы Г.Е. Корнилов шуваш тілінде кар/кер Санқай (Сұңғайты, Қорағаты) Хор Шөңгер /Чанқыр, Суяб/ Шуяб Қорғат /Хуртай (109 б.) Қасық/ қали – (110б.) Соғанды (соғанды/суыққанды, 111б.) сөзі арқылы жасалған: Шувашкар яғни Чебоксары атауын, ондағы кар сөзін түрік тіліне тән, «қорған» мәніндегі сөз деп қарайды. Ал пермяк тілінде кар – «қалашық», «бекініс, қорған» деген мәнді білдіретін сөз екен [37. 254 б.]. Бұл дерекке қарағанда, Керу атауындағы кер сөзінің сол бастапқы кездегі қар сөзінің тілімізде өзгеріп, жінішке тұлғада айтылған түрі деп қараудың нобайы бардай, ал атау соңындағы – у қосымша екені сөзсіз деп пайымдаймыз.

Қасық

(Касық) – Қордай ауданындағы Талапты ауылы бұрын Қасық ауылы деп аталған. Бұл өңірді, негізінен, қазақтар мекен еткен. Қай жердің шөбі жақсы болса, сонда қоныстап жүре берген. Негізгі кәсібі мал өсіру болған. Бұл жерді негізінен, үйсіндердің қасқарау деген руы жайлаған. Мұнда Жұмағұл, Бесқалмақ, Бердігүл, Рысқұл деген ауылдар болған. Олар қыста Қасықта, жазда Қарұшық, Қызылқайнар, Теріскей мал жайлауына көшіп отырған.

Қасық ауылы орналасқан жерге ХХ ғ. басында патша үкіметінің бұйрығымен Ресейдің орталық аудандарынан орыстар, украиндер, молдавандар көшіп келіп орналасқан. Қасық ауылының шығыстан батысқа созылған бес тұзу, кең көшесі болған. 1924 ж. Қасық ауылы ну ағаштың тасасынан екінші көшедегі үйлер көрінбей тұрған. Патша өкіметі құлаған соң онда орналасқан орыстар бай-қулақ боп байып алып, Совет өкіметіне де бағынбай қойған. Қазақтарды Қасық ауылының маңына да жолатпай қойған.

Сондықтан 1924 ж. Қызыл әскердің күшімен Қасық ауылының тұрғындары басқа жерлерге күшпен көшірілді. Бос қалған үйлерге таулы жерде киіз үйде жүрген кедей қазақтарды көп үгіттеп, сол үйлерге көшіріп алып келді. Жақсы күтімі болмаған жеміс ағаштар, жүзімдер бірте-бірте құрып жоқ болады. Ол жылдары қазақтардың жекеменшік те байлықтары көп болмаған.

1930 ж. Қасық ауылының тұрғындары «Талапты» колхозына бірігеді. Қасық ауылының жері 1934 ж. дейін, Бірғайты өзенінің суымен суарылған.

Бұл жердің Қасық аталу себебі, ауылды сырттай қарағанда қасық пішінде болуына байланысты.

Жанатұрмыс

(Жанатурмыс) – Қордай ауд. ауыл. Мағынасы: «революциядан кейін жаңа қоғам, жаңа тұрмыс құруға тілек білдіруге байланысты» қойылған атау. Жылы (сын есім) + бұлақ (зат есім) сөздерінің қосылуынан жасалған атау. Мағынасы: «жер астынан шығып жатқан бұлақ суының жылы екенін» білдіреді.

Сарыбастау

(Сарыбастау) – е. м., Қордай ауданындағы елді мекен. Сары (сын есім) + бастау (зат есім) сөздерінің қосылуынан жасалған атау. Бастау деп бұлақтың басталар басын айтады. Сонда атаудың мағынасы: Бастау, бұлақ басы маңайының топырағы сарғылт болып жататынын білдіреді.

Сарыбұлақ

(Сарыбулақ) – е. м., Қордай ауданы. Сары (сын есім) + бұлақ (зат есім) сөздерінің бірігуінен жасалған атау. Мағынасы: «бұлақ маңының сары болып келіп, бұлақ суының да басы сарғыштанып ағатынын» білдіреді.

Қызылсай

(Қызылсай) – е. м., Қордай ауданы. Қызыл (сын есім) + сай (зат есім) сөздерінің қосылуынан жасалған атау. Мағынасы атаудың сайдың топырағының немесе тасының қызыл болуына байланысты қойылғанын білдіреді.

Құлжабасы

(Құлжабасы) – е. м. Қордай ауданы. Құлжа (зат есім) + басы (тәуелдік жалғауының III жағында тұрған зат есім) сөздерінің бірігуінен жасалған атау. Жергілікті адамдардың айтуына қарағанда, бұл атау былай қойылған: «бұрынғы кезде төбенің, таудың басына тастан оба жасап, оның үстіне құлжа басы орнататын болған». Көшіп жүрген қазақтар құлжа басының ана жағындағы жер немесе мына жағындағы жер деп бағдарлайтын және көшпенділерге бұл алыстан көрінетін болған.

Ауқатты

(Ауқатты) – а. о. Қордай ауданы,

(Ауқатты) – а. Қордай ауданы.

Ауыл тұрғындарының ұсынысына орай, ҚР Үкіметінің Мемлекеттік ономастика комиссиясының 24.06.1998 ж. ұйғарымымен Кишмиши атауы өзертіліп, Ауқатты ауылы болып аталды. Мағынасы: «дәулетті, бай (ел)» дегенді білдіреді.

Беріктас

(Бериктас) – а. Қордай ауданы.

«Айналасы таспен қоршалған, мекем, мықты мекен» мәніндегі атау.

Бетқайнар

(Бетқайнар) – а. о. Қордай ауданына қарасты елді мекен.

Бұрынғы Успенка ауылы. «Беткей жердегі қайнар, бастау» мәніндегі атау.

Бел

(Бель) – а. Қордай ауданы.

Географиялық терминнен жасалған атау. Мағынасы: «асу, кезең» дегенді білдіреді. Елді мекен аты осы бел (кезең, асу) сөзінен қойылған.

Бұлар батыр

(Булар батыр) – а. Қордай ауданы.

Дүнген халқының атақты батыры. Батыр есімін мәңгі есте қалдыру мақсатымен ҚР Үкіметі жанындағы Мемлекеттік ономастика комиссияның 05. 09. 1997 ж. ұйғарымымен қойылған ауыл аты.

Еңбек

(Енбек) – а. Байзақ ауданы,

(Енбек) – а. Жамбыл ауданы,

(Енбек) – а. Жуалы ауданы,

(Енбек) – а. Қордай ауданы.

Халықты аянбай еңбек етуге шақыратын жаңа атау. Сондықтан «Еңбек түбі – жеңбек» деген мақал да бар.

Керу

(Керу) – а. Қордай ауданы.

Ауыл тұрғындарының ұсынысына орай, ҚР Жоғарғы Кеңесі төрағасының 05.07.1991 ж. №751-ХІІ Қаулысы бойынша Новоалександровка ауылының аты өзгертіліп, бұрынғы тарихи аты қалпына келтіріліп, Керу ауылы аталды. Атаудың мағынасын қазіргі қазақ тіліндегі материалдардан түсіндіру тым қиын. Э.М. Мырзаевтың пайымдауынша, чубаш ғалымы Г.Е. Корнилов чубаш тілінде кар сөзі арқылы жасалған: Чубашкар яғни Чебоксары атауын, ондағы кар сөзін түрік тіліне тән деп қарайды. Демек кар «қорған» мәніндегі сөз деп қарайды. Ал пермь тілінде кар – «Қалашық», «бекінісі, қорған» деген мәнді білдіретін сөз екен. (Э.М. Мурзаев. М. 1984, 254). Бұл дерекке қарағанда Керу атауындағы кер сөзінің сол бастапқы кездегі кар сөзінің тілімізде өзгеріп, жіңішке тұлғада айтылған түрі деп қараудың нобайы бардай, ал атау сонындағы – у қосымша екені сөзсіз деп пайымдаймыз.

Көкадыр

(Кокадыр) – а. Қордай ауданы.

Бұл атау «Көктөбе», «Көкжота», «Көкқырат» деген атаулармен мәндес сияқты.

Көктөбе

(Коктобе) – а. Қордай ауданы,

(Коктобе) – а. Шу ауданы.

Көк (сын есім) + төбе (зат есім) сөздерінің бірігуінен жасалған атау. Мағынасы: «төбенің тасы, өсімдік көк немесе «биік төбе» екенінін білдіреді.»

(Коктобе) – а. Жуалы ауданы.

Ауыл тұрғындарының ұсынысына орай, ҚР Жоғарғы Кеңесі Төралқасының 07. 10. 1993 ж. №2410-ХІІ Қаулысы бойынша Новозылсеновка ауылы өзгертіліп тарихи аты қалпына келтіріліп, Көктөбе ауылы аталды.

Күнбатыс I

(Кунбатыс) – а. Қордай ауданы.

Күн (зат есім) + батыс (зат есім) сөздерінің қосылуынан жасалған атау. Мағынасы: «бұл ауылда белгілі бір объектінің батыс жағында екенін» білдіреді.

Күнбатыс II

(Кунбатыс II) – а. Қордай ауданы.

Мағынасы жоғарыда айтылғандай.

Қақпатас

(Какпатас) – а. о. Қордай ауданы,

(Какпатас) – а. Қордай ауданы.

Ауыл тұрғындарының ұсынысына орай, ҚР Жоғарғы Кеңесі Төралқасының 07. 10. 1993 ж. №2410-ХІІ Қаулысымен Рисороб ауылы өзгертіліп, бұрынғы тарихи аты қалпына келтіріліп Қақпатас ауылы болып аталды. Атаудың мағынасы: «Жер көрінісінің қақпа тасқа ұқсас болуына» байланысты аталған.

Қарақоңыз – бекіністі мекен. Жамбыл облысы, Қордай ауданы, Қарақоңыз ауылында. Көл 50x50м алаң. Қарақоңыздың биіктігі 3 м, бекініс дуалдармен қоршалған. 1937 ж. археолог Ю. Г. Платонов зерттеді. Қарақоңыз бекінісінің төңірегінде бірнеше тас мүсіндер табылды. Олар көне түрік дәуірінің VI-VIII ғасырына жатады. Қазақ Совет Энциклопедиясы. Алматы, 1975. 6-том, 487 бет

Қалғұты

(Калгуты) – а. Қордай ауданы.

Бұл атау орысша Калгута болып қате жазылып жүр. Атау Қазақстанның басқа жерлерінде де кездеседі. Мәселен, Шығыс Қазақстандағы және Алматы облысындағы өзен аты, Семей облысы Аягөз ауданындағы жер аты Қалғұты деп аталады. Белгілі қазақ топонимисі Ғ. Қоңқашбаевтың пікірі бойынша, бұл монғолдың халға (қақпа) деген сөзінен алынған және тауды кесіп өтетін өзен аңғарының рельефін дәл береді. (Г. Конкашпаев. Географические названия монгольского происхождения. Известия АН КазССР. Серия филологии и искусство – ведения. ВИП. 1 (11), 1959, 91-бет).

Осы жерде экспедицияда болған ж. Болатовқа жергілікті қазақтар бұл монғолдың «қазды» деген сөзі деп түсіндірген. «Шынында да – деп жазады ж. Болатов, – қазды монғолдар галу, галлун деп атайды екен, осыған қарағанда, бұл жер аты да монғол сөзінен шыққан болып табылады». (Ж. Болатов. Қошағаш қазақтарының тіліндегі жергілікті ерекшеліктер. «Қазақ тілі тарихы мен...» Жинақ. 4-шығы, 1962, 53-б.). Ал С. Хабшай, Ә. Міністің «Монғолша-қазақша сөздігінде «галууірек» дегенді білдіреді.

Мүзбел

(Музбел) – а. Қордай ауданы.

Ауыл тұрғындарының ұсынысына орай, ҚР Үкіметінің жанындағы Мемлекеттік ономастика комиссиясының 05. 09. 1997 ж. ұйғарымымен Қордай ауы-

лы Мұзбел ауылы болып аталды. Атау: «мұзарт, яғни мұзды жердегі асу» деген мәнде қойылған.

Сарыарқа мен Қан тауындағы асудың және Үстірттегі Қарабауыр төбесінің (басының) аттары Мұзбел деп аталады.

Ноғайбай

(Ноғайбай) – а. о. Қордай ауданы,

(Ноғайбай) – а. Қордай ауданы.

Ноғайбай кісі аты. Белгілі шешен есімімен байланысты қойылған.

Шарбақты

(Шарбақты) – а. Қордай ауданы.

Шарбақ (зат есім) + сөзіне сын есім тудыратын-ты жұрнағы қосылу арқылы жасалған атау. Мағынасы: «бұл маңда бір жер (бау-бақша, шарбақпен қоршалғанын)» білдіреді.

Ешкілікордай

(Ешкиликордай) – мекен аты (Қордай тауының шығыс баурайы. Жамбыл обл.). Тау ешкінің көптігімен байланысты қалыптасқан атау. Топонимнің өзіндік мәні сол тау ешкілері тек биік құздарда ғана емес, ретіне қарай, еңісті де мекендейтінін көрсетеді.

Қалғұты өзені

(Калгуты) – ауыл ортасында Жетімжолдан бастау алатын Қалғұты өзені ағып жатыр, ауданының бірнеше елді жерлеріндегі суармалы жерлерді суландырады.

Алға ауылдық округінің территориясында жайласқан. «Қалғұтты» этнонимінің фонетикалық жағынан сөйлеу тіліне ықшамдалған түрі.

Соғанды өзені

(Соғанды) – Бетқайнар мен Соғанды ауылының бойында орналасқан. Соғанды атауының өзі осы өзеннің атауымен байланысты. Өзен жнрлікті Қаратаудан басталған. Көктемде қар-жаңбыр суы молайған кезде өзен өткел бермей қатты тасып адам, мал шығындары болып тұрған. Осыған байланысты «Суы қанды өзен» деген атау пайда болған. Кейін Соғанды өзені аталып кеткен.

Алтыайғыр өзені

(Алтыайғыр) – Соғандыға кетіп бара жатқан жолдың бойындағы өзенді атайды. Алғаштағы аз жылқы құт қоныс болған өзенге бастау болған бұлақтың басында өсіп өнеді. Сөйтіп, Қыбырай елінің 6 үйір жылқысы өзен бойын қысы жазы жайлаған екен. Содан соң өсе келе «Алтыайғыр» деп аталып кетіпті.

Қызылқайнар өзені

(Қызылқайнар) – Қарабауырдың етегінен өтеді, бұл бұлақтың қасиеті мөлдір тұнық суқызыл тастың арасынан шығады, сондықтан «Қызылқайнар» деп аталып кетіпті.

Левая, Правая екі каналы

(Левая, Правая) – Қордайдан келетін негізгі су торабы болған канал. Жамбыл ауылдық аймағында жоғарғы жағынан ағады. Ел аузынан естігеніміздей, баяғы ата-бабаларымыз көшпенді өмір сүрген кезде әр үлкен бұлақтың басында ағайын болып, қауымдаса орналасқан екен.

Қарақоныс өзені

(Қарақоныс) – Қарақоныс өзені ауылдың батыс жағымен ағып өтеді. Өзен бастауын Шу-Іле тауларының шығыс беткейіндегі бұлақтардан алады. Басталғанда тау өзені болып тар аңғармен, төменгі бөлігінде жазық өңірімен ағады. Су толысуы көктемде байқалады.

Қарақоныс су қоймасы

(Қарақоныс) – Оң қапталда Қарақоныс су қоймасы, күнгей жағына Шу өзені, екі ел шекарасы; солтүстігінде-Қарақоныз бөгені бар. Ол Қырғызстанның Тоқмақ қаласы.

1986 жылы өзен бойында Қарақоныс бөгені салынды. Бөген Шу-Іле Тауының Қастек және Жетіжол жоталарының аралығында Қаракемер ауылынан солтүстікте үш шақырым қашықтықта орналасқан. Су қоймасының салыну мақсаты – су ағынын реттеу, Масаншы, Қаракемер ауылдарының егін шаруашылығын сумен қамтамасыз ету.

Шөміш плотинасы

(Шомиш) – Қордай, Шу өңірінің құнарлы жерлерін суару мақсатында шөміш бөгетінің жобасы 1922 жылы бекітілген. Шөміш бөгетінің құрылысы 1930 жылы қайта жалғастырылды. Барлық жұмыс қолмен атқарылады. Қабырғасы қатпаған қаршадай баладан бастап еңкейген қарттарға дейін құрылыста істеді. 1961 жылы ол толық электрлендірілді. Шөміш су торабы Қордай ауданы мен Қырғызстан Республикасының 40000 гектар жерін суландыруға мүмкіндік берді. Шөміш плотинасы Қордай ауылының Шөміш мөлтек ауданында орналасқан.

Қайнар көзі

(Қайнар) – Сарыбұлақ ауылдық округі, Шу өзенінің жағасында, аудан орталығынан 52 шақырым қашықтықта жасыл даракқа, желекке оранған Қайнар ауылы орналасқан. Бұл ауылдың әр жерден қайнар көзі ашылып, су көзі молайып, құрақтар жиі өсетін, сол себептен Қайнар аталып кеткен.

Жыңғылды

(Жыңғылды) – Қордай ауданындағы өзен. Іле алабында. Ұзындығы. 82 км, су жиналатын алқабы 1180км². Шу – Іле су айырығындағы Айтаудың солтүстік – шығыс беткейіндегі бұлақтардан басталып, Жусандала жазығындағы

Қоңыр құрғақ арасына 9 км жетпей тартылып қалады. Өзен алабы – Қордай ауданы шаруашылықтарының қысқы мал жайылымы.

Сарыбұлақ

(Сарыбулак) – Сарыбұлақ бұрыннан келе жатқан тарихи атауы. Бұлақтан шыққан. Таудан келген сумен ілесе келген жыныстардың түсі сарғыш болған. Сол себептен Сарыбұлақ деп атаған.

Қаракемер

(Қаракемер) – а. о. Қордай ауданы,

(Қаракемер) – а. Қордай ауданы.

Бұл сияқты ауыл аттары Алматы, Ақтөбе облыстарында да бар. Атаудың бірінші құрамындағы қара сөзі бұл арада «үлкен», «зор» мәнінде қолданылып тұрса, екінші сыңарындағы кемер «бір жақ қабағы су ораған биік арна», «қарайып жатқан тік қабақ» дегенді білдіреді.

Қарақоңыз

(Қарақоңыз) – Қордай ауданындағы өзен. Ұз. 52 км, су жиналатын алабы 652 шаршы км. Қарақоңыз Жетімжол жотасының оңтүстік беткейінен басталып, Шортөбе а. тұсында Шу өзеніне құяды. Аңғары жоғарғы бөлігінде тар, төменде кеңейеді, беткейі тік келген. Қар және жер асты суымен толығады. Жылдық орташа су ағыны Қаракемер ауылы тұсында 2, 65 м/сек. Ауданның егістігін суарады. Кен алабында Қарақоңыз шатқалы атты мемлекеттік қорықша орналасқан.

Георгиевка каналдары

(Георгиевка) – Қырғызстан мен Қазақстан аралығындағы ірі суару-суландыру жүйелерінің бірі. Қордай ауданында орналасқан. Каналдың құрылысы 1931 ж. басталып, 1935 ж. пайдалануға берілген. Оның Шу өзеніндегі бөгеттен екі тармаққа бөлінгенге дейінгі аралығы 4, 2 км, табанының ені 12 м, тереңдігі 2, 5 м. Қордай а. тұсында канал оң және сол тармақтарға бөлінеді. Оң жақ каналының ұз. 40, 5 км, табан ені 1 – 3 м, тереңдігі 1 – 1, 77 м, су өткізгіштігі 7, 92 м/с. Сол жақ каналының ұз. 48, 7 км, табан ені 7 – 12 м, тереңдігі 0, 7 – 2, 5 м, су өткізгіштігі 11 – 31 м/с. Қордай ауданының бірнеше мыңдаған га егістігі суарылады.

Алтыайғыр

(Алтыайғыр) – Қордай ауданындағы тоған. Алтыайғыр өзені бойында салынған және осы өзен суымен толығады. Сыйымдылығы 1, 7 млн. м². Алтыайғыр тоғанының суымен аудан аумағындағы шаруашылықтардың егістігі мен шабындығы суғарылады.

Иірсу

(Иірсу) – тау суының аты. Көне түркілердің діни нанымдарымен байланысты атауы болатын да жобасы бар. Өйткені орхон жазуларында иір-суб атауы

«су атасы» делінген жерлер бар және алтай тіліндегі дьер су («әулие») да сол мағынада.

Көкқайнар

(Кокқайнар) – елді мекен аты. Әуелде қайнар аты. Түспен байланысты атау.

Қасық атауы туралы зерттеулерде Е. Қойшыбаевтың «Қазақстанның жер-су аттары атты еңбегінде: «Қасық – Оңтүстік және Орталық Қазақстандағы мекен-жай, ауыл аттары. Түр. этникалық топ аттары. Фонетикалық жағынан түркілердің этнотермині ретінде: аз-аз-һаз-һазық-қазық-қасық түрлерінде эволюциялануы заңды құбылыс (19. 2-т., 1-б. 1963, 553-б.) - деген.

Қарақоныс

(Қарақоныс) – мекен аты. Ол жердегі елді мекен Масанчи аталады (Жамбыл обл.). Қаз. «байырғы қоныс, атамекен» мағынасындағы атау.

Қордай асуы

(Қордай) – Іле Алатауының батыс сілемі Жетіжал таулары мен Кіндіктас жотасының аралығында, Қордай ауданы аумағында орналасқан. Абс. биіктігі 1233 м. Қордай асуындағы Шу және Іле өзендерінің су айырығы жазығының (ені 11 км) бойымен Алматы-Тараз автомобиль жолы өтеді. Қыстың қалың қар түскен күндері асудан өту қиындайды.

Атжайлау

(Атжайлау) – Жетімжол жотасының солт. -батысындағы Кіндіктас сілемінде орналасқан таулы массив. Қордай ауд. жерінде орналасқан. Солт. Алматы облының Жамбыл ауд. жерінде жатыр. Абс. биікт. 2405 м. Тау солт. -батыстан оңт. -шығысқа және шығысқа қарай 35 км-ге созылып жатыр, ендірек жері 15-17 км. Негізінен, тас көмір кезеңінің кристалдық тақтатаасынан, гнейстен және гранитоидтерден түзілген. Жер бедері орта таулық, оңтүстік, оңт. – батыс беткейлері тіктеу жартасты келген. Таудың бұл тұсынан Ырғайты және батысы Ырғайты өзендері бастау алады. Солтүстік беткейлері көлбеуленіп, Қопа жазығына ұласып жетеді. Таудың шығыс баурайынан шығысы Ырғайты өзені басталады. Атжайлау тауының оңт. беткейлерінде бидайық, тарғақ шөп, бозшағыл, етегінде жусан, көкпек, баялыш, теріскен, күйреуік өскен. Жоғарғы белдемдерде бұта аралас орман шоқтары кездеседі. Атжайлаудың баурайы мал жайылымына пайдаланылады. Батыс бөлігінде Сұлутөр, Үлкен Сұлутөр елді мекендері орналасқан.

Аққайнар

(Аққайнар) – тау. Жанатұрмыс ауылының солтүстік-шығысында, Қордай ауылы оңтүстік-батысында орналасқан.

Ақмұнар

(Ақмунар) – тау. Жанатұрмыс ауылы солтүстік-шығысында, Қордай ауылы оңтүстік-батысында орналасқан.

Батыс Аралтөбе

(Батыс Аралтөбе) – тау. Үлкен Сұлутөр ауылы оңтүстік шығысында, Ұйтас тауы солтүстік батысында орналасқан.

Көкқайнар

(Кокқайнар) – тау. Қаскат оңтүстік шығысында, Қушоқы тауы солтүстік батысында орналасқан.

Беріктас

(Бериктас) – тау. Ұйтас оңтүстік батысында, Кастек жотасы орталығында орналасқан.

Алтыайғыр

(Алтыайғыр) – тау. Қайнар ауылы солтүстігінде, Кіндіктас тауы оңтүстік батысында орналасқан.

Шөладыр

(Шоладыр) – тау. Солтүстігінде Тасөткел су қоймасы, Сарыбұлақ көлдерінің арасында орналасқан.

Желдібел

(Желдибел) – тау. Дегерес тауы оңтүстік бөлігінде, Қараой жағалауы солтүстік бөлігінде орналасқан.

Шу-Іле

(Шу-Иле) – тау. Қордай ауылы солтүстік батыс бөлігінде, Кіндіктас тауы оңтүстік батыс бөлігінде орналасқан.

Сарыбастау

(Сарыбастау) – тау. Каскаат құдығының оңтүстік-шығысында, Қараой аңғарының солтүстік бөлігінде орналасқан.

Беріктас

(Бериктас) – Кастек жотасының орта шенінде, Ұйтас тауының оңтүстік-батысында орналасқан тау. Қордай ауданының территориясында. Мағынасы: «берік, мықты жартасты тау» ұғымын білдіреді.

МЕРКІ АУДАНЫ

ОЙКОНИМДЕР, ГИДРОНИМДЕР, ОРОНИМДЕР

Әкімшілік орталығы – Меркі ауылы

Халық саны – 81 700 адам

Аудан аумағы 4300 шаршы шақырымды құрайды

Аудандағы ауылдық округтар саны: 14

Құрылған жылы: 27 желтоқсан, 1933 жыл.

Ерекшеліктері мен көрнекті орындары

Аудан аумағында көптеген тарихи-мәдени мемлекеттік маңызы бар Меркі қалашығы (VII-XII ғғ.) орналасқан.

Қалалар, жергілікті маңызы бар сәулет өнерінің ескерткіштері мен археологиялық нысандар – Жамбыл Жабаевқа, жерлес-сарбаздарға арналған ескерткіштер, шіркеу, Сыпатай батыр атындағы мазар, Жамбыл Жабаев мүсіні, темір дәуірінің қорымы, түріктердің «Меркі» ғибадатханасы, Аралтөбе салттық жиынтығы, Маханды қалашығы бар.

Меркі ауданы

Меркенский район

Орталығы – Меркі ауылы

Центр – аул Мерке

Әкімшілік-аумақтық бірліктер
Административно-территориальные единицы

р/с	Ауылдық (ауыл, кент) округтердің атауы Наименования аульных округов (аулов (аул), кент)	Ауылдық округтің бұрынғы атауы Прежнее наименование округа	Округ атауларының (орталығының) орыс тіліндегі атауы Наименования округов (центров) на русском языке	Округ орталығының атауы Наименование центра округа
1	2	3	4	5
1.	Ақарал ауылдық округі	Сарымолдаев а/о құрамынан бөлініп шыққан	Ақаралский аульный округ – аул Ақарал	Ақарал ауылы
2	Акермен ауылдық округі	Кеңес а/о құрамынан бөлініп шыққан	Акерменский аульный округ – аул Акеремен	Акермен ауылы
3	Ақтоған ауылдық округі	Жамбыл а/о құрамынан бөлініп шыққан	Актоганский аульный округ – аул Актоган	Ақтоған ауылы
4	Андас батыр ауылдық округі	Новокресеновка ауылдық округі	Андасбатырский аульный округ – аул Андас батыр	Андас батыр ауылы
5	Аспара ауылдық округі	Акермен а/о құрамынан бөлініп шыққан	Аспаринский аульный округ – аул Аспара	Аспара ауылы
6	Жамбыл ауылдық округі	жаңадан құрылған	Жамбылский аульный округ – аул Жамбыл	Жамбыл ауылы
7	Жанатоған ауылдық округі	жаңадан құрылған	Жанатоганский аульный округ – аул Костоган	Қостоган ауылы
8	Кеңес ауылдық округі	жаңадан құрылған	Кенесский аульный округ – аул Кенес	Кеңес ауылы

9	Меркі ауылдық округі	жаңадан құрылған	Меркенский аульный округ – аул Мерке	Меркі ауылы
10	Ойтал ауылдық округі	Ойтал кенті	Ойталский аульный округ – аул Ойтал	Ойтал ауылы
11	Тұрар Рысқұлов ауылдық округі	Меркі және Ойтал а/о құрамынан бөлініп шыққан	Т. Рысқұловский аульный округ – аул Тұрар Рысқұлов	Тұрар Рысқұлов ауылы
12	Қабылбек Сарымолдаев ауылдық округі	Кузьминка ауылдық кеңесі	Сарымолдаевский аульный округ – аул Қабылбек Сарымолдаев	Қабылбек Сарымолдаев ауылы
13	Сұрат ауылдық округі	Жаңатоған а/о құрамынан бөлініп шыққан	Суратский аульный округ – аул Сурат	Сұрат ауылы
14	Тәтті ауылдық округі	жаңадан құрылған	Таттинский аульный округ – аул Татти	Тәтті ауылы

Гидроним-дердің қазақша атауы	Гидроним-дердің орысша атауы	Гидроним-дер түрі (каз)	Гидроним-дер түрі (орыс.)	Аудан
Аспара	Аспара	өзен	р.	Меркі ауд. (Жамб. обл.) Чу обл. (Қырғ. Респ.) шек-нда
Үлкен Қайнар	Улькен Кайнар	өзен	р.	Меркі, Рысқұлов ауд.
Игермен	Игермен	өзен	р.	Меркі ауд.
Мақан	Макан	өзен	р.	Меркі ауд.
Алтытоған	Алтытоган	өзен	р.	Меркі ауд.
Қызтоғансай	Кызтогансай	өзен	р.	Меркі ауд.
Шошқалы	Шошкалы	өзен	р.	Меркі ауд.
Көлтоған	Кольтоган	өзен	р.	Меркі ауд.
Қарақау	Каракау	өзен	р.	Меркі ауд.
Тасшалак	Тасшолок	өзен	р.	Меркі, Рысқұлов ауд.
Ащыбұлақ	Ащыбулак	өзен	р.	Меркі, Рысқұлов ауд.
Тоғайтал	Тогайтал	өзен	р.	Меркі ауд.
Бұзықтоған	Бузыктоган	өзен	р.	Меркі ауд.
Құланқұдықсай	Куланкудыксай	өзен	р.	Меркі, Рысқұлов ауд.
Құрөзек	Курозек	өзен	р.	Меркі ауд.
Қоралас	Коралас	өзен	р.	Меркі ауд.
Токташ	Токташ	өзен	р.	Меркі (Жамб. обл.) және Чу обл. (Қырғ. Респ.) ауд-ы.
Шет Қайындысай	Шет Кайындысай	өзен	р.	Меркі (Жамб. обл.) және Чу обл. (Қырғ. Респ.) ауд-ы.
Қайындысай	Кайындысай	өзен	р.	Меркі (Жамб. обл.) және Чу обл. (Қырғ. Респ.) ауд-ы.
Құрысарықау	Курысарыкау	өзен	р.	Меркі, Шу ауд.
Қаратұма	Каратума	өзен	р.	Меркі (Жамб. обл.) және Чу обл. (Қырғ. Респ.) ауд-ы.
Қырқақты	Кыркакты	өзен	р.	Меркі ауд.

Ойранды	Ойранды	өзен	р.	Меркі (Жамб. обл.) және Чу обл. (Қырғ. Респ.) ауд-ы.
Ащыбұлақсай	Ащыбулақсай	өзен	р.	Меркі (Жамб. обл.) және Чу обл. (Қырғ. Респ.) ауд-ы.
Батыс Қызылауыз	Батыс Қызылауыз	өзен	р.	Меркі ауд.
Шығыс Қызылауыз	Шығыс Қызылауыз	өзен	р.	Меркі ауд.
Сұлусай	Сулусай	өзен	р.	Меркі ауд.
Үшбұлақ	Ушбулақ	өзен	р.	Меркі ауд.
Жүндібай	Жундыбай	өзен	р.	Меркі ауд.
Шетенді	Шетенды	өзен	р.	Меркі ауд.
Шөлсай	Шольсай	өзен	р.	Меркі ауд.
Қараңсай	Карансай	өзен	р.	Меркі ауд.
Ақтас	Актас	өзен	р.	Меркі ауд.
Тоқсанбай	Токсанбай	өзен	р.	Меркі ауд.
Тұйықтөр	Туйыктор	өзен	р.	Меркі ауд.
Абай	Абай	өзен	р.	Меркі ауд.
Жабай	Жабай	өзен	р.	Меркі ауд.
Шұқыршақ	Шуқыршақ	өзен	р.	Меркі ауд.
Қызыларық	Кызыларық	өзен	р.	Меркі, Рысқұлов ауд.
Ойтал	Ойтал	өзен	р.	Меркі ауд.
Жантайкөл	Жантайколь	өзен	р.	Меркі ауд.
Қызтоған	Кызтоған	өзен	р.	Меркі ауд.
Қарасу	Карасу	өзен	р.	Меркі ауд.
Молалы	Молалы	өзен	р.	Меркі ауд.
Боқтікен	Боктикен	өзен	р.	Меркі ауд.
Ақтікен	Актикен	өзен	р.	Меркі ауд.
Сасықбұлақ	Сасыкбулақ	өзен	р.	Меркі ауд.
Талдыбұлақ	Талдыбулақ	өзен	р.	Меркі ауд.
Қисықсұрат	Кисыксурат	өзен	р.	Меркі ауд.
Сұратсай	Суратсай	өзен	р.	Меркі ауд.
Қарасай	Карасай	өзен	р.	Меркі ауд.
Ақшешек	Акшешек	өзен	р.	Меркі ауд.

Жалаңаш	Жаланааш	өзен	р.	Меркі ауд.
Катринка	Катринка	өзен	р.	Меркі ауд.
Түзусұрат	Тузусураг	өзен	р.	Меркі ауд.
Жолдысай	Жолдысай	өзен	р.	Меркі ауд.
Қаралас	Каралас	өзен	р.	Меркі ауд.
Ешкілі	Ешкили	өзен	р.	Меркі ауд.
Үңгірлі	Унгирили	өзен	р.	Меркі ауд.
Есенқұлсай	Есенкулсай	өзен	р.	Меркі ауд.
Шолтағұл	Шолтагул	өзен	р.	Меркі ауд.
Қарақайнар	Карақайнар	өзен	р.	Меркі ауд.
Меркі	Мерки	өзен	р.	Меркі ауд.
Қашқансу	Кашкансу	өзен	р.	Меркі ауд.
Сүйіндік	Суйиндик	өзен	р.	Меркі ауд.
Бұрхантұрған	Бурхантурган	өзен	р.	Меркі ауд.
Айрық	Айрық	өзен	р.	Меркі ауд.
Ұзынбұлақ	Узынбулақ	өзен	р.	Меркі ауд.
Ақтасты	Актасты	өзен	р.	Меркі ауд.
Сұлудөнгелек	Сулудонгелек	өзен	р.	Меркі ауд.
Тұрлыбайсай	Турлыбайсай	өзен	р.	Меркі ауд.
Атабайсай	Атабайсай	өзен	р.	Меркі ауд.
Бұзылғанкөл	Бузылганколь	өзен	р.	Меркі ауд.
Аршалы	Аршалы	өзен	р.	Меркі ауд.
Шоқан	Шокан	өзен	р.	Меркі ауд.
Дөңгелексаз	Донгелексаз	өзен	р.	Меркі ауд.
Таяқсалды	Таяқсалды	өзен	р.	Меркі ауд.
Ұлусай	Улусай	өзен	р.	Меркі ауд.
Атжайлау	Атжайлау	өзен	р.	Меркі ауд.
Қасқасу	Касқасу	өзен	р.	Меркі ауд.
Ақсай	Ақсай	өзен	р.	Меркі ауд.
Шығыс Құмбел	Шығыс Кумбель	өзен	р.	Меркі ауд.
Құмбел	Кумбель	өзен	р.	Меркі ауд.
Есенаман	Есенаман	өзен	р.	Меркі ауд.
Кіші Меркі	Киши Мерки	өзен	р.	Меркі ауд.

Үңгірлі	Унгирли	өзен	р.	Меркі ауд.
Шымбұлақ	Шымбулак	өзен	р.	Меркі ауд.
Белсаз	Бельсаз	өзен	р.	Меркі ауд.
Сұлусай	Сулусай	өзен	р.	Меркі ауд.
Қисық	Кисык	өзен	р.	Меркі ауд.
Қарадодасай	Карадодасай	өзен	р.	Меркі ауд.
Жаманқарасу	Жаманқарасу	өзен	р.	Меркі ауд.
Қайнар	Кайнар	өзен	р.	Меркі ауд.
Жарарық	Жарарык	өзен	р.	Меркі ауд.
Бектібай	Бектибай	көл	оз.	Меркі ауд.
Майқұдық	Майкудык	көл	оз.	Меркі ауд.
Теріскенді	Терискенды	көл	оз.	Меркі ауд.
Жұмағұл	Жумагул	көл	оз.	Меркі ауд.
Соркөл	Сорколь	көл	оз.	Меркі ауд.
Басшеңгел	Басшенгель	көл	оз.	Меркі ауд.
Шеңгелді	Шенгельды	көл	оз.	Меркі ауд.
Қылшалы	Кылшалы	көл	оз.	Меркі ауд.
Қоңырбай	Конырбай	көл	оз.	Меркі ауд.
Тоғыз	Тогыз	көл	оз.	Меркі ауд.
Түйеқарын	Туйеқарын	көл	оз.	Меркі ауд.
Ақкөл	Акколь	көл	оз.	Меркі ауд.
Дөңгелекой	Донгелекой	көл	оз.	Меркі ауд.
Жалпақ	Жалпак	көл	оз.	Меркі ауд.
Кішішұқыр	Кишишукыр	көл	оз.	Меркі ауд.
Шұқыр	Шукыр	көл	оз.	Меркі ауд.
Сасық	Сасык	көл	оз.	Меркі ауд.
Жолмәмбет	Жолмамбет	көл	оз.	Меркі ауд.
Қосқұдық	Коскудык	көл	оз.	Меркі ауд.
Шөбекқұдық	Шобеккудык	көл	оз.	Меркі ауд.

Қарашолақ	Карашолак	көл	оз.	Меркі ауд.
1-Қарашолақ	Карашолак 1-е	көл	оз.	Меркі ауд.
Бает	Бает	көл	оз.	Меркі ауд.
Әкімбай	Акимбай	көл	оз.	Меркі ауд.
Солтүстік Әулікөл	Солтустик Аулиеколь	көл	оз.	Меркі ауд.
Әулікөл	Аулиеколь	көл	оз.	Меркі ауд.
Қарасарт	Карасарт	құдық	к.	Меркі ауд.
Қылшалы	Кылшалы	құдық	к.	Меркі ауд.
Қосқұлақ	Коскулак	құдық	к.	Меркі ауд.
Қисық	Кисык	құдық	к.	Меркі ауд.
Мақпалбай	Макпалбай	құдық	к.	Меркі ауд.
Қоржын	Коржын	құдық	к.	Меркі ауд.
Жаңа Тоғыз	Жана Тогыз	құдық	к.	Меркі ауд.
Бөлектүлей	Болектулей	құдық	к.	Меркі ауд.
Егізбай	Егизбай	құдық	к.	Меркі ауд.
1-Теріскенді	Терискенды 1-й	құдық	к.	Меркі ауд.
Теріскенді	Терискенды	құдық	к.	Меркі ауд.
Қосқұдық	Коскудык	құдық	к.	Меркі ауд.
Байтоқ	Байтоқ	құдық	к.	Меркі ауд.
Балта	Балта	құдық	к.	Меркі ауд.
Жылғаұлкен	Жылгаулькен	құдық	к.	Меркі ауд.
Қырықбақыр	Кырыкбакыр	құдық	к.	Меркі ауд.
Аяқтақыр	Аяктақыр	құдық	к.	Меркі ауд.
Қима	Кима	құдық	к.	Меркі ауд.
Бостандық	Бостандык	құдық	к.	Меркі ауд.
Ақұлкен	Акулькен	құдық	к.	Меркі ауд.
Шоқалақ	Шокалак	құдық	к.	Меркі ауд.
Қонақ	Конак	құдық	к.	Меркі ауд.

Құланды	Куланды	құдық	к.	Меркі ауд.
Майқұдық	Майкудык	құдық	к.	Меркі ауд.
Жыңғылды	Жынғылды	құдық	к.	Меркі ауд.
Бает	Бает	құдық	к.	Меркі ауд.
Жаманбұлақ	Жаманбулак	бұлақ	род.	Меркі ауд.
Иттамбұлақ	Иттамбулак	бұлақ	род.	Меркі ауд.
Сұлтанбек	Султанбек	бұлақ	род.	Меркі ауд.
Шортанды	Шортанды	бұлақ	род.	Меркі ауд.
Әулиеағаш	Аулиеағаш	бұлақ	род.	Меркі ауд.
Даукүл	Даукул	арық	ар.	Меркі ауд.
Совхозный	Совхозный	арық	ар.	Меркі ауд.
Жаңаарық	Жанаарык	арық	ар.	Меркі ауд.
Дүйсек	Дуйсек	өзек	лощ.	Меркі ауд.
Үмбетсай	Умбетсай	өзек	лощ.	Меркі ауд.
Қадырбексай	Кадырбексай	өзек	лощ.	Меркі ауд.
Қайыңды	Кайыңды	өзек	лощ.	Меркі ауд.
Шолақсай	Шолақсай	өзек	лощ.	Меркі ауд.
Мұздықора	Муздыкора	өзек	лощ.	Меркі ауд.
Тәтті	Татты	бөген	вдхр.	Меркі ауд.
Бұзылғанкөл	Бузылганколь	жылға	руч.	Меркі ауд.
Көлтоған	Кольтоган	тоған	пр.	Меркі ауд.

Оронимдердің қазақша атауы	Оронимдердің орысша атауы	Ороним түрлері (каз.)	Ороним түрлері (орысша)	Аудан
Боктікен	Боктикен	тау	г.	Меркі ауд.
Жаланапаш	Жаланапаш	тау	г.	Меркі ауд.
Шакпақты	Шакпақты	тау	г.	Меркі ауд.
Қаракия	Каракия	тау	г.	Меркі ауд.
Мұзды	Музды	тау	г.	Меркі ауд.
Әулие	Аулие	тау	г.	Меркі ауд.
Есенаман	Есенаман	тау	г.	Меркі ауд.
Өгізасу	Огизасу	асу	пер.	Меркі ауд. (Жамб. обл.) Талас обл. (Қырғ. Респ.).
Ақтас	Актас	асу	пер.	Меркі ауд. (Жамб. обл.), Талас обл. (Қырғ. Респ.).
Сарытөр	Сарытор	асу	пер.	Меркі ауд. (Жамб. обл.), Талас обл. (Қырғ. Респ.).
Қасқасу	Каскасу	асу	пер.	Меркі ауд.
Құмбел	Кумбель	асу	пер.	Меркі ауд. (Жамб. обл.) Талас обл. (Қырғ. Респ.).
Тұйықтөр	Туйыктор	асу	пер.	Меркі ауд.
Күнгейсандық	Кунгейсандык	асу	пер.	Меркі ауд.
Қызылауыз	Кызылауыз	асу	пер.	Меркі ауд.
1- Ақтас	Актас 1-й	асу	пер.	Меркі ауд.

Үшемшек	Ушемшек	асу	пер.	Меркі ауд.
1- Қызылқия	Кызылқия 1-й	асу	пер.	Меркі ауд.
Қызылқия	Кызылқия	асу	пер.	Меркі ауд.
Көтенүзбе	Котенузбе	асу	пер.	Меркі ауд.
Талдыбұлақ	Талдыбулақ	асу	пер.	Меркі ауд.
Шырғанақ	Шырғанақ	асу		Меркі ауд. (Жамб. обл.) и Талас обл. (Қырғ. Респ.).
Қалмақия	Калмаккия	асу	пер.	Меркі ауд.
Өтеміс	Отемис	төбешік	буг.	Меркі ауд.
Қарасу	Карасу	төбешік	буг.	Меркі ауд.
Құмжота	Кумжота	төбешік		Меркі ауд.
Асылбек	Асылбек	төбешік		Меркі ауд.
Балта	Балта	төбешік		Меркі ауд.
Сынтаскемер	Сынтаскемер	төбешік	буг.	Меркі ауд.
Жетітөбе	Жетытобе	төбешік		Меркі ауд.

МЕРКІ АУДАНЫ

(Мерки) – Меркі ауданының орталығы, ауыл, ауылдық әкімшілік округінің орталығы, темір жол стансасы. Облыс орталығы Тараз қаласынан шығысқа қарай 163 км, Қырғыз Алатауының етегінде, Меркі өзенінің жағалауындағы селеу, сұлыбас, бетеге, т.б. астық тұқымдасты шөптесін басым өскен тау алдының қоңыр, қызғылт қоңыр топырақты қоңыржай, ылғалды агроклиматтық белдемінде орналасқан. Іргесі орта ғасырларда қаланды. VI-VIII ғ-да керуен жолындағы ірі сауда орталығы болды. XII ғасырда ол белгілі Меркі қамалына айналды. Ауыл орталығында көне қамалдың жұрнағы осы күнге дейін сақталған. 1905 ж. Меркіде тұңғыш мектеп ашылып, бұл мектепте еліміздің ардагер азаматтары – Тұрар Рысқұлов, Қабылбек Сармолдаев, т.б. оқыған. Меркі ауданындағы бұрынғы шаруашылық субъектілері 1996 жылдан бастап өндірістік кооперативтер мен шаруа қожалықтарына өзгертілді. Ауылда 2 орта мектеп, кәсіптік мектеп, кітапхана, мәдениет үйі, мұражай, стадион, «Меркі» шипажайы, орталық аудандық аурухана, санэпидстанса, фельдшер-акушерлік пункт, т.б. мекемелер бар. Ауыл арқылы Тараз-Алматы, Тараз-Бішкек автомобиль жолдары және Тараз-Бішкек темір жолы өтеді.

Меркі – көне қала орны. Орны Меркі ауылының батыс шетінде. 1893-1894 ж. В.В. Бартольд жетекшілік еткен экспедиция зерттеген. 1936 ж. Жетісу археологиялық экспедициясы (жетекші А.Н. Бернштам), 1964-1980 ж. осы экспедицияның Луговой отряды (жетекшісі К.М. Байпақов), 1986-1987 ж. Қазақстан ҒА-ның Археологиялық экспедициясы (жетекшісі К.М. Байпақов) зерттеу жүргізген. Меркі Жетісудағы көне атауын сақтап қалған ескерткіштердің бірі. Меркі VIII ғ-дан бастап белгілі болған. Құдама, Ибн Хордатбек, әл-Мақдиси сынды орта ғасырлық зерттеушілердің еңбектерінде Меркі жайлы айтылған. Әл-Мақдиси еңбегінде «Меркі орта дәрежелі, бекінісі мен цитаделі бар қала» ретінде көрсетілген. Меркінің орны үлкен төбе тәрізді. Бір шеті жар қабақты. Солтүстік жағы 380 м, шығыс жағы 275 м, батыс жағы 250 м. Оңтүстік-батыс шетінде қамалдың қираған орны сақталған. Қамалдың бұрыштары күзет мұнараларымен күшейтілген. Қамалдың ішкі жағында төрт бұрышты алаң бар. Ол алаңда ескі құрылыс орындары сақталып қалған. Қамалдың батыс қабырғасы жағында биіктігі 4, 5 м болатын төбешік кезінде үлкен ғимараттың болғанын айғақтайды. Қаланың шахристаны төртбұрышты. Қазір ол биіктігі 3 м болатын төбешік. Шахристанның шет-шетінде мұнаралар болған. Мұнаралардың орны биіктігі 2 м болатын төбешік. Шахристан қамалының ұз. 500 м-ге жуық. Қазба жұмыстары барысында қаланың жоғарғы мәдени қабаты XI-XII ғ-ларға сәйкес келетіндігі айқындалды. Бұл кезеңдегі ғимараттар шикі кірпіштен салынған. 3, 5 м тереңдіктен кейін IX-X ғ-лар кезіндегі мәдени қабат басталады. Сол кезеңдегі мәдени қабатта құрылыс материалдары ретінде алебастр, тастар кеңінен қолданылған. Ең төменгі мәдени қабат – VIII ғ-лар кезеңіне сәйкес келеді. Төменгі мәдени қабаттан керамикалық ыдыстар, ою-өрнектермен

безендірілген плиталар табылды. Табылған заттар Меркінің кезінде гүлденген қалашық болғанын айғақтай түседі.

Меркі ауданы 26. 10. 1928 ж. құрылған. Ауданның аумағы 7, 1 мың км². Тұрғыны 74, 3 мың адам. Аудан аумағындағы 43 елді мекен, 1 кенттік және 12 ауылдық округтерге біріктірілген. Аудан орталығы Меркі ауылы. Ауданның оңтүстігі таулы келеді. Онда Қырғыз Алатауының Мүйіздіқара, Қараауыз, Құмбел, Қасқасу, Үңгірлі, Сандық, Шайсандық, Молалы таулары орналасқан. Ауданның орталық және солүстік бөліктері жазық. Солтүстігінде Мойынкүм құмына ұласып кетеді. Жер қойнауынан құрылыс материалдары, жер асты шипалы сулары (Меркі бұлақтары) барланған. Негізгі өзендері: Қайнар, Меркі, Ойтал, Аспара және олардың тармақтары Мөңке, Қызтоғансай, Тоғайтал, Қарақау, т.б. Өзендердің барлығы Қырғыз Алатауының солтүстік беткейінен бастау алып ауданның орталық бөлігін кесіп ағатын Қорағаты өзеніне құяды. Тау бөктерінде қара, қызғылт қоңыр, жазықта сұр, бозғылт сұр, шалғынды сұр және құмды топырақ таралған. Кейбір жерлерінде сор, сортаң топырақ кездеседі. Өсімдіктерден арша, жабайы жеміс ағаштары, жазық өңірлерде бұта, бетеге, жусан, жыңғыл, сексеуіл, қылша өседі. Жабайы жануарлардан тауда арқар, елік, суыр, қасқыр, түлкі, жазық жерлерде және қопалы-қорысты өзен-көл маңында қоян, саршұнақ, ақбөкен, т.б. кездеседі. Құстардан қырғауыл, кекілік, ұлар, бүркіт, сұңқар, қаршыға, т.б. мекендейді.

Ірі елді мекендері: Меркі (12, 9 мың адам), Меркі темір жол стансасы (4, 9), Жамбыл (6, 5), Сарымолдаев (8, 2), Нововоскресеновка (4, 7), Ойтал кенті (3, 8), Ақтоған, т.б.

Аудан жерінен Түркістан-Сібір, Луговой-Бішкек темір жолы, Алматы-Тараз респ. автомагистралі өтеді. Меркі ауданы аумағында көне Меркі қалашығының орны, Қара кемпір, Шаңырақ, Қаратөбе, Ұлысай, Атабайсай, Көржайлау, Жетітөбе, Ақтоған, Қарасай, Жамбыл, Мақанды, Майтөбе, т.б. ежелгі тарихи және мәдени қорғандар, бекіністер мен қалашықтардың орны көптеп кездеседі.

Жігімбай

(Жигимбай) – көне бекініс орны. Меркі ауданының Мөңке стансасынан 2 км жерде. Сыртқы көрінісі төртбұрышты, ауданы 24х24 м. Жігімбай топырақтан тұрғызылған дуалмен қоршалған. Дуалдың сақталған қалдығы 1 м-ден асады. Жігімбайды 1936 ж. археолог А.Н. Бернштам зерттеген. Археологиялық барлау кезінде құмыралар, қос құлақты қазандар және астық салатын күбі сынықтары табылған. Алынған материалдарға қарағанда б. з. VIII-X ғасырларда өмір сүрген тайпалардың тұрағы болған. Олар егіншілікпен, мал шаруашылығымен шұғылданған.

Кенес

(Кенес) – Меркі ауданындағы ауыл өзімен аттас ауылдық әкімшілік округтің орталығы. Аудан орталығы – Меркіден солтүстік-шығысқа қарай 33 км жерде, Аспара өзенінің жағалауындағы бидайық, нарғия, сұлыбас, т.б. шөптесін өскен қоңыр бозғылтым қоңыр топырақты тау алдының құрғақ жазығында орналасқан. Тұрғыны 2, 3 мың адам. Іргесі 1929 жылы қызылша өсіретін «Қазақстан» атты

ұжымшардың орталығы ретінде қаланды. Оның негізінде 1997 жылдан Кеңесте және округке қарайтын Жауғаш, Қояндысай, Кентай ауылдарында «Племзавод» акционерлік қоғамы құрылған. Ауылда орта мектеп, кітапхана, отбасылық-дәрігерлік амбулатория жұмыс істейді.

Қостоған

(Костоған) – Меркі ауданындағы ауыл, Жанатоған ауылдық әкімшілік округінің орталығы. Аудан орталығы – Меркі ауылынан шығысқа қарай 16 км жерде, сұлыбас, бетеге, т.б. астық тұқымдас шөптесіндер өскен, таудың қоңыр, қызғылт қоңыр топырақты жонды-қырқалы келген таулық аңғарында орналасқан. Тұрғыны 1, 9 мың адам. Ауыл 22-партсъезд атындағы қызылша өсіретін ұжымшардың орталығы болып келген. Оның негізінде Қостоғанда өндірістік кооператив және ЖШС құрылған. Ауылда орта мектеп, клуб, кітапхана, фельдшер-акушерлік пункт, т.б. мекемелер бар.

Ойтал

(Ойтал) – Меркі ауданындағы кент, өзімен аттас кенттік округтің орталығы. Аудан орталығы – Меркі ауылынан солтүстік-шығысқа қарай 10 км жерде, Ойтал өзені аңғарындағы бұта аралас сұлыбас, бетеге, қылқан боз, т.б. астық тұқымды шөптесін өскен қоңыр, қызғылт қоңыр топырақты тауаралық қоңыржай ылғалды агроклиматтық белдемінде орналасқан. Тұрғыны 3, 8 мың адам. Іргесі осы өңірден кен орындарының табылуына байланысты қаланды. 1932 жылдан қызылша өсіретін «Меркі» кеңшарының орталығы болып келді. Кентте орта, бастауыш мектептер, клуб, «Райхан» ЖШС-і, фельдшер-акушерлік пункт, т.б. мекемелері бар.

Пионер-1

(Пионер-1) – орта ғасырлық қалашық орны. Мерке ауылынан оңтүстік-шығысқа қарай 7-8 км жерде. 1988 ж. ҚазМУ (қазіргі әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті) археологиялық экспедициясы (жетекшісі М. Елеуов) ашып, зерттеген. Қазіргі орны көлемі 60х60 м, бұрыштары әлемнің төрт бағытына қарай бағытталған төбешік. Оны биіктігі – 1, 5 жал үйіндісі қоршап тұр. Жалда жеті мұнара орны анықталған. Олардың төртеуі дуалдың бұрыштарына, қалғандары ортасына орналасқан. Қалаға оңтүстік-шығыс қақпадан кірген. Үйінді жалдың сыртқы жағында ені 15-20 м, тереңдігі 1, 5 м ор орны бар. Табылған заттар мен қыш ыдыстар (құмыра, тостаған, көзе, т.б.) сынықтары қалашықты адамдар X-XII ғасырларда мекендегенін айғақтайды. Олар егін, мал шаруашылығымен айналысқан.

Плодовоягодное

(Плодовоягодное) – Меркі ауданындағы ауыл, Жамбыл ауылдық әкімшілік округі құрамында. Аудан орталығында – Меркі ауылынан оңтүстікке қарай 15 км жерде сұлыбас, нарғия, т.б. астық тұқымдас шөптесін өскен қоңыр, қызғылт қоңыр топырақты тау алдының қоңыржай ылғалды белдемінде орналасқан. Тұрғыны 1, 9 мың адам. Ауыл 1959-1997 ж. жеміс-жидек өсіретін «Меркі» кеңшарының бөлімшесі

болып келді. Оның негізінде Плодовоягодноеде 1997 жылдан «Меркі» өндірістік кооперативі және шаруа қожалықтары құрылды. Ауылда орта мектеп, клуб, фельдшер-акушерлік пункт, т.б. мекемелер бар.

Сарымолдаев ауылы

(Сарымолдаев) – Меркі ауданындағы ауыл, ауылдық әкімшілік округінің орталығы. Аудан орталығы Меркі ауылынан шығысқа қарай 5 км жерде, сұлыбас, бетеге, т.б. астық тұқымдас шөптесін өскен тауалдының қоңыр, қызғылт қоңыр топырақты қоңыржай ылғалды агроклиматтық белдемінде орналасқан. Тұрғыны 8, 2 мың адам. Ауыл 1991 ж. дейін Кузьминка деп аталып келген. Іргесі 30-жылдары қаланды. 1936-1997 жылдары қызылша өсіретін «Красный восток» ұжымшарының орталығы болып келді. Оның негізінде Сарымолдаев ауылында және округке қарасты Әкпенді, Ақарал, Ойтал ауылдарында «Жылыбұлақ» АҚ, «Ақарал», «Талдыбұлақ» ӨК-тері ұйымдастырылған. 5 орта, 1 орталау, 1 бастауыш мектеп, 2 мәдениет үйі, кітапханалар, 3 отбасылық-дәрігерлік амбулатория, 3 фельдшер-акушерлік пункт, т.б. мекемелер бар.

Сұрат

(Сұрат) – Меркі ауданындағы ауыл, ауылдық әкімшілік округі орталығы. Аудан орталығы Меркі ауылынан шығысқа қарай 18 км жерде, бұта аралас қылқанбоз, сұлыбас, т.б. астық тұқымдас шөптесін өскен қызғылт қоңыр, қара топырақты төбелі-жонды келген қоңыржай ылғалды тауаралық аңғарда орналасқан. Тұрғыны 1, 5 мың адамнан аса. Іргесі 1950 ж. қызылша өсіретін Киров атындағы ұжымшардың орталығы болып қаланған. Оның негізінде Сұратта 1997 жылдан «Сұрат» өндірістік кооперативі және бірнеше шаруа қожалықтары құрылды. Ауылда орта мектеп, клуб, кітапхана, фельдшер-акушерлік пункт, т.б. мекемелер бар. Сұрат арқылы халықаралық маңызы бар Тараз-Меркі-Бішкек автомагистралі өтеді.

Сыпатай

(Сыпатай) – орта ғасырлық қалашық. Меркі ауданы Сарымолдаев ауылының оңтүстік жақ шетінде. Алғаш рет 1940 ж. Жетісу археологиялық экспедициясы (жетекші А.Н. Бернштам) тауып, зерттеген. 1977 ж. Жамбыл облыстық тарихи-өлкетану музейінің экспедициясы (жетекшісі Қ. Байбосынов) зерттеу жүргізді. 1986 ж. ҚазМУ (қазіргі әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті) археологиялық отряды (жетекшісі М. Елеуов) жоспарын түсіріп, материалдар жинастырған. Сыпатай қалашығы төрткүл түріндегі ескерткіш. Оның бұрыштары әлемнің төрт тарапынан қараған. Көлемі 50х50 м. Қалашықты ені 8-10 м, биіктігі 1 – 1, 5 м үйінді жал, яғни бұрынғы бекініс қабырғалары қоршап жатыр. Зерттеу барысында құмырасы, көзе, саптаяқ, тостаған секілді сырсыз ыдыс сынықтары жинастырылды. Оларға қарағанда Сыпатайды тұрғындары Х-ХІІ ғасырларда мекендеп, егін егумен және мал өсірумен айналысқан деп пайымдауға болады.

Сыпатай батыр ауылы

(Сыпатай батыр) – Меркі ауданындағы ауыл, Ақарал ауылдық әкімшілік округтің құрамында. Аудан орталығы Меркі ауылынан шығысқа қарай 15 км

жерде, Меркі өзенінің жағалауындағы бұта аралас бетеге, сұлыбас, т.б. астық тұқымдас шөптесін өскен қоңыр, қызғылт қоңыр жапырақты тауалдының қоңыржай ылғалды агроклиматтық белдемінде орналасқан. Тұрғыны 1 мың адам. 1968-1997 ж. жеміс-жүзім өсіретін «Красно-Октябрь» кеңшарының бөлімшесі болып келеді. Оның негізінде, Сыпатай батыр ауылында 1997 жылдан «Сыпатай» ЖШС-і және бірнеше шаруа қожалығы құрылды. Ауылда орталау мектеп, т.б. мекемелер бар.

Тәтті

(Тәтті) – Меркі ауданындағы ауыл, темір жол стансасы, ауылдық әкімшілік округінің орталығы. Аудан орталығы – Меркі ауылынан солтүстікке қарай 45 км жерде, Қызтоғансай өзенінің Қорағатыға құйылар сағасында, боз жусан, эфемерлі сұр жусан аралас баялыш, күйреуік, ажырық, ши т.б. шөптесін өскен шалғынды, сұр топырақты аллювийлі-пролювийлі қуаң далада орналасқан. Тұрғыны 1, 3 мың адам. Ауыл 1962-1997 жылдары өзімен аттас қой өсіретін кеңшардың орталығы болып келді. Оның негізінде Тәттіде 1997 жылдан өндірістік кооператив ұйымдастырылды. Ауылда орта, бастауыш мектептер, клуб, отбасылық-дәрігерлік амбулатория, т.б. мекемелер бар. Тәтті арқылы Түрксіб темір жолы және Тараз – Алматы автомагистралі өтеді.

Тұрар Рысқұлов ауылы

(Тұрар Рысқұлов) – Меркі ауданындағы ауыл, Меркі ауылдық әкімшілік округтің құрамында. Меркі ауданының шығысында, бетеге, сұлыбас, көде, т.б. астық тұқымды шөптесін өскен құрғақ тауалды жазығында орналасқан. Тұрғыны 1, 0 мың адам. 1959-1997 ж. жеміс-жидек өсіретін «Меркі» кеңшарының бөлімшесі болып келді. Оның негізінде Тұрар Рысқұлов ауылында шаруа қожалықтары құрылды. Ауылда орталау мектеп, клуб, фельдшерлік пункт бар.

Жанатұрмыс ауылы

(Жанатұрмыс). Бұл елді мекен Қазақстанның оңтүстік жағында таулы аймақта орналасқан. Ауылдың аумағына Мойынқұмның біраз жерлері мен Тянь-Шань тауларының, оның ішінде Қырғыз Алатауының біраз сілемдері кіреді. Бұл жерден ежелгі Жібек жолындағы әйгілі қалалардың бірі – Құлан қаласына дейін 23-24 км болса, шығысындағы Меркі қаласының орнынан бой көтерген Меркі ауылына дейін 7-18 км жер. Сондықтан Құлан, Меркі қалаларына байланысты барлық тарихи мәселелер осы елді мекенді де шарпыған. Бұл жерде де моңғол шапқыншылығын басынан кешіріп, қазіргі кездегі жер атауларында олардың ізі қалған. Бұл атауларға төменде толығырақ тоқталамыз.

Жанатұрмыс ауылы Кеңес өкіметінің кезінде құрылған. Ол Ботбайдың Қожай аталығынан тараған Әлібек және Айбас руларына жататын екі ауылды біріктіреді. Ауылдың бұрынғы атауы осы екі рудың атына байланысты «Әлібек», «Айбас» деп аталған. Сондай-ақ Әлібек ауылын Сазқұдық деп те атайды. Өйткені ауылдың мекендеген жері сазды жер болып, одан құдық тез қазылып, тереңдемей – ақ су шығатын болған екен. Ол 1933-1934 жылдары колхоздастыру кезінде екі ауылдың біріктірілуінен жаңа ауыл жасалынып, аты «Жанатұрмыс» болып өзгерген.

Бұл жердің алғашында Сазқұдық аталуына байланысты елде мынадай аңыз әңгіме сақталған.

Қазіргі кезде ауылда 15-20 метрден су шығарылса, ол кезде қайнар бұлақ секілді 2-3 метрден-ақ су шыға берген екен. Шөбі майса келіп, ал жердің өзі былқылдақ болған. Сол жердегі тұрғындар құдықты да көп қазған екен. Содан барып алғаш «Сазды», кейін «Құдықты» дей жүріп, «Сазқұдық» аталған деседі.

Ал бұл жердің, сондай-ақ Әлібек ауылы, оған көрші Айбас ауылы деп аталынуы ағалы – інілі кісілердің есіміне байланысты дейді. Олар Бәйдібектің баласы Жарықшақтан тараған Дулаттың Ботбайының ішіндегі Қожайдың балалары. Қазір бұл жерде Қожай аталығынан тараған ұрпақтар тұрады.

Бұл жердің қазіргі атауы Кеңес өкіметі кезіндегі қаулы-қарармен қойылған, орысша «Жить по новому» делініп, Біраз жылдар осылай аталынып келіп, кейін қазақшалап «Жанатұрмыс» аталды.

Бұл мандағы таулардың, шоқылардың, сай, үңгір, асу, қыстаулардың аттары көп кездеседі. Оларға «Мөңке», «Жетітөбе», «Ойранды», «Қалмақия», «Қалмақ қашқан», «Көтен үзбе» т.б. жатады. Бұл жерлердің тарихы Ақтабан шұбырынды жылдарындағы қырғынмен байланысты. Сол кезде қазіргі «Жанатұрмыс» ауылының төмен жағын қыстау еткен қалмақ шонжарларының үйлерінің орны сақталған. Кейін қазақтар қалмақтарды қуғанда сол үйлерді қиратқан олар келе-келе үлкен-үлкен төбелерге айналған. Сол жер «Жетітөбе» делінеді. Сол жерге жақын жазықты Мөңке деп атайды. Ол – қалмаққа қарсы соғыста Меркі қаласына жақын осы аталып отырған жерлерді азат етуге қатысқан батыр. Бұдан кейін өрге қарай, яғни Жанатұрмыс ауылының таулы аймағы жағында «Ойранды» деп аталатын жер бар. Ол өзінің аты айтып тұрғандай қалмақтардың қазақтардан жеңіліп, ойраны шыққан жер. Ал «Қалмақия» – асу, оны салған қалмақтар. Қазақтардан қашқан қалмақтар, таудан асуы керек болған. Ал ондай асу болмағандықтан, олар сатылап жол жасаған. Бұл жолдың екі жағы терең де тік құз. Ол асу әлі де сақталған.

Бұдан басқа тау-тастардың Үштік, Сандықтас, Шыңырау, Көкқошқар деген атаулары бар.

Осының ішіндегі «Көк қошқар» атауына байланысты аңыз. Бір әйелдің ұлы болмаған екен. Ол құдайдан күні-түні ұл сұрайды. Аян келіп, құрбан шалып, Құдайдан ұл сұра дейді. Әйелдің тіпті союға тышқақ лағы жоқ екен. Өз ауылының байнан қошқар сұрап барады. Ол бермейді. Осыған мазаланған ерлі-айыптылар тау аралап кезіп кетеді. Сөйтіп қазіргі қошқар мүсінге келіп, назын айтып, ұйықтап кеткен екен. Бір уақыттан соң оянғанда, Құдайдың өзі көкпен түсірген қошқарды көреді. Кейіннен ол тас «Көкқошқар» делініп кетеді.

Қостоған

(Костоган) – Жамбыл облысының Меркі ауданындағы елді мекен. Аудан орталығы Меркі ауылының шығысында 19 км; Алматы-Ташкент автомоб. жолының бойына орналасқан. Халқы 1, 8 мың. Атау қос (екі деген сөз) + тоған (зат есім) сөздерінің қосылуынан жасалған атау. Мағынасы осы манда екі тоған болғанын білдіреді.

Ақермен

(Акермен) – елді мекен. Меркі ауданы. Ақ. (сын есім) + ермен (зат есім) сөздерінің қосылуынан жасалған. Ермен – шөп аты. Сонда атаудың мағынасы – бұл манда ақ ермен шөп өсетіндігін білдіреді.

Алтынарық

(Алтынарық) – е. м., Меркі ауданы. Алтын (сын есім мағынасында қолданылып тұрған зат есім) + арық (зат есім) сөздерінен қойылған атау. Мағынасы: «Суы мол жақсы арық» дегенді білдіреді.

Қарасу

(Қарасу) – е. м., Меркі ауданы. Қара (сын есім) + су (зат есім) сөздерінің бірігуінен жасалған атау. Топонимдік мағынасы: «бұлақ, қайнар суы» дегенді білдіреді.

Қайындысай

(Қайындысай) – е. м., Меркі ауданы. Қайынды (туынды сын есім) + сай сөздерінің бірігуінен жасалған атау. Мағынасы: «сайдың бойында қайынның көп өсетіндігін» білдіреді.

Аралқыстак

(Аралқыстак) – е. м. Меркі ауданы. Арал (зат есім) +қыстак (зат есім) сөздерінің қосылуынан жасалған атау. Мағынасы: «Қыстактың бұл өңірде аралға ұқсап, бөлектеніп жатқанын» білдіреді.

Беларық

(Беларық) – е. м. Меркі ауданы. Бел (зат есім) + арық (зат есім) сөздерінің қосылуынан жасалған атау. Қазақ тілінде бел «асу, кезең» мағынасынан басқа «орта», «тең құс» мағыналарында да қолданылады. Ендеше атаудың мағынасы «кезеннен, асудан аққан арық» немесе «отар арық» дегенді білдіруі ықтимал.

Ақкөзқайнар

(Аккозқайнар) – а. Меркі ауданы.

Ақ (сын есім) + көз (зат есім) + қайнар (зат есім) сөздерінің бірігуінен жасалған күрделі атау. Мұндағы көз және қайнар сөздері бұлақтың басталатын жерінде жерасты суының бұрқырап шығып жатқанын білдіреді. Бұлақтың көзі деп су шығып жатқан тесікті айтса, қайнар деп судың жер бетіндегі қайнап жатқан су сияқты бүлк-бүлк етіп жатқан көрінісін білдіреді. Сонымен атаудың мағынасы жерасты суы бастау көзінен қатты қайнап шығып, ағарып жататынын білдіреді.

Аққайнар

(Аққайнар) – а. Меркі ауданы.

Ауыл тұрғындарының ұсынысына орай, ҚР Үкіметінің жанындағы Мемлекеттік ономастика комиссиясының 22.07.1995 ұйғарымы бойынша Киров ауылы өзгертіліп, тарихи аты қалпына келтірілді де, Аққайнар ауылы болып аталды.

Ақ (сын есім) + қайнар (зат есім) сөздерінен жасалған атау. Қайнар деп жерасты суының бұрқырап шығып бүлк-бүлк етіп жатқан бастауды айтады. «Таза мөлдір, тұнық бастау» мәніндегі атау. Атаудың мағынасы туралы екі түрлі жорамал айтуға болады: біріншіден, бұлақ басы ақ топырақты жерден басталуы мүмкін, яғни бұлақ басының топырағы ақ болғандықтан осылай аталуы мүмкін, екіншіден, бұлақ көзі – қайнар суы жерден бұрқырап, ағарып шығып жатуына да байланысты болуы ықтимал.

Гранитогорск

Гранитогорск – к. Меркі,
(Гранитогорск) – кент. Мойынкүм ауданы.

Орыс тіліндегі гранит (тас) және гора (тау) деген сөздерінен жасалған атау. Мағынасы: «бұл маңдағы тауларда гранит тас көп» дегенді білдіруі мүмкін.). Қордайдың қызыл граниті сапасы жағынан Украинаның, Оралдың, Кореяның гранитінен кем емес.

Екпінді

(Екпинды) – а. Меркі ауданы.

Екпін (зат есім) + ді (зат есімнен сын есім тудыратын жұрнақ) жолымен жасалған атау. Еңбек үлкен қайрат күшпен атқарылады.

Жауғаш батыр

(Жаугаш батыр) – а. Меркі ауданы.

Абылай ханның әскери қолбасшысы, елші, Ұлы жүздің дулат тайпасының ботпай руының қоралас аталығынан шыққан Жауғаш Қырбасұлының (1733-1782) есімін мәңгі есте қалдыру мақсатында қойылған ауыл аты.

Жауғаш Қырбасұлы – (1738-1787) Абылай ханның белгілі мәлімгерлерінің бірі, атақты батыр, қолбасшы, өз дәуірінің көрнекті қайраткері. Шыққан тегі – Ұлы жүздің дулат тайпасының ботпай руынан. Қазіргі Алматы облысының жерінде туып, Жамбыл облысының жерін мекендеген. Оның ер-тұрманы, қару-жорағы қазіргі таңда Меркедегі өлкетану мұражайында тұр.

Ол-бітімшіл мәмілегер, Қазақ хандығының 1756-1758 жылдардағы Қытаймен Келісімге келуіне, 1770-1774 жылдардағы Қырғыздармен қақтығысының нәтижелі аяқталуына ерекше еңбек сіңіреді.

Жауғаш батыр 49 жасында өз ажалынан қайтыс болады. Халқы аяулы батырын арулап жуып, сүйегін Түркістанда Қажы Ахмет Иассауи кесенесіне қойған.

Интернациональный

(Интернациональный) – кент. Меркі ауданы.

Кентай

(Кентай) – а. Меркі ауданы.

Кісі атына қойылған атау.

Қазақдиқан

(Қазақ Дикан) – а. Меркі ауданы.

Қазақ (зат есім) + диқан (зат есім) сөздерінің тіркесуінен жасалған атау. Еңбекші диқандар құрметіне қойылған атау.

Қызылқыстақ

(Қызылқыстақ) – а. Меркі ауданы.

Қыстақ топырағының не тасының қызылдығына байланысты аталса керек.

Қызылсай

(Қызылсай) – а. Меркі ауданы.

(Қызылсай) – тар. жер, а. Қордай ауданы.

Қызылсай атының қойылу себебі – сол ауылда ертеде болған қанды оқиғаға байланысты болыпты. XX ғ. басында орыс патшасы қазақ жастарын І дүниежүзілік соғысқа алмақшы болғанда, бүкіл ауыл әскерге адам беруге қарсы болып, таудағы үңгірге қашып тығылған. Оларды ұстап алып, үлкен-жасының бәрін шетінен өлтірген. Сол қырғында қаза тапқандардың қаны ауыл ортасындағы үлкен саймен төменге қып-қызыл болып аққан екен. Сол себепті ауылды Қызылсай деп атапты.

Меркі

(Мерке) – а. о. Меркі ауданы,

Мағынасы түсініксіз атау. Алайда орта ғасырларда меркіттер түркі тайпалары ретінде айтылады. Меркіт – меркит этномимі, әсіресе, Рашид-ад-дин еңбегінде жиі кездеседі. Олар далалық және ормандық меркітттер деп екіге бөлінеді. Ормандық меркітттер – аңшылықпен күн көретін тайпалар деп баяндайды. Біздіңше, осы аңшы руларды мерке, мерген деп атап, оған – т көптік жалғауы қосылғанда, көне түркі монғол тілдерінде жұрнақ қосылғанда сөз аяғындағы – н дыбысы түсіп қалатын заңдылыққа сай меркіт аталса керек. Сонда атаудың мағынасы мергендер (меркендер) дегенді білдіріп, бұл рулардың аңшылық кәсібімен шұғылданатын дәл білдіретін болған. Меркі атауына қатысты гидроним бар.

Меркі санаторий ауылы

(Санаторий Мерке аулы) – а. Меркі ауданы

Бұл ауылда халықтың денсаулығын түзейтін демалыс және емделу орны болғандықтан ауыл солай аталған.

Мыңқазан

(Мынқазан) – а. Меркі ауданы.

Ауыл тұрғындарының ұсынысы бойынша ҚР Үкіметінің жанындағы Мемлекеттік ономастика комиссиясының 24.06.1998 ж. ұйғарымы бойынша Ворошилов ауылының аты өзгертіліп, бұрынғы тарихи аты қалпына келтіріліп, Мыңқазан ауылы аталды. Бұл этномәдени тұрғыда қойылған атаудың уәжіне қарағанда, бұл жерде «көптеген, тіптен бірнеше жүз қазан асылып, үлкен бір той-думан болғандықты» білдіреді.

Мықанды

(Мыханды) – а. Меркі ауданы.

Атаудың мән-мағынасы жайды бұрынды-соңды айтылған пікірді кездестіре алмадық. Егер атаудың бірінші сыңарындағы мых сөзінің бастапқы тұлғасын мық – «шеге» деп қарар болсақ, ан қосымша, алды (сын есімнен зат есім тудырушы), географиялық атауларда жиі қолданылатын қосымша екені бесенеден белгілі. Олай болса, Мыханды – «шегелі, шегесі көп» деген мәнді берер еді. Бірақ бұл атаудың негізгі, бастапқы мағынасын білдіре алмайтыны сөзсіз. Сондықтан бұл атаудың шығу төркінін әлі де іздестіре беру ләзім болмақ.

Тескентоған

(Тескентоған) – а. Меркі ауданы.

Ауыл тұрғындардың ұсынысына орай, ҚР Үкіметінің жанындағы Мемлекеттік ономастика Комиссиясының 24.12.1999 ж. ұйғарымы бойынша Қызылту ауылы өзгертіліп, бұрынғы тарихи аты қалпына келтіріліп, Тескентоған ауылы болып аталды.

Шалдуар

(Шалдуар) – а. Меркі ауданы.

Бұл атау сөздің мағынасы өзбек және қырғыз тілдерінде сақталған. Өзбекше «чалдивар» – разг. заброшенный, запущенный двор, развалины (Узб.-русс. словарь. М., 1959, 513 б.). Қырғызша «чалдыбар» – зат. қандай да бір бүтін нәрсенің қирап, бүлінген қалдығы. Чалдыбары чыгуу – бұзылу, тамтығы шығу, керектен шығу. Бұл үй чалдыбары шыққан ескі үй екен. (Бөкенбаев)... (Қырғыз тілінің түсіндірме сөздігі. Фрунзе, 1965, 678-бет).

Академик К.К. Юдахин бұл сөзді былай түсіндіреді:

«Чалдыбар ир. 1. старые развалины, руины (остатки древних поселений), қаланың чалдыбары развалины города; үйдүн чалдыбары развалины строения» (К.К. Юдахин. Киргизско-русский словарь. М., 1965, стр. 839.).

Шалдуар – (ор. челдовар) – елді мекен, әуелде ескі қорған аты (Жамбыл облысы). А. Бернштам бұл атаудың аяққы (әуелгі) – вар форманты ескі иран – соғды тілдерінен кезігетін тау шатқалдарына тән элемент (А.Н. Бернштам, Дренвн-тюрк. элем. в этноген. Средн. Азии., стр. 34) дейді. М. А. Мамедов сир. – иран тілдеріне тән бар//вар//пар элементтері Орта Азия, Арғы Кавказ топонимдерінен Гадживар, Махмудвар, Мұсавар түрлерінде көрініс беретін және олардың «мекен, орын – жай, киіз үй, тіпті семья, тайпа мәндеріне де қатысты кең мағыналы форманттар екенін ескертіпті. Бұл деректерден біз сөз боп отырған атаудың бірінші компонентінің де иран тілдес этникалық мәні болуы талассыз деп айта аламыз. (Е. Қойшыбаев, 236-б.).

Молалы

(Молалы) – өзен.

Қайнар өзен алабында, Меркі ауданы жерімен ағады. Ұз. 30 км. Бастауын Қырғыз Алатауының солтүстік беткейінен алады. Өзеннің өн бойы тік жарқабақты. Таудан шыққаннан кейін аңғары біраз кеңейеді де Қайнар өзеніне оң жағынан құяды. Қар, жауын-шашынмен толығады.

Меркі

(Мерке) – өзен.

Шу өзені алабында, Меркі ауданының жерімен ағып өтеді. Ұз. 100 км, су жиналатын алабының аум. 645 шаршы км. Өзен Қырғыз Алатауының солтүстік беткейіндегі мұздықтардан басталып, Шимен а. тұсында Қорағаты өзеніне құяды. Аңғары жоғары ағысында тар шатқалды, төменде кеңейеді. Мұздық, жауын-шашын суымен толығады. Жылдық орташа су ағымы Бейсе бейітінен жоғары 2 км жерде 3, 2 м/с. Қырғыз Алатауының мұзды аймақтарынан бастау алып, 40-50 шақырымдай тау шатқалдарынан аққан шағын өзен – бұлақтардан су жиналып, бір арнамен ағыны күшті өзен болып, жазықтағы елді мекенге қарай жөңкіледі. Ертеректе ары-бері көшіп-қонып жүрген малшылар, жүргіншілер бұл өзеннен белі мықты атпен және түйемен ғана өтіп отырған. Қазір таудан шыға берістегі өзен арнасы бірнеше бөлікке бөлініп, бетон каналдар арқылы жазықтағы егістік алқаптарды суаруға пайдаланылады. Одан артылған өзен суы, егістіктен шыққан сарқынды су құм мен далалы аймақты қақ жарып өтетін Қорағаты өзеніне барып құяды.

Қарақау

(Қарақау) – Қорағаты алабындағы өзен.

Меркі ауд. жерімен ағады. Ұз. 50 км, салаларымен қоса есептегенде 114 км-ге жетеді. Бастауын Қырғыз Алатауының солтүстік беткейінен алып Аспара өзеніне сол жағынан құяды. Өзеннің басым бөлігі тар шатқалмен ағады. Қар, жауын, жерасты суымен толығады. Жағалауы жайылым және шабындық Төменгі ағысында су егіс суаруға пайдаланылады.

Қызтоғансай

(Қызтоғансай) – Меркі ауданындағы өзен.

Шу алабында. Ұз. 56 км, су жиналатын алабы 279 шаршы км. Қызтоғансай Талас Алатауының Солтүстік беткейінен басталып, жоғарғы ағысы Тәтті ауылы тұсында Қорағаты өзеніне құяды. Жағасы тік жарлы, ағыны қатты. Қар, жаңбыр, жерасты суымен толығады. Егіс суаруға пайдаланылады.

Аспара

(Аспара) – аудандағы екі ірі өзеннің біреуі. Ол да Меркі өзені секілді Алатаудың солтүстік беткейінен бастау алып, Қорағаты өзеніне барып құяды. Ұзындығы 108 шақырым болатын бұл өзеннің суын шекаралас Қырғызстан Республикасының елді мекендері де егіндік алқаптарын суғаруға пайдаланады. Тау аралығындағы арнасы тар, тік жарлы, жазықтықта арнасы кеңиеді. Аспара таулы алқапта қар, жауын, қайнар суы арқылы көбейіп, далалы аймаққа шыққанда бірнеше тарамға бөлінеді. Сондай-ақ Аспара Шуға құятын өзен аты және сол аттас көне қоныстың орны. Тарихи, түркілер қонысы. Этнотопоним. Аз немесе аз тайпаларының бір парасы мағынасын береді. Екінші компоненттегі қатаң п әсерінен з дыбысы с түрін қабылдаған, ассимиляцияланған.

Қорағаты

(Қорағаты) – бұл өзен ерте заманда өткел бермейтін Қорағаты дариясы атанған, жаратылысы басқа өзендерден ерекше, табиғатта сирек кездесетін ағымбағыты батыстан шығысқа қарай ағатын өзен. Алатаудан бастау алатын Меркі, Аспара өзендерінің тармақтары Мықанды, Көлтоған, Ойтал, Қызтуған және басқа өзендердің суы осы Қорағаты өзеніне барып құяды. Бұл өзен Т. Рысқұлов атындағы ауданның Қорағаты кеңшарынан бастау алып, батыстан шығысқа қарай ағатын бірден-бір өзен. Луговой – Шу темір жолының солтүстік бетінде яғни құмды аймақтың оңтүстік шетімен ағады. Меркі, Т. Рысқұлов аудандары тұсындағы Алатаудан бастау алатын үлкен, кіші өзендердің бәрі осы Қорағаты өзеніне келіп тоғысады.

Қасқа су

(Қасқа су) – тау ішіндегі қайнарлардан шыққан су қасқая ағып, төменде ағып жатқан Меркі өзеніне келіп қосылғандықтан осылай атаған.

Үлкен Шу каналы

(Үлкен Шу) – Луговой-Бішкек темір жолының төменгі жағында Қырғызстан Республикасынан шығатын канал. Бұл каналды қолмен қазу жұмыстары колхоздар ұйымдастырылғаннан кейін қолға алынды, яғни Ұлы Отан соғысы басталған 1941 жылға дейін канал Қырғызстан Республикасының Қайыңды елді мекеніне дейін қазылып, тоқтап қалды. Соғыс аяқталып, канал қазу қайта қолға алынды. Бұл жұмыстарға Меркі ауданының барлық колхоздарынан жүздеген адамдар қатыстырылды. Әр колхоздың адамдары канал қазатын жерді бөліп-бөліп алып, топрағын қол арбамен сыртқа шығарады. Үлкен Шу каналы Т. Рысқұлов ауданы «Қарақыстақ» ауылдық округіне қарасты Аязби деп аталатын жерге дейін қазылған. Бұл канал арқылы 11-12 текше метр су ағады. Мұнымен Меркі ауданы тұтас, Т. Рысқұлов ауданының бір бөлігі егістік алқапты суғарған.

Астау көл

(Астау) – Қарақыстақ тау қойнауындағы көл атауы. Астау ыдысқа ұқсап тұрғандықтан осылай аталған.

Бұзылған көл

(Бұзылған) – Алатау ішіндегі көл атауы. Бұрындары үлкен көл болған. Қатты нөсер жаңбырдың салдарынан көл толып кетіп, ернеуінен асқан да жырылып, төмен қарай ағып кеткен.

Көккөл

(Көккөл) – Қарақыстақ деп аталатын тау аңғарында. Диаметрі 100 метрдің төңірегінде болатын бұл көлдің табанына үңілес көкпенбек болып жатады. Сондықтан солай атаған.

Сарыкөл

(Сарыкөл) – тау аңғарындағы көл. Су мөлдірлігінен табаны сарғыш түсті болғандықтан осылай атанған.

Қайыңдысай

(Қайыңдысай) – Қырғызстан Республикасынан бастау алатын өзен.

Өзен суы егінді алқаптарды суғарады. Ойранды деген сөз қазақта да қырғызда да бар. Алайда, көне көз қариялардың айтуынша бұл жолға «Ойранды» сөзі қырғыз ағайындардан шыққан көрінді. Өйткені дәл осы Оранды өзенінің маңында бір кездері қырғыз – қазақтың арасында қатты соғыс болған көрінеді. Екі жақтан да адам шығыны көп болғандықтан қырғыз ағайындар бұл жерді «Ойран болады, Ойранды» деп атап кеткен. Осы өзеннің Қырғыз Республикасына қарасты жоғарғы сағасындағы елді мекеннің бірін қырғыз елі «Ойранды» аулы деп атаған.

Балатоған

(Балатоған) – Қызыл таң ауылының үстіңгі жағында аты айтып тұрғандай кішігірім, ені үлкендеу тоған болған. Бірақ қазір ол тоғанның суы тартылып кеткен.

Көлтоған

(Көлтоған) – Қызыл таң ауылының оңтүстік қапталында яғни ауылдың үстіңгі жағында қолдан жасалған көл. Осы байламта бөгенді Тұрлыбай батыр халықты ұйымдастырып, жасаттырған.

Шоңтоған

(Шонтоған) – Меркі өңірінің адамдары егіншілікпен айналыса бастаған шақта Меркі өзенінен батысқа қарай Алатаудың етегімен көлденең тартылған тоған. Қазір бұл тоған бөгені темір-бетонмен каналға қапталған.

Ойтал

(Ойтал) – Меркі өзенінің төменгі сағасы, яғни Екпінді мен Сарымолдаев елді мекенінің ортасынан ағып отетін өзен. Бұл өзен Ойтал елді мекеніне дейін жалғасады.

Қызтуған

(Қызтуған) – бұл өзен Меркі өзенінің төменгі сағасынан бастау алып, Қорағаты өзеніне барып құяды. Бірақ бұл өзеннің суы қазіргі шақта тартылып кеткен. «Қызтуған» деп атауының себебі ілгерірек уақытта бір атақты бақуатты кісі көптен бері нәрестелі болмай жүргенде әйелі екіқабат болыпты. Үй иесі үйінде жоқ кезінде әйелі өзен жағасында босанып, қыз туыпты. Содан «Қызтуған» деп атанып кеткен.

Сарықұдық

(Сарықұдық) – «Сарқобы» мал жайылым учаскесінде қалың қамыс өсіп тұратын жерден құдық қазылған. Құдық маңында өскен қамыстың сарылығы қосылып «Сарықұдық» аталған.

Қызылқайнар

(Қызылқайнар) – тау аңғарындағы бұлақ, қызыл тастың ортасынан қайнар шыққандықтан осылай аталып кеткен.

Ұзынбұлақ

(Ұзынбулақ) – таудағы қайнарлардан шығатын бұлақ. Күнгейсандықтан бастау алып, Меркі өзеніне келіп құйылады.

Бетон канал

(Бетон) – Меркі өзенінің арасымен бетон канал салынған. Ол 1-ші ГЭС-тің түбінен тіке төмен қарай тартылып, Екпінді ауылын қақ жарып, Луговой-Бішкек темір жолының астындағы Үлкен Шу каналына барып құйылады.

Ленин жол байламасы

(Ленин) – Тәтті ауылдық округіне қарасты Ақ жол елді мекенінің оңтүстік бетінде егіндік алқапты суару үшін қолдан жасалған үлкен су қоймасы.

Қайнар

(Кайнар) – Қорағаты алабындағы өзен.

Меркі ауданының жерімен ағып өтеді. Ұз. 58 км, су жиналатын алабы 187 км². Қырғыз Алатауының солтүстік беткейімен басталып, Қорағаты өзеніне оң жағынан құяды. Ірі саласы – Молалы (ұз. 21 км). Жоғарғы ағысы тар шатқалмен ағады, орта және төменгі ағысында жазыққа шығып арнасы кеңейеді. Қар, жаңбыр және жерасты суымен толығады. Көктем айларында тасиды. Өзен аңғары жайылым. Суымен Меркі ауданының егістігі суарылады.

Тоғайтал

(Тоғайтал) Меркі ауданындағы өзен. Шу өзені алабында ұзындығы 62 км, су жинау алқабы 302 км². Қырғыз Алатауының солтүстік беткейінен басталып, Тасөткел елді мекені тұсында Құрағаты өзеніне құяды. Аңғары тар, ені 1, 5 км. Арнасы шоңғал тасты, қар, жаңбыр суымен қоректенеді. Орташа жылдық су шығыны Ойтал ауылы тұсында 0, 52 м³/сек. Егін суарады.

Тоқтас, Тоқташ

(Токтас) – Шу алабындағы өзен.

Меркі, Шу аудандарының жерімен ағады. Өзеннің жалпы ұзындығы 115 км, Қазақстан аумағындағы ұзындығы 32 км, су жиналатын алабының аумағы 660 км². Тоқтас Қырғыз Алатауының мұздықтарынан бастау алады. Қырғызстанда Шоққайыңды, Қарабалта деп аталады. Төменде Тасөткел бөгеніне құяды. Жоғары және орта арнасы тік жарқабақты, терең шатқалдардан тұрады. Тау алды жазығына (Шу аңғарына) шыққаннан кейін аңғары кеңейеді. Қар, мұздық, жерасты суларымен толығады. Желтоқсан – ақпан айларында суы қатады. Өзен жағалауы шабындық. Суы аудан шаруашылықтарының егістігіне пайдаланылады.

Молалы

(Молалы) – өзен.

Қайнар өзені алабында, Меркі ауданының жерімен ағады. Ұз. 30 км. Бастауын Қырғыз Алатауының солт. беткейінен алады. Өзеннің өн бойы тік жарқабақты. Таудан шыққаннан кейін аңғары біраз кеңейеді де, Қайнар өзеніне оң жағынан құяды. Қар, жауын-шашынмен толығады.

Ойранды

(Ойранды) – Қорағаты алабындағы өзен.

Қырғыз Алатауының солтүстік сілемдерінен бастау алып, Меркі, Шу аудандары аумағымен ағып, Қорағаты өзеніне оң жағынан құяды. Ұз. 100 км, су жиналатын алабы 640 км². Қар, мұздық, жаңбыр суымен толығады. Көктем айларында тасиды. Бастауында (Қырғызстан жерінде) Жарлықайың деп аталады. Жоғарғы арнасы тік жарлы, төменде жазыққа шығып, арнасы кеңейеді. Суы егін суаруға пайдаланылады.

Ойтал

(Ойтал) – өзен.

Қорағаты өзенінің алабында, Меркі өзенінің оң тармағы. Ұз. 68 км. Меркі ауданы жерімен ағып, Қорағаты өзеніне оң жағынан құяды. Меркі өзені тау алды жазығына шыққаннан кейін Ойтал кентінен төменіректе (8 км) Меркі өзеніне қосылады. Қорағатыға құяр тұсында Тоғайтал деп аталады. Қар, жауын-шашын суымен толығады. Суы егістік суаруға пайдаланылады.

Тарылған

(Тарылған) – өзен.

Шу алабында. Меркі, Шу аудандары жерімен ағады. Ұз. 42 км, су жиналатын алабы 185 км². Кіндіктас тауының оңтүстік-батыс беткейінен бастау алып Шу өзеніне 10 км жетпей тартылып қалады. Жағасы өн бойы жарлы келген. Қар, жерасты суымен толығады. Көктемде деңгейі көтеріліп тасиды. Жаз айларында қара суларға бөлініп қалады. Жағалауы шабындық егін суаруға пайдаланылады.

Қызтоған, Қызтоғансай

(Қызтоған) – Меркі ауданындағы өзен. Шу алабында. Ұзындығы 56 км, су жиналатын алабы 279 км². Қызтоған Талас Алатауының солтүстік беткейінен басталып, жоғары ағысы Тәтті ауылы тұсында Қорағаты өзеніне құяды. Жағасы тік жарлы, ағыны қатты. Қар, жаңбыр, жерасты суымен толығады. Егіс суаруға пайдаланылады.

Құмбел

(Кумбел) – Қырғыз Алатауындағы асу. Қазақстан мен Қырғызстан Республикасы шекарасында. Жамбыл облысының Меркі ауданында, Меркі өзенінің бастауында орналасқан. Абсолютті биіктігі 3247 м. Құмбелден мамыр – қыркүйек айлары аралығында салт атты адам ғана өте алады.

Қаратау

(Қаратау) – тау. Теріс Ащыбұлақ бөгенінің шығысында, Үлкен Бурылтау тауының оңтүстігінде орналасқан.

Шакпақты

(Шакпақты) – тау. Гранитогор кентінің оңтүстік-батысында, Меркі және Аспара өзендерінің аралығында орналасқан.

Ақтас

(Ақтас) – асу. Гранитогор кентінің оңтүстік-батысында, Тұзасу асуының оңтүстік-шығысында орналасқан.

Сарытөр

(Сарытөр) – асу. Гранитогор кентінің оңтүстік-батысында, Тұзасу асуының оңтүстік-шығысында орналасқан.

Қасқасу

(Қасқасу) – асу. Гранитогор кентінің оңтүстік-батысында, Тұзасу асуының оңтүстік-шығысында орналасқан.

Шырғанак

(Шырғанак) – асу. Гранитогор кентінің оңтүстік-батысында, Тұзасу асуының оңтүстік-шығысында орналасқан.

Өтеміс

(Өтеміс) – төбешік. Тәтті ауылының солтүстік-батысында, Құмқұдық көлінің солтүстік-шығысында орналасқан.

МОЙЫНҚҰМ АУДАНЫ

ОЙКОНИМДЕР, ГИДРОНИМДЕР, ОРОНИМДЕР

Әкімшілік орталығы – Мойынқұм ауылы

Адам саны – 32 300 адам

Аудан аумағы 50 400 шаршы шақырымды құрайды

Аудандағы ауылдық округтар саны: 16

Құрылған жылы: 31 желтоқсан, 1964 жыл

Ерекшеліктері мен көрнекті орындар

Аудан аумағында көптеген тарихи-мәдени мемлекеттік маңызы бар – екі мәрте Социалистік Еңбек Ері болған Ж. Қуанышбаевтың мүсіні тұрғызылған. (1962 жыл, Б. Түлеков, сәулетші Т. К. Басенов).

Қалалар, жергілікті маңызы бар сәулет өнерінің ескерткіштері мен археологиялық нысандар – жерлес-сарбаздарға арналған ескерткіштер, Ж. Қуанышбаев ескерткіші, С. Сейфуллин мүсіні, Қырбас мүсіні, Аяқ-Төбе қалашығы, Бала- Ақтөбе, Қойшыман, Гүлшара, Төрткүл қалашықтары, қола дәуірінің қорымы мен тасқа қашалған суреттер бар.

Мойынқұм ауданы

Орталығы – Мойынқұм ауылы

Әкімшілік-аумақтық бірліктер

Административно-территориальные единицы

Мойынқұмский район

Центр – аул Мойынқұм

р/с	Ауылдық (ауыл, кент) округтердің атауы Наименования аульных округов (аулов (аул), кент)	Ауылдық округтің бұрынғы атауы Прежнее наименование округа	Округ атауларының (орталығының) орыс тіліндегі атауы Наименования округов (центров) на русском языке	Округ орталығының атауы Наименование центра округа
1	2	3	4	5
1.	Ақбақай кенттік округі	Мирный к/о құрамынан бөлініп шыққан	Ақбақайский поселковый округ – поселок Ақбақай	Ақбақай кенті
2	Ақсүйек кенттік округі		Ақсүйекский поселковый округ – поселок Ақсүйек	Ақсүйек кенті
3	Биназар ауылдық округі	Бірлік а/о құрамынан бөлініп шыққан	Биназарский аульный округ – аул Биназар	Биназар ауылы
4	Бірлік ауылдық округі	Коминтерн ауылдық кеңесі	Бирликский аульный округ – аул Бирлик	Бірлік ауылы
5	Қылышбай Ержанұлы ауылдық округі	Мойынқұм а/о құрамынан бөлініп шыққан	Қылышбай Ержанұлынский аульный округ – аул Қылышбай Ержанұлы	Қылышбай Ержанұлы ауылы
6	Жамбыл ауылдық округі	Мойынқұм а/о құрамынан бөлініп шыққан	Жамбылский аульный округ – аул Жамбыл	Жамбыл ауылы
7	Кеңес ауылдық округі	Бірлік а/о құрамынан бөлініп шыққан	Кенесский аульный округ – аул Кеңес	Кеңес ауылы

8	Қарабөгет ауылдық округі		Карабогетский аульный округ – аул Карабогет	Қарабөгет ауылы
9	Қызылотау ауылдық округі	Қызылтал а/о құрамынан бөлініп жаңадан құрылған	Кызылотауский аульный округ – аул Кушаман	Күшаман ауылы
10	Қызылтал ауылдық округі	жаңадан құрылған	Кызылталский аульный округ – аул Кокжелек	Көкөжелек ауылы
11	Мирный кенттік округі		Мирненский поселковый округ – поселок Мирный	Мирный кенті
12	Мойынқұм ауылдық округі	Фурманов ауылдық округі	Мойынқумский аульный округ – аул Мойынқум	Мойынқұм ауылы
13	Мыңарал ауылдық округі	Мыңарал кенті	Мыңаралский аульный округ – аул Мыңарал	Мыңарал ауылы
14	Ұланбел ауылдық округі	жаңадан құрылған	Уланбельский аульный округ – аул Уланбель	Ұланбел ауылы
15	Хантау кенттік округі		Хантауский поселковый округ – поселок Хантау	Хантау кенті
16	Шығанақ кенттік округі		Шыганакский поселковый округ – поселок Шыганак	Шығанақ кенті

Гидронимдердің қазақша ағауы	Гидронимдердің орысша ағауы	Гидронимдер түрі (қаз)	Гидронимдер түрі (орысша)	Аудан
Арна	Арна	өзен	р.	Мойынқұм ауд.
Ақмаңдай	Акмандай	өзен	р.	Мойынқұм ауд.
Көпқақты	Копкакты	өзен	р.	Мойынқұм ауд.
Суықсай	Суыксай	өзен	р.	Мойынқұм ауд.
Белқұдық	Белькудык	өзен	р.	Мойынқұм ауд.
Ұзынсай	Узынсай	өзен	р.	Мойынқұм ауд.
Тұрлы	Турлы	өзен	р.	Мойынқұм, Шу ауд.
Қарауылқашқан	Карауылкашкан	өзен	р.	Мойынқұм, Шу ауд.
Киеліқара	Киеликара	өзен	р.	Мойынқұм, Шу ауд.
Қарасу	Карасу	өзен	р.	Мойынқұм, Шу ауд.
Қожакеткен	Кожакеткен	өзен	р.	Мойынқұм ауд.
Диірменөзек	Диирменозек	өзен	р.	Мойынқұм ауд.
Қаршығалы	Каршыгалы	өзен	р.	Мойынқұм ауд.
Түлкілісай	Тулькилисай	өзен	р.	Мойынқұм ауд.
Шағырлысай	Шагырлысай	өзен	р.	Мойынқұм ауд.
Жаманталды	Жаманталды	өзен	р.	Мойынқұм ауд.
Жиделісай	Жиделисай	өзен	р.	Мойынқұм ауд.
Шеңгелді	Шенгельды	өзен	р.	Мойынқұм, Шу ауд.
Сарыбастау	Сарыбастау	өзен	р.	Мойынқұм ауд.
Алмалы	Алмалы	өзен	р.	Мойынқұм ауд.
Сұлутұрғанкөл	Сулутурганколь	өзен	р.	Мойынқұм ауд.
Сырлыбай	Сырлыбай	өзен	р.	Мойынқұм ауд.
Талды	Талды	өзен	р.	Мойынқұм ауд.
Қарасай	Карасай	өзен	р.	Мойынқұм ауд.
Қарақуыс	Каракуыс	өзен	р.	Мойынқұм ауд.
Түймебай	Туймебай	өзен	р.	Мойынқұм ауд.
Ақсүйек	Аксуйек	өзен	р.	Мойынқұм ауд.
Қойтанөзек	Койтанозек	өзен	р.	Мойынқұм ауд.
Сарыөзек	Сарыозек	өзен	р.	Мойынқұм ауд.

Қандыөзек	Кандыозек	өзен	р.	Мойынқұм ауд.
Мәлік	Малік	өзен	р.	Мойынқұм ауд.
Момынозек	Момынозек	өзен	р.	Мойынқұм ауд.
Жіңішке	Жинишке	өзен	р.	Мойынқұм ауд.
Сәтия	Сатия	өзен	р.	Мойынқұм ауд.
Қараөзек	Караозек	өзен	р.	Мойынқұм ауд.
Әлімбекөзек	Алимбекозек	өзен	р.	Мойынқұм ауд.
Жендіөзек	Жендыозек	өзен	р.	Мойынқұм ауд.
Құмөзек	Кумозек	өзен	р.	Мойынқұм ауд.
Молалыөзек	Молалыозек	өзен	р.	Мойынқұм ауд.
Сарқырама	Сарқырама	өзен	р.	Мойынқұм ауд.
Қотыр	Котыр	өзен	р.	Мойынқұм ауд.
Сарыбұлақ	Сарыбулак	өзен	р.	Мойынқұм ауд.
Қызылсай	Кызылсай	өзен	р.	Мойынқұм, Шу ауд.
Қияқты	Киякты	өзен	р.	Мойынқұм ауд.
Жиделі	Жидели	өзен	р.	Мойынқұм ауд.
Жақсыталды	Жаксыталды	өзен	р.	Мойынқұм ауд.
Айқыш	Айкыш	өзен	р.	Мойынқұм ауд.
Аралтөбе	Аралтобе	өзен	р.	Мойынқұм, Шу ауд.
Табылқұл	Табылкул	өзен	р.	Мойынқұм ауд.
Кішкене Жиделі	Кишкене Жидели	өзен	р.	Мойынқұм ауд.
Керегетас	Керегетас	өзен	р.	Мойынқұм, Шу ауд.
Бекетайшоқы	Бекетайшоқы	өзен	р.	Мойынқұм, Шу ауд.
Ащысу	Ащысу	өзен	р.	Мойынқұм, Шу ауд.
Қадырбай	Кадырбай	өзен	р.	Мойынқұм, Шу ауд.
Шыңтас	Шынтас	өзен	р.	Мойынқұм ауд.
Шаянтас	Шаянтас	өзен	р.	Мойынқұм ауд.
Бағыл	Багыл	өзен	р.	Мойынқұм ауд.
Шолақ Жиделісай	Шолак Жиделисай	өзен	р.	Мойынқұм ауд.
Қотырсай	Котырсай	өзен	р.	Мойынқұм ауд.
Жыландысай	Жыландысай	өзен	р.	Мойынқұм ауд.
Үлкен Талдысай	Улькен Талдысай	өзен	р.	Мойынқұм ауд.
Қотыр Талдысай	Котыр Талдысай	өзен	р.	Мойынқұм ауд.
Тақыртұмасай	Тақыртумасай	өзен	р.	Мойынқұм ауд.

Сұнкар	Сункар	өзен	р.	Мойынқұм ауд.
Жиделі	Жидели	өзен	р.	Мойынқұм, Шу ауд.
Қаратас	Каратас	өзен	р.	Мойынқұм ауд.
Таракбай	Таракбай	өзен	р.	Мойынқұм, Шу ауд.
Киелі	Киели	өзен	р.	Мойынқұм, Шу ауд.
Қанқара	Канқара	өзен	р.	Мойынқұм, Шу ауд.
Андассай	Андассай	өзен	р.	Мойынқұм ауд.
Тораңғы	Торангы	өзен	р.	Мойынқұм ауд.
Ботабұрым	Ботабурым	өзен	р.	Мойынқұм, Шу (Жамб. обл.) Жамбыл (Алм. обл.) ауд-ы.
Қайып	Кайып	өзен	р.	Мойынқұм ауд.
Шет Ботабұрым	Шет Ботабурым	өзен	р.	Мойынқұм, Шу ауд.
Шу	Шу	өзен	р.	Мойынқұм, Қордай, Шу, Сарысу (Жамб. обл.); Нарын, Ыстық көл Чу облысы (Қырғ. Респ.); Созақ (Оңт. Қаз. обл.) ауд.
Сұлу	Сулу	өзен	р.	Мойынқұм ауд.
Белқұдық	Белькудык	өзен	р.	Мойынқұм, Шу ауд.
Үшқұдық	Ушкудык	көл	оз.	Мойынқұм ауд.
Қоржын	Коржын	көл	оз.	Мойынқұм ауд.
Сарышығанақ	Сарышыганак	көл	оз.	Мойынқұм, Сарысу ауд.
Лебязье	Лебязье	көл	оз.	Мойынқұм ауд.
Тұзкөл	Тузколь	көл	оз.	Мойынқұм ауд.
Аққамыс	Аккамыс	көл	оз.	Мойынқұм ауд.
Қамқалыкөл	Камкалыколь	көл	оз.	Мойынқұм ауд.
Қасқаат	Каскаат	көл	оз.	Мойынқұм ауд.
Кіші Қаракөл	Киши Караколь	көл	оз.	Мойынқұм ауд.
Бабурье	Бабурье	көл	оз.	Мойынқұм ауд.
Кривое	Кривое	көл	оз.	Мойынқұм ауд.
Қаракөл	Караколь	көл	оз.	Мойынқұм ауд.
Сәтбай	Сатбай	көл	оз.	Мойынқұм ауд.
Ұзынкөл	Узынколь	көл	оз.	Мойынқұм ауд.
Шыбын	Шыбын	көл	оз.	Мойынқұм ауд.

Көпбай	Копбай	көл	оз.	Мойынқұм ауд.
Айнабет	Айнабет	көл	оз.	Мойынқұм ауд.
Мәлікөзек	Маликозек	көл	оз.	Мойынқұм ауд.
Қарабиенібайлау	Карабиенибайлау	көл	оз.	Мойынқұм ауд.
Күйектікөл	Куйектиколь	көл	оз.	Мойынқұм ауд.
Қырыққазық	Кырыкказык	көл	оз.	Мойынқұм ауд.
Бірқазан	Бирказан	көл	оз.	Мойынқұм ауд.
Ермек	Ермек	көл	оз.	Мойынқұм ауд.
Алакөл	Алаколь	тұзды көл	сол. оз.	Мойынқұм (Жамб. обл.) Балқаш (Алм. обл.) ауд. шекар.
Көкешкі	Кокешки	тұзды көл	сол. оз.	Мойынқұм ауд.
Жалаңаш	Жаланаш	тұзды көл	сол. оз.	Мойынқұм ауд.
Шилибастау	Шилибастау	тұзды бұлақ	сол. род.	Мойынқұм ауд.
Тақыртұма	Такыртума	бұлақ	род.	Мойынқұм ауд.
Қызылқайнар	Кызылқайнар	бұлақ	род.	Мойынқұм ауд.
Шилітұма	Шилитума	бұлақ	род.	Мойынқұм ауд.
Терісбұтақ	Терисбутак	бұлақ	род.	Мойынқұм ауд.
Жыңғылдыбұлақ	Жынгылдыбулак	бұлақ	род.	Мойынқұм ауд.
Желбұлақ	Жельбулак	бұлақ	род.	Мойынқұм, Сарысу ауд. шек.
Қызқазған	Кызказган	бұлақ	род.	Мойынқұм ауд.
Қаражыңғыл	Каражынгыл	бұлақ	род.	Мойынқұм ауд.
Көпқақты	Копкакты	бұлақ	род.	Мойынқұм ауд.
Суықбұлақ	Суыкбулак	бұлақ	род.	Мойынқұм ауд.
Сарыбұлақ	Сарыбулак	бұлақ	род.	Мойынқұм ауд.
Жыланды	Жыланды	бұлақ	род.	Мойынқұм ауд.
Сүлікші	Суликши	бұлақ	род.	Мойынқұм ауд.
Араббай Ақши	Араббай Ақши	бұлақ	род.	Мойынқұм ауд.
Сәдігүл	Садыгул	бұлақ	род.	Мойынқұм ауд.
Күрөзек	Курозек	бұлақ	род.	Мойынқұм ауд.
Кіші Сарыбұлақ	Киши Сарыбулак	бұлақ	род.	Мойынқұм ауд.
Сарытұма	Сарытума	бұлақ	род.	Мойынқұм ауд.
Жаманталды	Жаманталды	бұлақ	род.	Мойынқұм ауд.
Шеңгелді	Шенгельды	бұлақ	род.	Мойынқұм ауд.
Күйгенсай	Куйгенсай	бұлақ	род.	Мойынқұм ауд.

Тораңғы	Торангы	бұлақ	род.	Мойынқұм ауд.
Науша	Науша	бұлақ	род.	Мойынқұм ауд.
Қаракұдық	Каракудык	бұлақ	род.	Мойынқұм ауд.
Алмалы	Алмалы	бұлақ	род.	Мойынқұм ауд.
Қаражаргас	Каражаргас	бұлақ	род.	Мойынқұм ауд.
Бетбұлақ	Бетбулак	бұлақ	род.	Мойынқұм ауд.
Молалы	Молалы	бұлақ	род.	Мойынқұм ауд.
Таракбай	Таракбай	бұлақ	род.	Мойынқұм ауд.
Майтөккен-Дарбаза	Майтоккен-Дарбаза	бұлақ	род.	Мойынқұм ауд.
Шайтансеміз	Шайтансемиз	бұлақ	род.	Мойынқұм ауд.
Тактаарал	Тактаарал	арал	о.	Мойынқұм ауд.
Ауызарал	Ауызарал	арал	о.	Мойынқұм ауд.
Басарал	Басарал	арал	о.	Мойынқұм ауд.
Ортаарал	Ортаарал	арал	о.	Мойынқұм ауд.
Тайсойған	Тайсойган	арал	о.	Мойынқұм ауд.
Аяқарал	Аяқарал	арал	о.	Мойынқұм ауд.
Атарал	Атарал	арал	о.	Мойынқұм ауд.
Қоқымбай	Кокымбай	арал	о.	Мойынқұм ауд.
Тасарал	Тасарал	арал	о.	Мойынқұм ауд.
Кішіарал	Кишиарал	арал	о.	Мойынқұм ауд.
Бабушин	Бабушина	арал	о.	Мойынқұм ауд.
Аққұм	Аккум	арал	о.	Мойынқұм ауд.
Мансұр	Мансур	арал	о.	Мойынқұм ауд.
Құстұмсық	Кустумсык	арал	о.	Мойынқұм ауд.
Жаңатарлық	Жанатарлык	арық	ар.	Мойынқұм ауд.
Жамбыл	Жамбыл	арық	ар.	Мойынқұм ауд.
Ақкиік	Ақкиік	арық	ар.	Мойынқұм ауд.
Ақбастау	Ақбастау	кұдық	к.	Мойынқұм ауд.
Аққұдық	Аккудык	кұдық	к.	Мойынқұм ауд.
Тасбұлақ	Тасбулак	кұдық	к.	Мойынқұм ауд.
Қоңыркұдық	Коныркудык	кұдық	к.	Мойынқұм ауд.
Мыңқазған	Мынказган	кұдық	к.	Мойынқұм ауд.
Жалғызқұдық	Жалгызкудык	кұдық	к.	Мойынқұм ауд.
Бұзауөлген	Бузауольген	кұдық	к.	Мойынқұм ауд.

Қайып	Қайып	құдық	к.	Мойынқұм ауд.
Ақтасты	Ақтасты	құдық	к.	Мойынқұм ауд.
Қарабие	Қарабие	құдық	к.	Мойынқұм ауд.
Белқұдық	Белькудық	құдық	к.	Мойынқұм ауд.
Түлкі Қараңы	Тульки Караны	құдық	к.	Мойынқұм ауд.
Шалап	Шалап	құдық	к.	Мойынқұм ауд.
Тоқабай	Тоқабай	құдық	к.	Мойынқұм ауд.
Жанақазған	Жанаказған	құдық	к.	Мойынқұм ауд.
Қотырсу	Котырсу	құдық	к.	Мойынқұм ауд.
Қарақуыс	Каракуыс	құдық	к.	Мойынқұм ауд.
Қояндыөзекқұдық	Кояндыөзеккудық	құдық	к.	Мойынқұм ауд.
Орынбай	Орынбай	құдық	к.	Мойынқұм ауд.
Аққұдық	Аккудық	құдық	к.	Мойынқұм ауд.
Сұлтанқұдық	Султанкудық	құдық	к.	Мойынқұм ауд.
Серікбай	Серикбай	құдық	к.	Мойынқұм ауд.
Тасқұдық	Таскудық	құдық	к.	Мойынқұм ауд.
Дружба	Дружба	құдық	к.	Мойынқұм ауд.
Жыланды	Жыланды	құдық	к.	Мойынқұм ауд.
Еден	Еден	құдық	к.	Мойынқұм ауд.
Молдабай	Молдабай	құдық	к.	Мойынқұм ауд.
Анабай	Анабай	құдық	к.	Мойынқұм ауд.
Тыңқұдық	Тынкудық	құдық	к.	Мойынқұм ауд.
Әшекей	Ашекей	құдық	к.	Мойынқұм ауд.
Кенжебек	Кенжебек	құдық	к.	Мойынқұм ауд.
Әжітай	Ажитай	құдық	к.	Мойынқұм ауд.
Табылқұл	Табылкул	құдық	к.	Мойынқұм ауд.
Шолпанбай	Шолпанбай	құдық	к.	Мойынқұм ауд.
Әйментай	Айментай	құдық	к.	Мойынқұм ауд.
Орман	Орман	құдық	к.	Мойынқұм ауд.
Түрлі	Турли	құдық	к.	Мойынқұм ауд.
Бетқұдық	Беткудық	құдық	к.	Мойынқұм ауд.
Айқыш	Айқыш	құдық	к.	Мойынқұм ауд.
Қарақұдық	Каракудық	құдық	к.	Мойынқұм ауд.
Үшқұдық	Ушкудық	құдық	к.	Мойынқұм ауд.

Өртен	Ортен	құдық	к.	Мойынқұм ауд.
Жертеке	Жертеке	құдық	к.	Мойынқұм ауд.
Төрттәтті	Торттатты	құдық	к.	Мойынқұм ауд.
2-Тоғыз	Тоғыз 2-й	құдық	к.	Мойынқұм ауд.
Әбдіәлиоймасы	Абдиалиоймасы	құдық	к.	Мойынқұм ауд.
Мықтыбай	Мықтыбай	құдық	к.	Мойынқұм ауд.
Бозым	Бозым	құдық	к.	Мойынқұм ауд.
Қаракөл	Караколь	құдық	к.	Мойынқұм ауд.
Ақтау	Ақтау	құдық	к.	Мойынқұм ауд.
Нүрек	Нурек	құдық	к.	Мойынқұм ауд.
Алтықұдық	Алтыкудық	құдық	к.	Мойынқұм ауд.
Айдарбек	Айдарбек	құдық	к.	Мойынқұм ауд.
Шыңғыс	Шынгыс	құдық	к.	Мойынқұм ауд.
Көшкінбай	Кошкинбай	құдық	к.	Мойынқұм ауд.
Бірдар	Бирдар	құдық	к.	Мойынқұм ауд.
Жамантөрт	Жаманторт	құдық	к.	Мойынқұм ауд.
Әдірбай-Байсары	Адирбай-Байсары	құдық	к.	Мойынқұм ауд.
Қаражорға	Каражорға	құдық	к.	Мойынқұм ауд.
Қызқұдық	Кызкудық	құдық	к.	Мойынқұм ауд.
Байту	Байту	құдық	к.	Мойынқұм ауд.
Көрқұдық	Коркудық	құдық	к.	Мойынқұм ауд.
Қарқалқан	Карқалқан	құдық	к.	Мойынқұм ауд.
Аққұдық	Аккудық	құдық	к.	Мойынқұм ауд.
Лаксалы	Лаксалы	құдық	к.	Мойынқұм ауд.
Ағаш	Ағаш	құдық	к.	Мойынқұм ауд.
Қос	Кос	құдық	к.	Мойынқұм ауд.
Күзембай	Кузембай	құдық	к.	Мойынқұм ауд.
Кіші Ителгі	Киши Ительги	құдық	к.	Мойынқұм ауд.
Төкей	Токей	құдық	к.	Мойынқұм ауд.
Сарымес	Сарымес	құдық	к.	Мойынқұм ауд.
Тантай	Тантай	құдық	к.	Мойынқұм ауд.
Қарамыс	Карамыс	құдық	к.	Мойынқұм ауд.
Шаян	Шаян	құдық	к.	Мойынқұм ауд.
Зейнеп	Зейнеп	құдық	к.	Мойынқұм ауд.

Жалайырказған	Жалайырказган	құдық	к.	Мойынқұм ауд.
Үшқұдық	Ушқудык	құдық	к.	Мойынқұм ауд.
Қисық	Кисык	құдық	к.	Мойынқұм ауд.
Боранбай	Боранбай	құдық	к.	Мойынқұм ауд.
Аман	Аман	құдық	к.	Мойынқұм ауд.
Бектеміс	Бектеμισ	құдық	к.	Мойынқұм ауд.
Асылбек	Асылбек	құдық	к.	Мойынқұм ауд.
Шонтай	Шонтай	құдық	к.	Мойынқұм ауд.
Божаққазған	Божакказган	құдық	к.	Мойынқұм ауд.
Такыр	Такыр	құдық	к.	Мойынқұм ауд.
Кәрім	Карим	құдық	к.	Мойынқұм ауд.
Үлкен Ителгі	Улькен Ительги	құдық	к.	Мойынқұм ауд.
Бекай	Бекай	құдық	к.	Мойынқұм ауд.
Алтынқұдық	Алтынқудык	құдық	к.	Мойынқұм ауд.
Тасқұдық	Тасқудык	құдық	к.	Мойынқұм ауд.
Қоржынды	Коржынды	құдық	к.	Мойынқұм ауд.
Есілбай	Есильбай	құдық	к.	Мойынқұм ауд.
Кеңкиік	Кенкиик	құдық	к.	Мойынқұм ауд.
Түлкілі	Тулькили	құдық	к.	Мойынқұм ауд.
Тасбұлақ	Тасбулак	құдық	к.	Мойынқұм ауд.
Кәрментас	Карментас	құдық	к.	Мойынқұм ауд.
Шақшақайлы	Шакшақайлы	құдық	к.	Мойынқұм ауд.
Сарықұдық	Сарықудык	құдық	к.	Мойынқұм ауд.
Үлкенкамыс	Улькенкамыс	құдық	к.	Мойынқұм ауд.
Сорбұлақ	Сорбулак	құдық	к.	Мойынқұм ауд.
Бастоғыз	Бастогыз	құдық	к.	Мойынқұм ауд.
Қызылқұдық	Кызылқудык	құдық	к.	Мойынқұм ауд.
Қарақұдық	Карақудык	құдық	к.	Мойынқұм ауд.
Қошқарсойған	Кошқарсойган	құдық	к.	Мойынқұм ауд.
Бетбұлақ	Бетбулак	құдық	к.	Мойынқұм ауд.
Орысқазған	Орысказган	құдық	к.	Мойынқұм ауд.
Аңғар	Ангар	құдық	к.	Мойынқұм ауд.
Басқалдық	Басқалдык	құдық	к.	Мойынқұм ауд.
Қараөлең	Караолен	тұзды құдық	сол. к.	Мойынқұм ауд.

Сарытұма	Сарытума	тұзды құдық	сол. к.	Мойынқұм ауд.
Көлқұдық	Кольқудык	тұзды құдық	сол. к.	Мойынқұм ауд.
Ұзақ	Узак	тұзды құдық	сол. к.	Мойынқұм ауд.
Бұрынды	Бурынды	тұзды құдық	сол. к.	Мойынқұм ауд.
Бекқұдық	Бекқудык	тұзды құдық	сол. к.	Мойынқұм ауд.
Қапал	Капал	тұзды құдық	сол. к.	Мойынқұм ауд.
Бесашы	Бесашы	тұзды құдық	сол. к.	Мойынқұм ауд.
1- тоғыз	Тоғыз 1-й	тұзды құдық	сол. к.	Мойынқұм ауд.
Қырыққора	Кырыққора	тұзды құдық	сол. к.	Мойынқұм ауд.
Тілеуке	Тилеуке	тұзды құдық	сол. к.	Мойынқұм ауд.
Іргетөрт	Иргеторт	тұзды құдық	сол. к.	Мойынқұм ауд.
Ақман	Акман	тұзды құдық	сол. к.	Мойынқұм ауд.
Астауқалған	Астауқалган	тұзды құдық	сол. к.	Мойынқұм ауд.
Инжар	Инжар	тұзды құдық	сол. к.	Мойынқұм ауд.
Кішіқұдық	Кишиқудык	кұрғақ құдық	сух. к.	Мойынқұм ауд.
Аяқжартас	Аяқжартас	кұрғақ құдық	сух. к.	Мойынқұм ауд.
Бекбайқұдық	Бекбайқудык	кұрғақ құдық	сух. к.	Мойынқұм ауд.
Жамбасши	Жамбасши	кұрғақ құдық	сух. к.	Мойынқұм ауд.
Көлқұдық	Кольқудык	кұрғақ құдық	сух. к.	Мойынқұм ауд.
Ақтүйе	Ақтүйе	кұрғақ құдық	сух. к.	Мойынқұм ауд.
Құралқак	Куралқак	кұрғақ құдық	сух. к.	Мойынқұм ауд.
Ортақұдық	Ортақудык	кұрғақ құдық	сух. к.	Мойынқұм ауд.
Нартайлақ	Нартайлақ	кұрғақ құдық	сух. к.	Мойынқұм ауд.

Сарман	Сарман	құрғақ арық	сух. ар.	Мойынқұм ауд.
Шағырлысай	Шағырлысай	құрғақ арна	сух. р.	Мойынқұм ауд.
Жантық	Жантық	құрғақ арна	сух. р.	Мойынқұм ауд.
Шақшақайлы	Шақшақайлы	құрғақ арна	сух. р.	Мойынқұм ауд.
Ақмаңдай	Ақмаңдай	құрғақ арна	сух. р.	Мойынқұм ауд.
Арқарлыжылға	Арқарлыжылға	құрғақ арна	сух. р.	Мойынқұм ауд.
Қызылжартас	Қызылжартас	құрғақ арна	сух. р.	Мойынқұм ауд.
Қашқынбай өзенінің сайы	Қашқынбай өзенінің сайы	құрғақ арна	сух. р.	Мойынқұм ауд.
Қараүңгір	Қараүңгір	құрғақ арна	сух. р.	Мойынқұм ауд.
Қаратал	Қаратал	құрғақ арна	сух. р.	Мойынқұм ауд.
Көрсесай	Көрсесай	құрғақ арна	сух. р.	Мойынқұм ауд.
Қосащы	Қосащы	құрғақ арна	сух. р.	Мойынқұм ауд.
Орынбай	Орынбай	құрғақ арна	сух. р.	Мойынқұм ауд.
Қызылеспе	Қызылеспе	құрғақ арна	сух. р.	Мойынқұм ауд.
Ақшисай	Ақшисай	құрғақ арна	сух. р.	Мойынқұм ауд.
Сексеуілащы	Сексеуілащы	құрғақ арна	сух. р.	Мойынқұм ауд.
Сарыбастау	Сарыбастау	құрғақ арна	сух. р.	Мойынқұм ауд.
Көпқорған	Көпқорған	құрғақ арна	сух. р.	Мойынқұм ауд.
Қапал	Қапал	құрғақ арна	сух. р.	Мойынқұм ауд.
Сарыөзек	Сарыөзек	құрғақ арна	сух. р.	Мойынқұм ауд.
Диірменөзек	Диірменөзек	құрғақ арна	сух. р.	Мойынқұм ауд.
Қалмақтоған	Қалмақтоған	құрғақ арна	сух. р.	Мойынқұм ауд.
Шілікөзек	Шілікөзек	құрғақ арна	сух. р.	Мойынқұм ауд.
Қарабас	Қарабас	құрғақ арна	сух. р.	Мойынқұм ауд.
Үшкөпір	Үшкөпір	құрғақ арна	сух. р.	Мойынқұм ауд.

Көкеспе	Көкеспе	құрғақ арна	сух. р.	Мойынқұм ауд.
Кіші Шақшағалалы	Киши Шақшағалалы	құрғақ арна	сух. р.	Мойынқұм (Жамб. обл.); Шет (Қараганд. обл.) ауд-ы.
Қашқантеңіз	Кашкантиениз	шығанақ	зал.	Мойынқұм ауд.
Қарақамыс	Карақамыс	шығанақ	зал.	Мойынқұм ауд.
Ақкемер	Аккемер	шығанақ	зал.	Мойынқұм ауд.
Шөмпек	Шомпек	шығанақ	зал.	Мойынқұм (Жамб. обл.), Балқаш (Алм. обл.) ауд.
Аист	Аист	түбек	п-ов	Мойынқұм ауд.
Қараағаш	Караағаш	түбек	п-ов	Мойынқұм ауд.
Пляжный	Пляжный	мүйіс	м.	Мойынқұм ауд.
Қоржынтүбек	Коржынтүбек	мүйіс	м.	Мойынқұм ауд.
Қаратүбек	Каратүбек	мүйіс	м.	Мойынқұм ауд.
Правобережный	Правобережный	канал	кан.	Мойынқұм ауд.
Токсейіт	Токсейит	канал	кан.	Мойынқұм ауд.
Құмөзек	Кумозек	өзек	лощ.	Мойынқұм ауд.
Сарыөзек	Сарыозек	тармақ	прот.	Мойынқұм ауд.
Ұзынсай	Узынсай	жылға	руч.	Мойынқұм ауд.
Қияқты	Кияқты	жылға	руч.	Мойынқұм ауд.
Момын	Момын	ескі арна	стар.	Мойынқұм ауд.
Егізбай	Егизбай	ескі арна	стар.	Мойынқұм ауд.
Бибатыр	Бибатыр	артезиан құдығы	арт. к.	Мойынқұм ауд.

Оронимдердің қазақша атауы	Оронимдердің орысша атауы	Ороним түрлері (каз)	Ороним түрлері (орысша)	Аудан
Хантау	Хантау	тау	г.	Мойынқұм ауд.
Жақынжол	Жакынжол	тау	г.	Мойынқұм ауд.
Қотанак	Котанак	тау	г.	Мойынқұм ауд.
Қарабие	Карабие	тау	г.	Мойынқұм ауд.
Қаратас	Каратас	тау	г.	Мойынқұм ауд.
Есенаман	Есенаман	тау	г.	Мойынқұм ауд.
Шөпшоқы	Шопшоқы	тау	г.	Мойынқұм ауд.
Қызылтау	Кызылтау	тау	г.	Мойынқұм ауд.
Аймаханшоқы	Аймаханшоқы	тау	г.	Мойынқұм ауд.
Тұрлыбай	Турлыбай	тау	г.	Мойынқұм ауд.
Боқоба	Бокоба	тау	г.	Мойынқұм ауд.
Қызылбелең	Кызылбелен	тау	г.	Мойынқұм ауд.
Бүркітшоқы	Буркитшоқы	тау	г.	Мойынқұм ауд.
Алатағыл	Алатағыл	тау	г.	Мойынқұм ауд.
Бекбастау	Бекбастау	тау	г.	Мойынқұм ауд.
Қызылқайнар	Кызылқайнар	тау	г.	Мойынқұм ауд.
Қостөбе	Костобе	тау	г.	Мойынқұм ауд.
Сұнқар	Сункар	тау	г.	Мойынқұм ауд.
Кең	Кен	тау	г.	Мойынқұм ауд.
Кеңкиік	Кенкиик	тау	г.	Мойынқұм ауд.
Көкеспе	Кокеспе	тау	г.	Мойынқұм ауд.
Қызылтаң	Кызылтан	тау	г.	Мойынқұм ауд.
Құрманшат	Курманшат	тау	г.	Мойынқұм ауд.
Байқара	Байкара	тау	г.	Мойынқұм ауд.

Қилықожа	Килыкожа	тау	Г.	Мойынқұм ауд.
Тасбастау	Тасбастау	тау	г.	Мойынқұм ауд.
Ақбастау	Акбастау	тау	г.	Мойынқұм ауд.
Высокая	Высокая	тау	г.	Мойынқұм ауд.
Таскылы	Таскылы	тау	г.	Балқаш (Алм. обл.) Мойынқұм (Жамб. обл.) ауд.
Шағырлы	Шагырлы	тау	г.	Мойынқұм ауд.
Шокпаржал	Шокпаржал	тау	г.	Мойынқұм ауд.
Суықадыр	Суыкадыр	тау	г.	Мойынқұм ауд.
Жамбыл	Жамбыл	тау	г.	Мойынқұм ауд.
Қойжарылған	Койжарылган	тау	г.	Мойынқұм ауд.
Ақжал	Акжал	тау	г.	Мойынқұм ауд.
Қақпакты	Какпакты	тау	г.	Мойынқұм ауд.
Орынбай	Орынбай	тау	г.	Мойынқұм ауд.
Сұлу	Сулу	тау	г.	Мойынқұм ауд.
Көктас	Коктас	тау	г.	Мойынқұм ауд.
Майжарылған	Майжарылган	тау	г.	Мойынқұм ауд.
Шаянтас	Шаянтас	тау	г.	Мойынқұм ауд.
Қарабас	Карабас	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Тасбұлақ	Тасбулак	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Бөлембай	Болембай	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Бекмағамбет	Бекмагамбет	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Орта Жартас	Орта Жартас	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Тоғыз	Тогыз	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Заудатбай	Заудатбай	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Хақиқат	Хакикат	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Түлкілі	Тулькили	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Ақжар	Акжар	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Қызылтүбек	Кызылтубек	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.

Шолпан	Шолпан	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Үлкентақыр	Улькентақыр	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Үшқызыл	Ушқызыл	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Қаратөбе	Каратөбе	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Ақшоқы	Акшоқы	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Бүркітсор	Буркитсор	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Соркөл	Сорколь	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Қошқарбай	Кошқарбай	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Құмқорған	Кумкорған	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Алакөл	Алаколь	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Майкөл	Майколь	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Түлкі	Тульки	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Жамбас	Жамбас	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Тораңғы	Торангы	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Қызылжарғас	Кызылжарғас	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Қараоба	Караоба	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Ақтан	Актан	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Жаңажол	Жанажол	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Батыс Қызылкемер	Батыс Кызылкемер	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Сарықұдық	Сарыкудық	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Ойпаң	Ойпан	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Гранитный	Гранитный	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Үйсінбай	Уйсинбай	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Ұлы	Улы	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Бестөбе	Бестөбе	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Придорожный	Придорожный	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Шолақтораңғы	Шолакторангы	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Сортаңтас	Сортантас	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Белқұдық	Белькудық	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Қисықтау	Кисықтау	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Кәріпқұдық	Карипкудық	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.

Сарытораңғы	Сарыторангы	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Жалаңаш	Жаланащ	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Таулы	Таулы	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Сарықамыс	Сарыкамыс	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Жоғары	Жоғары	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Қараң	Каран	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Оба	Оба	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Жол	Жол	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Баялыш	Баялыш	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Солтүстік Қаратас	Солтустик Каратас	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Шығыс Қотанақ	Шыгыс Котанақ	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Қайып	Кайып	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Ащы	Ащы	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Водораздел	Водораздел	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Қаракұйрық	Каракуйрық	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Солончаковский	Солончаковский	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Ойқұдық	Ойкудық	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Лысый	Лысый	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Қайып	Кайып	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Қыңыр	Кыңыр	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Ащысай	Ащысай	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Қайрақ	Кайрақ	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Арқар	Арқар	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Қызылтөбе	Кызылтөбе	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Ұзынжал	Узынжал	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Қараөлең	Караолен	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Төрткөлсай	Торткольсай	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Шақшақайлы	Шакшақайлы	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Балқожа	Балқожа	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.

Сарытұма	Сарытума	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Кентарлау	Кентарлау	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Ақтасты	Ақтасты	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Байтал	Байтал	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Қызылеспе	Қызылеспе	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Орынбай	Орынбай	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Шалап	Шалап	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Үлкенжол	Улькенжол	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Қыземшек	Кыземшек	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Арқарлы	Арқарлы	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Күреңат	Куренат	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Кішік	Кишик	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Түлкілі	Тулькили	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Қойбас	Койбас	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Сарыой	Сарыой	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Қызылтөбе	Кызылтөбе	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Бесоба	Бесоба	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Сұлушоқы	Сулушоқы	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Керегетас	Керегетас	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Итжон	Итжон	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Төрткөл	Тортколь	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Ақши	Ақши	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Сексеуілащы	Сексеуильящы	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Қаражартас	Каражартас	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Көктас	Коктас	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Алмалы	Алмалы	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Қызылқұдық	Кызылкудық	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Ақжал	Ақжал	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Мирный	Мирный	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Красный	Красный	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Соқыр	Соқыр	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Ақшоқы	Ақшоқы	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Теміржол	Темиржол	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Озёрный	Озёрный	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.

Ақтөбе	Актобе	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Суықжал	Суықжал	төбешік	буг.	Мойын. Талас.
Сарытөбе	Сарытөбе	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Шыбын	Шыбын	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Ақтөбе	Актобе	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Жалаулы	Жалаулы	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Круглый	Круглый	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Шенгелді	Шенгельды	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Құмшоқы	Кумшоқы	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Аяқтөбе	Аяктобе	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Жазық	Жазық	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Көпшаң	Копшан	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Басақтөбе	Басактөбе	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Тепсең	Тепсен	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Қотырғау	Котырғау	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Дөң	Дон	төбешік	буг.	Мойын. Сарысу ауд.
Тоғай	Тоғай	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Майтөккен	Майтоккен	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Айауыз	Айауыз	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Қасқырлы	Касқырлы	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Сайғақ	Сайгак	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Сырымбет	Сырымбет	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Шокпар	Шокпар	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Сырт	Сырт	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Зират	Зират	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Қазған	Казган	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Майлыбас	Майлыбас	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Ақтас	Актас	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Әбікентәжі	Абикентажи	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Аяқтөбе	Аяктобе	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Тақырный	Тақырный	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Оқ	Ок	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Мола	Мола	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Көптакыр	Коптакыр	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.

Биік	Биик	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Көкқамыс	Коккамыс	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Шөл	Шоль	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Шың	Шын	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Қараүңгір	Караунгир	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Төкен	Токен	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Жаманжол	Жаманжол	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Төрттау	Торттау	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Бұлдырық	Булдырық	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Көктал	Коктал	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Холмы	Холмы	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Үлкенсай	Улькенсай	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Ортатөбе	Ортатөбе	төбешік	буг.	Мойынқұм ауд.
Қызқазғанбиік	Кызказганбиик	шоқылар	сопки	Мойынқұм ауд.
Андассай-Қараоба	Андассай-Караоба	шоқылар	сопки	Мойынқұм ауд.
Құмитжон	Кумитжон	құм	пески	Мойынқұм ауд.
Қызылкемер	Кызылкемер	сор	сол.	Мойынқұм ауд.
Қошқарбай	Кошқарбай	сор	сол.	Мойынқұм ауд.
Теспе	Теспе	сор	сол.	Мойынқұм ауд.
Соркөл	Сорколь	сор	сол.	Мойынқұм ауд.
Алакөл	Алаколь	сор	сол.	Мойынқұм ауд. (Жамб. обл.) Балқаш ауд. (Алм. обл) шек.
Жыландысай	Жыландысай	аңғар	долина	Мойынқұм ауд.
Құланкетпес	Куланкетпес	аңғар	долина	Мойынқұм ауд.
Сарыой	Сарыой	аңғар	долина	Мойынқұм ауд.
Кеңшаңырлы	Кеншаңырлы	сай	бал.	Мойынқұм ауд.
Аққұдық	Аккудық	жырасай	лог	Мойынқұм ауд.
Шаянтассай	Шаянтассай	жырасай	лог	Мойынқұм ауд.
Үйеңкелісай	Уйенкелисай	жырасай	лог	Мойынқұм ауд.

МОЙЫНҚҰМ АУДАНЫ

(Мойынқұм) – облыстың солтүстік, солтүстік-шығыс бөлігінде орналасқан әкімшілік бөлік. Оның жалпы жер аум. 55, 5 мың км² (облыстың 42% аумағын алып жатыр). Мойынқұм ауданына Бельгия, Израиль, Ливан секілді бірнеше мемлекет сыйып кетер еді. Аудан батыстан шығысқа қарай 330 км, ал оңтүстіктен солтүстікке қарай 275 км-ге созылып жатыр. Тұрғындар саны 34, 7 мың адам. Аудан аумағындағы 27 елді мекен бар, олар 15 ауылдық-әкімшілік округтерге біріктірілген.

Мойынқұм ауданының басым көпшілік жері Бетпақдаланың шығыс бөлігін алып жатыр. Шығысында және соған жалғас аймағын Болаттау, Бетпақтау, Байқара, Желтау, Шоғырлы, Жамбыл, Ақжол, Майжарылған, Қойжарылған, Аңырақай, Үлкен Тасоба, Ақыртау, Бурылтау, Бақтау сияқты аласа таулар құрайды. Жер қойнауынан вольфрам, молибден, мырыш, алтын, қоңыр көмір, мұнай, газ, құрылыс материалдары барланған. Олардың кейбіреулері өндіріледі. Климаты тым континентті, қысы біршама салқын, солтүстік аязды, жазы ыстық, қуаң, аңызқты. Ауданның негізгі су көзі – Шу өзені. Өзен ауданның мал шаруашылығы мен егін шаруашылығын өркендетуде негізгі рөл атқарады. Басын Қырғыз Алатауынан алып, аудан жеріне жеткенге дейін Қорағаты өзені Шуға сол жағынан қосылады. Аудан орталығы Мойынқұм және Кіші Қамқалы ауылдары тұсында бірнеше саға мен қолтықтарға бөлінеді. Шудан басқа Былқылдақ, Сарыбұлақ, Ақсүйек, Қарасай, Андасай, Ақсай, Тоғыз, т.б. бірнеше ірілі-ұсақты өзендер бар. Аудан жерінде Балқаш, Алакөл, Қаракөл, Тұздықөл сияқты көлдер де аз емес.

Аудан жерін табиғатына, жер құрылымына, ауа райына қарап, негізінен, 4 аймаққа бөледі. Бірінші аймаққа – Шу бойының ну шалғынды, қалың қамысты аңғарлары мен өзектері жатады. Жері шаруашылыққа қолайлы болғандықтан, елді мекендердің басым бөлігі өзен бойында орналасқан; екінші аймақ-Мойынқұм құмы. Құмның қысы малға жайлы. Қар жұқа түседі. Құмда сексеуіл, жүзгін, жыңғыл сияқты бұталы өсімдіктер өседі; үшінші аймақ – Бетпақдала. Оның ауа райы құрғақ. Ол түрлі аң-құстармен ерекшеленеді. Мұнда қасқыр, қоян, ақбөкен, қарақұйрық, елік, арқар, мәлін, қарсақ, түлкі, ондатра сияқты аңдар және қырғауыл, шіл, бұлдырық, бөдене, қаршыға, бүркіт, үйрек, қаз т.б. құстар көптеп кездеседі; төртінші аймақ – Сарыарқа жайылымы. Жаз айларында бұл аймақ малға қолайлы.

Аймақтардың барлығы дерлік шөл және шөлейт белдемде орналасқан. Ауданның шығысындағы Жамбыл тауына дейін «Андасай» қорығы кеңінен созылып жатыр. Мойынқұм ауданында, негізінен, қазақтар (84, 1%), орыстар (13%), т.б. ұлт өкілдері тұрады. Халықтың 1 км²-ге шаққандағы орташа тығыздығы 0, 6 адам. Ірі елді мекендері: Мойынқұм (8, 7 мың адам), Бірлік (3, 6), Кеңес (2, 0) Ұланбел (1, 4), Биназар (1, 3), Қылышбай (1, 1),

Қызылту (1, 1) ауылдары және Шығанақ (2, 3), Мирный (1, 8), Аксүйек (1, 5) кеніттері.

Мойынқұм ауданында 1997 ж. дейін негізінен, қаракөл қойы, оған қосымша етті-сүтті мал, мүйізді ірі қара, жылқы, түйе өсірген, сондай-ақ, көкөніс, бақша өсіруге маманданған 13 кеңшар болған. Олар 1997 жылдан акционерлік қоғамдарға (2), кооперативтерге (2), ЖШС-ке (1) және шаруа қожалықтарына (331), т.б. шаруашылық субъектілеріне біріктірілген. Қазіргі уақытта аудан экономикасының негізгі бөлігін өнеркәсіп саласы құрайды. Мойынқұм ауданында кен байлықтарының түрлері және қорлары мол. Кен байлықтары балансының қоры: алтын – 220 т, күміс – 1370 т, көмір – 642 млн т, барит рудасы – 12 млн т, гранит 631, 5 мың м³, флюорит рудасы 1, 5 млн т, қорғасын – 784 мың т, мырыш – 529 мың т, цемент шикізаты – 82, 6 млн т-ны құрайды. Осылардың ішінде қазір ауданда алтын, күміс, барит, гранит және көмір өндірілуде. Ірі өнеркәсіптік кәсіпорындардан (12) «Ақбақай кен байыту комбинаты» АҚ (алтын), «Шығыс кен басқармасы» АҚ (барит), «Батыс кен басқармасы» АҚ (барит), «Оргстрой» ЖШС-і, «Көптас» ЖШС-і (гранит), «Құлан ТВ» ЖШС-і (көмір), «Асхат-балық» ЖШС-і (балық), одан басқа «Жамбыл», «Ұланбел», «Көктерек» ӨК бар. Одан басқа аудандық дәрежедегі тұтынушылар кооперативі, телекоммуникация торабы, мемлекеттік пошта торабы, электрлендіру жүйесінің мекемесі, Мойынқұм су шаруашылығы жүйесінің басқармасы, т.б. мекемелер халыққа қызмет етеді. Ауданда ауыл шаруашылығына берілген жерінің аумағы (2001) 2, 1 млн га, оның ішінде ауыл шаруашылығы пайдаланылған жерлер 1, 3 млн га. 2001 ж. ауданда 8, 8 мың га жерге егістік отырғызылды, шабындығы 59, 3 мың га, жайылымы 1, 22 млн га жерді құрады. Егістіктің 60 га жеріне бидай, 240 га жеріне арпа, 1100 га жерге күздік көкөніс, 256 га бақша, 220 га күнбағыс, 540 га жерге мал азығы егілді. Аудан 2001 ж. тірі салмақтағы ет (2, 9 мың т), сүт (6, 1 мың т), жүн (198 т), жұмыртқа (2, 0 млн дана), 2, 4 мың т астық, 955 т картоп, 343 т. көкөніс өнімдерін алды. 2002 жылдың басында ауданында 15, 3 мың мүйізді ірі қара, 120 мың бас қой мен ешкі, 3, 7 мың жылқы, 1043 түйе, 189 шошқа, 49, 3 мың құс болды. «Тасөткел» бөгенінен жіберілетін егін суын реттейтін «Сушар» ЖШС-і ұйымдастырылды.

Аудан бойынша тұрғындардың әлеуметтік-тұрмыстық жағдайы 1995 – 97 жылдарға қарағанда жақсарды. 2002 ж. аудан аумағында жалпы білім беретін 31 мектеп, кәсіптік мектеп, оқу-өндірістік мектепаралық комбинаты, 3 балабақша, мәдениет үйі, 10 клуб, 16 кітапхана, мұражай, 2 аурухана, 1 емхана, 8 отбасылық-дәрігерлік амбулатория, 18 фельдшер-акушерлік пункт, 23 пошта бөлімшесі, 21 байланыс нүктелері бар. Мойынқұм ауданында 32 мәдени және тарихи ескерткіштер, олардың ішінде екі мәрте Социалистік Еңбек Ері ж. Қуанышбаевқа арналған 2 ескерткіш (Мойынқұм және Бірлік

ауылдарында), Екінші дүниежүзілік соғыста қайтыс болған боздақтарға (1974 ж. орнатылған), Сәкен Сейфуллинге арналған бюст (Мойынқұм ауданы, 1979) орнатылған. Елді мекендерден тыс жерлерде 27 көне тарихи ескерткіш орындары табылып зерттелуде. Аудан жерінен елімізге белгілі Еңбек Ерлері Ж. Қуанышбаев, Д. Итбасова, Қ. Біртаев, Ш. Шәріпбаев, көптеген орден, медальдардың иегерлері Ә. Төлепбергенов, С. Әжітүрліев, Б. Оспанов, М. Қойшыбеков, Н. Туғанбаева, Ш. Тайбағаров сияқты адамдар шыққан. Халық Қаһарманы Қайрат Рысқұлбеков Мойынқұм ауданының Бірлік ауылынданда туып-өскен. Аудан жерімен Тараз-Шу-Мойынқұм – Ұланбел автомагистралі және Тараз-Шу Шығанақ-Қашқантеңіз темір жолдары өтеді.

1929 жылы 31 желтоқсанда Қазақ ССР Жоғарғы Советі Президиумының Қаулысына байланысты, бұрынғы Көктерек ауданының аумағында қазіргі Мойынқұм ауданы құрылды. Орталығы Фурмановка ауылы болды.

Мойынқұм ауданы Оңтүстік Қазақстанның орталығына жуық 40-46 градус солтүстік енділікпен 68-74 градус шығыстық- бойлық аралығына орналасқан. Аудан солтүстік жағынан Қарағанды облысынан 190 шақырым қашықтықты қамтитын аумағымен шектессе, шығыс бөлігінде Балқаш көлінің 115 шақырым жиегін жерлерді басып өтеді. Оңтүстік шекара 180 шақырым Шу, 120 шақырым Т. Рысқұлов аудандарымен шектеседі.

Мойынқұм

(Мойынқұм) – Жамбыл облысының солтүстік-шығыс бөлігіндегі әкімшілік бөлік. Жер аумағы 55, 5 мың км². Батыстан шығысқа қарай 330 км, ал оңтүстіктен солтүстікке қарай 275 км-ге созылып жатыр. 1964 жылы 31-ші желтоқсанда Қазақ ССР Жоғарғы Советі Президиумының Қаулысына байланысты, бұрынғы Көктерек ауданының аумағында қазіргі Мойынқұм ауданы құрылды. Аудан орталығы бұрынғы Фурмановка ауылы, қазіргі Мойынқұм ауылы болды. 1925-1926 жылдары уақ болыстарды ірілендіру, болыстық советтің атқару комитеттерін ұйымдастыру, әкімшілік басқару орындарының аумақтарын белгілеу істері жүргізілді. Сол жылдары 18 старшин елді (кейін ауыл советі аталды) қамтитын Аққолтық, Ағашақ, Жалайыр болыстары біріктіріліп, Гуляев сельсоветі құрылды. Оның орталығы бұрынғы Гуляевка (одан кейін Фурмановка ауылы) қазіргі Мойынқұм ауылы болды. Сол кезеңде ауыл немесе селолық Совет атқару комитеті деген атқа ие болды. Әкімшілік, басқару орындары, соның ішінде Гуляев подрайоны 18 ауылды қамтыған 6 ауыл Советі біріктірілді. Ірілендірілген бұл селолық Совет атқару комитетіне немесе подрайонына қазіргі Шу ауданының батыс бөлігін, төменгі Шу өзенінің сол жағасындағы елді мекендердің барлығы да кірді. Жаңа құрылған Мойынқұм ауданына Гуляев подрайонына қарасты 6 ауыл Совет 18 елді мекенінен басқа 31 елді мекен қараған 12 ауыл Совет

қарады. Село орталығында В.И. Ленинге және еңбек ардагерлері мен Ұлы отан соғысында қаза болған жауынгер жерлестерге ескерткіш орнатылды. Мойынқұм ауданы облыс территориясының 42 пайызын алып жатыр, яғни жер көлемі бойынша облыста бірінші орында, ал халқының саны жағынан 8-орында. Аудан территориясының көлемі Батыс Европадағы Голландия, Бельгия және Монако сияқты майда мемлекеттердің жерімен тең деуге болады.

Мойынқұм атауы мойын (зат есім) + құм (зат есім) сөздерінің қосылуынан жасалған. Мойынқұм аумағы солтүстік Бетпақдалада, Сексеуілдала сияқты құмдармен, ал оңтүстіктегі толып жатқан өзендермен өрнектелген жазира дала, одан әрі Алатаудың арасында мойынға ұқсап, созылып жатыр. Сөйтіп атау объектінің көрінісін дәл көрсетеді.

Ақсүйек

(Ақсүйек) – к. о. Мойынқұм ауданы,

(Ақсүйек) – кент. Мойынқұм ауданы.

Ақ (сын есім) + сүйек (зат есім) сөздерінен жасалған атау. Атаудың мағынасы «бұл маңда жұттан немесе жаппай аурудан қырылып қалған малдардың сүйектері жатқанын» білдіреді. Бұл сүйек қазір мүлде жоқ болуы да мүмкін, бірақ атау сақталып қалған.

Ақбақай

(Ақбақай) – кент Мойынқұм ауданы Ақ (сын есім) + бақай (зат есім) сөздерінің қосылуынан жасалған атау. Мағынасы осы жерде ақ бақай атқа байланысты бір нәрсе болғанын білдіреді.

Жамбыл

(Жамбыл) – облыс аты,

(Жамбыл) – аудан аты,

(Жамбыл) – а. о. Жамбыл ауданы,

(Жамбыл) – а. Жамбыл ауданы,

(Жамбыл) – а. о. Қордай ауданы,

(Жамбыл) – а. Қордай ауданы,

(Жамбыл) – а. о. Меркі ауданы,

(Жамбыл) – а. Меркі ауданы,

(Жамбыл) – а. о. Мойынқұм ауданы,

(Жамбыл) – а. Мойынқұм ауданы.

Атақты халық ақыны, жырау, жыршы Жамбыл Жабаевтың (1846-1945) есімін мәңгі есте қалдыру үшін қойылған ауыл аттары. Жамбыл Жабайұлы 1846 жылы, Жамбыл облысы, Жамбыл тауының бөктерінде дүниеге келген.

Ол қазақ батырларының ерлігін жырлайтын дастандарды көп білетін. Сонымен бірге өзі жиі барып, сыйлы қонағы болатын қырғыз ақындарымен де айтысып, олардың құрметіне бөленіп жүрді. Қырғыздың ыршылары мен манасшылары Таныбек, Қалығұл, Найманбай, Қотаған, Арсланбек, Сағынбек шығармаларын да жақсы білген. Жамбыл – бір отырғанда домбырамен «Көрұғлы» дастанын бірнеше күн қатарынан, сол сияқты «Шахнаме», «Мың бір түннің» үзінділерін бірнеше сағат бойы жырлаған жыршы.

Сұлу сазды жырларымен Жамбылға тартқан сыйындай Сүйінбай ақын пірі болса, ұстазым деп аса құрметтеген ақындары Майлықожа, Майкөт, Құлыншақ, Қылышбай сынды сөз зергерлері еді. Дарынды дала ақындарынан алғыс бата алып, үлгі берген өлеңдерінен үйренеді.

Жыр тасқынын селдеткен Жамбылдың ақындық рухына бас иген француз халқының ұлы перзентті жазушы Ромен Роллан: «Жамбыл жаңа адамзаттың жыршысы» деп бүкіл әлемге паш етті.

1941 ж. шыққан «Ленинградтық өренім» атты өлеңі сұрапыл соғысты аштық пен ауру сынды ажал аузында қалған қаншама адамға күш-қуат беріп, жігерлендірді, Жеңіс күнін жақындатты.

Әлем халықтарының жүрегіне нұр болып құйылған Жамбыл жырларын орыс ақындары П. Кузнецов, К. Алтайский, П. Тарновский, М. Исаковский, беларус М. Божан және көптеген ұлтты талантты тәржімашылар өз тілдеріне аударды.

Жамбыл – өзгеге ұқсамайтын дара, зор құбылыс. Ол халықтың сенім күшін нығайтатын ұрнына айналған рухани атасы, ар-намысы бола білді.

Жамбыл – облыс, аудан аты. Жамбылдың атынан қойылған. Енді біз осы, Жамбыл сөзіне этимологиялық тұрғыдан талдау жасайық: Т. Жанұзақовтың зерттеулеріне қарағанда совет ұйғырлары мен Шыңжаң ұйғырлары Ямул немесе Ямбул деп «қорған», бекіністерді айтатын көрінеді. Шығыс Қазақстанның Үржар, Мақаншы аудандарының қазақтары, Жамбыл облысының тұрғындары бекіністі «Жамбыл» деп атайды дейді автор (Т. Джанұзақов. Лично – собственные имена в казахском языке. Автореферат канд. диссертации. 1960, 14-б.).

Екінші зерттеуші Б. Бафин Жамбыл сөзі қытайдың Ямэнь «қамал, бекініс» деген сөзінен алынған, өйткені XVIII ғасырда «маньжур әкімдері кез келген жерде жолыққан қазақты, тағы басқа жергілікті халықтарды ұстап алып, ақысыз-пұлсыз қамал (Жамбыл) жұмысына пайдаланған. Сондай-ақ қазақтардың қалаға сатуға, айырбастауға алып келген малдарын қамалға (Жамбылға) қамап алып, төлеуін бермей жәбірлеп (қайтарып) отырған» дейді (Б. Бафин. Қазақ пен қытай тілдеріне ортақ кейбір сөздер туралы. «Қазақ тілі тарихы мен диалектологиясының мәселелері». 4-шығыуы, 1962, 230-231-беттер). Біздің ойымызша, дүние жүзіне мағлұм болған Жамбыл

ақынның және облыс аты қытайдың йамұн\йамұл сөздеріне қатысы жоқ секілді. Мұндай қытай қамалдары сол қытай жерінде, Шыңжаңда салынғаны белгілі. Ендеше ол сөздің Жамбыл ақынның атына қатысы жоқ.

Ономаст ғалым ф. ғ. д. Ә. Әбдірахманов өзінің «Топонимика және этимология» атты еңбегінде: «Жамбыл» атауын өзбек тілдеріндегі жамбыл деген өсімдік атына байланыстырады. Бұл – бір жылдық және хош иісті гүл аты. Орысша аты – «габор, гербей» (Узбекско-русский словарь. М., 1959, 151-б.). Көбіне бұл өсімдіктің атын Алматы облысының қарттарының аузынан естігенбіз. Сондықтан, Жамбыл ақынның аты және одан алынған жер аттары да осы «Жамбыл» өсімдігіне байланысты», – деп қараймыз дейді.

Жамбыл

(Жамбыл) – Мойынқұм ауданындағы ауыл, Мойынқұм әкімшілік округінің құрамында. Аудан орталығы – Мойынқұм ауылынан шығысқа қарай 10 км жерде өзеннің оң жағалауында, сексеуіл, жүзгін аралас бұйырғын, күйреуік т.б. шөлдің сораң шөптері өскен сұр, сортаңды және құм топырақты шөлді белдемде орналасқан. Тұрғыны 1, 2 мың адам. Іргесі 1957 ж. қаракөл қой өсіретін өзімен аттас кеңшардың орталығы ретінде қаланды. Оның негізінде Жамбылда шаруа қожалықтары ұйымдастырылды орта мектеп, клуб, кітапхана, фельдшер-акушерлік пункт, мекемелер бар.

Кенес

(Кенес) – а. Мойынқұм ауданындағы ауыл, Бірлік ауылдық әкімшілігі округі құрамында. Аудан орталығы Мойынқұм ауылынан оңтүстік-батысқа қарай 77 км жерде, Шу өзенінің оң жағалауында, қамыс, құрақ аралас, сирек тоғай өскен шалғынды сұр, сортаңды сұр топырақты шөлді белдемде орналасқан. Тұрғыны 2, 0 мың адам. Іргесі 1961 ж. Айдарлы қаракөл қойын өсіретін кеңшар ретінде қаланды. Оның негізінде Кеңесте «Айдарлы» өндірістік кооперативі және бірнеше шаруа қожалықтары құрылды. Ауылда орта мектеп, кітапхана, фельдшер-акушерлік пункт бар.

Қызылту

(Қызылту) – а. Мойынқұм ауданындағы ауыл, Қызылтал ауылдық әкімшілік округінің орталығы. Аудан орталығы – Мойынқұм ауылынан шығысқа қарай 22 км жерде, Шу өзенінің оң жағалауында қара сексеуіл аралас еркекшөп, боз жусан, теріскен басым өскен шөлді белдемде орналасқан. Тұрғыны 1, 1 мың адам. 1957-97 ж. Амангелді атындағы қаракөл қойын өсіретін кеңшардың орталығы болып келді. 1996 ж. дейін ауыл Амангелді деп аталып келген. Кеңшар негізінде Қызылтуда 1997 жылдан шаруа қожалықтары құрылды. Ауылда орта мектеп, клуб, кітапхана, фельдшер-акушерлік пункт бар.

Қылышбай

(Қылышбай) – Мойынқұм ауданындағы ауыл, ауылдық әкімшілік округі орталығы. Аудан орталығы – Мойынқұм ауылынан батысқа қарай 19 км жерде. Шу өзенінің төменгі тарамдарының жағалауында, қара сексеуіл, қамыс, құрақ, күйреуік, еркекшөп, теріскен, ши өскен құмайтты сұр, сортаңды сұр топырақты шөлді белдемде орналасқан. 1997 ж. дейін К. Маркс ауылы деп аталып келді. Тұрғыны 1, 1 мың адам. 1969–97 жылдар аралығында қаракөл қойын өсіретін «Талдыөзек» кеңшарының орталығы болып келді. Оның негізінде Қылышбайда 1997 жылдан 30-дан астам шаруа қожалықтары құрылды. Ауылда орта мектеп, кітапхана, клуб, отбасылық-дәрігерлік амбулатория, т.б. мекемелер бар. Ауыл тұрғындарының ұсынысына орай елімізге танымал шешен және ақын Қылышбай Ержанұлының есімі берілді (1997).

Ынталы

(Ынталы) – Мойынқұм ауданындағы ауыл. Ынта (зат есім) сөзіне зат есімге қосылып сын есім жасайтын -лы жұрнағы қосылу арқылы жасалған. Мағынасы: «еңбекке, білімге ынталы ел» дегенді білдіреді.

Мыңарал

(Мыңарал) – Мойынқұм ауданындағы ауыл, кенттік әкімшілік округінің орталығы. Аудан орталығы Мойынқұм ауылынан солүстік-батысқа қарай 245 км жерде, Балқаш көлінің оңтүстік-батыс жағалауындағы ақ жусан, баялыш, күйреуік, т.б. шөлді өсімдіктер өскен қиыршықты-құмдақты сұр топырақты шөлді белдемде орналасқан. Тұрғыны 0, 7 мың адам. Кентте балық аулаумен айналысатын кәсіпорын бар. Кенттен 10 км батыста Мыңарал темір жол стансасы орналасқан. Орта мектеп, кітапхана, фельдшерлік пункт, т.б. мекемелер бар.

Мыңарал мың (сан есім) + арал (зат есім) сөздерінің қосылуынан жасалған атау. Атау сол төңіректе, маңда аралдар көп болғандықтан мың сан есімін қолдану арқылы қойылған.

Ұланбел

(Ұланбел) – Мойынқұм ауданындағы ауыл, ауылдық әкімшілік округінің орталығы. Аудан орталығы Мойынқұм ауылынан батысқа қарай 175 км жерде, Шу өзенінің төменгі сол жағалаулық аңғарындағы жусан, бұйырғын, қамыс, құрақ өскен сортаңды сұр топырақты шөлді белдемнің аллювийлі жазығында орналасқан. Тұрғыны 1, 4 мың адам. 1950-97 жылдары асыл тұқымды қаракөл қойын өсіретін «Шу» кеңшарының орталығы болып келді. Оның негізінде 1997 жылдан шаруа қожалықтары құрылды. Ауылда орта мектеп, мәдениет үйі, кітапхана, отбасылық-дәрігерлік амбулатория, т.б. мекемелер бар. Қазақ тілінде ұлан сөзі көп, аса мол деген ұғымдарды

бейнелейді. Кең жазира, ұлан-байтақ ұғымдарының бастауына бел сөзі қосылу арқылы жасалған.

Мойынқұм ауданындағы Ұланбел ауылының іргесі 1951 жылы қаланған.

Хантау

(Хантау) – Мойынқұм ауданындағы кент, темір жол стансасы, кенттік әкімшілік округінің орталығы. Аудан орталығы Мойынқұм ауылынан шығысқа қарай 90 км жерде, Хантау тауының оңтүстік-шығысында жусан аралас эфемерлі өсімдіктер өскен құм топырақты шөлді белдемде орналасқан. Тұрғыны 0, 9 мың адам. Іргесі 1951 ж. қаланды. Хантау кентінде мемлекеттік маңызы бар кен басқармасы орналасқан. Орта мектеп, клуб, кітапхана, фельдшер-акушерлік пункт, т.б. мекемелер бар.

Хантау атауы хан (зат есім) + тау (зат есім) сөздерінің бірігуінен жасалған. Мағынасы: «бізге белгісіз қазақ хандарының бірі бұл тауда не бір жиын өткізуіне немесе осы маңда қоныстануына» байланысты қойылса керек.

Шығанақ

(Шығанақ) – Мойынқұм ауданындағы кент, көл аймағы, кенттік округінің орталығы. Аудан орталығы Мойынқұм ауылынан солтүстік-шығысқа қарай 195 км жерде, Балқаш көлінің оңт.-батыс жағалауында, боз жусан, баялыш, күйреуік, т.б. шөптесін өскен, сұр, сортанды сұр топырақты шөлді белдемде орналасқан. Тұрғыны 2, 3 мың адам. Іргесі 1954 ж. қаланып, қала типтес поселке статусына ие болды. Кентте балық аулаумен айналысатын бірнеше шаруа қожалықтары жұмыс істейді. Орта мектеп, клуб, кітапхана, отбасылық-дәрігерлік амбулатория, т.б. мекемелер бар.

Кенес

(Кенес) – Жамбыл облысының Мойынқұм ауданындағы ауылдық округ. Аудан орталығы Мойынқұм ауылының оңтүстік-шығысында 68 км. Бірлік ауылдық округінің құрамынан бөлініп шыққан.

Қызылотау

(Қызылотау) – Мойынқұм ауданындағы ауыл.

Бұрынғы Амангелді ауылы тұрғындарының ұсынысына орай Қызылотау ауылы болып өзгертілген.

Бурылбайтал

(Бурылбайтал) – Мойынқұм ауданындағы темір жол стансасы, Шығанақ кенттік округі құрамында. Аудан орталығы Мойынқұм ауылынан солт.-шығысқа қарай 112 км жерде, боз жусан, баялыш, күйреуік, т.б. шөлдің сораң шөптері өскен сортаң, сортаңдау сұр, топырақ қалыптасқан шөлді белдемде орналасқан. Іргесі 1950 ж. Мойынты – Шу темір жолын салу кезінде қаланған. Бурылбайтал стансасында орталау мектеп, клуб, фельдшерлік

пункт бар. Бурылбайтал – бурыл (сын есім) + байтал (зат есім) сөздерінің қосылуынан жасалған атау. Мағынасы: «бұл жерде бурыл байталға байланысты оқиға болғанын» білдіреді.

Байтал

(Байтал) – Мойынқұм ауданындағы ауыл.

Бай (сын есім) + тал (зат есім) сөздерінің қосылуынан жасалған атау болуы керек. Мағынасы «қалың өсіп тұрған тал» дегенді білдіруі ықтимал. Екінші бір жорамал: бұл маңда жылқы малы байталға байланысты бір оқиға болып, содан қойылуы мүмкін.

Жасұлан

(Жасулан) – е. м., Мойынқұм ауданы. Жас (зат есім) + ұлан (зат есім) сөздерінен бірігуінен жасалған атау. Атау ерінбей еңбек етіп, жаңа қоғам құрып жатқан жастарға (жас ұландарға, Кеңес дәуіріндегі комсомолдарға, т.б.) арналған.

Қарақамыс

(Қарақамыс) – е. м., Мойынқұм ауданы. Қара (сын есім) + қамыс (зат есім) сөздерінің бірігуінен жасалған атау. Топонимдік мағынасы: «қалың, ну қамыс».

Сарыөзек

(Сарыөзек) – е. м., Мойынқұм ауданы. Сары (сын есім) + өзек (зат есім) сөздерінің қосылуынан жасалған атау. Мағынасы: «өзектің топырағы немесе құмы сары болып жататынын, яғни объектінің түсін» білдіреді. Кейбір зерттеушілер «кең, үлкен өзен» дегенді білдіруі мүмкін дегенді айтады.

Талдыөзек

(Талдыөзек) – ақ, жер, Мойынқұм ауданы. Талды (туынды сын есім) + өзек (зат есім) сөздерінің бірігуінен жасалған. Мағынасы: «тал өскен өзек» дегенді білдіреді.

Қүмөзек

(Қүмөзек) – а. Мойынқұм ауданы.

(Қүмөзек) – а. Шу ауданы;

Бұл атаудың мағынасы: «Жағалауы не болмаса табаны майда құм, қайраң болып келгендіктен аталса керек».

Биназар

(Биназар) – а. о. Мойынқұм ауданы.

Биназар баба әруағын есте қалдыру мақсатында бұрынғы ауылдың аты өзгертіліп қойылған.

Биназар батыр шамамен 1802-1860 ж. өмір сүрген Ұлы жүздің дулат тайпасының шымыр руынан. Ол Қоқан хандығына қарсы күресте Сыпатай батырдың сенімді серігінің бірі болған. Жасы ұлғайған шағында Шу өзеніне тоған салып, ауылын егіншілікпен айналысуға баулыған. Биназар батырдың бейіті Хантау қыратының Сұңқар деген шоқтығында орналасқан.

Бурылбайтал

(Бурылбайтал) – кент. Мойынқұм ауданы.

Бурыл (сын есім) + байтал (зат есім) сөздерінің қосылуынан жасалған атау. «Бұл жерде бурыл байталға байланысты оқиға болғанын» білдірумен байланысты аталғаны байқалады.

Жиделі

(Жидели) – Мойынқұм ауданының ауыл.

Жиделі (зат есім) сөзіне –лі сын есім тудыратын жұрнақ қосылуы арқылы жасалған атау. Атау осы елді мекен мен оның төңірегінде жиде ағаштың көп екенін білдіреді.

Кіші Қамқалы

(Киши Қамқалы) – Мойынқұм ауданының ауыл.

Қамқа сөзі түркі тіліне парсы тілінен ауысқан. Мағынасы – құндыз. Мойынқұм ауданындағы Кіші Қамқалы көлінің айналасындағы шағын ауыл осы атауға орай Кіші Қамқалы деп аталған.

Қияқты

(Қиякты) – Мойынқұм ауданының ауыл, темір жол стансасы.

Қияқ (зат есім) сөзіне сын есім тудыратын –ты жұрнағы қосылу арқылы жасалған атау. Мағынасы: «сабағы үш қырлы, жапырағы таспа пішінді көп жылдық шөптесін өсімдіктің» бұл маңда көп өсетінін білдіреді.

Назарбеков Айтбай

(Айтбай Назарбеков) – Мойынқұм ауданының ауыл.

Бұрынғы Жасұлан ауылының аты өзгертіліп, ауыл тұрғындарының ұсынысына орай А. Назарбековты есте қалдыру мақсатында қойылған.

Назарбеков Айтбай (5. 6. 1922, Сарысу ауд. Байқадам с. – 29.03.1993, Алматы қ.) – қоғам қайраткері. Қапланбек а.ш. техникумын (1941), Алматы Жоғары партия мектебін (1956) бітірген. 1941-45 ж. 2-дүниежүз. соғысқа қатысты. 1946-56 ж. Сарысу ауданы атқару комитетінің хатшысы, 1956-61 ж. Жамбыл ауд. атқару комитетінің төрағасы, 1961-63 ж. Көктерек ауд. партия комитетінің бірінші хатшысы, 1963-65 ж. Шу аудандық атқару комитетінің төрағасы, 1965-83 ж. Мойынқұм ауданы партия комитетінің

бірінші хатшысы. Назарбеков Айтбай Мойынқұм ауданын басқарған жылдары қаракөл қойының саны мейлінше көбейіп, жүгеріден, бау-бақша мен көкөніс түрлерінен аса жоғары өнімдер алуға қол жеткізді. Ол 8-9-шақырылған Қазақ КСР Жоғарғы Кеңесінің депутаты болып сайланды. Ленин, Еңбек Қызыл Ту, Қызыл Ту орденімен, медальдармен, Қазақ КСР Жоғарғы Кеңесінің Құрмет грамотасымен марапатталған.

Аманкелді

(Амангельды) – а. Мойынқұм ауданы.

Ауыл тұрғындарының ұсынысына орай ҚР Үкіметінің жанындағы Мемлекеттік ономастика комиссиясының 1997 жылы 6-ақпандағы ұйғарымымен Қызылотау ауылы болып өзгертілген.

Бірлік

(Бирлик) – Мойынқұм ауданының ауыл, ауылдық округ. «Бірлікте, ынтымақтастықта болайық» және халықтың «Бірлік бар жерде, тірлік бар» деген мәтеліне сай мағынаны білдіреді.

Күлтабан

(Култабан) – орта ғасырлардағы шағын қаланың орны. Мойынқұм ауданы, «Бірлік» ауылының батыс жағында 5 км жерде. Бұл төңіректе «Төрткүл», «Күлтабан» деп аталатын шағын қалалардың орындары өте көп. Шу өзенінің бойын қуалай бір-бірінен 10 – 15 км қашықтықта орналасқан. Күлтабанды 1948 ж. Орталық Қазақстан археологиялық экспедициясы (жетекші Ә. Х. Марғұлан) зерттеді. Күлтабаннан алынған көзелерге қарағанда, оның тұрғындары б. з. X-XIV ғасырларда өмір сүрген. Олар суармалы жер шаруашылығымен айналысқан.

Орта Ақтөбе

(Орта Ақтөбе) – Қазақстандағы орта ғасырлардан сақталған ежелгі қала орны. Мойынқұм ауданының орталығы Мойынқұм ауылының солтүстік-шығысына қарай 65 км жерде, Шу өзенінің ескі арнасының оң жағалауында орналасқан. 1948 ж. Қазақстан ҒА-ның Орталық Қазақстан археологиялық экспедициясы (жетекшісі Ә. Марғұлан) зерттеген. Қала орны төртбұрышты төбе. Биіктігі 5-10 м. Төбе үстінде ауданы 140x90 м² жазық алаң бар. Алаң айнала бекініспен қоршалған. Бекініс қалдығының биіктігі 1 м. шамасында. Оның ұзына бойында және бұрыштарында биік мұнаралар болғандығы байқалады. Мұнаралар қалдықтарының биіктігі 1 – 1,5 м. Археологиялық зерттеу нәтижесінде табылған заттар (негізінен, қыштан жасалған ыдыстар), қаланың б. з. XII ғасырларына жататындығын көрсетеді.

Тыңқудық

(Тыңқудық) – көне қала орны. Мойынқұм ауданы Қызылотау ауылынан солтүстік-шығысқа қарай 5 км қашықтықта орналасқан. 1982 ж. ҚазМУ (қазіргі әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті) археологиялық отряды (жетекшісі М. Елеуов) рthnntuty. Қазіргі орны екі бөліктен немесе екі қабаттан тұратын төбе. 1986 ж. қазба жұмыстары жүргізілген. Оңтүстікке қарай 70 м, батыстан шығысқа қарай 50 м, биіктігі 1, 5 м. Ал, жоғарғы жағының көлемі 40x50 м, биіктігі 1 м. Үстіне бүгінгі уақытта қажетті триангуляциялық белгі орнатылған. Зерттеу жұмысы негізінде қаланың Х-ХІІ ғасырларда өмір сүргендігі анықталды. Қала орнынан құмыралар, тостағандар және т.б. керамикалық ыдыстар табылды.

Үлкен Ақтөбе

(Үлкен Ақтөбе) – көне қала орны. Мойынқұм ауданы, Қызыл ту ауылынан солтүстікке қарай 6 км қашықтықта орналасқан. Алғаш 1948 ж. Орталық Қазақстан археологиялық экспедициясы (жетек. Ә. Х. Марғұлан) ашқан. 1982, 1984, 1986 ж. ҚазМУ (қазіргі әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті) археологиялық экспедициясы жоспарын түсіріп, қазба жұмыстарын жүргізді. 2000 ж. ҚР ҒА Археология институты жанындағы Оңт. Қазақстан кешенді археол. экспедициясы (жетекшісі К. Байпақов) қайта зерттеді. Қазіргі орны әлемнің төрт тарапына бұрыштары бағытталған екі қабаттан тұратын төбе. Астыңғы төбешік орнының көлемі солтүстіктен оңтүстікке қарай 100 м, батыстан шығысқа қарай 90 м, биіктігі 1 м. Төбешіктің ортасында тік төртбұрышты келген, көлемі 50 м, биіктігі 5 м екінші төбешік бар. Төрт мұнара бұрыштарына орналасқан, тек солтүстік және шығыс бөліктерде екі жерде (ортаңғы тұста) ғана мұнара қалдықтары сақталған. Екінші алаңға кіру есігі шығыс қабырғасы жағында. 1982 және 1986 ж. жүргізілген қазба жұмыстары көп нәтижеге қол жеткізуге мүмкіндік берді. Ескерткіштің батыс, оңтүстік-шығыс бөліктерінде ұзындығы 16 м, ені 1-1,6 м, тереңдігі 6,5 м жерді алатын қазба жұмысы жүргізіліп, қалашықтың бекініс қабырғалары бес кезенді қамтитындығы мәлім болды. Зерттеу барысында құм (хум), құмыра, т.б. шаруашылық бұйымдары көптеп жинастырылды. Археологиялық ізденістер нәтижесінде Үлкен Ақтөбе қалашығын тұрғындары VII-ХІІ ғасырларда мекендегені айқындалды.

Шары

(Шары) – көне қала орны. Мойынқұм ауданы Қызылту ауылынан солтүстікке қарай 6 км қашықтықта орналасқан. 1989 ж. ҚазМУ (қазіргі әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті) археологиялық экспедициясы (жетекшісі М. Елеуов) ашып, онда алғашқы зерттеу жұмыстарын жүргізді. Шары орны екі төбеден тұрады. Бірінші оңтүстік төбе көлемі 320-340x280-320 м, биіктігі 2,5 м. Екінші солтүстік алаң үшбұрыш пішіндес (320x60x

180 м). Қазба жұмыстары барысында керамикалық ыдыстар табылды. Зерттеу жұмыстары Шарыда тұрғындар Х-ХІV ғасырларда өмір сүрген деп болжау жасауға мүмкіндік береді.

Ынталы

(Ынталы) – көне қала орны. Мойынқұм ауданы Ынталы ауылының солтүстік-шығыс шетінде орналасқан. 1986 ж. ҚазМУ (қазіргі әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті) археологиялық отряды (жетекшісі М. Елеуов) ашып, алғашқы зерттеу жұмысын жүргізген. Қала орны төбешік пішіндес, биіктігі 2,3 м, солтүстік-шығыстан оңтүстік – батысқа қарай 85 м-ге созылып жатыр. Қазба жұмыстары кезінде табылған қыш құмыралар оның Х-ХІІ ғ-да өмір сүргенін көрсетеді.

Ыстөбе

(Ыстөбе) – көне қала орны. Мойынқұм ауданы Ынталы ауылынан солтүстікке қарай 12 км қашықтықта орналасқан. 1980 ж. Жамбыл облысы тарихи-өлкетану музейінің археологиялық экспедициясы (жетекшісі К. Байбосынов) тауып, алғашқы зерттеу жұмыстарын жүргізген. Ыстөбенің қазіргі орнының биіктігі 3,8 м, солтүстіктен оңт-ке 66 м-ге созылып жатқан төбешік. 1986 ж. ҚазМУ (қазіргі әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті) археологиялық отряды (жетекшісі М. Елеуов) қазба жұмыстарын жүргізіп, керамикалық ыдыстарды аршып алды. Зерттеу нәтижелері Ыстөбенің Х-ХІІ ғасырларда өмір сүргенін көрсетеді.

Төрткүл

(Торткул) – ортағасырдағы қаланың орны. Жамбыл облысының Мойынқұм ауданындағы Бірлік елді мекенінің оңтүстік – батысында 5 км жерде. 1948 ж. Орталық Қазақстан археологиялық экспедициясы зерттеген. Қаланың орны бұрыштары төрт тағанға қаратылған тік бұрышты алаңнан тұрады, ауданы 200x180м. Негізгі алаңнан солтүстік және шығыс жағында құрылыс орындарының қалдықтары, ал оңүстік-батысы мен оңтүстік-шығыс жағында көне канал орны сақталған. Оңтүстік-батысы басқа үш жағы топырақ үйінділерімен қоршалған, қала VIII-ХІV ғасырларды өмір сүрген.

Шенгелді

(Шенгелди) – көне қала орны. Мойынқұм ауданы, Ынталы ауылынан шығысқа қарай 12 км қашықтықта орналасқан. 1989 ж. ҚазМУ (қазіргі әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті) археологиялық экспедициясы (жетекшісі М. Елеуов) тауып, алғашқы зерттеу жұмыстарын жүргізген. Қала солтүстіктен шығысқа қарай 85 м-ге созылып жатқан, биіктігі 2,3 м болатын төбе болып келеді. Теріліп алынған материалдар: құм (хум),

құмыра, табакша, т.б. сынықтары. Олардың дені сырланбаған ыдыстар. Қазба жұмыстары барысында табылған қыш ыдыстар оның Х ғасырларда өмір сүргенін көрсетеді.

Ақсүйек

(Ақсүйек) – өзен.

Жамбыл облысының Мойынқұм ауданындағы өзен атауы. Ақсүйек, ұзындығы 70 км. су жиналатын алқабы 321 км². Айтау жотасының солтүстік беткейінен басталып, Қошқарбай сорына жетпей жерге сіңіп кететін көрінеді. Наурыз айының екінші жартысында тасиды. Жазда қарасуларға бөлініп қалады. Суы кермек, тек мал суаруға жарайды.

Қарасай

(Қарасай) – Мойынқұм аумағындағы өзен.

Іле алабында. Ұзындығы 80 шақырым, су алабы 1960 км². Майжарылған тауының солтүстік-шығыс беткейінен басталып, Балқаш көліне 7-8 шақырым жетпей тартылып қалады. Арнасы жоғарғы және орта бөлігінде тік (10-50 м), төменде кеңейеді. Жылдық орташа су ағыны 0, 18 м³/с. Мал суарылады.

Балқаш

(Балхаш) – Қазақстанның оңтүстік-шығысындағы тұйық көл. Аумағы жөнінен Каспий, Арал теңіздерінен кейін 3-орында. Алматы, Жамбыл, Қарағанды облыстарының шегінде, Балқаш – Алакөл ойысында, теңіз деңгейінен 340 м биіктікте жатыр. Суының көлемі 100-110 км. куб. Басты айлақтары: Балқаш, Бурылбайтал, Бөрлітөбе.

Қашқантеңіз

(Кашкантиз) – Жамбыл облысының Мойынқұм ауданындағы тұйық көл.

Балқаш көлінің батыс жағында Қашқантеңіз шығанағымен ертеде қосылып жатқан. Ауданы 18, 5 км². Ұзындығы 22, 5 м. Ені 4, 3 м. Тереңдігі 1, 4 м. Солтүстік-шығыстан соққан күшті желдің әсерінен толқын айдаған Балқаш суы кейде Қашқантеңіз көліне құяды. Суы тұзды, жағалауы сортаң батпақты.

Сарыбұлақ өзені

(Сарыбулак) – Хантау кенттік аймағында орналасқан. Сұңқар тауының баурайынан бірнеше өзендер (ұзындығы 15-25 шақырым) бастау алады. Олардың ең ірісі Сарыбұлақ өзені.

Хантаудың беткейлері өзен аңғарларымен, сай-жыралармен қатты тілімделген. Ақсүйек, Үлкен жиделі т.б. өзендер бастау алады.

Сарыбұлақ

(Сарыбулак) – Айтау тауындағы өзен.

Мойынқұм ауданы жерінен ағады. Ұзындығы 82 км, су жиналатын алабы 210 км². Бастауын Айтаудың шығыс баурайынан алып әуелде солтүстікке, одан кейін батысқа қарай бұрылып ағады да Сексеуілдала жазығына жетпей тартылып қалады. Арнасында су тек көктем айларында (наурыз – мамыр) болады. Жауын-шашын және жер асты суларымен толығады. Жағалауы мал жайылымы үшін пайдаланылады.

Шу

(Шу) – Қазақстан мен Қырғызстан жерінде, облыстың Қордай, Шу, Мойынқұм, Сарысу аудандары жерімен ағып өтетін өзен. Қазақстан аумағындағы ұзындығы 800 шақырым, су жиналатын алабы 62,5 км². Теріскей Алатауы мен Қырғыз Алатауындағы мұздықтардан басталатын Жуанарық, Қошқар өзендерінің қосылуынан қалыптасады.

Қызылорда, Оңтүстік Қазақстан жеріндегі Ащыкөл-Ақжайқын ойысына құяды. Ірілі-уақты 80 саласы бар. Қорағаты, Меркі, Ақсу т.б. Бетпақдала арқылы ағады. Арнасының ені орта ағысында 50-100 м, төменгі жағында 40-60 м-дей. Орта ағысындағы ең терең жері 2, 8 м, төменгі бөлігінде 4, 5 м. Негізінен, мұздық және қар суымен толығады. Жылдық ағынның 15%-ға жуығы көктемде, 58% жаз-күз айларында, 27% қыста өтеді. Жылдық орташа су өтімі 77 м³/с (Қызылотау (Амангелді) а. тұсында), жылдық ағыны 2426 млн м³, шілде – тамыз айларында суы болады, Желтоқсан – наурыз айларында қатады, мұзының орташа қалыңдығы 64-74 см. Суының орташа лайлылығы 820 г/м, ағып келетін жылдық тасқынның мөлшері 1800 млн м³. Жазда судың орташа температурасы 22-23, ең жоғарғы температурасы 26,7 (шілдеде) жетеді. Сазан, табан, жайын, қаяз, т.б. балықтар бар. Шу бойында Тасөткел бөгені, Тасөткел суару жүйесі салынған. Егіндік пен жайылымды суару және суландыруға Шу өзені суының 55%-ы жұмсалады. Өзен бойындағы ірі елді мекендер: Шу, Бірлік, Төле би және Мойынқұм.

Күмөзек

(Кумозек) – с. с., Мойынқұм ауданы, құм (зат есім) + өзек (зат есім) сөздерінің қосылуынан жасалған атау. Жағалауы не болмаса табаны майда құм, қайраң болып келген өзен аты.

Қарасай

(Қарасай) – Мойынқұм ауданындағы өзен. Іле алабында. Ұзындығы 80 км, су жиналатын алқабы 1960 км². Қарасай Майжарылған тауының солтүстік-шығыс беткейінен басталып, Балқаш көліне 7-8 км жетпей тартылып қалады. Арнасы жоғарғы және орта бөлігінде тік, төменде кеңейеді; Жылдық орташа су шығыны 0, 18 м/сек. Мал суарылады.

Балқаш

(Балқаш) – Қазақстанның оңтүстік-шығысындағы тұйық көл.

Аумағы жөнінен Каспий, Арал теңіздерінен кейінгі 3-орында. Алматы, Жамбыл (Мойынқұм ауданы), Қарағанды облыстарының шегінде, Балқаш – Алакөл ойысында, теңіз деңгейінен 340 м биіктікте жатыр. Ауданы құбылмалы: 17-22 мың км², ұзындығы 600 км-ден астам, ені шығыс бөлігінде 9-19 км, батыс бөлігінде 74 км-ге жетеді. Суының көл. шамамен 100-110 км³. Су жиналатын алабы 500 мың км² жуық. Орташа тереңд. 6 м, ең терең жері 26 м. Балқаштың батыс бөлігіне Іле (жер бетімен келетін судың 78, 2%-ін береді), шығыс бөлігіне Қаратал (15, 1%), Лепсі (5, 4 %), Ақсу 0, 43% өзендері құяды. солтүстіктен ағатын Аягөз, Бақанас, Тоқырауын, Жәмші, Мойынты, т.б. өзендер әдетте көлге жетпей сарқылады. Көлдің солтүстік жағалауы Сарыарканың ұсақ шоқылы тау сілемдерімен ұштасып жатқандықтан, биік жарқабақ болып келеді және көптеген жыра-жылғамен тілімделген, ал, оңт. жағалауы – суы біртіндеп тартылған кезде жиналған шөгінділерден пайда болған құмды ойпат. Көлдің көптеген шығанақ, қойнаулары бар, аралдары аз, үлкендері Басарал, Тасарал. Балқаш туралы алғашқы жазба деректер XIII ғасырдан белгілі.

Көлді тиянақты зерттеу XVII ғасырда басталды. Орыс картографы және тарихшысы С. У. Ремезов 1695 ж. «Чертежи всех сибирских городов и земель» атты атласында Балқашты «теңіз» деген атаумен көрсеткен. XVIII ғасырдың басында көлде геодезиялық өлшеу жұмыстары жүргізілді. Балқаш XIX ғасырда Клапроттың (1836) және швед картографы И.Г. Ренаттың (Жоңғарияның картасын жасаған) карталарында бейнеленді. П.В. Рихтгофен (1877) мен В.Ф. Гумбольдтың (1844) еңбектерінде Балқаш туралы деректер бар. Б-ты зерттеуге басқа да Ресей ғалымдар (И.В. Мушкетов, А.М. Никольский, Л.С. Берг, т.б.) атсалысты. Қазақстың ұлы ғалымы Ш. Уәлиханов та Балқаш алабын зерттеп, сипаттаған. 1920 жылдан бастап Балқаш көлін кешенді зерттеу басталды, көптеген экспедициялар (П.Ф. Домрачев, В. Н. Абросов, Л.И. Лев, Н.М. Страхов, Д.Г. Сапожников, М.Н. Тарасов) ұйымдастырылды. Көлдің экол. жағдайын, суының химиялық құрамын, өсімдік, жануарлар дүниесін, алабының физикалық-географиялық сипатын зерттеумен 1970-90 ж. Қазақстан ҒА-ның институттары, Қазақ балық шаруашылығы ғылыми-зерттеу институты, бірнеше жобалау институттары т.б. айналысты. Бұл жұмыстардың нәтижесінде көлдің табиғи орнықтылығын сақтап қалуға бағытталған нақты шаралар белгіленді, олардың біразы жүзеге асырылып, көл деңгейінің құлдырауы тоқтатылды. Көл шөл және шөлейт климаттық белдеуде орналасқан. Қаңтардағы орташа температура –15, –17, шілденің орташа температурасы 24. Жауын-шашынның жылдық орташа мөлшері 120 мм. Ауаның салыстырмалы ылғалдылығы 55-66%, желдің жылдық орташа жылдамдығы

4,5–4,8 м/с. Жел көлдің батыс бөлігінде, көбінесе солтүстіктен, шығысында солтүстік-шығыстан соғады. Осы себепті көлде үнемі күшті толқын болады. Жаздағы булану ауа райына байланысты 950 мм-ден 1200 мм-ге дейін ауытқиды. Көл беті көбіне қарашаның аяғында қатып, сәуірдің ортасында мұзы ериді. Мұздың қалыңдығы кей жылдары 150 см-ге жетеді. Таудағы мұздықтар еріген кезде (маусым – шілде) су деңгейі біраз көтеріледі. Көп жылдық су деңгейі тербелісінің мөлшері 3 метрден асады. 20 ғ-да Балқаш көлінің деңгейі 1908 және 1961 ж. көтеріліп, 1946 және 1978 ж. төмендегені байқалды.

1970 жылдан бері Іле өзені бойында Қапшағай бөгенінің салуына байланысты көлдің табиғи гидрол. режимі көп өзгеріске ұшырады. Балқаш – жартылай ащы көл. Суының химиялық құрамы көл алабының гидрогр. ерекшеліктеріне байланысты. Көлге сұғына еніп жатқан Сарыесік түбегі Балқашты екіге бөледі, гидрол. және гидрохим. жағынан бір-бірінен өзгеше батыс және шығыс бөліктері ені 3,5 км Ұзынарал бұғазымен жалғасады. Судың минералдылығы мен тұздылығы бұл екі бөлікте екі түрлі. Көлге ағып келетін судың негізін Іле өзені құрайтындықтан, батыс бөлігінің суы тұщы (0,5 – 1 г/л), түсі көгілдір, ашық көк. Балқаш фаунаға бай. Көл түбінде моллюскілер, судағы ұсақ жәндіктердің дернәсілдері, шаян тәрізділер тіршілік етеді. Батыс бөлігі планктонға бай. Көлде балықтың 20-дан астам түрі бар, мұның 6 түрі ежелден көлдің өзінде өскен балықтар (Іле, Балқаш көкбасы, Балқаш алабұғасы, т.б.), қалғандары басқа жақтан әкелінген (карп, аққайран, шип, көксерке, Арал қаязы). Ауланатын балық (жылына 9 – 10 мың т) – сазан, көксерке, Балқаш алабұғасы, маринка, аққайран. Көл суы жағалауындағы (Балқаш кен-металлургия комб., т.б.) мен елді мекендер қажетіне пайдаланылады. Жылы мезгілде Балқашта су көлігі қатынайды. Басты айлақтары: Балқаш, Бурылбайтал, Бөрлітөбе.

Аксүйек

(Аксүйек) – Мойынқұм ауданындағы өзен.

Ұзындығы 70 км, су жиналатын алабының аумағы 621 км². Шу-Іле суайырығындағы Айтау жотасынан басталып, Қошқарбай сорына жетпей сіңіп кетеді. Ерте көктемде (наурыз айында) тасиды. Жазда қарасуларға бөлініп қалады. Суы кермек татиды, тек мал суаруға жарамды.

Шажағай

(Шажағай) – Жамбыл облысының Мойынқұм ауданындағы өзен, құрғақ арна. Шу өзені алабында ұзындығы 129 км, су жиын алқабы 2110 км². Шажағай Желтау етегінен басталып, Елшібай тауынан оңтүстікте 3,8 км тартылып қалады. Қар суымен қоректенеді. Көктемдегі қар ерігенде бир аптадай ғана ағын болып, қалған уақытта құрғақ арнаға айналады. Шаруашылық маңызы шамалы.

Ақбастау

(Ақбастау) – бетпақдаланың оңтүстігіндегі оқшау тау.

Облыстың Мойынқұм ауданы жерінде орналасқан. Абс. биікт. 491 м. Тау солтүстіктен оңтүстікке, оңтүстік – батысқа қарай доғаша созылып жатыр. Ұзындығы 8 км, енді жері 3-3,5 км. Жер қыртысы палеоген жүйесінің әктас, құмтас, саз, малтатастарынан түзілген. Батысы мен оңтүстік беткейлері көлбеу келген, шығысы мен солтүстігі тіктеу. тау етегінде теріскен, еркекшөп, бұйырғын, қаражусан, беткейлерінде сұржусан аралас, астық тұқымдасты шөптесін өскен. Топырағы сұр, сортаңды сұр топырақ қалыптасқан. Ақбастау жыл бойы мал жайылымына пайдаланылады.

Байқара

(Байқара) – Шу-Іле алабындағы қиыр солтүстік-батысындағы тау. Мойынқұм ауданында орналасқан. Абс. биіктігі 665 м. Солтүстік-батыстан оңтүстік-шығысқа 12 км созылып жатыр, ені 6 км. Кембрийге дейінгі және палеозой эрасының эффузиялық шөгінді жыныстарынан түзілген. Көлбеу келген беткейі онша тілімденбеген, етегінде ысырынды малтатастар көп. Тау баурайында шөлді белдемнің қиыршықты тас, сұр, құнарсыз сұрғылт топырағы қалыптасқан. Онда жусан, бұйырғын, күйреуік, баялыш басым өседі.

Бәйбіше тауы

(Байбише) – Арал маңы мен Қарақұм, Мойынқұм аралығында жатқан тау жотасы. Абс. биіктігі 254 м. Бәйбіше тауы солт. – батыстан оңт. – шығысқа қарай 25 км-ге созылып жатыр. Шығыс беткейі еңіс, бат. және оңт. беткейлері сай, жырамен тілімделген. Беткейлеріндегі шөлейт сұр топыраққа шөлдің сораң өсімдігі өседі.

Бектөбе

(Бектөбе) – төбе, е. м. Бек (сын есім) + төбе (зат есім) сөздерінің бірігуінен жасалған атау. Бек сөзі «Мықты, берік» және «биік» мағыналарына ие болып, «мықты, берік немесе биік төбе» деген мағынаны білдіреді.

Дегерес

(Дегерес) – тау. Шу – Іле тауларының солтүстік батыс жағында орналасқан.

Ғ. Қоңқашбаевтың пікірі бойынша, бұл моңғолдың дээр горес немесе дээрлиг горес (жабайы ешкі, тау ешкі) деген сөздерінен жасалған (Ғ. Конкашпаев. Географические названия монгольского происхождения... Известия АН Каз ССР. Серия филологии и искусство введения. Вып. т. I (II), 1959, 90-б.). Осы пікір дұрыс болуы мүмкін, өйткені, осы таулардағы жартастарда тау ешкінің суреті өте жиі кездеседі. Ал атаудың өзгеріске

түсуі туралы мынаны айтуға болады. Дзергорес тіркесіндегі дз, рг дыбыс тіркестерінің қатар тұруы қазақ тіліне тән болмағандықтан, бұл сөздер Дегерес формасына ауысқан болу керек.

«Моңғолша-қазақша сөздікте» гөрөөс – «бөкен», бор гөрөөс – «таутеке» деп берілген (С. Хабшай, Ә. Мініс Моңғолша-қазақша сөздік. Улан-батор, 1954, 64-б.).

Дегерес – тау және елді мекен аттары. Көне түр. тілдеріндегі тегер («айналма; айналым») + ес (өлі жұрнақ) формаларының қосындысынан жасалған атау. Көне түрікте -ес жұрнағы көбіне өзен – су аттарына жалғанумен бірге заттың, құбылыстың нендей бір сапасын, кейде санын да меңзейді. Дегер тұлғасы қазіргі қырғыз тілінде тегерениш «айналып өту» деген Е. Қойшыбаевтың да пікірі бар (91-бет).

Жамбыл

(Жамбыл) тауы – Шу-Іле тауларының солтүстік-батыс бөлігінде Мойынқұм ауданының жерінде орналасқан. Абсолюттік биіктігі 972 м. Солтүстік батыстан оңтүстік-шығысқа қарай 40-45 км-ге созылған, ені 10-15 км. Таудың жоғарғы жартасты бөлігінің түпкі жыныстары ашық жатыр, беткейлерінің барлығы дерлік тік құлама келген. Палеозойдың эффузиялық шөгінді жыныстарынан түзілген. Қиыршық тасты сұр қоңыр топырағында боз жусан, бұйырғын, баялыш, күйреуік басым өскен. Өзен арналары бойында тобылғы шоғырлары кездеседі.

Майжарылған

(Майжарылған) – Шу-Іле тауларының орта тұсында орналасқан тау. Мойынқұм ауданының жерінде орналасқан. Солтүстік-батыстан оңтүстік-шығысқа қарай 40-42 км-ге созылып жатыр. Енді жері 22-25 км. Ең биік жері 540 м. Тау төменгі палеозой мен силурдың метаморфты шөгінді жыныстарынан түзілген. Беткейлері эроз. күштері әрекетінен қатты тілімделген. Беткейлерінен Қарасай өзені бастау алып, Балқаш көлінің оңтүстігіндегі Алакөл көліне құяды. Өзен арналары көктемде ғана суға толады. Жаз айларында құрғап қалады. Майжарылған тауы шөл және шөлейт белдемде жатқандықтан оның сұр, сортаңды сұр топырағында шөлге төзімді жусан, бетеге, қараған, баялыш, т.б. өсімдіктер өседі.

Сарыой

(Сарыой) – Бетпақдаланың оңтүстік-шығысында, Мойынқұм ауданының орта тұсында орналасқан үстірт. Теңіз деңгейінен 235 – 255 м биіктікте жатыр. Оңтүстігінде Оба тауы (286 м) орналасқан. Үстіртті жазықтың жер бедері тегіс келген. Солтүстік бөлігі сай-жырлармен, құрғақ арналармен сөл тілімденген. Оңтүстік-шығысынан жазда кеуіп қалатын бірнеше шағын бастау алады. Олар Шу өзенінің орта ағысына келіп құяды. Сарыой

үстіртінің батысынан жазда кеуіп қалатын біршама ұзын Қаратал өзені ағып өтеді. Жер бедеріне шөлге тән жусан, сарықау, күйреуік, баялыш, теріскен, ши, т.б. сораң шөптер өседі. Үстірт қысқы мал жайылымы саналады.

Сұңқар

(Сункар) – Хантау тауының ең биік жері.

Мойынқұм ауданының оңтүстік-шығысында орналасқан. Абсолютті биіктігі 1052 м. Су, жел, т.б. табиғат әсерінен мүжілген аласа тау. Тау баурайынан бірнеше өзендер (ұзындығы 15-25 км) бастау алады. Олардың ең ірісі Сарыбұлақ өзені. Құрғақ шөл аймақта орналасуына байланысты тау өңірінде шөлге төзімді жусан, бетеге, қараған, т.б. өсімдіктер өседі.

Хантау

(Хантау) – Шу-Іле тауларының оңтүстік-шығыс сілемі. Мойынқұм, Шу аудандары жерінде орналасқан. Солтүстік-батыстан оңтүстік-шығысқа қарай 40 – 45 км-ге созылған, ендік жері 10 км-дей. Салыстырмалы орташа биіктігі 600 – 650 м. Абсолютті биіктігі – 1052м (Сұңқар тауы). Девон және силурдың құмтас және тақтатасынан түзілген, кейде гранит интрузиялары кездеседі. Беткейлері өзен аңғарларымен, сай-жыралармен қатты тілімденген. Ақсүйек, Үлкен Жиделі, т.б. өзендер бастау алады. Хантау өңірінде боз жусан басым өскен сораң өсімдік жамылғысы қалыптасқан.

Суықадыр

(Суықадыр) – Шу-Іле тауларында, Желтау тауының қиыр солтүстік-батысындағы тау. Мойынқұм ауданының шығысында орналасқан. Абс. биіктігі 599 метр. Суықадыр тауы, негізінен, төменгі полезойдың тақтатасы мен магмалық жыныстардан түзілген. Беткейлері сай-жыралармен сәл ғана тілімделген. Одан әрі тау беткейлері жазыққа ұласып кетеді. Суықадыр өңірінің ландшафтысы шөлді. Онда шөлге төзімді сораң шөптер өскен. Баурайы мал жайылымына пайдаланылады.

ТҰРАР РЫСКҰЛОВ АУДАНЫ

ОЙКОНИМДЕР, ГИДРОНИМДЕР, ОРОНИМДЕР

Әкімшілік орталығы – Құлан ауылы

Халық саны – 65 000 адам

Аудан аумағы 10 500 шаршы шақырымды құрайды

Аудандағы ауылдық округтар саны: 15

Құрылған жылы: 4 наурыз, 1938 жыл

Ерекшеліктер мен көрнекті орындар

Аудан аумағында көптеген тарихи-мәдени мемлекеттік маңызы бар – Құлан қалашығы бар (VI- XIII ғ. басы)

Қалалар, жергілікті маңызы бар сәулет өнерінің ескерткіштері мен археологиялық нысандар – жерлес-сарбаздарға арналған ескерткіштер мен Абсент атына қойылған ескерткіш, белгісіз сарбаз ескерткіші, темір дәуірінің қорымы, VII-XII ғғ. қорғандар, Ақ сарай, Керуен сарайы, Өрнек қалашығы, тасқа қашап салынған суреттер бар.

Т. Рысқұлов ауданы

Т. Рыскуловский район

Орталығы – Құлан ауылы

Центр – аул Кулан

Әкімшілік-аумақтық бірліктер
Административно-территориальные единицы

р/с	Ауылдық (ауыл, кент) округтердің атауы Наименования аульных округов (аулов (аул), кент)	Ауылдық округтің бұрынғы атауы Прежнее наименование округа	Округ атауларының (орталығының) орыс тіліндегі атауы Наименования округов (центров) на русском языке	Округ орталығының атауы Наименование центра округа
1	2	3	4	5
1.	Абай ауылдық округі	Қарақыстақ а/о құрамынан бөлініп шыққан	Абайский аульный округ – аул Енбекши	Енбекші ауылы
2	Ақыртөбе ауылдық округі	жаңадан құрылған	Ақыртөбинский аульный округ – аул Ақыртөбе	Ақыртөбе ауылы
3	Ақбұлақ ауылдық округі	Ленин ауылдық округі	Ақбулакский аульный округ – аул Қызылшаруа	Қызылшаруа ауылы
4	Жаңатұрмыс ауылдық округі	Қарақыстақ а/о құрамынан бөлініп шыққан	Жанатурмысский аульный округ – аул Жаңатурмыс	Жаңатұрмыс ауылы
5	Көкдөнен ауылдық округі	Калинин ауылдық кеңесі	Кокдоненсктй аульный округ – аул Көкдөнен	Көкдөнен ауылы
6	Көгершін ауылдық округі	Көкдөнен а/о құрамынан бөлініп шыққан	Когершинский аульный округ – аул Көгершин	Көгершін ауылы
7	Қайыңды ауылдық округі	Сөгеті ауылдық кеңесі	Кайындинский аульный округ – аул Қайыңды	Қайыңды ауылы
8	Қарақыстақ ауылдық округі	Каменка ауылдық кеңесі	Каракыстакский аульный округ – аул Каменка	Каменка ауылы
9	Қорағаты ауылдық округі	Ленин ауылдық кеңесі	Корагатинский аульный округ – аул Қорағаты	Қорағаты ауылы
10	Құлан ауылдық округі	Луговой ауылдық кеңесі	Куланский аульный округ – аул Кулан	Құлан ауылы

11	Құмарық ауылдық округі	Подгорный ауылдық кеңесі	Кумарыкский аульный округ – аул Кумарық	Құмарық ауылы
12	Луговой ауылдық округі	Луговой кенті	Луговской аульный округ – аул Луговой	Луговой ауылы
13	Новосел ауылдық округі	жаңадан құрылған	Новоаульный аульный округ – аул Юбилейное	Юбилейное ауылы
14	Өрнек ауылдық округі	Ақыртөбе а/о құрамынан бөлініп шыққан	Орнекский аульный округ – аул Орнек	Өрнек ауылы
15	Теренөзек ауылдық округі	Ақыртөбе а/о құрамынан бөлініп шыққан	Теренозекский аульный округ – аул Теренөзек	Теренөзек ауылы

Гидронимдердің қазақша атауы	Гидронимдердің орысша атауы	Гидронимдер түрі (қаз)	Гидронимдер түрі (орысша)	Аудан
Әбілқайыр	Абилькайыр	өзен	р.	Т. Рысқұлов ауд.
Терекөзен	Терекозен	өзен	р.	Т. Рысқұлов ауд.
Тасшалақ	Тасшалақ	өзен	р.	Т. Рысқұлов ауд.
Жалпақсаз	Жалпақсаз	өзен	р	Т. Рысқұлов ауд.
Жарөзек	Жарозек	өзен	р	Т. Рысқұлов ауд.
Сорбұлақ	Сорбулак	өзен	р	Т. Рысқұлов ауд.
Ащыбұлақ	Ащыбулак	өзен	р	Т. Рысқұлов ауд.
Қарааршасай	Карааршасай	өзен	р	Т. Рысқұлов ауд.
Шырғанақ	Шырғанақ	өзен	р	Т. Рысқұлов ауд.
Теректі	Теректы	өзен	р	Т. Рысқұлов ауд.
Алуасай	Алуасай	өзен	р	Т. Рысқұлов ауд.
Қызылқайнар	Кызылкайнар	өзен	р	Т. Рысқұлов ауд.
Көтенүзбе	Котенузбе	өзен	р	Т. Рысқұлов ауд.
Тұзасу	Тузасу	өзен	р	Т. Рысқұлов ауд.
Солтүстік Талдыбұлақ	Солтустик Талдыбулак	өзен	р	Т. Рысқұлов ауд.
Ақсай	Ақсай	өзен	р	Т. Рысқұлов ауд.
Үлкен Көкқия	Улькен Коккия	өзен	р	Т. Рысқұлов ауд.
Солтүстік Кіші Көкқия	Солтустик Киши Коккия	өзен	р.	Т. Рысқұлов ауд.
Әбдірасыл	Абдирасиль	өзен	р.	Т. Рысқұлов ауд.

Сөгеті	Согеты	өзен	р.	Т. Рысқұлов ауд.
Қайыңдысай	Кайыңдысай	өзен	р.	Т. Рысқұлов ауд.
Қасқарасай	Касқарасай	өзен	р.	Т. Рысқұлов ауд.
Шымшықсай	Шымшықсай	өзен	р.	Т. Рысқұлов ауд.
Қотырбұлақсай	Котырбулақ сай	өзен	р.	Т. Рысқұлов ауд.
Мамайқайыңды	Мамайқайыңды	өзен	р.	Т. Рысқұлов ауд.
Шыбынды	Шыбынды	өзен	р.	Т. Рысқұлов ауд.
Тұйықтөр	Туйықтор	өзен	р.	Т. Рысқұлов ауд.
Маңбел	Манбель	өзен	р.	Т. Рысқұлов ауд.
Қарабұлақ	Карабулақ	өзен	р.	Т. Рысқұлов ауд.
Жарлысу	Жарлысу	өзен	р.	Т. Рысқұлов ауд.
Жаманбұлақ	Жаманбулақ	өзен	р.	Т. Рысқұлов ауд.
Көгершін	Когершин	өзен	р.	Т. Рысқұлов ауд.
Шолаққайыңды	Шолаққайыңды	өзен	р.	Т. Рысқұлов ауд.
Талдысу	Талдысу	өзен	р.	Т. Рысқұлов ауд.
Шалсу	Шалсу	өзен	р.	Т. Рысқұлов ауд.
Ақбұлақ	Ақбулақ	өзен	р.	Т. Рысқұлов ауд.
Талдыбұлақ	Талдыбулақ	өзен	р.	Т. Рысқұлов ауд.
Терісбұтақ	Терисбутак	өзен	р.	Т. Рысқұлов ауд.
Қайыңды	Кайыңды	өзен	р.	Т. Рысқұлов ауд.
Түйеқарын	Туйеқарын	өзен	р.	Т. Рысқұлов ауд.
Кіші Көгершін	Киши Когершин	өзен	р.	Т. Рысқұлов ауд.
Байтұма	Байтума	өзен	р.	Т. Рысқұлов ауд.
Қарабастау	Карабастау	өзен	р.	Т. Рысқұлов ауд.
Ақбастау	Ақбастау	өзен	р.	Т. Рысқұлов ауд.
Шошқабұлақ	Шошқабулақ	өзен	р.	Т. Рысқұлов ауд.
Шұңқыр	Шункыр	өзен	р.	Т. Рысқұлов ауд.
Тастақ	Тастак	өзен	р.	Т. Рысқұлов ауд.
Қатужан	Катужан	өзен	р.	Т. Рысқұлов ауд.

Қаракатты	Каракатты	өзен	р.	Т. Рысқұлов ауд.
Жалғызтал	Жалғызтал	өзен	р.	Т. Рысқұлов ауд.
Көкдөнен	Кокдонен	өзен	р.	Т. Рысқұлов ауд.
Сасықбұлақ	Сасыкбулақ	өзен	р.	Т. Рысқұлов ауд.
Қорғантас	Коргантас	өзен	р.	Т. Рысқұлов ауд.
Жолымбетсай	Жолымбет-сай	өзен	р.	Т. Рысқұлов ауд.
Сарыбұлақ	Сарыбулақ	өзен	р.	Т. Рысқұлов ауд.
Желдісай	Жельдысай	өзен	р.	Т. Рысқұлов ауд.
Монтай	Монтай	өзен	р.	Т. Рысқұлов ауд.
Жалпаққайнар	Жалпаққайнар	өзен	р.	Т. Рысқұлов ауд.
Ашамайлы	Ашамайлы	өзен	р.	Т. Рысқұлов ауд.
Сұлутөр	Сулутор	өзен	р.	Т. Рысқұлов ауд.
Қырғызжылға	Кыргызжылга	өзен	р.	Т. Рысқұлов ауд.
Терісбұтақ	Терисбутак	өзен	р.	Т. Рысқұлов ауд.
Қаракыр	Каракыр	өзен	р.	Т. Рысқұлов ауд.
Сейілхансай	Сейильхансай	өзен	р.	Т. Рысқұлов ауд.
Шырақатпа	Шырақатпа	өзен	р.	Т. Рысқұлов ауд.
Тымбайсай	Тымбайсай	өзен	р.	Т. Рысқұлов ауд.
Сукөкті	Сукоқты	өзен	р.	Т. Рысқұлов ауд.
Талдыбұлақ	Талдыбулақ	өзен	р.	Т. Рысқұлов ауд.
Сұңқайты	Сунқайты	өзен	р.	Т. Рысқұлов ауд.
Келіншек	Келиншек	көл	өз.	Т. Рысқұлов ауд.
Шибұлақ	Шибулақ	көл	өз.	Т. Рысқұлов ауд.
Молалы	Молалы	көл	өз.	Т. Рысқұлов ауд.
Тұяқшытыр	Туяқшытыр	көл	өз.	Т. Рысқұлов ауд.
Сарысулы	Сарысулы	көл	өз.	Т. Рысқұлов ауд.
Ойтаз	Ойтаз	көл	өз.	Т. Рысқұлов ауд.
Жалақаншытырлы	Жалақаншытырлы	көл	өз.	Т. Рысқұлов ауд.
Бактияр	Бактияр	көл	өз.	Т. Рысқұлов ауд.

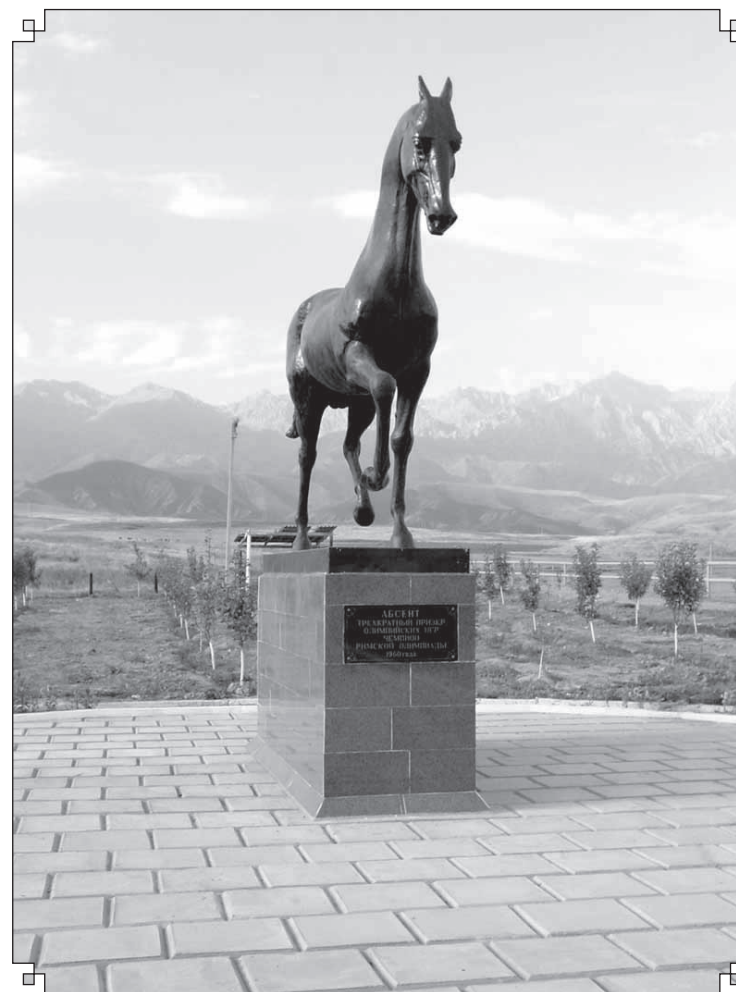
Үлкеншилі	Улькеншили	көл	оз.	Т. Рысқұлов, Меркі ауд. шекарасында
Астыкөл	Астыколь	көл	оз.	Т. Рысқұлов ауд.
Кіші Ағаштыкөл	Киши Ағаштыколь	көл	оз.	Т. Рысқұлов ауд.
Жаманкөл	Жаманколь	көл	оз.	Т. Рысқұлов ауд.
Көкшұрат	Кокшурат	көл	оз.	Т. Рысқұлов ауд.
1-Көлдібай	Кольдыбай 1-е	көл	оз.	Т. Рысқұлов ауд.
Көлдібай	Кольдыбай	көл	оз.	Т. Рысқұлов ауд.
Баскөл	Басколь	көл	оз.	Т. Рысқұлов ауд.
Қоржынкөл	Коржынкколь	көл	оз.	Т. Рысқұлов ауд.
Тақыркөл	Такырколь	көл	оз.	Т. Рысқұлов ауд.
Сандыбай	Сандыбай	көл	оз.	Т. Рысқұлов ауд.
Шұқыркөл	Шуқырколь	көл	оз.	Т. Рысқұлов ауд.
Қарғалы	Каргалы	көл	оз.	Т. Рысқұлов ауд.
Қаракөл	Караколь	көл	оз.	Т. Рысқұлов ауд.
Қосқұдық	Коскудык	көл	оз.	Т. Рысқұлов ауд.
Қаратал	Каратал	көл	оз.	Т. Рысқұлов ауд.
Тоғызкөл	Тогызколь	көл	оз.	Т. Рысқұлов ауд.
Майқұдық	Майкудык	көл	оз.	Т. Рысқұлов ауд.
Сасықкөл	Сасыкколь	көл	оз.	Т. Рысқұлов ауд.
Қараөлеңді	Караоленды	көл	оз.	Т. Рысқұлов ауд.
Тандырлы	Тандырлы	көл	оз.	Т. Рысқұлов ауд.
Көк	Кок	көл	оз.	Т. Рысқұлов ауд.
Бозтікен	Бозтикен	құдық	к.	Т. Рысқұлов ауд.
Сарықұдық	Сарыкудык	құдық	к.	Т. Рысқұлов ауд.
Шеңгелді	Шенгельды	құдық	к.	Т. Рысқұлов ауд.
Нияз	Нияз	құдық	к.	Т. Рысқұлов ауд.
Шортанқұдық	Шортанкудык	құдық	к.	Т. Рысқұлов ауд.
Қызылкемер	Кызылкемер	құдық	к.	Т. Рысқұлов ауд.

Шөптіқора	Шоптықора	құдық	к.	Т. Рысқұлов ауд.
Қызылқұдық	Кызылкудык	құдық	к.	Т. Рысқұлов ауд.
Шалқұдық	Шалкудык	құдық	к.	Т. Рысқұлов ауд.
Қосқұлаққұдық	Косулақкудык	құдық	к.	Т. Рысқұлов ауд.
Мырзаахметқұдық	Мырзаахметкудык	құдық	к.	Т. Рысқұлов ауд.
Бескатынқұдық	Бескатынкудык	құдық	к.	Т. Рысқұлов ауд.
Сасыққұдық	Сасыккудык	құдық	к.	Т. Рысқұлов ауд.
Суық	Суык	құдық	к.	Т. Рысқұлов ауд.
Тұзқайнар	Тузқайнар	бұлақ	род.	Т. Рысқұлов ауд.
Көшкінсаз	Кошкинсаз	бұлақ	род.	Т. Рысқұлов ауд.
Тандыр	Тандыр	тұзды көл	сол. оз.	Т. Рысқұлов ауд.
Әбілқайыр	Абильқайыр	күрғақ арна	сух. р.	Т. Рысқұлов ауд.
Қатынаш	Катынаш	ащы – тұзды көл	г. -сол. оз.	Т. Рысқұлов ауд.
Құмқұдық	Кумкудык	ащы – тұзды көл	г. -сол. оз.	Т. Рысқұлов ауд.
Қалғанкөл	Калганколь	ащы – тұзды көл	г. -сол. оз.	Т. Рысқұлов ауд.
Құрағаты	Курагаты	тұзды өзен	сол. р.	Т. Рысқұлов, Меркі, Шу ауд. -ы.
Көкарық	Кокарык	арық	ар.	Т. Рысқұлов ауд.
Мөңке	Монке	арық	ар.	Т. Рысқұлов ауд.
Шілік	Шилик	бөген	вдхр.	Т. Рысқұлов ауд.
Көкөзек	Кокдонен	жылға	руч.	Т. Рысқұлов ауд.

Оронимдердің қазақша атауы	Оронимдердің орысша атауы	Ороним түрлері (қаз)	Ороним түрлері (орысша)	Аудан
Қарауылшоқы	Қарауылшоқы	тау	г.	Т. Рысқұлов ауд.
Молалы-Айранды	Молалы-Айранды	тау	г.	Т. Рысқұлов ауд.
Шал	Шал	тау	г.	Рысқұлов ауд. (Жамб. обл.) және Талас обл. (Қырғ. Респ.) шекарасында
Манас	Манас	тау	г.	Рысқұлов ауд. (Жамб. обл.) және Талас обл. (Қырғ. Респ.) шекарасында
Маңбел	Манбель	асу	пер.	Рысқұлов ауд. (Жамб. обл.) және Талас обл. (Қырғ. Респ.) шекарасында
Кіші Көкдөнен	Киши Кокдонен	асу	пер.	Рысқұлов ауд. (Жамб. обл.) және Талас обл. (Қырғ. Респ.) шекарасында
Көкдөнен	Кокдонен	асу	пер.	Рысқұлов ауд. (Жамб. обл.) және Талас обл. (Қырғ. Респ.) шекарасында
Шұңқыр	Шункыр	асу	пер.	Рысқұлов ауд. (Жамб. обл.) және Талас обл. (Қырғ. Респ.) шекарасында
Түйеқарын	Туйеқарын	асу	пер.	Рысқұлов ауд. (Жамб. обл.) және Талас обл. (Қырғ. Респ.) шекарасында
Бозбұлақ	Бозбулак	асу	пер.	Рысқұлов ауд. (Жамб. обл.) және Талас обл. (Қырғ. Респ.) шекарасында

Шоң Көкқия	Шон Коккия	асу	пер.	Рысқұлов ауд. (Жамб. обл.) және Талас обл. (Қырғ. Респ.).
Қазақсай	Казахсай	жырасай	лог	Т. Рысқұлов ауд.

ТҰРАР РЫСҚҰЛОВ АУДАНЫ

(Тұрар Рыскулов) – облыстың оңтүстігінде орналасқан әкімшілік бөлік. Орталығы – Құлан ауылы. 1929 жылы ауданда колхоздастыру басталып 27 колхоз құрылған және Ленин атындағы асыл тұқымды қой совхозы мен Луговой жылқы зауыты, 1952 жылы колхоздар біріктіріліп ауданда 14 үлкен колхоз, совхоздар болған.

1931 жылы ауданда Луговой, Ақыртөбе ауылдарында екі МТС ашылған. Рысқұлов ауданы Жамбыл облысының оңтүстігінде орналасқан. 1938 жылы 4 наурызда Меркі ауданынан бөлініп, Луговой ауданы болып құрылған. 1999 ж. наурыз айынан белгілі қоғам қайраткері Т. Рысқұлов атымен аталады.

Шекаралары оңтүстігінде Қырғыз Алатауымен, солтүстігінде Қарағанды облысымен, шығысында Меркі аудандарымен шектеседі. Жерінің басым көпшілігі жазықты дала, таулы, құмды келеді.

Аудан аумағынан халықаралық Алматы-Ташкент автожолы және Қазақстан темір жолы өтеді.

Аудан көлеміне 1880 жылдан бастап Ресейден, Украинадан патша жарлығымен шаруалар көшіп келе бастаған. Орыс пен украин шаруалары қоныстанған жерлерде Каменка, Луговой селолары пайда болған. Алғашқы 2 жылдық мектеп Луговой ауылында 1892 жылы ашылған.

Аудан аумағының басым көпшілігі жазық келген. Тек оңтүстігі ғана таулы. Мұнда Қырғыз Алатауының Ашамайлы, Қорғантас, Қарақыр, Көккия, Көгершін, Шөңгір, Құттыжан, Ойранды, Шал тауы, Қайыңды, Сөгеті, Мамай, Қарауылшоқы және Көкдөнен таулары орналасқан. Ауданның солтүстігі Мойынқұм шөліне ұласып кетеді. Жер қойнауынан құрылыс материалдары барланған. Климаты континенттік, қысы біршама жұмсақ, жазы ыстық, солтүстігі қуаң. Ауаның қаңтар айындағы орташа температурасы – 6- 8°С, шілдеде 22-26°С. Жауын- шашынның жылдық орташа мөлшері 250 – 350 мм, таулы бөлігінде 500 мм-ге дейін жетеді.

Аудан жерінен Қорағаты, Қарасу, Шалсу, Жарлысу, Талды, Қарақыстақ, Әулиебұлақ, Қорғантас, Қарақат, Шөңгір, Көкдөнен, Қайыңды және Сарыбұлақ өзендері ағып өтеді. Олардың барлығы бастауын Қырғыз Алатауынан алады. Өзендердің көбі өзімен аттас тау аттарымен аталады. Ауданда аумағы шағын келген (5км²-ден аспайтын) Белогорка, Байтелі, Шілік, Ақкүшік, Мақбел, Әбілхайыр, Қосапан, Сұңқайты, Сандықкөл, Мөңке, Кармақау, Көккөл және Қалғанкөл көлдері бар. Тау бөктері қара, қызғылт қоңыр, қоңыр топырақты (тәлімі жердің 80%-ы осында), орталығында сұр, бозғылт сұр, сортаңды сұр, солтүстігінде құмды, құмайтты топырақ қалыптасқан. Өсімдіктерінен тау шатқалдарында бұта аралас қайың, терек, жеміс ағаштары, тау бөктерінде, сұлыбас, қалақай

бөз, бетеге, Қорағаты өзенінің солтүстік жағалауынан бастап жусан түрлері басым. Онда күйреуік, баялыш, жыңғыл, сексеуіл, ши, т.б. шөлге төзімді өсімдіктер өседі. Аңдардан қасқыр, түлкі, қоян, таутеке, арқар, ақбөкен мекендейді.

Тұрар Рысқұлов ауданының басым көпшілігі қазақтар (87,6%), одан басқа орыстар (7,8%), татарлар (1,1%), т.б. ұлт өкілдері тұрады.

Ірі елді мекендері: Құлан (12, 3 мың адам), Луговой кенті (9,9), Көгершін (3,1), Ақыртөбе (2,6), Каменка (2, 5), Құмарық (2,5), Жаңатұрмыс (2,3) және Тереңөзек (2,0) ауылдары.

Аудан ежелгі (I-XVI ғғ.) тарихи-мәдени ескерткіштерге бай. Тарихи-археолог. ескерткіштерге Көкдөнен, Қызылшаруа елді мекендері аумағында орналасқан I-IV ғасырлардың қорғандары, Көгершін және Құлан ауылдарының (Шөңгір шатқалы) тұсында «Қорғандар даласы» деп аталатын 20-ға жуық үйсіндердің ежелгі тұрақты мекендері, Қызылшаруа ауылы маңында сақ-үйсіндер дәуірінің қорғандар тобы (12), Қарақат ауылынан 1 км жерде VII-IX ғғ. Төрткөл бекінісі, Ақбұлақ шатқалынан (бұрынғы Луговой жылқы зауыты) 400 м жерде петроглифтер, Қаракемер ауылы жанында ежелгі (VII-XIII ғ-лардағы Байтымбет елді мекенінің орны бар. Ауданның басқа да елді мекендерде (Абай, Алғабас, Құрамыс, Ақыртөбе, Жаңатұрмыс, Каменка, Қарақыстақ шатқалы және Мөңке сайы, т.б.) ежелгі қалалар, қорғандар мен бекіністер көптеп кездеседі. Тарихи орындардан басқа, біздің заманымызда құрбан болған жерлестерге ескерткіштер орнатылған. Ақыртөбе ауданында Екінші дүниежүзілік соғыста құрбан болған жерлестерге монумент тұрғызылған. Көкдөнен, Жаңатұрмыс, Құлан, Көгершін, Абай, т.б. елді мекендерде де құрбан болған жерлестерге ескерткіштер тұрғызылған. Аудандағы архитектуралық ескерткіштерге Луговой кентінде 1928 салынған темір жол стансасы ғимараты, тұрғын үй (1914), милиция үйі (1924), бұрынғы шіркеу мектебінің ғимараты (1886), Көгершін ауылында Абсент жылқысына тұрғызылған мүсіндік ескерткіш (1976), т.б. бар. Тұрар Рысқұлов ауданында 68 ескерткіш, оның 3-тарихи, 7 монументалды, 4 архитектуралық және 54 археологиялық ескерткіштер тіркелген. Аудан жерінен Түркісіб, Луговой – Бішкек темір жолдары өтеді.

Құлан

(Кулан) – Тұрар Рысқұлов ауданының (1938 жылдан) және Құлан ауылдық әкімшілік округінің орталығы. Облыс орталығы – Тараз қаласынан шығысқа қарай 115 км жерде, Қырғыз Алатауының солтүстік бөктерінде, Қорағаты өзінің жағалауында, сұлыбас, бетеге, т.б. шөптесін өскен қоңыр, қара қоңыр топырақты тау етегі жазығында орналасқан. Тұрғыны 12,3 мың адамнан аса. Іргесі орта ғасырларда (VI ғ.) қаланды. 1992 ж. дейін Луговое ауылы аталып келді. 1930-97 ж. аралығында қой өсірумен шұғылданатын «Восток»

ұжымшарының және тұқым өсірумен айналысатын Жамбыл (қазіргі Тараз) зооветеринар техникумының оқу-тәжірибе шаруашылығының орталығы болған. Оның негізінде 1997 жылдан Құланда 12 өндірістік кооператив, 25 ЖШС және 200-ге жуық шаруа қожалықтары құрылды. Ауылда 2 орта, 1 орталау мектеп, спорт мектебі, стадион, мәдениет үйі, мұражай, кәсіби мектеп, ауыл шаруашылығы колледжі, кітапхана, музыкалық мектеп, аудандық орталық аурухана, емхана, тубдиспансер, 2 тіс емханасы және отбасылық-дәрігерлік амбулатория бар. Құлан ауылы маңында VI-XII ғасырлардан қалған тарихи-мәдени ескерткіштер көптеп кездеседі. Елді мекен арқылы Алматы – Шымкент автомобиль жолы өтеді.

Алғабас

(Алғабас) – а. Т. Рысқұлов ауданы.

Бұл жаңа атау Кеңес дәуірінде қойылған алға – «ілгері» + бас «жүр» сөздерінің бірігуі арқылы жасалып, «ілгері ұмтыл, алға қарай жүр, талаптанып еңбек ет» мәніндегі атау.

Әбілхайыр

(Абульхаир) – а. Т. Рысқұлов ауданы. Қазақтың Кіші жүзінің ханы Әбілхайыр Әскен (Әжі) ұлының есімін мәңгі есте қалдыру мақсатымен қойылған ауыл аты. Қазақ халқының Жоңғарлармен күресі күшейген кезде. Ордабасыда болған халық жиынында Әбілхайыр қазақ жасақтарының қолбасшысы болып сайланған. Әбілхайыр хан (1693-1748) – қазақтың Кіші жүзінің ханы, Анырақай шайқасындағы қазақ қолының бас сардары, қазақ сұлтандарының кіші буыны – Үсектің ұрпағы. Болат хан өлгеннен кейінгі тақ таласында Сәмекенің (Шахмұхаммедтің) «Әбілқайырдың атасына хандық әуелден бұйырмаған. Жеті атасынан хан болып келе жатқан менің тұқымым, хан тағының заңды иесі менмін» деуі де оның осы кіші буыннан екенін меңзейді. Ол – кейін өзінің күшімен, айласымен шабуылды ұйымдастыра білушілігімен даңқы шығып, хандыққа қол жеткізген, батырлығы мен өркөкіректігі, ақылдылығы мен билікқұмарлығы, саясатшылығы мен бірбеткейлігі астасқан қайшылығы мол тарихи. күрделі тұлға.

Ол 1723 жылға дейін Түркістан қаласында тұрып, одан жоңғар басқыншылары қуып шыққан соң, Бұқар мен Хиуа хандықтарының шекарасындағы өзіне қарайтын тайпалардың арасына кетеді.

Қазақ халқының жоңғарларға қарсы азаттық күресі күшейген кезде Ордабасында болған халық жиналысында Әбілқайыр қазақ жасақтарының бас қолбасшысы болып сайланып, Ақырақай шайқасында үлкен жеңіске жетеді. (Елтұтқа. М. Серғ. Қ. Салғ. А. Сейд. Астана, 2001, 138-б.).

Әбжаппар Жылқышиев

(Абжаппар Жылқышиев) – а. Т. Рысқұлов ауданы.

Ауыл тұрғындарының ұсынысына орай, Жамбыл облысының әкімі мен

облыстық мәслихаттың 22. 02. 1997 ж. бірлескен шешімімен (XIII сессия). Қызылту ауылының аты өзгертіліп, белгілі қоғам қайраткері, жазушы Әбжаппар Жылқышиев атындағы ауыл болып аталды.

Алғашқы 1928 жылы колхоз құрылысы болып біріккен кезінде «Сұлутөр колхозы» болып біріккен. Кейін Шымкенттен Қызыл ту жеңіп алып, содан бастап «Қызыл ту» колхозы болып құрылды. 1963 жылға дейін колхоз болып тұрады. 1963 жылдан бастап «Алғабас» қой совхозы болды. 1997 жылы қайтадан ұжым болып құрылып, бұрынғы Қызыл – ту бөлімшесі Әбдіжапар Жылқышиев атындағы ауыл атанды.

Байтелі

(Байтели) – а. Т. Рысқұлов ауданы.

Ауыл тұрғындарының ұсынысы бойынша ҚР Жоғарғы Кеңесі Төралқасының 19. 03. 1992 ж. №1265-ХІІ Қаулысы бойынша Жеңістің 40 жылдығы атындағы ауыл аты өзгертіліп, Байтелі ауылы болып аталды.

Кісі есіміне байланысты қойылған.

Жанатұрмыс

(Жанатурмыс) – Тұрар Рысқұлов ауданындағы ауыл, Қарақыстақ ауылдық әкімшілік округіне қарайды. Аудан орталығы Құлан ауылынан шығысқа қарай 26 км жерде, нарғия, жусан, т.б. шөптер өскен бозғылт қоңыр топырақты далалық белдемде орналасқан. Жанатұрмыс ауылы Қарақыстақ ауылдық округы құрамынан Жамбыл облыстық мәслихаты мен Жамбыл облысы Әкімінің 22.06.01 ж. №9-6 қаулысы бойынша бөлініп шықты. Тұрғыны 2,3 мың адам. Іргесі 1930 ж. «Жанатұрмыс» қой өсіретін ұжымшар ретінде қаланған. Оның негізінде Жанатұрмыста 1997 жылдан өндірістік кооператив, шаруашылық серіктестігі мен шаруа қожалықтары жұмыс істейді. Орта және бастауыш мектеп, кітапхана, клуб, фельдшер-акушерлік пункт бар.

Каменка

(Каменка) – Тұрар Рысқұлов ауданындағы ауыл, Қарақыстақ ауылдық әкімшілік округі орталығы. Аудан орталығы Құлан ауылынан шығысқа қарай 15 км жерде, Қарақыстақ өзенінің жағалауында, бетеге, селеу, т.б. астық тұқымдасты шөптесін өскен тау алдының қоңыр, қызғылт қоңыр топырақты қоңыржай агроклиматтық белдемінде орналасқан. Тұрғыны 2, 5 мың адам. 1957-97 ж. аралығында қой өсіретін «Коммунизм жолы» ұжымшарының орталығы болып келді. Оның негізінде Каменкада және округке қарасты Жанатұрмыс, Еңбекші ауылдарында 2 ӨК, 122 шаруа

кожалығы және 3 серіктестік құрылды. Ауылдарда 4 орта, 2 бастауыш мектеп, 3 кітапхана, 2 клуб, отбасылық-дәрігерлік амбулатория, 2 фельдш.-акушерлік пункт бар. Елді мекен Алматы – Жамбыл автомагистралі бойында орналасқан. Жақын темір жол стансасы – Луговой (18 км).

Көгершін

(Когершин) – Тұрар Рысқұлов ауданындағы ауыл, Құмарық ауылдық әкімшілік округінің орталығы. Аудан орталығы Құлан ауылынан оңтүстік-батысқа қарай 14 км жерде, жусан, баялыш, т.б. шөптесін өскен тау алдының қоңыр, ақшыл қоңыр топырақты шөлейтті белдемде орналасқан. Тұрғыны 3,0 мың адам. Іргесі 1935 ж. Луговой асыл тұқымды жылқы зауыты ретінде қаланған. Оның негізінде Көгершінде округке қарасты Көкдөнен және Құмарық аудандарында 1997 жылдан 2 өндірістік кооператив, 96 шаруа қожалығы, 2 жауапкершілігі шектелген серіктестік жұмыс істейді. Ауылдарда 4 орта, 1 орталау, 3 бастауыш мектеп, 3 кітапхана, 1 клуб, отбасылық дәрігерлік амбулатория мен 2 фельдшерлік пункт бар.

Көкдөнен

(Кокдонен) – Тұрар Рысқұлов ауданындағы ауыл, Құмарық ауылдық әкімшілік округінің құрамында. Аудан орталығы Құлан ауылынан батысқа қарай 10 км жерде, бұта аралас бидайық, қияқ, т.б. шөптесін өскен тау алдының қызыл қоңыр, қоңыр топырақты құрғақ дала белдемінде орналасқан. ҚР Жоғарғы Кеңесі Төралқасының 04.05.1993 ж. №2189-ХІІ Қаулысымен бұрынғы Калинин атауы Көкдөнен болып өзгертілді. Тұрғыны 1,5 мың адам. Іргесі 1958 ж. Ленин атындағы қой ұжымшары ретінде қаланған. Оның негізінде Көкдөненде және округке қарасты Құмарық, Көгершін, Алғабас, Жақсылық, Қосапан, Қаракемер, т.б. ауылдарда 2 өндірістік кооператив, 96 шаруа қожалығы, серіктестіктер жұмыс істейді. 4 орта мектеп, клуб, кітапхана, отбасылық-дәрігерлік амбулатория, 2 фельдш. пункт, т.б. мекемелер бар.

Қайыңды

(Кайыңды) – Тұрар Рысқұлов ауданындағы ауыл, Теренөзек ауылдық әкімшілік округі құрамында. Аудан орталығы Құлан ауылынан батысқа қарай 67 км жерде, боз, жусан, баялыш, күйреуік, т.б. шөптесін өскен сұр, шалғынды сұр топырақты шөлейт белдеуде орналасқан. Тұрғыны 1, 2 мың адам. 1977-97жылдары қой өсіретін «Мақпал» кеңшарының орталығы болып келді. Оның негізінде Қайыңдыда «Мақпал» ӨК және бірнеше ЖШС ұйымдастырылды. Орта мектеп, клуб, кітапхана, фельдшер-акушерлік пункт, т.б. мекемелер бар.

Қорағаты

(Қорағаты) – Тұрар Рысқұлов ауданындағы ауыл, ауылдық әкімш. округ орталығы. Аудан орталығы Құлан ауылынан солтүстік-шығысқа қарай 35 км жерде, Қорағаты өзінің жағалауындағы ши, бұта шоғырлары аралас астық тұқымдас шөптесіндер өскен сұр, бозғылт сұр топырақты қуаң жазықта орналасқан. Тұрғыны 1,1 мың адам. Іргесі 1954 ж. асыл тұқымды қой өсіретін Ленин атынд. кеңшардың орталығы болған. Оның негізінде Қорағатында бірнеше шаруа қожалықтары құрылды. Ауылда орта мектеп, кітапхана, клуб, фельдш.-акушерлік пункт, т.б. мекемелер бар.

Құмарық

(Қумарык) – Тұрар Рысқұлов ауданындағы ауыл, Құмарық әкімшілік округі құрамында. Аудан орталығы Құлан ауылынан батысқа қарай 27 км жерде, жусан аралас бетеге, бөз, күйреуік өскен қоңыр, бозғылт қоңыр топырақты тау алдының қуаң жазығында орналасқан. Тұрғыны 2, 5 мың адам. 1955-97 ж. ауыл К. Маркс атындағы қой ұжымшарының орталығы болып келді. Ауыл 1992 ж. дейін Подгорное деп аталып келді. Жамбыл облысы әкімінің 06. 07. 92 ж. №60 қаулысы бойынша бұрынғы Подгорное атауы Құмарық болып өзгертілді. Оның негізінде Құмарық ауылында 1997 жылдан өндірістік кооператив және 30-ға жуық шаруа қожалығы құрылды. Ауылда орта, бастауыш мектептер, кітапхана, клуб, фельдшер-акушерлік пункт бар.

Қызылшаруа

(Қызылшаруа) – Тұрар Рысқұлов ауданындағы ауыл, Ленин ауылдық әкімшілік округінің құрамында. Аудан орталығы Құлан ауылынан солтүстік-шығысқа қарай 30 км жерде, темір жол бойында орналасқан. Тұрғыны 1, 8 мың адам. Іргесі 1932 ж. алғашында Қызылшаруа, кейіннен қой өсіретін Қазақстан ұжымшарының орталығы ретінде қаланды. Оның негізінде Қызылшаруада 1997 жылдан шаруа қожалықтары құрылды. Орта мектеп, кітапхана, фельдшер-акушерлік пункт, т.б. мекемелер бар.

Жақсылық

(Жаксылык) – Тұрар Рысқұлов ауданындағы ауыл, Құмарық ауылдық әкімшілік округінің құрамында. Аудан орталығы Құлан ауданынан солтүстік-шығысқа қарай 2 км жерде, Қорағаты өзенінің жағалауында, жусан аралас әр түрлі астық тұқымдасты шөптесін өскен тау алды жазығында орналасқан. ҚР Жоғарғы Кеңесі Төралқасының 04. 05. 1993 ж. №2189-ХІІ Қаулысымен бұрынғы Тельман атауы Жақсылық болып өзгертілді. Тұрғыны 1, 7 мың адам. 1958 – 97 жылдар аралығында Ленин атындағы қой өсіретін ұжымшардың бөлімшесі болып келді. Оның негізінде ЖШС-тер мен шаруа

қожалықтары құрылды. Ауылда орта мектеп, клуб, кітапхана, фельдшер-акушерлік пункт, т.б. мекемелер бар.

Өрнек

(Өрнек) – Тұрар Рысқұлов ауданындағы ауыл, өзімен аттас ауылдық әкімшілік округтің орталығы. Аудан орталығы Құлан ауылынан батысқа қарай 47 км жерде, бұта шоғыры аралас нарғия, сұлыбас, т.б. астық тұқымдасты шөптесін өскен қоңыр, қызғылт қоңыр топырақты тау алдының қуаң шөлейтті белдемінде орналасқан. Тұрғыны 1, 5 мың адам. Ауыл 1962–1997 жылдары қой өсіретін «Алғабас» кеңшарының орталығы болып келді. Оның негізінде Өрнекте 1997 жылдан «Өрнек» өндірістік кооперативі ЖШС және бірнеше шаруа қожалықтары құрылды. Ауылда орта мектеп, клуб, кітапхана, фельдшер-акушерлік пункт, т.б. мекемелер бар.

Өрнек

(Өрнек) – көне қала орны. Тұрар Рысқұлов ауданы Өрнек ауылынан оңтүстікке қарай 6 км қашықтықта, Алтынсу мен Шұбырынды өзендерінің жағасында орналасқан. 1985-86 ж. К. Байпақов жетекшілік еткен экспедиция зерттеу жұмыстарын жүргізген. Өрнек қаласының орталық бөлігі аумағы 155x160 м болатын төрт бұрыш пішінді, жанжағы дуалдармен қоршалған. Қоршаудың қазіргі қиранды үйіндісінің биіктігі 5 м-ге, ені 11 – 15 м-ге жетеді. Қоршаудың бойында 31 күзет мұнараларының орындары сақталып қалған. Қазба жұмыстары Өрнектің 8-12 ғасырларда гүлденген қала болғанын көрсетеді. Қазба жұмыстары барысында тастан безендіріліп жасалған 4 колонна табылды. Мықты бекіністің, мешіттің, әсем сарайдың орындарының табылуы Өрнектің кезінде жоғары дамыған қалалар қатарына жататындығын айғақтайды. Орта ғасырлық географтар – Ибн Хордатбек пен Құдама Тараз бен Құлан қаласы арасында Касриабас, Құлшұб, Жұлшұб деген қалалардың болғанын жазып қалдырған. Осындағы Құлшұб қаласы Өрнек болса керек.

Сұңқайтты

(Сұңқайтты) – тарихи орын. Тұрар Рысқұлов ауданы Сұңқайтты ауылының маңында. Қазақ халқының жоңғар шапқыншылығына қарсы күресі кезінде бұл орында ірі шайқас болған. Әбілхайыр хан басшылық еткен қазақ жасақтары осы жерде жаудың бетін алғаш қайтарған. Сондықтан шайқас болған орын «Сұңқайтты» атанған. Ол кейін бұрмаланып Сұңқайтты аталып кеткен.

Сұңғайты

(Сұңғайты) – Т. Рысқұлов ауданындағы ауыл.

Бұл көне атаудың бастапқы мағынасы замандар өте мүлдем ұмыт болған. Оны анықтап, деп басу тым қиын. Алайда бұл атаудың бастапқы тұлғасын талдап, басқа тілдермен, салыстыра қарау барысында ғана кейбір жайттардың анықталуы мүмкін. Түркі тілдерінің ішінде Таулы Алтайда Сан-Кайа атты тау, ауыл бар екен. Зерттеуші О.Т. Молчанованың пікірінше: «Сан-Кайа – букв. скала, утес с треножкой или скала, утес как треножка» (О. Молчанова 1979, 283). Бұған қарағанда, Сұңғайты атауының сұң тұлғасы тәжік тіліндегі санг «тас», ал ғай сөзі көне түркі тіліндегі Кайа – «құз», «жартас», -ты қосымша деуге болатындай. Демек атаудың бастапқы тұлғасы Санкай (а) ты содан айтыла келе тілімізде Сұңғайты болып өзгертіске түскен сияқты.

Тереңөзек

(Тереңөзек) – Тұрар Рысқұлов ауданындағы ауыл, ауылдық әкімшілік округі орталығы. Аудан орталығы Құлан ауылынан батысқа қарай 54 км жерде, боз жусан, баялыш, күйреуік басым өскен сұр, шалғынды, сұр топырақты шөлді белдемде орналасқан. Тұрғыны 2, 0 мың адам. Ауыл 1950-97 ж. қой өсіретін Жамбыл атындағы ұжымшардың орталығы болды. Оның негізінде 1997 жылдан Тереңөзекте өндірістік кооперативі, ЖШС және шаруа қожалықтары құрылды. Орта, бастауыш мектептер, клуб, кітапхана, фельдшер-акушерлік пункт, т.б. мекемелер бар. Тереңөзек арқылы Түркістан темір жолы және Тараз-Алматы автомагистральді жол өтеді.

Тереңөзек терең (сын есім) + өзек (зат есім) сөздерінің қосылуынан жасалған атау. Мағынасы: бұл жердегі өзектің жайдан емес, терең екендігін білдіреді.

Аққайнар

(Аққайнар) – Т. Рысқұлов ауданындағы Қорағаты округінің әкімшілік аумағына бірлігіне қарасты ауыл. Ақ (сын есім) + қайнар (зат есім) сөздерінен жасалған атау. Қайнар деп жер асты суының бұрқырап шығып жатқан бастауын айтады. «Таза мөлдір, тұнық бастау» мәніндегі атау. Атаудың мағынасы туралы екі түрлі жорамал айтуға болады: біріншіден, бұлақ басы ақ топырақты жерден басталуы мүмкін, яғни бұлақ басының топырағы ақ болғандықтан осылай аталуы мүмкін, екіншіден, бұлақ көзі-қайнар сулы жерден бұрқырап, ағарып шығып жатуына да байланысты болуы ықтимал.

Ақшолақ

(Ақшолақ) – е. м., Т. Рысқұлов ауданы. Ақ (сын есім) + шолақ (сын есім) сөздерінің бірігуінен жасалған.

Ақыртөбе

(Ақыртөбе) – е. м., Т. Рысқұлов ауданы. Ақыр (сын есім) + төбе (зат есім) сөздерінен жасалған атау. Мағынасы «ақырғы, шеткі төбе» дегенді білдіруі мүмкін.

Жарлысу

(Жарлысу) – е. м., Т. Рысқұлов ауданы. Жарлы (туынды сын есім) + су (зат есім) сөздерінен жасалған атау. Мұндағы су сөзі бұлақ, кішігірім өзен деген мағынада. Атаудың мағынасы сол бұлақ, өзеннің жары бар екендігін, яғни су астынан жер жырылып, жар пайда болғанын (яғни бұл бұлақтың немесе өзеннің жары бар екенін) білдіреді. Елді мекен атауы осы бұлақ немесе өзен атынан алынған.

Шолаққайыңды

(Шолаққайыңды) – е. м. Т. Рысқұлов ауданы. Шолақ (сын есім) + қайың (зат есім) + ды (зат есімнен сын есім тудыратын жұрнақ) жолымен жасалған атау. Мағынасы: «шағын да тапал қайың өскен жер» дегенді білдіреді.

Көкарық

(Көкарық) – ауыл.

Көк (сын есім) + арық (зат есім) сөздерінің қосылуынан жасалған атау. Мағынасы: арық маңының көгеріп, көк майса болып жатуына байланысты қойылған.

Құмарық

(Құмарық) – Т. Рысқұлов ауданындағы ауыл, ауылдық округ атауы.

Құм (зат есім) + арық (зат есім) сөздерінің қосылуынан жасалған. Мағынасы: «бұл маңдағы құмды жерде арық барын» білдіреді.

Мамыртөбе

(Мамыртөбе) – е. м., Т. Рысқұлов ауданы. Мамыр деген кісінің атынан қойылған атау болса керек.

Қосапан

(Қосапан) – а. Т. Рысқұлов ауданы.

Қос (екі деген сан есімнің орнына жүретін сөз) + апан (зат есім) сөздерінің бірігуінен жасалған атау. Мағынасы: «осы маңда екі апан» болғанын білдіреді.

Жанатұрмыс

(Жанатұрмыс) – а. о. е. м., Қордай, Байзақ, Т. Рысқұлов аудандары. Мағынасы: «революциядан кейін жаңа қоғам, жаңа тұрмыс құруға тілек білдіруге байланысты» қойылған атау.

Жылыбұлақ

(Жылыбұлақ) – е. м., Т. Рысқұлов Жылы (сын есім) + бұлақ (зат есім) сөздерінің қосылуынан жасалған атау. Мағынасы: «жер астынан шығып жатқан бұлақ суының жылы екенін» білдіреді.

Еңбекші

(Еңбекші) – а. Т. Рысқұлов ауданы,

Еңбекшіл, еңбек сүйгіш қалың бұқараның құрметіне қойылған атау.

Жалпақсаз

(Жалпақсаз) – а. Т. Рысқұлов ауданы.

Жалпақ (сын есім) + саз (зат есім) сөздерінің бірігуінен жасалған атау. Мағынасы: «үсті жайпақ, түйетайлы болып біткен төбе». Былайша айтқанда, Жалпақсаз деп аталу себебі, жер теңіз деңгейінен төмен жатқан сазды жер. 1929 жылы ауыл шаруашылық ұжымдары болып ұйымдасқанда осы атау қойылған. Осы күнге дейін аты өзгертілмей Жалпақ-саз күйінде аталған.

Қазақ

(Қазақ) – Т. Рысқұлов ауданындағы ауыл.

Қазақ халқының, этносының құрметіне қойылған атау.

Қаракат

(Қаракат) – Тұрар Рысқұлов ауданындағы ауыл.

Тұрар Рысқұлов ауданы жеміске бай өңір, сондықтан бұрынғы Октябрь-Чарво атауы ҚР Жоғарғы Кеңесі Төралқасының 04. 05. 93 ж. №2189-ХІІ Қаулысымен Қаракат ауылы болып өзгертілді. Қаракат – жеміс-жидек аты.

Малдыбай

(Малдыбай) – а. Т. Рысқұлов ауданы.

Кісі есімінен қойылған атау.

Мамай қайыңды

(Мамай қайыңды) – а. Т. Рысқұлов ауданы.

Мамай (кісі, не ру аты) + қайыңды (зат есімнен –ды жұрнағы арқылы жасалған сын есім) сөздерінің тіркесуінен жасалған күрделі атау. Мағынасы: «қайыңды көп бұл жерде Мамай деген кісінің немесе рудың мекендегенін» білдіреді.

Мамыртөбе

(Мамыртөбе) – а. Т. Рысқұлов ауданы.

Мамыр деген кісінің атынан қойылған атау болса керек.

Сәлімбай Парманов

(Салимбай Парманов) – а. Т. Рысқұлов ауданы.

Ауыл тұрғындарының ұсынысына орай, облыс әкімі мен облыстық мәслихаттық 04. 07. 1997 ж. №436А бірлескен шешімі бойынша (XV сессия) Бірле ауылы өзгертіліп, Сәлімбай Пірманов атындағы ауыл болып аталды.

Сәлімбай Октябрь революциясына (1917) дейін Бірлес ауылында болыс болған, белгілі қоғам қайраткері. Ұлы жүз Дулат тайпасының бестерек руынан шыққан.

Сөгеті

(Согеты) – а. Т. Рысқұлов ауданы.

ҚР Жоғарғы Кеңесі Төралқасының 04. 05. 1993 ж. №2189-ХІІ қаулысы бойынша Алғабас ауылы өзгертіліп, тарихи аты қалпына келтіріліп, Сөгеті ауылы болып аталды. Бұл аттас Сөгеті тауы Алматы облысының Райымбек ауданында да бар. Қазақ, қырғыз, ұйғыр тілдерінде сөгеті «талдың, теректің бір түрі».

Тасшолақ

(Тасшолақ) – а. Т. Рысқұлов ауданы.

Тас (зат есім) + шолақ (субстантивтенген сын есім) сөздерінің бірігуінен жасалған. Бұл атаудан кейін тау, бұлақ, төбе сияқты сөздер қоса айтылып отырған. Жергілікті халық Тасшолақ дегенде бізге белгісіз объектінің түріне қарай Тас шолақ тау (тасы көп қысқа тау), немесе «Тас шолақ бұлақ» (маңында тас көп бұлақ) дегенді түсінеді. Сөйтіп бұл атаудың құрамындағы географиялық термин «тілдік үнем» заңы бойынша айтылмай қолданылып кеткен. Сонда атаудың мағынасы белгілі бір географиялық объектінің тасы көп, өзі қысқа екенін білдіреді.

Тойқұдық

(Тойқудық) – а. Т. Рысқұлов ауданы.

Бұл атау Құдық суының тоя ішетін молдығына немесе осы құдық басында болған тоймен байланысты қойылса керек.

Шөңгер

(Шонгер) – а. Т. Рысқұлов ауданы.

Бұл атаудағы шөңге сөзі тілімізде «шөптің, қурайдың шөгірі» ретінде белгілі болғанмен атау мағынасын аша алмайды. Таулы Алтайлықтар тілінде Чанкыр-Кобы – сай, ауыл аты. «Көк өзек, сай» мәнінде келсе, Чанкыр-Таш – тау, ауыл аты ретінде айтылып, «ашық көк, көгілдір көкшіл түсті тас» мағынасын білдіреді екен (О.Т. Молчанова. 1979, 335). Соған қарағанда Шөңгер атауы осы Чанкыр атауының дыбыстық тұрғыдан өзгеріске түскен түрі болуы мүмкін деген ой келеді.

Қаракемер

(Қаракемер) – а. Т. Рысқұлов ауданы.

Бұл сияқты ауыл аттары Қордай ауданында сондай-ақ, Алматы, Ақтөбе облыстарында да бар. Атаудың бірінші құрамындағы қара сөзі бұл арада «үлкен», «зор» мәнінде қолданылып тұрса, екінші сындағы кемер «бір жақ қабағы су ораған биік арна», «қарайып жатқан тік қабақ» дегенді білдіреді.

Жоғарыдағы таумен мағынасы бір.

Қорағаты, Құрағаты

(Қорағаты) – Тұрар Рысқұлов, Меркі, Шу аудандарының жерімен ағатын өзен.

Ұзындығы 172 км, су жиналатын алабы 5840 км². Қорағаты өзені Қырғыз Алатауының солт. беткейінен бастау алып, Кеңес а. тұсында Шу өз-не құяды. Аңғары жоғарғы ағысында тар, шатқалды-жарлы келеді, төменгі жағында кең. Жауын-шашын, мұздық суымен толығады. Жылдық орташа су ағыны құяр сағасы 3, 63 м³/с. Суымен егін суарылады.

Қарақат

(Қарақат) – Қорағаты алабындағы өзен.

Тұрар Рысқұлов ауданының жерімен ағады. Ұз. 33 км. Қырғыз Алатауының солтүстік беткейінен басталып (3678 биіктіктен) Қорағаты өзеніне оң жағынан құяды. Оң қанатынан ұз. 17 км сала таудан жазыққа шыға беретін жерде құяды. Өзеннің басым көпшілік аңғары тік жарлы келген. Қар, жаңбыр, жерасты суымен толығады. Көктем айларында тасиды. Өзен аңғары жайылым және шабындық.

Қарақыстақ

(Қарақыстақ) – Шу өзені алқабында, Тұрар Рысқұлов ауданындағы өзен.

Ұзындығы 61 км, су жиналатын алабы 738 км². Қарақыстақ Қырғыз

Алатауының солт-нен басталып, Луговой кенті тұсында Қорағаты өзеніне құяды. Тау ішіндегі аңғары тар шатқалды, жазыққа шыққанда үш тармаққа бөлініп, аңғары кеңейеді, қар суымен толығады. Жайылмасы шабындық. Егін, бау-бақша суаруға пайдаланылады. Қарақыстақ өзені бойында 1984 ж. су сыйымдылығы 6, 8 млн. м³ болатын өзімен аттас бөген салынған.

Қарақыстақ бөгені

(Қарақыстақ) – Қарақыстақ өзені алабында, Тұрар Рысқұлов ауданы жерінде орналасқан.

Бөген 1984 ж. салынған. Суының жалпы сыйымдығы 6, 8 млн. м³. Қарақыстақ бөгені Т. Рысқұлов ауданы шаруашылықтарының егістігін суарады және шабындықтарды суландырады.

Мөңке

(Монке) – өзен. Қорағаты өзені алабында, Тұрар Рысқұлов ауданы аумағымен ағып өтеді. Ұз. 82 км. Бастауын Қырғыз Алатауының солтүстік беткейінен алып, солтүстікке қарай ағады да, Қорағаты өзенінің оң жағынан құяды. Жоғарғы жағында Қарақыстақ өзені деп аталады. Қар, жауын-шашын суымен толығады. Мөңке суы аудан шаруашылықтарының егісін суаруға пайдаланылады.

Шұңқыр

(Шункыр) – Қорағаты алабындағы өзен.

Тұрар Рысқұлов ауданы жерімен ағады. Бастауын Қырғыз Алатауындағы Шұңқыр асуынан алып, Қорағаты өзеніне жетпей Құлан ауылы тұсында тартылып қалады. Ұз. 32 км. Жоғары және орта ағысында арнасы тік жарлы келген. Төмендегі жағалауы жайпақ. Қар, жауын-шашын суымен толығады. Суын ауданның шаруашылықтары егіске пайдаланады.

Шалсу

(Шалсу) – Қорағаты алабындағы өзен.

Тұрар Рысқұлов ауданы жерімен ағып өтеді. Ұзындығы 57 км, су жиналатын алабы 208 км². Шал тауының солтүстік бөктерінен басталып, Құрмарық ауылынан төменде 15 км жерде тартылып қалады. Жоғары және орта ағысындағы арнасы тік, жарқабақты, төменгі аңғары кең, жазық келген. Қар, жауын-шашын суымен толығады. Шалсудың солтүстік бөліктерінде суармалы егіншілік дамыған.

Майдамтал

(Майдамтал) – Талас Алатауының батыс сілеміндегі асу.

Абс. биіктігі 3524 м. Піскем және Күркіреусу өзендерінің суайрығы. Жотаның солтүстік беткейіндегі Күркіреусудың саласы Майдамтал бойымен жүретін соқпақ жол Майдамтал арқылы оңтүстік беткейдегі Піскемнің бастауына асады.

Шұңқыр

(Шункыр) – Қырғыз Алатауының батыс бөлігіндегі асу.

Тұрар Рысқұлов ауданы (Қазақстан) және Қырғызстан шекарасында орналасқан. Абсолютті биіктігі 3085 м. Құлан ауылынан шыққан жол Шұңқыр өзенінің бастауы арқылы таудың оңтүстік беткейінен асып, Талас өзені бойындағы Өзгеріс, Шатбазар елді мекендеріне тіреледі.

Қарақат суы, Қарасу

(Қаракат, Карасу) – ауылдық аймақтың маңынан ағып өтетін өзен.

Қарақат суы, Қарасу ауылдың ақ егісін, тұрғындардың бау-бақшаларын суару үшін пайдаланылады.

Көкдөнен каналы

(Кокдонен) – Көкдөнен су көзінің ұзындығы 17, 1 шақырым.

Шөңгір

(Шонгир) – Құлан ауылдық округінде қар мен мұздың еруінен және майда бұлақтардан бастау алып, ұзындығы 8, 1 шақырым болатын темір құбырлы канал арқылы 644 гектар егістікті суғаруға пайдаланылатын Шөңгір су қоймасы орналасқан.

Биғаш,

Ащыөзек

Сарыбұлақ – тау су көздері де тау басындағы мұздардың еруінен, сондай-ақ жаңбыр мен қар суынан бастау алып, тау бөктеріндегі майда бұлақтармен толығып отырады.

Қайыңды сай,

Қызыл сай,

Мейірхан сайлары,

Қайыңды және Мамай қайыңды

Жаман бұлақ – гидронимдері Қайыңды ауылдық округі аймағында орналасқан. Бұл кішігірім өзендер де тау басындағы қар мен мұздың еруінен бастау алады. Ұзындығы 11, 2 шақырым, 151 гектар жерді суландырады.

Қорағаты

Көксарай – өзендері Қорағаты ауылдық округі бар.

Шілік

(Шилик) – Т. Рысқұлов ауданындағы ең ірі су қоймасы (бөген) болып табылады. Оның сыйымдылығы 5000 млн текше м. Ол 1966 жылы пайдалануға берілген. Су қоймаларын негізінен шағын Қорағаты өзенінің суы толықтырып отырады.

Қызылшаруа

(Кызылшаруа) – бөген. Қорағаты ауылдық округі аймағындағы Қызылшаруа су қоймасының сыйымдылығы 750 текше метр. Негізінен бұл бөген Қорағаты өзенінің суы толықтырып отырады.

Ауданның Өрнек ауылдық округінде бастауын биік таулардан алатын шағын-шағын Талды су, Жарлы су, Сұлутөр және Алтын бұлақ, Төрт көл тау су көздері, бұлақтар орналасқан.

Тереңөзек ауылдық округінің аймағында Мақпал сай, Талды бұлақ, Тоғызшоқы, Шымырбай, Сұңқайты, Мақпалсу деген су, бұлақ көздері және тау сілемдері жатады. Мақпал су көзіне тартылған каналдың ұзындығы 27, 2 шақырым болады. Оның суы 314 га алқапты суландыруға пайдаланылады.

САРЫСУ АУДАНЫ

ОЙКОНИМДЕР, ГИДРОНИМДЕР, ОРОНИМДЕР

Әкімшілік орталығы – Жаңатас қаласы

Халық саны – 42 900 адам

Аудан аумағы 31 300 шаршы шақырымды құрайды

Аудандағы ауылдық округтер саны: 9

Құрылған жылы: 3 қыркүйек, 1928 жыл

Ерекшеліктері мен көрнекті орындары

Қалалар, жергілікті маңызы бар сәулет өнерінің ескерткіштері мен археологиялық нысандар – жерлес-сарбаздарға арналған ескерткіштер, Б. Қашқынбаевтың мүсіні, халық композиторы Ықылас Дүкенұлының моласы, Шоқай Датқа Қарабекұлының ескерткіші, темір дәуірінің қорымы, Ақтөбе, Кентарал, Сауда-кент қалашықтары мен Ынталы үңгірі бар.

Сарысу ауданы
Орталығы – Жаңатас қаласы

Әкімшілік-аумақтық бірліктер
Административно-территориальные единицы

Сарыуский район
Центр – город Жаңатас

р/с	Ауылдық (ауыл, кент) округтердің атауы Наименования аульных округов (аулов (аул), кент)	Ауылдық округтің бұрынғы атауы Прежнее наименование округа	Округ атауларының (орталығының) орыс тіліндегі атауы Наименования округов (центров) на русском языке	Округ орталығының атауы Наименование центра округа
1	2	3	4	5
1.	Жаңатас қаласы		город Жаңатас	Жаңатас қаласы
2	Байқадам ауылдық округы	жаңадан құрылған	Байқадамский аульный округ – аул Саудакеңт	Саудакеңт ауылы
3	Досбол ауылдық округы	Жаңаарық, Жайылма, Тоғызкент, Түркістан, а/о құрамынан бөлініп шыққан	Досболский аульный округ – аул Досбол	Досбол ауылы
4	Жайылма ауылдық округы	Тоғызкент және Жаңаарық а/о құрамынан бөлініп шыққан	Жайылминский аульный округ – аул Жайылма	Жайылма ауылы
5	Жаңарық ауылдық округы	Тоғызкент а/о құрамынан бөлініп шыққан	Жанарыкский аульный округ – аул Узакбай Сыздықбайулы	Ұзақбай Сыздықбайулы ауылы
6	Жаңаталап ауылдық округы	Байқадам а/о құрамынан бөлініп шыққан	Жанаталапский аульный округ – аул Жанаталап	Жаңаталап ауылы
7	Игілік ауылдық округы	Байқадам, Түркістан а/о құрамынан бөлініп шыққан	Игиликский аульный округ – аул Ондирис	Өндіріс ауылы
8	Қамқалы ауылдық округы	жаңадан құрылған	Камкалинский аульный округ – аул Камқалы	Қамқалы ауылы
9	Тоғызкент ауылдық округы	Комсомол ауылдық кеңесі	Тогызкентский аульный округ – аул Тогызкент	Тоғызкент ауылы
10	Түркістан ауылдық округы	жаңадан құрылған	Туркистанский аульный округ – аул Ашир Буркитбаев	Әшір Бүркітбаев ауылы

Гидронимдердің қазақша атауы	Гидронимдердің орысша атауы	Гидронимдер түрі (қазақ)	Гидронимдер түрі (орысша)	Аудан
Аяктоғыз	Аяктоғыз	өзен	р.	Сарысу ауд.
Бүркітті	Буркитты	өзен	р.	Сарысу ауд.
Құрттыбұлақ	Курттыбулак	өзен	р.	Сарысу ауд.
Шабакты	Шабакты	өзен	р.	Сарысу ауд.
Кіші Арна	Киши Арна	өзен	р.	Сарысу ауд.
Тоғанөзек	Тоганозек	өзен	р.	Сарысу, Талас ауд.
Аса	Аса	өзен	р.	Сарысу, Жуалы, Жамбыл, Талас (Жамб. обл.) Талас обл. (Қырғ. Респ.) ауд-ы.
Төлегенсай	Толегенсай	өзен	р.	Сарысу ауд.
Аңғарсай	Ангарсай	өзен	р.	Сарысу ауд.
Үшбас	Ушбас	өзен	р.	Сарысу (Жамб. обл.) Созақ (Оңт. Қаз. обл.)
Ақбастау	Акбастау	өзен	р.	Сарысу ауд.
Бүгіл	Бугиль	өзен	р.	Сарысу, Жуалы ауд.
Төртсары	Тортсары	өзен	р.	Сарысу ауд.
Аткімсай	Аткимсай	өзен	р.	Сарысу ауд.
Талдыбұлақ	Талдыбулак	өзен	р.	Сарысу ауд.
Сапар	Сапар	өзен	р.	Сарысу ауд.
Байжиен	Байжиен	өзен	р.	Сарысу ауд.
Қарасай	Карасай	өзен	р.	Сарысу ауд.
Бекмұрат	Бекмурат	өзен	р.	Сарысу ауд.
Қаратас	Каратас	өзен	р.	Сарысу ауд.
Майбұлақ	Майбулак	өзен	р.	Сарысу ауд.
Батпақсу	Батпақсу	өзен	р.	Сарысу ауд.
Игілік	Игилик	өзен	р.	Сарысу ауд.
Бұзаушоқы	Бузаушоқы	өзен	р.	Сарысу ауд.
Қарашат	Карашат	өзен	р.	Сарысу ауд.

Ақтоғай	Актогай	өзен	р.	Сарысу ауд.
Білтебайсай	Бильтебайсай	өзен	р.	Сарысу ауд.
Қаратасай	Каратасай	өзен	р.	Сарысу ауд.
Шошқабулақ	Шошкабулак	өзен	р.	Сарысу ауд.
Қыршабақты	Кыршабакты	өзен	р.	Сарысу ауд.
Ащыөзек	Ащюзек	өзен	р.	Сарысу, Талас ауд.
Сорөзек	Сорозек	өзен	р.	Сарысу, Талас ауд.
Кіші Шаян	Киши Шаян	өзен	р.	Сарысу (Жамб. обл.) Бәйдібек (Оңт. Қаз. обл.) ауд.
Талас	Талас	өзен	р.	Сарысу, Жамбыл, Тараз қ. террит., Байзақ, Талас (Жамб. обл.) Созақ (Оңт. Қаз. обл.) Талас обл. (Қырғ. Респ.) ауд-ы.
Шу	Шу	өзен	р.	Сарысу, Қордай, Шу, Мойынқұм (Жамб. обл.) Созақ (Оңт. Қаз. обл.), Нарын, Ыстық көл Чу облысы (Қырғ. Респ.) ауд.
Бүйреkkөл	Буйреkkол	өзен	р.	Сарысу ауд.
Ақсуат	Аксуат	көл	оз.	Сарысу ауд.
Ақкөл	Акколь	көл	оз.	Сарысу ауд.
Сарышығанақ	Сарышыга-нак	көл	оз.	Сарысу, Мойынқұм ауд. шекарасында
Бәсенбай	Басенбай	көл	оз.	Сарысу, Мойынқұм ауд. шекарасында
Жылқыбай	Жылкыбай	көл	оз.	Сарысу, Мойынқұм ауд. шекарасында
Кіші Қамқалы	Киши Камкалы	көл	оз.	Сарысу ауд.
Үлкен Қамқалы	Улькен Камкалы	көл	оз.	Сарысу ауд.
Үйеңкікөл	Уйенкиколь	көл	оз.	Сарысу ауд.
Сасықкөл	Сасыкколь	көл	оз.	Сарысу ауд.
Жылқыбай	Жылкыбай	көл	оз.	Сарысу ауд.
Жұмалақкөл	Жумалакколь	көл	оз.	Сарысу ауд.

Айдын	Айдын	көл	оз.	Сарысу ауд.
Жәңгір	Жангир	бұлақ	род.	Сарысу ауд.
Көлтұма	Кольтума	бұлақ	род.	Сарысу ауд.
Тоғызтұма	Тогызтума	бұлақ	род.	Сарысу ауд.
Шеңгелді	Шенгельды	бұлақ	род.	Сарысу ауд.
Желбұлақ	Жельбулак	бұлақ	род.	Сарысу, Мойынқұм ауд. шекарасында
Сопак	Сопак	бұлақ	род.	Сарысу ауд.
Шегентұма	Шегентума	бұлақ	род.	Сарысу ауд.
Күнгейтұма	Кунгейтума	бұлақ	род.	Сарысу ауд.
Қызылтұма	Кызылтума	бұлақ	род.	Сарысу ауд.
Ақшолақтұма	Акшолактума	бұлақ	род.	Сарысу ауд.
Орыстұма	Орыстума	бұлақ	род.	Сарысу ауд.
Шеңгелтұма	Шенгельтума	бұлақ	род.	Сарысу ауд.
Қызылтүз	Кызылтүз	бұлақ	род.	Сарысу ауд.
Табакбұлақ	Табакбулак	бұлақ	род.	Сарысу ауд.
Терісаққан	Терисаккан	бұлақ	род.	Сарысу ауд.
Қосбұлақ	Косбулак	бұлақ	род.	Сарысу ауд.
Үсенбет	Усенбет	бұлақ	род.	Сарысу ауд.
Үшбұлақ	Ушбулак	бұлақ	род.	Сарысу ауд.
Табакбұлақ	Табакбулак	бұлақ	род.	Сарысу ауд.
Бала Дегерес	Бала Дегерес	бұлақ	род.	Сарысу ауд.
Жақып	Жақып	бұлақ	род.	Сарысу ауд.
Тойнебек	Тойнебек	бұлақ	род.	Сарысу ауд.
Қарағашәулие	Карагашаулие	бұлақ	род.	Сарысу ауд.
Құмқұз	Кумкуз	бұлақ	род.	Сарысу ауд.
Тасқұз	Таскуз	бұлақ	род.	Сарысу ауд.
Үкбет	Укбет	бұлақ	род.	Сарысу ауд.
Құрттыбұлақ	Курттыбулак	бұлақ	род.	Сарысу ауд.
Шошқабұлақ	Шошкабулак	бұлақ	род.	Сарысу ауд.
Батырбайбұлақ	Батырбайбулак	бұлақ	род.	Сарысу ауд.
Демеубай	Демеубай	бұлақ	род.	Сарысу ауд.
Ақтасты	Ақтасты	бұлақ	род.	Сарысу ауд.
Жалдықарабастау	Жалдықарабастау	бұлақ	род.	Сарысу ауд.

Жалғызағаш	Жалгызагаш	бұлақ	род.	Сарысу ауд.
Сарымсақты	Сарымсақты	бұлақ	род.	Сарысу ауд.
Қараша	Караша	бұлақ	род.	Сарысу ауд.
Әбілқайырбұлақ	Абильқайырбулак	бұлақ	род.	Сарысу ауд.
Ошақ	Ошак	бұлақ	род.	Сарысу ауд.
Жәдігербастау	Жадигербастау	бұлақ	род.	Сарысу ауд.
Саурықбастау	Саурықбастау	бұлақ	род.	Сарысу ауд.
Еспенбет	Еспенбет	бұлақ	род.	Сарысу ауд.
Далабайбұлақ	Далабайбулак	бұлақ	род.	Сарысу ауд.
Ыбырайбастау	Ыбырайбастау	бұлақ	род.	Сарысу ауд.
Майбұлақ	Майбулак	бұлақ	род.	Сарысу ауд.
Білтебай	Бильтебай	бұлақ	род.	Сарысу ауд.
Сорбұлақ	Сорбулак	бұлақ	род.	Сарысу ауд.
Қамыстыбұлақ	Камыстыбулак	бұлақ	род.	Сарысу ауд.
Тамшы	Тамшы	бұлақ	род.	Сарысу ауд.
Қанайбұлақ	Канайбулак	бұлақ	род.	Сарысу ауд.
Тасбұлақ	Тасбулак	бұлақ	род.	Сарысу ауд.
Ақмәметбұлақ	Акмаметбулак	бұлақ	род.	Сарысу ауд.
Абдулла	Абдулла	бұлақ	род.	Сарысу ауд.
Жәңгір	Жангир	бұлақ	род.	Сарысу ауд.
Нұрпейіс	Нурпейис	құдық	к.	Сарысу ауд.
Тасқұдық	Таскудық	құдық	к.	Сарысу ауд.
Бүргенді	Бургенды	құдық	к.	Сарысу ауд.
Баймұрын	Баймурын	құдық	к.	Сарысу ауд.
Қарлықай	Карлықай	құдық	к.	Сарысу ауд.
Қосқұдық	Коскудық	құдық	к.	Сарысу ауд.
Шолаққазған	Шолакказган	құдық	к.	Сарысу ауд.
Қылышқыр	Кылышқыр	құдық	к.	Сарысу ауд.
Түңлікті	Тунликты	құдық	к.	Сарысу ауд.
Үлкен Сарықамыс	Улькен Сарықамыс	құдық	к.	Сарысу ауд.
Қосаманқұдық	Косаманкудық	құдық	к.	Сарысу ауд.
Итеке	Итеке	құдық	к.	Сарысу ауд.
Биомар	Биомар	құдық	к.	Сарысу ауд.

Қоңырбай	Конырбай	құдық	к.	Сарысу ауд.
Сатыбалды	Сатыбалды	құдық	к.	Сарысу ауд.
Шағыртай	Шагыртай	құдық	к.	Сарысу ауд.
Шұнабай	Шурнабай	құдық	к.	Сарысу ауд.
Жарқұдық	Жаркудык	құдық	к.	Сарысу ауд.
Көлқұдық	Колькудык	құдық	к.	Сарысу ауд.
Қосқызыл	Коскызыл	құдық	к.	Сарысу ауд.
Шабданқұдық	Шабданкудык	құдық	к.	Сарысу ауд.
Төртқұдық	Торткудык	құдық	к.	Сарысу ауд.
Ащықұдық	Ащыкудык	құдық	к.	Сарысу ауд.
Қарағайқұдық	Карагайкудык	құдық	к.	Сарысу ауд.
Тасқұдық	Таскудык	құдық	к.	Сарысу ауд.
Тамшықұдық	Тамшыкудык	құдық	к.	Сарысу ауд.
Белжақсышен	Бельжаксышен	құдық	к.	Сарысу ауд.
Төбекұдық	Тобекудык	құдық	к.	Сарысу ауд.
Балақандым	Балакандым	құдық	к.	Сарысу ауд.
Торыатсойған	Торыатсойган	құдық	к.	Сарысу ауд.
Шірік	Ширик	құдық	к.	Сарысу ауд.
Көкиірім	Кокиирим	құдық	к.	Сарысу ауд.
№2 Жыңғылды	Жынғылды №2	құдық	к.	Сарысу ауд.
Қылышқыр	Клычкыр	құдық	к.	Сарысу ауд.
Түнлікті	Тунликти	құдық	к.	Сарысу ауд.
Бозарық	Бозарык	арық	ар.	Сарысу ауд.
Шоқап	Шокап	арық	ар.	Сарысу ауд.
Сарыкемпір	Сарыкемпир	арық	ар.	Сарысу ауд.
Тасарық	Тасарык	арық	ар.	Сарысу ауд.
Арысбек	Арысбек	арық	ар.	Сарысу ауд.
Қандымсай	Кандымсай	өзек	лощ.	Сарысу ауд.
Кірпишешенсай	Кирпишешенсай	өзек	лощ.	Сарысу ауд.
Ақшешексай	Акшешексай	өзек	лощ.	Сарысу ауд.
Бозайғырсай	Бозайгырсай	өзек	лощ.	Сарысу ауд.
Ынталы	Ынталы	бөген	вдхр.	Сарысу ауд.
Бүркітті	Буркитти	бөген	вдхр.	Сарысу ауд.
Сор	Сор	тұзды көл	сол. оз.	Сарысу ауд.

Шортанкөл	Шортанколь	тұзды көл	сол. оз.	Сарысу ауд.
Ащыкөл	Ащыколь	тұзды көл	сол. оз.	Сарысу ауд.
Сорбұлақ	Сорбулак	тұзды бұлақ	сол. род.	Сарысу ауд.
Соркөл	Сорколь	ащы – тұзды көл	г. -сол. оз.	Сарысу ауд.
Қарағанды	Караганды	ащы-тұзды құдық	г. -сол. к.	Сарысу ауд.
Қызылқұдық	Кызылкудык	тұзды құдық	сол. к.	Сарысу ауд.
Көкшетау	Кокшетау	тұзды құдық	сол. к.	Сарысу ауд.
Ұялы	Уялы	тұзды құдық	сол. к.	Сарысу ауд.
Төртқұдық	Торткудык	тұзды құдық	сол. к.	Сарысу ауд.
Шенгелдікұдық	Шенгельдыкудык	тұзды құдық	сол. к.	Сарысу ауд.
Сарықамыс	Сарыкамыс	тұзды құдық	сол. к.	Сарысу ауд.
Белқұдық	Белькудык	тұзды құдық	сол. к.	Сарысу ауд.
Бұлдырық	Булдырык	тұзды құдық	сол. к.	Сарысу ауд.
Ортатоғыз	Ортатоғыз	тұзды құдық	сол. к.	Сарысу ауд.
Үшқұдық	Ушкудык	тұзды құдық	сол. к.	Сарысу ауд.
Тоқымтыққан	Тоқымтыккан	тұзды құдық	сол. к.	Сарысу ауд.
Шеткі Шу	Шетки Шу	тармақ	прот.	Сарысу (Жамб. обл.) Созақ (Оңт. Қаз. обл.) ауд.
Орта	Орта	тармақ	прот.	Сарысу ауд.
Мұсабайқұдық	Мусабайкудык	кұрғақ құдық	сух. к.	Сарысу ауд.
Кішіқыр	Кишикыр	кұрғақ құдық	сух. к.	Сарысу ауд.
Қалмақан	Калмакан	кұрғақ құдық	сух. к.	Сарысу ауд.

Иргежал	Иргежал	кұрғақ құдық	сух. к.	Сарысу ауд.
Бөрітүскен	Боритускен	кұрғақ құдық	сух. к.	Сарысу ауд.
Бірконақ	Бирконак	кұрғақ құдық	сух. к.	Сарысу ауд.
Шұбырған	Шубырган	кұрғақ арна	сух. р.	Сарысу ауд.
Терісаққан	Терисаккан	кұрғақ арна	сух. р.	Сарысу ауд.
Шұрнабай	Шурнабай	кұрғақ арна	сух. р.	Сарысу ауд.
Құмөзек	Кумозек	кұрғақ арна	сух. р.	Сарысу ауд.
Кішкентайөзек	Кишкентайозек	кұрғақ арна	сух. р.	Сарысу, Талас ауд.
Жаманжарма	Жаманжарма	кұрғақ арна	сух. р.	Сарысу, Талас ауд.
Ызалысай	Ызалысай	кұрғақ арна	сух. р.	Сарысу ауд.
Төлегенсай	Толенгенсай	кұрғақ арна	сух. р.	Сарысу ауд.
Аңғар	Ангар	кұрғақ арна	сух. р.	Сарысу ауд.
Айнасай	Айнасай	кұрғақ арна	сух. р.	Сарысу ауд.
Қызылсары	Кызылсары	кұрғақ арна	сух. р.	Сарысу ауд.
Бүртібай	Буртыбай	кұрғақ арна	сух. р.	Сарысу ауд.
Шөлсай	Шольсай	кұрғақ арна	сух. р.	Сарысу ауд.
Ортабұлақ	Ортабулак	кұрғақ арна	сух. р.	Сарысу (Жамб. обл.) Созақ (Оңт. Қаз. обл.) ауд.
Батырбайсай	Батырбайсай	кұрғақ арна	сух. р.	Сарысу ауд.
Үкілісай	Укилисай	кұрғақ арна	сух. р.	Сарысу ауд.
Шопансай	Шопансай	кұрғақ арна	сух. р.	Сарысу (Жамб. обл.) Бәйдібек(Оңт. Қаз. обл.) ауд.-ы.

Оронимдердің қазақша атауы	Оронимдердің орысша атауы	Ороним түрлері (қазақ)	Ороним түрлері (орысша)	Аудан
Ұзынтау	Узынтау	тау	г.	Сарысу ауд.
Үшбас	Ушбас	тау	г.	Сарысу ауд.
Байбасы	Байбасы	тау	г.	Сарысу ауд.
Аралтөбе	Аралтобе	тау	г.	Сарысу ауд.
Дегерес	Дегерес	тау	г.	Сарысу ауд.
Бала Дегерес	Бала Дегерес	тау	г.	Сарысу ауд.
Тасоба	Тасоба	тау	г.	Сарысу ауд.
Айуантөбе	Айуантобе	тау	г.	Сарысу ауд.
Көкшетау	Кокшетау	тау	г.	Сарысу ауд. (Жамб. обл.), Созақ ауд. (Оңт. Қаз. обл.) шекарасында
Үшқат	Ушкат	төбе	буг.	Сарысу ауд. (Жамб. обл.), Созақ ауд. (Оңт. Қаз. обл.) шекарасында
Қарақия	Каракия	төбешіктер	бугры	Сарысу ауд.
Тантай	Тантай	төбешіктер	бугры	Сарысу ауд.
Ысмағұл Сортаңы	Ысмагул Сортаны	төбешік	буг.	Сарысу ауд. (Жамб. обл.) Бәйдібек ауд. (Оңт. Қаз. обл.) шек.
Қазмолсай	Казмолсай	сай	бал.	Сарысу, Талас ауд. шекарасында
Жетіқара	Жетикара	жога	хребет	Сарысу, Талас ауд. шекарасында
Тұз	Туз	төбешік	буг.	Сарысу ауд.
Кілем	Килем	төбешік	буг.	Сарысу ауд.
Боз	Боз	төбешік	буг.	Сарысу ауд.
Бел	Бель	төбешік	буг.	Сарысу ауд.
Шолаққазған	Шолакказган	төбешік	буг.	Сарысу ауд.
Итмұрын	Итмурын	төбешік	буг.	Сарысу ауд.
Соқыртөбе	Соқыртобе	төбешік	буг.	Сарысу ауд.
Сарытөбе	Сарытобе	төбешік	буг.	Сарысу ауд.
Қызылтұма	Кызылтума	төбешік	буг.	Сарысу ауд.

Суықтөбе	Суыктобе	төбешік	буг.	Сарысу ауд.
Құмдытөбе	Кумдытобе	төбешік	буг.	Сарысу ауд.
Қостөбе	Костобе	төбешік	буг.	Сарысу ауд.
Қазанғап	Казангап	төбешік	буг.	Сарысу ауд.
Терісбұтақ	Терисбутак	төбешік	буг.	Сарысу ауд.
Дала	Дала	төбешік	буг.	Сарысу ауд.
Тас	Тас	төбешік	буг.	Сарысу ауд.
Үлкенсортаң	Улькенсортан	төбешік	буг.	Сарысу ауд.
Кетпенқазған	Кетпенказган	төбешік	буг.	Сарысу ауд.
Түндікті	Тундикты	төбешік	буг.	Сарысу ауд.
Кіші	Киши	төбешік	буг.	Сарысу ауд.
Төбе	Тобе	төбешік	буг.	Сарысу ауд.
Табак	Табак	төбешік	буг.	Сарысу ауд.
Қаракия	Каракия	төбешік	буг.	Сарысу ауд.
Мұрын	Мурын	төбешік	буг.	Сарысу ауд.
Көр	Кор	төбешік	буг.	Сарысу ауд.
Құз	Куз	төбешік	буг.	Сарысу ауд.
Арыс	Арыс	төбешік	буг.	Сарысу ауд.
Үңгір	Унгир	төбешік	буг.	Сарысу ауд.
Өгізтау	Огизтау	төбешік	буг.	Сарысу ауд.
Бас	Бас	төбешік	буг.	Сарысу ауд.
Кендірлік	Кендирлик	төбешік	буг.	Сарысу ауд.
Асу	Асу	төбешік	буг.	Сарысу ауд.
Шеткі	Шетки	төбешік	буг.	Сарысу ауд.
Ащыбұлақ	Ащыбулак	төбешік	буг.	Сарысу ауд.
Тәненқазған	Таненказган	төбешік	буг.	Сарысу ауд.
Мәңгі	Манги	төбешік	буг.	Сарысу ауд.
Жалпақ	Жалпак	төбешік	буг.	Сарысу ауд.
Бөтеке	Ботеке	төбешік	буг.	Сарысу ауд.
Ескі	Ески	төбешік	буг.	Сарысу ауд.
Шұбар	Шубар	төбешік	буг.	Сарысу ауд.
Ұялы	Уялы	төбешік	буг.	Сарысу ауд.
Жаманжол	Жаманжол	төбешік	буг.	Сарысу ауд.
Сортаң	Сортан	төбешік	буг.	Сарысу ауд.

Екітау	Екитау	төбешік	буг.	Сарысу ауд.
Иса	Иса	төбешік	буг.	Сарысу ауд.
Құрғақ	Кургак	төбешік	буг.	Сарысу ауд.
Көк	Кок	төбешік	буг.	Сарысу ауд.
Жаңа	Жана	төбешік	буг.	Сарысу ауд.
Домбыралытау	Домбыралытау	төбешік	буг.	Сарысу ауд.
Тұмсық	Тумсык	төбешік	буг.	Сарысу ауд.
Кентөбе	Кентобе	төбешік	буг.	Сарысу ауд.
Кебір	Кебир	төбешік	буг.	Сарысу ауд.
Ағаш	Агаш	төбешік	буг.	Сарысу ауд.
Тастау	Тастау	төбешік	буг.	Сарысу ауд.
Қараоба	Караоба	төбешік	буг.	Сарысу ауд.
Қойтас	Койтас	төбешік	буг.	Сарысу ауд.
Шоқы	Шоқы	төбешік	буг.	Сарысу ауд.
Ала	Ала	төбешік	буг.	Сарысу ауд.
Тік	Тик	төбешік	буг.	Сарысу ауд.
Андагүл	Андагул	төбешік	буг.	Сарысу ауд.
Ұшаяқты	Ушаякты	төбешік	буг.	Сарысу ауд.
Шеткітас	Шеткитас	төбешік	буг.	Сарысу ауд.
Шошақ	Шошак	төбешік	буг.	Сарысу ауд.
Бірмола	Бирмола	төбешік	буг.	Сарысу ауд.
Төртқұдық	Торткудык	төбешік	буг.	Сарысу ауд.
Жаланаш	Жаланаш	төбешік	буг.	Сарысу ауд.
Мойын	Мойын	төбешік	буг.	Сарысу ауд.
Жыңғылдыөзек	Жынғылдыозек	төбешік	буг.	Сарысу ауд.
Артқы	Артқы	төбешік	буг.	Сарысу ауд.
Ақтөбе	Актобе	төбешік	буг.	Сарысу ауд.
Қасқарау	Касқарау	төбешік	буг.	Сарысу ауд.
Қаратөбе	Каратобе	төбешік	буг.	Сарысу ауд.
Үйік	Уйик	төбешік	буг.	Сарысу ауд.
Бүркітті-Дегерес	Буркитты-Дегерес	төбешік	буг.	Сарысу ауд.
Қоянбай	Коянбай	төбешік	буг.	Сарысу ауд.
Сазтөбе	Сазтобе	төбешік	буг.	Сарысу ауд.
Күмістөбе	Кумистобе	төбешік	буг.	Сарысу ауд.

Құрсаулы	Курсаулы	төбешік	буг.	Сарысу ауд.
Балтабайбасы	Балтабайбасы	төбешік	буг.	Сарысу ауд.
Әйпенбет	Айпенбет	төбешік	буг.	Сарысу ауд.
Байкыпшақ	Байкыпшақ	төбешік	буг.	Сарысу ауд.
Әділбекбасы	Адилбекбасы	төбешік	буг.	Сарысу ауд.
Мейрамтөбе	Мейрамтөбе	төбешік	буг.	Сарысу ауд.
Жұрынтаев	Журынтаев	ескерткіш	пам.	Сарысу ауд.
Жаман Дегерес	Жаман Дегерес	төбешік	буг.	Сарысу ауд.
Қаратас	Каратас	төбешік	буг.	Сарысу ауд.
Көктөбе	Коктобе	төбешік	буг.	Сарысу ауд. (Жамб. обл.), Созақ ауд. (Оңт. Қаз. обл.) шекарасында
Қаратөбе	Каратөбе	төбешік	буг.	Сарысу ауд.
Қырат	Кырат	төбешік	буг.	Сарысу ауд.
Белтөбе	Бельтөбе	төбешік	буг.	Сарысу ауд.
Жайылым	Жайылым	төбешік	буг.	Сарысу ауд.
Биік	Биик	төбешік	буг.	Сарысу ауд.
Қаратас	Каратас	төбешік	буг.	Сарысу ауд.
Ұзынтөбе	Узынтөбе	төбешік	буг.	Сарысу ауд.
Шұңқыр	Шункыр	сор	сол.	Сарысу ауд.
Қызылтұз	Кызылтуз	сор	сол.	Сарысу ауд.
Орқазған	Орказған	сор	сол.	Сарысу ауд.
Шоқатқұм	Шокатқум	құм	пески	Сарысу ауд. (Жамб. обл.) Созақ ауд. (Оңт. Қаз. обл.) шекарасында
Тұзкөл	Тузколь	сор	сол.	Сарысу ауд.
Сорми	Сорми	сор	сол.	Сарысу ауд.
Бас	Бас	төбешік	буг.	Сарысу ауд.
Сораша	Сораша	сор	сол.	Сарысу ауд.
Долина	Долина	төбешік	буг.	Сарысу ауд.
Қара	Кара	төбешік	буг.	Сарысу ауд.
Сойған	Сойған	төбешік	буг.	Сарысу ауд.
Тоғай	Тоғай	төбешік	буг.	Сарысу ауд.
Көкашық	Кокашық	төбешік	буг.	Сарысу ауд.
Қызылқақ	Кызылқак	тақыр	тақыр	Сарысу ауд.

Жалғыз	Жалғыз	тақыр	тақыр	Сарысу ауд.
Күншығыс	Куншыгыс	тақыр	тақыр	Сарысу ауд.
Түндік	Тундик	тақыр	тақыр	Сарысу ауд.
Дорожный	Дорожный	төбешік	буг.	Сарысу ауд.
Қызылмола	Кызылмола	төбешік	буг.	Сарысу ауд.
Қоңыр	Коныр	төбешік	буг.	Сарысу ауд.
Қарақараған	Каракараған	төбешік	буг.	Сарысу ауд.
Сарыаңғар	Сарыанғар	төбешік	буг.	Сарысу ауд.
Тесікбұлақ	Тесикбулак	төбешік	буг.	Сарысу ауд.
Мұнартау	Мунартау	төбешік	буг.	Сарысу ауд.
Тоқымтыққан	Токымтыкқан	төбешік	буг.	Сарысу ауд.
Гүл	Гуль	төбешік	буг.	Сарысу ауд.
Кіші Ақтау	Киши Ақтау	тау		Сарысу ауд.
Шошқабулақтау	Шошкабулақтау	тау	горы	Сарысу ауд.
Дөңгелектау	Донгелектау	тау	горы	Сарысу ауд.
Жырықауыз	Жырықауыз	таулар	горы	Сарысу ауд.
Қантарбай	Кантарбай	сай	бал.	Сарысу ауд.
Шабакты	Шабакты	тау	горы	Сарысу ауд.
Шыбықты	Шыбықты	тау	горы	Сарысу, Талас ауд. шекарасында
Тайғактас	Тайгактас	тау	горы	Сарысу ауд. (Жамб. обл.), Бәйдібек ауд. (Оңт. Қаз. обл.) шек.
Мойынқұм	Мойынқум	құм	пески	Сарысу, Мойынқұм, Талас, Жуалы, Жамбыл, Байзақ, Рысқұлов, Меркі, Шу (Жамб. обл.) ауд. Созақ ауд. (ОҚ. обл.) шеек.
Қаратау	Каратау	жота	хр.	Сарысу, Талас, Жуалы (Жамб. обл.); Шиелі, Жаңақорған (Қызылорд. обл.) Созақ, Бәйд. ауд. Кентау қ. (Оңт. Қаз. обл.)
Үлкен Ақтау	Улькен Ақтау	тау	горы	Сарысу ауд. (Жамб. обл.), Созақ ауд. (Оңт. Қаз. обл.) шек.
Ақтау	Ақтау	тау	горы	Сарысу, Талас ауд. шекарасында
Итауыз	Итауыз	шатқал	уш.	Сарысу ауд.

САРЫСУ АУДАНЫ

(Сарысу) – облыстың батысында орналасқан әкімшілік бөлік. 1928 ж. құрылған. Аудан орталығы – Жаңатас қаласы.

Аудан жері, негізінен, жазық, тек оңтүстік бөлігі ғана таулы. Мұнда Қаратау жотасының орталық бөлігіндегі Үлкен Ақтау тауы орналасқан. Ауданның ең биік жері де осы тұста (Айуантөбе тауы, 1024 м). Солтүстігін Мойынқұм және Бетпақ-даланың оңтүстік бөлігі қамтыған. Бетпақдала өңіріне аласа таулы құрғақ ландшафт тән. Мұнда аласа келген Қазанғап (298 м), Андағұл (330 м), Көкшетау (325 м), Сарытөбе (290 м) таулары және Ескібұтақ, Сортаң, Соркілем, Қаттытақыр, т.б. қоныстар кездеседі. Жер қойнауынан фосфорит, химиялық шикізаттар, ас тұзы, т.б. кен орындары барланған. Оның кейбіреулері өндіріледі.

Ауданның климаты континенттік, қысы солтүстігінде суық, аязды, оңтүстігі жұмсақ, жазы барлық бөлігінде ыстық, қуаң, аңызқты. Ауданның орташа температурасы қаңтар айында 6 –12°С, шілдеде 22 –21°С. Жауын-шашынның жылдық орташа мөлшері 150 – 250 мм.

Аудан жерінен Шу, Талас, Бүркітті, Шабакты, Көктал өзендері ағып өтеді. Ақжар, Түзкөл, Үлкен Қамқалы, Соркөл көлдері бар. Шабакты, Бүркітті өзендеріне Ынталы, Бүркітті бөгендері салынған. Жері бозғылт қоңыр (оңтүстігінде), сұр, сортаңды сұр (солтүстігінде) және Шу, Талас өзендері аңғарында, Мойынқұмда шалғынды-сұр, құмайты топырақ қалыптасқан. Жусан, бетеге, бұйырғын, баялыш, көкпек, итсигек, адыраспан, сарсазан, күйреуік, т.б. шөлдін 5 сораң шөптері, Шу аңғарында камыс, ши, Мойынқұмда сексеуіл, жыңғыл өседі. Аңдардан: қасқыр, түлкі, қоян, акбөкен, арқар, таутеке, жабайы шошқа, құстардан үйрек, қаз, дала бүркіті, т.б. құстар кездеседі.

Аудан халқының басым көпшілігі қазақтар (86, 8%). Одан басқа орыс, белорус, украин, курд, татар, т.б. ұлт өкілдері тұрады.

Ірі елді мекендері: Жаңатас қаласы (25, 9 мың адам), Саудақент (5, 9) Жайылма (2, 8), Өндіріс (1, 4), Игілік (1, 2), Түркістан (1, 1), Ұйым (1, 1), Жаңаарық (1, 0) және Тоғызкент (1, 0) ауылдары. Аудан бұрын, негізінен, қаракөл қойы, оған қосымша етті-сүтті мал, жылқы, түйе өсіруге, астық, көкөніс өндіруге маманданған 10 кеңшардан тұратын. Қазір олар әртүрлі шаруашылық субъектілерін құрайды.

Аудандағы жол желісінің ұзындығы 472 км, оның 322 км жері қатты төсенішпен (асфальтпен) жабылған. Байланыс саласында 5 АТС (3690 нөмірлі) және 18 байланыс бөлімшесі бар.

Ауданда жалпы білім беретін 28 мектеп, 1 мұражай, 2 мәдениет үйі, 9 кітапхана, 1 спорт мектебі, 11 клуб, 2 кәсіптік мектеп бар. Денсаулық сақтау мекемелерінен 2 аурухана, 1 аудандық санэпидемстанса, 5 отбасылық – дәрігерлік амбулатория, 6 фельдшер-акушерлік пункт, 7 фельдшерлік пункт тіркелген.

Ауданда ежелгі тарихи-архитектуралық ескерткіштер көптеп кездеседі. Шабакты өзенінің оң жағалауындағы Саудақент ауылында ортағасырлық (XI-XV ғ.) Саудақент қаласының орны сақталған. Осы ауылда Шоқай датқа мазары (XIX ғ.) мен оған 2001 ж. тұрғызылған ескерткіш бар. Үшбас, Ақтобе, Арыстанды, Досбол елді мекендерінде бекіністік қамал, Ақтоғай, Түркістан, Қызылдиқан ауылдары маңында тас келіншек тастағы жазулар сақталған. Саудақент ауылында 1993 ж. Ықылас Дүкенұлына монумент тұрғызылған. Аудан жерімен ортағасырда Тараз – Қаратау – Жаңатас Саудақент елді мекендері арқылы Ұлы Жібек жолы жүрген.

3 қыркүйекте енді Сарысу ауданының тарихына тоқталсақ, Сарысу ауданы 1928 жылы Қазақ АССР Халық Комиссарлар Кеңесінің «Қазақстанда көшпелі, жартылай көшпелі және отырықшы аудандарды белгілеу туралы» қаулысына сәйкес құрылған. Осы қаулыға сәйкес Сарысу ауданы Қызылқұм, Созақ, Шу аударымен бірге Сырдария округіне қаратылған.

«1928 жылы Қазақстанда өткізілген байларды тәркілеу науқанының көшпелі халыққа тигізген зардабы шексіз ауыр болды. 1932-1933 жылдардағы ғасырлар бойы көшпелі тірлікпен күн кешіп, еркін шарушылықпен, мал өсірумен айналысқан халықты әсіресе Сарысу халқын аяусыз қырғынға ұшыратты. Осы күнгі Қарағанды облысының Жаңарқа ауданында 130 жылдан астам құтты қоныс еткен, сонау 1797 жылы осы күнгі Атырау, Орал облыстарының бойынан қоныс аударған Кіші жүздің Он екі ата Байұлысының Шеркеш, Жетірудың Жағалбайлы, Табын, Тама секілді ірі тайпаларының ұрпақтарының басым көпшілігі бауыр басқан құт қонысын тастап, Сарысу өзенінің бойынан 6000-дай шаңырақ үдере көшіп, Қаратау бойына шұбырды. Солақай, ұзынсойыл ұрдажық Голощекиннің өзінбілермендік саясаты салдарынан бір ғана Сарысу ауданында сол 6 мың шаңырақтан 2-ақ мыңдайы арып-ашып Қаратау алабына тұяқ іліктірді.

1926 жылғы санақ бойынша Арқа төсін мекен еткен Сарысу ауданының халқында 1 млн-дай қой-ешкі, 10 мыңдай жылқы мен түйе бар болса, 1932жылдың аяғына қарай зорлық саясат-ұжымдастыру салдарынан тігерге тұяқ қалмады десе де болғандай. Елдің алды, аз-кем қоңы барлары, күш-көліктері барлары Түркістан, Әулиеата, Шымкент, т.б. жақтарға қашып жансауға қылды (Үркердей болып көшкен жұрт... П. Дүйсенбин. Алм., 2007).

1933 жылы сонау Сарысу өзені бойынан қоныс аударып келген жұртшылықтың өтініші бойынша аудан аты Сарысу болып сақталып қалды. Көрнекті қоғам қайраткерлері Ораз Жандосов пен Жанайдар Садуақасовтарды белсенді қолдауы Жаңаарқа жеріндегі аудан атын сақтап қалуға зор ықпал етті.

Жаңатас

(Жанатас) – қала. Сарысу ауданының орталығы. Тараз қаласынан солтүстік-батысқа қарай 170 км жерде орналасқан. Іргесі ірі фосфорит кенін

игеруге байланысты 1964 ж. қаланып, жұмысшы кенті болған. 1969 жылы 25 маусымда аудандық бағыныстағы қалаға, 1971 ж. облыстық бағыныстағы қалаға айналды.

Атау жаңа (сын есім) + тас (зат есім) сөздерінің қосылуынан жасалған. Болашақ қаланың атын қоюға көрнекті геолог ғалымдар Д. Безруков пен Б. Гиммельфарбтар үлес қосқан. Алғаш «Новый камень» деген ұсыныспен картаға түсірмек болғанда, Б. Гиммельфарб қазақшаға аударып, кен орнын белгілейді. Кейін осы атау Жаңатас қаласының атына негіз болды. Мағынасы: «жаңарған тасты жер, ел» дегенді білдіреді. Бұл жерде фосфор кені табылған соң кен өңдейтін фосфор шикізатын дайындайтын кешенді құрылыстар салынды. Қашанда кен таулы-тасты жерден шығатыны белгілі. Олай болса, тас сөзін кен сөзімен алмастырып айтумен орай «жаңа кен шыққан жер», «жаңа кен орны» деген ұғыммен байланысты Жаңатас атауы дүниеге келді.

Байқадам

(Байқадам) – Жамбыл облысындағы Сарысу ауданының ауылдық округі. Жамбыл қаласының солтүстік-батысында 165 км. Қаратаудың солтүстігіндегі жазықта, Шабакты өзенінің бойында орналасқан. Ең жақын темір жол сатансасы Жаңатас солтүстік-шығысында (27 км). Әуелде Саудакент аталған, ал 1931 жылдан Байқадам Қашқынбаевтың (тап жауларының қолынан қаза тапқан коммунист) есімімен аталды. 1993 жылы тарихи Саудакент аты қайтарылды. Халқы 7, 6 мың (1970). Байқадам – «Байқадам», «Коммунар» совхоздарының және ауылдық кеңестің орталығы болған. 1990 жылдары Байқадамда тұрмыс қажетін өңдейтін комбинат, лимонад цехы, наубайхана, баспахана, бастауыш, 2 орта мектеп, халық театры, 4 клуб, 7 кітапхана, 2 аурухана, 2 балалар бақшасы жұмыс істеді. 1933-1997 жылдары Сарысу ауданының орталығы болды. Байқадам стансасы төңірегінің табиғаты сұлу: 8 км жерде «Ынталы» бөгені, Қосемшек тауы, Қаратаудың биік шатқалдары, т.б. бар. Тараздан Байқадамға тас жол келеді.

Жайылма

(Жайылма) – Сарысу аудандағы ауыл, ауылдық әкімшілік округінің орталығы. Аудан орталығы Жаңатас қаласынан солтүстікке қарай 32 км жерде, Бүркітті өзінің жағалауында, боз жусан аралас баялыш, күйреуік өскен шөлдiң сұр топырақты даласында орналасқан. Тұрғыны 2, 7 мың адамнан аса. Іргесі 1957 ж. қаланған. Қаракөл қойын өсіретін «Жайылма» кеңшарының орталығы болып келді. 1997 ж. дейін Ленин ауылы аталып келген. Кеңшар негізінде Жайылмада 3 өндірістік кооператив, 35 шаруа қожалығы және 15 ЖШС құрылған. Ауылда және осы округке қарасты Көлдала ауылында 2 орта, 1 орталау мектеп, отбасылық-дәрігерлік амбулатория, 2 фельдшер-акушерлік пункт жұмыс істейді.

Игілік

(Игилик) – Сарысу аудандағы ауылдық әкімшілік округінің орталығы. Аудан орталығы Жаңатас қаласынан солтүстікке қарай 33 км жерде, Шабакты өзені тармақтарының жағалауында, боз жусан, баялыш басым өскен сұр топырақты шөлді белдемде орналасқан. Тұрғыны 1, 2 мың адамнан аса. 1957 ж. қаракөл қойын өсіретін Коммунар кеңшарының бөлімшесі болды. Оның негізінде 1997 жылдан «Игілік» өндірістік кооперативі және шаруа қожалықтары құрылды. 1993 ж. дейін Коммунар деп аталып келді. Игілікте орта мектеп, клуб, кітапхана, фельдшер пункт, т.б. мекемелер бар.

Саудакент

(Саудакент) – Сарысу ауданындағы ауыл, Байқадам ауылдық әкімшілік округінің орталығы. Аудан орталығы Жаңатас қаласынан солтүстік-шығысқа қарай 25 км жерде, Шабакты өзенінің жағалауындағы сұр жусан, баялыш, көкпек басым өскен сұр, сортаңды сұр және шалғынды сұр топырақты қуаң шөлді белдемде орналасқан. Тұрғыны 5, 9 мың адам. Ауыл 1993 жылға дейін Байқадам ауылы және 1997 жылға дейін Сарысу ауданының орталығы болып келді. 1957-1997 ж. аралығында көкөніс-сүт бағытындағы «Байқадам» кеңшарының орталығы болған. Оның негізінде Саудакентте 1997 жылдан «Байқадам» ӨК, «Саудакент» АҚ және оннан астам ЖШС-тер мен 50-ге жуық шаруа қожалықтары ұйымдастырылды. Ауылда тұрмыс қажетін өтеу комбинаты, кондитер, макарон цехтары, наубайхана, т.б. жұмыс істейді. 2 орта мектеп, кәсіптік-техникалық мектеп, 2 кітапхана, мұражай, мәдениет үйі, мешіт, ауылдық аурухана, отбасылық-дәрігерлік амбулатория, т.б. мекемелер бар. Саудакентте ортағасырлық тарихи-сәулеткерлік ескерткіштердің орны сақталған.

Саудакент

(Саудакент) – ортағасырлық қала орны. Сарысу ауданы, Саудакент ауылында орналасқан. 1901 ж. В.А. Колосов зерттеген. 1946 ж. Орталық Қазақстан археологиялық экспедициясы (жетекшісі Ә. Марғұлан) ішкі қамалдың солтүстік-шығыс бұрышына тікқазба (шурф) түсірген. Оның барысында құлаған бөлме орны аршылып, сырланбаған қыш ыдыстар, мал сүйектері шыққан. 1947 ж. Оңтүстік Қазақстан археологиялық экспедициясы (жетекшісі А.Н. Бернштам) қала үстінен материалдар жиыстырған. 1980 ж. Жамбыл облысы тарихи-өлкетану музейінің экспедициясы (жетекшісі Қ. Байбосынов) зерттеу жұмыстарын жүргізді. Саудакенттің орны тікбұрышты келген. көлемі 230 және 160 м, биіктігі 6 м. төбе. 11 мұнараның орындары сақталып қалған. Ішкі қамал қаланың солтүстік-шығыс бөлігінде. Бұл биіктігі 2 м, көлемі 40 м² болатын төбе. Қала орнынан сырлы және сырланбаған қыш ыдыс қалдықтары көптеп кездеседі. Бұлар Талас өңіріндегі қалалардан табылған материалдарға ұқсас. Алынған

заттарға қарағанда Саудақентті халық ІХ-ХV ғасырларда мекен еткен. Олар егін егіп, мал шаруашылығымен айналысқан. Саудақент арқылы Жібек жолы өткен.

Тоғызкент

(Тоғызкент) – Сарысу ауданындағы ауыл, ауылдық әкімшілік округі орталығы. Аудан орталығы Жаңатас қаласынан солтүстік-шығысқа қарай 70 км жерде, Таластың тармағы, Аса өзенінің ең төменгі ағысындағы боз жусан, баялыш, күйреуік, т.б. сораң шөптер өскен белдемде орналасқан. Тұрғыны 1,0 мың адамнан аса. Ауыл 1997 ж. дейін Түгіскен деп аталып келді. Іргесі 1950 ж. асыл тұқымды қаракөл қойын өсіретін «Тоғызкент» кеңшарының орталығы ретінде қаланды. Оның негізінде 1997 жылдан Тоғызкентте «Тоғызкент» АҚ және 20-дан астам шаруа қожалықтары құрылды.

Түркістан

(Туркистан) – Сарысу ауданындағы ауыл, ауылдық әкімшілік округі орталығы. Аудан орталығы Жаңатас қаласынан оңтүстік-батысқа қарай 15 км жерде, Үлкен Ақтау тауының солтүстік-батыс баурайында, Үшбас өзенінің сол жағалаулық аңғарындағы бұта аралас қылқан, боз, сұлыбас, бетеге басым өскен қызғылт қоңыр, қара топырақты жонды-қырқалы келген тауаралық аңғарында орналасқан. Тұрғыны 1, 1 мың адамнан аса. Ауыл 1995 ж. дейін Андреевка деп аталған. 1954-97 жылдары қаракөл қойын өсіретін «Түркістан» кеңшарының орталығы болып келді. 1954 жылы тың игеруге байланысты құрылған астық совхозы болды. Оның Түркістан аталу себебі ең алғашқы 12 үйді Түркістан әскери округінің жауынгерлері салған. Ұлы жазушы М. Әуезов «Түркістан солай туған» деген очеркін сол жылдары дүниеге келтірген.

Қазір ауылда «Түркістан» ЖШС-і және 30-дан астам шаруа қожалықтары ұйымдастырылды. Орта мектеп, клуб, кітапхана, отбасылық-дәрігерлік амбулатория, т.б. мекемелер бар.

Ақтоғай

(Актоғай) – ауыл. Жаңатас қаласынан оңтүстік-шығысқа қарай 15 км жерде, Тараз-Жаңатас автожолының бойында, Сарысу ауданында. Жаңаарық ауылдық округіне қарайды. Ақ (сын есім) + тоғай (зат есім) деген екі сөзден бірігіп жасалған. Табиғаты сұлу, үлкен Ақтау тауының қос шатқалынан ағып шығатын Ақтоғай мен Талдыбұлақ өзендерінің арасында орналасқан, жасыл желекті ну ноғайға бөленген ауыл. Орта мектеп, кітапхана, фельдшерлік пункт бар.

Жайлаукөл

(Жайлаукол) – е. м., Сарысу ауданы. Жайлау (зат есім) + көл (зат есім) сөздерінің бірігуінен жасалған атау. Елдімекен аты көл атынан алынған. Мағынасы: «жайлаудағы көл».

Жарқұдық

(Жарқудык) – е. м., Сарысу ауданы. Жар (зат есім) + құдық (зат есім) сөздерінің қосылуынан жасалған атау. Мағынасы: белгілі бір объектінің жарының жанынан қазылған құдық екенін білдіреді. Елді мекен аты осы құдық атынан қойылған.

Майлыкөл

(Майлыкол) – е. м., Сарысу ауданы. Майлы (туынды сын есім) + көл (зат есім) сөздерінің бірігуінен жасалған атау. Мағынасы: «суы малға жұғымды, жағасы шалғынды көл» дегенді білдіреді.

Арыстанды

(Арыстанды) – а. Сарысу ауданы.

Бұл жерде «арыстан бар, арыстан көп, айбатты, қайратты» мәнінде қойылған сияқты.

Жаңаталап

(Жанаталап) – а. о. Сарысу ауданы,

(Жанаталап) – а. Сарысу ауданы.

Жаңа (сан есім) + талап (зат есім) сөздерінің бірігуінен жасалған атау. Мағынасы: «революциядан кейінгі бұқараға арналған жаңа тілек жаңа міндетке байланысты» қойылған атау.

Ақасорты

(Ақасорты) – қоныс. Бетпақдала жазығында, Сарысу ауданында.

Балақандым

(Балақандым) – қоныс. Бетпақдала жазығында, Сарысу ауданында. «Қандым өскен жердегі кіші қоныс, құдық» мағынасындағы атау.

Қамқалы

(Қамқалы) – а. о. Сарысу ауданы,

(Қамқалы) – а. Сарысу ауданы.

Бұл ауданда Үлкен Қамқалы, Кіші Қамқалы деген көлдер бар. Ауыл аты сол көл атынан қойылса керек. Атаудың мағынасы: «қамқасы көп, қамқаға бай», қамқа, қама – «терісі қымбат аң, құндыз; қама.» Қамқа сөзі түркілерге иран тілінен ауысқан. Қамқалы атауы «құндызды» сөзіне пара-пар.

Қызылдиқан

(Қызылдиқан) – а. Сарысу ауданы, Жайылма ауылдық округіне қарасты ауыл.

Аудан орталығы Жаңатас қаласынан солтүстік-батысқа қарай орналасқан. Ауыл жанынан Құрттыбұлақ өзені ағып жатыр. 1957 жылдан «Жайылма» кеңшарының бөлімшесі болды. Оған дейін Жданов атындағы ұжымшар болған. Ауылда орта мектеп, кітапхана, фельдшерлік пункті бар.

Қызыл (сын есім) + диқан (зат есім) сөздерінің бірігуінен жасалған атау. Мағынасы: «қызыл шаруа». Қызылдиқан атты ауыл Жамбыл, Жуалы аудандарында да бар.

Маятас

(Маятас) – а. Сарысу ауданы.

Ауыл тұрғындарының ұсынысына орай, ҚР Үкіметінің жанындағы Мемлекеттік ономастика комиссиясының 05.08.1997 ж. ұйғарымы бойынша К. Маркс селосы бұрынғы тарихи аты бойынша Маятас ауылы болып аталды. Атаудың мағынасы: «Үйілген, биік тас».

Ұйым

(Уйым) – а. Сарысу ауданы.

Сөз түбірі ұйы етістігі. Ауыспалы мағынасы «бірік, бірлес» дегенді білдіреді. Осыған етістіктен зат есім тудыратын -м жұрнағы қосылу арқылы жасалған атау. Мағынасы: «бірлесе, біріккен, басы қосылған ұжым (коллектив)» дегенді білдіреді.

Ұ. Сыздықбайұлы

(У. Сыздықбайұлы) – а. Сарысу ауданы.

ҚР Үкіметінің жанындағы Мемлекеттік ономастика комиссиясының 24.12.1999 ж. ұйғарымы бойынша Жаңаарық ауылы өзгертіліп, Ұ. Сыздықбайұлы ауылы болып аталды.

Сыздықбаев Ұзақбай Сыздықбайұлы (22.09.1925, Сарысу ауданы – 1997, Байзақ ауд.) – соғыс және еңбек ардагері, қоғам қайраткері болған. 1961-1963 жылдары Қордай аудандық партия комитетінің бірінші хатшысы болған. 1963-1967 жылдары ҚКП Сарысу және Свердлов (Байзақ) аудандық комитетінің бірінші хатшысы болып істеген.

Үшбас

(Ушбас) – а. Сарысу ауданы.

Үш (сан есім) + бас (зат есім) сөздерінің бірігуінен жасалған. Мағынасы: «үш биік, үш төбе» дегенді білдірсе керек.

Шағалалы

(Шағалалы) – а. Сарысу ауданы.

Шағала сөзіне сын есім жасайтын -лы жұрнағы қосылуы арқылы жасалған. Мағынасы: «бұл маңдағы көлде шағала көп» екенін білдіреді.

Шығанақ

(Шығанақ) – а. Сарысу ауданы.

Географиялық терминнен жасалған атау. Мағынасы: «Бұл жердің басқа жерден бөлектеніп, оқшауланып жатқанын» білдіреді. Мойынқұм ауданында Шығанақ кенті бар.

Қазанқап

(Қазанқап) – төменгі палеолит қонысының орны. Жамбыл облысы, Сарысу ауданы, Шу өзенінің биік жағалауында, Тантай және Қазанқап тауларының аралығында. Қазанқапты 1961 ж. ҚазССР ҒА-ның Ш. Уәлиханов атындағы Тарих, археология және этнография институтының археологиялық экспедициясы зерттеді. (Қазақ Совет Энциклопедиясы Алматы, 1975. 6 том, 391-бет).

Бұралқы

(Буралқы) – қоныс. Бетпақдала жазығының оңтүстігінде, Бұралқы қонысында, Сарысу ауданында орналасқан.

Бүркітті

(Буркитти) – соңғы палеолит дәуірінің кейінгі кезеңіне жататын көне қоныс орны. Сарысу ауданындағы бұрынғы Бүркітті, кейінгі Көксу аталған ауылдан 2 км қашықтықта орналасқан.

Досбол

(Досбол) – ауыл. Талас өзенінің аңғарында, Саудакент ауылынан солтүстік-шығысқа қарай 49 км жерде, Сарысу ауданында. Кісі есімінен қойылған атау.

Егізкөл

(Егизкол) – қоныс. Талас өзенінің аңғарында, Сарысу ауданында. Суы ащы.

Ескибұтақ

(Ескибутақ) – қоныс. Бетпақдала жазығында, Сарысу ауданында.

Жайлаукөл

(Жайлаукол) – ауыл. Шу өзенінің сол жағасында, Сарысу ауданында.

Жайылма

(Жайылма) – ауыл. Сарысу ауданында, Жаңатас қаласынан солтүстікке қарай 32 км жерде, Бүркітті өзенінің жағалауында орналасқан. Тұрғыны 2, 7 мың адам. Іргесі 1957 ж. қаланып, 1997 жылға дейін Ленин ауылы аталып келген. Жайыл (ырықсыз етіс) + ма (зат есім афф.) тұлғаларының бірігуі арқылы жасалған атау. Мағынасы: «көктемде қар суы жайылатын өзен жағасындағы шабындықты ойпаң, жазық алқап». Сонау 40-жылдары Бүркітті, Шабакты, Аса сулары Қарақоға, Қазоты, Сарыкөл аймағында бір-бірімен көктемде тоғысып, айнала дүниені су басып кетеді екен. Кейін тартылған су орны адам аяқ алып жүре алмас шалғынға айналған. «Жайылма» атауының астары сол ұлы құбылыспен байланысты.

Жалқұм

(Жалқум) – қоныс. Талас өзенінің аңғарында, Сарысу ауданында. Жал-жал болып ұзыннан-ұзақ созылып жатқандықтан Жалқұм аталса керек.

Жаңаарық

(Жанаарық) – қоныс. Бүркітті өзенінің аңғарында, Сарысу ауданындағы ауыл. Жаңаарық ауылдық округінің орталығы. Жаңатас қаласынан оңтүстік-шығысқа қарай 6 км жерде, жаңа (сын есім) және арық (зат есім) сөздерінің бірігуінен жасалған. Мағынасы: «жаңа қазылған канал» болса керек.

Жаңаталап

(Жанаталап) – қыстау. Саудақент ауылынан солтүстік-шығысқа қарай 7 км жерде, Сарысу ауданында. Жаңа және талап сөздерінің бірігуі арқылы жасалып, «жаңа өмірге ұмтылыс, зор мақсат» мәніндегі кеңестік дәуірде қойылған атау.

Жиделі

(Жидели) – қоныс. Шу өзенінің аңғарында, Сарысу ауданында.

Игілік

(Игилик) – ауыл. Сарысу ауданында, Жаңатас қаласынан солтүстікке қарай 28 км жерде, Шабакты өзен тармақтарының жағалауында орналасқан. Тұрғыны 1, 2 мың адам. Іргесі 1957 ж. қаракөл қойын өсіретін «Калинин» ұжымшары, кейіннен кеңшардың негізінде қаланды. Ауыл 1993 жылға дейін Коммунар деп аталған. Ру атынан не кісі есімінен қойылған атау болуы мүмкін.

Кеттітақыр

(Кеттитақыр) – қоныс. Бетпақдала жазығында, Сарысу ауданында.

Көкдала

(Кокдала) – ауыл. Талас өзенінің аңғарында, Саудақент ауылынан солтүстік-шығысқа қарай 73 км жерде, Сарысу ауданында. Атау көк және дала сөздерінің бірігуі арқылы жасалған. Мағынасы: «Көкорай шалғынды кең жер, үлкен жон, байтақ жер».

Қуарал

(Куарал) – қоныс. Бетпақдала жазығының оңтүстігінде, Сарысу ауданында. «Шөл арал (жазық)» мәніндегі атау. Қазақтың ұлы сазгер қобызшысы Ықыластың (1843) жерленген жері. Шығанақ ауылынан солтүстікке қарай 18 шақырым жерде, Шу өзенінің арғы бетінде.

Қаратұз

(Каратуз) – қоныс. Бетпақдала жазығында, Сарысу ауданында.

Қиынтас

(Киынтас) – қоныс. Бетпақдала жазығында, Сарысу ауданында орналасқан.

Қаратоған

(Каратоған) – қоныс. Талас өзенінің аңғарында, Сарысу ауданында. Қара (сын есім) + тоған (зат есім) сөздерінің бірігуінен жасалған атау. Топонимдік мағынасы: «тоғаны көп жер».

Қожамбақ

(Кожамбақ) – қоныс. Бетпақдала жазығында, Сарысу ауданында орналасқан.

Қызылой

(Қызылой) – қоныс. Бетпақдала жазығында, Сарысу ауданында. Қызыл (сын есім) + ой (зат есім) тұлғалы атау. Мағынасы: «топырағы қызыл түсті, ойпаң жер».

Қызылтөбе

(Қызылтөбе) – қоныс. Бетпақдала жазығында, Сарысу ауданында.

Қызылтүз

(Қызылтүз) – қоныс. Бетпақдала жазығының оңтүстігінде, Сарысу ауданында.

Қыршабақты

(Қыршабақты) – ежелгі қорым. Жамбыл облысының Сарысу ауданында, Қыршабақты өзенінің Шабақты өзеніне құяр сағасынан 3 км қашықтықта орналасқан.

Қырыққұдық

(Қырыққұдық) – қоныс. Саудақент ауылынан солтүстік-шығысқа қарай 22 км жерде, Сарысу ауданында. Топырағы сортаң, мал жайылымы. «Көп құдығы бар жер» мағынасындағы атау.

Мойынкүм

(Мойынкүм) – құмды алқап. Оңтүстік Қазақстан мен Жамбыл облыстары жерінде орналасқан. Солтүстігінде және шығысында Шу өзені аңғарымен, оңтүстігінде Қаратау, Қырғыз Алатауы жоталары бөктерімен шектеледі. Алқап оңтүстік-шығыстан солтүстік-батысқа 500 км-ге созылған, ені 50-150 км, ауданы 37, 5 мың шаршы км. «Ұзаққа созылған жіңішке құм» мағынасындағы атау.

Мойынкүм

(Мойынкүм) – ауыл. Талас өзенінің аңғарында, Саудақент ауылынан солтүстік-шығысқа қарай 60 км жерде, Сарысу ауданында орналасқан.

Өндіріс

(Ондирис) – ауыл. Сарысу ауданында, Жаңатас қаласынан солтүстік-шығысқа қарай 30 км жерде, Шабақты өзенінің аңғарында орналасқан. Тұрғыны 1.3 мың адам (1999). Ауыл 1957-97 жылдары қаракөл қойын өсіретін «Коммунар» кеңшарының орталығы болып келді. Кеңестік

дәуірде қойылған атау. Ауылда орта мектеп, клуб, кітапхана, балабақша, фельдшерлік пункт, т.б. мекемелер бар.

Сордала

(Сордала) – қоныс. Бетпақдала жазығында, Сарысу ауданында.

Соркөл

(Соркол) – қоныс. Бетпақдала жазығында, Сарысу ауданында.

Соркілем

(Соркилем) – қоныс. Бетпақдала жазығында, Сарысу ауданында.

Сортаң

(Сортаң) – қоныс. Бетпақдала жазығында, Сарысу ауданында.

Тасбұтақ

(Тасбұтақ) – қоныс. Бетпақдала жазығында, Сарысу ауданында.

Тұздыарал

(Тұздыарал) – қоныс. Шу алабында, Шығанақ ауылынан солтүстік-батысқа қарай 12 км жерде, Сарысу ауданында. «Топырағы тұзды, соры шығып жатқан арал» мәніндегі атау.

Ұйым

(Ұйым) – ауыл. Сарысу ауданында, Жаңатас қаласынан солтүстік-шығысқа қарай 21 км жерде, Шабақты өзендерінің жағалауында орналасқан. Тұрғыны 1, 1 мың адам. Ауыл 1957-1997 жж. көкөніс-сүтті «Байқам» кеңшарының бөлімшесі болып келді.

Үшбас

(Үшбас) – ауыл. Жаңатас қаласынан оңтүстік-батысқа қарай 17 км жерде, Сарысу ауданында. Түркістан ауылының шығысында 4 км жер. Орталау мектеп, фельдшерлік пункт бар.

Үшкөл

(Үшкөл) – қыстау. Шу өзенінің аңғарында, Жайлаукөл ауылынан солтүстік-батысқа қарай 19 км жерде, Сарысу ауданында. Үш (сан есім) + көл (зат есім) сөздерінің бірігуінен жасалған, «үш көлі бар өңір» мәніндегі атау.

Үштөбе

(Үштөбе) – қоныс. Мойынқұм алқабында, Сарысу ауданында. Қатарласа, тізбектеле орналасқан үш үлкенді-кішілі таулар мен төбелер болғандықтан осылай аталған.

Шабакты

(Шабакты) – т. ж. бекеті. Жаңатас қаласынан шығысқа қарай 20 км жерде, Сарысу ауданында.

Ынталы

(Ынталы) – қыстау. Сарысу ауданында, Шабакты өзенінің бойында орналасқан. Саудақент ауылынан оңтүстікке қарай 10 км жерде, теңіз деңгейінен 350 м биіктікте жатыр. Бөген 1976 ж. іске қосылған. Суының толық сыйымдылығы 30 млн. м, ұзындығы 3 км, енді жері 2 км-ге жуық. Суымен аудан шаруашылығының 3, 2 мың га жері суарылады және шабындық суландырылады. Ынта (зат есім) + лы (туынды сын есім жұрнағы) тұлғаларынан жасалған, «еңбекке ынталы, еңбекшіл бол!» деген тілекке байланысты қойылған атау.

Батырбай бұлағы

(Батырбай) – Саудақент ауылынан оңтүстікке қарай 20 шақырым қашықтықта. Ертеректе елдің жаз жайлауы болған жер.

Білтебай бұлағы

(Билтебай) – Батырбай бұлағы екеуі Жаңатас қаласының солтүстігіндегі Дегерес тауының оңтүстік шығысындағы алапта орналасқан. Халық аңызында Білтебай деген батырды осы бұлақ маңында елге, малға тыныштық бермеген айдаһарды шауып өлтірген батыр есебінде сипаттайды.

Қатынжарма

(Қатынжарма) – Саудақенттің солтүстік батысына қарай 20 шақырымдай қашықтықта орналасқан жарма құдық. Ертеректе қазақтар көп малды бір сәтте суару мақсатында тік құдықтан мүлдем өзгеше жарма құдықтар қазған. Мұндай құдықтар қазылып, су деңгейіне жеткізіледі. Ол біршама мал су ішетіндей ұзын астау секілді болады. Содан соң су ішіп болған мал шығар жолда көлбей қазылған жолмен сыртқа шығады. Жармалардың ұзындығы 25-30 м, ені 5-6 м тереңдігі су деңгейіне жеткізілген астау секілді. Жарма суаттың ұзындығы 8-10 м болады. Халқымыздың осы күрделі құрылымды,

аса үлкен күш-қуатты қажет ететін жарма құдықтарды қазуы жері құнарлы, сусыз аймақта мал шаруашылығын дамыту жолындағы қажеттіліктен туған. Ал жасанды суаттың Қатынжарма деп аталуының этимологиялық астарында әйел тәнінің сыртқы сипатымен ұқсастығы негізге алынған.

Айнакөл

(Айнакөл) – Досбол ауылының солтүстік батысында 12 шақырым қашықтықта орналасқан көл.

Астаукөл

(Астаукөл) – Досбол ауылының солтүстік батысында 4 шақырымдай жерде. Кейде халық оны Иреккөл деп те атайды.

Буынбай құдығы

(Буынбай) – ауылдың солтүстік шығысында 38 шақырымдай жерден қазылған, дүзгенмен шегенделген терең құдық. Ошақтының Қоңыр Аталығынан шыққан кісі.

Егізкөл

(Егизкөл) – ауылдың батысында 20 шақырымдай жерде бірімен іргелес, арасы қосылып жатқан, сыртқы пішім өзара ұқсас көл.

Қалмақан құдығы

(Қалмақан) – ауылдың солтүстік шығысында 30 шақырым қашықтықта орналасқан. Қалмақан Ошақтының Байлы аталығынан шыққан.

Қаратоған бөгені

(Қаратоған) – ауылдың батысында 15 шақырымдай жерде.

Қойлыбай құдығы

(Қойлыбай) – ауылдың солтүстігінде 40 шақырым жерде. Қойлыбай – Ошақтының Аталық тарауынан шыққан.

Ошағандыкөл

(Ошағандыкөл) – ауылдың батысында 4 шақырым қашықтықта орналасқан көл.

Сатыбалды құдығы

(Сатыбалды) – ауылдың солтүстігінде 40 шақырымдай қашықтықта орналасқан құдық.

Сүйірбай көлі

(Суйрбай) – Ошақтының Тасжүрек Аталығынан шыққан кісінің атымен айтылған. Солтүстік-батысында 2 шақырым қашықтықта орналасқан көлемді көл.

Томаршалыкөл

(Томаршалыкол) – ауылға жақын, солтүстікке қарай 3 шақырым қашықтықта орналасқан көл. Айдын бетінің аумағы 2 шаршы шақырымға жетеді. Айналасы жыңғылды, қопалы болып келеді.

Айдын

(Айдын) – Жайылма ауылының солтүстігінде, Қазоты аймағында орналасқан үлкен көл. Шабакты және Аса өзендерінің суларымен толығады. Айдын бетінің көлемі 10-12 шаршы шақырымды құрайды.

Балақандым тоғаны

(Балақандым) – Бетпақта қазылған құдық. Оның іші Қандымның сүйекті бұталарымен шегенделген.

Батпақкөл

(Батпақкол) – көлемі шағын көл. Аты айтып тұрғандай, маңы қорыс батпақ болып келеді.

Бесшеген құдығы

(Бесшеген) – сексеуілмен шегенделген ескі құдық. Іргежал мен Шу аралығында.

Бүйреккөл

(Буйреккол) – Жайылма ауылынан солтүстікке қарай 30 шақырымдай қашықтықта орналасқан көл. Сыртқы пішіні бүйрекке ұқсас көлдің айналасында жыңғылдар, сексеуілдер өскен.

Досанкөл

(Досанкол) – Тереңкөлден солтүстік-шығысқа қарай созылып жатқан көл.

Егізкөл

(Егизкол) – Талас арнасы бойындағы көл. Өзен арнасының екі жағында орналасқан.

Жылыбұлақ

(Жылыбулак) – Қызылдықан ауылынан 10 шақырымдай жоғары орналасқан. Ақшидың оңтүстік бетіндегі Сарықобы мен Таутарының аралығындағы беткейден шығып жатқан қалың бұлақ. Бұл бұлақтар қосылып, Құрттыбұлақ өзеніне айналады.

Исабай көлі

(Исабай) – Айдын, Бәсеңбай, Жылқыбай, Түкібай көлдері желісінде жатқан көлдердің бірі. Жайылма ауылынан 32 шақырым жерде. Негізінен Аса, Шабакты суларымен толығады.

Қарқабат көлі

(Карқабат) – Көккөлден кейінгі үлкен көл, 2 бөлікке бөлінген. Қысы жазы тартылмайды. Ауылдан 37-38 шақырым жерде.

Қыздаркүл көлі

(Кыздаркул) – Досан көлінен кейінгі көл. Айдыны шағын болғанымен терең көл.

Сапақтұма

(Сапақтума) – Орта Шудың ортасындағы аралдағы тұма.

Сорбұлақ

(Сорбулак) – Бетпақ жеріндегі үлкен тақыр маңындағы бұлақ.

Суықбұлақ

(Суықбулак) – Таутары жотасының солтүстік беткейіндегі суы тұщы бұлақ.

Тоғандыкөл

(Тоғандыкол) – Бүйреkkөлдің ар жағында жеті шақырым жерде.

Төлтай көлі

(Толтай) – Шешенбай алабындағы көл. Соғыстан кейінгі жылдары соғыстан ауыр жарақат алып қайтқан шеркеш руының белгілі азаматы Төлтай ферма бастығы болып істеп жүргенде, сол көл маңында қайтыс болған. Содан бері Төлтай көлі атанып кеткен.

Үшбұлақ

(Ушбулак) – Жамандегерестің шығыс бетіндегі сайдан шығып жатқан бұлақ суы.

Шилибұлақ

(Шилибулак) – Түркістан ауылының бастысындағы, жалпы Жон алабындағы ірі бұлақ. Басында жеке шаруашылық егелер қоныстанып, үйлер салған.

Шошқабұлақ

(Шошкабулак) – Жон алабындағы бұлақ. Бұрынғы Калинин атындағы кеңшардың жайлауы. Қаратау кенішінің игеруіне байланысты өзінің алғашқы келбетін жоғалтып қалған.

Ақбұлақ

(Акбулак) – Жаңатастың оңтүстік-шығыс бетінде жатаған жартастың қуыстарынан, екі жерден бұрқырай ағып жатқан ірі бұлақ. Халық Ақбұлақты қасиетті санап, оның басына түнеп, суына түсіп, түрлі жоралғылар жасап отырған. Бүгінгі таңда Ақбұлақ суы қаланың Бүркітті бөлігінің бау-бақша жайын сумен қамтамасыз етіп отыр.

Табакбұлақ

(Табакбулак) – бұлақ, Маятас ауылының шығысында. Қызылқырқа жотасының баурайында. 4 км жерде, Сарысу ауданында. Табақ (зат есім) + бұлақ (зат есім) сөздерінен жасалған атау. Топоним объектінің сырт көрініс, сипатына қарай қойылған «табақ сияқты дөңгелек бұлақ» деген мағынаны білдіреді.

Бүркітті

(Буркитти) – Жаңатас қаласының Бүркітті, Дегерес, Саяжай бөлімдерін қақ жарып ағатын өзен. Ұзындығы 58 км, су жиналатын алқабы 248 км. Аяғы Жайылма ауылы жанындағы Домалақ көлге құяды, одан асып Құрсай арқылы Ақжар көліне құяды. Өзеннің арнасы тар, жағасы тік жар. Жауын-шашын, жер асты суымен толығып отырады. Орыс ғалымы Н.А. Северцев Қаратау алабында ерте кезде тау бүркіттері көп болғандығын жазады. Байырғы тұрғындар, бүркіт ұстап, түлкі, қарсақ, қоян, т.б. аңдарға салған. Шаттарды жарып ағатын Бүркітті атауының астарында осындай мағыналық сипат бар. Желтоқсан айында аяғында мұзы қатады. Бүркіттінің суын егін суаруға пайдаланылады.

Байшақан оманы

(Байшакан) – қазіргі Саудакент пен Игілік ауылы аралығындағы көне, терең арық. Кейін цементтен жасалған арық салынды. Ыстының тілік руының Байшақан ұрпақтары негізін салған.

Итаяқ

(Итаяк) – Өндіріс ауылынан 40 шақырым қашықтықта, солтүстік бағытта орналасқан көне құдық.

Қамыстыбұлақ

(Камыстыбулак) – ауыл орталығынан оңтүстік-шығысқа қарай 24 шақырым қашықтықта орналасқан бұлақ. Айналасы қопалы қамыс болып келген.

Қаракөл

(Каракол) – солтүстікке қарай 50 шақырым қашықтықта. Айдын көлемі 3, 5 шаршы шақырымдай.

Ащыкөл

(Ащыкол) – Шығанақ ауылының шығысында ауылға жақын орналасқан көл. Өте тұзды. Емдік қасиеті бар.

Ащыкөл

(Ащыкол) – Сарысу ауданындағы тоған. Аса өз. алабында орналасқан және осы өзеннің суымен толығады. Тоғанның су сыйымд. 4, 7 млн. м³.

Онымен аудан аумағындағы егістікті, шабындығы және жайылымы суландырылады.

Акқудық

(Акқудық) – Шығанақ ауылының солтүстігінде 65 шақырымдай жерге орналасқан.

Байдың көлі

(Байдың) – көлдің бұлай аталуын тама руының Молдас әулетінен шыққан Жидебай байдың атымен байланыстырады.

Жайлаукөл

(Жайлаукол) – көл Жайлаукөл ауылының солтүстік бетінде. Ені жарты шақырымдай, ұзындығы шақырымнан асады. Көлге су Шу өзенінен құйылады.

Қаракұдық

(Қаракұдық) – Шығанақ ауылының солтүстігіндегі 5 шақырым жердегі құдық.

Саржантұма

(Саржантума) – халық бұл тұманың тарихын белгілі Саржан төренің атымен байланыстырады. Жергілікті қазақтармен болған бір қақтығыста қыспақта қалған Саржан: «Өлтірсендер, осы тұманың басында өлтіріндер. Ең болмағанда, атым қалады ғой», – деген екен.

Арыстанды

(Арыстанды) – Арыстанды ауылының жанындағы терең жырамен ағатын тау өзені. Қар, жауын мол жылдары арқырап, қатты тасиды. Солтүстік жағасындағы ауыл аты осы өзенге байланысты қойылған.

Қаратас өзені

(Қаратас) – шағын ғана Қаратас қыстағымен ағып өтетін тау өзені. Төменірек шатқа құларда Арыстанды өзенімен қосылады.

Үшбас өзені

(Үшбас) – Қаратаудың оңтүстік сілемдерінен бастау алады. Үшбас ауылы жанындағы үшбасты жатаған төбе атымен аталған.

Жылқыбай

(Жылқыбай) – Сарысу ауданындағы көл. Суы мол жылдары Шабакты, Аса өзендерінің суымен мольғады. Ауданның оңтүстігінде Игілік ауылынан солтүстікке қарай 21 км жерде, теңіз деңгейінен 305 м биіктікте орналасқан. Көлдің ауд. 14 км², енді жері 3 км-ге жуық. Ирелең келген жағалауының ұз. 33, 5 км. Ең терең жері 1, 5 м, суының көл. 8, 2 млн. м³. Жауын-шашын және жерасты суымен толығыады. Жағалауы жайпақ, қамысты-құрақты келген. Суы кермек татиды, жаз айларында шалшыққа айналады, кей жылдары құрғап қалады. Жағалауы мал жайылымына пайдаланылады.

Кіші Қаратау жерасты су алабы

(Киши Каратау жер асты су алабы) – Жамбыл облысының Сарысу және Талас аудандарының аумағында орналасқан. Жерасты суын алғашқы зерттеулер 1946-1947 ж. басталған. 1947-1992 ж. Оңт. Қазақстан геология басқармасы Кіші Қаратауда фосфор кен орындарының ашылуына байланысты шахталар жүйесіне құйылатын жерасты суының көлемін анықтау және ауыз сумен қамтамасыз ету үшін кең көлемді гидрогеологиялық жұмыстар жүргізді (Т. Айтуаров, М. Жұмағұлов, Р. Ахметов, Р. Айымбетов, т.б.). Жерасты суы кембрий-ордовик кезеңдерінің карстік-жарықшақты әктастарында таралған. Сулы қабаттың қалыңдығы 40-300 м. Осы тереңдікке бұрғыланған гидрогеологиялық ұңғымалардан тәулігіне 2, 2-86, 4 мың м³ су шығады. Жерасты суының мол көзі тектоникалық жарылымдарда қалыптасқан. Өзен аңғарларында және тектоникалық жарылымдарда көптеген қайнар бұлақтар (Жылыбұлақ. т.б.) бар. Олардан тәулігіне 4, 3-34 мың м³ су шығады. Жерасты суы тұщы, минералдануы 1, 0 г/л-ден аспайды, химиялық құрамы гидрокарбонатты-кальцийлік түрге жатады. Алапта 10 кен орны жете зерттелген. Оның ішінде Бүркітті, Көктал, Майтөбе, Тамды су кен көздері Қаратау, Жаңатас қалаларын, т.б. елді мекендерді ауыз сумен қамтамасыз етуге пайдаланылуда. Жерасты суының пайдалануға болатын тәуліктік жалпы қоры 216 мың м³ көлемдей деп болжанған.

Шабакты

(Шабакты) – Талас алабында, Сарысу ауданындағы өзен. Ұз. 64 км, су жиналатын алабы 1290 км². Қаратаудың солтүстік беткейіндегі бұлақтардан басталып, Ақжар көліне 15 км жетпей тартылып қалады. Аңғары Саудакент ауылына дейін таулық сипатта, төменде жазықпен ағады. Арнасы тік жарлы. Кішігірім 17 саласы бар. Қар, жерасты суымен толығыады. Көп жылдық орташа су алымы таулы өңірден шыға берісте 2, 48 м³/с. Шабакты бойында Саудакент (бұрынғы Байқадам), ұйым ауылдары орналасқан.

Тұзкөл

(Тузкол) – Жамбыл облысының Талас, Сарысу ауд. ағынды көл. Талас алабында Қарашеңгел елді мекенінен солт. батыс 2, 5 км, ауданы 11, 8 км², су жиналатын алқабы 1056 км². Жағалауы жазық, солт. батыс жағалауында жалпы биіктігі 1, 6-2, 5 м. Көктал өзені көлді жарып ағып, Ащыкөлге жалғасады, су мол жылдары Аса өзенінің суы кемерінен асып, Ащыкөлге және Тұзкөлге құяды. Суы мол жылдары балық ауланады.

Соркөл

(Соркол) – Сарысу ауданында, Саудақент ауылынан оңтүстік-шығысқа қарай 23 км жерде жатқан көл. Теңіз деңгейінен 329, 4 м жоғарыда орналасқан. Аумағы 7, 4 км², ұз. 6, 2 км, енді жері 1, 9 км, жағалауының ұз. 12, 5 км. Көл саяз, орташа тереңдігі 0, 3 м. Суының көлемі 0, 3 млн м³. Су жиналатын алабының аумағы 9 км². Соркөл – батыс және шығыс бөліктерден тұрады. Көктемде суы молайғанда көлдер бірігіп кетеді. Жаз айларында құрғап екіге бөлінеді. Суы тұзды, кермек татиды. Солтүстік жағалауы тіктеу жарқабақты келген. Қалған бөлігі жайпақ. Онда шағын қамыс-құрақ өскен. Көл жағалауы шабындыққа және мал жайылымына пайдаланылады. Суы мал ішуге жарамды. Оңтүстік бетінен бірнеше жерден артезиан құдықтар қазылған.

Айуантөбе

(Айуантөбе) – Қаратау жотасының орталық бөлігінде, Сарысу ауд. жерінде орналасқан тау. Абс. биікт. 1024 м. Жер қыртысы, негізінен, протерезойдың тақтатап пен құмтастарынан түзілген. Тау үсті тегістеу келген. Оңт., оңт. -батысы көлбеуленіп жазыққа ұласып кетеді. Солт. беткейлері шамалы тілімделген жартасты келеді. Айуантөбенің етегінде шөлді ландшафт түзілген. Онда селеу, боз, кейбір жерлерінде ши, жусан өскен. Етегі жыл бойы мал жайылымына пайдаланылады.

Андағұл

(Андагул) – Бетпақдаланың оңтүстігіндегі тау. Сарысу ауданының жерінде орналасқан. Абс. биікт. 330 м. Тау батыстан шығысқа қарай 20-22 км-ге созылып жатыр, енді жері – 4 км. Жер қыртысы жоғ. ордовик қыртыстарынан түзілген. Беткейлері жайдақ келген. Онда боз жусан, ақселеу, теріскен, т.б. шөлдің сораң шөптесіндері өскен. Етегі жыл бойғы мал жайылымы саналады. Ру атынан қойылған атау.

Айгене

(Айгене) – Жамбыл облысының Сарысу ауданындағы шұратты құм. Мойынқұмның оңтүстік-батысында, Талас өзенінің төменгі шенін екі жақтан бойлай, 70-80 км-ге созылып жатыр. Ені 30-40 км, ауданы 3000 км² шамасында. Айгене – өсімдігі көп, ұсақ төбелі, жалды құм. Оңтүстігінде оқшауланған жеке төбелер, өзен арнасына жақын жерде сор кездеседі. Жер астының суы жақын. Құм төбелерде жүзген, қоянсүйек, теріскен, жусан, селеу, солтүстігінде сексеуіл аралас бұта мен шөптесін өседі. Төбе – төбенің аралығында жусан, еркек шөп, бидайық, селеу, сор шөбі, өзен бойында шеңгел, жыңғыл көп. Айгене жыл бойы мал жайылымы ретінде пайдаланылады. (ҚСЭ, I том, 162б.).

Үлкен Ақтау

(Үлкен Ақтау) – жота, тау. Қаратау жотасының оңтүстік шығыс сілемінде, Сарысу ауданы жерінде орналасқан. Солтүстік-батыстан оңтүстік-шығысқа қарай 70-80 км-ге созылған, ені 15-20 км шамасында. Абс. биіктігі 992 м (Көктал кентінің батысында). Беткейлерін сай-жыра тілімдеген. Үшбас, Бүркітті, Шабакты өзендері бастау алады. Жусан, бетеге, көде өседі. Атырабы мал жайылымына пайдаланылады. Аса ірі Түйесай, Жаңатас фосфорит кен орындары бар. «Көлемі мен аумағы көп жерді алып жатқан Ақтау» мәніндегі атау.

Бетпақдала

(Бетпақдала) – шөлді алқап. Қазақстанның орталық бөлігіндегі кең байтақ аймақты алып жатыр. Бетпақдала Қарағанды, Жамбыл, Оңтүстік Қазақстан облыстары аумағында орналасқан. Батысында Сарысу өзенінің төменгі ағысымен, шығысында Балқаш көлімен, оңтүстігінде Шу өзенінің аңғарымен, солтүстігінде Сарыарқамен шектеседі. Ол батыстан шығысқа қарай 500 км, солтүстіктен оңтүстікке қарай 300 км аумаққа созылған, ауданы 150 мың км² шамасында.

Бетпақдала үстіртті шөлінің орташа абс. биіктігі 300-350 м, биік жері – Жамбыл тауы (974 м). Сай-жыралармен тілімденген Бетпақдала жазығында сор, тақыр және жазда құрғап қалатын тұзды көлдер кездеседі. Қарқаралы, Қарасу, Талдыеспе сияқты кішігірім өзендер бар. Тұрақты су көздері болмағанымен, жер асты (артезин) суының қоры мол. Жайылымдар тереңдігі 10-30 м артезин құдықтарымен суландырылады. Бетпақ (зат есім) + дала (зат есім) сөздерінен жасалған атау. Проф. Қ. Жұбанов: «Бетпақ жалқы есім емес, сын есім тұлғалы жалпы есім мағынасы: «Бақытсыз» (иранның бад, бах сөздері)» десе (Жұбанов, 1966), А. Әбдірахманов: «иран тілдеріндегі «бәдбахт» сөзінің екі мағынасының бірі – «бақытсыз» Бетпақдала атауын

жасаған да, екіншісі – «оңбаған, бетсіз, арсыз» деген мағынада және ұрысу ретінде «бетпақ» түрінде әдеби тілге енген» – дейді. Сонымен сөздің этимологиясы мынадай: бад бахт (иранша – «бақытсыз») + дана (түрікше «жазық жер»). Атаудың мағынасы: «аса ыстық, жаман шөл дала, жапан дүз». Э.М. Мурзаевтің пікірі бойынша «батпақ дала» дегеннен шығуы мүмкін. Өйткені Бетпақдаланың батыс жағының топырағы сұр-кұба. Көктемгі қар суынан және күзгі жаңбыр суынан топырақ ылғи батпақтанып жатады да жазда кеуіп, тақырға айналады. Көшпелі заманда Сырдария, Шу өңірлерінің халқы көктемде еріген қардың соңын ала Сарыарқаға көшіп, жазды соның жайлауларында өткізіп отырған. Күзгі жаңбырдан кейін, алғашқы қармен бірге кері көшіп отырған. Осы кездерде Бетпақдаланың батпақтанып жататыны түсінікті. Мал қар мен жаңбыр суын, ал ел сирек құдық суын пайдаланып отырған. Сонымен Бетпақдала көшпелі заманда қойылған атау болса керек.

Домбыралытау

(Домбыралытау) – төбе. Бетпақдала жазығында, Сарысу ауданында. Абс. биіктігі 380 м. Атау домбыра (зат есім) + лы (зат есімнен сын е. ту. жұрнақ) + тау (зат есім) сөздерінен жасалған. Бұл жерде «домбыра қалған, домбыралы (төбе)» дегенді білдіреді.

Итмурын

(Итмурын) – төбе. Шу өзенінің аңғарында, Талас ауданында. Кісі есімінен қойылған атау.

Келін

(Келин) – қыстау. Шу өзенінің аңғарында, Жайлаукөл ауылынан солтүстік – батысқа қарай 18 км жерде, Сарысу ауданында.

Көкшетау

(Кокшетау) – төбе. Бетпақдала жазығында, Сарысу ауданында. Абс. биіктігі 325 м. Төбенің көгеріп жатуына немесе алыстан көгеріп көрінуіне байланысты қойылған атау.

Қазанғап

(Казангап) – төбе. Бетпақдала жазығында, Сарысу ауданында. Абс. биіктігі 296 м. Кісі есімінен қойылған атау болуы мүмкін.

Қаракия

(Каракия) – төбе. Бетпақдала жазығында, Сарысу ауданында. Абс. биіктігі 316 м. Қара (сын есім) + кия (зат есім) сөздерінің бірігуінен жасалған атау. Мағынасы: «үлкен, биік қия».

Қарақоға

(Карақоға) – қоныс. Шабакты өзенінің төменгі атырабында, Сарысу ауданында. Жері сортаң, қарақоға өседі. Мағынасы: «қалың, ну қоға».

Қараоба

(Караоба) – төбе. Бетпақдала жазығында, Сарысу ауданында. Абс. биіктігі 285 м. Атаудың топонимдік мағынасы: «үйінді тастың көп жері, шошақ тау, төбе».

Қаратас

(Каратас) – ауыл. Қаратау жотасының солтүстік етегінде, Сарысу ауданында. Шағын Қаратас өзенінің солтүстік-батыс қанатына қоныстанған.

Қаратау

(Каратау) – жота. Тянь-Шань тау жүйесінің солтүстік-батысында, Жамбыл, Оңтүстік Қазақстан және Қызылорда облыстары аумағында орналасқан. Жота солтүстік-батыстан оңтүстік-шығысқа қарай 420 км-ге созылған, енді жері 60-80 км, ең биік жері Бессаз тауы (2175 м). Жота қатарласа созылған. Кіші Қаратау және Үлкен Қаратау жоталарынан тұрады. Ең биік жері – Шығыс Қаратау жотасында орналасқан Бесшоқы тауы (552 м). Е. Қойшыбаев келтірген (1985) Э. Мурзаев пікірі бойынша «бұл атаудағы қара сөзі түспен байланысты, өйткені Қаратауларда өзге таулардағыдай жаз бойы қар жатпайды» – дейді.

Қызылтұма

(Кызылтума) – төбе. Мойынқұм алқабының солтүстігінде, Сарысу ауданында. Абс. биіктігі 317 м.

Сарытөбе

(Сарытөбе) – төбе. Бетпақдала жазығында, Сарысу ауданында. Абс. биіктігі 290 м. Объектінің геофизикалық сипатына қарай қойылған атау. Таудың, төбенің тас жыныстарының топырағының түсіне байланысты аталған болуы керек.

Қаратөбе

(Қаратөбе) – төбе. Мойынқұм алқабында, Сарысу ауданында. Абс. биіктігі 375 м.

Қойтас

(Қойтас) – төбе. Бетпақдала жазығында, Сарысу ауданында. Абс. биіктігі 267 м. Қой және тас (зат есім) сөздерінің бірігуінен жасалған атау. «Кеспелтек үлкен келген жұмыр тастары көп тау, төбе» мәніндегі атау.

Соқыртөбе

(Соқыртөбе) – төбе. Бетпақдала жазығында, Сарысу ауданында. Абс. биіктігі 281 м. «Соқыр руының төбесі» деген мағынадағы атау.

Майдегенкөл

(Майдегенкөл) – сор. Шу өзенінің аңғарында, Сарысу ауданында.

Суықтөбе

(Суықтөбе) – төбе. Мойынқұм алқабының солтүстігінде, Сарысу ауданында. Абс биіктігі 340 м. Атау екі сөзден бірігіп жасалған: суық (сын есім) + төбе (зат есім). «Қоңырсалқын, самал соғып тұратын төбе» деген мағынадағы атау.

Тасоба

(Тасоба) – төбе. Бетпақдала жазығында, Сарысу ауданында. Абс. биіктігі 246 м. Тас (сын есім) +оба (зат есім) сөздерінен жасалған атау.

Тантай

(Тантай) – төбе. Бетпақдала жазығының оңтүстігінде, Сарысу ауданында. Абс. биіктігі 295 м. Кісі есімінен қойылған атау.

Ұзынтау

(Ұзынтау) – төбе. Бетпақдала жазығында, Сарысу ауданында. Абс. биіктігі 438 м. Ұзын (сын есім) + тау (зат есім) сөздерінен біріккен атау. Мағынасы: «көлбей жатқан қырат-жалды биік тау».

Шірік

(Ширик) – құдық. Бетпақдала жазығында, Сарысу ауданында.

ТАЛАС АУДАНЫ

ОЙКОНИМДЕР, ГИДРОНИМДЕР, ОРОНИМДЕР

Әкімшілік орталығы – Қаратау қаласы

Халық саны – 52 100 адам

Аудан аумағы – 15 200 шаршы шақырымды құрайды

Аудандағы ауылдық округтер саны – 14

Құрылған жылы – 3 қыркүйек, 1928 жыл.

Ерекшеліктері мен көрнекті орындары

Аудан аумағында көптеген тарихи-мәдени мемлекеттік маңызы бар – ежелгі Ақкөл, Бөріқазған, Тәңірқазған мекені орналасқан. Сондай-ақ Қарақожа мешіті (1907 ж.), Әбдолла Ишан мешіті (1900 ж.) Қарақожа мешіті (Қара Ходжа) – Қазақстанның XX ғасыр сәулет ескерткіші болып саналады. Соғушылар белгісіз. Олар 1982 жылы Қазақстан ССР тарихи-мәдени ескерткіштер санатына енгізіліп, мемлекеттік қорғауға алынды.

Қалалар, жергілікті маңызы бар сәулет өнерінің ескерткіштері мен археологиялық нысандар – жеңіс сарбаздарына арналған ескерткіштер, Ноғай Ишан мазары, Ілебай датқа мазары, VI-VIII ғғ. оба қорғандары, Көктөбе, Адасқантөбе, Ақтөбе, Күлтөбе қалашығы бар.

Талас ауданы

Орталығы – Қаратау қаласы

Әкімшілік-аумақтық бірліктер

Административно-территориальные единицы

Таласский район

Центр – город Каратау

р/с	Ауылдық (ауыл, кент) округтердің атауы Наименования аульных округов (аулов (аул), кент)	Ауылдық округтің бұрынғы атауы Прежнее наименование округа	Округ атауларының (орталығының) орыс тіліндегі атауы Наименования округов (центров) на русском языке	Округ орталығының атауы Наименование центра округа
1	2	3	4	5
1	Қаратау қаласы	Шолақтау	город Каратау	Қаратау қаласы
2	Ақкөл ауылдық округі	жаңадан құрылған	Аккольский аульный округ – аул Акколь	Ақкөл ауылы
3	Аққұм ауылдық округі	Бостандық а/о құрамынан бөлініп шыққан	Аккумский аульный округ – аул Аккум	Аққұм ауылы
4	Берікқара ауылдық округі	жаңадан құрылған	Бериккаринский аульный округ – аул Майтөбе	Майтөбе ауылы
5	Бостандық ауылдық округі	жаңадан құрылған	Бостандықский аульный округ – аул Бостандық	Бостандық ауылы
6	Кеңес ауылдық округі	жаңадан құрылған	Кенесский аульный округ – аул Больтирик Шешен	Бөлітірік шешен ауылы
7	Көктал ауылдық округі	Көктал кенті	Кокталский аульный округ – аул Коктал	Көктал ауылы
8	Қаратау ауылдық округі	жаңадан құрылған	Каратауский аульный округ – аул Есейхан	Есейхан ауылы
9	Қасқабұлақ ауылдық округі	Қаратау а/о құрамынан бөлініп шыққан	Каскабулакский аульный округ – аул Каскабулак	Қасқабұлақ ауылы

10	Қызыләуіт ауылдық округі	жаңадан құрылған	Кызылауитский аульный округ – аул Кызылауит	Қызыләуіт ауылы
11	Ойық ауылдық округі	жаңадан құрылған	Ойыкский аульный округ – аул Ойык	Ойық ауылы
12	Тамды ауылдық округі	жаңадан құрылған	Тамдинский аульный округ – аул Тамды	Тамды ауылы
13	Сәду Шәкіров ауылдық округі	Жданов ауылдық кеңесі	Саду Шакировский аульный округ – аул Саду Шакиров	Сәду Шәкіров ауылы
14	Үшарал ауылдық округі	жаңадан құрылған	Учаралский аульный округ – аул Ушарал	Үшарал ауылы

Гидронимдердің қазақша атауы	Гидронимдердің орысша атауы	Гидронимдер түрі (каз)	Гидронимдер түрі (орысша)	Аудан
Аса	Аса	өзен	р.	Талас, Жуалы, Жамбыл, Сарысу, (Жамб. обл.) және Талас обл. (Қырғ. Респ.) ауд -ы.
Тоғанөзек	Тоганозек	өзен	р.	Талас, Сарысу ауд. .
Көктал	Коктал	өзен	р.	Талас ауд.
Өзек	Озек	өзен	р.	Талас ауд.
Қараөзек	Караозек	өзен	р.	Талас ауд.
Желуан	Желуан	өзен	р.	Талас ауд.
Қандым	Кандым	өзен	р.	Талас ауд.
Жолбарысқамал	Жолбарысқамал	өзен	р.	Талас ауд.
Қарашат	Карашат	өзен	р.	Талас ауд.
Ақжарсай	Акжарсай	өзен	р.	Талас ауд.
Жіңішке Тамды	Жинишке Тамды	өзен	р.	Талас ауд.
Тамды	Тамды	өзен	р.	Талас ауд.
Үлкенсай	Улькенсай	өзен	р.	Талас ауд.
Құрсай	Курсай	өзен	р.	Талас ауд.
Сұлысай	Сулысай	өзен	р.	Талас ауд.
Қарашасай	Карашасай	өзен	р.	Талас ауд. (Жамб. обл.) Бәйдібек ауд. (Оңт. Қаз. обл.)
Үлкен Тамды	Улькен Тамды	өзен	р.	Талас ауд.
Жарқора	Жаркора	өзен	р.	Талас ауд.
Қасқабұлақ	Каскабулак	өзен	р.	Талас ауд.
Дарбаза	Дарбаза	өзен	р.	Талас ауд.
Үлкен Арбатас	Улькен Арбатас	өзен	р.	Талас ауд.

Бейсебайтал	Бейсебайтал	өзен	р.	Талас ауд.
Сатыбулак	Сатыбулак	өзен	р.	Талас ауд.
Жалпақсазсай	Жалпақсазсай	өзен	р.	Талас ауд.
Ақжар	Ақжар	өзен	р.	Талас ауд.
Кіші Арбатас	Киши Арбатас	өзен	р.	Талас ауд.
1-Арбатас	Арбатас 1-й	өзен	р.	Талас ауд.
Ақбастау	Ақбастау	өзен	р.	Талас ауд.
Итемген	Итемген	өзен	р.	Талас ауд. (Жамб. обл.) Бәйдібек ауд. (Оңт. Қаз. обл.).
Ортасүңгі	Ортасунги	өзен	р.	Талас, Жуалы ауд.
Сүлімбайсай	Сулимбайсай	өзен	р.	Талас ауд.
Таңбалысай	Танбалысай	өзен	р.	Талас ауд.
Байыссай	Байыссай	өзен	р.	Талас ауд.
Омарсейітсай	Омарсейитсай	өзен	р.	Талас, Жуалы ауд.
Болатбексай	Болатбексай	өзен	р.	Талас, Жуалы ауд.
Кіші Ащы	Киши Ащы	өзен	р.	Талас, Жуалы ауд. шекарасында
Үлкен Ащы	Улькен Ащы	өзен	р.	Талас ауд.
Ақкөл	Акколь	көл	оз.	Талас ауд.
Бассүңгі	Бас-Сунгу	өзен	р.	Талас, Жуалы ауд.
Жіңішкесай	Жинишкесай	өзен	р.	Талас ауд.
Амансай	Амансай	өзен	р.	Талас ауд. (Жамб. обл.) Бәйдібек ауд. (Оңт. Қаз. обл.).
Кедейқұмсай	Кедейқумсай	өзен	р.	Талас ауд. (Жамб. обл.) Бәйдібек ауд. (Оңт. Қаз. обл.).
Қарасай	Карасай	өзен	р.	Талас ауд. (Жамб. обл.) Бәйдібек ауд. (Оңт. Қаз. обл.).
Талас	Талас	өзен	р.	Жамбыл, Тараз қ. терр., Байзақ, Талас, Сарысу (Жамб. обл.) Талас обл. (Қырғ. Респ.) Созақ (Оңт. Қаз. обл.) ауд.

Қалмаөзек	Калмаозек	өзен	р.	Талас ауд.
Бесағаш	Бесағаш	өзен	р.	Талас ауд.
Жаман Үшащы	Жаман Ушащы	көл	оз.	Талас ауд.
Қызылқақ	Кызылкак	көл	оз.	Талас ауд.
Шолаккүңгей	Шолаккунгей	көл	оз.	Талас ауд.
Маятал	Маятал	көл	оз.	Талас ауд.
Жаланащкөл	Жаланащколь	көл	оз.	Талас ауд.
Қарашат	Карашат	көл	оз.	Талас ауд.
Көкбастау	Кокбастау	бұлақ	род.	Талас ауд.
Сатыбулак	Сатыбулак	бұлақ	род.	Талас ауд.
Оймауытбұлақ	Оймауытбулак	бұлақ	род.	Талас ауд.
Табақбұлақ	Табакбулак	бұлақ	род.	Талас ауд.
Ащыбұлақ	Ащыбулак	бұлақ	род.	Талас ауд.
Токалыбұлақ	Токалыбулак	бұлақ	род.	Талас ауд.
Сүліктібұлақ	Суликтыбулак	бұлақ	род.	Талас ауд.
Дәрімбек	Даримбек	бұлақ	род.	Талас ауд.
Жартыбастау	Жартыбастау	бұлақ	род.	Талас ауд.
Асанбайбұлақ	Асанбайбулак	бұлақ	род.	Талас ауд.
Шоқайдар	Шоқайдар	бұлақ	род.	Талас ауд.
Тасбастау	Тасбастау	бұлақ	род.	Талас ауд.
Үңгірбастау	Унгирбастау	бұлақ	род.	Талас ауд.
Бүйрекбастау	Буйрекбастау	бұлақ	род.	Талас ауд.
Ақбастау	Акбастау	бұлақ	род.	Талас ауд.
Тұма	Тума	бұлақ	род.	Талас ауд.
Қызылбұлақ	Кызылбулак	бұлақ	род.	Талас ауд.
Айтәтгі	Айтатгы	құдық	к.	Талас ауд.
Қызылбөрік	Кызылборик	құдық	к.	Талас ауд.
Құлбай	Кулбай	құдық	к.	Талас ауд.
Бестас	Бестас	құдық	к.	Талас ауд.
Шұқыр	Шуқыр	құдық	к.	Талас ауд.
Тектұрмас	Тектурмас	құдық	к.	Талас ауд.
Көлтөбе	Кольтобе	құдық	к.	Талас ауд.
Қосқызыл	Коскызыл	құдық	к.	Талас ауд.
Жыңғылдыой	Жынғылдыой	құдық	к.	Талас ауд.

Тоқымбай	Тоқымбай	құдық	к.	Талас ауд.
Байынбай	Байынбай	құдық	к.	Талас ауд.
Қамыстықұдық	Камыстықудык	құдық	к.	Талас ауд.
Қостәтті	Костатты	құдық	к.	Талас ауд.
Дәуренбек	Дауренбек	құдық	к.	Талас ауд.
Сайлаубай	Сайлаубай	құдық	к.	Талас ауд.
Терісбай	Терисбай	құдық	к.	Талас ауд.
Қисық	Кисык	құдық	к.	Талас ауд.
Жалғызтәтті	Жалғызтатты	құдық	к.	Талас ауд.
Аралтөбе	Аралтөбе	құдық	к.	Талас ауд.
Малтабас	Малтабас	құдық	к.	Талас ауд.
Шұрық	Шурык	құдық	к.	Талас ауд.
Қауынды	Кауынды	құдық	к.	Талас ауд.
Ақбұлақ	Ақбулак	құдық	к.	Талас ауд.
Тақыртәтті	Такыртатты	құдық	к.	Талас ауд.
Ызалысай	Ызалысай	құдық	к.	Талас ауд.
Қабық	Кабык	құдық	к.	Талас ауд.
Шоқатсай	Шокатсай	құдық	к.	Талас ауд.
Жүзгенді	Жузгенды	құдық	к.	Талас ауд.
Тоғанқұдық	Токанқудык	құдық	к.	Талас ауд.
Шабанай қыр	Шабанай қыр	құдық	к.	Талас ауд.
Жалғыздатты	Жалғыздатты	құдық	к.	Талас ауд.
Дүйсебай	Дуйсебай	құдық	к.	Талас ауд.
Мәнекеқұдық	Манекеқудык	құдық	к.	Талас ауд.
Балтақалған	Балтақалған	құдық	к.	Талас ауд.
Жиленқұдық	Жиренқудык	құдық	к.	Талас ауд.
Бұлдырық	Булдырык	құдық	к.	Талас ауд.
Үкібай	Укибай	құдық	к.	Талас ауд.
Жаманбай	Жаманбай	құдық	к.	Талас ауд.
Қысық	Кысык	құдық	к.	Талас ауд.
Аңшабай	Аншабай	құдық	к.	Талас ауд.
Басоймақ	Басоймак	құдық	к.	Талас ауд.
Базарбай	Базарбай	құдық	к.	Талас ауд.
Бау	Бау	құдық	к.	Талас ауд.

Желқазған	Жельказған	құдық	к.	Талас ауд.
Көкмұрын	Кокмурын	құдық	к.	Талас ауд.
Балқұдық	Балқудык	құдық	к.	Талас ауд.
Жаманқұдық	Жаманқудык	құдық	к.	Талас ауд.
Ақмалай	Ақмалай	құдық	к.	Талас ауд.
Басайдарлы	Басайдарлы	құдық	к.	Талас ауд.
Ақшыңырау	Ақшыңырау	құдық	к.	Талас ауд.
Аққойлы	Аққойлы	құдық	к.	Талас ауд.
Көкөгіз	Кокогиз	құдық	к.	Талас ауд.
Төбекұдық	Тобеқудык	құдық	к.	Талас ауд.
Ащы	Ащы	құдық	к.	Талас ауд.
Ишанқұдық	Ишанқудык	құдық	к.	Талас ауд.
Бурашақар	Бурашақар	құдық	к.	Талас ауд.
Адыраспан	Адыраспан	құдық	к.	Талас ауд.
1- Қоржынды	Коржынды 1-й	құдық	к.	Талас ауд.
Тасқұдық	Тасқудык	құдық	к.	Талас ауд.
Жалғызқұдық	Жалғызқудык	құдық	к.	Талас ауд.
Жерікқұдық	Жерикқудык	құдық	к.	Талас ауд.
Көлқұдық	Кольқудык	құдық	к.	Талас ауд.
Кәукеөлген	Каукеольген	құдық	к.	Талас ауд.
Балтақалған	Балтақалқан	құдық	к.	Талас ауд.
Әбітай	Абитай	құдық	к.	Талас ауд.
Шұқырәуіт	Шуқырауит	арық	ар.	Талас ауд.
Майтас	Майтас	арық	ар.	Талас ауд.
Жиенбет	Жиенбет	арық	ар.	Талас ауд.
Үзім	Узим	арық	ар.	Талас ауд.
Қызылтаң	Кызылтан	арық	ар.	Талас ауд.
Жамбыл	Жамбыл	арық	ар.	Талас ауд.
Жарқора	Жарқора	арық	ар.	Талас ауд.
Жұмабек	Жумабек	арық	ар.	Талас ауд.
Қызыл	Кызыл	арық	ар.	Талас ауд.
Қасымбек	Касымбек	канал	кан.	Талас ауд.
Жанаарық	Жанаарык	канал	кан.	Талас ауд.
Боранбай	Боранбай	канал	кан.	Талас ауд.

Актөбөауит	Актобеауит	бөген	вдхр.	Талас ауд.
Қызыләуит	Қызылауит	бөген	вдхр.	Талас ауд.
Шүкірәуит	Шукирауит	бөген	вдхр.	Талас ауд.
Әуит	Ауит	бөген	вдхр.	Талас ауд.
Пионерское	Пионерское	бөген	вдхр.	Талас ауд.
Жартас	Жартас	бөген	вдхр.	Талас ауд.
Жәдіккөл	Жадикколь	бөген	вдхр.	Талас ауд.
Ойықкөл	Ойыкколь	бөген	вдхр.	Талас ауд.
Насанкөл	Насанколь	тұзды көл	сол. оз.	Талас ауд.
Жалған	Жалган	тұзды көл	сол. оз.	Талас ауд.
Бадам	Бадам	тұзды көл	сол. оз.	Талас ауд.
Құйғанкөл	Куйганколь	ащы – тұзды көл	г. -сол. оз.	Талас ауд.
Жанақұдық	Жанакудық	тұзды құдық	сол. к.	Талас ауд.
Қоңыр	Қоңыр	тұзды құдық	сол. к.	Талас ауд.
Қосқұдық	Коскудық	тұзды құдық	сол. к.	Талас ауд.
Жаңақоңыр	Жанаконыр	тұзды құдық	сол. к.	Талас ауд.
Қаратиын	Каратиын	тұзды құдық	сол. к.	Талас ауд.
Тойқұдық	Тойкудық	тұзды құдық	сол. к.	Талас ауд.
Нұрбай	Нурбай	тұзды құдық	сол. к.	Талас ауд.
Қожаберген	Кожаберген	тұзды құдық	сол. к.	Талас ауд.
Құмырлы	Кумырлы	тұзды құдық	сол. к.	Талас ауд.
Мырзабекбас	Мырзабекбас	тұзды құдық	сол. к.	Талас ауд.
Балта	Балта	тұзды құдық	сол. к.	Талас ауд.

Қарабай	Карабай	кұрғақ құдық	сух. к.	Талас ауд.
Бекмұрат	Бекмурат	кұрғақ құдық	сух. к.	Талас ауд.
Биөскенбай	Биоскенбай	кұрғақ құдық	сух. к.	Талас ауд.
Алтықұдық	Алтыкудық	кұрғақ құдық	сух. к.	Талас ауд.
Аткелтір	Аткельтир	кұрғақ құдық	сух. к.	Талас ауд.
Сары	Сары	кұрғақ құдық	сух. к.	Талас ауд.
Малалып	Малалып	кұрғақ құдық	сух. к.	Талас ауд.
Ақкесене	Аккесене	кұрғақ құдық	сух. к.	Талас ауд.
Үлкен Қақпа	Улькен Какпа	кұрғақ арық	сух. ар.	Талас ауд.
Жанатоған	Жанатоган	кұрғақ арық	сух. ар.	Талас ауд.
Кішкентайөзек	Кишкентайозек	кұрғақ арна	сух. р.	Талас, Сарысу ауд.
Жаманжарма	Жаманжарма	кұрғақ арна	сух. р.	Талас, Сарысу ауд.
Ескі Талас	Ески Талас	кұрғақ арна	сух. р.	Талас ауд.
Жалғансай	Жалгансай	кұрғақ арна	сух. р.	Талас ауд.
Қызылсай	Кызылсай	кұрғақ арна	сух. р.	Талас ауд.
Қадыр	Кадыр	кұрғақ арна	сух. р.	Талас ауд.

ТАЛАС АУДАНЫ

(Талас) – облыстың оңтүстік-батысында орналасқан әкімшілік бөлік. 1928 ж. құрылған. Жерінің аумағы 12, 2 мың км². Халқы 53, 3 мың адамнан аса. Аудан аумағындағы 25 елді мекен, 1 қалалық, 1 кенттік және 14 ауылдық әкімшілік округке біріктірілген. Аудан орталығы – Қаратау қаласы Тараздан солтүстік-батысқа қарай 105 км жерде орналасқан. Аудан жері, негізінен, жазық, тек оның қиыр оңтүстік-батысы ғана таулы. Мұнда Қаратау жотасының оңтүстік-шығыс бөлігі орналасқан. Ауданның ең биік жері де осы тұста (1109 м). Солтүстігі Мойынкүмға ұласады. Мұндағы тау-төбелердің ішіндегі ең биік жері Кемпіртөбе тауы (409 м). Жер қойнауында ірі кен орындары барланған. Онда әктас, доломит, мәрмәр және гранит, уран, табиғи газ, алтын, гипс, барит, хальцедон, минералды бұлақтар, т.б. кен орындары бар. Климаты тым континенттік, қысы біршама жұмсақ, жазы ыстық, аңызқты. Ауаның қаңтар айындағы орташа температурасы – 6-10⁰С, шілдеде 24-27⁰С. Жауын-шашынның жылдық орташа мөлшері 150-250 мм, Қаратауда 400 мм-ге жетеді. Аудан жерімен Талас, Аса, Көктал, Тамды өзендері ағып өтеді. Билікөл, Ақкөл, Ақжар, Ащыкөл, Тұздықөл көлдері бар. Жері сұр, шалғынды сұр, бозғылт қоңыр топырақты, солтүстігінде құмды, құмайты топырақ қалыптасқан. Өсімдіктерден жусан, баялыш, шеңгел, жыңғыл, жүзгін, изен, теріскен, күйреуік, сексеуіл өседі. Қасқыр, түлкі, қоян, ақбөкен, саршұнақ, аламан, тасбақа, кесіртке, жыланның бірнеше түрі кездеседі.

Ауданда, негізінен, қазақтар тұрады (81, 4%). Одан басқа орыстар (10, 2%), украиндар, курдтар, немістер, т.б. ұлт өкілдері бар.

Талас өңірі ерте заманнан-ақ адамдардың құт мекені болып келгені тарихтан белгілі. Археологиялық қазбалар арқылы табылған мұралар мен жәдігерлер, жартастардағы суреттер, жазулар мәдениетіміз бен тарихымыздың тым әріден басталатындығын көрсетеді.

Қазан төңкерісі қарсаңында бүгінгі Талас ауданы аумағында Ойық болысынан 10 ауыл, Ошақты болысынан 11 ауыл, Ағашақ болысынан 4 ауыл болған. Олар кейін біріктіріліп, Төменгі Талас ауданы болып құрылған. Ауданның алғашқы орталық әкімшілік мекені Ошақты болысының 3, 4 – ауылдарының қонысында болды. 1929 жылы аудан орталығы Ойық ауылына көшірілді. 1934 жылы аудан орталығы Ақкөл ауылына көшірілген, 1960-1963 жж. аудан орталығы Шолақтау тау-кен жұмысшыларының кентіне көшірілді, одан 1963-1997 жж. аралығында Ақкөлге қоныс тепті. 1997 жылдан күні бүгінге дейін аудан орталығы Қаратау қаласы болып келе жатыр.

Аудан аумағында ежелгі тарихи-архитектуралық ескерткіштер көптеп кездеседі. Ауданнан 62 Социалистік Еңбек Ері, Кеңес Одағының Батырлары шыққан.

Қаратау

(Қаратау) – қала (1963 жылдан), Жамбыл облысы Талас ауданының орталығы, ауылдық әкімшілік округі орталығы. т. ж. ст. облыстың оңт. бөлігінде, Тараз қаласынан солтүстік-батысқа қарай 82 км жерде, Қаратау тауының солтүстік-батыс сілемі – Шолақтау баурайында, Жетімшоқы және Ақтау тауаралық аңғарында, бұта аралас боз жусан, сұлыбас, баялыш, бетеге, т.б. астық тұқымдас шөптесін өскен сұр топырақты шөлді белдемде орналасқан. Ірпесі 1946 ж. Шолақтау кенті болып қаланған. Қаланың орталық алаңының өзіндік архитектуралық ансамблі қалыптасқан. Қаратау қаласының іргесінде ежелгі Тамды елді мекенінің орны (Тамдыкент немесе Пергант) сақталған.

Ақкөл

(Акколь) – а. о. Талас ауданы,

(Акколь) – а. аудан орталығы болған Талас ауданы.

Ақ (сын есім) + көл (зат есім) сөздерінің бірігуінен жасалған. Атаудың мағынасы: «қамысты, ақ айдын көл». Ауылдың аты осы көлдің атына қойылған.

Бұл атаудың шығуында мынадай аңыз-әңгіме бар:

Бұрынырақта бұл көлге көп аққу қонады екен, көп болғаны сонша, тіпті көлдің беті көрінбей, аппақ болып қалады екен. Ол аққулар көлге жылда қонатын көрінеді. Содан кейін оның аты «Ақ көл» деп аталып кетсе керек. (ҚСЭ. I-том, 208 бет.)

Ақкөл атауы «ағымды көл» мәніндегі ұғымды да білдіруі мүмкін. Бұл Е. Қойшыбаевтың «Қазақстанның жер-су аттары сөздігінде» осы мағынада берілген.

Аққұм

(Аккум) – а. о. Талас ауданы,

(Аккум) – а. Талас ауданы.

Ақ (сын есім) + құм (зат есім) сөздерінің бірігуінен жасалған атау. Атаудың мағынасы бұл маңның жері құмды болып келіп, тұзы шығып, ағарып жататынын білдіреді.

1) Ежелгі мекен, қазір төбе; биіктігі 5 м, диаметрі 50 м. Жамбыл облысының Жуалы ауданындағы «Билікөл» елді мекенінен 0, 5 км. жерде Аса өзенінің оң жақ жағалауында орналасқан.

2) Орта ғасырдағы қала (Оққұм). Жамбыл облысындағы Қарабақыр, Талас өзендерінің сағасынан 1, 5 км. қашықтықта. Қала тік бұрыштала салынған, ортасы ашық алаң. Оның оңтүстік-шығысында биік қамал бар, ішіндегі Рабад (сыртпен сыбайлас қала) он бұрышты болып саналып, дуалмен қоршалған. Екі жағасында шоғырлана орналасқан дуалдар мен мұнаралардың қалдықтары бар. ҚСЭ., I-том, 210-б., 1973.

3) Жезказған облысындағы ортағасырлық елді мекен. Салыстырыңыз: сол туыстас атау (Ағчайғв) Түрікменстанда да бар делінген Е. Қойшыбаевтың «Қазақстанның жер-су аттары» сөздігінде 33-бет, 1983 ж. Сондай-ақ Акқұм – құм аттары. Балқаш көліндегі түбектің, елді мекендер аты. «Ақ» сөзі құмның түсін көрсетпейді, сипатын көрсетеді. Этим.: «сусымалы, ақпа құм» мағынасын береді.

Ақтөбе

(Ақтөбе) – а. Талас ауданы,

(Ақтөбе) – а. Байзақ ауданы,

(Ақтөбе) – а. о. Жуалы ауданы,

(Ақтөбе) – а. Жуалы ауданы,

(Ақтөбе) – а. о. Шу ауданы,

(Ақтөбе) – а. Шу ауданы.

Ақ (сын есім) + төбе (зат есім) сөздерінің бірігуінен жасалған атау. Мағынасы: «төбе тасының немесе топырағының ағарып жататын көрінісін» білдіреді.

Жамбыл облысының Шу ауданындағы поселке, «Ақтөбе» колхозының орталығы. Аудан орталығы Новотроицкое а-сының солтүстігіне 25км. жақын т. ж. ст-сы – Шу (45км). Шаруашылығының басты салалары қой өсіру, қант қызылшасын егу. Халқы 2, 5 мыңдай (1970). Ақтөбеде орта мектеп, клуб, кітапхана, дәрігерлік пункт бар.

Бостандық

(Бостандық) – а. о., ауыл Талас ауданы.

Зат есімнен қойылған атау. «Еркіндік, азаттық» мәнінде қойылған атау.

Бөлтірік шешен

(Болтирик шешен) – а. Талас ауданы.

Ауыл тұрғындарының ұсынысына орай, ҚР Үкіметінің жанындағы Мемлекеттік ономастика комиссиясының 24.12.1999 ж. ұйғарымы бойынша Кеңес ауылы өзгертіліп, атақты шешен, ақын Бөлтірік шешен ауылы аталды.

Әлменұлы Бөлтірік (1771-1854) – қазақтың көрнекті шешені, биі, батыры. Туып-өскен жері Жамбыл облысы, Шу ауданы. Жастайынан ақындық, батырлық жолын қуып, есейген шағында ел арасындағы жер, су, еңбек, құн және жесір дауларына талай рет әділ төрелік айтқан. Бай-манаптар, барымташы, жалақор, алаяқтар Бөлтіріктің тапқыр да әділ сөздерінен жеңіліс тапқан. Ел арасында «Бөлтірік айтыпты» деген шешендік сөздер қырғыз, өзбек халықтары арасында да кездеседі. Халық ақындары К. Әзірбаевтың «Аңыздар сыры» (1969), Б. Бигелдиевтің «Балқаш» (1970) атты

жинақтарында Бөлтіріктің батырлығын бейнелеген аңыз, дастандар баршылық. ҚСЭ А., 1973., т 2., 443-б.

Көшек батыр

(Кошек батыр) – а. Талас ауданы.

Ауыл тұрғындарының ұсынысы бойынша ҚР Үкіметінің жанындағы Мемлекеттік ономастика комиссиясының 24.12.1999 ж. ұйғарымымен Қызылжар ауылы өзгертіліп, Көшек батыр ауылы аталды.

Қайыр

(Қайыр) – а. Талас ауданы.

Зат есімнен жасалған атау. Кісі атынан қойылған ауыл аты. «Шапағат, мейір» мәнін білдіреді.

Қараой

(Қараой) – а. Талас ауданында және (Қараой) – а. о. Жамбыл ауданында кездеседі.

Қара (сын есім) + ой (зат есім) сөздерінің қосылуынан жасалған атау. Мағынасы: «маңайындағы жерлерден төмен жатқан, алыстан қарайып көрінетін ойпаң жер».

Қожағаппар

(Қожағаппар) – а. Талас ауданы.

Белгілі халық емшісі, тәуіп кісінің есімінен қойылған ауыл аты.

С. Шәкіров

(С. Шакиров) – а. о. Талас ауданы

(С. Шакиров) – а. Талас ауданы

Бұрынғы Жданов атындағы совхоз Жамбыл облысы әкімінің және облыстық мәслихаттың 22. 06. 2011 ж. №9-6 шешімімен Сәду Шәкіров атына өзгертілді. Сәду Шәкіров – Кеңес Одағының Батыры.

Сейілбек

(Сейілбек) – а. Талас ауданы.

Кісі есімінен қойылған атау.

Талапты

(Талапты) – а. Талас ауд. Талап (зат есім) сөзіне туынды сын есім жасайтын -ты жұрнағы қосылу арқылы жасалған атау. Мағынасы: сол жердің халқының ынтасына, талаптылығына сай қойылған.

Қызыләуіт

(Кызылауит) – Талас ауданындағы ауыл, ауылдық әкімшілік округі орталығы. Аудан орталығы – Қаратау қаласынан солтүстікке қарай 75 км жерде, бөз және қара жусан, баялыш, көкпек өскен сұр, бозғылт сұр топырақты қуаң шөлейтті далада орналасқан. 1994 ж. дейін Комсомол ауылы болып келген. Іргесі 1962 ж. қаракөл қойын өсіретін «Ильич» кеңшарының орталығы болып келді. Оның негізінде Қызыләуітте акционерлік қоғам және 20-ға жуық шаруа қожалықтары құрылды. ҚР Жоғарғы Кеңесі Төралқасының 07. 10. 1993 ж. №2410 қаулысымен бұрынғы Ильич атауы Қызыләуіт болып өзгерді. Ауылда орта мектеп, кітапхана, мәдениет үйі, фельдшер-акушерлік пункт, т.б. мекемелер бар.

Майтөбе

(Майтөбе) – Талас ауданындағы ауыл. Аудан орталығы – Ақкөл ауылының оңтүстігінде 55 км, Қаратау етегінде, Тараз бен Қаратау қалаларының аралығындағы автомобиль жолының бойына орналасқан. Ауыл бұрынғы 6-ауылдың орнында 1929 ж. «Майтөбе» кеңшарының ұйымдасуына байланысты пайда болды. Мұнда ауыл шаруашылығы машиналарын жөндейтін, тұрмыс қажетін өтейтін шеберханалар, орталау, орта мектептер, балалар бақшасы, дәрігерлік пункт орналасқан. Майтөбеден 8 км жерде Билікөл көлі мен тау бұлақтары бар. Атау май (зат есім) + төбе (зат есім) сөздерінің бірігуінен жасалған. Мағынасы: «үстінде малға жұғымды, малды семіртетін шөп өсетін жайылымды төбе» дегенді білдіреді.

Ойық

(Ойық) – Талас ауданындағы ауыл, ауылдық әкімшілік округінің орталығы. Аудан орталығы Қаратау қаласынан солтүстікке қарай 92 км жерде, Талас өзені аңғарындағы сарсазан, сорқаңбақ, қарабарқын басым өскен шалғынды шөлдік белдемде орналасқан. Тұрғыны 2, 8 мың адамнан аса. 1957-1997 жылдар аралығында қаракөл қойын өсіретін «Ойық» кеңшарының орталығы болып келді. Оның негізінде 1997 ж. ауылда «Ойық» ЖШС-І, «Қойшыбай Ата», т.б. шаруа қожалықтары құрылған. Орта мектеп, кітапхана, мәдениет үйі, отбасылық-дәрігерлік амбулатория, т.б. мекемелер бар.

Тамабек

(Тамабек) – Талас ауданындағы ауыл.

Аудан орталығы Қаратау қаласынан солтүстік-шығысқа қарай 75 км жерде, Талас өзенінің шығыс жағындағы жусан мен шалғын шөп өскен қоңыр топырақты далада орналасқан. Іргесі «Елтай» (Чкалов) ұжымшары негізінде қалыптасты (1929). Ол кейіннен асыл тұқымды қой өсіретін «Амангелді» кеңшары болып құрылды. Екінші дүниежүзілік соғыс

жылдарында бұл ауылдан майданға жүздеген арғымақтар бапталып жөнелтілді. 60-жылдардан бастап қаракөл қой шаруашылығымен шұғылданды. Бір ғана осы ауылдан 11 Социалистік Еңбек Ері шыққан. Кейінгі жылдары жоғары сортты егін өсірумен айналысатын шаруа қожалықтары құрылды, 1997 жылдан облысқа белгілі ауыл шаруашылығын ұйымдастырушы Тамабек Қартабаевтың құрметіне осылай аталады. Ауылда орта мектеп, клуб, кітапхана, т.б. мекемелер бар.

Тамды

(Тамды) – Талас ауданындағы ауыл, ауылдық әкімшілік округінің орталығы.

Аудан орталығы Қаратау қаласынан оңтүстік-шығысқа қарай 10 км жерде, Қаратау жотасының солтүстік баурайындағы бетеге, сұлыбас басым өскен сортаңды қызғылт қоңыр топырақты құрғақ шөлейтті далада орналасқан. Тұрғыны 1, 7 мың адам. Ауыл 1936-1997 ж. қой өсіретін «Майтөбе» кеңшарының бөлімшесі болып келді. Оның негізінде 1997 жылдан Тамдыда өндірістік кооператив және 50-ден астам шаруа қожалығы ұйымдастырылды. Ауылда орта, орталау мектеп, кітапхана, фельдшерлік пункт бар.

Үшарал

(Ушарал) – Жамбыл облысы, Талас ауданындағы ауыл, ауылдық округ орталығы. Аудан орталығы Қаратау қаласынан солтүстікке қарай 102 км жерде орналасқан. Тұрғыны 4, 6 мың адамнан асады. Іргесі 1930 ж. асыл тұқымды қаракөл қойын өсіретін «Талас» кеңшарының орталығы ретінде қаланған. Тұрмыстық комбинат бөлімшесі, жоғарғы вольтті электр желісінің қосалқы станциясы, наубайхана, орта мектеп, клуб, кітапхана, кино қондырғы, қонақ үй, учаскелік аурухана бар.

Көктал

(Коктал) – ауыл. Жамбыл облысы әкімдігінің 01. 02. 2008 ж. №17 қаулысы, обл. мәслихаттың №4-19 08.02.2008 ж. шешімімен Көктал кенті Көктал ауылы болып өзгерді. Көк (сын есім) + тал (зат есім) сөздерінің қосылуынан жасалған атау. Мағынасы: бұл жерде бір кезде жас та жасыл тал көп өскенін білдіреді.

Берікқара

(Берикқара) – ауыл. Талас ауданы. Берік (сын есім) + (сын есімнен субстантивтенген зат есім) сөздерінің бірігуінен жасалған атау. «Қара жергілікті жерде тау» мағынасында қолданылады. Мағынасы – «бекем, мықты, зор тау».

Қасқабұлақ

(Каскабулак) – е. м., Талас ауданы. Қасқа (сын есім) + бұлақ (зат есім) сөздерінің қосылуынан жасалған атау. Топонимдік мағынасы: «жалтырап, жайылып жататын бұлақ» дегенді білдіреді. Елді мекен аты осы бұлақ атынан қойылған.

Жамукат

(Жамукат) – Талас алабындағы ортағасырлық қала. Орны – Тараз қаласынан оңтүстікке қарай 15 км жердегі Қостөбе қорғаны (Талас өзенінің оң жағалауы). Ортағасырлық араб тарихшысы әл-Мақдисидің еңбегінде Жамукат аталған. X ғ. тарихшысы Наршаһи қаланың іргесін VI ғасырда соғдылықтар қалаған дейді. Кейін Жамукат түркі билеушілерінің орталығының біріне айналған. Қаланың орта бөлігі төртбұрыш пішіндес, аумағы 420x450 м төбе түрінде сақталған. Мұны 4 қақпалы мұнаралармен күшейтілген екі қатар қабырға қоршап жатыр. Цитаделінің аумағы 70x80 м, шахристанының аумағы 150x150 м. Қала іргесінде үлкен зираттар бар. Айнала радиусы 5 км жерде түрлі кішігірім бекіністер көптеп орналасқан. Қала орнында жүргізілген археологиялық қазба жұмыстары кезінде VIII-IX ғ. кезіндегі отқа табынушылар ғибадханасының орны табылды. Гимараттардың көпшілігі безендірілген панельдермен көмкерілген. Олардың ою-өрнектері Варахша, Афрасиаб қалаларындағы қабырғаларға ұқсас болып келеді. Мұның өзі Ұлы Жібек жолы бойында орналасқан Талас өңірінің қалалары Орта Азиямен тығыз мәдени байланыста болғанын айғақтай түседі.

Жікіл, Чигил

(Жикил) – Қазақстанның Талас алқабындағы ортағасырлық қала. Орны Тараз қаласынан оңтүстік-шығысқа қарай 5 км жердегі Жалпақтөбе ауылында бірқатар ортағасырлық авторлар (Мақдиси, Махмұт Қашқари, ас-Самани, Әбу-л-Фида, Вассаф, Шихаб әд-Дин) I–XI ғасырлар кезеңінен мәлімет беретін еңбектерінде Жікіл Тараздан, дауыс жетер жерде орналасқан шағын кент деп жазады. Онда қорған-қоршау, камал, күмбезді мешіт болған. Махмұт Қашқари Жікілді сипаттай келіп, оның заманында бұл кент Жікіл тайпасының орталығы болғанын айтады. Оның жазуынша, Жікіл ірге көтергеннен кейін, оған келіп қоныстанған түркі тайпалары өздерін «жікілміз» деп атай бастаған. Жікілде Т.И. Сенигова, К.М. Байпақов археологиялық зерттеулер жүргізді. Қаланың орталық бөлігінің аумағы 90x95 м, төбе биіктігі 4 м. Деректердің көрсетуіне қарағанда Жікіл XII ғасырға дейін өмір сүрген.

Кенжек

(Кенжек) – Қазақстанның Жетісу аймағында орта ғасырларда болған қала. Махмұт Қашқари оны Кеншек-Кеңгір деп атап, ол қала Тараздың түбінде, қыпшақтармен шекарада болған деп мәлімдейді. Кенжек туралы дерек араб жазушысы әл-Омаридің еңбегінде ұшырасады. Ол XIII ғасырда Талас алқабында бір-бірінен ара қашықтығы бір фарсах (4 км-ге жуық) Яныбалық, Кенжек және Талас қалалары болды деп жазады. Талас маңындағы Кинчат (Кенжек) қаласынана XIII ғ-да Моңғолияға сапар шеккен Еуропа саяхатшысы Плано Карпини де соққан. Қала түріктің Кенжек деген тайпасының атымен аталған. Махмұт Қашқаридың деректемелеріне қарағанда, кенжектер соғдылар мен аргулар сияқты екі тілде сөйлеген.

Қызылқорған I

(Қызылқорған) – көне қала орны. Талас ауданы, Ойық ауылынан солтүстікке қарай 12 км қашықтықта орналасқан. 1980 ж. Жамбыл обл. тарихи-өлкетану музейінің экспедициясы (жетекшісі Қ. Байбосынов), 1983 ж. ҚазМУ-дың (қазіргі әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті) археологиялық отряды (жетекшісі М. Е. Елеуов), 2000 ж. Оңт. Қазақстан кешенді археологиялық экспедициясы (жетекшісі К.М. Байпақов) зерттеу жұмыстарын жүргізген. Қызылқорған орнының аумағы 40x30 м, биіктігі 1 м, жан-жағы топырақ үйінділерімен қоршалған. Қоршаудың 8 жерінде күзет мұнараларының орны сақталып қалған. Қазба жұмыстары жүргізілгенде керамикалық ыдыстардың қалдықтары табылды. Қызылқорған VIII-XII ғ-да гүлденіп, сауда орталығы қызметін атқарған.

Қызыл мақташы

(Қызыл мақташы) – көне қала орны. Талас ауданы Бостандық ауылының оңтүстік шетінде орналасқан. 1980 ж. К. Байбосынов жетекшілік еткен экспедиция тауып, алғашқы зерттеу жұмыстарын жүргізген. Қызыл мақташы X-XIII ғ-да өмір сүрген. Көне қала орны биіктігі 3 м болатын төбешік пішіндес, аумағы 270x200 м. Топырақ үйінділерінен жасалған қоршау камал рөлін атқарған. Қамалдың бұрыштарында күзет мұнаралары болған. Қызыл мақташы орнының оңтүстік-шығыс жағындағы цитадельдің аумағы 40x25 м. Цитадель қазір 5 м болатын төбешік болып дараланып тұрады.

Тектұрмас

(Тектурмас) – ерте орта ғасырдағы қаланың орны. Жамбыл облысының Талас ауданы «Қызыларық» қ-ң маңындағы, Талас өзенінің төменгі жағында орналасқан. Алғаш 1898 жылы В.А. Каллаур ашқан. 1949 жылы Жамбыл облысы тарихи-өлкетану мұражайының экспедициясы (жетекшісі

Л.И. Ремпель) зерттеген. Жобасы тікбұрышты келген қала жұртының ауданы 300Х200. Қалашықтың солтүстік шетінде орналасқан цитадельдің ауданы 70Х70, биіктігі 11 м. Айнала қорғаныс дуалмен қоршалып, сыртынан ор қазылған. Қаланың іші мен сыртында құрылыс қалдықтары байқалады. Қазба барысында табылған қыш ыдыстардың сынықтары мен қалашықтың жобасының сипаты оның VII–XIII ғасырлар аралығында өмір сүргенін білдіреді.

Төрткөл

(Торткол) – көне қала орны. Талас ауданы Бостандық ауылынан оңтүстік – шығысқа қарай 6 км қашықтықта, Тараз-Бостандық автомобиль жолының сол жағында орналасқан. 1980 ж. Жамбыл облысы тарихи-өлкетану музейінің экспедициясы (жетекшісі Қ. Байбосынов) тауып, алғашқы зерттеу жұмыстарын жүргізген. Қаланың қазіргі орны биікт. 2,5 м болатын төртбұрышты төбе. Әрбір сыртқы қабырғасының ұзындығы 80 м. Қаланың орталық бөлігінде күзет мұнараларының орындары сақталып қалған. Мұнаралардың диаметрі 5 м. Қала іш жағынан терең ормен қоршалған. Ордың ені 8 м., қазіргі тереңдігі 1,5 м. Қала орнынан керамикалық ыдыстардың, әйнектердің сынығы, қоладан жасалған бұйымдар табылды. Қала VIII-XII ғасырларда ірі сауда орталығы болған.

Ұзынбұлақ

(Узынбулак) – мустье мәдениетінің жоғарғы кезеңіне жататын қоныс. Талас ауданы, Қаратау қаласынан солтүстікке қарай 35 км жерде. Зерттеу жұмыстарын 1958 ж. Қазақ КСР ҒА-ның Уәлиханов атындағы Тарих, археол. және этнография институтының Қаратау экспедициясы (жетекшісі Х.А. Алпысбаев) жүргізген. Қазбадан әртүрлі үлкен қырғыштар, тескіш-қырғыштар, өзек тастар, өңделген тас құралдар табылған.

Шаруашылық

(Шаруашылық) – көне қала орны. Талас ауданы, Ойық ауылынан солтүстік шығысқа қарай 8 км қашықтықта орналасқан. 1949 ж. Л.И. Ремпель жетекшілік еткен экспедиция ашып, алғаш зерттеу жұмысын жүргізген. Қаланың орны солтүстіктен оңтүстікке 400 м-ге, батыстан шығысқа 300 м-ге созылып жатқан, биіктігі 3 м төбешік тәрізді. 2000 ж. К. Байпақов жетекшілік еткен экспедиция қазба жұмыстарын жүргізгенде керамикалық ыдыстар қалдықтары көптеп табылды. Зерттеу барысында қала VII–XIII ғ-да сауда орталығы болғаны анықталды.

Ынтымақ

(Ынтымақ) – көне қала орны. Талас ауданы Ойық ауылынан солтүстік-батысқа қарай 5 км қашықтықта орналасқан. 1949 ж. Л.И. Ремпель

жетекшілік еткен экспедиция тауып, алғашқы зерттеу жұмыстарын жүргізген. Қаланың орнының аумағы 120х90 м, биіктігі 2 м болатын төбешік тәрізді. Қазба жұмыстары барысында керамикалық ыдыстардың қалдықтары көптеп табылды.

Шолақтау

(Шолақтау) – төменгі палеолит дәуірінің Шель-ашель кезеңіне жататын қоныс. Жамбыл облысының Қаратау қаласының оңтүстігінде 5 км жерде. Шолақтауды 1958 ж. Қазақ ССРҒА-ның Ш. Уәлиханов атындағы Тарих, археология және этнография институтының палеолит энциклопедиясы (Қ. Алпысбаев) зерттеген. Шолақтаудан қара шаппақ тастан жасалған пышақ, т.б. тас құралдары табылған. Шолақтау Жамбыл облысындағы Қаратау қаласының негізі болған, кеншілерге арнап соғылған кенттік қыстақ болған.

Ынтымақ

(Ынтымақ) – ортағасырдағы қаланың орны, Жамбыл облысының Талас ауданындағы бұрынғы «Ынтымақ» қаласының жанында. Дуалмен қоршалған тік бұрышты алаң.

Аса

(Аса) – Жуалы, Талас және Жамбыл аудандары арқылы ағып өтетін өзен.

Талас өзенінің сол жақ саласы. Ұзындығы 253 км., су жиналатын алабының ауд. 8756 км². Жалпы ұз. 104 км болатын кішігірім 30-дай саласы бар. Басы Теріс және Күркіреу өзендері қосылған тұстан басталады. Ол жол бойы Билікөл мен Ақкөл көлдерін суландыра отырып, Қаракөлге құяды. Асаның жоғарғы жағы таулы аңғармен өтеді, төменгі ағысы жазық болып келеді. Көктемгі еріген қар, жаңбыр және жерасты суларымен толығады. Жылдық орташа су ағынының мөлш. Ақкөл ауылының тұсында 4, 45 м/с. Өзен суы толығымен пайдаланылады. Суының табиғи қалпы Терісашыбұлақ бөгенімен реттеледі.

Талас

(Талас) – Қырғыстан мен Қазақстан жеріндегі өзен.

Ұзындығы 661 км, су жиналатын алабы 52700 км². Қазақстандағы бөлігі 453 км. Негізінен, Жамбыл облысының Байзақ, Талас, Сарысу аудандары жерімен ағады. Қырғыз Алатауы мен Талас Алатауы мұздықтарынан шығатын Қарақол және Үшқоша өзендері қосылған жерден басталып, Мойынқұмдағы Айдын көліне жетпей құмға сіңіп, тартылып қалады да, Оңтүстік Қазақстан облысының Созақ ауданы жерінде су аяғы құрдымға сіңіп бітеді. Аңғары жоғарғы бөлігінде тар шатқалды, ені 1-2 км, жазыққа

шыққан төменгі бөлігінде кең, 25-30 км. Көп жылдық мұз, жауын-шашын суынан толысады. Маусым-тамыз айларында тасиды. Тараз қ-нан төменгі ағысында Т-тан бірнеше тармақ (Шалқы, Көделі, Тасарық, т.б.) таралады. Суы көктемде, күзде тұщы, сәл кермек, ауыз суға жарамды. Жылдық орташа су ағымы Тараз қ. тұсында секундына 27, 4 м. Өзен бойында, Тараз қаласынан 10 км жерде Киров бөгені, сағасынан 197 км жерде Юбилейный, 275 км-де Жінәлі, 280 км-де Қазақбай бөгендері және Талас-Аса каналы салынған. Егін суаруға пайдаланылады.

Қызыл бөген

(Кызыл бөген) – Көктал өзені алабындағы бөген.

Талас ауданында орналасқан. 1940 ж. салынды. Бөген суының жалпы сыйымдылығы 7, 0 млн м³. Талас ауданы шаруашылықтарының 0, 44 мың га жерін суарады және шабындықтарды суландырады.

Ащыкөл

(Ащыкол) – Талас, Сарысу ауданының аумағында, Ақкөл ауылының солтүстік-батысында 12 км жерде орналасқан көл. Ұз. 10 км, ені 8 км, ауданы жылдық жауын-шашын мөлшеріне байланысты көл аумағы 31-67 км² аралығында өзгереді. Тереңдігі 5 метрге жуық. Көлдің солтүстік жағалауы тік жарқабақты (биіктігі 6-8 метр), шығысы жазық, құмдауытты, оңт. сазды, жағалауында қамыс, қоға өседі. Көлге оңтүстік-батыстан Көктал, шығысынан Аса өзенінің бір тармағы құяды. Желтоқсанның аяғында мұз қатып, наурыздың аяғында ериді. Көлде қаз, үйрек, т.б. су құстары мекендейді.

Ақкөл

(Аккол) – Жамбыл облысының Талас ауданындағы су қоймасы, Аса өзені ағып өтетін Ақкөл су қоймасы 1932 ж. салынды. Ұзындығы 10 шақырым, ені 5 шақырым, тереңдігі 5 метрге дейін жетеді.

Билікөл

(Биликол) – Шу-Талас алабындағы, Талас аудандарының аумағындағы көл. Тараз қаласының солтүстік-батысында 60 км жерде. Қаратау жотасының Қырғыз Алатауымен түйіскен тұсына жақын шығыс беткейінің етегінде, Майтөбе ауылына 6 шақырым жерде орналасқан. Талас, Жамбыл аудандарының шекарасындағы тұщы көл. Көлге Аса өзені Тоғызтарау деген жерге құйылып, көлдің терістік тұсынан қайта бастау алып өзен ағып өтеді. Теңіз деңгейінен биікт. 438 м, аум. 88 км², ұз. 18 км, ені 7, 5 км-ге дейін, орташа тереңд. 3, 5 м, ең терең жері 8 м. Жауын-шашын мол жылдары су көл. 309 млн. м³-ге жетеді. Суы тұщы. Билікөлге Аса өзенінің шығыс жағынан

құйып, солтүстігінен ағып шығады. Жайпақ құм жағалауында қоға аралас қамыс өседі. Көлде сазан, шабақ, табан балық, ақ амур, майшабақ, т.б. бар. Көл суын төңіректегі егіс суаруға және демалыс орнына пайдаланады.

Жәдік көлі

(Жадик) – су көзі, тоған. Көл Ойық ауылдық округі аумағындағы Сейілбек ауылының оңтүстігінде 2 шақырым жерде орналасқан.

Тоған 1980 жылдардың тұсында байырғы Жәдік көлі аталатын жер бедеріне қарай қара сулы өзектерде жиналатын табиғи көлшіктердің бас жағын арнайы бөліп, көтерме бөген тұрғызылған Талас өзенінің оң жағасынан алынған су жинайтын табиғи орын.

Тасарық

(Тасарық) – өзен, Талас алабында, Талас, Жамбыл аудандары жерімен ағады. Ұз. 63 км, су жиналатын алабы 285 км². Бастауын Ақкөл қазаншұңқырынан алып, оңтүстікке қарай ағып, Көделі өзеніне оң жағынан құяды. Жағалауы жайпақ, аңғары 30-45 м. Қар және жерасты суымен толығады. Жаз айларында кеуіп, жыра суларға бөлініп қалады. Жағалауы шабындық және жайылым.

Қотырбұлақ

(Котырбулак) – жанындағы тастары қарақошқыл, қотырға ұқсас болғандықтан аталған, Тамды ауылдық округі аумағында, Тамды ауылынан оңтүстікке қарай 4 шақырым жерде орналасқан бастау – бұлақ суы тұщы.

Жергілікті халық Қотырбұлақ суының шипалық қасиеті бар деп санайды. Сондықтан онда келіп суынан ішіп, жуынып, шипалық дәру табады.

Қызылауіт

(Кызылауит) – жасанды су қоймасы – Көктал өзенінің алдын бөгеп жасаған жасанды су қоймасы.

Сіргелі арық

(Сиргели) – Үшарал ауылдық округі аумағындағы Үшаралдан Түгіскенге қарай қазылған оман-арық, жер атауы. Арықтың ұзындығы 14 шақырымдай, ені 3 метр, тереңдігі 3 метрден асатын болған.

Төңірқазған

(Танирқазған) – жерасты су көзі. 1970 жылдан Ақкөл ауылын таза ауыз суымен қамтамасыз ететін жер атауы. Жердің терең қабатынан насос

арқылы жер бетіне шығарылған тұщы су шақырым қашықтықтан құбырмен Ақкөл ауылына жеткізіледі.

Көктал

(Коктал) – Жамбыл облысының Талас ауданындағы өзен. Талас алабында. Ұзындығы 61 км, су жиналатын алқабы 482 км². Қаратаудың солтүстік беткейінен басталып, Қарашеңгел ауылы тұсында Ащыкөлге, Қаратау ауыл округі жерімен, Көктал кентінің оңтүстік-шығыс шетімен өтіп, оң тармағы Қызыләуіт, Шұқырәуіт жасанды көлдері арқылы Ақкөл көліне құяды. Аңғары тар, жағасы тік жарлы. Жазда иірім қарасуларға айналады. Жылдық орташа су ағыны 1, 20 м/сек.

Тамды өзені

(Тамды) – Қаратау тауының солтүстік беткейінен басталып, Тамды ауылдық округінің жері арқылы жолында Қаратау қаласын, Тамды ауылын басып өтіп, Аса өзеніне барып құяды. Өзеннің ұзындығы 42 шақырым, су жиналатын алабы 365 м³. Аңғары жер бедеріне қарай кейде тар, енді бір жерде жайқуат. Өзен суы егістік, жайылымдық жерлерді суландыруға пайдаланылады.

Кенүңгіртас

(Кенунгиртас) – Қаратаудағы қарасты жер қозғалу құбылысынан пайда болған үңгір. Жамбыл және Шымкент облыстарының шекарасымен ағатын Сүйіндік өзенінің сол жағасында. Ұз. 30 м, ені 4-5, 5 м, биіктігі 14 м. Үңгір ішінде үлкендігі әр түрлі бірнеше бүйірлік камералар және жолдар бар. Бұлар жерасты жарықтарынан шыққан күкірт қышқылды ерітінді сулардың шаюынан пайда болған. Қабырғалары үнемі ылғалданып тұрады. Қазақ Совет Энциклопедиясы Алматы, 1974. 5-том, 381-бет.

Киров бөгені

(Киров) – Жамбыл облысындағы бөген. Жамбыл қаласының шығысында 10 км. Талас өзені бойында 1940-1944 ж. салынды. Ұз. 13 км, ең терең жері 32 м. көл. ені 3800 млн. м³. Плотинасының ұз. 2-км-дей. Бөген облыстың Жамбыл, Свердлов аудандарының шаруашылықтарына орта есеппен жылына 1364 млн.м. су береді. Жалпы ұз. 450 км, каналдар арқылы 93 мың га егіс суарылады.

Үшбас

(Ушбас) – Түйемойнақ-Талас алабындағы өзен. Жамбыл облысының Сарысу және Оңтүстік Қазақстан облысының Созақ аудандары жерімен

ағып өтеді. Ұзын 71 км, су жиналатын алабы 571 км². Қаратаудың солтүстік беткейіндегі бұлақтардан басталып, Қызылкөлге құяды. Аңғары таулық сипатта, арнасы тік жарлы. Жерасты жауын-шашын суымен толығады. Жылдық орташа су ағымы Жыланды өзеннің құяр сағасынан төменде 0, 25 м³/с.

Тұзкөл

(Тузкол) – Талас өзені алабында, Талас, Сарысу аудандары жеріндегі ағынды көл. Қарашеңгел ауылынан солтүстік-батысқа қарай 2, 5 км жерде орналасқан. Аумағы 11, 8 км², су жиналатын алабы 1056 км². Жағалауы жазық, солтүстік-батыс жағалауы жарлы, биіктігі 1, 6-2, 5 м. Көктал өзені көлді жарып ағып, Ащыкөлге жалғасады. Суы мол жылдары Аса өзенінің суы кемерінен асып Ащыкөлге және Тұзкөлге құяды. Суы мол жылдары балық ауланады. Алабының 70%-ы жыртылған, жағалауы – шабындық.

Көлге жауын-шашыннан және Көктал өзеннің сол тармағынан су жиналады. Көл жаз айларында құрғап қалады. Көлде өндіруге жарамды тұз қабаттары бар.

Қайып

(Қайып), Қаратал – Шу-Талас алабындағы өзен. Байзақ, Талас аудандары жерімен ағады. Ұз. 105 км, су жиналатын алқабы 2620 км².

Шұқырәуіт

(Шуқырауит) – Ақкөл көліне құятын жасанды су қоймасы, Көктал өзенінің алдын қолдан бөгеп жасаған.

Мақпал

(Мақпал) – Талас Алатауының орталық бөлігінде, Тұрар Рысқұлов ауданы жерінен ағып өтетін өзен. Ұзындығы 28 км. Бастауын Мақбал асуының солтүстік беткейінен алып, Мақбал разъезі жанында тарамданып құмға сіңіп кетеді. Жоғарғы аңғары тік жарлы, төменде кеңейеді. Өзен көктем айларында тасиды. Жоғарғы және орта ағысында суы мол. Мақпал суымен аудан шаруашылығы дақылдарының егістігі суарылады.

Кіші Қаратау жер асты су алабы

(Киши Каратау) – Жамбыл обл. Сарысу және Талас аудандарының аумағында орналасқан. Жер асты суын алғашқы зерттеулер 1946-1947 ж. басталған. 1947-1992 ж. Оңт. Қазақстан геология басқармасы Кіші Каратауда фосфор кен орындарының ашылуына байланысты шахталар жүйесіне құйылатын жерасты суының көлемін анықтау және ауыз сумен қамтамасыз ету үшін

кең көлемді гидрогеологиялық жұмыстар жүргізді (Т. Айтуаров, М. Жұмағұлов, Р. Ахметов, Р. Айымбетов, т.б.). Жер асты суы кембрий-ордовик кезеңдерінің карстік-жарықшақты әктастарында таралған. Сулы қабаттың қалыңдығы 40-300 м. Осы тереңдікке бұрғыланған гидрогеологиялық ұңғымалардан тәулігіне 2, 2-86, 4 мың м³ су шығады. Жер асты суының мол көзі тектоникалық жарылымдарда қалыптасқан. Өзен аңғарларында және тектоникалық жарылымдарда көптеген қайнар бұлақтар (Жылыбұлақ, т.б.) бар. Олардан тәулігіне 4, 3-34 мың м³ су шығады. Жерасты суы тұщы, минералдануы 1, 0 г/л-ден аспайды, химиялық құрамы гидрокарбонатты-кальцийлік түрге жатады. Алапта 10 кен орны жете зерттелген. Оның ішінде Бүркітті, Көктал, Майтөбе, Тамды су кен көздері Қаратау, Жаңатас қалаларын, т.б. елді мекендерді ауыз сумен қамтамасыз етуге пайдаланылуда. Жерасты суының пайдалануға болатын тәуліктік жалпы қоры 216 мың м³ көлемдей деп болжанған.

Қаратау

(Қаратау) – Тянь-Шань тау жүйесінің солтүстік-батысында орналасқан тау жотасы. Қаратау негізінен, Жамбыл облысының аумағында орналасқан. Тек солтүстік-батыс бөлігі Оңтүстік Қазақстан облысы аумағында. Солтүстік-батыстан оңтүстік-шығысқа қарай 420 км-ге созылып жатыр, енді жері 60-80 км (оңтүстік-шығысындағы Боралдай жотасы). Ең биік жері Бессаз тауы (2175 м). Жота қатарласа жатқан Кіші Қаратау және оңтүстік-батыс Қаратау жоталарынан тұрады. Бұларды бір-бірінен тауаралық ойыстар бөліп жатыр. Қаратаудың шығысы және Кіші Қаратау протерозойлық тақтатаас және құмтастарынан оңтүстік-батыс Қаратау карбонның әктас, құмтас, конгломераттар және девонның жанартау текті жыныстарынан түзілген. Жоталардың тау бастары тегістеу келген жазық, беткейлері шатқалды, тік жартасты болып келген. Қаратаудың оңтүстік-батысын Сырдария, солтүстік-шығысын Талас өзендері алаптары алып жатыр. Қаратау төңірегіндегі өңірге климат тұрғысынан өз әсерін тигізеді. Сондықтан жотаның оңтүстік-батысы мен солтүстік-шығысының ауа райында біраз айырмашылықтар бар. Қаңтар айындағы орташа температура жотаның солтүстік беткейі мен баурайында -10°С, оңтүстік-батысында -6°С. Жазы ыстық және құрғақ, шілденің орташа температурасы 22-26°С. Жауын-шашынның жылдық орташа мөлшер бөктерінде 200-400 мм, тауда 400 – 600 мм. Беткейлерінің топырағы қоңыр, қызғылт қоңыр. Тау аралық аңғарлар мен шатқалдарында бетеге, боз, көде, өзен аңғарларында тал өседі. Қазақстанның басқа жерінде жоқ, (35-40%) каучук ретінде қолдануға болатын тау сағызы осы Қаратау қойнауында мол кездеседі. Таутеке, борсық, түлкі, қасқыр, түрлі тышқан, сарышұнақ, т.б. мекендейді. Қаратау өңірінде жерасты суларының мол қоры бар.

Қаратау қойнауында еліміздегі ірі полиметалл (Ащысай, Мырғалым-сай, Байжансай, т.б.), фосфорит (Ақсай, Жаңатас) кендері шоғырланған.

ШУ АУДАНЫ

ОЙКОНИМДЕР, ГИДРОНИМДЕР, ОРОНИМДЕР

Әкімшілік орталығы – Төле би ауылы

Халық саны – 96 700 адам

Аудан аумағы 12 000 шаршы шақырымды құрайды

Аудандағы қалалық, кенттік, ауылдық округтер саны – 19

Құрылған жылы 1931жыл

Ерекшеліктері мен көрнекті орындары

Аудан аумағында көптеген тарихи-мәдени мемлекеттік маңызы бар – Ақтөбе (VI-XIII ғғ) қалашығы.

Қалалар, жергілікті маңызы бар сәулет өнерінің ескерткіштері мен археологиялық нысандар – жеңіс сарбаздарына арналған ескерткіштер, Төле би ескерткіші мен Совет Одағы Батыры С. Естемесовке, «Варяг» крейсерінің теңізшісі Е.Е. Юрченконың зираты, темір дәуірінің қорымы, қола дәуіріндегі тасқа қашап салынған суреттер, «Жайсаң» діни-мемориалдық кешені, Қорғаншы және Ақсутөбе қалашықтары бар.

Шу ауданы

Шуский район

Орталығы – Төле би ауылы

Центр – аул Төле би

Әкімшілік-аумақтық бірліктер

Административно-территориальные единицы

р/с	Ауылдық (ауыл, кент) округтердің атауы Наименования аульных округов (аулов (аул), кент)	Ауылдық округтің бұрынғы атауы Прежнее наименование округа	Округ атауларының (орталығының) орыс тіліндегі атауы Наименования округов (центров) на русском языке	Округ орталығының атауы Наименование центра округа
1	2	3	4	5
1.	Шу қаласы	Чу қаласы	город Шу	Шу қаласы
2	Ақсу ауылдық округі	Көкқайнар а/о құрамынан бөлініп шыққан	Аксуский аульный округ – аул Ақсу	Ақсу ауылы
3	Ақтөбе ауылдық округі	Қорағаты а/о құрамынан бөлініп шыққан	Актобинский аульный округ – аул Ақтөбе	Ақтөбе ауылы
4	Алға ауылдық округі	жаңадан құрылған	Алгинский аульный округ – аул Алға	Алға ауылы
5	Бірлік ауылдық округі	Бірлік кенттік округі	Бирликский аульный округ – аул Бирлик	Бірлік ауылы
6	Бірлікүстем ауылдық округі	Ескішу а/о құрамынан бөлініп шыққан	Бирлиустемский аульный округ – аул Бирликустем	Бірлікүстем ауылы
7	Далақайнар ауылы	жаңадан құрылған	Далақайнар аульный округ – аул Далақайнар	Далақайнар ауылы

8	Дулат ауылдық округі	Кенесский сельсовет	Дулатский аульный округ – аул Байдибек	Бәйдібек ауылы
9	Ескішу ауылдық округі	жаңадан құрылған	Ескишуский аульный округ – аул Ескишу	Ескішу ауылы
10	Жаңажол ауылдық округі	Ескішу а/о құрамынан бөлініп шыққан	Жанажолский аульный округ – аул Жана жол	Жаңажол ауылы
11	Жаңақоғам ауылдық округі	жаңадан құрылған	Жанакогамский аульный округ – аул Коктобе	Көктөбе ауылы
12	Көкқайнар ауылдық округі	жаңадан құрылған	Коккайнарский аульный округ – аул Коккайнар	Көкқайнар ауылы
13	Дінмұхамед Қонаев ауылы	Ленин ауылдық кеңесі	Конаевский аульный округ – аул Динмухамед Конаев	Дінмұхамед Қонаев ауылы
14	Қорағаты ауылдық округі	жаңадан құрылған	Корагатинский аульный округ – аул Мойынқум	Мойынқум ауылы
15	Өндіріс ауылдық округі	Төле би а/о құрамынан бөлініп шыққан	Ондрисский аульный округ – аул Абай	Абай ауылы
16	Тасөткел ауылдық округі	жаңадан құрылған	Тасоткельский аульный округ – аул Тасөткел	Тасөткел ауылы
17	Төле би ауылдық округі	Новотроицкий сельсовет	Толембийский аульный округ – аул Төле би	Төле би ауылы
18	Шоқпар ауылдық округі	Киров ауылдық кеңесі	Шокпарский аульный округ – аул Шоқпар	Шоқпар ауылы
19	Балуан Шолақ ауылдық округі	Дулат а/о құрамынан бөлініп шыққан	Балуан Шолакский аульный округ – аул Балуан Шолак	Балуан Шолақ ауылы

Гидронимдердің қазақша атауы	Гидронимдердің орысша атауы	Гидроним түрі (қаз.)	Гидроним түрі (орысша)	Аудан
Ащылы	Ащылы	өзен	р.	Шу ауд.
Тұрлы	Турлы	өзен	р.	Шу, Мойынқұм ауд.
Қарауылқашқан	Карауылқашқан	өзен	р.	Шу, Мойынқұм ауд.
Туғанбай	Туганбай	өзен	р.	Шу ауд.
Ақтасты	Актасты	өзен	р.	Шу ауд.
Құрғақшолақ	Кургакшолак	өзен	р.	Шу ауд.
Қойшыбай	Койшыбай	өзен	р.	Шу ауд.
Құязбай	Куязбай	өзен	р.	Шу ауд.
Ақсай	Ақсай	өзен	р.	Шу ауд.
Шөладыр	Шольадыр	өзен	р.	Шу ауд.
Жамансай	Жамансай	өзен	р.	Шу ауд.
Былқылдақ	Былкылдак	өзен	р.	Шу ауд.
Шүмекбайсай	Шумекбайсай	өзен	р.	Шу ауд.
Әмірбай	Амирбай	өзен	р.	Шу ауд.
Құлаатсай	Кулаатсай	өзен	р.	Шу ауд.
Өзенесенбай	Озенесенбай	өзен	р.	Шу ауд.
Екі Ботабұрым	Еки Ботабурым	өзен	р.	Шу ауд.
Үш Ботабұрым	Уш Ботабурым	өзен	р.	Шу ауд.
Тасқұдық	Таскудык	өзен	р.	Шу ауд.
Үлкен Жиделі	Улькен Жидели	өзен	р.	Шу, Мойынқұм ауд.
Қостөбетеріс	Костобетерис	өзен	р.	Шу ауд.
Тана	Тана	өзен	р.	Шу ауд.
Бомбай	Бомбай	өзен	р.	Шу ауд.
Пахмет	Пахмет	өзен	р.	Шу ауд.
Желши	Жельши	өзен	р.	Шу ауд.
Қарасай	Карасай	өзен	р.	Шу ауд.

Әденсай	Аденсай	өзен	р.	Шу ауд.
Ақатсай	Акатсай	өзен	р.	Шу ауд.
Оразбай	Оразбай	өзен	р.	Шу ауд.
Бұланбай	Буланбай	өзен	р.	Шу ауд.
Сәтпан	Сатпан	өзен	р.	Шу ауд.
Жалқамыссай	Жалқамыссай	өзен	р.	Шу ауд.
Қарауылтөбе	Қарауылтөбе	өзен	р.	Шу ауд.
Байқұтты	Байқутты	өзен	р.	Шу ауд.
Сүлікті	Сулықты	өзен	р.	Шу ауд.
Шоқпар	Шоқпар	өзен	р.	Шу ауд.
Құлақшынсай	Кулақшынсай	өзен	р.	Шу ауд.
Әулиеқора	Аулиеқора	өзен	р.	Шу ауд.
Теректі	Теректы	өзен	р.	Шу ауд.
Кербұлақ	Кербулақ	өзен	р.	Шу ауд.
Ақтасты	Актасты	өзен	р.	Шу ауд.
Қостерек	Костерек	өзен	р.	Шу ауд.
Дөңгелексаз	Донгелексаз	өзен	р.	Шу ауд.
Далақайнар	Далақайнар	өзен	р.	Шу ауд.
Еспе	Еспе	өзен	р.	Шу ауд.
Бабасай	Бабасай	өзен	р.	Шу ауд.
Аңқалды	Анқалды	өзен	р.	Шу, Қордай ауд. шекарасында
Жарық	Жарық	өзен	р.	Шу ауд.
Итқора	Итқора	өзен	р.	Шу ауд.
Майжакен	Майжакен	өзен	р.	Шу ауд.
Қосбастау	Косбастау	өзен	р.	Шу ауд.
Құдабай	Кудабай	өзен	р.	Шу ауд.
Шәбек	Шабек	өзен	р.	Шу ауд.
Қотыр	Котыр	өзен	р.	Шу, Қордай ауд.
Быркылдақ	Быркылдақ	өзен	р.	Шу ауд.
Ортажайлау	Ортажайлау	өзен	р.	Шу ауд.
Аққайнар	Аққайнар	өзен	р.	Шу ауд.
Ақжар	Ақжар	өзен	р.	Шу ауд.
Сұлусай	Сулусай	өзен	р.	Шу ауд.

Қашқынбайсай	Кашқынбайсай	өзен	р.	Шу ауд.
Ақкөл	Акколь	өзен	р.	Шу, Қордай ауд.
Тереңсай	Теренсай	өзен	р.	Шу ауд.
Отызүй	Отызуй	өзен	р.	Шу ауд.
Сарыбұлақ	Сарыбулақ	өзен	р.	Шу ауд.
Аққайнар	Аққайнар	өзен	р.	Шу ауд.
Қаратаспа	Каратаспа	өзен	р.	Шу ауд.
Қызылқора	Кызылқора	өзен	р.	Шу ауд.
Бұқпан	Букпан	өзен	р.	Шу ауд.
Қарақушық	Карақушық	өзен	р.	Шу ауд.
Жаманты	Жаманты	өзен	р.	Шу ауд.
Молалы	Молалы	өзен	р.	Шу ауд.
Үшқызыл	Ушқызыл	өзен	р.	Шу ауд.
Ащыбұлақ	Ащыбулақ	өзен	р.	Шу ауд.
Қарабек	Карабек	өзен	р.	Шу ауд.
Қойбас	Койбас	өзен	р.	Шу ауд.
Дерменесай	Дерменесай	өзен	р.	Шу ауд.
Ащылысай	Ащылысай	өзен	р.	Шу ауд.
Қанжығасай	Канжығасай	өзен	р.	Шу ауд.
Құлдықсай	Кулдықсай	өзен	р.	Шу ауд.
Ақтасты	Актасты	өзен	р.	Шу ауд.
Төленді	Толенды	өзен	р.	Шу ауд.
Ақтөбе	Актобе	өзен	р.	Шу ауд.
Қарашоқы	Карашоқы	өзен	р.	Шу ауд.
Құмшық	Кумшық	өзен	р.	Шу ауд.
Көлденеңсай	Кольдененсай	өзен	р.	Шу ауд.
Қопалысай	Копалысай	өзен	р.	Шу, Қордай ауд.
Үңгірлі	Унгирли	өзен	р.	Шу ауд.
Қаратаспа	Каратаспа	өзен	р.	Шу ауд.
Қызылсай	Кызылсай	өзен	р.	Шу ауд.
Жадыра	Жадыра	өзен	р.	Шу ауд.
Шатыркөл	Шатырколь	өзен	р.	Шу ауд.
Сарықау	Сарықау	өзен	р.	Шу ауд. (Жамб. обл.); Чу обл. (Қырғ. Респ.)

Байымбеттің сайы	Байымбеттин сайы	өзен	р.	Шу ауд.
Майтас	Майтас	өзен	р.	Шу ауд.
Малбике	Малбике	өзен	р.	Шу ауд.
Жоғарғы Теректі	Жоғарғы Теректы	өзен	р.	Шу ауд.
Жайсаң	Жайсан	өзен	р.	Шу ауд.
Көктөбесай	Коктобесай	өзен	р.	Шу ауд.
Бекбай	Бекбай	өзен	р.	Шу ауд.
Ережеп	Ережеп	өзен	р.	Шу ауд.
Бұқасай	Буқасай	өзен	р.	Шу ауд.
Ысқақсай	Ыскаксай	өзен	р.	Шу ауд.
Жылысай	Жылысай	өзен	р.	Шу ауд.
Еспе	Еспе	өзен	р.	Шу, Қордай ауд.
Бұлақайрық	Булақайрық	өзен	р.	Шу ауд.
Қарабалта	Карабалта	өзен	р.	Шу ауд. (Жамб. обл.); Чу обл. (Қырғ. Респ.)
Ақсу	Ақсу	өзен	р.	Шу ауд. (Жамб. обл.); Чу обл. (Қырғ. Респ.)
Шор-Коо	Шор-Коо	өзен	р.	Шу ауд. (Жамб. обл.); Чу обл. (Қырғ. Респ.)
Жыңғылды	Жынғылды	өзен	р.	Шу, Қордай (Жамб. обл.) Жамбыл (Алм. обл.) ауд-ы.
Шолак	Шолак	өзен	р.	Шу, Қордай (Жамб. обл.) Жамбыл (Алм. обл.) ауд-ы.
Тесік	Тесик	өзен	р.	Шу (Жамб. обл.) Жамбыл (Алм. обл.) ауд-ы.
Жалпақши	Жалпақши	өзен	р.	Шу (Жамб. обл.) Жамбыл (Алм. обл.) ауд-ы.
Қартабай	Картабай	өзен	р.	Шу (Жамб. обл.) Жамбыл (Алм. обл.) ауд-ы.

Ботабұрым	Ботабурым	өзен	р.	Шу, Мойынкүм (Жамб. обл.) Жамбыл (Алм. обл.) ауд-ы.
Тайманкөл	Тайманколь	өзен	р.	Шу ауд.
Шу	Шу	өзен	р.	Шу, Мойынкүм, Қордай, Сарысу (Жамб. обл.); Нарын, Ыстық көл Чу облысы (Қырғ. Респ.); Созақ (Оңт. Қаз. обл.) ауд-ы.
Бөрібай	Борибай	өзен	р.	Шу ауд.
Апаной	Апаной	көл	оз.	Шу ауд.
Сасық	Сасық	көл	оз.	Шу ауд.
Саңғылбай	Санғылбай	көл	оз.	Шу ауд.
Бескатын	Бескатын	көл	оз.	Шу ауд.
Жалғыз	Жалғыз	көл	оз.	Шу ауд.
Көлқұдық	Колькудык	көл	оз.	Шу ауд.
Қарақұдық	Каракудык	көл	оз.	Шу ауд.
Көкөзек	Кокозек	көл	оз.	Шу ауд.
Телеужанкөл	Телеужанколь	құдық	оз.	Шу ауд.
Шенгелді	Шенгельды	құдық	к.	Шу ауд.
Қосқұдық	Коскудык	құдық	к.	Шу ауд.
Жайдақ	Жайдақ	құдық	к.	Шу ауд.
Ақмерген	Акмерген	құдық	к.	Шу ауд.
Майқұдық	Майкудык	құдық	к.	Шу ауд.
Жауырболған	Жауырболған	құдық	к.	Шу ауд.
Төбеқазған	Тобеказған	құдық	к.	Шу ауд.
Молдақазған	Молдаказған	құдық	к.	Шу ауд.
Аққан	Акқан	құдық	к.	Шу ауд.
Тұрлымбет	Турлымбет	құдық	к.	Шу ауд.
Қамысты	Камысты	құдық	к.	Шу ауд.
Өрікті	Ориқты	құдық	к.	Шу ауд.
Қожабай	Кожабай	құдық	к.	Шу ауд.
Жантақты	Жантақты	құдық	к.	Шу ауд.
Бетқарақұм	Беткаракум	құдық	к.	Шу ауд.
Аққайнар	Акқайнар	құдық	к.	Шу ауд.

Алтын	Алтын	бұлақ	род.	Шу ауд.
Жылқықұдық	Жылқықудык	бұлақ	род.	Шу ауд.
Түлебайтоспа	Тулбайтоспа	бұлақ	род.	Шу ауд.
Тесік	Тесик	бұлақ	род.	Шу ауд.
Ақтасты	Актасты	бұлақ	род.	Шу ауд.
Кемпір	Кемпир	бұлақ	род.	Шу ауд.
Мұнайтпас	Мунайтпас	бұлақ	род.	Шу ауд.
Апанқұдық	Апанкудык	бұлақ	род.	Шу ауд.
Тіләш	Тилеш	бұлақ	род.	Шу ауд.
Тана	Тана	бұлақ	род.	Шу ауд.
Ақтөбеқайнар	Актобеқайнар	бұлақ	род.	Шу ауд.
Көпқұдық	Копкудык	құрғақ құдық	сух. к.	Шу ауд.
Жыңғылқұдық	Жынғылкудык	құрғақ құдық	сух. к.	Шу ауд.
Жуантөбе	Жуантобе	құрғақ құдық	сух. к.	Шу ауд.
Құмөзексай	Кумозексай	құрғақ құдық	сух. р.	Шу ауд.
Құмөзек	Кумозек	құрғақ құдық	сух. р.	Шу ауд.
Көкпекті	Кокпекты	тұзды құдық	сол. к.	Шу ауд.
Тұрғын	Тургын	тұзды құдық	сол. к.	Шу ауд.
Үшата	Ушата	арық	ар.	Шу ауд.
Масақ	Масак	арық	ар.	Шу ауд.
Майлы	Майлы	арық	ар.	Шу ауд.
Жаңа Қарабас	Жана Карабас	арық	ар.	Шу ауд.
Ақарық	Акарык	арық	ар.	Шу ауд.
Көкөзек	Кокозек	арық	ар.	Шу ауд.
Ақтөбе	Актобе	канал	кан.	Шу ауд.
Левобережный	Левобережный	канал	кан.	Шу ауд.
Бимәмбет	Бимамбет	канал	кан.	Шу ауд.
Далақайнар	Далақайнар	канал	кан.	Шу ауд.
Тайлақ	Тайлак	канал	кан.	Шу ауд.
Андреева	Андреева	канал	кан.	Шу ауд.

Қарауылтөбе	Карауылтобе	канал	кан.	Шу ауд.
Ақтоған	Актоган	канал	кан.	Шу ауд.
Бетонный	Бетонный	канал	кан.	Шу ауд.
Ақшатоған	Акшатоган	канал	кан.	Шу ауд.
Новотроицкий	Новотроицкий	канал	кан.	Шу ауд.
Красная Весна	Красная Весна	канал	кан.	Шу ауд.
Георгиевский	Георгиевский	канал	кан.	Шу ауд.
Сіргебай	Сиргебай	өзек	лощ.	Шу ауд.
Қарғалы	Каргалы	өзек	лощ.	Шу ауд.
Тасөткел	Тасоткель	бөген	вдхр.	Шу ауд.
Ақсу	Аксу	бөген	вдхр.	Шу ауд.
Көкөзек	Кокозек	тармақ	прот.	Шу ауд.
Қаракыршын	Каракыршын	тармақ	прот.	Шу ауд.

Оронимдердің қазақша атауы	Оронимдердің орысша атауы	Ороним түрлері (қазақ)	Ороним түрлері (орысша)	Аудан
Досысмайыл	Досысмайыл	тау	г.	Шу ауд.
Дегерес	Дегерес	тау	г.	Шу ауд.
Боздонғал	Боздонгал	тау	г.	Шу ауд.
Еспе	Еспе	тау	г.	Шу ауд.
Қызылсай	Кызылсай	тау	г.	Шу ауд.
Әденсу	Аденсу	тау	г.	Шу ауд.
Ақшоқы	Акшоқы	тау	г.	Шу ауд.
Көкшоқы	Кокшоқы	тау	г.	Шу ауд.
Нарқызыл	Наркызыл	тау	г.	Шу ауд.
Ақбастау	Акбастау	тау	г.	Шу ауд.
Белгібай	Бельгибай	тау	г.	Шу ауд.
Үштаспа	Уштаспа	тау	г.	Шу ауд.
Қызылшоқы	Кызылшоқы	тау	г.	Шу ауд.
Бозоба	Бозоба	тау	г.	Шу ауд.
Қаратаспа	Каратаспа	тау	г.	Шу ауд.
Ысқақсай	Ыскаксай	тау	г.	Шу ауд.
Шатыртөбе	Шатыртөбе	тау	г.	Шу ауд.
Қызылбастау	Кызылбастау	тау	г.	Шу ауд.
Қостөбе	Костөбе	тау	г.	Шу, Қордай ауд.
Қаратау	Каратау	тау	г.	Шу ауд.
Сынтас	Сынтас	төбешік	буг.	Шу ауд.
Киелі Қаратау	Киели Каратау	таулар	горы	Шу ауд.
Сұнқар	Сункар	таулар	горы	Шу ауд.
Жыңғылды	Жынгылды	таулар	горы	Шу ауд.
Тесік	Тесик	таулар	горы	Шу ауд.
Дермене	Дермене	таулар	горы	Шу ауд.
Шоқпар	Шокпар	таулар	горы	Шу ауд.

Көкбастау	Кокбастау	таулар	горы	Шу ауд.
Бекбау	Бекбау	таулар	горы	Шу ауд.
Аламан	Аламан	таулар	горы	Шу ауд.
Әулиеқора	Аулиеқора	таулар	горы	Шу ауд.
Қыстау Тауыпалды	Кыстау Тауыпалды	жырасай	лог	Шу ауд.
Әшімбай	Ашимбай	жырасай	лог	Шу ауд.
Үштөбе	Уштобе	жырасай	лог	Шу ауд.
Шөлқора	Шольқора	жырасай	лог	Шу ауд.
Құршансай	Куршансай	жырасай	лог	Шу ауд.
Сарыбұлақ	Сарыбулак	таулар	горы	Шу ауд.
Шұбыр	Шубыр	таулар	горы	Шу ауд.

ШУ АУДАНЫ

(Шу) – Жамбыл облысының оңтүстік-шығысында орналасқан әкімшілік бөлік. 1931 жылы құрылған. Мойынқұм, Қордай, Меркі, Рысқұлов аудандарымен және Қырғызстан Республикасымен шекаралас жатыр. Жер аумағы 12, 0 мың км². Халқы 95 093 адам. Аудан аумағындағы 35 елді мекен 1 қалалық әкімдікке, 1 кенттік және 17 ауылдық округке біріктірілген. Аудан орталығы – Төле би ауылы.

Тарихсыз ел болмайды. Ал, Шу жерінің тарихына зер салсақ ол ертеден басталатынын тарихшы ғалымдарымыз айтуда. Алайда осы өңірдің тарихы толық зерттеліп біткен жоқ. Шу өңірінің тарихы толық зерттеліп біткен жоқ. Шу өңірінің тарихы 4-5 мың жылдан асатынын көрсетеді. Шұрайлы Шу жері туралы Шу өзенінің жиегіне табан тірегенде Асан Қайғы баба:

Мына шіркіннің екі жағы борбас екен, баланың іші қуырылмайтұғын, пышағы қыннан суырылмайтын, еркегі ат болатұғын, ұрғашысы хат болатұғын жер екен, – депті.

Аудан аумағындағы Түрік қағанатының өркениеті мен мәдениетінің орталығы болған – Баласағұн қаласында жүз мыңдаған халық тұрған деген дерек бар. Осы қалада өмір сүрген ғұлама ғалым Жүсіп Хас Хажиб Баласағұн әлемге әйгілі «Құтты білік» шығармасын жазған.

Баласағұн ғана емес, мәдениеті, өркениеті гүлденіп дамыған Отырар, Тараз, Баб Ата, Иассы, Сауран, Құлан, Меркі, т.б. қалалардың да қасіретті де қатыгез бүлікшілікке ұшырағаны тарихи ащы шындық.

Тарих доңғалағы бір орында тұрып қалмайды. Әрдайым алға жылжып отырады. Осындай аумалы-төкпелі, аласапыран кезеңдердің бірінде Керей мен Жәнібек сұлтандар тоз-тозы шыққан халықты ұйымдастырып, 1457 жылдың күзінде Шу өңіріне көшіп келіп, Қазақ хандығының іргетасын қалап, көп ұзамай Хантауының Сұңқар шыңына ту тігіліп, 1458 жылы көктемде Керейді ақ киізбен көтеріп, хан етіп сайлады.

XVII ғасырдың 20-жылдарына дейін Шу елі – өзенінің сол жағындағы қазіргі Жидебай, Төле би, Еңбек, Мойынқұм ауылдары негізіндегі байырғы тұрғындары Аша болысы билік етіп, Сырдария губерниясының Әулие-Ата уезіне бағынды.

Шу

(Шу) – қала, темір жол стансасы, Шу қаласы, аудан орталығы – Төле би ауылынан оңтүстікке қарай 8 км, облыс орталығы – Тараз қаласынан солтүстік-шығысқа қарай 225 км жерде, Шу өзенінің сол жағын ала орналасқан. Іргесі 1928 ж. Түркістан-Сібір темір жол салуға байланысты қаланды. 1937 ж. дейін ауыл, 1937 жылдан кент болды. Шу қаласы Мойынты-Шу темір жолы қосылғаннан кейін шұғыл дами бастады. 1960

жылдан аудандық, 1965 жылдан облыстық бағыныстағы қала. Қалада 1997 ж. дейін жөндеу-механика, темір-бетон, қант, сүт зауыттары, автокөлік және құрылыс орындары, баспахана, ауыл шаруашылығы техникасының бірлестіктері болды. Қазір олардың басым көпшілігінің атауы мен құзырлары өзгеріп, экономиканың әр түрлі бағытындағы кәсіпорындар мен мекемелерге айналды. Ірілері: Шу тепловоз жөндеу зауыты, Шу механикалық жөндеу зауыты, «Шу астық тарату базасы» АҚ, «Шатыркөл» мыс кен орны АҚ, «Қызыл бидай» АҚ, «Шу астық қабылдау қоймасы» АҚ, «Шу авто-көлік кәсіпорны» АҚ, «Шу жолаушы автокөлік кәсіпорны» АҚ, «Қазақ зағиптар қоғамының оқу-өндірістік кәсіпорны» ЖШС, т.б. кәсіпорындар мен мекемелер жұмыс істейді. Мәдени-ағарту орындарынан 10 жалпы білім беретін, 1 кәсіптік мектеп, 2 колледж, 6 кітапхана, 1 мәдениет үйі, 2 стадион, мешіттер, т.б. мекемелер бар. Денсаулық сақтау орындарынан 1 орталық қалалық аурухана, аумақтық емхана, тубдиспансер, отбасылық-дәрігерлік амбулатория, фельдшер-акушерлік пункт және тіс емханасы ел денсаулығына қызмет етеді.

Шу өңірі тарихи-археологиялық мұралар мен ескерткіштерге бай. Біздің заманымыздың басындағы қорғандар мен зираттар тобы, ортағасырлық Қорғаншы, Ақсутөбе, Қосқұдық, Сарғау, Тастұмсық сияқты ежелгі қалалар орны, Шатыркөл және Үңгірлі мыс кен орындары, төменгі Теректі жартастарындағы бейнелер, Тастұмсық, Қарауыл төбесі, Қасымбек, Қырықкүй, т.б. археологиялық және мәдени кешендер мен ескерткіштер көптеп кездеседі. Батысын Мойынқұм алқабының құмды-қырқалы төбелері, шығысын Кіндіктас сілемінің батыс бөлігі, орталық және солтүстік бөлігін Шу-Іле тауларының Айтау, Хантау, Аңырақай таулары, қиыр солтүстігін Жусандала үстірті даласы алып жатыр. Жер қойнауынан мыс рудалары (Шатыркөл кен орны) мен құрылыс материалдары барланған.

Ақсу

(Ақсу) – а. о. Шу ауданы.

(Ақсу) – а. Шу ауданы.

Бұл тектес атаулар республикамыздың бірнеше облыстарында кездеседі. Атаудың бірінші сыңарындағы *ақ* сөзі ағу етістігінің *ақ* деген бұйрық рай түрі. Ақсу «ағынды су» деген мағынаға ие болумен қатар судың тау басынан төмен қарай ағумен орай судың ақ боз ала боп аққан түсіне де байланысты екені байқалады. Қ. С. Э., 1-том, 217-бет, 1973.

Ақтасты

(Ақтасты) – а. Шу ауданы,

(Ақтасты) – а. Жуалы ауданы.

Ақ (сын есім) + тасты (туынды сын есім) сөздерінен бірігуінен жасалған атау. Мағынасы «бұл маңда ақ тастың көп екенін» білдіреді.

Ақтөбе

(Ақтөбе) – а. Шу ауданы,
 (Ақтөбе) – а. Байзақ ауданы,
 (Ақтөбе) – а. о. Жуалы ауданы,
 (Ақтөбе) – а. Жуалы ауданы,
 (Ақтөбе) – а. Талас ауданы,
 (Ақтөбе) – а. о. Шу ауданы,

Ақ (сын есім) + төбе (зат есім) сөздерінің бірігуінен жасалған атау. Мағынасы: «төбе тасының немесе топырағының ағарып жататын көрінісін» білдіреді.

Жамбыл облысының Шу ауданындағы поселке, «Ақтөбе» колхозының орталығы. Аудан орталығы Төле би а-сының солтүстігіне 25 км. жақын т. ж. ст-сы – Шу (45 км). Шаруашылығының басты салалары қой өсіру, қант қызылшасын егу. Халқы 2, 5 мыңдай (1970). Ақтөбеде орта мектеп, клуб, кітапхана, дәрігерлік пункт бар.

Алға

(Алға) – а. о. Шу ауданы,
 (Алға) – а. Шу ауданы.

Алға (үстеу) сөзінен жасалған атау. Мағынасы: «ілгері бас, жігерлене еңбек ет» дегенді білдіреді.

(Алға) – а. о. Қордай ауданы.

Алға ауылдық округы ауыл тұрғындарының ұсынысына орай 1993 жылы 1 қазанда №111 облыс әкімінің шешімімен *Ногайбай* ауылдық округы болып өзгерген. Мағынасы жоғарыдай айтылғандай.

Балуан Шолақ

(Балуан Шолақ) – а. о. Шу ауданы,
 (Балуан Шолақ) – а. Шу ауданы.

Қазақтың атақты балуаны, композиторы, ақыны Балуан Шолақтың құрметіне қойылған.

Балуан Шолақ Баймырзаұлы – (1864-1916) қазақтың халық композиторы, ат ойынының түрлі тәсілін меңгерген өнерпазы, күш өнерін көрсеткен спортшысы, жауырыны жерге тимеген балуаны. Оның есімін де халық балуандық өнеріне сүйсінген халық еркелетіп, жас күнінде саусағын үсітіп алуына байланысты «Балуан Шолақ» деп атаған. Әйтпесе оның азан шақырылып қойылған шын аты – Нұрмағанбет. Шыққан тегі – Ұлы жүздің Дулат тайпасының сәмбет руынан. Бірақ аталары ерте кезде Сарыарқаға қоныс аударғандықтан, оның бар өмірі Көкшетау өңірінде, атығай, қарауыл руларының арасында өткен.

Балуанның әкесі Баймырза танымал ағаш шебері, ал шешесі Қалампыр қарулы кісі болған. «Алып анадан» деген ғой. Балуан Шолақ та осы анасына тартып, теңдессіз алып күштің иесі болған. Ол шығарған «Көкшетау», «Желдірме», «Декілдек», «Қос перне», «Құлан кісінес», «Ғалия» әндері Арқа өңіріне кеңінен тарап, көпшіліктің сүйіп тындар әніне айналады.

Сан өнерімен халқын риза етіп, Сарыарқасын сазды әуенімен тербеткен, заманының айтушы сал-серісінің бірі болған Балуан Шолақ Баймырзаұлы 1916 жылы өзі туып өскен Өзектісайда қайтыс болады.

Бәйдібек

(Байдибек) – а. Шу ауданы.

Ауыл тұрғындарының ұсынысына орай, ҚР Үкіметінің Мемлекеттік ономастика комиссиясының 05.09.1997 ж. ұйғарымымен *Киров ауылының* аты өзгертіліп, атақты би, батыр Қарашаұлы Бәйдібектің есімін мәңгі есте қалдыру мақсатында *Бәйдібек ауылы* болып аталды.

Қарашаұлы Бәйдібек (VI ғ.) – Жетісу алабындағы көшпелі тайпалар көсемі. Ақыл-парасатымен, ерлік істерімен елге ұйытқы болған тарихи тұлға, Ұлы жүздің үйсін бірлестігінің құрамындағы Албан, Суан, Дулат, Сарыүйсін, Шапырашты, Ысты, Ошақты тайпалары Бәйдібекті өздерінің түп атасы деп біледі.

Бәйдібек үш некелі болыпты. Бірінші әйелі – сары бәйбішеден Байтоқты есімді бала туып, одан Түргеш (сарыүйсін) өрбіген. Екінші әйелі Зеріптен Жалмамбет туады. Одан – Шапырашты, Ошақты, Ысты өрбіген. Үшінші әйелі – ісі қазаққа мәшһүр болған әулие Домалақ ана. Бұл кісінің нағыз есімі Нұрила. Домалақ анадан Тілеуберді туады. Тілеуберді ел аузында Жарықшақ (Жарықбас) атанып кеткен. Жарықшақтан – Албан, Суан, Дулат өрбиді.

Бұл аталардың бәрі де іргелі ру-тайпаларға ұласып, қазақ халқының ел болып ұйысуына тікелей араласқан.

Бәйдібектің сары бәйбішеден туған Байтоқтыдан басқа алты бірдей ұлы соғыста қаза тауып, Қаратаудың шығысындағы Қошқарата өзенінің бойына жерленген. Күні бүгінге дейін бұл жер «Алты сары бас» деп аталады.

Бәйдібектің өзінің сүйегі Балабөген өзенінің жағасына жерленген. Басына көрнекті кесене тұрғызылған. Қазір Оңтүстік Қазақстан облысындағы бір аудан Бәйдібек есімімен аталады.

Бірлік

(Бирлик) – кент әкімі. Шу ауданы,
 (Бирлик) – а. о. Мойынқұм ауданы,
 (Бирлик) – а. Мойынқұм ауданы.

«Бірлікте, ынтымақтастықта болайық» және халықтың «Бірлік бар жерде, тірлік бар» деген мәтеліне сай мағынаны білдіреді.

Бірлікүстем

(Бирликустем) – а. о. Шу ауданы,
 (Бирликустем) – а. Шу ауданы.

Бірлік (зат есім) + үстем (мағынасына қарай контексте бірде сын есім, бірде үстеуге жататын сөз) сөздерінің бірігуінен жасалған атау. Мағынасы: «біздің ұжымда бірлік үстемдік етсін» дегенді білдіреді.

Далақайнар

(Далақайнар) – а. о. Шу ауданы,

(Далақайнар) – а. Шу ауданы.

Қайнар бастаулар, тегінде, тау етектерінде, тау қойнауларында болады. Бұл атаудың далада да жер қойнауынан қайнап шығып жатқан қайнардың болуымен байланысты аталғаны байқалады.

Еңбекші

(Еңбекші) – а. Т. Рысқұлов ауданы,

(Еңбекші) – а. Шу ауданы.

Еңбекшіл, еңбек сүйгіш қалың бұқараның құрметіне қойылған атау.

Еспе

(Еспе) – а. Шу ауданы.

Республикада көптеген елді мекен аттары ретінде кездеседі. Еспе сөзі «ақпа, сусымалы, борпылдақ құм». Ақтөбе обл. Ойыл ауданда еспе деп «Майық құтықты» айтса, Орталық Қазақстанда еспе деп «Көктемде тасығанда арнасын қатты орып, жайылып кететін дала өзенін» айтады. Сондай-ақ «Еспе құм» деген атау да кездеседі.

Еспе – көптеген елді мекен аттары. *Еспе* көбіне құмдауыт немесе сор топырақты аудандарға тән атаулар. Жалпы еспе сөзі (сын) «ақпа, сусымалы, борпылдақ мәндеріндегі құмның, қардың (кейде құбылмалы желдің) сипатын көрсетеді. Еспе атауы қаз. *есту* етістігінен – «ес» етістігінің қимыл тұлғасы. «Еспе құмның суы жарқын». Түркі халықтары тілдерінде бұл термин ертеден бар сияқты. (Қойшыбаев. 1983., 99-бет).

Жайсан

(Жайсан) – а. Шу ауданы.

Сын есімнен жасалған атау. Мағынасы: «жақсы, құтты (жер)» дегенді білдіреді.

Жиенбет

(Жиенбет) – а. Шу ауданы.

Халық ақыны Жиенбеттің құрметіне қойылған ауыл аты.

Көктөбе

(Көктөбе) – а. Қордай ауданы,

(Көктөбе) – а. Шу ауданы.

Көк (сын есім) + төбе (зат есім) сөздерінің бірігуінен жасалған атау. Мағынасы: төбенің тасы, өсімдік көк немесе «биік төбе» екенін білдіреді.

Қонаев ауылы

(Қонаев ауылы акими) – а. о. Шу ауданы.

(Қонаев) – а. Шу ауданы.

ҚР Үкіметінің жанындағы Мемлекеттік ономастика комиссиясының 14. 07. 2000 ж. Ұйғарымен Ленин ауылының аты өзгертіліп, ірі мемлекет қайраткері, үш мәртебе Социалистік Еңбек Ері, қазақ халқының даңқты перзенті Д.А. Қонаевтың есімін мәңгі есте қалдыру мақсатында Д.А. Қонаев ауылы болып аталды.

Қонаев Дінмұхамед Ахметұлы (1912-1993) – аса көрнекті мемлекет және қоғам қайраткері, үш мәрте Социалистік Еңбек Ері, Қазақ КСР Ғылым академиясының академигі, техника ғылымдарының докторы, КСРО, шет ел ордендері мен медальдарының иегері. Верный (Қазіргі Алматы) қаласында, қызметкердің отбасында өмірге келген. Орта мектепті бітіргеннен кейін, Қазақстан өлкелік комсомол комитеті оны Москваның Түсті металлургия институтына оқуға жібереді. Институтын бітіріп, тау-кен инженері мамандығын алған Д. Қонаев Балқаш мыс қорыту комбинатының Қоңырат руднигіне жұмысқа орналасып, онда бұрғылау станогінің машинисі, цех бастығы, рудниктің бас инженері және оның директоры болып істейді. 1942-1952 ж. Қазақ КСР Министрлер Кеңесінің төрағасының орынбасары болып қызмет етті. 1955-1960 және 1962-1964 ж. Қазақ КСР министрлер Кеңесінің төрағасы, 1960-1962 және 1964-1984 ж. Қазақстан Коммунистік партиясының Орталық комитетінің бірінші хатшысы болды. 1956 ж. бастап СОКП Орталық комитетінің мүшесі. Партияның XXIII съезінде ол СОКП Орталық Комитетінің Саяси бюросының мүшесіне кандидат, ал XXIV съезінде мүше болып сайланды. КСРО Жоғарғы Кеңесі Президумының және Қазақ КСР Жоғарғы Кеңесі Президумының мүшесі болды. 1993 ж. тамыздың 22-сінде 8-жасқа қараған шағында дүние салды.

Құлақшын

(Құлақшын) – а. Шу ауданы.

Қысты күні киетін жылы бас киім құлақшынға байланысты қойылса керек.

Құмөзек

(Қумөзек) – а. Мойынқұм ауданы.

(Қумөзек) – а. Шу ауданы.

Бұл атаудың мағынасы: «Жағалауы не болмаса табаны майда құм, қайраң болып келгендіктен аталса керек».

Сауытбек

(Сауытбек) – а. Шу ауданы.

ҚР Жоғарғы Кеңесі Төралқасының 19.03.1992 ж. №1265-ХІІ қаулысы бойынша Жаңа тұрмыс ауылының аты өзгертіліп, белгілі ақын Сауытбек есімін мәңгі есте қалдыру мақсатында Сауытбек ауылы болып аталды.

Жаңажол

(Жаңажол) – Шу ауданындағы ауыл.

Ескішу ауылдық әкімшілік округіне қарайды. Аудан орталығы – Төле би ауылынан оңтүстікке қарай 25 км жерде, Шу өз. аңғарының бетеге, жусан, селеу, сексеуіл шоқтары өскен сұр топырақты қуаң агро-климатты белдемінде орналасқан. Іргесі 1974 ж. «Жаңа жол» қызылша өсіретін кеншарының орталығы ретінде қаланған. Оның негізінде 1997 жылдан бірнеше шаруа қожалығы жұмыс істейді. Орта мектеп, дәрігерлік амбулатория бар.

Көкқайнар

(Кокқайнар) – Шу ауданындағы ауыл.

Көкқайнар ауылдық әкімшілік округінің орталығы. Аудан орталығы Төле би кентінен оңтүстік-шығысқа қарай 47 км жерде, Шу өзенінің Тасөткел бөгеніне құяр тұсында, бұта аралас әр түрлі шөптесін өскен шөлді белдемінде орналасқан. Тұрғыны 4, 3 мың адам. Іргесі 1950 ж. Жданов атындағы қой шаруашылығымен айналысатын ұжымшардың негізінде қаланған. Көкқайнарда екі орта мектеп, клуб, кітапхана, музей, дүкен, фельдшер-акушерлік пункт, дүкен және т.б. мекемелер бар.

Көктөбе

(Коктобе) – Шу ауданындағы ауыл, Жаңақоға ауылдық әкімшілік округінің құрамында. Аудан орталығы Төле би ауылынан солтүстік-шығысқа қарай 4 км жерде, Шу өзенінің оң жағалауында, бетеге, боз, жусан, бұта аралас шалғынды сұр, сортаңды сұр топырақты шөлейт белдемде орналасқан. Іргесі 1970 ж. Жамбыл атындағы қызыл мия өсіру кеңшары ретінде қаланған. Оның негізінде 1997 жылдан Көктөбеде 123 шаруа қожалығы, 1 өндірістік кооператив ұйымдасты. Ауылда 2 орта мектеп, клуб, кітапхана, фельдшерлік-акушерлік пункт, т.б. мекемелер бар.

Мойынкүм

(Мойынкүм) – Шу ауданындағы ауыл.

Қорағаты ауылдық әкімшілік округінің орталығы. Аудан орталығы Төле би ауылынан солтүстік-батысқа қарай 15 км жерде, Шу өзенінің сол аңғарында, бұта аралас сирек тоғай өскен шалғынды, сұр топырақты шөлді белдемде орналасқан. Тұрғыны 2, 0 мың адам. 1965-1997 жылдары қызылша өсіретін «Дружба» кеңшарының орталығы болып келді. Оның негізінде Мойынкүмда 1997 жылдан шаруа қожалықтары құрылды. Ауылда орта мектеп, клуб, кітапхана, фельдшер-акушерлік пункт, т.б. мекемелер бар.

Оразалы батыр ауылы

(Оразалы батыр) – Шу ауданындағы ауыл, Ақсу ауылдық әкімшілік округінің құрамында. Аудан орталығы Төле би ауылынан оңтүстік-шығысқа қарай 63 км жерде, Шу өзенінің сол аңғарындағы бұта аралас сирек тоғай

өскен шалғынды сұр топырақты шөлді белдемде орналасқан. Тұрғыны 1, 1 мың адам. Ауыл 1950-1997 ж. Жданов атындағы қой өсіретін ұжымшардың бөлімшесі болып келді. Оның негізінде Оразалы батыр ауылында шаруа қожалықтары құрылды. Орта мектеп, клуб, кітапхана, фельдшер-акушерлік пункт, т.б. мекемелер бар.

Шокпар

(Шокпар) – Шу ауданындағы ауыл, темір жол стансасы, ауылдық әкімшілік округі орталығы. Аудан орталығы Төле би ауылынан шығысқа қарай 63 км жерде, Қона өзенінің жағалауында, сұр жусан, баялыш, күйреуік, т.б. эфемерлі өсімдіктер өскен сұр, шалғынды сұр топырақты шөлді белдемде орналасқан. Тұрғыны 1, 3 мың адамнан аса. Ауыл 1954-1997 ж. қой өсіретін өзімен аттас кеңшардың орталығы болып келді. Оның негізінде 1997 жылдан Шокпарда ЖШС және бірнеше шаруа қожалықтары құрылды. Ауылда орта мектеп, клуб, кітапхана бар.

Ескішу

(Ескишу) – а. о. Шу ауданы. Ескі (сын есім) + шу (зат есім) сөздерінің қосылуынан жасалған атау. Атаудың бірінші сыңары ескі – «көне», «бұрынғы», екінші сыңары Шу (өзен аты) көне түркі тілдерінде «су, өзен» деген мағынаны білдірген. Сонымен елді мекен аты Шу өзенінің атынан қойылған.

Зверохозяйство

(Зверохозяйство) – е. м., Шу ауданы. Орысша зверь (аң) – хозяйство (шаруашылық) деген сөздердің бірігуінен жасалған атау. Мағынасы: «аң шаруашылығымен шұғылданатын бірлестік» дегенді білдіреді.

Белбасар

(Белбасар) – е. м. Шу ауданы. Бел (зат есім) + басар (етістіктің есімше тұлғасы). Бұның топонимдік мәні «белді, кезенді өтер жерде. Осы жерде ауыл қоныстанған» дегенді білдіруі мүмкін.

Алаайғыр

(Алаайғыр) – е. м., Шу ауданы. Бұл атаудың мағынасын «ұлы айрық» деп түсіндіру бар (Қойшыбаев, 1985, 40). Бірақ республиканың басқа облыстарында Торыайғыр, Құлаайғыр деген жер, тау аттары бар. Соған қарағанда бұл атаулар осы түстес жылқыларға байланысты бір оқиғаға қойылуы мүмкін.

Жиделі стансасы

(Жидели) – Шу ауданындағы Жалғызжиде деген жерге жақын Жиделі стансасы бар. Бұл өткен ғасырдың 50-жылдары Мойынты-Шу темір жол құрылысы кезінде пайда болған станса, Шудан 35 шақырым жерде

орналасқан. Жиделіден оңтүстік-батыста Қарабарақ деген ойпатты жерге орналасқан. Қарабарақтың сабағы сексеуілге ұқсас. Кей кездері белуарға дейіп өседі. Қарабарақ кетпенмен шауып, көлікпен жеткізсең, өте қызуы мол отын. Ата-бабамыз жаққан отынды қазіргі ұрпақтың ішінде аға буын өкілдері пайдаланған екен. Шу ауданының аумағында қарабарақ көп өсетін жер болғандықтан Жамбыл облысының картасында да Қарабарақ деп көрсетілген.

Қорғаншы

(Қорғаншы) – көне қала орны. «Шу ауданында Төле би ауылынан солтүстік-шығысқа қарай 3 км қашықтықта орналасқан. Алғаш 1941 жылы Жамбыл археологиялық пунктінің экспедициясы (жетекші Г.И. Пацевич) зерттеу жұмысын жүргізген. Қорғаншының орнының аумағы төртбұрышты (80x130 м) болып келген, топырақ үйінділерімен айналдырыла қоршалған. Қоршаудың биіктігі 3-4 м, ені 12-15 м. Оның бойында 5 мұнараның орны сақталып қалған. Мұнараның диаметрі 20 м болған. Қорғаншының территориясында 3 су қоймасы болған. Бірінші және екінші су қоймасының тереңдігі 3 м, үшінші су қоймасының тереңдігі 20 м. Қорғаншы 10-12 ғасырларда гүлденіп, ірі сауда орталығы қызметін атқарған.

Навакет

(Навакет) – Шу өңіріндегі ерте ортағасырлық қала. Навакет туралы алғашқы мәлімет VII-VIII ғасырлардағы қытай және соғды жазбаларында кездеседі. Ол жазбаларда Навакетте батыс түрік қағанаты билеушісінің ордасы болғандығы жайлы айтылады. Парсы географтарының шығармаларында Навакетті түрік қағанының Ялан-шаһ лауазымын иемденген ағасы басқарғаны жөнінде және қаланың 20 мыңға жуық әскер шығара алатыны жайлы мәліметтер келтіреді. X ғасырларда жазылған «Худуд әл-Әламә» атты географиялық шығармаларда Навакет Урун-Арадж деген таудың маңында орналасқаны, бірақ оның қирап, қарақшылар тұрағына айналғаны туралы айтылады. Навакет қаласының орналасқан орны жайлы әлі күнге ғалымдар арасында нақтылы пікір жоқ. Дегенмен кейбір зерттеушілер Бішкек қаласынан шығысқа қарай 40 км қашықтықтағы Красноречка деп аталатын көне қала орнында Навакет болған деген пікір білдіреді.

Сарғау

(Сарғау) – көне қала орны. Шу ауданының Оразалы батыр ауылынан оңтүстік-шығысқа қарай 3 км қашықтықта орналасқан. 1986 жылы ҚазМУ (қазіргі әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті) археологиялық отряды (жетекшісі М. Елеуов) ашып, алғаш зерттеу жұмысын жүргізген. Қазіргі орны төрткүл түріндегі бұрыштары әлемнің төрт бұрышына қараған, көлемі 35x45 м тікбұрышты келген төбешік. Оның айналасында ені 6-7 м, биіктігі 1 м шамасында мұнара қалдықтары бар үйінді жал

орналасқан. Жинастырылған материалдар: сырланбаған құм, құмыра, көзе, тостаған, т.б. Зерттеу жұмыстары кезінде табылған заттар қалашық X-XII ғасырларда көркейгендігін айғақтайды. Оны мекендеген халық егін егіп, мал шаруашылығымен айналысқан.

Тастұмсық

(Тастұмсық) – көне қала орны. Шу ауданы Бәйдібек ауылынан оңтүстікке қарай 11 км қашықтықта, Тастұмсық қаласының орны.

Тасөткел су қоймасының оң жағалауында орналасқан. X - XII ғасырларда гүлденген қала ретінде танылған Тастұмсықтың қазіргі көрінісі биіктігі 1, 7-2 м болатын төбе тәріздес. 1980 ж. ҚазМУ (қазіргі әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті) археологиялық экспедициясының отряды (жетекшісі М. Елеуов) зерттеу барысында қамал қабырғасына, бірнеше ғимарат орнына қазба жұмыстарын жасады. Қазба барысында керамикалық ыдыстар табылды.

Шолтөбе

(Шолтөбе) – ерте ортағасырлық қоныс орны. Байзақ ауданы Ақшолок стансасының солтүстік-шығыс жағынан 12 км жерде, Қырғыз Алатауының етегінде орналасқан. 1963-1967 ж. Жетісу археологиялық экспедициясының отряды (жетек. М.С. Мерциев) тауып, қазба жұмыстарын жүргізген. Қоныстың аум. 80x100 м., биікт. 3 м. Қазба жұмыстары кезінде керамикадан жасалған бұйымдар көптеп табылған. Бұл жерден табылған дән үккіштер, тарының қалдықтары, шикі кірпіштер құрамындағы сабандар қонысты мекендегендердің шаруашылығында жер өңдеудің маңызды рөл атқарғандығын куәландырса, ал тастан және қыштан жасалған ұршық бастары тоқымашылық кәсібінің, қолдан жапсырылып жасалған қыш ыдыстарының көптігі қыш-құмыра өндірісінің дамығанын көрсетеді. Олардың жасалған мерзімі V-VIII ғасырларға сәйкес келеді.

Тарылған

(Тарылған) – өзен.

Шу алабында, Меркі, Шу аудандары жерімен ағады. Ұз. 42 км, су жиналатын алабы 185 км². Кіндіктас тауының оңтүстік-батыс беткейінен бастау алып, Шу өзеніне 10 км жетпей тартылып қалады. Жағасының бойы жарлы келген. Қар, жерасты суымен толығады. Көктемде деңгейі көтеріліп тасиды. Жаз айларында қарасуларға бөлініп қалады. Жағалауы шабындық, суаруға пайдаланылады.

Тасөткел бөгені

(Тасөткел) – Шу ауданының жерінде, Ақсу өзенінің Шуға құйылатын тұсында орналасқан. 1963 ж. іске қосылған. 1974 ж. қайта жөнделді. Ауданы 78 км², ұз. 18 км, енді жері 8,5 км, орташа тереңдігі 8,0 м, ең терең жері 31, 0 м. Шарасы толған кездегі мөлшері 620 млн м³. Су жиналатын

алабы 27 мың км². Бөген арқылы аудан шаруашылықтарының 42,1 мың га жері суарылады. Тасөткел бөгені Қазақстанның маңызды мелиорациялық құрылыстарының бірі.

Қопалысай

(Копалысай) – Шу ауданындағы құрғақ арна. Ұзындығы 90 км, су жиналатын алабы 1020 км². Қопалысай Шу-Іле жотасындағы Хантау тауының бұлақтарынан бастау алып, Аққолтық құдығының солтүстік-батысындағы (2 км жерде) құмға сіңіп тартылады. Арнада су көктемде 5 күндей ғана ағады. Өзен жағалауы жайылым.

Теректісай, Теректі

(Теректісай, Теректі) – Шу алабындағы өзен.

Шу ауданы аумағымен ағып өтеді. Ұз. 56 км. Су жиналатын алабының аумағы 651 км². Кіндіктас тауының батыс беткейінен басталып, Далақайнар ауылының солтүстік-шығысында 2,8 км жерде тартылып қалады. Аңғарының ені 500-800 м. Қар, жауын-шашын суымен толығады. Наурыз-сәуірде су деңгейі көтеріліп, кейде тасиды. Орташа жылдық су ағымы 0,17 м³/сек. Шаруашылыққа пайдалы.

Ойранды

(Ойранды) – Қорағаты алабындағы өзен. Қырғыз Алатауының солтүстік сілемдерінен бастау алып, Меркі, Шу аудандары аумағымен ағып, Қорағаты өзеніне оң жағынан құяды. Ұз. 100 км, су жиналатын алабы 640 км². Қар, мұздық, жаңбыр суымен толығады. Көктем айларында тасиды.

Үңгірлі

(Унгирли) – Шу алабындағы өзен.

Шу ауданы жерімен ағады. Ұз. 71 км, су жиналатын алабы 278 км². Кіндіктас жотасының батыс беткейіндегі бұлақтан басталып, Қонақбай ауылы тұсында тартылып қалады. Аңғары астау тәрізді, беткейі тік, арнасы тік жарлы, жайылмасы оң жаңалауында 50-100 м. Жауын-шашын суымен толығады. Орташа жылдық су өтімі 0,2 м³/с. Суы шаруашылық қажетіне пайдаланылады.

Шатыркөл

(Шатыркөл) – Шу алабындағы өзен. Шу ауданы жерімен ағады. Ұз. 57 км, су жиналатын алабы 233 км². Кіндіктас тауының батыс беткейіндегі бұлақтан басталып, Бірлік кентіне жетпей тартылып қалады. Аңғары астау тәрізді, беткейлері тік, арнасы бұралаң. Қар суымен, аздап жерасты суымен толығады. Наурыз-сәуір айларында суы мол, жазда иірімдерге бөлініп қалады. Сағасында жылдық орташа су ағымы 0,05 м³/с.

Ырғайты

(Ырғайты) – Шу алабындағы өзен. Қордай ауданы жерімен ағып өтеді. Ұз. 58 км, әрқайсысының ұзындығы 10-20 км болатын 41 жылға келіп құяды. Олардың жалпы ұзындығы 60 км-ге жуық. Ырғайты өзені Жетіжал жотасынан басталады. Қар, жауын-шашын, жерасты суымен толығады. Жоғарғы ағысындағы аңғары тар, жартасты. Ақтерек ауылы тұсында өзен суын шаруашылықтар егін суаруға бөліп әкетеді.

Тесік

(Тесік) – Жамбыл облысының Шу ауданындағы өзен. Іле алабында ұзындығы 83 км, су жиналатын алқабы 533 км². Айтау жотасындағы бұлақтан басталады, Қорғанқұмға жетпей тартылып қалады. Аңғары таулы, шоқылы өңірмен өтеді. Ені 150-200 м. Қар суымен қоректенеді. Жылдық орташа су шығыны 0,03 м³/сек.

Шу

(Шу) – Қырғызстан мен Қазақстан жеріндегі өзен. Ұзындығы 1186 км (Қазақстан аумағында 800 км), су жиналатын алабы 148000 км² (Қазақстан аумағында 62500 км²). Теріскей Алатау мен Қырғыз Алатауынан бастау алатын Жуанарық және Қошқар өзендерінің қосылған жерінен бастап Шу аталады. Ірілі-ұсақты 80 саласы бар, ірілері (Қазақстанда): Қорағаты, Меркі, Қарабалта, Ақсу, т.б. Теріскей Алатау мен Қырғыз жотасын кесіп өте бере Шу Жоғары Ортотоқой және төменгі Ортотоқой шатқалдарын қалыптастырған. Соңғысының тұсында Ортотоқой бөгені салынған. Төменде Шу Ыстықкөл қазаншұңқырына шығады. Шу мен Ыстықкөлдің суайрығы айқын емес. XX ғасырдың 50-жылдарында Шу суының бір бөлігі су тасу кезінде Көтемалды тармағы арқылы Ыстықкөлге құйылған. Қазіргі кезде көлмен байланысы жоқ. Қазаншұңқырдан шыға бере тағы да бірнеше тар шатқалдар арқылы өтетін аңғары Боом шатқалынан кейін біртіндеп кеңейеді, сағалық аңғары айқын байқалмайды. Қорағаты өзенінен кейінгі саласыз аумағында Шу Мойынқұм құмды алқабына шығады. Одан әрі бірнеше тармақтарға бөлініп, тартыла бастайды. Суы мол кезеңдерде Қаратаудың солтүстік сілемдері етегі мен Бетпақдаланың аралығындағы Ащысу ойысының көлдеріне жетеді. Арнасының ені орта ағысында 50–100 м, төменгі ағысында 40–60 м. Ертеде суы Сырдарияға құйған. Қар, жаңбыр, жерасты суларымен толығады. Қазақстан жерінде Тасөткел бөгені бар. Бойында егін суару мақсатында Шығыс және Батыс Үлкен Шу, Шу каналы, Сортөбе, Георгиевка, Атбашы, т.б. каналдар, шағын СЭС салынған. Жылдық ағынының 14,8%-ы көктемде, 58,3%-ы жаз-күз айларында, 26,9%-ы қыста байқалады. Шілде-тамыз айларында тасып, желтоқсан-наурызда қатады. Ағыны реттелетіндіктен су режимі табиғи қалпынан өзгеріп кеткен. Көпжылдық орташа су ағымы Амангелді ауылы тұсында 77 м³/с. Алабындағы 60 мың га-дан астам егістікті суаруға Шу өзен суының 55%-ы пайдаланылады.

Шу аңғары

(Шу) – Шу өзені бойындағы аңғар Боам шатқалының оңт. шығ. Мойынқұмға дейін созылып жатыр. Шу аңғары Қырғызстанның солтүстігінде орналасқан. Бұл аймақтың құрамына аңғардың оңтүстігін көмкеріп жатқан Сусамыр аңғары келіп тірелетін Қырғыз қыраты, сондай-ақ Шу өзенінің оң саласы Шоңкемін өзенінің аңғары кіреді. Шу өзені Шу аңғары аймағының солтүстіктегі табиғи шекарасын құрайды. Сонымен бірге бұл Қырғызстан мен Қазақстанның арасындағы шекара болып есептеледі. Шу аңғарының ландшафтылары бай әрі сан алуан. Аймақ кен байлықтарына бай емес. Полиметалл кендері, құрылыс материалдарының кен орындарымен ерекшеленеді. Негізінде, Шолпан ата шипажайы пайдаланатын ыстық қайнарлар және минералды бұлақтар бар. Шу аңғары республикадағы неғұрлым қолайлы көліктік-географиялық орынға ие, оның аумағы арқылы маңызды көліктік магистральдар Құланның (Қазақстан) Бішкекке одан әрі Балықшыға дейін темір жол және Тянь-Шань мен оңтүстік-батыс Қырғызстанның ішкі аудандарына дейін тармақталатын Ташкент-Бішкек-Алматы автожолының телімі өтеді.

Шу каналы

(Шу) – Жамбыл облысындағы шаруашылық жайылымдарды суландыруға және егін суаруға арналған канал. Шу өзені бойындағы Қазықты бөгенінен басталады, Мойынқұм, Бетпақдала өңіріне тартылған. Жалпы ұзындығы 82 км, канал ені 5-15 км, тереңдігі 36 м, орташа су шығыны 8 м³/сек, ең көбі 14 м³/сек, 4140 га жерді суарады, 200 мың га жерді суландырады.

Құрғақшолақ

(Құрғақшолақ) – Майжеген, Ақтасты – Шу (Жамбыл облысы) және Балқаш (Алматы) аудандары жерімен ағатын өзен. Ұзындығы 83 км, су жиналатын алабы 457 км². Құрғақшолақ Шу-Іле жотасындағы Алатау бұлақтарынан басталып, Серәлі бейітінің солтүстігінде 7 км жерде тартылып қалады. Өзен, қар, жаңбыр, жерасты суымен толығады. Арнасында көктемде ғана ағын болады. Алабы жайылым ретінде пайдаланылады.

Қайып-Қаратал

(Қайып-Қаратал) – Жамбыл облысындағы Шу-Талас алабындағы өзен. Ұзындығы 105 км, су жиналатын алқабы 2620 км². Өзеннің гидрологиялық элементтері зерттелмеген.

Қорағаты

(Қорағаты) – Жамбыл облысының Луговой, Меркі, Шу аудандарының жері арқылы ағатын өзен. Ұзындығы 172 км, су жиналатын алқабы 5840 км². Қорағаты Қырғыз Алатауының солтүстік беткейінен басталып, Кеңес ауылының тұсында Шу өзеніне құяды. Аңғары жоғарғы ағысында тар, шатқалды, жарлы келеді, төменгі жағында кең. Жауын-шашын,

мұздық суымен қоректенеді. Жылдық орташа су шығыны құяр сағасында 3,63 м/сек. Суын егін шаруашылығында пайдаланылады.

Шу-Іле таулары

(Шу-Іле) – Шу өзені мен Тауқұм аралығында қалыптасқан құрылым.

Іле Алатауы жотасының солтүстік-батыс сілемі, Шу және Күрті өзендері (аралығындағы тау бөктеріндегі өңірде, оңтүстік-і Қона жазығына (ойысына) тіреледі. Ұз. солтүстік-батыс бағытта 180 км, ені 60 км-дей, ең биік жері Айтау жүйесіндегі Аңырақай тауы (1183 м). Ш. -і. т. ертедегі тау жүйесінің, су, жел, т.б. табиғат әсерінен бұзылуынан, мүжілуінен, аласа тау, жеке шоқыларға айналған қыратты өңір. Аласа таулар көбіне бір-біріне жақын бір өңірді алып жатады, не таулы қырқаға айналады. Түленқара, Құлжабасы, Аңырақай, Алайғыр, Сұңқар таулары осындай таулы қырқалар. Аласа таулар мен таулы қырқалардан басқа төбесі күмбезделіп келген, биіктігі біркелкі шоқылар өте көп кездеседі. Бұл таулар мен шоқылар аралығын жазық, кең дала алып жатыр. Ш-і. т. өңірінің қысы суық, жазы ыстық, жылдық жауын-шашын мөлш. 200-400 мм. Қырат беткейлерінен басталатын Ащысу, Қоналысай, Тесік, Қақпақтас, т.б. кішкене өзендерде су көктемде қысқа мерзімде ғана болады да, кейін тартылып, арнасы құрғақ сай, тасты шатқалға айналады. Бұл құрғақ шөл аймақта шалғын шөп, көктемде сай-сала, жыра, ойпат жерлерде, тау бөктерінде шөлге төзімді жусан, бетеге, қараған, т.б. өсімдіктер өседі. Шөл, шөлейт жануарлары мекендейді.

Қырғыз Алатауы, Қырғыз жотасы

(Қырғыз Алатауы) – Қырғызстандағы таулы жота. Батыс бөлігі (Қазақстан жерінде). Ұзындығы 375 км. Батысында Жамбыл қаласы атырабынан басталып, шығысында Шу өзенінің аңғарындағы Боам шатқалына тіреледі. Жотаның биік жері шығысындағы Батыс Аламедин шыңы (4875 м). Қырғыз Алатауы метаморфты жыныстардан, шөгінділерден түзілген. Солтүстік беткейі оңтүстігіне қарағанда жатық, оңтүстігі Шу аңғарына ұласады. Беткейлерінде 2500 м биіктікке дейін дала өсімдігі, шырша, арша, одан жоғары жағында субальпі, альпі шалғындығы өседі. 3700 м биіктіктен әрі көпжылдық қар және мұздықтар жатады. Мұздықтарының ауданы 223 км². Жамбыл облысының кейбір өзендері басын осы жотадан алады. Қырғыз Алатауының беткейлері көршілес Қазақстан мен Қырғызстан шаруашылықтарының мал жайылымы.

Жайсаң каналы

(Жайсаң) – ауыл шаруашылық жерлерін суландыру мақсатында қазылған. Алға ауылдық округінің территориясында.

Күйген каналы

(Күйген) – Жасан, Алға ауылдарының үстімен өтеді. Ұзындығы 18 шақырым. 1930-1935 жылдары ауылшаруашылық жерлерін суландыру мақсатында қолмен қазылған. Алға ауылдық округінің аумағында жатыр.

Луговой каналы

(Луговой) – ұзындығы 10 шақырым. Ауыл шаруашылық жерлерін суландыру мақсатында 1964-1965 жылдары қазылған.

Масақ-Ақтөбе каналы

(Масақ-Ақтөбе) – Қорағаты өзенінен бастау алады. Ақтөбе ауылдық округіне қарасты нысан. Ауылдағы жерлерді суландыру мақсатында қазылған. Масақ-Күнту руының бір тармағы осылай аталады. Ақтөбе – жердің аты. Жер аппақ болып ағарып жатады. Осы екеуінің қосындысынан канал аты пайда болған.

Ақсу өзені

(Ақсу) – өзеннің ұзындығы 155 шақырым. Қырғыз Алатауының солтүстік беткейінен бастау алып, Тасөткел су қоймасына құяды.

Бесторсық тоғаны

(Бесторсық) – Сарғау өзенінен бөлініп шығады. Бесторсық атаның балаларының жасаған тоғаны болғандықтан сол атаның атымен аталады.

Қарабалты өзені

(Қарабалты) – Қырғыз Алатауынан бастау алады. Ауылдың оңтүстік батысынан өтіп, Жетіжар деген жерде қосылады. Ақсу өзеніне құятын сала қырғыз халқының батыры Қарабалты атын иеленген.

Оразалы тоғаны

(Оразалы) – тоған Ақсу өзенінен бөлініп шыққан, ауылдың шығыс бөлігінде орналасқан. Оразалы батыр ертеректе елді ұйымдастырып, егіндік жерлерді суғару мақсатында осы тоғанды қаздырған.

Көкөзек өзені

(Кокозек) – Балуан Шолақ және Жаңа қоғам ауылдық округтерінің түйіскен жеріндегі өзекті бойлай ағып жатқан кішігірім өзен. Түбінің көк батпақ болуынан Көкөзек аталып кеткен.

Тоғызқайнар өзені

(Тоғызқайнар) – Балуан Шолақ ауылдық округінің Далақайнар бөлімшесінің аймағында. Бастауын осы жердегі Тоғызқайнардан алады. Өзен аты осыдан шыққан.

Тасөткел күре каналы

(Тасөткел күре) – Тасөткел су қоймасынан басталады. Мойынқұм, Шу аудандарының ауыл шаруашылық жерлерін суландыру мақсатында қазылған.

Алтай өзені

(Алтай) – Шоқпар ауылының маңайында. Өзен аты сиқым руының Ақылбек атасынан шыққан Алтай атты байдың атымен аталған.

Алпысбай өзені

(Алпысбай) – Үш Кербұлақ тауынан бастау алады. Сиқымның Барлыбай әулетінен шыққан Алпысбай атты кісінің есімімен аталады.

Отыз үй өзені

(Отыз үй) – Үш Кербұлақ тауының біреуінен бастау алады. Өзен бойында 30 үйден тұратын сиқым руының Бөкей атасынан тарайтын ауыл отырған. Осыдан өзен аты шыққан.

Теріскей өзені

(Теріскей) – таудың солтүстік бетінен, яғни теріскей бетімен ағып жатыр. Осыған байланысты теріс ағып жатыр деп Теріскей атаған.

Тасөткел су бөгеті

(Тасөткел) – Шу-Қордай тас жолының қиылысқан жерінде. Алғашқы құрылыс жұмыстары 1941 жылы басталып, 1942 жылы пайдалануға берілген. Плотинаның сол және оң жағалауынан магистральды каналдар салынды. Плотина 1970 жылы автоматтандырылған. Су өткізу қуаты 350 куб м/сек.

Аспара өзені

(Аспара) – Қорағаты өзенінің оң жақ саласы Қырғыз Алатауынан бастау алады. Ауыл шаруашылық жерлерін суаруға пайдаланады.

Аспара бөгені

(Аспара) – ауыл шаруашылық жерлерін суландыру мақсатында Қорағаты өзенінің бойына осы бөгенді тұрғызған.

Тәтті бөгені

(Татти) – Қорағаты өзенінің бойында, Тәтті ауылының маңындағы бөген.

Аша каналы

(Аша) – Новое бөгенінен басталады. Аша – жер аты. Екі өзеннің ортасында орналасқандықтан осылай аталады.

Кербұлақ

(Кербулак) – Шу алабындағы өзен. Шу ауданы жерімен ағады. Ұзындығы 65 км, су жиналатын алабы 780 км². Өзен Шу-Іле тауларының оңтүстік-шығыс сілемі – Кіндіктас тауындағы

бұлақтардан бастау алып, 80-разъездің солтүстік-батысында 6, 5 км жерде сіңіп, тартылып қалады. Жоғарғы ағысындағы арнасы тар, жағасы тік. Өзен, жерасты, жауын-шашын суымен толығады. Алабы жайылымға пайдаланылады.

Тесік

(Тесик) – Іле алабындағы өзен. Шу ауданы жерімен ағып өтеді. Ұз. 83 км, су жиналатын алабының аумағы 533 км². Айтау жотасындағы бұлақтардан басталып, Қорғанқұмға (Алматы обл.) Жамбыл ауд. жерінде жетпей тартылып қалады. Аңғары таулы, шоқылы өңірмен өтеді. Ені 150-200 м. Қар, жауын-шашын суымен толығады. Жылдық орташа су ағымы 0, 03 м³/с. Жазда құрғап қалады.

Ақсу

(Ақсу) – Шу өзенінің сол саласы, Қырғыз Алатауының солтүстік беткейлерінен бастау алып Тасөткел бөгеніне құяды. Ұз. 155 км, су жиналатын алабы 483 км. Алабында жалпы ұз. 70 км болатын кішігірім 5 саласы және жалпы ауданы 4, 2 км-ден астам бірнеше ұсақ көлдер бар. Мұздықтар және қар суымен толығады. Жылдық ағынның 70%-ы мамыр-шілде айларына келеді. Көп жылдық орташа су ағыны 4, 47 м/с. Суы тұщы, орташа минералдылығы 130-140 мг/л. Ақсу өзенінің суы, негізінен, егін суаруға пайдаланылады.

Тоғайтал

(Тоғайтал) – Шу өзені алабындағы өзен. Меркі ауданы жерімен ағып өтеді. Ұз. 62 км, су жиналатын алабы 302 км. Қырғыз Алатауының солтүстік беткейінен басталып, Тасөткел ауылы тұсында Қорағаты өзеніне құяды. Аңғары тар, ені 1, 5 км. Арнасы шоңғалды. Қар, жаңбыр суымен толығады. Орташа жылдық су ағымы Ойтал а. тұсында 0, 52 м/с. Ауданның шаруашылықтары егін суаруға пайдаланады.

Токтас, Токташ

(Токтас) – Шу алабындағы өзен. Меркі, Шу аудандары жерімен ағады. Өзеннің жалпы ұз. 115 км, Қазақстан аумағындағы ұз. 32 км, су жиналатын алабының аумағы 600 км². Токтас Қырғыз Алатауының мұздықтарынан бастау алады. Қырғызстанда Шоққайыңды, Қарабалта деп аталады. Төменде Тасөткел бөгеніне құяды. Жоғарғы және орта арнасы тік жарқабақты, терең шатқалдардан тұрады. Тауалды жазығына (Шу аңғарына) шыққаннан кейін аңғары кеңейеді. Қар, мұздық, жерасты суларымен толығады. Желтоқсан-ақпан айларында суы қатады. Өзен жағалауы шабындық. Суы аудан шаруашылықтарының егістігіне пайдаланылады.

Ботабөрім, Ботабұрым

(Ботаборим) – Іле алабындағы өзен. Алматы облысының Балқаш ауданы, Жамбыл облысының Шу ауданы жерлерімен ағады. Ұз. 85 км, су жиналатын

алабы 858 км². Шу-Іле тауларының Айтау сілемінің солтүстік беткейінен басталып, Іле өзені алабындағы Жалпақшидің құрғақ арнасына 10 км жетпей тартылып қалады. Өзен суы ақпан-маусым айлары аралығында молаяды. Жылдық орташа су ағыны 1 км-ге 0, 2 л/с. Өзен суы мал жайылымдарын суландыруға пайдаланылады.

Шу аңғары

(Шу) – Шу өзенінің бойында. Аңғардың қазақстандық бөлігі солтүстікке Бетпақдала, шығысында және солтүстік-шығысында Шу-Іле таулары, оңтүстігінде Мойынқұм құмды массивінің аралығын алып жатыр. Ұзындығы 200 км, ені оңтүстігінде 15 км-ге жетеді. Биіктігі 500-1200 м. Жылдық жауын-шашынның мөлшері 250-400 мм. Аңғардың жері жазық жерде жалпақ және таяз, таулы жерде жіңішке, терең болады. Шу аңғарының Қырғыз Алатауы жотасының етегінен бастап 400 км-дей жері мал қыстауға өте қолайлы және суармалы егіншілік пен мал шаруашылығын дамытуда болашағы зор. Шу аңғарының басым көпшілік жерінде қарасора өседі.

Кіндіктас

(Киндиктас) – Іле Алатауының солтүстік-батыс сілеміндегі тау.

Қопа аңғары мен Шу өзені аралығындағы суайырық. Солтүстік-батыстан оңтүстік-шығысқа қарай 80 км шамасында созылып жатыр, ені 15-20 км. Абс. биіктігі 1506 м. Таудың оңтүстік-шығыс бөлігі палеозой гранитімен, солтүстік-батысы карбон және кембрий шөгінділерінен түзілген. Жусан, боз, бұта және эфемер өсімдіктерге бай. Жайылымға пайдаланылады.

Алтыайғыр

(Алтыайғыр) – Қордай ауданындағы тоған.

Алтыайғыр өзені бойында және осы өзен суымен толығады. Сыйымдылығы 1, 7 млн. м². Алтыайғыр тоғанының суымен аудан аумағындағы шаруашылықтардың егістігі мен шабындығы суарылады.

Айтау

(Айтау) – Шу-Іле тауларының оңтүстік-шығыс сілемі. Облыстың Шу ауданы жерінде орналасқан. Солтүстік-батыстан оңтүстік-шығысқа қарай 150 км-ге созылған. Ендірек жері 60 км-ге жетеді. Ең биік жері – Сұңқар тауы (1052 м). Каледонгерциндік тау түзілу процесінде қалыптасқан. Негізінен, палеозойдың гнейстерінен, кристалды тақтатастан, каледондық граниттен түзілген. Солтүстік беткейі көлбеу, оңтүстігі қырқалы төбе болып келеді. Таудың саздақты бозғылт топырағында жусан бітік өседі. Кейбір тұстарында ши шоғырлары кездеседі.

Аңырақай

(Аңырақай) – Шу ауданы жеріндегі тау сілемі. Шу-Іле тауларының оңт.-шығыс бөлігіндегі тарихи жер аты. Абс. биікт. 1295 м. ұз. 75 км, ені 5 км.

Архей гнейстері мен кристалдық тақтастардан түзілген. Беткейлерінің оңт.-батысы жазық, солт. -шығысы құлама жар, қорым тасты, шыңды келеді. Қиыршық тас араласқан қоңыр топырағында жусан, бетеге, селеу, қараған, тобылғы, ал тау аңғарларында бұта аралас қау өседі. Аңырақайдағы Итішпес көлінің маңында 1729 ж. (кейбір деректерде 1730 ж.) қазақ жасақтары жоңғар басқыншыларын ойсырата жеңген.

Хантау

(Хантау) – Шу ауданында кейбір халықтық этимология негізінде айтылатын осы өңірде өсетін өсімдіктердің атымен аталатын жер атаулары мен елді мекендер бар. Хантауының сілемдерінің бірінде жалғыз жиде өсіп тұр. Ол ағашты көпшілік «Әулие ағаш» деп есептеп табынады. Ары өткен, бері өткендер тоқтап, жидеге тәу етіп, ақ шүберек байлайды.

Ел арасында бұл әулие ағаш туралы әртүрлі аңыздар сақталған. Сол ауылдың бір тракторшы азаматы айтылған аңыздарға сенбей, жидені трактормен сүйретіп құлатпақ болады. Бірақ оның бұл әрекетінен түк шықпайды. Халықтың айтуына қарағанда, ол көп ұзамай жұмбақ өліммен қайтыс болған көрінеді. Жігіттің өліміне себеп болған ағаштың «киелі» екендігі және оның бойына ұялаған белгісіз бір құпия сыр барлығы болса керек. Қазақта «жеке-дара тұрған жалғыз ағашты кеспе» деген тыйым сөз бар.

Борана

(Борана) – орта ғасырларда салынған мұнара.

Шу өңірінің оңтүстік-шығысында, Қырғыз Алатауының беткейінде Х-ХІІ ғасырларда азан шақыру үшін (кейбір деректерде керуен жолының бойындағы белгі ретінде) салынған. Бастапқы биіктігі 40-50 м. Б. туралы Мұхаммед Хайдар Дулатидың «Тарихи-и Рашиди» атты еңбегінде айтылған. Шығыстанушылар Н. Ф. Петровский, В.В. Бартольд өз еңбектерінде мұнара сол жердегі ортағасырлық Борана қаласымен байланысты екендігін жазған. Ол Жетісу аймағындағы түркілердің ислам дініне өткен кезеңінде салынып, жақсы сақталған. 1970 ж. қайта қалпына келтірілген. Мұнара күйдірілген кірпіштен қаланып, бірнеше бөліктерге бөлінген, өн бойы өрнектермен безендірілген. Іргесінен бастап жоғары қарай тарылта әрі шырша тәрізді етіп өрілген. Бұл тәсіл – архитектуралық шеберліктің айғағы. Орта ғасырдан бастап жанына мешіт, медресе салынып, Жамал әл-Қарши (ХІІІ ғ.) жазғандай, олар бірыңғай архитектуралық жарасымдылық тапқан.

ЖАМБЫЛ ОБЛЫСЫНЫҢ ӘКІМШІЛІК-АУМАҚТЫҚ БІРЛІКТЕРІ

ЖА М Б Ы Л ОБЛЫСЫНДАҒЫ
аудандар мен аудан орталықтары, аудандық бағыныстағы қалалар, кенттер
районы и районные центры, города районного подчинения, кент

Р/с №	Ауданның (қаланың) қазіргі атауы нынешнее наименование района (города)	Ауданның (қаланың) бұрынғы атауы прежнее наименование района (города)	Аудан орталығының (қаланың, кенттің) қазіргі атауы нынешнее наименование районного центра (города, кент)	Аудан орталығының атауының орыс тіліндегі атауы (транскрипциясы) наименование районного центра (города, поселка) на русском языке	Атаулардың өзгертілгені туралы (шешім №, мерзімі) мәлімет сведения об изменении наименования (решение документа)
1	2	3	4	5	6
АУДАНДАР					
1	Байзақ ауданы Байзаковский район	Свердлов ауданы	Сарыкемер ауылы	аул Сарыкемер	ҚР Президентінің Жарлығы 20.12.1995 ж. № 2696
2	Жамбыл ауданы Жамбылский район		Аса ауылы	аул Аса	
3	Жуалы ауданы Жуалынский район		Бауыржан Момышұлы ауылы	аул Бауыржан Момышұлы	
4	Қордай ауданы Кордайский район		Қордай ауылы	аул Қордай	
5	Меркі ауданы Меркенский район		Меркі ауылы	аул Мерке	
6	Мойынқұм ауданы Мойынқумский район		Мойынқұм ауылы	аул Мойынқұм	

7	Тұрар Рысқұлов ауданы Турар Рыскуловский район	Луговой ауданы	Құлдан ауылы	аул Құлдан	ҚР Президентінің Жарлығы 11.03.1999 ж. № 82
8	Сарысу ауданы Сарысуский район		Жанатас қаласы	город Жанатас	
9	Талас ауданы Таласский район		Қаратау қаласы	город Каратау	
10	Шу ауданы Шууский район		Төле би ауылы	аул Төле би	
ҚАЛАЛАР					
11	Тараз қаласы город Тараз	Жамбыл қаласы	Тараз қаласы облыстық маңызы бар қала	город Тараз	ҚР Президентінің Жарлығы 08.01.1997 ж. № 3315а
12	Жанатас қаласы город Жанатас	облыстық бағыныстан ауданға ауысты	Жанатас қаласы аудан бағынысындағы қала	город Жанатас	ҚР Президентінің Жарлығы 13.05.1997 ж. (қаланың категориясы өзгерді)
13	Қаратау қаласы город Каратау	облыстық бағыныстан ауданға ауысты	Қаратау қаласы аудан бағынысындағы қала	город Каратау	ҚР Президентінің Жарлығы 13.05.1997 ж. (қаланың категориясы өзгерді)
14	Шу қаласы город Шу	Чу қаласы облыстық бағыныстан ауданға ауысты	Шу қаласы аудан бағынысындағы қала	город Шу	ҚР Жоғарғы Кеңесі Төралқасының шешімі 04.05.1993 ж. №2189 (транскрипциясы өзгертілі) ҚР Президентінің Жарлығы 13.05.1997 ж. (қаланың категориясы өзгерді)

Әкімшілік-аумақтық бірліктер
Административно-территориальные единицы

р/с №	Ауылдық (ауыл, кент) округтердің атауы наименования аульных округов (аулов, кент)	Ауылдық округтің бұрынғы атауы прежнее наименование округа	Округ атауларының (орталығының) орыс тіліндегі атауы (транскрипциясы) наименования округов (центров) (транскрипция) на русском языке	Округ орталығының атауы наименование центра округа	Атаулардың өзгертілгені туралы (шешім №, мерзімі) мәлімет сведения об изменении наименования (решение документа)
1	2	3	4	5	6
1.	Ботамойнак ауылдық округі	Кенес ауылдық кеңесі	Ботамойнакский аульный округ – аул Байзақ	Байзақ ауылы	ҚР Үкіметі жанындағы Мемонком ұйғарымы, 6.02.1997 ж.
2	Бұрыл ауылдық округі	Ровный ауылдық кеңесі	Бұрылский аульный округ – аул Бұрыл	Бұрыл ауылы	ҚР Үкіметі жанындағы Мемонком ұйғарымы, 6.02.1997 ж.
3	Дикан ауылдық округі	Ленин ауылдық кеңесі	Диканский аульный округ – аул Дикан	Дикан ауылы	ҚР Үкіметі жанындағы Мемонком ұйғарымы, 6.02.1997 ж.
4	Жалғызтөбе ауылдық округі	жанадан құрылған	Жалғызтобинский аульный округ – аул Жетібай	Жетібай ауылы	Жамбыл облысы әкімінің қаулысы, 18.01.1994 ж. №8
5	Жанатұрмыс ауылдық округі	жанадан құрылған	Жанатурмысский аульный округ – аул Тегістик	Тегістік ауылы	Жамбыл облысы әкімінің қаулысы, 18.01.1994 ж. №8
6	Көптерек ауылдық округі	жанадан құрылған	Көптерекский аульный округ – аул Кенес	Кенес ауылы	Жамбыл облысы әкімінің қаулысы, 18.01.1994 ж. №8
7	Көктал ауылдық округі	Бұрыл а/о құрамынан бөлініп шыққан	Кокталский аульный округ – аул Коктал	Көктал ауылы	Жамбыл облыстық Мәслихаты мен Жамбыл облысы әкімінің шешімі, 25.05.2002 ж. №13-10

8	Қостөбе ауылдық округі	жанадан құрылған	Костобинский аульный округ – аул Талас	Талас ауылы	Жамбыл облысы әкімінің қаулысы, 18.01.1994 ж. №8
9	Қызыл жұлдыз ауылдық округі	Қостөбе а/о құрамынан бөлініп шыққан	Кызылжұлдызский аульный округ – аул Кызыл жұлдыз	Қызыл жұлдыз ауылы	Жамбыл облыстық Мәслихаты мен Жамбыл облысы әкімінің шешімі, 22.06.2001 ж. №9-6
10	Мырзағай ауылдық округі	Жалғызтөбе а/о құрамынан бөлініп шыққан	Мырзагайский аульный округ – аул Мырзағай	Мырзағай ауылы	Жамбыл облыстық Мәслихаты мен Жамбыл облысы әкімінің шешімі, 22.06.2001 ж. №9-6
11	Сазтерек ауылдық округі	Мырзағай а/о құрамынан бөлініп шыққан	Сазтерекский аульный округ – аул Абай	Абай ауылы	Жамбыл облыстық Мәслихаты мен Жамбыл облысы әкімінің шешімі, 25.05.2002 ж. №13-10
12	Сарыкемер ауылдық округі	Михайлов ауылдық кеңесі	Сарыкемерский аульный округ – аул Сарыкемер	Сарыкемер ауылы	ҚР Үкіметі жанындағы Мемонком ұйғарымы, 6.02.1997 ж.
13	Ақәділ Сухамбаев ауылдық округі	Түймекент а/о құрамынан бөлініп шыққан	Акадиль Сухамбаевский аульный округ – аул Жакаш	Жакаш ауылы	Жамбыл облыстық Мәслихаты мен Жамбыл облысы әкімінің шешімі, 22.06.2001 ж. №9-6
14	Темирбек ауылдық округі	Комсомол ауылдық кеңесі	Темирбекский аульный округ – аул Тегістик	Тегістік ауылы	Облыс әкімінің қаулысы, 18.01.1994 ж. №8
15	Түймекент ауылдық округі	Буденов ауылдық кеңесі	Туймекентский аульный округ – аул Туймекент	Түймекент ауылы	Облыс әкімінің қаулысы, 18.01.1994 ж. №8
16	Үлгілі ауылдық округі	Киров ауылдық кеңесі	Ульгилинский аульный округ – аул Ульгили	Үлгілі ауылы	Облыс әкімінің қаулысы, 18.01.1994 ж. №8
17	Ынтымак ауылдық округі	Жалғызтөбе а/о құрамынан бөлініп шыққан	Ынтымакский аульный округ – аул Мадимар	Мәдімар ауылы	Жамбыл облыстық Мәслихаты мен Жамбыл облысы әкімінің шешімі, 22.06.2001 ж. №9-6
	Бәйтерек	жанадан құрылған			

Әкімшілік-аумақтық бірліктер
Административно-территориальные единицы

р/с №	Ауылдық (ауыл, кент) округтердің атауы наименования ауылных округов (аулов, кент)	Ауылдық округтің бұрынғы атауы прежнее наименование округа	Округ атауларының (орталығының) орыс тіліндегі атауы (транскрипциясы) наименования округов (центров) (транскрипция) на русском языке	Округ орталығының атауы наименование центра округа	Атаулардың өзгертілгені туралы (шешім №, мерзімі) мәлімет сведения об изменении наименования (решение документа)
1	2	3	4	5	6
1.	Айша биби ауылдық округі	Головочевка ауылдық кеңесі	Айшабинский ауылный округ – аул Айша биби	Айша биби ауылы	ҚР Жоғарғы Кеңесі төралқасының қаулысы, 5.07.1991 ж. №751
2	Ақбастау ауылдық округі	Аса а/о құрамынан бөлініп шыққан	Ақбастауский ауылный округ – аул Бирлесу-Еңбек	Білесу-Еңбек ауылы	Жамбыл облыстық Мәслихаты мен Жамбыл облысы әкімінің шешімі, 30.11.2004 ж. №6-5
3	Ақбұлым ауылы	Ильич ауылдық кеңесі	Ақбұлымский ауылный округ – аул Ақбұлым	Ақбұлым ауылы	Жамбыл облысы әкімінің шешімі, 1. 10. 1993 ж. №111 ҚР Үкіметі жанындағы Мемонкомком ұйғарымы, 6.02.1997 ж.
4	Аса ауылдық округі	жаңадан құрылған	Ассинский ауылный округ – аул Аса	Аса ауылы	Жамбыл облысы әкімінің қаулысы, 18.01.1994 ж. №8
5	Бесағаш ауылдық округі	жаңадан құрылған	Бесағашский ауылный округ – аул Бесағаш	Бесағаш ауылы	Жамбыл облысы әкімінің қаулысы, 18.01.1994 ж. №8
6	Гродеково ауылдық округі	жаңадан құрылған	Гродековский ауылный округ – аул Гродеково	Гродеково ауылы	Жамбыл облысы әкімінің қаулысы, 18.01.1994 ж. №8

7	Ерназар ауылдық округі	Өрнек а/о құрамынан бөлініп шыққан	Ерназарский ауылный округ – аул Ерназар	Ерназар ауылы	Жамбыл облыстық Мәслихаты мен Жамбыл облысы әкімінің шешімі, 25.05.2002 ж. №13-10
8	Жамбыл ауылдық округі	жаңадан құрылған	Жамбылский ауылный округ – аул Шайқорық	Шайқорық ауылы	Жамбыл облысы әкімінің қаулысы, 18.01.1994 ж. №8
9	Көлқайнар ауылдық округі		Колькайнарский ауылный округ – аул Тастөбе	Тастөбе ауылы	
10	Қаракемер ауылдық округі	Аса а/о құрамынан бөлініп шыққан	Қаракемерский ауылный округ – аул Қаракемер	Қаракемер ауылы	Жамбыл облыстық Мәслихаты мен Жамбыл облысы әкімінің шешімі, 22. 06. 2001 ж. №9-6
11	Қаратөбе ауылдық округі	Айша биби а/о құрамынан бөлініп шыққан	Қаратобинский ауылный округ – аул Қызылшарық	Қызылшарық ауылы	Жамбыл облыстық Мәслихаты мен Жамбыл облысы әкімінің шешімі, 22.06.2001 ж. №9-6
12	Қарой ауылдық округі		Қаройский ауылный округ – аул Пригородное	Пригородное ауылы	
13	Қызылқайнар ауылдық округі	Гродеково а/о құрамынан бөлініп шыққан	Қызылқайнарский ауылный округ – аул Қызылқайнар	Қызылқайнар ауылы	Жамбыл облыстық Мәслихаты мен Жамбыл облысы әкімінің шешімі, 22.06.2001 ж. №9-6
14	Өрнек ауылдық округі	Жаңадан құрылған	Орнекский ауылный округ – аул Орнек	Өрнек ауылы	Жамбыл облысы әкімінің қаулысы, 18.01.1994 ж. №8
15	Пионер ауылдық округі	Көлқайнар а/о құрамынан бөлініп шыққан	Пионерский ауылный округ – аул Пионер	Пионер ауылы	Жамбыл облыстық Мәслихаты мен Жамбыл облысы әкімінің шешімі, 25.05.2002 ж. №13-10
16	Полатқосшы ауылдық округі	Жаңадан құрылған	Полатқосшынский ауылный округ – аул Жалпақтөбе	Жалпақтөбе ауылы	Жамбыл облысы әкімінің қаулысы, 18.01.1994 ж. №8
17	Тоғызтарау ауылдық округі	Жуалы ауданының құрамынан бөлініп шыққан	Тоғызтарауский ауылный округ – аул Тоғызтарау	Тоғызтарау ауылы	Жамбыл облыстық Мәслихатының шешімі мен облыс әкімінің қаулысы, 15. 05. 2013 ж. №13-3, 29. 04. 2013 ж. №96

Орталығы – Бауыржан Момышұлы ауылы

Центр – аул Бауыржан Момышұлы

Әкімшілік-аумақтық бірліктер
Административно-территориальные единицы

р/с №	Ауылдық (ауыл, кент) округтердің атауы наименования аульных округов (аулов, кент)	Ауылдық округтің бұрынғы атауы прежнее наименование округа	Округ атауларының (орталығының) орыс тіліндегі атауы (транскрипциясы) наименования округов (центров) (транскрипция) на русском языке	Округ орталығының атауы наименование центра округа	Атаулардың өзгертілгені туралы (шешім №, мерзімі) мәлімет сведения об изменении наименования (решение документа)
1	2	3	4	5	6
1.	Ақтөбе ауылдық округі	жанадан құрылған	Актобинский аульный округ – аул Байтерек	Бәйтерек ауылы	Жамбыл облысы әкімінің қаулысы, 18.01.1994 ж. №8
2	Ақсай ауылдық округі	Евгеньевка ауылдық кенесі	Ақсайский аульный округ – аул Қайрағ	Қайрағ ауылы	Жамбыл облысы әкімінің шешімі, 16.03.1993 ж. №91
3	Билікөл ауылдық округі	жанадан құрылған	Биликольский аульный округ – аул Қарабастау	Қарабастау ауылы	Жамбыл облысы әкімінің қаулысы, 18.01.1994 ж. №8
4	Боралдай ауылдық округі	жанадан құрылған	Бораолдайский аульный округ – аул Кольтоған	Көлтоған ауылы	Жамбыл облысы әкімінің қаулысы, 18.01.1994 ж. №8
5	Жетітөбе ауылдық округі	Казанск ауылдық кенесі	Жетитобинский аульный округ – аул Қарикорған	Кәрікорған ауылы	Жамбыл облысы әкімінің шешімі, 16.03.1993 ж. №91
6	Көкбастау ауылдық округі	Большевик ауылдық кенесі	Кокбастауский аульный округ – аул Теріс	Теріс ауылы	Жамбыл облысы әкімінің шешімі, 16.03.1993 ж. №91
7	Күренбел ауылдық округі	жанадан құрылған	Куренбельский аульный округ – аул Күренбель	Күренбел ауылы	Жамбыл облысы әкімінің қаулысы, 18.01.1994 ж. №8

8	Қарасаз ауылдық округі	Петровск ауылдық кенесі	Қарасазский аульный округ – аул Қарасаз	Қарасаз ауылы	Жамбыл облысы әкімінің шешімі, 16.03.1993 ж. №91
9	Қошқарата ауылдық округі	Боралдай а/о құрамынан бөлініп	Қошқаратинский аульный округ – аул Қошқарата	Қошқарата ауылы	Жамбыл облыстық Мәслихаты мен Жамбыл облысы әкімінің шешімі, 22.06.2001 ж. №9-6
10	Қызылжарық ауылдық округі	Бурнооктябрь және Ақтөбе а/о құрамынан бөлініп шыққан	Қызылжарықский аульный округ – аул Қызылжарық	Қызылжарық ауылы	Жамбыл облыстық Мәслихаты мен Жамбыл облысы әкімінің шешімі, 25.05.2002 ж. №13-10
11	Бауыржан Момышұлы ауылдық округі	Бурный ауылдық округі	Бауыржан Момышұлының аульный округ – аул Бауыржан Момышұлы	Бауыржан Момышұлы ауылы	ҚР Жоғарғы Кеңесі Төралқасының қаулысы, 19.03.1992 ж. №1265-ХП
12	Мыңбұлақ ауылдық округі	Ақсай а/о құрамынан бөлініп шыққан	Мыңбулакский аульный округ – аул Қолбастау	Қолбастау ауылы	Жамбыл облыстық Мәслихаты мен Жамбыл облысы әкімінің шешімі, 30.11.2004 ж. №6-5
13	Нұрлықент ауылдық округі	Бурнооктябрь ауылдық округі	Нурлықентский аульный округ – аул Нурлықент	Нұрлықент ауылы	Жамбыл облыстық Мәслихатының шешімі мен облыс әкімдігінің қаулысы, 08.02.2008 ж. №4-20, 28.12.2007 ж. №323
14	Шақпақ ауылдық округі	жанадан құрылған	Шақпақатинский аульный округ – аул Шақпақата	Шақпақата ауылы	Жамбыл облысы әкімінің қаулысы, 18.01.1994 ж. №8

Әкімшілік-аумақтық бірліктер
Административно-территориальные единицы

р/с №	Ауылдық округтердің атауы наименования ауылных округов (аулов, кент)	Ауылдық округтің бұрынғы атауы прежнее наименование округа	Округ атауларының орталығының орыс тіліндегі атауы (транскрипциясы) наименования округов (центров) (транскрипция) на русском языке	Округ орталығының атауы наименование центра округа	Атаулардың өзгертілгені туралы (шешім №, мерзімі) мәлімет (решение документа)
1	2	3	4	5	6
1.	Алға ауылдық округі	Ноғайбай, Бетқайнар, Кенен а/о құрамынан бөлініп шыққан	Алгинский ауылный округ – аул Алға	Алға ауылы	Жамбыл облыстық Мәслихаты мен Жамбыл облысы әкімінің шешімі, 22.06.2001 ж. №9-6
2	Ауқатты ауылдық округі	жаңадан құрылған	Ауқаттинский ауылный округ – аул Ауқатты	Ауқатты ауылы	Жамбыл облысы әкімінің қаулысы, 18.01.1994 ж. №8
3	Бетқайнар ауылдық округі	Успеновка ауылдық кеңесі	ауылный округ – аул Бетқайнар	Бетқайнар ауылы	Жамбыл облысы әкімінің шешімі, 1.10.1993 ж. №11, ҚР Үкіметінің жанындағы Мемонкомқом ұйғарымы, 24.06.1998 ж.
4	Жамбыл ауылдық округі	Степной, Қасық а/о құрамынан бөлініп шыққан	Жамбылский ауылный округ – аул Жамбыл	Жамбыл ауылы	Жамбыл облыстық Мәслихаты мен Жамбыл облысы әкімінің шешімі, 22.06.2001 ж. №9-6
5	Кенен ауылдық округі	жаңадан құрылған	Кененский ауылный округ – аул Кенен	Кенен ауылы	Жамбыл облысы әкімінің қаулысы, 18.01.1994 ж. №8
6	Қақпатас ауылдық округі	Сарыбұлақ, Бетқайнар а/о құрамынан бөлініп шыққан	Кақпатацкий ауылный округ – аул Қақпатас	Қақпатас ауылы	Жамбыл облыстық Мәслихаты мен Жамбыл облысы әкімінің шешімі, 22.06.2001 ж. №9-6
7	Қаракемер ауылдық округі	жаңадан құрылған	Қаракемерский ауылный округ – аул Қаракемер	Қаракемер ауылы	Жамбыл облысы әкімінің қаулысы, 18.01.1994 ж. №8

8	Қарасай ауылдық округі	Михайловск ауылдық кеңесі	Қарасайский ауылный округ – аул Қарасай батыр	Қарасай батыр ауылы	Жамбыл облысы әкімінің шешімі, 16.03.1993 ж. №91
9	Қарасу ауылдық округі	Чернореченка ауылдық кеңесі	Қарасуский ауылный округ – аул Қарасу	Қарасу ауылы	Жамбыл облысы әкімінің шешімі, 1.10.1993 ж. №11, ҚР Үкіметінің жанындағы Мемонкомқом ұйғарымы, 24.06.1998 ж.
10	Қасық ауылдық округі	жаңадан құрылған	Қасықский ауылный округ – аул Қасық	Қасық ауылы	Жамбыл облысы әкімінің қаулысы, 18.01.1994 ж. №8
11	Қордай ауылдық округі	Георгиевка ауылдық кеңесі	Қордайский ауылный округ – аул Қордай	Қордай ауылы	Жамбыл облысы әкімінің қаулысы, 18.01.1994 ж. №8
12	Масаншы ауылдық округі	жаңадан құрылған	Масаншынский ауылный округ – аул Масаншы	Масаншы ауылы	Жамбыл облысы әкімінің қаулысы, 18.01.1994 ж. №8
13	Ноғайбай ауылдық округі	Ырғайты ауылдық кеңесі	Ноғайбайский ауылный округ – аул Ноғайбай	Ноғайбай ауылы	Жамбыл облысы әкімінің қаулысы, 01.01.1993 ж.
14	Отар ауылдық округі	жаңадан құрылған	Отарский ауылный округ – аул Отар	Отар ауылы	Жамбыл облысы әкімінің қаулысы, 18.01.1994 ж. №8
15	Сарыбұлақ ауылдық округі	Рисороб ауылдық кеңесі	Сарыбұлақский ауылный округ – аул Сарыбұлақ	Сарыбұлақ ауылы	Жамбыл облысы әкімінің шешімі, 16.03.1993 ж. №91
16	Сортөбе ауылдық округі	Шортөбе ауылдық кеңесі	Сортобинский ауылный округ – аул Сортөбе	Сортөбе ауылы	Жамбыл облысы әкімінің қаулысы, 18.01.1994 ж. №8, ҚР Үкіметінің жанындағы Мемонкомқом ұйғарымы, 24.06.1998 ж.
17	Степной ауылдық округі	жаңадан құрылған	Степновский ауылный округ – аул Степное	Степной ауылы	Жамбыл облысы әкімінің қаулысы, 18.01.1994 ж. №8
18	Үлкен Сұлутер ауылдық округі	Қрасногор ауылдық кеңесі	Улькенсулутерский ауылный округ – аул Улькен-Сулутер	Үлкен Сұлутер ауылы	Жамбыл облысы әкімінің шешімі, 16.03.1993 ж. №91
19	Сұлутер ауылдық округі	Малоархангельск ауылдық кеңесі	Сулуторский ауылный округ – аул Сулутор	Сұлутер ауылы	Халық депутаттарының Жамбыл облыстық атқару комитетінің қарары, 11.12.1990 ж. №202

Меркенский район
Центр – аул Мерке

Меркі ауданы
Орталығы – Меркі ауылы

Әкімшілік-аумақтық бірліктер
 Административно-территориальные единицы

р/с №	Ауылдық атауы (ауыл, кент) округтердің атауы наименования аульных округов (аулов, кент)	Ауылдық округтің бұрынғы атауы прежнее наименование округа	Округ атауларының орыс тіліндегі атауы (транскрипциясы) наименования округов (центров) (транскрипция) на русском языке	Округ орталығының атауы наименование центра округа	Атаулардың өзгертілгені туралы (шешім №, мерзімі) мәлімет сведения об изменении наименования (решение документа)
1	2	3	4	5	6
1.	Ақарал ауылдық округі	Сарымолдаев а/о құрамынан бөлініп шыққан	Ақаралский аульный округ – аул Ақарал	Ақарал ауылы	Жамбыл облыстық Мәслихаты мен Жамбыл облысы әкімінің шешімі, 25.05.2002 ж. №13-10
2	Ақермен ауылдық округі	Кенес а/о құрамынан бөлініп шыққан	Ақерменский аульный округ – аул Ақермен	Ақермен ауылы	Жамбыл облыстық Мәслихаты мен Жамбыл облысы әкімінің шешімі, 22.06.2001 ж. №9-6
3	Ақтоған ауылдық округі	Жамбыл а/о құрамынан бөлініп шыққан	Ақтоғанский аульный округ – аул Ақтоған	Ақтоған ауылы	Жамбыл облыстық Мәслихаты мен Жамбыл облысы әкімінің шешімі, 22.06.2001 ж. №9-6
4	Андас батыр ауылдық округі	Новоскрасеновка ауылдық округі	Андасбатырский аульный округ – аул Андас батыр	Андас батыр ауылы	Жамбыл облысы әкімиятының қаулысы, 26. 10. 2006 ж. №270, Жамбыл облыстық Мәслихатының шешімі, 27. 10. 2006 ж. №19-20
5	Аспара ауылдық округі	Ақермен а/о құрамынан бөлініп шыққан	Аспаринский аульный округ – аул Аспара	Аспара ауылы	Жамбыл облыстық Мәслихаты мен Жамбыл облысы әкімінің шешімі, 25.05.2002 ж. №13-10

6	Жамбыл ауылдық округі	жанадан құрылған	Жамбылский аульный округ – аул Жамбыл	Жамбыл ауылы	Жамбыл облысы әкімінің қаулысы, 18.01.1994 ж. №8
7	Жаңатоған ауылдық округі	жанадан құрылған	Жаңатоғанский аульный округ – аул Костоған	Қостоған ауылы	Жамбыл облысы әкімінің қаулысы, 18.01.1994 ж. №8
8	Кенес ауылдық округі	жанадан құрылған	Кенесский аульный округ – аул Кенес	Кенес ауылы	Жамбыл облысы әкімінің қаулысы, 18.01.1994 ж. №8
9	Меркі ауылдық округі	жанадан құрылған	Меркенский аульный округ – аул Мерке	Меркі ауылы	Жамбыл облысы әкімінің қаулысы, 18.01.1994 ж. №8
10	Ойтал ауылдық округі	Ойтал кенті	Ойталский аульный округ – аул Ойтал	Ойтал ауылы	Жамбыл облысы әкімиятының қаулысы, 01. 02. 2008 ж. №17, Жамбыл облыстық Мәслихатының шешімі, 08.02.2008 ж. №4-19
11	Тұрар Рысқұлов ауылдық округі	Меркі және Ойтал а/о құрамынан бөлініп шыққан	Т. Рысқұловский аульный округ – аул Тұрар Рысқұлов	Тұрар Рысқұлов ауылы	Жамбыл облыстық Мәслихаты мен Жамбыл облысы әкімінің шешімі, 30.11.2004 ж. №6-5
12	Қабылбек Сарымолдаев ауылдық округі	Кузьминка ауылдық кеңесі	Сарымолдаевский аульный округ – аул Кабылбек Сарымолдаев	Қабылбек Сарымолдаев ауылы	Халық депутаттарының Жамбыл облыстық Советінің қарары, 09.10.1991 ж. №193
13	Сұрат ауылдық округі	Жаңатоған а/о құрамынан бөлініп шыққан	Суратский аульный округ – аул Сұрат	Сұрат ауылы	Жамбыл облыстық Мәслихаты мен Жамбыл облысы әкімінің шешімі, 22.06.2001 ж. №9-6
14	Тәтті ауылдық округі	жанадан құрылған	Таттинский аульный округ – аул Татти	Тәтті ауылы	Жамбыл облысы әкімінің қаулысы, 18.01.1994 ж. №8

р/с №	Ауылдық округтердің атауы наименования аульных округов (аулов, кент)	Ауылдық округтің бұрынғы атауы прежнее наименование округа	Округ атауларының (орталығының) орыс тіліндегі атауы (транскрипциясы) наименования округа (центров) (транскрипция) на русском языке	Округ оргалығының атауы наименование центра округа	Атаулардың өзгертілгені туралы (шешім №, мерзімі) мәлімет сведение об изменении наименования (решение документа)
1	2	3	4	5	6
1.	Ақбақай кенттік округі	Мирный к/о құрамынан бөлініп шыққан	Ақбақайский поселковый округ – поселок Ақбақай	Ақбақай кенті	Жамбыл облыстық Мәслихаты мен Жамбыл облысы әкімінің шешімі, 22.06.2001 ж. №9-6
2	Ақсүйек кенттік округі		Ақсүйекский поселковый округ – поселок Ақсүйек	Ақсүйек кенті	
3	Биназар ауылдық округі	Бірлік а/о құрамынан бөлініп шыққан	Биназарский аульный округ – аул Биназар	Биназар ауылы	Жамбыл облыстық Мәслихаты мен Жамбыл облысы әкімінің шешімі, 22.06.2001 ж. №9-6
4	Бірлік ауылдық округі	Коминтерн ауылдық кеңесі	Бирликский аульный округ – аул Бирлик	Бірлік ауылы	Жамбыл облыстық Мәслихаты мен Жамбыл облысы әкімінің шешімі, 28.06.1995 ж. ҚР Үкіметінің жанындағы Мемонком ұйғарымы, 06.02.1997 ж.
5	Қылышбай Ержанұлы ауылдық округі	Мойынқум а/о құрамынан бөлініп шыққан	Қылышбайержанулынский аульный округ – аул Қылышбай Ержанұлы	Қылышбай Ержанұлы ауылы	Жамбыл облыстық Мәслихаты мен Жамбыл облысы әкімінің шешімі, 22.06.2001 ж. №9-6

6	Жамбыл ауылдық округі	Мойынқум а/о құрамынан бөлініп шыққан	Жамбылский аульный округ – аул Жамбыл	Жамбыл ауылы	Жамбыл облыстық Мәслихаты мен Жамбыл облысы әкімінің шешімі, 22.06.2001 ж. №9-6
7	Кенес ауылдық округі	Бірлік а/о құрамынан бөлініп шыққан	Кенесский аульный округ – аул Кенес	Кенес ауылы	Жамбыл облыстық Мәслихаты мен Жамбыл облысы әкімінің шешімі, 22.06.2001 ж. №9-6
8	Қарабөгет ауылдық округі		Қарабөгетский аульный округ – аул Қарабөгет	Қарабөгет ауылы	
9	Қызылотау ауылдық округі	Қызылотау құрамынан бөлініп жаңадан құрылған	Қызылотауский аульный округ – аул Кушаман	Кушаман ауылы	Жамбыл облыстық Мәслихаты мен Жамбыл облысы әкімінің шешімі, 27.01.1996 ж. (IX сессия)
10	Қызылтал ауылдық округі	жаңадан құрылған	Қызылталский аульный округ – аул Көкжелек	Көкжелек ауылы	Жамбыл облысы әкімінің қаулысы, 18.01.1994 ж. №8
11	Мирный кенттік округі		Мирненский поселковый округ – поселок Мирный	Мирный кенті	
12	Мойынқум ауылдық округі	Фурманов ауылдық округі	Мойынқумский аульный округ – аул Мойынқум	Мойынқум ауылы	Жамбыл облыстық Мәслихаты мен Жамбыл облысы әкімінің шешімі, 28.06.1995 ж. ҚР Үкіметінің жанындағы Мемонком ұйғарымы, 06.02.1997 ж.
13	Мыңарал ауылдық округі	Мыңарал кенті	Мыңаралский аульный округ – аул Мыңарал	Мыңарал ауылы	Жамбыл облысы әкімдігінің қаулысы, 01.02.2008 ж. №17, Жамбыл облыстық Мәслихатының шешімі, 08.02.2008 ж. №4-19

14	Ұланбел ауылдық округі	жаңадан құрылған	Уланбельский аульный округ – аул Уланбель	Ұланбел ауылы	Жамбыл облысы әкімінің қаулысы, 18.01.1994 ж. №8
15	Хантау кенттік округі		Хантауский поселковый округ – поселок Хантау	Хантау кенті	
16	Шығанақ кенттік округі		Шыганакский поселковый округ – поселок Шыганак	Шығанақ кенті	

Т. Рысқұлов ауданы Орталығы – Құлан ауылы

Т. Рыскуловский район Центр – аул Кулан

Әкімшілік-аумақтық бірліктер
Административно-территориальные единицы

р/с №	Ауылдық (ауыл, кент) округтердің атауы наименования аульных округов (аулов, кент)	Ауылдық округтің бұрынғы атауы прежнее наименование округа	Округ ағауларының (орталығының) орыс тіліндегі атауы (транскрипциясы) наименования округов (центров) (транскрипция) на русском языке	Округ орталығының атауы наименование центра округа	Атаулардың өзгертілгені туралы (шешім №, мерзімі) мәлімет (решение документа)
1	2	3	4	5	6
1.	Абай ауылдық округі	Қаракыстақ а/о құрамынан бөлініп шыққан	Абайский аульный округ – аул Енбекши	Енбекші ауылы	Жамбыл облыстық Мәслихаты мен Жамбыл облысы әкімінің шешімі, 25.05.2002 ж. №13-10
2	Ақыртөбе ауылдық округі	жаңадан құрылған	Ақыртөбинский аульный округ – аул Ақыртөбе	Ақыртөбе ауылы	Жамбыл облысы әкімінің қаулысы, 18.01.1994 ж. №8
3	Ақбұлақ ауылдық округі	Ленин ауылдық округі	Ақбулакский аульный округ – аул Қызылшаруа	Қызылшаруа ауылы	Облыс әкімдігінің қаулысы, 27. 01. 2011 ж. №6. облыстық Мәслихатының шешімі 15.03.2011 ж. №32-9
4	Жанатұрмыс ауылдық округі	Қаракыстақ а/о құрамынан бөлініп шыққан	Жанатұрмысский аульный округ – аул Жанатұрмыс	Жанатұрмыс ауылы	Жамбыл облыстық Мәслихаты мен Жамбыл облысы әкімінің шешімі, 22.06.2001 ж. №9-6
5	Көкденен ауылдық округі	Калинин ауылдық кенесі	Кокдоненский аульный округ – аул Кокдонен	Көкденен ауылы	Халық депутаттарының Жамбыл облыстық Советінің қарары, 9. 10. 1991 ж. №193
6	Көгершін ауылдық округі	Көкденен а/о құрамынан бөлініп шыққан	Когершинский аульный округ – аул Когершин	Көгершін ауылы	Жамбыл облыстық Мәслихаты мен Жамбыл облысы әкімінің шешімі, 25.05.2002 ж. №13-10

7	Қайыңды ауылдық округі	Сөгеті ауылдық кеңесі	Қайыңдинский ауылный округ – аул Қайыңды	Қайыңды ауылы	Халық депутаттарының Жамбыл облыстық Советінің қарары, 9.10.1991 ж. №193
8	Қаракыстақ ауылдық округі	Каменка ауылдық кеңесі	Каракыстакский ауылный округ – аул Каменка	Каменка ауылы	Халық депутаттарының Жамбыл облыстық Советінің қарары, 9.10.1991 ж. №193
9	Қорағаты ауылдық округі	Ленин ауылдық кеңесі	Корагатинский ауылный округ – аул Қорағаты	Қорағаты ауылы	Жамбыл облысы әкімінің қаулысы, 18.01.1994 ж. №8
10	Құлтан ауылдық округі	Луговой ауылдық кеңесі	Куланский ауылный округ – аул Кулан	Құлтан ауылы	Халық депутаттарының Жамбыл облыстық Советінің қарары, 9.10.1991 ж. №193
11	Құмарық ауылдық округі	Подгорный ауылдық кеңесі	Кумарыкский ауылный округ – аул Құмарық	Құмарық ауылы	Халық депутаттарының Жамбыл облыстық Советінің қарары, 9.10.1991 ж. №193
12	Луговой ауылдық округі	Луговой кенті	Луговской ауылный округ – аул Луговой	Луговой ауылы	Жамбыл облысы әкімиятының қаулысы, 1.02.2008 ж. №17, Жамбыл облыстық Мәслихатының шешімі, 08.02.2008 ж. №4-19
13	Новосел ауылдық округі	жанадан құрылған	Новоаульный ауылный округ – аул Юбилейное	Юбилейное ауылы	Жамбыл облысы әкімінің қаулысы, 18.01.1994 ж. №8
14	Өрнек ауылдық округі	Ақыртөбе а/о құрамынан бөлініп шыққан	Орнекский ауылный округ – аул Орнек	Өрнек ауылы	Жамбыл облыстық Мәслихаты мен Жамбыл облысы әкімінің шешімі, 22.06.2001 ж. №9-6
15	Теренөзек ауылдық округі	Ақыртөбе а/о құрамынан бөлініп шыққан	Теренозекский ауылный округ – аул Теренозек	Теренозек ауылы	Жамбыл облыстық Мәслихаты мен Жамбыл облысы әкімінің шешімі, 22.06.2001 ж. №9-6

Сарысу ауданы

Орталығы – Жаңатас қаласы

Сарыусский район
Центр – город ЖанатасӘкімшілік-аумақтық бірліктер
Административно-территориальные единицы

р/с №	Ауылдық округтердің атауы наименования аульных округов (аулов, кент)	Ауылдық округтің бұрынғы атауы прежнее наименование округа	Округ атауларының (орталығының) орыс тіліндегі атауы (транскрипциясы) наименования округов (центров) (транскрипция) на русском языке	Округ орталығының атауы наименование центра округа	Атаулардың өзгертілгені туралы (шешім №, мерзімі) мәлімет сведения об изменении наименования (решение документа)
1	2	3	4	5	6
1.	Жанатас қаласы		город Жанатас	Жанатас қаласы	ҚР Президентінің 1997 ж. 13мамыр Жарлығымен аудандық бағыныстағы қала болып өзгертілді
2	Байқадам ауылдық округы	жанадан құрылған	Байқадамский аульный округ – аул Саудакент	Саудакент ауылы	Жамбыл облысы әкімінің қаулысы, 18.01.1994 ж. №8
3	Досбол ауылдық округы	Жаңаарық, Жайылма, Тоғызкент, Түркістан, а/о құрамынан бөлініп шыққан	Досболский аульный округ – аул Досбол	Досбол ауылы	Жамбыл облыстық Мәслихаты мен Жамбыл облысы әкімінің шешімі, 30.11.2004 ж. №6-5
4	Жайылма ауылдық округы	Тоғызкент және Жаңаарық а/о құрамынан бөлініп шыққан	Жайылминский аульный округ – аул Жайылма	Жайылма ауылы	Жамбыл облыстық Мәслихаты мен Жамбыл облысы әкімінің шешімі, 28.05.2004 ж. №3-15

5	Жаңарық ауылдық округы	Тоғызкент а/о құрамынан бөлініп шыққан	Жаңарықский аульный округ – аул Узақбай Сыздықбайулы	Ұзақбай Сыздықбайулы ауылы	Жамбыл облыстық Мәслихаты мен Жамбыл облысы әкімінің шешімі, 28.05.2004 ж. №3-15
6	Жанаталап ауылдық округы	Байқадам а/о құрамынан бөлініп шыққан	Жанаталапский аульный округ – аул Жанаталап	Жанаталап ауылы	Жамбыл облыстық Мәслихаты мен Жамбыл облысы әкімінің шешімі, 25.05.2002 ж. №13-10
7	Игілік ауылдық округы	Байқадам, Түркістан а/о құрамынан бөлініп шыққан	Игиликский аульный округ – аул Ондирис	Өндіріс ауылы	Жамбыл облыстық Мәслихаты мен Жамбыл облысы әкімінің шешімі, 22.06.2001 ж. №9-6
8	Қамқалы ауылдық округы	жаңадан құрылған	Камкалинский аульный округ – аул Камқалы	Қамқалы ауылы	Жамбыл облысы әкімінің қаулысы, 18.01.1994 ж. №8
9	Тоғызкент ауылдық округы	Комсомол ауылдық кеңесі	Тоғызкентский аульный округ – аул Тоғызкент	Тоғызкент ауылы	ҚР Үкіметінің жанындағы Мемонкомқ ұйғарымы, 05.09.1997 ж.
10	Түркістан ауылдық округы	жаңадан құрылған	Туркистанский аульный округ – аул Ашир Бүркітбаев	Әшір Бүркітбаев ауылы	Жамбыл облысы әкімінің қаулысы, 18.01.1994 ж. №8

Талас ауданы

Орталығы – Қарағатау қаласы

Таласский район

Центр – город Карагау

Әкімшілік-аумақтық бірліктер
Административно-территориальные единицы

р/с №	Ауылдық округтердің атауы (ауыл, кент) наименования аульных округов (аулов, кент)	Ауылдық округтің бұрынғы атауы (прежнее наименование округа)	Округ атауларының (орталығының) орыс тіліндегі атауы (транскрипция) на русском языке	Округ орталығының атауы (наименование центра округа)	Атаулардың өзгертілгені туралы (шешім №, мерзімі) мәлімет (решение документа)
1	2	3	4	5	6
1.	Қарағатау қаласы	Шолақтау	город Карагау	Қарағатау қаласы	ҚР Президентінің 1997 ж. 13 мамыр Жарлығымен аудандық бағыныстағы қала болып өзгертілді
2	Ақкөл ауылдық округі	жаңадан құрылған	Аккольский аульный округ – аул Акколь	Ақкөл ауылы	Жамбыл облысы әкімінің қаулысы, 18.01.1994 ж. №8
3	Аққұм ауылдық округі	Бостандық а/о құрамынан бөлініп шыққан	Аккумский аульный округ – аул Аккум	Аққұм ауылы	Жамбыл облыстық Мәслихаты мен Жамбыл облысы әкімінің шешімі, 22.06.2001 ж. №9-6
4	Берікқара ауылдық округі	жаңадан құрылған	Бериккаринский аульный округ – аул Майтөбе	Майтөбе ауылы	Жамбыл облысы әкімінің қаулысы, 18.01.1994 ж. №8
5	Бостандық ауылдық округі	жаңадан құрылған	Бостандыкский аульный округ – аул Бостандык	Бостандық ауылы	Жамбыл облысы әкімінің қаулысы, 18.01.1994 ж. №8

6	Кеңес ауылдық округі	жанадан құрылған	Кенесский аульный округ – аул Больгирик Шешен	Белтірік шешен ауылы	Жамбыл облысы әкімінің қаулысы, 18.01.1994 ж. №8
7	Көктал ауылдық округі	Көктал кенті	Кокталский аульный округ – аул Коктал	Көктал ауылы	Жамбыл облысы әкімиятының қаулысы, 1.02.2008 ж. №17, Жамбыл облыстық Мәслихатының шешімі, 08.02.2008 ж. №4-19
8	Қаратау ауылдық округі	жанадан құрылған	Қаратауский аульный округ – аул Есейхан	Есейхан ауылы	Жамбыл облысы әкімінің қаулысы, 18.01.1994 ж. №8
9	Қасқабұлақ ауылдық округі	Қаратау а/о құрамынан бөлініп шыққан	Қасқабұлақский аульный округ – аул Қасқабұлақ	Қасқабұлақ ауылы	Жамбыл облыстық Мәслихаты мен Жамбыл облысы әкімінің шешімі, 30.11.2004 ж. №6-5
10	Қызыләуіт ауылдық округі	жанадан құрылған	Қызылауитский аульный округ – аул Қызыләуіт	Қызыләуіт ауылы	Жамбыл облысы әкімінің қаулысы, 18.01.1994 ж. №8
11	Ойық ауылдық округі	жанадан құрылған	Ойыкский аульный округ – аул Ойық	Ойық ауылы	Жамбыл облысы әкімінің қаулысы, 18.01.1994 ж. №8
12	Тамды ауылдық округі	жанадан құрылған	Тамдинский аульный округ – аул Тамды	Тамды ауылы	Жамбыл облысы әкімінің қаулысы, 18.01.1994 ж. №8
13	Саду Шәкіров ауылдық округі	Жданов ауылдық кеңесі	Садущакировский аульный округ – аул Саду Шакиров	Саду Шәкіров ауылы	Жамбыл облысы әкімінің қаулысы, 18.01.1994 ж. №8
14	Үшарал ауылдық округі	жанадан құрылған	Учаралский аульный округ – аул Ушарал	Үшарал ауылы	Жамбыл облысы әкімінің қаулысы, 18.01.1994 ж. №8

Шу ауданы

Орталығы – Төле би ауылы

Шуский район

Центр – аул Төле би

Әкімшілік-аумақтық бірліктер
Административно-территориальные единицы

р/с №	Ауылдық (ауыл, кент) округтердің атауы наименования аульных округов (аулов, кент)	Ауылдық округтің бұрынғы атауы прежнее наименование округа	Округ ағауларының (орталығының) орыс тіліндегі атауы (транскрипциясы) наименования округов (центров) (транскрипция) на русском языке	Округ орталығының атауы наименование центра округа	Атаулардың өзгертілгені туралы (шешім №, мерзімі) мәлімет сведения об изменении наименования (решение документа)
1	2	3	4	5	6
1.	Шу қаласы	Чу қаласы	город Шу	Шу қаласы	ҚР Президентінің 1997 ж. 13 мамыр Жарлығымен аудандық бағыныстағы қала болып өзгертілді
2	Ақсу ауылдық округі	Көкқайнар а/о құрамынан бөлініп шыққан	Аксуский аульный округ – аул Аксу	Ақсу ауылы	Жамбыл облыстық Мәслихаты мен Жамбыл облысы әкімінің шешімі, 22.06.2001 ж. №9-6
3	Ақтөбе ауылдық округі	Қорағаты а/о құрамынан бөлініп шыққан	Актюбинский аульный округ – аул Ақтөбе	Ақтөбе ауылы	Жамбыл облыстық Мәслихаты мен Жамбыл облысы әкімінің шешімі, 25.05.2002 ж. №13-10
4	Алға ауылдық округі	жанадан құрылған	Алгинский аульный округ – аул Алға	Алға ауылы	Жамбыл облыстық Мәслихаты мен Жамбыл облысы әкімінің шешімі, 22.06.2001 ж. №9-6
5	Бірлік ауылдық округі	Бірлік кенттік округі	Бирликский аульный округ – аул Бирлик	Бірлік ауылы	Жамбыл облысы әкімиятының қаулысы, 1.02.2008 ж. №17, Жамбыл облыстық Мәслихатының шешімі, 08.02.2008 ж. №4-19

6	Бірлікүстем ауылдық округі	Ескішу а/о құрамынан бөлініп шыққан	Бирликустемский аульный округ – аул Бирликустем	Бірлікүстем ауылы	Жамбыл облыстық Мәслихаты мен Жамбыл облысы әкімінің шешімі, 22.06.2001 ж. №9-6
7	Далақайнар ауылы	жаңадан құрылған	Далақайнар аульный округ – аул Далақайнар	Далақайнар ауылы	Жамбыл облысы әкімінің қаулысы, 18.01.1994 ж. №8
8	Дулат ауылдық округі	Кенесский сельсовет	Дулатский аульный округ – аул Байдибек	Бәйдібек ауылы	Жамбыл облысы әкімінің шешімі, б. 07. 1992 ж. №60
9	Ескішу ауылдық округі	жаңадан құрылған	Ескишуский аульный округ – аул Ескишу	Ескішу ауылы	Жамбыл облысы әкімінің қаулысы, 18.01.1994 ж. №8
10	Жаңа жол ауылдық округі	Ескішу а/о құрамынан бөлініп шыққан	Жанажолский аульный округ – аул Жаңа жол	Жаңа жол ауылы	Жамбыл облыстық Мәслихатының шешімі мен облыс әкімдігінің қаулысы, 28. 10. 2005 ж. №11-8, 27. 10. 2005 ж. №297
11	Жаңақоғам ауылдық округі	жаңадан құрылған	Жанакогамский аульный округ – аул Көктобе	Көктобе ауылы	Жамбыл облысы әкімінің қаулысы, 18.01.1994 ж. №8
12	Көкқайнар ауылдық округі	жаңадан құрылған	Коккайнарский аульный округ – аул Кокқайнар	Көкқайнар ауылы	Жамбыл облысы әкімінің қаулысы, 18.01.1994 ж. №8
13	Дінмұхамед Қонаев ауылы	Ленин ауылдық кеңесі	Конаевский аульный округ – аул Динмухамед Қонаев	Дінмұхамед Қонаев ауылы	ҚР Үкіметінің жанындағы Мемонком ұйғарымы, 14. 07. 2000 ж.
14	Қорағаты ауылдық округі	жаңадан құрылған	Қорағатинский аульный округ – аул Мойынқұм	Мойынқұм ауылы	Жамбыл облысы әкімінің қаулысы, 18.01.1994 ж. №8

15	Өндіріс ауылдық округі	Төле би а/о құрамынан бөлініп шыққан	Ондрисский аульный округ – аул Абай	Абай ауылы	Жамбыл облыстық Мәслихаты мен Жамбыл облысы әкімінің шешімі, 30.11.2004 ж. №6-5
16	Тасөткел ауылдық округі	жаңадан құрылған	Тасоткельский аульный округ – аул Тасөткел	Тасөткел ауылы	Жамбыл облыс әкімінің шешімі, 27. 05. 1997 ж. №100
17	Төле би ауылдық округі	Новотроицкий сельсовет	Толембийский аульный округ – аул Төле би	Төле би ауылы	Жамбыл облысы әкімінің шешімі, б. 07. 1992 ж. №60
18	Шоқпар ауылдық округі	Қиров ауылдық кеңесі	Шоқпарский аульный округ – аул Шоқпар	Шоқпар ауылы	ҚР Үкіметінің жанындағы Мемонком ұйғарымы, 14. 07. 2000 ж.
19	Балуан Шолақ ауылдық округі	Дулат а/о құрамынан бөлініп шыққан	Балуаншололакский аульный округ – аул Балуан Шолақ	Балуан Шолақ ауылы	Жамбыл облыстық Мәслихаты мен Жамбыл облысы әкімінің шешімі, 22.06.2001 ж. №9-6

город Тараз
Центр – город Тараз

Тараз қаласы
Орталығы –Тараз қаласы

Әкімшілік-аумақтық бірліктер
Административно-территориальные единицы

р/с №	Алқап, ықшамаудан атауы наименования массивов	Алқап, ықшамаудан бұрынғы атауы прежнее наименование массива	Алқап, ықшамаудан атауларының орыс тіліндегі атауы (транскрипциясы) наименование массивов (транскрипция) на русском языке	Алқап, ықшамаудан орталығының атауы наименование центра массива	Атаулардың өзгертілген туралы (шешім №, мерзімі) мәлімет сведения об изменении наименования (решение документа)
1.	«Қарасай» алқабы	Қазақ поселкасы	массив «Карасай»		Жамбыл қаласы әкімінің шешімі, 21.04.1992 ж. №74
2.	«Арай» алқабы	Қаланың батыс жағындағы тұрғын алқап	массив «Арай»		Жамбыл қаласы әкімінің шешімі, 21.04.1994 ж. №74
3.	«Барысхан» алқабы <i>Ежелгі төменгі Барысхан қаласының орыны</i>	«Северо-Восточный» жобалау тұрғын ауданы	массив «Барысхан»		Халық депутаттарының Жамбыл қалалық атқару комитетінің шешімі, 06.02.1992 ж. №224
4.	«Көктем» алқабы	Қаланың батыс жағындағы тұрғын алқап	массив «Коктем»		Жамбыл қаласы әкімінің шешімі, 21.04.1994 ж. №74
5.	«Бурыл» алқабы	«Северный» жобалау тұрғын ауданы	массив «Бурыл»		Халық депутаттарының Жамбыл қалалық атқару комитетінің шешімі, 06.02.1992 ж. №224

6.	«Қамұқат» алқабы	көне қала орны- солтүстік базар	массив «Хамуқат»		Жамбыл қаласы әкімінің шешімі, 21.04.1994 ж. №74
7.	«Төрткүл» алқабы	Лесная жана саяжай массиві	массив «Торткуль»		Тараз қалалық Мәслихатының және қала әкімінің 27.02.1997 ж. №2120
8.	Шалғай Қарасу I алқабы		массив Дальний Карасу I		ЗАҢДАСТЫРЫЛМАҒАН
9.	«Гидрокешен» алқабы		массив Гидрокомплекс		Жамбыл қаласының әкімі және қалалық мәслихаттың шешімі (XI сессия) 17.11.1995 ж. №109/2
10.	«Аэропорт» алқабы		массив Аэропорт		Жамбыл қаласы әкімінің шешімі, 22.12.1994 ж. №709/1
11.	«Дорожник» алқабы		массив «Дорожник»		ЗАҢДАСТЫРЫЛМАҒАН
12.	«Айнакөл» алқабы	Талас өзенінің шығыс жағы	массив Айнакөл		Жамбыл қаласы әкімінің шешімі, 21.04.1994 ж. №74
13.	«Ақбұлым» алқабы	Қаланың шығыс бөлігі	массив «Ақбулым»		Жамбыл қаласы әкімінің шешімі, 14.04.1993 ж. №403
14.	«Ақбұлақ» ықшамауданы	№1 мөлтек ауданы	микрорайон «Ақбулак»		Халық депутаттарының Жамбыл қалалық атқару комитетінің шешімі, 06.02.1992 ж. №224
15.	«Қаратау» ықшамауданы	№2 мөлтек ауданы	микрорайон «Қаратау»		Халық депутаттарының Жамбыл қалалық атқару комитетінің шешімі, 06.02.1992 ж. №224
16.	«Жайлау» ықшамауданы	№3 мөлтек ауданы	микрорайон «Жайлау»		Халық депутаттарының Жамбыл қалалық атқару комитетінің шешімі, 06.02.1992 ж. №224
17.	«Салтанат» ықшамауданы	№4 мөлтек ауданы	микрорайон «Салтанат»		Халық депутаттарының Жамбыл қалалық атқару комитетінің шешімі, 06.02.1992 ж. №224

18	«Қарасу» ықшамауданы	№5 мөлтек ауданы	микрорайон «Қарасу»	Халық депутаттарының Жамбыл қалалық атқару комитетінің шешімі, 6.02.1992 ж. №224
19	«Талас» ықшамауданы	№6 мөлтек ауданы	микрорайон «Талас»	Халық депутаттарының Жамбыл қалалық атқару комитетінің шешімі, 6.02.1992 ж. №224
20	«Самал» ықшамауданы	№7 мөлтек ауданы	микрорайон «Самал»	Халық депутаттарының Жамбыл қалалық атқару комитетінің шешімі, 6.02.1992 ж. №224
21	«Алатау» ықшамауданы	№8 мөлтек ауданы	микрорайон «Алатау»	Халық депутаттарының Жамбыл қалалық атқару комитетінің шешімі, 6.02.1992 ж. №224
22	«Мыңбұлақ» ықшамауданы	№9 мөлтек ауданы	микрорайон «Мыңбұлақ»	Халық депутаттарының Жамбыл қалалық атқару комитетінің шешімі, 6.02.1992 ж. №224
23	«Аса» ықшамауданы	№10 мөлтек ауданы	микрорайон «Аса»	Халық депутаттарының Жамбыл қалалық атқару комитетінің шешімі, 06.02.1992 ж. №224
24	«Жансая» ықшамауданы	№11 мөлтек ауданы	микрорайон «Жансая»	Халық депутаттарының Жамбыл қалалық атқару комитетінің шешімі, 06.02.1992 ж. №224
25	«Астана» ықшамауданы	№12 мөлтек ауданы	микрорайон «Астана»	Тараз қаласы әкімдігінің қаулысы, 12. 11. 2005 ж. №573, Тараз қалалық мәслихатының шешімі, 16. 11. 2005 ж. №17-17
26	«Бәйтерек» ықшамауданы	№13 мөлтек ауданы	микрорайон «Бәйтерек»	ЗАНДАСТЫРЫЛМАҒАН
27	«Достық» алаңы	Центральная площадь имени В.И. Ленина	площадь «Достық»	Тараз қаласы әкімі және қалалық Мәслихатының шешімі, 17. 05. 1997 ж. №2145 (XXII сессия)

Байзақ ауданы

Байзақский район

1. Ботамойнак ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Ботамойнакского аульного округа
 Центр – аул Байзақ

Орталығы – Байзақ ауылы

р/с №	Елді мекен (станса, разъездер) атауы наименование населенных пунктов (станции, разъезды)	Елді мекеннің бұрынғы атауы прежнее наименование населенных пунктов	Орыс тіліндегі атауы транскрипциясы) наименование (транскрипция) на русском языке	Атаулардың өзгертілгені туралы мәлімет (құжат шешімі) сведение об изменении наименования (решение документа)
1	2	3	4	5
1	Байзақ ауылы	Кенес және Красная заря ауылдарының қосылуы	аул Байзақ	ҚР Жоғарғы Кеңесі Президиумының қаулысы 4. 05. 1993 ж. №2189
2	Ботамойнак ауылы	Свердлов	аул Ботамойнак	ҚР Жоғарғы Кеңесі Президиумының қаулысы 4. 05. 1993 ж. №2189
3	Үшбұлақ стансасы		станция Ушбулак	

2. Бурыл ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Бурылского аульского округа

Орталығы – Бурыл ауылы Центр – аул Бурыл

1	2	3	4	5
1	Бурыл ауылы	Ровный	аул Бурыл	Мемонком ұйғарымы 6.02.1997 ж.
2	Құмжота ауылы		аул Құмжота	

3. Дихан ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Диханского аульского округа

Орталығы – Дихан ауылы Центр – аул Дихан

1	2	3	4	5
1	Аймантөбе ауылы	Ленин	аул Аймантөбе	Мемонком ұйғарымы 06.02.1997 ж.
2	Дихан ауылы		аул Дихан	
3	Жеңіс ауылы	Победа	аул Жеңіс	Мемонком ұйғарымы 06.02.1997 ж.

4. Жалғызтөбе ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Жалғызтөбинского аульского округа

Орталығы – Жетібай ауылы Центр – аул Жетібай

1	2	3	4	5
1	Ақкия ауылы		аул Ақкия	
2	Жетібай ауылы	Ново-Ивановка	аул Жетібай	ҚР Жоғарғы Кеңесі Президиумының қаулысы 04.05.1993 ж. №2189
3	Төрткөл ауылы	Бағара	аул Төрткөл	Мемонком ұйғарымы 06.02.1997 ж.

5. Жанатұрмыс ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Жанатұрмысского аульского округа

Орталығы – Көкбастау ауылы Центр – аул Көкбастау

1	2	3	4	5
1	Ақшолақ стансасы		аул Ақшолақ	
2	Жанатұрмыс ауылы		аул Жанатұрмыс	
3	Жібек жолы ауылы	Королевка	аул Жібек жолы	Мемонком ұйғарымы 06.02.1997 ж.
4	Көкбастау ауылы	Амангелді	аул Көкбастау	
5	Қайнар разьезі		разьезд Қайнар	
6	Сәмбет ауылы	Тегістік	аул Сәмбет	ҚР Жоғарғы Кеңесі Президиумының қаулысы 04.05.1993 ж. №2189
7	Төркелді ауылы	Лесотутопитомник	аул Төркелді	Жамбыл облысы әкімінің және облыстық мәслихаттың шешімі, 27.01.1996 ж. №19-

6. Көптерек ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальная единица Коптерекского аульского округа

Орталығы – Кеңес ауылы Центр – аул Кеңес

1	2	3	4	5
1	Кеңес ауылы		аул Кеңес	

7. Көктал ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальная единица Жанатұрмысского аульского округа

Орталығы – Көктал ауылы Центр – аул Көктал

1	2	3	4	5
1	Көктал ауылы	Политотдел	аул Көктал	Мемонком ұйғарымы 22.07.1995 ж.

8. Қостөбе ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Костобинского аульного округа

Орталығы – Қостөбе ауылы **Центр – аул Костөбе**

1	2	3	4	5
1	Қостөбе ауылы	Головановка	аул Костөбе	ҚР Жоғарғы Кеңесі төралқасының шешімі 04.05.1993 ж. №2189
2	Талас ауылы		аул Жетібай	
3	Талас стансасы		аул Тортукуль	

9. Қызыл жұлдыз ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Кызылжұлдызского аульного округа

Орталығы – Қызыл жұлдыз ауылы **Центр – аул Қызыл жұлдыз**

1	2	3	4	5
1	Қызыл жұлдыз ауылы	Красная звезда	аул Кызылжұлдыз	Жамбыл облысы әкімінің шешімі, 24.01.1995 ж. №

10. Мырзатай ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Мырзатайского аульного округа

Орталығы – Мырзатай ауылы **Центр – аул Мырзатай**

1	2	3	4	5
1	Дихан ауылы		аул Дихан	
2	Мырзатай ауылы		аул Мырзатай	
3	Сеңкібай ауылы	Еңбек	аул Сенкибай	ҚР Жоғарғы Кеңесі төралқасының шешімі 07.10.1993 ж. №2410

11. Сазтерек ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Сазтерекского аульного округа

Орталығы – Абай ауылы **Центр – аул Абай**

1	2	3	4	5
1	Абай ауылы		аул Абай	
2	Ақтөбе ауылы		аул Ақтөбе	
3	Жаңасаз ауылы	Конезавод	аул Жанасаз	Жамбыл облысы әкімінің шешімі, 24. 01. 1995 ж. №

12. Сарыкемер ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Сарыкемерского аульного округа

Орталығы – Сарыкемер ауылы **Центр – аул Сарыкемер**

1	2	3	4	5
1	Базарбай ауылы		аул Базарбай	
2	Қосақ ауылы		аул Косак	
3	Сарыкемер ауылы	Михайловка	аул Сарыкемер	ҚР Жоғарғы Кеңесі төралқасының шешімі, 19.03.1992 ж. №1265

13. Ақаділ Сухамбаев ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Ақадил Сухамбаевского аульного округа

Орталығы – Жақаш ауылы **Центр – аул Жақаш**

1	2	3	4	5
1	Жақаш ауылы	Фрунзе	аул Жақаш	Жамбыл облысы әкімінің шешімі, 6. 07. 1992 ж. №60
2	Қарасу ауылы		аул Карасу	
3	Көкөзек ауылы		аул Көкөзек	

14. Темірбек ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Темирбекского ауылного округа

Орталығы – Тегістік ауылы		Центр – аул Тегістик	
1	2	3	4
1	Сарыбарак ауылы		аул Сарыбарак
2	Тегістік ауылы	Сәмбет	Жамбыл облысы әкімінің шешімі, 06.07.1992 ж. №60
3	Шахан ауылы	Чапаев	Мемонком ұйғарымы 06.02.1997 ж.

15. Түймебек ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Түймебекского ауылного округа

Орталығы – Түймекент ауылы		Центр – аул Түймекент	
1	2	3	4
1	Ақжар ауылы	Жамбыл	Жамбыл облысы әкімінің шешімі, 06.07.1992 ж. №60
2	Түймекент ауылы	Буденовка	Жамбыл облысы әкімінің шешімі, 06.07.1992 ж. №60

16. Үлгілі ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальная единица Ульгилинского ауылного округа

Орталығы – Үлгілі ауылы		Центр – аул Ульгили	
1	2	3	4
1	Үлгілі ауылы		аул Ульгили

17. Ынтымак ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальная единица Ынтымакского ауылного округа

Орталығы – Мәдімар ауылы		Центр – аул Мадимар	
1	2	3	4
1	Мәдімар ауылы	Ынтымак	аул Мадимар
			Мемонком ұйғарымы, 19.09.2003 ж.

Жамбыл ауданы

Жамбылский район

1. Айша бибі ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Айша бибийского ауылного округа

Орталығы – Айша бибі ауылы		Центр – аул Айша бибі	
р/с №	Елді мекен, разьездер) ағауы (станции, разьезды)	Елді мекеннің бұрынғы ағауы (прежнее наименование населенных пунктов)	Орыс тіліндегі ағауы (транскрипциясы) (наименование (транскрипция) на русском языке)
1	2	3	4
1	Айша бибі ауылы	Головочевка	аул Айша бибі
2	Қарағу ауылы		аул Қарағу
3	Қызылтаң ауылы		аул Қызылтаң
			Атаулардың өзгертілгені туралы мәлімет (құжат шешімі) (решение документа)
			ҚР Жоғарғы Кеңесі тералқасының шешімі 5.07.1991 ж. №751

2. Ақбастау ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Ақбастауского ауылного округа

Орталығы – Бірлесу-Еңбек ауылы		Центр – аул Бірлесу-Еңбек	
1	2	3	4
1	Бірлесу-Еңбек ауылы		аул Бірлесу-Еңбек
2	Октябрь-Жеміс ауылы		аул Октябрь-Жеміс

3. Акбұлым ауылы әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальная единица Акбұлымского аулыного округа

Центр – аул Акбұлым

Орталығы – Акбұлым ауылы				
1	2	3	4	5
1	Акбұлым ауылы	Ильич	аул Акбұлым	Мемонком ұйғарымы 6.02.1997 ж.

4. Аса ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Ассинского аулыного округа

центр – ауыл Аса

Орталығы – Аса ауылы				
1	2	3	4	5
1	Аса ауылы		аул Аса	
2	Рахаг ауылы		аул Рахаг	

5. Бесағаш ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Бесағашского аулыного округа

Центр – аул Бесағаш

Орталығы – Бесағаш ауылы				
1	2	3	4	5
1	Бесағаш ауылы		аул Бесағаш	
2	Түркісіб ауылы		аул Түркісіб	

6. Гродеково ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Гродековского аулыного округа

Центр – аул Гродеково

Орталығы – Гродеково ауылы				
1	2	3	4	5
1	Гродеково ауылы		аул Гродеково	
2	Қызылдихан ауылы		аул Қызылдихан	

7. Ерназар ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі.

Административно-территориальная единица Ерназарского аулыного округа

Центр – аул Ерназар

Орталығы – Ерназар ауылы				
1	2	3	4	5
1	Ерназар ауылы		аул Ерназар	

8. Жамбыл ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Жамбылского аулыного округа

Центр – аул Шайқорық

Орталығы – Шайқорық ауылы				
1	2	3	4	5
1	Бесжылдық ауылы		аул Бесжылдық	
2	Қапал ауылы	Ворошилов учаскесі	аул Капал	Мемонком ұйғарымы, 24.06.1998 ж.
3	Қоңыртобе ауылы	Совтрактор учаскесі	аул Қоңыртобе	Мемонком ұйғарымы, 24.06.1998 ж.
4	Танты ауылы			
5	Шайқорық ауылы		аул Шайқорық	
6	Шайқорық стансасы		станция Шайқорық	

9. Қолқайнар ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Колькайнарского аулыного округа

Центр – аул Тастөбе

Орталығы – Тастөбе ауылы				
1	2	3	4	5
1	Еңбек ауылы		аул Еңбек	
2	Жамбыл ауылы		аул Еңбек	
3	Қостөбе ауылы		аул Қостөбе	
4	Қолқайнар ауылы		аул Қолқайнар	
5	Тастөбе ауылы		аул Тастөбе	
6	27 разьезд		27 разьезд	

10. Қаракемер ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Каракемерского аульного округа

Центр – аул Қаракемер

Орталығы – Қаракемер ауылы	3	4	5
1	2	3	4
1	Қаракемер ауылы		аул Қаракемер
2	Құмтүйін ауылы	Ильич	аул Құмтүйін
3	Сенгірбай ауылы		аул Сенгірбай
			Мемонком ұйғарымы 24.06.1998 ж.

11. Қаратөбе ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Қаратөбеского аульного округа

Центр – аул Бектөбе

Орталығы – Бектөбе ауылы	3	4	5
1	2	3	4
1	Байтерек ауылы	Октябрь	аул Байтерек
2	Бектөбе ауылы		аул Бектөбе
3	Қызылшарық ауылы		аул Қызылшарық
			Мемонком ұйғарымы, 14.07.2000 ж.

12. Қарой ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Каройского аульного округа

Центр – аул Пригородное

Орталығы – Пригородное ауылы	3	4	5
1	2	3	4
1	Жиделі ауылы		аул Жиделі
2	Октябрь ауылы		аул Октябрь
3	Пригородное ауылы		аул Пригородное

13. Қызылқайнар ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Кызылқайнарского аульного округа

Центр – аул Қызылқайнар

Орталығы – Қызылқайнар ауылы	3	4	5
1	2	3	4
1	Жасөрген ауылы		аул Жасөрген
2	Қызылқайнар ауылы		аул Қызылқайнар

14. Тоғызтарау ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Тоғызтарауского аульного округа

Центр – аул Тоғызтарау

Орталығы – Тоғызтарау ауылы	3	4	5
1	2	3	4
1	Жаңаөпкел ауылы		аул Жаңаөпкел
2	Құмсуат ауылы		аул Құмсуат
3	Тоғызтарау ауылы		аул Тоғызтарау

15. Өрнек ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Өрнекского аульного округа

Центр – аул Өрнек

Орталығы – Өрнек ауылы	3	4	5
1	2	3	4
1	Өрнек ауылы		аул Өрнек
2	Жұма стансасы		станция Жұма

16. Пионер ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Пионерского аульного округа

Центр – аул Пионер

Орталығы – Пионер ауылы	3	4	5
1	2	3	4
1	Пионер ауылы		аул Пионер
2	Шайдана ауылы		аул Шайдана

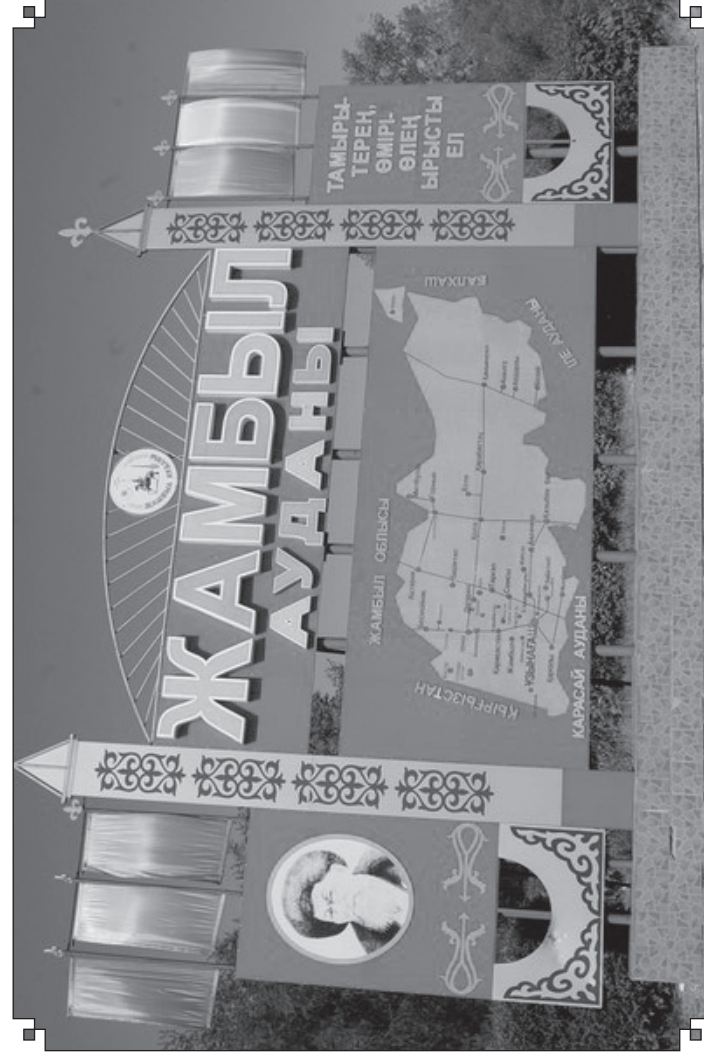
17. Полатқосшы ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Полатқосшинского аулыного округа

Орталығы – Жалпақтөбе ауылы

Центр – аул Жалпақтөбе

1	2	3	4	5
1	Жалпақтөбе ауылы	Дунгановка	аул Жалпақтөбе	Облыстық атқару комитетінің қарары 1990 ж
2	Қыршынды бөлімшесі		участок Қыршынды	

Жуалы ауданы

Жуалынский район

1. Ақтөбе ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Ақтобинского аулыного округа

Орталығы – Бәйтерек ауылы

Центр – аул Байтерек

р/с №	Елді мекен (станса, разьездер) атауы наименование населенных пунктов (станции, разьезды)	Елді мекеннің бұрынғы атауы прежнее наименование населенных пунктов	Орыс тіліндегі атауы транскрипциясы) наименование (транскрипция) на русском языке	Атаулардың өзгертілгені туралы мәлімет (құжат шешімі) сведение об изменении наименования (решение документа)
1	2	3	4	5
1	Ақтоған ауылы	Марьяновка ауылы	аул Марьяновка	Жамбыл облысы әкімдігінің қаулысы, 26.01.2011 ж. №10, облмәслихаттың шешімі, 15.03.2011 ж. №32
2	Бәйтерек ауылы	Октябрьский ауылы	аул Байтерек	Жамбыл облысы әкімиятының қаулысы, 29.03.2007 ж. №46, облмәслихаттың шешімі, 30.03.2007 ж. №22-17
3	Жанаталап ауылы		аул Жанаталап	
4	Күркіреусу стансасы		станция Куркиреусу	

2. Ақсай ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Ақсайского аулыного округа

Орталығы – Қайрат ауылы

Центр – аул Қайрат

1	2	3	4	5
1	Дихан ауылы		аул Дихан	
2	Қайрат ауылы		аул Қайрат	

3. Билікөл ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Биликольского ауылного округа
Орталығы – Қарабастау ауылы **Центр – аул Қарабастау**

1	2	3	4	5
1	Әбдіқадыр ауылы	Ленин путь	аул Абдіқадыр	Жамбыл облысы әкімиятының қаулысы, 28.06.2007 ж. №143, облмәслихаттың шешімі, 26.07.2007 ж. №25-13
2	Дарбаза ауылы		аул Дарбаза	
3	Жылыбұлақ ауылы		аул Жылыбұлақ	
4	Қарабастау ауылы	Билікөл	аул Қарабастау	

4. Боралдай ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Боралдайского ауылного округа
Орталығы – Көлтоған ауылы **Центр – аул Кольтоған**

1	2	3	4	5
1	Ертай ауылы	Кенес	аул Ертай	Жамбыл облысы әкімиятының қаулысы, 27.03.2008 ж. №93, Облмәслихаттың шешімі, 1.04.2008 ж. №5-12
2	Көлтоған ауылы	Алексеевка	аул Кольтоған	ҚР Жоғарғы Кеңесі Төралқасының қаулысы 19.03.1992 ж. №1265
3	Рысбек батыр	Луначарка	аул Рысбек батыр	ҚР Жоғарғы Кеңесі Төралқасының қаулысы 07.10.1993 ж. №2410

5. Жетітөбе ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Жетитобинского ауылного округа
Орталығы – Кәріқорған ауылы **Центр – аул Қарикорған**

1	2	3	4	5
1	Майбұлақ ауылы	Маяк	аул Майбұлақ	Жамбыл облысы әкімдігінің қаулысы, 26.01.2011 ж. №12, облмәслихаттың шешімі, 15.03.2011 ж. №32-
2	Кәріқорған ауылы	Казанка	аул Қарикорған	ҚР Жоғарғы Кеңесі Төралқасының қаулысы 07.10.1993 ж. №2410
3	Қоңыртөбе ауылы	Успеновка	аул Қоңыртөбе	ҚР Жоғарғы Кеңесі Төралқасының қаулысы 07.10.1993 ж. №2410
4	Қосмұрат ауылы	Любимовка	аул Қосмұрат	Жамбыл облысы әкімдігінің қаулысы, 05.11.2010 ж. №303, облмәслихаттың шешімі, 05.11.2010 ж. №28-9
5	Тасбастау ауылы	Благовещенка	аул Тасбастау	ҚР Жоғарғы Кеңесі Төралқасының қаулысы 07.10.1993 ж. №2410
6	Шымбұлақ ауылы	Братское	аул Шымбұлақ	ҚР Жоғарғы Кеңесі Төралқасының қаулысы 07.10.1993 ж. №2410

6. Көкбастау ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Кокбастауского ауылного округа
Орталығы – Теріс ауылы **Центр – аул Теріс**

1	2	3	4	5
1	Бақалы ауылы	Қызыл дихан	аул Бақалы	Мемонком ұйғарымы, 05.09.1997 ж.
2	Көктөбе ауылы	Нововознесенка	аул Көктөбе	ҚР Жоғарғы Кеңесі Төралқасының қаулысы, 07.10.1993 ж. №2410

3	Қосбөлтек ауылы	Касталевка	аул Косболыгек	Мемонком ұйғарымы, 05.09.1997 ж.
4	Теріс ауылы		аул Терис	

7. Күреңбел ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Күреңбелского аульного округа

Орталығы – Күреңбел ауылы

Центр – аул Күреңбел

1	2	3	4	5
1	Күреңбел ауылы	Самсоновка	аул Күреңбел	ҚР Жоғарғы Кеңесі Төралқасының қаулысы, 07.10.1993 ж. №2410
2	Қаратас ауылы	Чапаев	аул Қаратас	
3	Төңкеріс бөлімшесі		участок Төңкеріс	

8. Қарасаз ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Карасазского аульного округа

Орталығы – Қарасаз ауылы

Центр – аул Қарасаз

1	2	3	4	5
1	Ақбастау ауылы	Ясная поляна	аул Ақбастау	Мемонком ұйғарымы, 24.06.1998 ж.
2	Жүрімбай ауылы	Зыковка	аул Жүрімбай	Жамбыл облысының қаулысы, 28.06.2007 ж. №141, облыс әкімінің шешімі, 26.07.2007 ж. №25-14
3	Қарасу ауылы	Юрьевка	аул Қарасу	Мемонком ұйғарымы, 05.09.1997 ж.
4	Қарасаз ауылы	Петровка	аул Қарасаз	ҚР Жоғарғы Кеңесі Төралқасының қаулысы, 07.10.1993 ж. №2410
5	Көктас ауылы	Юсуповка	аул Юсуповка	Облыс әкімдігінің қаулысы, 26.01.2011 ж. №12 Облыс мәслихатының шешімі, 15.03.2011 ж. №32-

9. Қошқарата ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Қошқаратинского аульного округа

Орталығы – Қошқарата ауылы

Центр – аул Қошқарата

1	2	3	4	5
1	Ақтасты ауылы	Некрасовка	аул Ақтасты	ҚР Жоғарғы Кеңесі Төралқасының қаулысы 19.03.1992 ж. №1265
2	Қошқарата ауылы	Кантимеровка	аул Қошқарата	ҚР Жоғарғы Кеңесі Төралқасының қаулысы 19.03.1992 ж. №1265
3	Қызтоған ауылы		аул Қызтоған	

10. Қызылаларық ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Қызылаларықского аульного округа

Орталығы – Қызылаларық ауылы

Центр – аул Қызылаларық

1	2	3	4	5
1	Ақтөбе ауылы	Новопокровка	аул Ақтөбе	ҚР Жоғарғы Кеңесі Төралқасының қаулысы 19.03.1992 ж. №1265
2	Алатау ауылы	Андреевка	аул Алатау	Мемонком ұйғарымы, 24.06.1998 ж.
3	Қызылаларық ауылы		аул Қызылаларық	
4	Сұрым стансасы		станция Сұрым	
5	Теріс-Ащыбұлақ ауылы		аул Теріс-Ащыбұлақ	

11. Бауыржан Момышұлы ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Бауыржан Момышұлынского аулыного округа

Орталығы – Бауыржан Момышұлы ауылы

Орталығы – Бауыржан Момышұлы ауылы		4		5	
1	Бауыржан Момышұлы ауылы	Бурное	аул Бауыржан Момышұлы	ҚР Жоғарғы Кеңесі Төралқасының қаулысы 19.03.1992 ж. №1265	

12. Мыңбұлақ ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Мынбұлақского аулыного округа

Орталығы – Көлбастау ауылы

Орталығы – Көлбастау ауылы		4		5	
1	Көлбастау ауылы	Евгеньевка	аул Көлбастау	ҚР Жоғарғы Кеңесі Президиумының қаулысы, 07.10.1993 ж. №2410	
2	Талапты ауылы	Талапты	аул Талапты		

13. Нұрлықент ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Нурлықентского аулыного округа

Орталығы – Нұрлықент ауылы

Орталығы – Нұрлықент ауылы		3		4		5	
1	Қазбастау разезді		разезд Казбастау	Жамбыл облысы әкімиятының қаулысы, 28.12.2007 ж. №323, облмәслихаттың шешімі, 08.02.2008 ж. №4-20			
2	Нұрлықент ауылы	Бурно-Октябрь	аул Нурлықент	ҚР Жоғарғы Кеңесі Президиумының қаулысы, 07.10.1993 ж. №2410			
3	Түктібай ауылы	Гагарин	аул Түктібай				

14. Шақпақ ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Шақпақского аулыного округа

Орталығы – Шақпақата ауылы

Орталығы – Шақпақата ауылы		3		4		5	
1	Амансай ауылы	Калинин	аул Амансай	Мемонком ұйғарымы, 05.09.1997 ж.			
2	Тәттібай Дүйсебайұлы	Амангелді	аул Тагтибай Дүйсебай	Мемонком ұйғарымы, 24.12.1999 ж.			
3	Ынтымақ ауылы		аул Ынтымақ				
4	Шақпақата ауылы	Кременевка	аул Шақпақата	ҚР Жоғарғы Кеңесі Президиумының қаулысы 19.03.1992 ж. №1265			
5	Шақпақ стансасы	разезд Шақпақ	станция Шақпақ				

Административно-территориальные единицы Алгинского аульского округа

Оргталығы – Алға ауылы

Центр – аул Алға

р/с №	Елді мекен (станса, разьездер) атауы наименование населенных пунктов (станции, разьезды)	Елді мекеннің бұрынғы атауы прежнее наименование населенных пунктов	Орыс тіліндегі атауы транскрипциясы) наименование (транскрипция) на русском языке	Атаулардың өзгертілгені туралы мәлімет (сұжағ шешімі) сведение об изменении наименования (решение документа)
1	2	3	4	5
1	Алға ауылы		аул Алға	
2	Қоғадыр ауылы		аул Қоғадыр	
3	Мұзбел ауылы	Қордай	аул Музбель	Мемоноком ұйғарымы, 05.09.1997 ж.

2. Ауқатты ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Ауқаттинского аульского округа

Оргталығы – Ауқатты ауылы

Центр – аул Ауқатты

1	2	3	4	5
1	Ауқатты ауылы	Кишмиши	аул Ауқатты	Мемоноком ұйғарымы, 24.06.1998 ж.
2	Қызылсай ауылы		аул Кызылсай	

3	Бейтерек ауылы	Рисполе	аул Байтерек	Жамбыл облысы әкімдігінің қаулысы 26.01.2011 ж. №13, облмәслихаттың шешімі 15.03.2011 ж. №32-
---	----------------	---------	--------------	---

3. Бетқайнар ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Бетқайнарского аульского округа

Оргталығы – Бетқайнар ауылы

Центр – аул Бетқайнар

1	2	3	4	5
1	Бетқайнар ауылы	Успеновка	аул Бетқайнар	Жамбыл облысы әкімінің қаулысы 1. 10. 1993 ж. №111
2	Соғанды ауылы		аул Соғанды	

4. Жамбыл ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Жамбылского аульского округа

Оргталығы – Жамбыл ауылы

Центр – аул Жамбыл

1	2	3	4	5
1	Жамбыл ауылы	Лубзавод	аул Жамбыл	ҚР Жоғарғы Кеңесі Президиумының қаулысы 16.03.1993 ж.
2	Жаңағұрмыс ауылы		аул Жаңағұрмыс	

5. Кенен ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Кененского аульского округа

Оргталығы – Кенен ауылы

Центр – аул Кенен

1	2	3	4	5
1	Кенен ауылы	Киров	аул Кенен	ҚР Жоғарғы Кеңесі Президиумының қаулысы 16.03.1993 ж.

6. Қақпатас ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Кақпатаского аулыного округа

Орталығы – Қақпатас ауылы

1	2	3	4	5
1	Қақпатас ауылы	Рисороб	аул Рисороб	ҚР Жоғарғы Кеңесі Төралқасының қаулысы 07.10.1993 ж. №2410
2	Беріктас ауылы	Қордай	аул Беріктас	Жамбыл облысы әкімінің қаулысы, 16.03.1993 ж. №91

7. Қаракемер ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Қаракемерского аулыного округа

Орталығы – Қаракемер ауылы

1	2	3	4	5
1	Қаракемер ауылы		аул Қаракемер	
2	Керу ауылы	Новоалександровка	аул Керу	ҚР Жоғарғы Кеңесі Төралқасының қаулысы 05.07.1991 ж. №751

8. Қарасай ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Қарасайского аулыного округа

Орталығы – Қарасай батыр ауылы

1	2	3	4	5
1	Қарасай батыр ауылы	Михайловка	аул Қарасай	ҚР Жоғарғы Кеңесі Төралқасының қаулысы 07.10.1993 ж. №2410
2	Еңбек ауылы	Еңбек учаскесі	аул Еңбек	Жамбыл облысы әкімінің шешімі 16.03.1993 ж. №91

9. Қарасу ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Қарасуского аулыного округа

Орталығы – Қарасу ауылы

1	2	3	4	5
1	Қарасу ауылы	Черная речка	аул Қарасу	Жамбыл облысы әкімінің қаулысы 01.10.1993 ж. №111
2	Өтеген ауылы	Кеңес	аул Өтеген	ҚР Жоғарғы Кеңесі Төралқасының қаулысы 21.02.1992 ж.

10. Қасық ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Қасықского аулыного округа

Орталығы – Қасық ауылы

1	2	3	4	5
1	Қасық ауылы	жаңадан құрылды	аул Қасық	Жамбыл облысы әкімінің қаулысы 25.04.1995 ж. №99

11. Қордай ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Қордайского аулыного округа

Орталығы – Қордай ауылы

1	2	3	4	5
1	Қордай ауылы	Георгиевка	аул Қордай	Жамбыл облысы әкімінің қаулысы 25.04.1995 ж. №99

12. Масаншы ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Масаншынского аулыного округа

Орталығы – Масаншы ауылы

1	2	3	4	5
1	Масаншы ауылы		аул Масаншы	
2	Құнбатыс-1 ауылы		аул Құнбатыс-1	
3	Құнбатыс-2 ауылы		аул Құнбатыс-2	

13. Ногайбай ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Ногайбайского ауылного округа

Орталығы – Ногайбай ауылы **Центр – аул Ногайбай**

1	2	3	4	5
1	Ногайбай ауылы	Рғайты	аул Ногайбай	Жамбыл облысы әкімінің шешімі, 01.10.1993 ж. №111
2	Шарбақты ауылы		аул Шарбақты	
3	Сарыбастау ауылы		аул Сарыбастау	

14. Отар ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Отарского ауылного округа

Орталығы – Отар ауылы **Центр – аул Отар**

1	2	3	4	5
1	Отар ауылы	Отар кенті	аул Отар Ногайбай	Жамбыл облысы әкімінің және облыстық мәслихат шешімі 28.10.1994 ж.
2	Гвардейский кенті		поселок Гвардейский	
3	Бел стансасы		станция Бель	
4	Анырақай стансасы		станция Анырақай	

15. Сарыбұлақ ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Сарыбұлақского ауылного округа

Орталығы – Сарыбұлақ ауылы **Центр – аул Сарыбұлақ**

1	2	3	4	5
1	Сарыбұлақ ауылы		аул Сарыбұлақ	Жамбыл облысы әкімінің қаулысы 01.10.1993 ж. №111
2	Қайнар ауылы	Благовещенка	аул Қайнар	Мемонаком ұйғарымы, 05.09.1997 ж.

16. Сортобе ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Сортобинского ауылного округа

Орталығы – Сортобе ауылы **Центр – аул Сортобе**

1	2	3	4	5
1	Сортобе ауылы	Шортобе	аул Сортобе	Жамбыл облысы әкімінің қаулысы 1. 10. 1993 ж. №111
2	Бұлар батыр ауылы	Займка	аул Бұлар батыр	Мемонаком ұйғарымы, 05.09.1997 ж.

17. Степной ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Степновского ауылного округа

Орталығы – Степной ауылы **Центр – аул Степное**

1	2	3	4	5
1	Степной ауылы		аул Степной	
2	Арал ауылы	Славное	аул Арал	Жамбыл облысы әкімдігінің қаулысы 26.01.2011 ж. №13, облмәслихаттың шешімі 15.03.2011 ж. №32-
3	Қалғұты ауылы		аул Қалғұты	

18. Сұлутер ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Сұлутерского ауылного округа

Орталығы – Сұлутер ауылы **Центр – аул Сұлутер**

1	2	3	4	5
1	Сұлутер ауылы	Малоархангельское	аул Сұлутер	ҚР Жоғарғы Кеңесі Төралқасының қаулысы 21.02.1992 ж.
2	Көктебе ауылы	Горноникольское	аул Көктебе	ҚР Жоғарғы Кеңесі Төралқасының қаулысы 21.02.1992 ж.

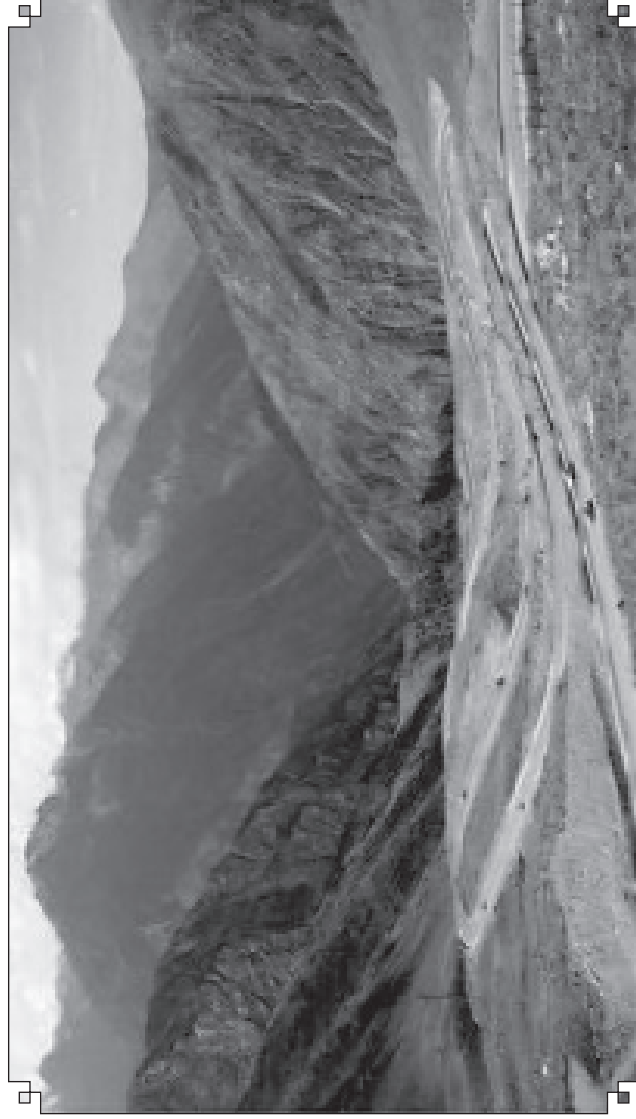
19. Үлкен-Сұлутөр ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Улькен-Сулуторского аульного округа

Орталығы – Үлкен-Сұлутөр ауылы

Центр – аул Улькен Сулутор

1	2	3	4	5
1	Үлкен Сұлутөр ауылы	Красногорка	аул Улькен Сулутор	ҚР Жоғарғы Кеңесі Төралқасының қаулысы 21.02.1992 ж. №2410

Меркі ауданы

Меркенский район

1. Ақарал ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Ақаралского аульного округа

Орталығы – Ақарал ауылы

Центр – аул Ақарал

р/с №	Елді мекен (станса, разьездер) атауы наименование населенных пунктов (станции, разьезды)	Елді мекеннің бұрынғы атауы прежнее наименование населенных пунктов	Орыс тіліндегі атауы транскрипциясы) наименование (транскрипция) на русском языке	Атаулардың өзгертілгені туралы мәлімет (құжат шешімі) сведения об изменении наименования (решение документа)
1	2	3	4	5
1	Ақарал ауылы	Қраснооктябрьское	аул Ақарал	Мемономком ұйғарымы, 22.07.1995 ж.
2	Сыпағай ауылы	Қызылша совхозының II бөлімшесі	аул Сыпағай	ҚР Жоғарғы Кеңесі Төралқасының қаулысы 21.02.1992 ж. №2410

2. Ақермен ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Ақерменского аульного округа

Орталығы – Ақермен ауылы

Центр – аул Ақермен

1	2	3	4	5
1	Ақермен ауылы	Меркі асыл тұқымды қой совхозы	аул Ақермен	ҚР Жоғарғы Кеңесі Төралқасының қаулысы 07.10.1993 ж. №2189
2	Алтынарық бөлімшесі		участок Алтын арық	--
3	Кентай бөлімшесі		участок Кентай	--
4	Ақкөзқайнар бөлімшесі		участок Ақкөз қайнар	--

3. Ақтоған ауылдық округінің әкімшілік – аумақтық бірлігі

Административно – территориальные единицы Ақтоғанского аулыного округа

Орталығы – Ақтоған ауылы

Центр – аул Ақтоған

1	2	3	4	5
1	Ақтоған ауылы	Большевик	аул Ақтоған	ҚР Жоғарғы Кеңесі Төралқасының қаулысы 07.10.1993 ж. №2189
2	Қазақ дихан ауылы		аул Қазақ дихан	--

4. Андас батыр ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Андас батырского аулыного округа

Орталығы – Андас батыр ауылы

Центр – аул Андас батыр

1	2	3	4	5
1	Андас батыр ауылы	Ново-воскресеновка	аул Андас батыр	Жамбыл облысы әкімдігінің қаулысы 26.10.2006 ж. №270, облмәслихаттың шешімі 27.10.2006 ж. №19-20
2	Арал қыстақ ауылы		аул Арал қыстақ	
3	Гранитогорск кенті		поселок Гранитогорск	
4	Қызыл қыстақ ауылы		аул Қызыл қыстақ	
5	Шалдовар стансасы		станция Шалдовар	

5. Аспара ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно- территориальные единицы Аспаринского аулыного округа

Орталығы – Аспара ауылы

Центр – аул Аспара

1	2	3	4	5
1	Аспара ауылы		аул Аспара	
2	Қайыңды сай ауылы		аул Қайыңды сай	

6. Жамбыл ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно- территориальные единицы Ақтоғанского аулыного округа

Орталығы – Жамбыл ауылы

Центр – аул Жамбыл

1	2	3	4	5
1	Жамбыл ауылы		аул Жамбыл	
2	Жамбыл бөлімшесі		участок Жамбыл	
3	Плодоягодный ауылы		аул Плодоягодный	
4	Тұрлыбай батыр ауылы	Красная заря	аул Тұрлыбай батыр	Жамбыл облысы әкімдігінің қаулысы 26.01.2011 ж. №9, облыс мәслихатының шешімі 15.03.2011 ж. №32

7. Жанатоған ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно- территориальные единицы Жанагоғанского аулыного округа

Орталығы – Қостоған ауылы

Центр – аул Қостоған

1	2	3	4	5
1	Қостоған ауылы		аул Қостоған	
2	Қызыл сай ауылы		аул Қызыл сай	
3	Мыңқазан ауылы	Ворошилов	аул Мыңқазан	ҚР Жоғарғы Кеңесі Төралқасының қаулысы 07.10.1993 ж. №2189

8. Кеңес ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно- территориальные единицы Кеңесского аулыного округа

Орталығы – Кеңес ауылы

Центр – аул Кеңес

1	2	3	4	5
1	Жауғаш батыр ауылы	Папанин	аул Жауғаш батыр	ҚР Жоғарғы Кеңесі Төралқасының қаулысы 07.10.1993 ж. №2189
2	Кеңес ауылы		аул Кеңес	

9. Меркі ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Меркенского аулыного округа

Орталығы – Меркі ауылы

Орталығы – Меркі ауылы		Центр – аул Мерке	
1	2	3	4
1	Меркі ауылы		аул Мерке
2	Меркі шипажайы	Меркі санаторий	санаторий Мерке

10. Ойтал ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Ойталского аулыного округа

Орталығы Ойтал ауылы

Орталығы Ойтал ауылы		Центр – аул Ойтал	
1	2	3	4
1	Меркі стансасы		станция Мерке
2	Мықанды бөлімшесі		участок Мықанды
3	Ойтал ауылы	Ойтал кенті	аул Ойтал

Жамбыл облысы әкімдігінің қаулысы
01.02.2008 ж. №17, облыс әкімінің шешімі
08.02.2008 ж. №4-19

11. Сарымолдаев ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Сарымолдаевского аулыного округа

Орталығы – Сарымолдаев ауылы

Орталығы – Сарымолдаев ауылы		Центр – аул Сарымолдаев	
1	2	3	4
1	Екпінді ауылы		аул Екпінді
2	Сарымолдаев ауылы	Қузьминка	аул Сарымолдаев
3	Ойтал бөлімшесі		участок Ойтал

ҚР Жоғарғы Кеңесі Төралқасының қаулысы
19.03.1992 ж. №1265

12. Сұрат ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Сұратского аулыного округа

Орталығы – Сұрат ауылы

Орталығы – Сұрат ауылы		Центр – аул Сұрат	
1	2	3	4
1	Аққайнар ауылы	Орғанғы Киров	аул Аққайнар
2	Сұрат ауылы		аул Сұрат
3	Тескентоған ауылы	Қызыл ту	аул Тескентоған

Мемонком ұйғарымы, 22.07.1995 ж.
Мемонком ұйғарымы, 22.07.1995 ж.

13. Тәтті ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Таттинского аулыного округа

Орталығы – Тәтті ауылы

Орталығы – Тәтті ауылы		Центр – аул Тагги	
1	2	3	4
1	Ақжол ауылы	Ленин жол	аул Ақжол
2	Беларық ауылы		аул Беларық
3	Қарасу ауылы		аул Қарасу
4	Тәтті ауылы		аул Тагги
5	Тәтті стансасы		станция Тагги
6	Тасөткел разьезі		разьезд Тасөткель
7	Шемен разьезі		разьезд Шемен

Жамбыл облысы әкімдігінің қаулысы 26.01.2011 ж. №8,
облыс әкімінің шешімі 15.03.2011 ж. №32-

14. Т. Рысқұлов ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Т. Рысқұловского ауылного округа

Орталығы – Интернациональный ауылы

Центр – аул Интернациональный

1	2	3	4	5
1	Т. Рысқұлов ауылы	Жданов атындағы участок	аул Т. Рысқұлов	ҚР Жоғарғы Кеңесі Төралқасының қаулысы 19.03.1992 ж. №1265
2	Интернациональный ауылы		аул Интернациональный	

Мойынқұм ауданы

Мойынқумский район

Ақбақай кенттік округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальная единица Акбакайского поселкового округа

Орталығы – Ақбақай кенті

Центр – кент Акбақай

р/с №	Елді мекен (станса, разьездер) атауы наименование населенных пунктов (станции, разьезды)	Елді мекеннің бұрынғы атауы прежнее наименование населенных пунктов	Орыс тіліндегі атауы транскрипциясы) наименование (транскрипция) на русском языке	Атаулардың өзгертілгені туралы мәлімет (құжат шешімі) сведения об изменении наименования (решение документа)
1	2	3	4	5
1	Ақбақай кенті		поселок Акбакай	

2. Аксүйек кенттік округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальная единица Аксуйекского поселкового округа

Орталығы – Аксүйек кенті

Центр – кент Аксүйек

1	2	3	4	5
1	Аксүйек кенті		поселок Аксуйек	

3.

4. Биназар ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальная единица Биназарского ауылного округа

Орталығы – Биназар ауылы

Центр – аул Биназар

1	2	3	4	5
1	Биназар ауылы	Каминтерн	аул Биназар	Жамбыл облысы әкімінің және облыстық мәслихаттың шешімі, 28.03.1997 ж.

5. Бірлік ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

административно-территориальная единица Бирликского аульного округа

Орталығы – Бірлік ауылы**Центр – аул Бирлик**

1	2	3	4	5
1	Бірлік ауылы	Көктерек	аул Бирлик	Жамбыл облысы әкімінің және облыстық мәслихаттың шешімі, 28.03.1997 ж.

6. Жамбыл ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальная единица Жамбылского аульного округа

Орталығы – Жамбыл ауылы**Центр – аул Жамбыл**

1	2	3	4	5
1	Жамбыл ауылы		аул Жамбыл	

7. Кеңес ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальная единица Кеңесского аульного округа

Орталығы – Кеңес ауылы**Центр – аул Кеңес**

1	2	3	4	5
1	Кеңес ауылы	Айдарлы	аул Кеңес	Мемонком ұйғарымы, 6.02.1997 ж.

8. Қызылотау ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальная единица Кызылотауского аульного округа

Орталығы – Қызылотау ауылы**Центр – аул Кызылотау**

1	2	3	4	5
1	Құшамаң ауылы	Қызылотау	аул Құшамаң	Жамбыл облысы әкімдігінің қаулысы 27. 03. 2008 ж. №94, облмәслихаттың шешімі 1. 04. 2011 ж. №5-13

8. Қарабөгет ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Карабөгетского аульного округа

Орталығы – Қарабөгет ауылы**Центр – аул Қарабөгет**

1	2	3	4	5
1	Қарабөгет ауылы		аул Қарабөгет	
2	Құмөзек ауылы		аул Қумозек	
3	Сарыөзек ауылы	Байтал	аул Сарыөзек	Мемонком ұйғарымы, 6.02.1997 ж.

9. Қызылтал ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Кызылталского аульного округа

Орталығы – Көкжелек ауылы**Центр – аул Көкжелек**

1	2	3	4	5
1	Көкжелек ауылы	Қызыл ту	аул Көкжелек	Жамбыл облысы әкімдігінің қаулысы 26.01.2011 ж. №7, облмәслихаттың шешімі 15.03.2011 ж. №32-
2	Айтбай Назарбеков ауылы	Жасұлан	аул Айтбай Назарбеков	Жамбыл облысы әкімінің және облыстық мәслихаттың шешімі, 22. 02. 1997 ж.

10. Қылышбай ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальная единица Кылышбайского аульного округа
Орталығы – Қылышбай ауылы

1	2	3	4	5
1	Қылышбай Ержанұлы ауылы	Карл Маркс	аул Кылышбай Ержанұлы	Мемономком ұйғарымы, 6.02.1997 ж.

11. Мирный кенттік округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальная единица Мирненского поселкового округа

1	2	3	4	5
1	Мирный кенті		поселок Мирный	Центр – кент Мирный

12. Мойынкүм ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальная единица Татинского аульного округа

1	2	3	4	5
1	Мойынкүм ауылы	Фурмановка	аул Мойынкүм	Мемономком ұйғарымы, 6.02.1997 ж.

13. Мынарал ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Мынаралского аульного округа

1	2	3	4	5
1	Мынарал ауылы	Мынарал кенті	аул Мынарал	Жамбыл облысы әкімдігінің қаулысы 1.02.2008 ж. №17, облмәслихаттың шешімі 08.02.2008 ж. №4-19

2	Мынарал стансасы		станция Мынарал	
3	Қашқантеңіз стансасы		станция Кашкантениз	

14. Ұланбел ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Уланбельского аульного округа

1	2	3	4	5
1	Ұланбел ауылы		аул Уланбель	Центр – аул Уланбель
2	Кіші Қамқалы ауылы	Сарқырама	аул Киши Камкалы	Мемономком ұйғарымы, 6.02.1997 ж.

15. Хантау кенттік округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Хантауского поселкового округа

1	2	3	4	5
1	Жиделі стансасы		станция Жидели	Центр – кент Хантау
2	Қияқты стансасы		станция Киякты	
3	Хантау кенті		поселок Хантау	

16. Шығанақ кенттік округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Шыганакского поселкового округа

1	2	3	4	5
1	Шығанақ кенті		поселок Шыганак	Центр – кент Шыганак
2	Бурылбайтал ауылы		аул Бурылбайтал	
3	Бурылбайтал стансасы		станция Бурылбайтал	

Т. Рысқұлов ауданы Т. Рыскуловский район

1. Абай ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Абайского аульного округа

Орталығы – Еңбекші ауылы

Центр – аул Еңбекши

р/с №	Елді мекен (станса, разьездер) атауы наименование населенных пунктов (станции, разьезды)	Елді мекеннің бұрынғы атауы прежнее наименование населенных пунктов	Орыс тіліндегі атауы транскрипциясы) наименование (транскрипция) на русском языке	Атаулардың өзгертілгені туралы мәлімет (құжат шешімі) сведения об изменении наименования (решение документа)
1	2	3	4	5
1	Еңбекші ауылы		аул Еңбекши	
2	Көкарық ауылы		аул Кокарык	

2. Акбұлақ ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Акбулакского аульного округа

Орталығы – Рахым Сәбденов ауылы

Центр – аул Рахым сабденов

1	2	3	4	5
1	Бәйтелі ауылы	Жеңістің 40 жылдығы	аул Бәйтелі	ҚР Жоғарғы Кеңесі Төралқасының қаулысы, 19.03.1992 ж. №1265
2	Қызылшаруа ауылы		аул Қызылшаруа	
3	Рахым Сәбденов ауылы	Ленин	аул Рахым Сабденов	Мемонком ұйғарымы,
4	98 разьезд		98 разьезд	

3. Ақыртөбе ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Ақыртөбінского аульного округа

Орталығы – Ақыртөбе ауылы

Центр – аул Ақыртөбе

1	2	3	4	5
1	Ақыртөбе ауылы		аул Ақыртөбе	
2	Малдыбай стансасы		станция Малдыбай	

4. Жаңатұрмыс ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Жаңатұрмыского аульного округа

Орталығы – Жаңатұрмыс ауылы

Центр – аул Жаңатұрмыс

1	2	3	4	5
1	Жаңатұрмыс ауылы		аул Жаңатұрмыс	

5. Көкдөнен ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Көкдөненского аульного округа

Орталығы – Көкдөнен ауылы

Центр – аул Көкдөнен

1	2	3	4	5
1	Жақсылық ауылы	Тельман	аул Жақсылық	Жамбыл облысы әкімінің шешімі, 6. 07. 1992 ж. №60
2	Көкдөнен ауылы	Калинин	аул Көкдөнен	Жамбыл облысы әкімінің шешімі, 6. 07. 1992 ж. №60
3	Құмарық разьезі		разьезд Құмарық	

6. Көгершін ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Көгершінского аульного округа

Орталығы – Көгершін ауылы

Центр – аул Көгершін

1	2	3	4	5
1	Көгершін ауылы		аул Көгершін	
2	Қосапан бөлімшесі		участок Косапан	

7. Қайыңды ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Кайыңдинского аулыного округа

Орталығы – Қайыңды ауылы **Центр – аул Кайыңды**

1	2	3	4	5
1	Қайыңды ауылы	Мақпал	аул Кайыңды	Жамбыл облысы әкімінің шешімі, 6. 07. 1992 ж. №60
2	Мамай ауылы		аул Мамай	
3	Сөгеті ауылы	Алғабас	аул Сөгеті	Жамбыл облысы әкімінің шешімі, 6. 07. 1992 ж. №60

8. Қарақыстақ ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Карақыстакского аулыного округа

Орталығы – Каменка ауылы **Центр – аул Каменка**

1	2	3	4	5
1	Жалпақсаз ауылы		аул Жалпақсаз	
2	Каменка ауылы		аул Каменка	
3	Қазақ ауылы		аул Казак	
4	Тасшолақ ауылы		аул Тасшолак	

9. Қорағаты ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Қорағатынского аулыного округа

Орталығы – Қорағаты ауылы **Центр – аул Қорағаты**

1	2	3	4	5
1	Аққайнар ауылы		аул Аққайнар	
2	Қорағаты ауылы		аул Қорағаты	
3	Қорағаты стансасы		ст. Қорағаты	
4	Мамырғөбе ауылы		аул Мамырғөбе	
5	Тойқұдық ауылы		аул Тойқудық	

10. Құлан ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Құланского аулыного округа

Орталығы – Құлан ауылы **Центр – аул Құлан**

1	2	3	4	5
1	Құлан ауылы	Луговой	аул Құлан	ҚР Жоғарғы Кеңесі Төралқасының қаулысы, 19.03.1992 ж. №1265
2	Қарақат ауылы	Октябрьшаруа	аул Қарақат	Жамбыл облысы әкімінің шешімі, 6. 07. 1992 ж. №60
3	Шенгер ауылы		аул Шонгер	

11. Құмарық ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Құмарыкского аулыного округа

Орталығы – Құмарық ауылы **Центр – аул Құмарық**

1	2	3	4	5
1	Алғабас ауылы	Сөгеті	аул Алғабас	ҚР Жоғарғы Кеңесі Төралқасының қаулысы, 4. 05. 1993 ж. №2189
2	Қаракемер ауылы		аул Қаракемер	
3	Құмарық ауылы	Подгорное	аул Құмарық	Жамбыл облысы әкімінің шешімі, 6. 07. 1992 ж. №60

12. Луговой ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Луговского аулыного округа

Орталығы – Луговое ауылы **Центр – аул Луговое**

1	2	3	4	5
1	Луговой ауылы	Луговой кенті	аул Луговой	Облыс әкімиятының қаулысы 1. 02. 2008ж №17 Облыс мәслихатының шешімі 8. 02. 2008ж №4-19

13. Новосел ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Новоселского аульного округа

Орталығы – Юбилейное ауылы Центр – аул Юбилейное

1	2	3	4	5
1	Әбілқайыр ауылы		аул Абилқайыр	
2	Юбилейное ауылы		аул Юбилейное	

14. Өрнек ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Орнекского аульного округа

Орталығы – Өрнек ауылы Центр – аул Орнек

1	2	3	4	5
1	Әбжапар Жылқышиев ауылы	Қызылту	аул Абжапар Жылқышиев	Жамбыл облысы әкімінің және облыстық мәслихаттың бірлескен шешімі, 22.02.1997 ж. (XIII)
2	Жарлысу ауылы		аул Жарлысу	
3	Өрнек ауылы		аул Орнек	
4	Сәлімбай Парманов ауылы	Бірлес	аул Сәлімбай Парманов	Жамбыл облысы әкімінің және облыстық мәслихаттың бірлескен шешімі, 04.07.1997 ж. №436-а (XV)
5	Сұмқайты ауылы	№ 5 бөлімше	аул Сумқайты	ҚР Жоғарғы Кеңесі Төралқасының қаулысы, 19.03.1992 ж. №1265

15. Теренөзек ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Теренөзекского аульного округа

Орталығы – Теренөзек ауылы Центр – аул Теренөзек

1	2	3	4	5
1	Көкарық ауылы		аул Көкарық	1993 жылғы ауыл тұрғындарының жиыны
2	Теренөзек ауылы		аул Теренөзек	
3	Шолақ – Қайыңды ауылы		аул Шолақ – Қайыңды	

Сарысу ауданы

Сарысуский район

1. Жанатас қаласы әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы города Жанатас

Орталығы – Жанатас қаласы

Центр – город Жанатас

р/с №	Елді мекен (станса, разьездер) атауы наименование населенных пунктов (станции, разьезды)	Елді мекеннің бұрынғы атауы прежнее наименование населенных пунктов	Орыс тіліндегі атауы транскрипциясы) наименование (транскрипция) на русском языке	Атаулардың өзгертілгені туралы мәлімет (құжат шешімі) сведение об изменении наименования (решение документа)
1	2	3	4	5
1	Жанатас қаласы	Қаратау қалалық кеңесінің Жанатас поселкесі	город Жанатас	КСР Жоғарғы Кеңесі Президиумының қарары, №1802-VII, 25.06.1969 ж.

2. Байқадам ауылдық аймағының әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальная единица Байқадамского аульного округа

Орталығы – Саудақент ауылы

Центр – аул Саудақент

1	2	3	4	5
1	Саудақент ауылы	Байқадам	аул Саудақент	ҚР Жоғарғы Кеңесі Төралқасының қаулысы, 07.10.1993 ж. №2410

3. Досбол ауылдық аймағының әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Досболского аульного округа

Орталығы – Досбол ауылы

Центр – аул Досбол

1	2	3	4	5
1	Досбол ауылы		аул Досбол	
2	Кіші Көкдала бөлімшесі		участок Киши Кокдала	
3	Үлкен Көкдала бөлімшесі		участок Үлкен Кокдала	
4	Шағалалы ауылы		аул Шағалалы	

4. Жайылма ауылдық аймағының әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Жайылминского аульного округа

Орталығы – Жайылма ауылы

Центр – аул Жайылма

1	2	3	4	5
1	Ақтам бөлімшесі		участок Ақтам	
2	Жайылма ауылы	Ленин	аул Жайылма	Мемономком ұйғарымы, 05.09.1997 ж.
3	Қызылдихан ауылы	Жданов	аул Кызылдихан	Мемономком ұйғарымы, 05.09.1997 ж.
4	Маятас ауылы	Карл Маркс	аул Маятас	Мемономком ұйғарымы, 05.09.1997 ж.

5. Жаңаарық ауылдық аймағының әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Жаңаарықского аульного округа

Орталығы – Ұзақбай Сыздықбаев ауылы

Центр – аул Узақбай Сыздықбаев

1	2	3	4	5
1	Ақтоғай ауылы		аул Ақтоғай	
2	Ұзақбай Сыздықбаев ауылы	Жаңаарық	аул Узақбай Сыздықбаев	Мемономком ұйғарымы, 24.12.1999 ж.

6. Жаңаталап ауылдық аймағының әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Жаңаталапского аульного округа

Орталығы – Жаңаталап ауылы **Центр – аул Жаңаталап**

1	2	3	4	5
1	Жаңаталап ауылы	Сталин	аул Жаңаталап	ҚР Жоғарғы Кеңесі Төралқасының қаулысы, 05.10.1991 ж. №751
2	Жарқұдық бөлімшесі		участок Жарқұдық	
3	Ұйым ауылы		аул Ұйым	

7. Игілік ауылдық аймағының әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Игиликского аульного округа

Орталығы – Өндіріс ауылы **Центр – аул Ондірис**

1	2	3	4	5
1	Игілік ауылы	Коммунар-1	аул Игилик	ҚР Жоғарғы Кеңесі Төрағасының қаулысы, 07.10.1993 ж. №2410
2	Өндіріс ауылы	Коммунар-2	аул Ондірис	Мемонком ұйғарымы, 05.09.1997 ж.
3	Талас бөлімшесі		участок Талас	

8. Қамқалы ауылдық аймағының әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Камқалинского аульного округа

Орталығы – Шығанақ ауылы **Центр – аул Шығанақ**

1	2	3	4	5
1	Жайлау көл ауылы		аул Жайлау көл	
2	Қамқалы ауылы		аул Камқалы	
3	Шығанақ ауылы		аул Шығанақ	

9. Тоғызкент ауылдық аймағының әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Тоғызкентского аульного округа

Орталығы – Тоғызкент ауылы **Центр – аул Тоғызкент**

1	2	3	4	5
1	Әбілда ауылы	Ү шарал	аул Абиьлда	ҚР Жоғарғы Кеңесі Төрағасының қаулысы, 5. 10. 1991 ж. №751
2	Майлықөл ауылы	№4 ферма	аул Майлықөл	ҚР Жоғарғы Кеңесі Төрағасының қаулысы, 07.10.1993 ж. №2410
3	Тоғызкент ауылы	Түгіскен	аул Тоғызкент	Мемонком ұйғарымы, 05.09.1997 ж.

10. Түркістан ауылдық аймағының әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Туркестанского аульного округа

Орталығы – Түркістан ауылы **Центр – аул Туркістан**

1	2	3	4	5
1	Арыстанды ауылы	Буденовка	аул Арыстанды	Мемонком ұйғарымы, 05.09.1997 ж.
2	Қаратас бөлімшесі		участок Каратас	
3	Әшір Бүркітбаев ауылы	Түркістан	аул Туркістан	Жамбыл облысы әкімиятының қаулысы 29. 04. 2010 ж. №133, облмәслихаттың шешімі 2. 06. 2010 ж. №25-9
4	Үшбас ауылы		аул Үшбас	

1. Қаратау қаласының әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальная единица города Каратау

Орталығы – Қаратау қаласы

Центр – город Каратау

р/с №	Елді мекен (станса, разьездер) атауы наименование населенных пунктов (станции, разьезды)	Елді мекеннің бұрынғы атауы прежнее наименование населенных пунктов	Орыс тіліндегі атауы транскрипциясы) наименование (транскрипция) на русском языке	Атаулардың өзгертілгені туралы мәлімет (құжат шешімі) сведение об изменении наименования (решение документа)
1	2	3	4	5
1	Қаратау қаласы		город Каратау	КСР Жоғарғы Кеңесі Президиумының қарары, №1802-VII, 25. 06. 1969 ж.

2. Ақкөл ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальная единица Аккольского аульского округа

Орталығы – Ақкөл ауылы

Центр – аул Акколь

1	2	3	4	5
1	Ақкөл ауылы		аул Акколь	

3. Аққұм ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальная единица Аккумского аульского округа

Орталығы – Аққұм ауылы

Центр – аул Аккум

1	2	3	4	5
1	Аққұм ауылы		аул Аккум	

4. Берікқара ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Берикаринского аульского округа

Орталығы – Майтөбе ауылы

Центр – аул Майтөбе

1	2	3	4	5
1	Қожағалпар ауылы		аул Қожағалпар	
2	Майтөбе ауылы		аул Майтөбе	
3	Канцевка бөлімшесі		участок Канцевка	

5. Бостандық ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Бостандыкского аульского округа

Орталығы – Бостандық ауылы

Центр – аул Бостандық

1	2	3	4	5
1	Бостандық ауылы		аул Бостандық	
2	Талапты ауылы		аул Талапты	

6. Кеңес ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Кенесского аульского округа

Орталығы – Бөлтірік шешен ауылы

Центр – аул Больтирик шешен

1	2	3	4	5
1	Бөлтірік Шешен ауылы	Кеңес	аул Болтрик Шешен	Мемонком ұйғарымы, 24.12.1999 ж.
2	Көшек Батыр ауылы	Қызылжар	аул Кошек батыр	Мемонком ұйғарымы, 24.12.1999 ж.

7. Көктал ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальная единица Кокталского аульного округа

Орталығы – Көктал ауылы**Центр – аул Коктал**

1	2	3	4	5
1	Көктал ауылы	Көктал кенті	аул Коктал	Жамбыл облысы әкімшілігінің қаулысы, 01.02.2008 ж. №17, облмәслихаттың шешімі, 08.02.2008 ж. №4-19

8. Қаратау ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Каратауского аульного округа

Орталығы – Есейхан ауылы**Центр – аул Есейхан**

1	2	3	4	5
1	Есейхан ауылы	Қаратау	аул Есейхан	Меморандум ұйғарымы, 28.12.1998 ж.
2	Қараой ауылы		аул Қараой	

9. Қасқабұлақ ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальная единица Каскабулакского аульного округа

Орталығы – Қасқабұлақ ауылы**Центр – аул Каскабулақ**

1	2	3	4	5
1	Қасқабұлақ ауылы		аул Каскабулақ	

10. Қызыләуіт ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Кызылауитского аульного округа

Орталығы – Қызыләуіт ауылы**Центр – аул Кызыләуіт**

1	2	3	4	5
1	Ақтөбе ауылы		аул Ақтөбе	
2	Қызыләуіт ауылы	Ильич	аул Кизилауит	ҚР Жоғарғы Кеңесі Төралқасының қаулысы, 07.10.1993 ж. №2410

11. Ойық ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Ойыкского аульного округа

Орталығы – Ойық ауылы**Центр – аул Ойық**

1	2	3	4	5
1	Ойық ауылы		аул Ойық	
2	Сейілбек бөлімшесі		участок Сейілбек	
3	Тұрымқұл бөлімшесі	Жаңаөған	участок Турумқұл	ҚР Жоғарғы Кеңесі Төралқасының қаулысы, 07.10.1993 ж. №2410
4	Көктөбе бөлімшесі		участок Көктөбе	

12. Сәду Шәкіров ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Саду Шакировского аульного округа

Орталығы – Сәду Шәкіров ауылы**Центр – аул Саду Шакиров**

1	2	3	4	5
1	Сәду Шәкіров ауылы	Жданов	аул С. Шакиров	Жамбыл облысы әкімінің және облмәслихаттың шешімі, 22.06.2001 ж. №9-6
2	Тамабек ауылы	Амангелді	аул Тамабек	

13. Тамды ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальная единица Тамдинского аульского округа

Орталығы – Тамды ауылы **Центр – аул Тамды**

1	2	3	4	5
1	Тамды ауылы		аул Тамды	

14. Ушарал ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Ушаралского аульского округа

Орталығы – Ушарал ауылы **Центр – аул Ушарал**

1	2	3	4	5
1	Арал бөлімшесі		участок Акагай	
2	Қайыр бөлімшесі		участок Кайыр	
3	Ушарал ауылы		аул Ушарал	

Шу ауданы

Шуский район

1. Шу қаласының әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальная единица города Шу

Орталығы – Шу қаласы

Центр – город Шу

р/с №	Елді мекен (станса, разъездер) атауы наименование населенных пунктов (станции, разъезды)	Елді мекеннің бұрынғы атауы прежнее наименование населенных пунктов	Орыс тіліндегі атауы транскрипциясы) наименование (транскрипция) на русском языке	Атаулардың өзгертілгені туралы мәлімет (құжат шешімі) сведения об изменении наименования (решение документа)
1	2	3	4	5
1	Шу қаласы	Чу	город Шу	КСР Жоғарғы Кеңесі Президиумының қарары №1802-VII, 25.06.1969 ж.

2. Ақсу ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Аксуского аульского округа

Орталығы – Ақсу ауылы

Центр – аул Ақсу

1	2	3	4	5
1	Ақсу ауылы		аул Ақсу	
2	Оразалы батыр ауылы	Октябрь бөлімшесі	аул Оразалы батыр	Мемонком ұйғарымы, 05.09.1997 ж.

3. Ақтөбе ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі
Административно-территориальная единица Ақтобинского аульного округа

Орталығы – Ақтөбе ауылы

1	2	3	4	5
1	Ақтөбе ауылы	Ақтөбе ауылы	аул Ақтөбе	

4. Алға ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Алгинского аульного округа

Орталығы – Алға ауылы

Центр – аул Алға

1	2	3	4	5
1	Алға ауылы		аул Алға	
2	Сауылбек ауылы	Жаңағұрмыс	аул Сауылбек	ҚР Жоғарғы Кеңесі Төралқасының қаулысы, 19.03.1992 ж. №1265
3	Жайсаң ауылы		аул Жайсаң	
4	Қайрат Рысқұлбеков бөлімшесі	Подхоз – 7 бөлімшесі	участок Қайрат Рысқұлбеков	
5	Шайымқұл бөлімшесі		участок Шайымқұл	

5. Балуан Шолақ ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Балуан Шолақского аульного округа

Орталығы – Балуан Шолақ ауылы

Центр – аул Балуан Шолақ

1	2	3	4	5
1	Балуан Шолақ ауылы	Ақтөбе	аул Балуан Шолақ	ҚР Жоғарғы Кеңесі Төралқасының қаулысы, 05.10.1991 ж. №751
2	Далақайнар бөлімшесі		участок Далақайнар	
3	31-разъезд		разъезд 31	
4	Прудхоз		Прудхоз	

6. Бірлік ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальная единица Бирликского аульного округа

Орталығы – Бірлік ауылы

Центр – аул Бирлик

1	2	3	4	5
1	Бірлік ауылы	Бірлік кенті	аул Бирлик	Жамбыл облысы әкімиятының қаулысы 1.02.2008 ж. №17, облмәслихаттың шешімі, 08.02.2008 ж. №4-19

7. Бірлікүстем ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальная единица Бирлікүстемского аульного округа

Орталығы – Бірлікүстем ауылы

Центр – аул Бирлікүстем

1	2	3	4	5
1	Бірлікүстем ауылы		аул Бирлікүстем	

8. Далақайнар ауылы әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы села Далақайнар

Орталығы – Далақайнар ауылы

Центр – аул Далақайнар

1	2	3	4	5
1	Далақайнар ауылы		аул Далақайнар	СОКП ОК Пленумы, 1954 жылғы наурыз
2	Көктөбе стансасы		разъезд Коктобе	Түркістан-Сібір темір жолының қаулысы, 1928 жыл.

9. Дулат ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Дулатского аульного округа

Орталығы – Бәйдібек ауылы

Центр – аул Бәйдібек

1	2	3	4	5
1	Бәйдібек ауылы	Киров совхозы	аул Бәйдібек	Мемонком ұйғарымы, 05.09.1997 ж.

2	Ақтасты ауылы		аул Ақтасты	
3	Бөлтірік ауылы	Андреевка	аул Бөлтірік	ҚР Жоғарғы Кеңесі Төралқасының қаулысы, 04.05.1993 ж. №2189

10. Ескішу ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Ескишуского аульного округа

Орталығы – Белбасар ауылы

Центр – аул Белбасар

1	2	3	4	5
1	Белбасар ауылы		аул Белбасар	
2	Еңбекші бөлімшесі		отделение Еңбекши	
3	Тасөткел ауылы		аул Тасөткель	

11. Жаңажол ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Жаңажолского аульного округа

Орталығы – Жаңажол ауылы

Центр – аул Жаңажол

1	2	3	4	5
1	Жаңажол ауылы	Новый путь совхозы	аул Жаңажол	ҚР Жоғарғы Кеңесі Төралқасының қаулысы, 04.05.1993 ж. №2189

12. Жаңақоғам ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Жаңақоғамского аульного округа

Орталығы – Көктөбе ауылы

Центр – аул Көктөбе

1	2	3	4	5
1	Көктөбе ауылы		аул Көктөбе	№322 Шу ауданы әкімі өкімі 03.09.1992 ж.
2	Бірлік-2 стансасы		станция Берлік-2	

3	Бейсебай бөлімшесі		участок Бейсебай	
4	Кемер стансасы		станция Кемер	
5	54 разъезд		разъезд 54	

13. Д. Қонаев ауылы әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы аула Д. Қонаев

Орталығы – Қонаев ауылы

Центр – аул Қонаев

1	2	3	4	5
1	Д. Қонаев ауылы	Ленин	аул Д. Қонаев	Мемонком ұйғарымы, 14.07.2000 ж.

14. Көкқайнар ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Кокқайнарского аульного округа

Орталығы – Көкқайнар ауылы

Центр – аул Кокқайнар

1	2	3	4	5
1	Көкқайнар ауылы	Жданов колхозы	аул Кокқайнар	Мемонком ұйғарымы, 14.07.2000 ж.

15. Қорағаты ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Қорағатынского аульного округа

Орталығы – Мойынқұм ауылы

Центр – аул Мойынқұм

1	2	3	4	5
1	Мойынқұм ауылы		аул Мойынқұм	
2	Жиенбет ауылы		аул Жиенбет	
3	Еңбек ауылы		аул Еңбек	

16. Өндіріс ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Ондирисского аульского округа

Орталығы – Абай ауылы**Центр – аул Абай**

1	2	3	4	5
1	Абай ауылы		аул Абай	

17. Тасөткел ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Тасөткельского аульского округа

Орталығы – Тасөткел ауылы**Центр – аул Тасөткель**

1	2	3	4	5
1	Тасөткел ауылы	Жайсаң	аул Тасуткель	Жамбыл облысы әкімінің шешімі, 28.05.1993 ж. №100
2	Аспара стансасы		станция Аспара	
3	Күмөзек разъезі		разъезд Күмөзек	

18. Төле би ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

Административно-территориальные единицы Төлебисского аульского округа

Орталығы – Төле би ауылы**Центр – аул Төле би**

1	2	3	4	5
1	Төле би ауылы	Новогройцкое	аул Төле би	ҚР Жоғарғы Кеңесі Төралқасының қаулысы, 19.03.1992 ж. № 1265
2	Зверохозяйство бөлімшесі		участок Зверохозяйства	

19. Шоқпар ауылдық округінің әкімшілік-аумақтық бірлігі

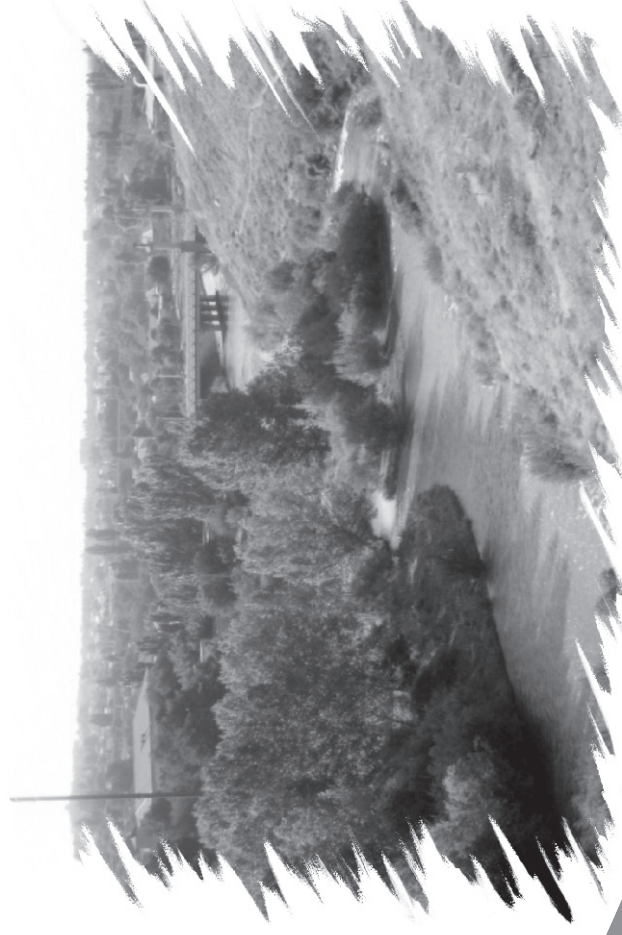
Административно-территориальные единицы Шоқпарского аульского округа

Орталығы – Шоқпар ауылы**Центр – аул Шоқпар**

1	2	3	4	5
1	Алайғыр стансасы		станция Алайғыр	
2	Еспе стансасы		станция Еспе	
3	Құлақшын стансасы		станция Құлақшын	
4	Талапкер бөлімшесі		участок Талапкер	
5	Шоқпар ауылы		аул Шоқпар	
6	Шоқпар стансасы		станция Шоқпар	

ЖАМБЫЛ ОБЛЫСЫНЫҢ ГИДРОНИМДЕРІ

Гидронимдердің қазақша атауы	Гидронимдердің орысша атауы	Гидронимдер түрі (қаз)	Гидронимдер түрі (орысша)	Географиялық объектінің орналасуы (қаз)	Географиялық объектінің орналасуы (орысша)	Аудан
Сүленбай	Сүленбай	өзен	р.	Абай ауылының солтүстігінен басталып, Тегістік ауылының оңтүстік -батысында сіңеді.	образуется сев. а. Абай пересыхает юго-зап. а. Тегистик;	Байзақ ауд.
Қырсаз	Қырсаз	өзен	р.	Түймекент ауылының солтүстік-батысынан басталып, Айдын көлінің солтүстік-батысында сіңеді.	исток сев.-зап. а. Түймекент ш р. Кошеней лп р. Талас теряется в солончаках сев.-зап. оз. Айдын;	Байзақ ауд.
Көшеней	Кошеней	өзен	р.	Түймекент ауылының батысынан басталып, Айдын көлінің солтүстік-батысында сіңеді.	образуется зап. а. Түймекен лп р. Талас теряется в солончаках сев.-зап. оз. Айдын;	Байзақ ауд.
Сарыөзек	Сарыозек	өзен	р.	Абай ауылының солтүстік-шығысынан басталып, Тегістік ауылының оңтүстігінде арықтар желісіне бөлінеді; Түймекент ауылының батысынан басталып Айдын көлінің солтүстік-батыс сортаңында сіңеді.	исток сев.-вост. а. Абай распадается на сеть арыков южн. а. Тегистик; исток зап. а. Түймекент ш р. Кошеней лп р. Талас теряется в солончаках сев.-зап. оз. Айдын;	Байзақ ауд.

Қарасу Ванцетти	Қарасу Ванцетти	өзен	р.	Тараз қаласының солтүстігінен басталып, Түймекент ауылының оңтүстік-батысында сінеді	исток сев. гор. Тараз распадається на сеть арыков юго-зап. а. Түймекент;	Байзақ ауд.
Қусак	Қусак	өзен	р.	Сарыкемер ауылының солтүстігінен басталып, Айдын көлінің солтүстік-батыс сортаңында сінеді.	исток сев. а. Сарыкемер лп р. Талас теряется в солончаках сев.-зап. оз. Айдын;	Байзақ ауд.
Көкөзек	Көкөзек	өзен	р.	Қарасу өзенінен басталып, Ақжар ауылының солтүстік-батысында сінеді.	берёт начало в р. Карасу зап. оз. Адамбайколь пересыхает сев.-зап. а. Ақжар;	Байзақ ауд.
Қарасу	Қарасу	өзен	р.	Түймекент ауылының оңтүстігінен басталып, Айдын өзенінің солтүстік-батыс сорларында сінеді.	исток южн. а. Түймекент лп р. Талас теряется в солончаках сев.-зап. оз. Айдын;	Байзақ ауд.
Қызылқайнар	Қызылқайнар	өзен	р.	Сарыкемер ауылының шығысындағы Қаратөбе асуының батысындағы ағынсыз арна.	бессточное русло сев.-зап. пер. Каратобе вост. а. Сарыкемер;	Байзақ, Жамбыл ауд.
Дуанасай	Дуанасай	өзен	р.	Қаратөбе асуының солтүстік-батысынан басталып, Сарыкемер ауылының оңтүстік-шығысында арықтар желісіне бөлінеді.	исток сев.-зап. пер. Каратобе распадается на сеть арыков юго-вост. а. Сарыкемер;	Байзақ, Жамбыл ауд.
Дайырдың сайы	Дайырдың Сайы	өзен	р.	Қаратөбе асуының солтүстік-батысынан басталып, Сарыкемер ауылының шығысында арықтар желісіне бөлінеді.	исток сев.-зап. пер. Каратобе распадается на сеть арыков вост. а. Сарыкемер;	Байзақ ауд.

Өтемиссай	Өтемиссай	өзен	р.	Қаратөбе асуының солтүстік-батысынан басталып Сарыкемер ауылының шығысында арықтар желісіне бөлінеді.	исток сев.-зап. пер. Каратобе лп р. Дайырдың Сайы распадается на сеть арыков вост. а. Сарыкемер;	Байзақ ауд.
Абыз	Абыз	өзен	р.	Сарыкемер ауылының солтүстік-шығысынан басталып Ақжар ауылының оңтүстік-батысында арықтар желісіне бөлінеді.	исток сев.-вост. а. Сарыкемер распадается на сеть арыков юго-зап. а. Ақжар;	Байзақ ауд.
Соркөл	Соркөл	көл	оз.	Шенгелді көлінің солтүстік-батысы мен Шонтай каналының оңтүстік-шығысы.	сев.-зап. оз. Шенгельды юго-вост. к. Шонтай;	Байзақ ауд.
Шатырлы	Шатырлы	көл	оз.	Шенгелді көлінің солтүстік-шығысы мен Төкей каналының оңтүстік-батысы.	сев.-вост. оз. Шенгельды юго-зап. к. Төкей;	Байзақ ауд.
Қайла	Қайла	көл	оз.	Шатырлы көлінің солтүстік-батысы мен Шонтай каналының оңтүстік-батысы.	сев.-зап. оз. Шатырлы юго-вост. к. Шонтай;	Байзақ ауд.
Жыланды	Жыланды	көл	оз.	Ақжар ауылының солтүстік-шығысы мен Сарыбард ауылының оңтүстік-шығысы.	сев.-вост. а. Ақжар юго-вост. а. Сарыбарак;	Байзақ ауд.
Сарпылдак	Сарпылдак	көл	оз.	Кенес ауылының солтүстік-шығысы мен Ақжар ауылының солтүстік-батысы.	сев.-вост. а. Кенес сев.-зап. а. Ақжар;	Байзақ ауд.
Соркөл	Соркөл	көл	оз.	Шенгелді көлінің солтүстік-батысы мен Шонтай каналының оңтүстік-шығысы.	сев.-зап. оз. Шенгельды юго-вост. к. Шонтай;	Байзақ ауд.

Шатырлы	Шатырлы	көл	03.	Шеңгелді көлінің солтүстік-шығысы мен Төкей каналының оңтүстік-батысы.	сев.-вост. оз. Шенгельды юго-зап. к. Төкей;	Байзақ ауд.
Шеңгелді	Шенгельды	көл	03.	Шатырлы көлінің оңтүстік-батысы мен Ақбай каналының солтүстік-шығысы.	юго-зап. оз. Шатырлы сев.-вост. к. Ақбай;	Байзақ ауд.
Сарыайғыр	Сарыайғыр	көл	03.	Шеңгелді көлінің оңтүстік-батысы мен Ақбай каналының солтүстік-шығысы.	юго-зап. оз. Шенгельды сев.-вост. к. Ақбай;	Байзақ ауд.
Жүзгенді	Жузгенды	көл	03.	Шеңгелді көлінің оңтүстік-шығысы мен Шатырлы көлінің оңтүстік-батысы.	юго-вост. оз. Шенгельды юго-зап. оз. Шатырлы;	Байзақ ауд.
Селеулі	Селеули	көл	03.	Шеңгелді көлінің оңтүстік-батысы мен Ақбай каналының солтүстік-шығысы.	юго-зап. оз. Шенгельды сев.-вост. к. Ақбай;	Байзақ ауд.
Төлеп	Толеп	көл	03.	Шатырлы көлінің оңтүстік-батысы мен Ақбай каналының солт-шығысы.	юго-зап. оз. Шатырлы сев.-вост. к. Ақбай;	Байзақ ауд.
Тахир	Тахир	көл	03.	Шеңгелді көлінің оңтүстік-батысы мен Ақбай каналының солтүстік-шығысы.	юго-зап. оз. Шенгельды сев.-вост. к. Ақбай;	Байзақ ауд.
Сандыбай	Сандыбай	көл	03.	Шеңгелді көлінің оңтүстік-батысы мен Ақбай каналының солтүстік-шығысы.	юго-зап. оз. Шенгельды сев.-вост. к. Ақбай;	Байзақ ауд.
Бельқұдық	Бельқұдық	көл	03.	Шеңгелді көлінің оңтүстік-батысы мен Ақбай каналының шығысы.	юго-зап. оз. Шенгельды вост. к. Ақбай;	Байзақ ауд.
Үдербай	Удербай	көл	03.	Шатырлы көлінің оңтүстік-батысы мен Ақбай каналының шығысы.	юго-зап. оз. Шатырлы вост. к. Ақбай;	Байзақ ауд.

Қараматау	Караматау	көл	03.	Шеңгелді көлінің оңтүстік-батысы мен Ағаштыкөл солтүстігі.	юго-зап. оз. Шенгельды сев. оз. Ағаштыкөл;	Байзақ ауд.
Сасықкөл	Сасықкөл	көл	03.	Шеңгелді көлінің оңтүстігі мен Ағаштыкөл көлінің солтүстік-шығысы.	южн. оз. Шенгельды сев.-вост. оз. Ағаштыкөл;	Байзақ ауд.
Аяқкөл	Аяқкөл	көл	03.	Ағаштыкөл көлінің оңтүстік-батысы мен Шұқыркөл солтүстік-батысы.	юго-зап. оз. Ағаштыкөл сев.-зап. оз. Шұқыркөл;	Байзақ ауд.
Қосқұдық	Қосқұдық	көл	03.	Аламбайкөлінің оңтүстік-батысы мен Ағаштыкөл көлінің батысы	сев. оз. Аламбайкөл юго-зап. оз. Ағаштыкөл;	Байзақ ауд.
Жыландыкөл	Жыландыкөл	көл	03.	Аламбайкөл көлінің солтүстік-шығысы мен Майқұдық көлінің батысы.	сев.-вост. оз. Аламбайкөл зап. оз. Майқұдық;	Байзақ ауд.
Аламбайкөл	Аламбайкөл	көл	03.	Майқұдық көлінің оңтүстік-батысы мен Ақжар ауылының шығысы.	юго-зап. оз. Майқұдық вост. а. Ақжар;	Байзақ ауд.
Қарайқызыл	Карайқызыл	көл	03.	Аламбайкөл көлінің оңтүстік-батысы Түймекент ауылының солтүстік-шығысы	юго-зап. оз. Аламбайкөл сев.-вост. а. Түймекент;	Байзақ ауд.
Баскөл	Баскөл	көл	03.	Аламбайкөл көлінің оңтүстік-батысы мен Түймекент ауылының солтүстік-шығысы.	юго-зап. оз. Аламбайкөл сев.-вост. а. Түймекент;	Байзақ ауд.
Беке	Беке	көл	03.	Аламбайкөл көлінің оңтүстік-батысы мен Түймекент ауылының солтүстік-шығысы.	юго-зап. оз. Аламбайкөл сев.-вост. а. Түймекент;	Байзақ ауд.
Ағанаскөл	Ағанаскөл	көл	03.	Шеңгелді көлінің батысы мен Түймекент ауылының солтүстік-шығысы.	зап. оз. Шенгельды сев.-вост. а. Түймекент;	Байзақ, Рысқұлов ауд. шекарасында
Сарытөбе	Сарытөбе	көл	03.	Шеңгелді көлінің оңтүстік-батысы мен Ақбай каналының солт-шығысы.	юго-зап. оз. Шенгельды сев.-вост. к. Ақбай;	Байзақ ауд.

Сайынкұдық	Сайынкұдық	кұдық	к.	Шеңгелді көлінің оңтүстік-батысы мен Қосқұдық каналының шығысы.	юго-зап. оз. Шенгельды вост. к. Қосқұдық 1-й;	Байзақ ауд.
Дөнгелек	Дөнгелек	кұдық	к.	Шеңгелді көлінің оңтүстік-батысы мен Ақбай каналының солтүстік-шығысы.	юго-зап. оз. Шенгельды сев.-вост. к. Ақбай;	Байзақ ауд.
Шарбак	Шарбак	кұдық	к.	Шеңгелді көлінің оңтүстік-батысы мен Қосқұдық каналының солтүстік-шығысы.	юго-зап. оз. Шенгельды сев.-вост. к. Қосқұдық 1-й;	Байзақ ауд.
Мұрғамбай	Мұрғамбай	кұдық	к.	Шеңгелді көлінің оңтүстік-батысы мен Ақбай каналының солтүстік-шығысы.	юго-зап. оз. Шенгельды сев.-вост. к. Ақбай;	Байзақ ауд.
Қылшалы	Қылшалы	кұдық	к.	Шеңгелді көлінің оңтүстік-батысы мен 1-Қосқұдық каналының солтүстік-шығысы.	юго-зап. оз. Шенгельды сев.-вост. к. Қосқұдық 1-й;	Байзақ ауд.
Толарай	Толарай	кұдық	к.	Шеңгелді көлінің оңтүстік-батысы мен 1-Қосқұдық каналының солтүстік-шығысы.	юго-зап. оз. Шенгельды сев.-вост. к. Қосқұдық 1-й;	Байзақ ауд.
Мұратқұдық	Мұратқұдық	кұдық	к.	Шеңгелді көлінің солтүстік-батысы мен Қарқалқан каналының оңтүстік-шығысы.	сев.-зап. оз. Шенгельды юго-вост. к. Қарқалқан;	Байзақ ауд.
Әбді	Абди	кұдық	к.	Шеңгелді көлінің оңтүстік-батысы мен Шонтай каналының оңтүстігі.	сев.-зап. оз. Шенгельды южн. к. Шонтай;	Байзақ ауд.
Асылбек	Асылбек	кұдық	к.	Шатырлы көлінің солтүстік-батысы мен Қарқалқан каналының шығысы.	сев.-зап. оз. Шатырлы юго-вост. к. Қарқалқан;	Байзақ ауд.
Ішкері	Ішкері	кұдық	к.	Шатырлы көлінің солтүстігі мен Төкей каналының оңтүстік-батысы.	сев. оз. Шатырлы юго-зап. к. Төкей;	Байзақ ауд.
Ағашак	Ағашак	кұдық	к.	Шатырлы көлінің батысы мен Шонтай каналының оңтүстік-шығысы.	зап. оз. Шатырлы юго-вост. к. Шонтай;	Байзақ ауд.

Селеулі	Селеули	кұдық	к.	Шеңгелді көлінің батысы мен Қуделейма каналының шығысы.	зап. оз. Шенгельды вост. к. Қуделейма;	Байзақ ауд.
Өтелтойлаған	Отельтойлаған	кұдық	к.	Шеңгелді көлінің батысы мен Қуделейма каналының шығысы.	зап. оз. Шенгельды вост. к. Қуделейма;	Байзақ ауд.
2-Теріскенді	Терискенды 2-й	кұдық	к.	Шеңгелді көлінің батысы мен Қуделейма каналының шығысы.	зап. оз. Шенгельды вост. к. Қуделейма;	Байзақ ауд.
Жетімола	Жетғымола	кұдық	к.	Шеңгелді көлінің оңтүстік-шығысы мен Шатырлы көлінің оңтүстік-батысы.	юго-вост. оз. Шенгельды юго-зап. оз. Шатырлы;	Байзақ ауд.
Сарысулы	Сарысулы	кұдық	к.	Шатырлы көлінің оңтүстігі мен Теріскенді көлінің солтүстік-батысы.	южн. оз. Шатырлы сев.-зап. оз. Терискенды;	Байзақ ауд.
Қарымбай	Қаримбай	кұдық	к.	Шеңгелді көлінің көлінің оңтүстік-батыс Ақбай каналының солтүстік-шығысы.	юго-зап. оз. Шенгельды сев.-вост. к. Ақбай;	Байзақ ауд.
Сайбек	Сайбек	кұдық	к.	Шеңгелді көлінің оңтүстік-батысы мен Ақбай каналының солтүстік-шығысы.	юго-зап. оз. Шенгельды сев.-вост. к. Ақбай;	Байзақ ауд.
Ортааяк	Ортааяк	кұдық	к.	Шеңгелді көлінің оңтүстік-батысы мен Ақбай каналының солтүстік-шығысы.	юго-зап. оз. Шенгельды сев.-вост. к. Ақбай;	Байзақ ауд.
Жалпаққұрак	Жалпаққурак	кұдық	к.	Шатырлы көлінің оңтүстік-батысы мен Ақбай каналының шығысы.	юго-зап. оз. Шатырлы сев.-вост. к. Ақбай;	Байзақ ауд.
Балқыбек	Балқыбек	кұдық	к.	Шеңгелді көлінің оңтүстік-батысы мен Ағаштыкөл көлінің солтүстігі.	юго-зап. оз. Шенгельды сев. оз. Ағаштыкөл;	Байзақ ауд.
Ақбалшық	Ақбалшық	кұдық	к.	Шеңгелді көлінің оңтүстік-батысы мен Ағаштыкөл көлінің солтүстігі.	юго-зап. оз. Шенгельды сев. оз. Ағаштыкөл;	Байзақ ауд.

Ақпар	Ақпар	құдық	к.	Шағырлы көлінің оңтүстігі мен Ағаштыкөл көлінің солтүстік-шығысы.	южн. оз. Шағырлы сев.-вост. оз. Ағаштыколь;	Байзақ ауд.
Жаманшилi	Жаманшили	құдық	к.	Шеңгелді көлінің оңтүстік-шығысы мен Ағаштыкөл көлінің солтүстік-шығысы.	юго-вост. оз. Шенгельды сев.-вост. оз. Ағаштыколь;	Байзақ ауд.
Шымболат	Шымболат	құдық	к.	Шеңгелді көлінің оңтүстік-батысы мен Ағаштыкөл көлінің солтүстік-батысы.	юго-зап. оз. Шенгельды сев.-зап. оз. Ағаштыколь;	Байзақ ауд.
Қолтықтой	Қолтықтой	құдық	к.	Шеңгелді көлінің оңтүстік-батысы мен Ағаштыкөл көлінің солтүстік-батысы.	юго-зап. оз. Шенгельды сев.-зап. оз. Ағаштыколь;	Байзақ ауд.
Салдықұдық	Салдықұдық	құдық	к.	Ақжар ауылының солтүстік-батысы мен Бостандық ауылының оңтүстік-шығысы.	сев.-зап. а. Ақжар юго-вост. а. Бостандық;	Байзақ ауд.
Аққұдық	Аққұдық	құдық	к.	Ақкөл көлінің шығысы, Кеңес ауылының оңтүстік-батысы	вост. оз. Ақкөл сев.-зап. а. Кеңес;	Байзақ ауд.
Шиқұдық	Шиқұдық	құдық	к.	Ақкөл көлінің солтүстік-шығысы, Бостандық ауылының оңтүстігі.	сев.-вост. оз. Ақкөл южн. а. Бостандық;	Байзақ ауд.
Тасқұдық	Тасқұдық	құдық	к.	Ақкөл көлінің солтүстік-шығысы мен Бостандық ауылының оңтүстік-батысы.	сев.-вост. оз. Ақкөл юго-зап. а. Бостандық; зап. оз. Аламбайколь сев.-вост. а. Ақжар;	Байзақ ауд.
Майқұдық	Майқұдық	құдық	к.	Қаракемер ауылының солтүстік-шығысы мен Кеңес ауылының солт-батысы.	сев.-вост. а. Қаракемер сев.-зап. а. Кеңес;	Байзақ ауд.
Қосқұдық	Қосқұдық	құдық	к.	Ақжар ауылының солтүстік-батысы, Кеңес ауылының солтүстік-шығысы.	сев.-зап. а. Ақжар сев.-вост. а. Кеңес;	Байзақ ауд.
Мырзақұл	Мырзақұл	құдық	к.	Аламбайкөл көлінің солтүстік-батысы, Ақжар солтүстік-шығысы.	сев.-зап. оз. Аламбайколь сев.-вост. а. Ақжар;	Байзақ ауд.

Миялықұдық	Миялықұдық	құдық	к.	Аламбайкөл көлінің солтүстік-батысы мен Ақжар ауылының солтүстік-шығысы. Аламбайкөл көлінің оңтүстік-батысы мен Түймекент ауылының оңтүстік-шығысы.	сев.-зап. оз. Аламбайколь сев.-вост. а. Ақжар; юго-зап. оз. Аламбайколь юго-вост. а. Түймекент	Байзақ ауд.
Бақи	Бақи	құдық	к.	Аламбайкөл көлінің оңтүстік-батысы, Сарыкемер ауылының солтүстік-шығысы.	юго-зап. оз. Аламбайколь сев.-вост. а. Сарыкемер;	Байзақ ауд.
Солтүстік Шығыс Қосқұдық	Солтүстік Шығыс Қосқұдық	құдық	к.	Ақжар ауылының солтүстігі, Сарыбарак ауылының оңтүстік-шығысы.	сев. а. Ақжар юго-вост. а. Сарыбарак;	Байзақ ауд.
Тамабай	Тамабай	құдық	к.	Аламбайкөл көлінің солтүстік-батысы, Кеңес ауылының солтүстік-шығысы.	сев.-зап. оз. Аламбайколь сев.-вост. а. Кеңес;	Байзақ ауд.
Қарабағыр	Қарабағыр	кұрғақ арна	сух. р.	Қарабағыр өзенінің төменгі ағысы Бостандық ауылының оңтүстігіндегі Талас өзеніне құяды.	низовье р. Қарабағыр вл. в р. Талас южн. а. Бостандық;	Байзақ, Талас ауд.
Ақарық	Ақарық	кұрғақ арна	сух. р.	Бостандық ауылының оңтүстік-шығысы, Тегістік ауылының солтүстік-батысы.	юго-вост. а. Бостандық сев.-зап. а. Тегистик;	Байзақ ауд.
Көкөзек	Көкөзек	кұрғақ арна	сух. р.	Сарыбарак ауылының шығысынан басталып, Бостандық ауылының шығысында сінеді.	берёт начало вост. а. Сарыбарак теряется вост. а. Бостандық;	Байзақ, Талас ауд.
Қарасу	Қарасу	кұрғақ арна	сух. р.	Аламбайкөл көлінің оңтүстік-батысы мен Сарыкемер ауылының солтүстік-шығысы.	юго-зап. оз. Аламбайколь сев.-вост. а. Сарыкемер;	Байзақ ауд.
Белқожа	Бельқожа	арық	ар.	Тараз қаласының солтүстігі, Түймекент ауылының оңтүстік-батысы.	сев. гор. Тараз юго-зап. а. Түймекент;	Байзақ ауд.
Төрарық	Торарық	арық	ар.	Түймекент ауылының солтүстік-батысы, Талас өзенінің оң жағалауы.	на правобережье р. Талас сев.-зап. а. Түймекент;	Байзақ ауд.

Қаражон	Қаражон	арық	ар.	Сарыбарак ауылының солтүстігі Талас өзенінің оң жағалауы.	на правобережье р. Талас сев. а. Сарыбарак;	Байзақ ауд.
Кенес	Кенес	арық	ар.	Тастөбе ауылының солтүстік-шығысы, Кенес ауылының оңтүстік-батысы.	сев.-вост. а. Тастөбе юго-зап. а. Кенес;	Байзақ ауд.
Жақсыбай	Жақсыбай	арық	ар.	Кенес ауылының оңтүстік-шығысы, Ақжар ауылының батысы.	юго-вост. а. Кенес зап. а. Ақжар;	Байзақ ауд.
Оспанқұл	Оспанқұл	арық	ар.	Тараз қаласының солтүстігі, Кенес ауылының оңтүстігі.	сев. гор. Тараз южн. а. Кенес;	Байзақ ауд.
Сеңкібай	Сеңкібай	арық	ар.	Тараз қаласының солтүстігі, Ақжар ауылының оңтүстік-батысы.	сев. гор. Тараз юго-зап. а. Ақжар;	Байзақ ауд.
Жаңасаз	Жаңасаз	арық	ар.	Тараз қаласының солтүстігі, Абай ауылының оңтүстігі.	сев. гор. Тараз южн. а. Абай;	Байзақ ауд.
Қарсыбай	Қарсыбай	арық	ар.	Тараз қаласының солтүстігі, Абай ауылының оңтүстік-шығысы.	сев. гор. Тараз юго-вост. а. Абай;	Байзақ ауд.
Ақберді	Ақберды	арық	ар.	Тараз қаласының солтүстігі, Абай ауылының оңтүстік-шығысы.	сев. гор. Тараз юго-вост. а. Абай;	Байзақ ауд.
Зылиха	Зылиха	арық	ар.	Түймекент ауылының солтүстік-батысы, Кеңес ауылының солтүстік-шығысы.	сев.-зап. а. Түймекент сев.-вост. а. Кенес;	Байзақ ауд.
Шолақ	Шолақ	арық	ар.	Кеңес ауылының шығысы, Ақжар ауылының солтүстік-батысы.	вост. а. Кенес сев.-зап. а. Ақжар;	Байзақ ауд.
Сырғабай	Сырғабай	арық	ар.	Түймекент ауылының солтүстігі мен Ақжар ауылының оңтүстігі.	сев. а. Түймекент южн. а. Ақжар;	Байзақ ауд.

Донсор	Донсор	арық	ар.	Түймекент ауылының солтүстігі мен Ақжар ауылының оңтүстігі.	сев. а. Түймекент южн. а. Ақжар;	Байзақ ауд.
Байөзек	Байөзек	арық	ар.	Сарыкемер ауылының солтүстік-шығысы, Ақжар ауылының оңтүстігі.	сев.-вост. а. Сарыкемер южн. а. Ақжар;	Байзақ ауд.
Араша	Араша	арық	ар.	Аламбайкөл көлінің оңтүстік-батысы мен Түймекент ауылының солтүстік-шығысы.	юго-зап. оз. Аламбайкөл сев.-вост. а. Түймекент;	Байзақ ауд.
Қырғызбай	Қырғызбай	арық	ар.	Сарыкемер ауылының солтүстігі мен Түймекент ауылының оңтүстік-батысы.	сев. а. Сарыкемер юго-зап. а. Түймекент;	Байзақ ауд.
Сатыбалды	Сатыбалды	арық	ар.	Сарыкемер ауылының солтүстігі мен Түймекент ауылының оңтүстік-батысы.	сев. а. Сарыкемер юго-зап. а. Түймекент;	Байзақ ауд.
Байсақал құрама	Байсақал Қурама	арық	ар.	Сарыкемер ауылының солтүстік-шығысы мен Түймекент ауылының батысы.	сев.-вост. а. Сарыкемер зап. а. Түймекент;	Байзақ ауд.
Соқыр	Соқыр	арық	ар.	Түймекент ауылының оңтүстік-батысы мен Сарыкемер ауылының солтүстік-шығысы.	юго-зап. а. Түймекент сев.-вост. а. Сарыкемер;	Байзақ ауд.
Теріс	Теріс	арық	ар.	Түймекент ауылының оңтүстік-шығысы мен Көкбастау ауылының солтүстігі.	юго-вост. а. Түймекент сев. а. Көкбастау;	Байзақ ауд.
Сәмбет	Сәмбет	арық	ар.	Аламбайкөл көлінің оңтүстік-батысы мен Сарыкемер ауылының солтүстік-шығысы.	юго-зап. оз. Аламбайкөл сев.-вост. а. Сарыкемер;	Байзақ ауд.
Байбек	Байбек	арық	ар.	Түймекент ауылының оңтүстігі мен Сарыкемер ауылының солтүстік-шығысы.	южн. а. Түймекент сев.-вост. а. Сарыкемер;	Байзақ ауд.
Көктеуарық	Көктеуарық	арық	ар.	Сарыкемер ауылының солтүстігі мен Түймекент ауылының оңтүстік-батысы.	сев. а. Сарыкемер юго-зап. а. Түймекент;	Байзақ ауд.

Аққойлы	Аққойлы	арық	ар.	Түймекент ауылының оңтүстігі мен Сарыкемер ауылының солтүстік-шығысы.	южн. а. Түймекент сев.-вост. а. Сарыкемер;	Байзақ ауд.
Қайырма	Қайырма	арық	ар.	Аламбайкөл көлінің оңтүстік-батысы мен Сарыкемер ауылының солтүстік-шығысы.	юго-зап. оз. Аламбайколь сев.-вост. а. Сарыкемер;	Байзақ ауд.
Жүнісбек	Жүнісбек	арық	ар.	Кеңес ауылының шығысы мен Түймекент ауылының Солтүстік-батысы.	вост. а. Кеңес сев.-зап. а. Түймекент;	Байзақ ауд.
Аққойлы	Аққойлы	арық	ар.	Сарыкемер ауылының шығысы мен Түймекент ауылының оңтүстік-батысы.	вост. а. Сарыкемер юго-зап. а. Түймекент;	Байзақ ауд.
Бөріарық	Бориарық	арық	ар.	Кеңес ауылының солтүстік-шығысы мен Ақжар ауылының солтүстік-батысы.	сев.-вост. а. Кеңес сев.-зап. а. Ақжар;	Байзақ ауд.
Молсақал	Молсақал	арық	ар.	Ақжол ауылының солтүстік-шығысы мен Кеңес ауылының солтүстік-шығысы.	сев.-зап. а. Ақжол сев.-вост. а. Кеңес;	Байзақ ауд.
Тегістік	Тегистик	арық	ар.	Талас өзенінің сол жағалауы, Кеңес ауылының солтүстік-шығысы.	на левобережье р. Талас сев.-вост. а. Кеңес;	Байзақ ауд.
Темірбек	Темирбек	арық	ар.	Талас өзенінің оң жағалауы, Түймекент ауылының солтүстік-батысы.	на правобережье р. Талас сев.-зап. а. Түймекент;	Байзақ ауд.
Левобережный	Левобережный	канал	кан.	Кеңес ауылының солтүстік-шығысы мен Ақжар ауылының солтүстік-батысы.	сев.-вост. а. Кеңес сев.-зап. а. Ақжар;	Байзақ ауд.

Қарабөгет	Қарабөгет	бөген	вдхр.	Кеңес ауылының солтүстігі мен Сарыбарак ауылының оңтүстік-батысы.	сев. а. Кеңес юго-зап. а. Сарыбарак;	Байзақ ауд.
Шалке	Шалке	бөген	вдхр.	Кеңес ауылының Оңтүстік-шығысындағы Шалке өзенінде орналасқан.	на р. Шалке юго-вост. а. Кеңес;	Байзақ ауд.
Қарабатыр	Қарабатыр	бөген	вдхр.	Асы ауылының солтүстік-шығысы мен Кеңес ауылының оңтүстігі.	сев.-вост. а. Асы южн. а. Кеңес;	Байзақ ауд.
Ынтымак	Ынтымак	бөген	вдхр.	Кеңес ауылының оңтүстік-шығысы мен Түймекент ауылының солтүстік-батысы.	юго-вост. а. Кеңес сев.-зап. а. Түймекент;	Байзақ ауд.

Гидронимдердің қазақша атауы	Гидронимдердің орысша атауы	Гидронимдер түрі	Гидронимдердің орысша атауы	Гидронимдердің орысша атауы	Географиялық объектінің орналасуы (каз)	Географиялық объектінің орналасуы (орысша)	Аудан
1	2	3	4	5	6	7	
Ашыбұлақ	Ашыбулак	өзен	р.	Асы ауылының солтүстігінен басталып Билікөл көлінің шығысында арықтар желісіне бөлінеді.	образуется сев. а. Асы распадается на сеть арыков вост. оз. Биликоль;	Жамбыл ауд.	
Аргыбетсай	Аргыбетсай	өзен	р.	Теріс Ашыбұлақ бөгенінен басталып, Таскөл көлінің оңтүстік-шығысында арықтар желісіне бөлінеді.	исток сев. вдр. Терис Ашыбулак распадается на сеть арыков юго-вост. оз. Тасколь;	Жамбыл ауд.	
Қарабөгет	Карабогет	өзен	р.	Кенес ауылының солтүстік-батысындағы Тасарак өзенінен бастау алып, Аккөл көлінің оңтүстік-шығысында құрғайды.	берёт начало в р. Тасарык сев.-зап. а. Кенес пересыхает юго-вост. оз. Акколь;	Жамбыл ауд.	
Көлқайнар	Колькайнар	өзен	р.	Асы ауылының солтүстік-шығысынан басталып, Кенес ауылының солтүстік-батысында құрғайды.	исток сев.-вост. а. Асы пересыхает сев.-зап. а. Кенес;	Жамбыл, Байзақ ауд.	
Кіші Аса	Киши Аса	өзен	р.	Билікөл көлінің шығысындағы Аса өзенінің сол арнасы.	лев. рукав р. Асы вост. оз. Биликоль;	Жамбыл, Жуалы ауд.	

Үлкен Аса	Улькен Аса	өзен	р.	Билікөл көлінің шығысы Аса өзенінің сол арнасы.	прав. рукав р. Асы вост. оз. Биликоль;	Жамбыл ауд.
Қарасу	Карасу	өзен	р.	Үлкен Бұрылтау тауларының солтүстігінде басталып, Билікөл көлінің шығысында құрғайды.	образуется сев. гор Улькен Бурыйтау пересыхает вост. оз. Биликоль;	Жамбыл, Жуалы ауд.
Үшбұлақ	Ушбулак	өзен	р.	Қарасу өзенінің төменгі ағысы Билікөл көлінің шығысында арықтар желісіне бөлінеді.	нижн. теч. р. Карасу распадается на сеть арыков вост. оз. Биликоль;	Жамбыл ауд.
Миялы	Миялы	өзен	р.	Абай ауылының оңтүстік-батысындағы Асы ауылының солтүстік-шығысындағы ағынсыз арна.	бессточное русло сев.-вост. а. Асы юго-зап. а. Абай;	Жамбыл ауд.
Жаманкөл	Жаманколь	өзен	р.	Қаракемер ауылының оңтүстігіндегі атаусыз көлден бастау алып, Өрнек ауылының оңтүстік-шығысында құрғайды.	берёт начало в безымянном оз. южн. а. Каракемер пересыхает юго-вост.	Жамбыл ауд.
Қарасу	Карасу	өзен	р.	Үшбұлақ өзенінің жоғарғы ағысы Тараз қаласының солтүстік-батысынан басталып Билікөл көлінің шығысында арықтар желісіне бөлінеді.	а. Орнек. образуется сев.-зап. гор. Тараз верхн. теч. р. Ушбулак распадается на сеть арыков вост. оз. Биликоль;	Жамбыл ауд.
Көделі	Кодели	өзен	р.	Асы ауылының солтүстік-шығысынан басталып, Кенес ауылының солтүстік-батысында құрғайды.	образуется сев.-вост. а. Асы пересыхает сев.-зап. а. Кенес;	Жамбыл ауд.

Тайлак	Тайлак	өзен	р.	Тараз қаласының солтүстік-батысынан басталып, Қаракемер ауылының оңтүстігіндегі атаусыз көліне құяды	образуется сев.-зап. гор. Тараз вп. в безымянное оз. южн. а. Каракемер;	Жамбыл ауд.
Тасарық	Тасарық	өзен	р.	Асы ауылының солтүстік-шығысынан басталып, Ақкөл көлінің оңтүстік-шығысында құрғайды.	исток сев.-вост. а. Асы распадается на сеть арыков юго-вост. оз. Ақкөл;	Жамбыл ауд.
Қарасай	Қарасай	өзен	р.	Қаратөбе асуының солтүстік-батысынан басталып қызылқайнар ауылының оңтүстік-шығысында арықтар желісіне бөлінеді.	исток сев.-зап. пер. Қаратөбе распадается на сеть арыков юго-вост. а. Кызылқайнар;	Жамбыл ауд.
Сарыбұлақ	Сарыбұлақ	өзен	р.	Қаратөбе асуының солтүстік-батысынан басталып, Қызылқайнар ауылының оңтүстік-шығысында арықтар желісіне бөлінеді.	исток сев.-зап. пер. Қаратөбе пп р. Алмалысай распадается на сеть арыков юго-вост. а. Кызылқайнар;	Жамбыл ауд.
Тотсай	Тотсай	өзен	р.	Қаратөбе асуының оңтүстік-батысынан басталып, Қызылқайнар ауылының оңтүстік-шығысында арықтар желісіне бөлінеді.	исток юго-зап. пер. Қаратөбе лп р. Алмалысай распадается на сеть арыков юго-вост. а. Кызылқайнар;	Жамбыл ауд.
Әлібайсай	Алибайсай	өзен	р.	Қаратөбе асуының солтүстік-батысынан басталып, Сарыкемер ауылының оңтүстік-шығысында арықтар желісіне бөлінеді.	исток сев.-зап. пер. Қаратөбе лп р. Дуанасай распадается на сеть арыков юго-вост. а. Сарыкемер;	Жамбыл, Байзақ ауд.

Тастымбексай	Тастымбексай	өзен	р.	Қаратөбе асуының солт.-бат. басталып, Сарыкемер ауылының оңтүстік-шығысында арықтар желісіне ыдырайды, қаратөбе асуының солт.-бат. басталып, Қызылқайнар ауылының оңтүстік-шығысында арықтар желісіне ыдырайды.	исток сев.-зап. пер. Қаратөбе лп р. Дуанасай распадается на сеть арыков юго-вост. а. Сарыкемер, исток сев.-зап. пер. Қаратөбе, лп р. Ногайсай, лп р. Алмалысай, распадается на сеть арыков юго-вост. а. Кызылқайнар;	Жамбыл, Байзақ ауд.
Жамбайдың Қарасуы	Жамбайдың Қарасуы	өзен	р.	Тараз қаласының батысындағы Асы өзенінің сол арнасы.	лев. рукав. р. Асы зап. гор. Тараз;	Жамбыл ауд.
Үлкен Алмалы	Улькен Алмалы	өзен	р.	Қаратөбе асуының солтүстік-батысынан басталып, Сарыкемер ауылының оңтүстік-шығысында құрғайды.	исток сев.-зап. пер. Қаратөбе пересыхает юго-вост. а. Сарыкемер;	Жамбыл ауд.
Кіші Алмалы	Киши Алмалы	өзен	р.	Қаратөбе асуының солт.-бат. басталып, Сарыкемер ауылының оңт. шығысында құрғайды; Сарыкемер ауылының оңт.-шығ. Қаратөбе асуының солт.-бат. ағынсыз арна.	исток сев.-зап. пер. Қаратөбе лп р. Улькен Алмалы пересыхает юго-вост. а. Сарыкемер; бессточное русло сев.-зап. пер. Қаратөбе юго-вост. а. Сарыкемер	Жамбыл, Байзақ ауд.
Ұзынбұлақ	Узынбулак	өзен	р.	Сарыкемер ауылының оңтүстік-шығысы Қаратөбе асуының солтүстік-батысындағы ағынсыз арна.	бессточное русло сев.-зап. пер. Қаратөбе юго-вост. а. Сарыкемер;	Жамбыл ауд.

Қызылқайнарсай	Қызылқайнарсай	өзен	р.	Қайыңды ауылының батысы Қаратөбе асуының солтүстігіндегі ағынсыз арна.	бессточное русло сев. пер. Каратөбе зап. а. Кайыңды;	Жамбыл, Рысқұлов ауд.
Жолбарыссай	Жолбарыссай	өзен	р.	Тараз қаласының батысы Қаратөбе асуының солтүстік-батысындағы ағынсыз арна.	бессточное русло сев.-зап. пер. Каратөбе вост. гор. Тараз;	Жамбыл ауд.
Омарсай	Омарсай	өзен	р.	Қаратөбе асуының солтүстік-батысынан басталып, Сарыкемер ауылының шығысында арықтар желісіне бөлінеді.	исток сев.-зап. пер. Каратөбе пп р. Дайырдың Сайы распадается на сеть арыков вост. а. Сарыкемер;	Жамбыл, Байзақ ауд.
Ботамайнак	Ботамайнак	өзен	р.	Сарыкемер ауылының оңтүстік-шығысынан басталып, Қаратөбе асуының шығысында арықтар желісіне бөлінеді.	исток юго-вост. а. Сарыкемер распадается на сеть арыков вост. пер. Каратөбе;	Жамбыл ауд.
Салықсай	Салықсай	өзен	р.	Қаратөбе асуының солтүстік-батысынан басталып, Қызылқайнар ауылының оңтүстік-батысында арықтар желісіне бөлінеді.	исток сев.-зап. пер. Каратөбе пп р. Карасай распадается на сеть арыков юго-вост. а. Қызылқайнар;	Жамбыл ауд.
Алмалысай	Алмалысай	өзен	р.	Қаратөбе асуының солтүстік-батысынан басталып Қызылқайнар ауылының оңтүстік-шығысында арықтар желісіне бөлінеді.	исток сев.-зап. пер. Каратөбе распадается на сеть арыков юго-вост. а. Қызылқайнар;	Жамбыл ауд. (Жамб. обл.) Чу обл. (Қырғ. Респ.).

Ноғайсай	Ноғайсай	өзен	р.	Қаратөбе асуының солтүстік-батысынан басталып, Қызылқайнар ауылының оңтүстік-шығысында арықтар желісіне бөлінеді.	исток сев.-зап. пер. Каратөбе пп р. Алмалысай распадается на сеть арыков юго-вост. а. Қызылқайнар;	Жамбыл ауд.
Сарқырамасай	Сарқырамасай	өзен	р.	Қаратөбе асуының солтүстік-батысынан басталып, Қызылқайнар ауылының оңтүстік-шығысында арықтар желісіне бөлінеді.	исток сев.-зап. пер. Каратөбе пп р. Алмалысай распадается на сеть арыков юго-вост. а. Қызылқайнар;	Жамбыл ауд.
Иманқұл	Иманқұл	өзен	р.	Қаратөбе асуының оңтүстік-батысы Талас өзенінің оң арнасы.	прав. рукав р. Талас юго-зап. пер. Каратөбе;	Жамбыл ауд. (Жамб. обл.) Чу обл. (Қырғ. Респ.).
Қарасай	Қарасай	өзен	р.	Таскөл көлінің оңтүстік-батысы Теріс Ащыбұлақ бөгенінің солтүстігіндегі ағынсыз арна.	бессточное русло сев. вдхр. Терис Ащыбулак юго-зап. оз. Тасколь;	Жамбыл ауд.
Бүгілкөл	Бүгілколь	көл	оз.	Билікөл көлінің солтүстік-шығысы, Ақкөл көлінің оңтүстік-шығысы.	сев.-вост. оз. Биликоль юго-вост. оз. Ақколь;	Жамбыл ауд.
Таскөл	Тасколь	көл	оз.	Билікөл көлінің оңтүстік-шығысы, Теріс Ащыбұлақ бөгенінің солтүстігі.	юго-вост. оз. Биликоль сев. вдхр. Терис Ащыбулак;	Жамбыл ауд.
Есікбел	Есикбель	көл	оз.	Билікөл көлінің солтүстік-шығысы, Ақкөл көлінің оңтүстік-шығысы.	сев.-вост. оз. Биликоль юго-вост. оз. Ақколь;	Жамбыл ауд.

Құмызақ	Құмызақ	құдық	к.	Сәду Шәкіров ауылының шығысы, Ақбай құдығының оңтүстік-батысы.	вост. а. Саду Шакиров юго-зап. к. Ақбай;	Жамбыл ауд.
Досыбайаққан	Досыбайаққан	құдық	к.	Сәду Шәкіров ауылының солтүстік-шығысы, Ақбай құдығының оңтүстік-батысы.	сев.-вост. а. Саду Шакиров юго-зап. к. Ақбай;	Жамбыл ауд.
Аққойлы	Аққойлы	құдық	к.	Сәду Шәкіров ауылының шығысы, 1-ші Қосқұдық құдығының оңтүстік-батысы.	вост. а. Саду Шакиров юго-зап. к. Қосқұдық 1-й;	Жамбыл ауд.
Шенгелді	Шенгелды	құдық	к.	Шенгелді көлінің оңтүстік-батысы, 1-ші Қосқұдық құдығының шығысы.	юго-зап. оз. Шенгелды вост. к. Қосқұдық 1-й;	Жамбыл ауд.
Мәнкеш	Манкеш	құдық	к.	Шенгелді көлінің оңтүстік-батысы, 1-ші Қосқұдық құдығының шығысы.	юго-зап. оз. Шенгелды вост. к. Қосқұдық 1-й;	Жамбыл ауд.
Сасыққұдық	Сасыққұдық	құдық	к.	Шенгелді көлінің оңтүстік-батысы, 1-ші Қосқұдық құдығының шығысы.	юго-зап. оз. Шенгелды вост. к. Қосқұдық 1-й;	Жамбыл ауд.
Басқанқұдық	Басқанқұдық	құдық	к.	Ақбай құдығының оңтүстік-батысы, Бостандық ауылының шығысы.	юго-зап. к. Ақбай вост. а. Бостандық;	Жамбыл ауд.
Ахметқұдық	Ахметқұдық	құдық	к.	Ағаштыкөл көлінің солтүстік-батысы, Бостандық ауылының оңтүстік-шығысы.	сев.-зап. оз. Ағаштыколь юго-вост. а. Бостандық;	Жамбыл ауд.
Сарай	Сарай	құдық	к.	Ағаштыкөл көлінің солтүстік-батысы, Сарыбарак ауылының солтүстік-шығысы.	сев.-зап. оз. Ағаштыколь сев.-вост. а. Сарыбарак;	Жамбыл ауд.

Көлқұдық	Кольқұдық	құдық	к.	Ағаштыкөл көлінің солтүстік-батысы, Сарыбарак ауылының солтүстік-шығысы.	сев.-зап. оз. Ағаштыколь сев.-вост. а. Сарыбарак;	Жамбыл ауд.
Тасқұдық	Тасқұдық	құдық	к.	Ағаштыкөл көлінің солтүстік-батысы, Сарыбарак ауылының солтүстік-шығысы; Билікөл көлінің солтүстік-шығысы, Ақкөл көлінің оңтүстік-шығысы.	сев.-зап. оз. Ағаштыколь сев.-вост. а. Сарыбарак; сев.-вост. оз. Биликоль юго-вост. оз. Ақкөл;	Жамбыл ауд.
Қарақұдық	Қарақұдық	құдық	к.	Ақжар ауылының солтүстік-батысы Бостандық ауылының оңтүстік-шығысы.	сев.-зап. а. Ақжар юго-вост. а. Бостандық;	Жамбыл ауд.
Қамысқұдық	Қамысқұдық	құдық	к.	Ағаштыкөл көлінің солтүстік-батысы, Сарыбарак ауылының солтүстік-шығысы.	сев.-зап. оз. Ағаштыколь сев.-вост. а. Сарыбарак;	Жамбыл ауд.
1-Аққұдық	Аққұдық 1-й	құдық	к.	Ақжар ауылының солтүстік-батысы мен Бостандық ауылының оңтүстік-шығысы.	сев.-зап. а. Ақжар юго-вост. а. Бостандық;	Жамбыл ауд.
Аққұдық	Аққұдық	құдық	к.	Ақжар ауылының солтүстігі, Бостандық ауылының оңтүстік-шығысы.	сев. а. Ақжар юго-вост. а. Бостандық;	Жамбыл ауд.
Токберген	Токберген	құдық	к.	Билікөл көлінің солтүстік-шығысы, Кенес ауылының батысы.	сев.-вост. оз. Биликоль зап. а. Кенес;	Жамбыл ауд.
Ақжолқұдық	Ақжолқұдық	құдық	к.	Билікөл көлінің солтүстік-шығысы, кеңес ауылының оңтүстік-батысы.	сев.-вост. оз. Биликоль юго-зап. а. Кенес;	Жамбыл ауд.

Мампай	Мампай	құдық	к.	Қаракемер ауылының солтүстік-шығысы, Кеңес ауылының оңтүстік-батысы.	сев.-вост. а. Каракемер юго-зап. а. Кеңес;	Жамбыл ауд.
Қызылқұдық	Қызылқұдық	құдық	к.	Билкөл көлінің солтүстік-шығысы, Ақкөл көлінің оңтүстік-шығысы.	сев.-вост. оз. Биликоль юго-вост. оз. Ақколь;	Жамбыл ауд.
Құмқұдық	Құмқұдық	құдық	к.	Билкөл көлінің солтүстік-шығысы, Ақкөл көлінің оңтүстік-шығысы.	сев.-вост. оз. Биликоль юго-вост. оз. Ақколь;	Жамбыл ауд.
Қосқұдық	Қосқұдық	құдық	к.	Билкөл көлінің солтүстік-шығысы, Ақкөл көлінің оңтүстік-шығысы.	сев.-вост. оз. Биликоль юго-вост. оз. Ақколь;	Жамбыл ауд.
Желкеқұдық	Желькеқұдық	құдық	к.	Билкөл көлінің солтүстік-шығысы, Ақкөл көлінің оңтүстік-шығысы.	сев.-вост. оз. Биликоль юго-вост. оз. Ақколь;	Жамбыл ауд.
Табакқұдық	Табакқұдық	құдық	к.	Билкөл көлінің солтүстік-шығысы, Ақкөл көлінің оңтүстік-шығысы.	сев.-вост. оз. Биликоль юго-вост. оз. Ақколь;	Жамбыл ауд.
Жүрбек	Журбек	құдық	к.	Ақкөл көлінің оңтүстік-шығысы, Кеңес ауылының солтүстік-батысы.	юго-вост. оз. Ақколь сев.-зап. а. Кеңес;	Жамбыл ауд.
Ақбастау	Ақбастау	бұлақ	род.	Теріс Ашыбұлақ бөгенінің солтүстік-шығысы Таскөл көлінің оңтүстігі.	сев.-вост. вдрр. Терис Ашыбулак южн. оз. Тасколь;	Жамбыл ауд.
Әулибастау	Аулибастау	бұлақ	род.	Ақкөл көлінің оңтүстік-батысы, Теріс Ашыбұлақ бөгенінің солтүстік-шығысы.	юго-зап. оз. Ақколь сев.-вост. вдрр. Терис Ашыбулак;	Жамбыл ауд.

Сасықбастау	Сасықбастау	бұлақ	род.	Ақкөл көлінің оңтүстігі, Теріс Ашыбұлақ бөгенінің солтүстік-шығысы.	южн. оз. Ақколь сев.-вост. вдрр. Терис Ашыбулак;	Жамбыл ауд.
Шилбастау	Шилибастау	бұлақ	род.	Билкөл көлінің оңтүстік-шығысы, Таскөл көлінің солтүстігі.	юго-вост. оз. Биликоль сев. оз. Тасколь;	Жамбыл ауд.
Қырықбай	Қырықбай	бұлақ	род.	Билкөл көлінің оңтүстік-шығысы, Таскөл көлінің батысы.	юго-вост. оз. Биликоль зап. оз. Тасколь;	Жамбыл ауд.
Аққұдық	Аққұдық	бұлақ	род.	Үлкен Бұрылтау тауының солтүстігі, Бірлесу-Еңбек ауылының оңтүстік-батысы.	сев. гор. Үлкен Бұрылтау юго-зап. а. Бірлесу-Еңбек;	Жамбыл ауд.
Шилбастау	Шилибастау	бұлақ	род.	Қаратөбе асуының солтүстік-батысы, Тараз қаласының шығысы.	сев.-зап. пер. Қаратөбе вост. гор. Тараз;	Жамбыл ауд.
Құтырған	Құтырған	бұлақ	род.	Қаратөбе асуының солтүстік-батысы, Тараз қаласының шығысы.	сев.-зап. пер. Қаратөбе вост. гор. Тараз;	Жамбыл ауд.
Айбақырқұдық	Айбақырқұдық	құрғақ құдық	сух. к.	Билкөл көлінің солтүстік-шығысы, Кеңес ауылының оңтүстік-батысы.	сев.-вост. оз. Биликоль юго-зап. а. Кеңес;	Жамбыл ауд.
Ашықұдық	Ашықұдық	құрғақ құдық	сух. к.	Билкөл көлінің солтүстік-шығысы, Ақкөл көлінің оңтүстік-шығысы.	сев.-вост. оз. Биликоль юго-вост. оз. Ақколь;	Жамбыл ауд.
Ойлабай	Ойлабай	құрғақ құдық	сух. к.	Қаракемер ауылының солтүстік-шығысы, Кеңес ауылының оңтүстік-батысы.	сев.-вост. а. Каракемер юго-зап. а. Кеңес;	Жамбыл ауд.
Жаңаарық	Жаңаарық	құрғақ арық	сух. ар.	Билкөл көлінің солтүстігі, Ақкөл көлінің оңтүстігі.	сев. оз. Биликоль южн. оз. Ақколь;	Жамбыл, Талас ауд.

Бүгіл	Бугиль	құрғақ арық	сух. ар.	Билікөл көлінің солтүстігі, Ақкөл көлінің оңтүстігі.	сев. оз. Биликоль южн. оз. Ақколь;	Жамбыл, Талас ауд.
Тасарық	Тасарық	құрғақ арна	сух. р.	Билікөл көлінің солтүстік-шығысынан бастау алып, Ақкөл көлінің солтүстік-шығысында сіңеді.	берёт начало сев.-вост. оз. Биликоль теряется сев.-вост. оз. Ақколь;	Жамбыл, Талас ауд.
Қосторанғы	Косторангы	құрғақ арна	сух. р.	Асы ауылының солтүстік-батысынан басталып, Билікөл көлінің солтүстік-шығысында сіңеді.	берёт начало сев.-зап. а. Асы теряется сев.-вост. оз. Биликоль;	Жамбыл ауд.
Құмбел	Қумбель	арық	ар.	Асы ауылының солтүстік-шығысы, Кеңес ауылының батысы.	сев.-вост. а. Асы зап. а. Кеңес;	Жамбыл, Байзақ ауд.
Өтеміс	Отемис	арық	ар.	Үлкен Бурылтау тауының солтүстік-шығысы, Бостандық ауылының оңтүстік-шығысы.	сев.-вост. гор. Улькен Бурылтау юго-вост. а. Бостандық;	Тараз қ. аумағы. Байзақ және Жамбыл ауд.
Қосторанғы	Косторангы	арық	ар.	Билікөл көлінің солтүстік-шығысы, Ақкөл көлінің оңтүстік-шығысы.	сев.-вост. оз. Биликоль юго-вост. оз. Ақколь;	Жамбыл ауд.
Саз	Саз	арық	ар.	Билікөл көлінің шығысы, Асы ауылының солтүстік-батысы.	вост. оз. Биликоль сев.-зап. а. Асы;	Жамбыл ауд.
Ақшуақ	Акшуақ	арық	ар.	Билікөл көлінің солтүстік-шығысы, Ақкөл көлінің оңтүстік-шығысы.	сев.-вост. оз. Биликоль юго-вост. оз. Ақколь;	Жамбыл ауд.
Айтақ	Айтақ	арық	ар.	Билікөл көлінің солтүстік-шығысы, Ақкөл көлінің оңтүстік-шығысы.	сев.-вост. оз. Биликоль юго-вост. оз. Ақколь;	Жамбыл ауд.

Айнакөл	Айнаколь	арық	ар.	Билікөл көлінің солтүстік-шығысы, Ерназар ауылының оңтүстік-батысы.	сев.-вост. оз. Биликоль юго-зап. а. Ерназар;	Жамбыл ауд.
Сейдали	Сейдали	арық	ар.	Билікөл көлінің шығысы, Қаракемер ауылының оңтүстік-батысы.	вост. оз. Биликоль юго-зап. а. Каракемер;	Жамбыл ауд.
Қошақ	Кошақ	арық	ар.	Тараз қаласының солтүстік-батысы Қаракемер ауылының оңтүстік-шығысы.	сев.-зап. гор. Тараз юго-вост. а. Каракемер;	Жамбыл ауд.
Миялы	Миялы	арық	ар.	Қаракемер ауылының солтүстік-шығысы, Кеңес ауылының оңтүстік-батысы.	сев.-вост. а. Каракемер юго-зап. а. Кеңес;	Жамбыл ауд.
Төркелді	Торекельды	арық	ар.	Аламбайкөл көлінің оңтүстік-батысы, Тараз қаласының солтүстік-шығысы.	юго-зап. оз. Аламбайкөл сев.-вост. гор. Тараз;	Жамбыл, Байзақ ауд.
Базарбай	Базарбай	арық	ар.	Аламбайкөл көлінің оңтүстік-батысы, Тараз қаласының солтүстік-шығысы.	юго-зап. оз. Аламбайкөл сев.-вост. гор. Тараз;	Тараз қ. аумағы. Байзақ және Жамбыл ауд.
Кейкі	Кейки	арық	ар.	Тараз қаласының солтүстік-батысы, Қаракемер ауылының оңтүстік-шығысы.	сев.-зап. гор. Тараз юго-вост. а. Каракемер;	Жамбыл ауд.
Түйте	Туйте	арық	ар.	Үлкен Бурылтау тауының шығысы, Қаратөбе ауылының солтүстік-батысы.	вост. гор. Улькен Бурылтау сев.-зап. пер. Қаратөбе;	Тараз қ. аумағы. және Жамбыл ауд.
Қапал	Капал	арық	ар.	Тараз қаласының солтүстік-батысы, Үлкен Бурылтау тауының солтүстік-шығысы.	сев.-зап. гор. Тараз сев.-вост. гор. Улькен Бурылтау;	Жамбыл ауд.

Қызыларық	Қызыларық	арық	ар.	Тараз қаласының солтүстік-батысы, Бірлесу-Еңбек ауылының оңтүстік-шығысы.	сев.-зап. гор. Тараз юго-вост. а. Бірлесу-Еңбек;	Жамбыл ауд.
Қапал	Қапал	арық	ар.	Тараз қаласының солтүстігі Бесжылдық ауылының оңтүстік-шығысы.	сев. гор. Тараз юго-вост. а. Бесжылдық;	Тараз қ. аумағы. және Жамбыл ауд.
Майда	Майда	арық	ар.	Ақкөл көлінің солтүстік-шығысы, Тараз қаласының батысы.	сев.-вост. оз. Ақкөл зап. гор. Тараз;	Жамбыл ауд.
Бектөбе	Бектөбе	арық	ар.	Ақкөл көлінің шығысы, Тараз қаласының батысы.	вост. оз. Ақкөл зап. гор. Тараз;	Жамбыл ауд.
Башақай	Башақай	арық	ар.	Тараз қаласының оңтүстік-батысында Асы мен Ақкөл өзендерін қосады.	соед р. Асы и оз. Ақкөл юго-зап. гор. Тараз;	Жамбыл ауд.
Шақабай	Шақабай	арық	ар.	Ақкөл көлінің солтүстік-шығысы, Тараз қаласының батысы.	сев.-вост. оз. Ақкөл зап. гор. Тараз;	Жамбыл ауд.
Малдыбай	Малдыбай	арық	ар.	Ақкөл көлінің шығысы, Тараз қаласының оңтүстік-батысы.	вост. оз. Ақкөл юго-зап. гор. Тараз;	Жамбыл ауд.
Бесағаш	Бесағаш	арық	ар.	Тараз қаласының оңтүстігі, Гродиково ауылының оңтүстік-батысы.	южн. гор. Тараз юго-зап. с. Гродиково;	Жамбыл ауд.
Жүнісбек	Жүнісбек	арық	ар.	Тараз қаласының оңтүстік-батысы, Үлкен Бурылтау тауының оңтүстік-шығысы.	юго-зап. гор. Тараз юго-вост. гор. Үлкен Бурылтау;	Жамбыл ауд.

Шомай	Шомай	арық	ар.	Тараз қаласының оңтүстігі, Теріс Ащыбулақ бөгенінің солтүстік-шығысы.	южн. гор. Тараз сев.-вост. вдхр. Терис Ащыбулак;	Жамбыл ауд.
Ақжар	Ақжар	арық	ар.	Қаратөбе асуының оңтүстік-батысы, Қызылқайнар ауылының оңтүстік-шығысы.	юго-зап. пер. Қаратөбе юго-вост. а. Қызылқайнар;	Жамбыл ауд.
Қайырма	Қайырма	арық	ар.	Қаратөбе асуының оңтүстік-батысы, Жасоркен ауылының шығысы.	юго-зап. пер. Қаратөбе вост. а. Жасоркен;	Жамбыл ауд.
Аса-Талас	Аса-Талас	канал	кан.	Тараз қаласының оңтүстігіндегі Аса мен Талас өзендерін қосады.	соед. реки Аса и Талас южн. гор. Тараз;	Жамбыл ауд.
Сенгірбай	Сенгірбай	бөген	вдхр.	Қаракемер ауылының солтүстік-шығысы, Кеңес ауылының оңтүстік-батысы.	сев.-вост. а. Каракемер юго-зап. а. Кеңес;	Жамбыл ауд.
Қарасу	Қарасу	жылға	руч.	Айша Биби ауылының солтүстігінен басталып, Тараз қаласының батысында арықтар желісіне бөлінеді.	образуется на сев. а. Айша Биби распадается на сеть арыков зап. гор. Тараз;	Жамбыл ауд.

Гидронимдердің қазақша атауы	Гидронимдердің орысша атауы	Гидронимдер түрі	Гидронимдердің орысша аталуы	Географиялық объектінің орналасуы (каз)	Географиялық объектінің орналасуы (орысша)	Аудан
Ұзынбұлақ	Узынбулак	өзен	р.	Ақсуат тауының солтүстік-шығысынан басталып, Айдын көлінің оңтүстік-шығысында құрғайды.	исток сев.-вост. г. Ақсуат пп р. Нурбулак пп р. Терис лс р. Асы пересыхает юго-вост. оз. Айдын;	Жуалы ауд.
Бүгіл	Бугиль	өзен	р.	Көктал кентінің оңтүстік-батысынан басталып, Айдын көлінің оңтүстік-батысындағы сорларда сінеді.	исток юго-зап. пос. Коктал пп р. Кыршабакты пп р. Шабакты теряется в солончаках юго-зап. оз. Айдын;	Жуалы, Сарысу ауд.
Шымырбайсай	Шымырбайсай	өзен	р.	Бөкейтау тауының солтүстік-шығысынан басталып, Билкөл көлінің оңтүстік-шығысында құрғайды.	исток сев.-вост. г. Бөкейтау пересыхает юго-вост. оз. Биликоль;	Жуалы, Талас ауд.
Айырсай	Айырсай	өзен	р.	Бөкейтау тауының солтүстік-шығысынан басталып, Билкөл көлінің оңтүстік-шығысында құрғайды.	исток сев.-вост. г. Бөкейтау пересыхает юго-вост. оз. Биликоль;	Жуалы ауд.
Сайасу	Сайасу	өзен	р.	Таскөл көлінің батысынан басталып, Билкөл көлінің оңтүстігінде құрғайды.	исток зап. оз. Тасколь пересыхает южн. оз. Биликоль;	Жуалы ауд.

Қызылсай	Кызылсай	өзен	р.	Билкөл көлінің оңтүстік-шығысы мен Таскөл көлінің солтүстік-батысындағы ағынсыз арна.	бессточное русло юго-вост. оз. Биликоль сев.-зап. оз. Тасколь;	Жуалы ауд.
Алмалы	Алмалы	өзен	р.	Теріс Ащыбұлақ бөгенінің солтүстік-батысынан басталып, Билкөл көлінің оңтүстік-шығысына құрғайды.	исток сев.-зап. вдхр. Терис Ащыбулак пересыхает юго-вост. оз. Биликоль;	Жуалы ауд.
Богақара	Богакара	өзен	р.	Теріс Ащыбұлақ бөгенінің солтүстік-батысынан басталып, Билкөл көлінің оңтүстік-шығысында құрғайды.	исток сев.-зап. вдхр. Терис Ащыбулак пересыхает юго-вост. оз. Биликоль;	Жуалы ауд.
Берікқара	Бериккара	өзен	р.	Бөкейтау тауының солтүстік-шығысындағы атаусыз көлінен бастау алып, Билкөл көлінің оңтүстігінде құрғайды.	берёт начало в безымянном оз. сев.-вост. г. Бөкейтау пересыхает южн. оз. Биликоль;	Жуалы ауд.
Жұрынсай	Журынсай	өзен	р.	Теріс Ащыбұлақ бөгенінің солтүстік-батысындағы Билкөл көлінің оңтүстігіндегі ағынсыз арна.	бессточное русло южн. оз. Биликоль сев.-зап. вдхр. Терис Ащыбулак;	Жуалы ауд.
Құрмансай	Қурмансай	өзен	р.	Теріс Ащыбұлақ бөгенінің солтүстік-батысынан басталып, Билкөл көлінің оңтүстік-шығысында арықтар желісіне бөлінеді.	исток сев.-зап. вдхр. Терис Ащыбулак лп р. Карасу распадается на сеть арыков юго-вост. оз. Биликоль;	Жуалы, Жамбыл ауд.

Талдыбұлақ	Талдыбұлақ	өзен	р.	Бөкейтау тауының солтүстік-батысынан басталып, Арал теңізінің шығысына құйылады.	Бөкейтау лт р. Қошқарата пп р. Боралдай пп р. Арыс пп р. Сырдария вп. с вост. в Аральское море;	Жуалы (Жамб. обл.), Бәйдібек (Оңт. Қаз. обл.) ауд.
Қызтоған	Қызтоған	өзен	р.	Бөкейтау тауының солтүстік-батысынан басталып, Арал теңізінің шығысына құйылады.	исток сев.-зап. г. Бөкейтау лт р. Қошқарата пп р. Боралдай пп р. Арыс пп р. Сырдария вп. с вост. в Аральское море;	Жуалы ауд.
Нұрпейіс	Нұрпейіс	өзен	р.	Билкел көлінің оңтүстік-батысынан басталып, Айдын көлінің оңтүстік-шығысында сінеді.	исток юго-зап. оз. Биликоль лт р. Койбағар лп р. Терис лс р. Асы пересыхает юго- вост. оз. Айдын;	Жуалы ауд.
Бұрқановсай	Буркановсай	өзен	р.	Ақкөл көлінің оңтүстігінен басталып, Айдын көлінің оңтүстік-шығысында құрғайды	исток южн. оз. Ақколь лп р. Терис лс р. Асы пересыхает юго-вост. оз. Айдын;	Жуалы ауд.
Жамбайдың Қарасуы	Жамбайдың Карасуы	өзен	р.	Тараз қаласының батысындағы Асы өзенінің сол жақ бөлігі.	лев. рукав. р. Асы зап. гор. Тараз;	Жамбыл ауд.
Рахманқұмсай	Рахманқұмсай	өзен	р.	Теріс Ащыбұлақ бөгенінің солтүстік-шығысындағы Ақкөл көлінің оңтүстік-батысындағы ағынсыз арна.	бессточное русло юго-зап. оз. Ақколь сев.-вост. вдхр. Терис Ащыбулак;	Жуалы, Жамбыл ауд.
Ергебексай	Ергебексай	өзен	р.	Теріс Ащыбұлақ бөгенінің солтүстік-шығысындағы Ақкөл көлінің оңтүстігіндегі ағынсыз арна.	бессточное русло южн. оз. Ақколь сев.-вост. вдхр. Терис Ащыбулак;	Жуалы, Жамбыл ауд.

Қарасай	Карасай	өзен	р.	Теріс Ащыбұлақ бөгенінің солтүстік-шығысындағы Ақкөл көлінің оңтүстігіндегі ағынсыз арна.	бессточное русло южн. оз. Ақколь сев.-вост. вдхр. Терис Ащыбулак;	Жуалы, Жамбыл ауд.
Бүргенсай	Бургенсай	өзен	р.	Бөкейтау тауының солтүстік-батысынан басталып, Арал теңізінің шығысына құяды.	исток сев.-зап. г. Бөкейтау лт р. Қошқарата пп р. Боралдай пп р. Арыс пп р. Сырдария вп. с вост. в Аральское море;	Жуалы ауд.
Тесіктас	Тесиктас	өзен	р.	Бөкейтау тауының солтүстік-батысынан басталып, Арал теңізінің шығысына құяды.	исток сев.-зап. г. Бөкейтау лт р. Шанкалақ Мергенсай лт р. Қошқарата пп р. Боралдай пп р. Арыс пп р. Сырдария вп. с вост. в Аральское море;	Жуалы ауд.
Шаңкалақ Мергенсай	Шанкалақ Мергенсай	өзен	р.	Бөкейтау тауының солтүстік-батысынан басталып, Арал теңізінің шығысына құяды.	исток сев.-зап. г. Бөкейтау лт р. Қошқарата пп р. Боралдай пп р. Арыс пп р. Сырдария вп. с вост. в Аральское море;	Жуалы ауд.
Каменная Балка	Каменная Балка	өзен	р.	Бөкейтау тауының солтүстігіндегі Ақтасты мен Гришкина Балка өзендерінің қосылуынан пайда болып, Арал теңізіне шығысынан құяды.	образуется сев. г. Бөкейтау от слияния рек Ақтасты и Гришкина Балка лп р. Қошқарата пп р. Боралдай лт р. Арыс пп р. Сырдария вп. с вост. в Аральское море;	Жуалы ауд.
Ақтасты	Ақтасты	өзен	р.	Бөкейтау тауының солтүстік-батысынан басталып, Арал теңізінің шығысына құяды.	исток сев.-зап. г. Бөкейтау лс р. Каменная Балка лп р. Қошқарата пп р. Боралдай лт р. Арыс пп р. Сырдария вп. с вост. в Аральское море;	Жуалы ауд.

Гришкина Балка	Гришкина Балка	өзен	р.	Бөкейтау тауының солтүстік-батысынан басталып, Арал теңізінің шығысына құяды.	исток сев.-зап. г. Бөкейтау п. р. Каменная Балка лп р. Кошкарата пп р. Боралдай пп р. Арыс пп р. Сырдария вп. с вост. в Аральское море;	Жуалы ауд.
Евсеева Балка	Евсеева Балка	өзен	р.	Бөкейтау тауының солтүстік-батысынан басталып, Арал теңізінің шығысына құяды.	исток сев.-зап. г. Бөкейтау лп р. Гришкина Балка пс р. Каменная Балка лп р. Кошкарата пп р. Боралдай пп р. Арыс пп р. Сырдария вп. с вост. в Аральское море;	Жуалы ауд.
Сарыоба	Сарыоба	өзен	р.	Бөкейтау тауының солтүстік-батысындағы Шұбарағаш пен Сарыбайбұлақ өзендерінің қосылуынан пайда болып, Арал теңізіне шығысынан құяды.	образуется сев.-зап. г. Бөкейтау от слияния рек Шубарағаш и Сарыбайбұлақ пп р. Каменная Балка лп р. Кошкарата пп р. Боралдай пп р. Арыс пп р. Сырдария вп. с вост. в Аральское море;	Жуалы ауд.
Шұбарағаш	Шұбарағаш	өзен	р.	Бөкейтау тауының солтүстік-батысынан басталып, Арал теңізінің шығысына құяды.	исток сев.-зап. г. Бөкейтау лс р. Сарыоба пп р. Каменная Балка лп р. Кошкарата пп р. Боралдай пп р. Арыс пп р. Сырдария вп. с вост. в Аральское море;	Жуалы ауд.

Сарыбайбұлақ	Сарыбайбұлақ	өзен	р.	Бөкейтау тауының солтүстік-батысынан басталып, Арал теңізінің шығысына құяды.	исток сев.-зап. г. Бөкейтау пс р. Сарыоба пп р. Каменная Балка лп р. Кошкарата пп р. Боралдай пп р. Арыс пп р. Сырдария вп. с вост. в Аральское море;	Жуалы ауд.
Асансай	Асансай	өзен	р.	Бөкейтау тауының солтүстігінен басталып, Арал теңізінің шығысына құяды.	исток сев. г. Бөкейтау лс р. Кошкарата пп р. Боралдай пп р. Арыс пп р. Сырдария вп. с вост. в Аральское море;	Жуалы ауд.
Қарасай	Қарасай	өзен	р.	Бөкейтау тауының солтүстік-шығысындағы Сарқырама мен Тығынсай өзендерінің қосылуынан пайда болып, Арал теңізінің шығысына құяды.	образуется сев.-вост. г. Бөкейтау от слияния рек Сарқырама и Тығынсай пс р. Кошкарата пп р. Боралдай пп р. Арыс пп р. Сырдария вп. с вост. в Аральское море;	Жуалы ауд.
Сарқырама	Сарқырама	өзен	р.	Билкөл көлінің оңтүстік-батысынан басталып, Арал теңізінің шығысына құяды.	исток юго-зап. оз. Биликоль пс р. Карасай пс р. Кошкарата пп р. Боралдай пп р. Арыс пп р. Сырдария вп. с вост. в Аральское море;	Жуалы ауд.
Тығынсай	Тығынсай	өзен	р.	Билкөл көлінің оңтүстік-батысынан басталып, Арал теңізінің шығысына құяды.	исток юго-зап. оз. Биликоль лс р. Карасай пс р. Кошкарата пп р. Боралдай пп р. Арыс пп р. Сырдария вп. с вост. в Аральское море;	Жуалы ауд.

Қошқарата	Қошқарата	өзен	р.	Бөкейтау тауының солтүстік-шығысындағы Асансай мен Қарасай өзендерінің қосылуынан пайда болып, Арал теңізінің шығысына құяды.	образуется сев.-вост. г. Бөкейтау от слияния рек Асансай и Карасай пп р. Боралдай пп р. Арыс пп р. Сырдария вп. с вост. в Аральское море;	Жуалы (Жамб. обл.), Бәйдібек (Оңт. Қаз. обл.) ауд-ы.
Дегерестүбексай	Дегерестүбексай	өзен	р.	Билікөл көлінің оңтүстік-батысынан басталып, Арал теңізінің шығысына құяды.	исток юго-зап. оз. Биликоль пп р. Сатықсай пп р. Карасай пп р. Кошқарата пп р. Боралдай пп р. Арыс пп р. Сырдария вп. с вост. в Аральское море;	Жуалы ауд.
Сатықсай	Сатықсай	өзен	р.	Бөкейтау тауының солтүстік-шығысындағы Дегерестүбексай мен Орта Карасай өзендерінің қосылуынан пайда болып, Арал теңізінің шығысына құяды.	образуется сев.-вост. г. Бөкейтау от слияния рек Дегерестүбексай и Орта Карасай пп р. Карасай пп р. Кошқарата пп р. Боралдай пп р. Арыс пп р. Сырдария вп. с вост. в Аральское море;	Жуалы ауд.
Ахметсай	Ахметсай	өзен	р.	Билікөл көлінің оңтүстік-батысынан басталып, Арал теңізінің шығысына құяды.	исток юго-зап. оз. Биликоль пп р. Карасай пп р. Кошқарата пп р. Боралдай пп р. Арыс пп р. Сырдария вп. с вост. в Аральское море;	Жуалы ауд.
Кемелбексай	Кемелбексай	өзен	р.	Билікөл көлінің оңтүстік-батысынан басталып, Арал теңізінің шығысына құяды.	исток юго-зап. оз. Биликоль пп р. Кошқарата пп р. Боралдай пп р. Арыс пп р. Сырдария вп. с вост. в Аральское море;	Жуалы ауд.

Жаныбайсай	Жаныбайсай	өзен	р.	Билікөл көлінің оңтүстік-батысынан басталып, Арал теңізінің шығысына құяды.	исток юго-зап. оз. Биликоль пп р. Кошқарата пп р. Боралдай пп р. Арыс пп р. Сырдария вп. с вост. в Аральское море;	Жуалы ауд.
Борісай	Борисай	өзен	р.	Билікөл көлінің оңтүстік-батысынан басталып, Арал теңізінің шығысына құяды.	исток юго-зап. оз. Биликоль пп р. Кошқарата пп р. Боралдай пп р. Арыс пп р. Сырдария вп. с вост. в Аральское море;	Жуалы ауд.
Байқонды	Байқонды	өзен	р.	Билікөл көлінің батысынан басталып, Арал теңізінің шығысына құяды.	исток зап. оз. Биликоль пп р. Кошқарата пп р. Боралдай пп р. Арыс пп р. Сырдария вп. с вост. в Аральское море;	Жуалы ауд.
Жолдысай	Жолдысай	өзен	р.	Билікөл көлінің оңтүстік-батысынан басталып, Арал теңізінің шығысына құяды.	исток юго-зап. оз. Биликоль пп р. Кошқарата пп р. Боралдай пп р. Арыс пп р. Сырдария вп. с вост. в Аральское море;	Жуалы ауд.
Қаракөз	Қаракөз	өзен	р.	Билікөл көлінің батысынан басталып, Арал теңізінің шығысына құяды.	исток зап. оз. Биликоль пп р. Омарсейітсай пп р. Кошқарата пп р. Боралдай пп р. Арыс пп р. Сырдария вп. с вост. в Аральское море;	Жуалы ауд.
Бұққансүңгі	Бұққансүңги	өзен	р.	Билікөл көлінің оңтүстік-батысындағы Үлкен ашы мен Кіші Ащы өзендерінің қосылуынан пайда болып, Арал теңізінің шығысына құяды.	образуется юго-зап. оз. Биликоль от слияния рек Улькен Ащы и Киши Ащы пп р. Кошқарата пп р. Боралдай пп р. Арыс пп р. Сырдария вп. с вост. в Аральское море;	Жуалы, Талас ауд.

Тұтсай	Тұтсай	өзен	р.	Қызтоған ауылының солтүстік-шығысынан басталып, Билікөл көлінің батысында құрғайды.	Қызтоған ауылының солтүстік-шығысынан басталып, Билікөл көлінің батысында құрғайды.	исток сев.-вост. а. Қызтоған пп р. Жыңғылтоғай пересыхает зап. оз. Биликоль;	Жуалы ауд.
Еліксай	Еликсай	өзен	р.	Қызтоған ауылының солтүстік-шығысынан басталып, Билікөл көлінің батысында құрғайды.	Қызтоған ауылының солтүстік-шығысынан басталып, Билікөл көлінің батысында құрғайды.	исток сев.-вост. а. Қызтоған пп р. Тұтсай пп р. Жыңғылтоғай пересыхает зап. оз. Биликоль;	Жуалы ауд.
Боралдай	Боралдай	өзен	р.	Бөкейтау тауының солтүстігінен басталып, Арал теңізінің шығысына құяды.	Бөкейтау тауының солтүстігінен басталып, Арал теңізінің шығысына құяды.	исток сев. г. Бокейтау пп р. Арыс пп р. Сырдария вп. с вост. в Аральское море;	Жуалы (Жамб. обл.), Бөйдібек, Ордабасы (Оңт. Қаз. обл.) ауд-ы.
Ола	Ола	өзен	р.	Бөкейтау тауының оңтүстік-шығысынан басталып, Айдын көлінің оңтүстік-шығысында құрғайды.	Бөкейтау тауының оңтүстік-шығысынан басталып, Айдын көлінің оңтүстік-шығысында құрғайды.	исток юго-вост. г. Бокейтау пп р. Карасу пп р. Қызылбулак пп р. Терис лс р. Асы пересыхает юго-вост. оз. Айдын;	Жуалы ауд.
Қанайбұлақ	Канайбулак	өзен	р.	Ақсуат тауының солтүстік-шығысынан басталып, Айдын көлінің оңтүстік-шығысында құрғайды.	Ақсуат тауының солтүстік-шығысынан басталып, Айдын көлінің оңтүстік-шығысында құрғайды.	исток сев.-вост. г. Ақсуат пп р. Терис лс р. Асы пересыхает юго-вост. оз. Айдын;	Жуалы ауд.
Тастақбұлақ	Тастакбулак	өзен	р.	Ақсуат тауының солтүстік-шығысынан басталып, Айдын көлінің оңтүстік-шығысында құрғайды.	Ақсуат тауының солтүстік-шығысынан басталып, Айдын көлінің оңтүстік-шығысында құрғайды.	исток сев.-вост. г. Ақсуат лс р. Нурбулак пп р. Терис лс р. Асы пересыхает юго-вост. оз. Айдын;	Жуалы ауд.

Жансалының сайы	Жансалынын сайы	өзен	р.	Ақсуат тауының солтүстік-шығысынан басталып, Айдын көлінің оңтүстік-шығысында құрғайды.	Ақсуат сев.-вост. г. Ақсуат пп р. Терис лс р. Асы пересыхает юго-вост. оз. Айдын;	Жуалы ауд.
Көксай	Коксай	өзен	р.	Ақсуат тауының оңтүстік-шығысынан басталып, Октябрьское селосының оңтүстік-батысында құрғайды.	Ақсуат юго-вост. г. Ақсуат пересыхает юго-зап. с. Октябрьское;	Жуалы ауд. (Жамб. обл.) Талас обл. (Қырғ. Респ.)
Жыланды	Жыланды	өзен	р.	Бөкейтау тауының оңтүстік-шығысындағы Қызылбұлақ өзенінің жоғарғы ағысынан басталып, Айдын көлінің оңтүстік-шығысында құрғайды.	исток юго-вост. г. Бокейтау верхн. теч. р. Қызылбулак пп р. Терис лс р. Асы пересыхает юго-вост. оз. Айдын;	Жуалы (Жамб. обл.), Түлкібас (Оңт. Қаз. обл.) ауд-ы.
Майлы Қарасу	Майлы Карасу	өзен	р.	Бөкейтау тауының оңтүстік-шығысынан басталып, Айдын көлінің оңтүстік-шығысында құрғайды.	исток юго-вост. г. Бокейтау лп р. Карасу пп р. Терис лс р. Асы пересыхает юго-вост. оз. Айдын;	Жуалы ауд.
Қызылбұлақ	Кызылбулак	өзен	р.	Жыланды өзенінің төменгі ағысы Айдын көлінің оңтүстік-шығысында құрғайды.	нижн. теч. р. Жыланды пп р. Терис лс р. Асы пересыхает юго-вост. оз. Айдын;	Жуалы ауд.
Ақжар	Ақжар	өзен	р.	Бөкейтау тауының солтүстік-шығысынан басталып, Айдын көлінің оңтүстік-шығысында құрғайды.	исток сев.-вост. г. Бокейтау пп р. Терис лс р. Асы пересыхает юго-вост. оз. Айдын;	Жуалы ауд.

Мордулысай	Мордулысай	өзен	р.	Бөкейтау тауының солтүстік-шығысынан басталып, Айдын көлінің оңтүстік-шығысында құрғайды.	Бөкейтау исток сев.-вост. г. Бөкейтау пп р. Терис лс р. Асы пересыхает юго-вост. оз. Айдын;	Жуалы ауд.
Теріс	Терис	өзен	р.	Билікөл көлінің оңтүстік-батысында басталып, Айдын көлінің оңтүстік-шығысында құрғайды.	исток юго-зап. оз. Биликоль лс р. Асы пересыхает юго-вост. оз. Айдын;	Жуалы ауд.
Тепенсай	Тепенсай	өзен	р.	Бөкейтау тауының солтүстік-шығысынан басталып, Айдын көлінің оңтүстік-шығысында құрғайды.	исток сев.-вост. г. Бөкейтау пп р. Терис лс р. Асы пересыхает юго-вост. оз. Айдын;	Жуалы ауд.
Қарасай	Карасай	өзен	р.	Бөкейтау тауының солтүстік-батысынан басталып, Арал теңізінің шығысына құяды.	исток сев.-зап. г. Бөкейтау лп р. Боралдай пп р. Арыс пп р. Сырдария вл. с вост. в Аральское море;	Жуалы ауд.
Ақбастау	Ақбастау	өзен	р.	Бөкейтау тауының солтүстік-шығысынан басталып, Арал теңізінің шығысына құяды.	исток сев.-вост. г. Бөкейтау пп р. Боралдай пп р. Арыс пп р. Сырдария вл. с вост. в Аральское море;	Жуалы ауд.
Ұзынбұлақ	Узынбулак	өзен	р.	Бөкейтау тауының солтүстік-шығысынан басталып, Айдын көлінің оңтүстік-шығысында құрғайды.	исток сев.-вост. г. Бөкейтау пп р. Ақжар пп р. Терис лс р. Асы пересыхает юго-вост. оз. Айдын;	Жуалы ауд.
Жидебайсай	Жидебайсай	өзен	р.	Бөкейтау тауының батысынан басталып, Арал теңізінің шығысына құяды.	исток зап. г. Бөкейтау лп р. Боралдай пп р. Арыс пп р. Сырдария вл. с вост. в Аральское море;	Жуалы ауд.

Қарасу	Карасу	өзен	р.	Бөкейтау тауының оңтүстік-шығысынан басталып, Айдын көлінің оңтүстік-шығысында құрғайды.	исток юго-вост. г. Бөкейтау пп р. Кызылбулак пп р. Терис лс р. Асы пересыхает юго-вост. оз. Айдын;	Жуалы ауд.
Ақсақалсай	Аксакалсай	өзен	р.	Бөкейтау тауының солтүстік-шығысынан басталып, Билікөл көлінің оңтүстік-шығысында құрғайды.	исток сев.-вост. г. Бөкейтау пересыхает юго-вост. оз. Биликоль;	Жуалы, Талас ауд.
Сарымансай	Сарымансай	өзен	р.	Оңтүстік Билікөл көлінен басталып, Теріс Ащыбұлақ бөгенінің солтүстігіне құяды.	исток южн. оз. Биликоль пп р. Кишкене Бакалы пс р. Бакалы вл. с сев. в вдр. Терис Ащыбулак;	Жуалы ауд.
Сулусай	Сулусай	өзен	р.	Теріс Ащыбұлақ бөгенінің солтүстік-батысынан басталып, Билікөл көлінің оңтүстік-шығысындағы атаусыз бөгеніне құяды.	исток сев.-зап. вдр. Терис Ащыбулак лп р. Курмансай лп р. Карасу вл. в безымянное вдр. юго-вост. оз. Биликоль;	Жуалы ауд.
Үлкенсай	Улькенсай	өзен	р.	Теріс Ащыбұлақ бөгенінің солтүстік-батысынан басталып, Билікөл көлінің оңтүстік-шығысындағы атаусыз бөгенге құяды.	исток сев.-зап. вдр. Терис Ащыбулак лп р. Карасу вл. в безымянное вдр. юго-вост. оз. Биликоль;	Жуалы, Жамбыл ауд.
Жосалы	Жосалы	өзен	р.	Теріс Ащыбұлақ бөгенінің солтүстік-батысынан басталып, Билікөл көлінің оңтүстік-шығысындағы атаусыз бөгенге құяды.	исток сев.-зап. вдр. Терис Ащыбулак пп р. Сулусай лп р. Курмансай лп р. Карасу вл. в безымянное вдр. юго-вост. оз. Биликоль;	Жуалы ауд.

Қойбағар	Койбағар	өзен	р.	Билкөл көлінің оңтүстік-батысынан басталып, Айдын көлінің оңтүстік-шығысында құрғайды.	исток юго-зап. оз. Биликоль лп р. Терис лс р. Асы пересыхает юго-вост. оз. Айдын;	Жуалы ауд.
Бақасорбұлақ	Бақасорбулак	өзен	р.	Билкөл көлінің оңтүстік-батысынан басталып, Айдын көлінің оңтүстік-шығысында құрғайды.	исток юго-зап. оз. Биликоль лп р. Нурпейис лп р. Койбағар лп р. Терис лс р. Асы пересыхает юго-вост. оз. Айдын;	Жуалы ауд.
Шымбұлақ	Шымбулак	өзен	р.	Билкөл көлінің оңтүстік-батысынан басталып, Айдын көлінің оңтүстік-шығысында құрғайды.	исток юго-зап. оз. Биликоль лп р. Терис лс р. Асы пересыхает юго-вост. оз. Айдын;	Жуалы ауд.
Үлкен Бақалы	Улькен Бакалы	өзен	р.	Билкөл көлінің оңтүстігінен басталып, Теріс Ащыбұлақ бөгенінің солтүстігіне құяды.	исток южн. оз. Биликоль лс р. Бакалы вп. с сев. в вдхр. Терис Ащыбулак;	Жуалы ауд.
Ормансай	Ормансай	өзен	р.	Билкөл көлінің оңтүстік-батысынан басталып, Айдын көлінің оңтүстік-шығысында құрғайды.	исток юго-зап. оз. Биликоль лп р. Терис лс р. Асы пересыхает юго-вост. оз. Айдын;	Жуалы ауд.
Теспесай	Теспесай	өзен	р.	Билкөл көлінің оңтүстігінен басталып, Айдын көлінің оңтүстік-шығысында құрғайды.	исток южн. оз. Биликоль лп р. Шымбулак лп р. Терис лс р. Асы пересыхает юго-вост. оз. Айдын;	Жуалы ауд.
Кішкене Бақалы	Кишкене Бакалы	өзен	р.	Билкөл көлінің оңтүстігінен басталып, Теріс Ащыбулак бөгенінің солтүстігіне құяды.	исток южн. оз. Биликоль пс р. Бакалы вп. с сев. в вдхр. Терис Ащыбулак;	Жуалы ауд.

Қоғасай	Когасай	өзен	р.	Билкөл көлінің оңтүстік-батысынан басталып, Айдын көлінің оңтүстік-шығысында құрғайды.	исток юго-зап. оз. Биликоль лп р. Терис лс р. Асы пересыхает юго-вост. оз. Айдын;	Жуалы ауд.
Болдымсай	Болдымсай	өзен	р.	Билкөл көлінің оңтүстігінен басталып, Айдын көлінің оңтүстік-шығысында құрғайды.	исток южн. оз. Биликоль лп р. Шымбулак лп р. Терис лс р. Асы пересыхает юго-вост. оз. Айдын;	Жуалы ауд.
Қосмұрат	Космурат	өзен	р.	Билкөл көлінің оңтүстігінен басталып, Айдын көлінің оңтүстік-шығысында құрғайды.	исток южн. оз. Биликоль лп р. Шымбулак лп р. Терис лс р. Асы пересыхает юго-вост. оз. Айдын;	Жуалы ауд.
Аргыбетсай	Аргыбетсай	өзен	р.	Теріс Ащыбұлақ бөгенінің солтүстігінен басталып, Тараз қаласының оңтүстік-батысында құрғайды.	исток сев. вдхр. Терис Ащыбулак лп р. Қуйык пересыхает юго-зап. гор. Тараз;	Жуалы ауд.
Қашқансай	Кашкансай	өзен	р.	Теріс Ащыбұлақ бөгенінің солтүстігінен басталып, Тараз қаласының оңтүстік-батысында құрғайды.	исток сев. вдхр. Терис Ащыбулак лп р. Қуйык пересыхает юго-зап. гор. Тараз;	Жуалы ауд.
Қүйік	Куйык	өзен	р.	Теріс Ащыбұлақ бөгенінің солтүстігінен басталып, тараз қаласының оңтүстік-батысында құрғайды.	исток сев. вдхр. Терис Ащыбулак пересыхает юго-зап. гор. Тараз;	Жуалы, Жамбыл ауд.
Әлімбаев Таршаты	Алимбаева Щель	өзен	р.	Билкөл көлінің оңтүстік-батысынан басталып, Айдын көлінің оңтүстік-шығысында құрғайды.	исток юго-зап. оз. Биликоль лп р. Терис лс р. Асы пересыхает юго-вост. оз. Айдын;	Жуалы ауд.

Бақалы	Бақалы	өзен	р.	Билкөл көлінің оңтүстік-шығысындағы Үлкен Бақалы мен Кішкене Бақалы өзендерінің қосылуынан пайда болып, Теріс Ащыбұлақ бөгенінің солтүстігіне құяды.	образуется юго-вост. оз. Билкколь от слияния рек Улькен Бакалы и Кишкене Бакалы вп. с сев. в вдхр. Терис Ащыбулак;	Жуалы ауд.
Дубинин Лог	Дубинин Лог	өзен	р.	Билкөл көлінің оңтүстік-шығысынан басталып, Теріс Ащыбұлақ бөгенінің батысындағы арықтар желісіне құяды.	исток юго-вост. оз. Билкколь распадается на сеть арыков зап. вдхр. Терис Ащыбулак;	Жуалы ауд.
Мамырбайбұлақ	Мамырбайбұлақ	өзен	р.	Теріс Ащыбұлақ бөгенінің оңтүстік-шығысынан басталып, Айдын көлінің оңтүстік-шығысында құрғайды.	исток юго-вост. вдхр. Терис Ащыбулак лп р. Терис Акбердыбулак пп р. Терис лс р. Асы пересыхает юго-вост. оз. Айдын;	Жуалы ауд.
Құймайымбетсай	Құймайымбетсай	өзен	р.	Бөкейтау тауының оңтүстік-шығысындағы Қарасаз ауылының солтүстік-батысындағы ағынсыз арна.	бессточное русло юго-вост. г. Бокейтау сев.-зап. а. Карасаз;	Жуалы ауд.
Қорғансай	Қорғансай	өзен	р.	Бөкейтау тауының оңтүстік-шығысындағы Қарасаз ауылының солтүстік-батысындағы ағынсыз арна.	бессточное русло юго-вост. г. Бокейтау сев.-зап. а. Карасаз;	Жуалы ауд.
Сасықбұлақ	Сасықбұлақ	өзен	р.	Көлбастау ауылының солтүстік-шығысынан басталып, Теріс Ащыбұлақ бөгенінің оңтүстігінен құяды.	исток сев.-вост. а. Кольбастау вп. с юга в вдхр. Терис Ащыбулак;	Жуалы ауд.

Сарыбұлақ	Сарыбұлақ	өзен	р.	Көлбастау ауылының солтүстік-шығысынан басталып, Айдын көлінің оңтүстік-шығысында құрғайды.	исток сев.-вост. а. Кольбастау пп р. Терис лс р. Асы пересыхает юго-вост. оз. Айдын;	Жуалы ауд.
Қулан	Қулан	өзен	р.	Бөкейтау тауының оңтүстік-шығысынан басталып, Айдын көлінің оңтүстік-шығысында құрғайды.	исток юго-вост. г. Бокейтау пп р. Карасу пп р. Терис лс р. Асы пересыхает юго-вост. оз. Айдын;	Жуалы ауд.
Шақпақ	Шақпақ	өзен	р.	Ақсуат тауының солтүстік-батысындағы атаусыз көлнен бастау алып, Айдын көлінің оңтүстік-шығысында құрғайды.	берёт начало в безымянном оз. сев.-зап. г. Ақсуат пп р. Борсықарык пп р. Қулан пп р. Карасу пп р. Терис лс р. Асы пересыхает юго-вост. оз. Айдын;	Жуалы ауд.
Нұрбұлақ	Нұрбұлақ	өзен	р.	Көлбастау ауылының шығысындағы Тастақбұлақ және Ұзынбұлақ өзендерінің қосылуынан пайда болып, Айдын көлінің оңтүстік-шығысында құрғайды.	образуется вост. а. Кольбастау от слияния рек Тастакбулак и Узынбулак пп р. Терис лс р. Асы пересыхает юго-вост. оз. Айдын;	Жуалы ауд.
Борсықарық	Борсықарық	өзен	р.	Бөкейтау тауының оңтүстік-шығысынан басталып, Айдын көлінің оңтүстік-шығысында құрғайды.	исток юго-вост. г. Бокейтау пп р. Қулан пп р. Карасу пп р. Терис лс р. Асы пересыхает юго-вост. оз. Айдын;	Жуалы ауд.
Амансай	Амансай	өзен	р.	Бөкейтау тауының оңтүстік-шығысынан басталып, солтүстігіндегі атаусыз көлге құяды.	исток юго-вост. г. Бокейтау вп. в безымянное оз. сев.-зап. г. Ақсуат;	Жуалы ауд.

Бүргенсу	Бүргенсу	өзен	р.	Ақсуат тауының солтүстік-шығысы мен Көлбастау ауылының оңтүстік-шығысындағы ағынсыз арна.	бессточное русло сев.-вост. г. Ақсуат юго-вост. а. Кольбастау;	Жуалы ауд.
Ақсай	Ақсай	өзен	р.	Ақсуат тауының солтүстік-шығысындағы мұздықтардан басталып, Көлбастау ауылының оңтүстік-шығысында құрғайды.	берёт начало в ледниках сев.-вост. г. Ақсуат пересыхает юго-вост. а. Кольбастау;	Жуалы ауд.
Тасбастау	Тасбастау	өзен	р.	Ақсуат тауының солтүстік-батысы мен Шақпакага ауылының оңтүстік-шығысындағы ағынсыз арна.	бессточное русло сев.-зап. г. Ақсуат юго-вост. а. Шақпакага;	Жуалы ауд.
Сухая Балка	Сухая Балка	өзен	р.	Ақсуат тауының солтүстік-шығысы мен Көлбастау ауылының оңтүстік-шығысындағы ағынсыз арна.	бессточное русло сев.-вост. г. Ақсуат юго-вост. а. Кольбастау;	Жуалы ауд.
Күзеусай	Күзеусай	өзен	р.	Ақсуат тауының солтүстік-шығысындағы ағынсыз арна Көлбастау ауылының оңтүстігінде құрғайды.	бессточное русло сев.-вост. г. Ақсуат пересыхает южн. а. Кольбастау;	Жуалы ауд.
Топшак	Топшак	өзен	р.	Ақсуат тауының солтүстігінен басталып, Көлбастау ауылының оңтүстігінде құрғайды.	исток сев. г. Ақсуат пересыхает южн. а. Кольбастау;	Жуалы (Жамб. обл.), Түлкібас (Оңт. Қаз. обл.) ауд-ы.

Қарасай	Қарасай	өзен	р.	Ақсуат тауының солтүстік-шығысы мен Көлбастау ауылының оңтүстік-шығысындағы ағынсыз арна.	бессточное русло сев.-вост. г. Ақсуат юго-вост. а. Кольбастау;	Жуалы ауд.
Атабайбұлақ	Атабайбұлақ	өзен	р.	Теріс Ащыбұлақ бөгенінің оңтүстік-шығысында пайда болып, Айдын көлінің оңтүстік-шығысында құрғайды.	образуется юго-вост. вдхр. Терис Ащыбулак пп р. Терис лс р. Асы пересыхает юго-вост. оз. Айдын;	Жуалы ауд.
Мырзайбұлақ	Мырзайбұлақ	өзен	р.	Теріс Ащыбұлақ бөгенінің оңтүстік-шығысында пайда болып, Айдын көлінің оңтүстік-шығысында құрғайды.	образуется юго-вост. вдхр. Терис Ащыбулак пп р. Терис лс р. Асы пересыхает юго-вост. оз. Айдын;	Жуалы ауд.
Ақмола	Ақмола	өзен	р.	Теріс Ащыбұлақ бөгенінің оңтүстік-шығысында басталып, Айдын көлінің оңтүстік-шығысында құрғайды.	исток юго-вост. вдхр. Терис Ащыбулак лп р. Куркиреусу пс р. Асы пересыхает юго-вост. оз. Айдын;	Жуалы ауд.
Ақбердібұлақ	Ақбердібұлақ	өзен	р.	Теріс Ащыбұлақ бөгенінің оңтүстік-шығысында басталып, Айдын көлінің оңтүстік-шығысында құрғайды.	исток юго-вост. вдхр. Терис Ащыбулак пп р. Терис лс р. Асы пересыхает юго-вост. оз. Айдын;	Жуалы ауд.
Шалабайбұлақ	Шалабайбұлақ	өзен	р.	Теріс Ащыбұлақ бөгенінің оңтүстік-шығысында басталып, Айдын көлінің оңтүстік-шығысында құрғайды.	исток юго-вост. вдхр. Терис Ащыбулак пп р. Терис лс р. Асы пересыхает юго-вост. оз. Айдын;	Жуалы ауд.

Құрмансай	Қурмасай	өзен	р.	Ақсуат тауының солтүстік-батысында басталып, Арал теңізінің шығыс жағынан құяды.	Жуалы, Жамбыл ауд.
Арыс	Арыс	өзен	р.	Ақсуат тауының солтүстік-батысында басталып, Арал теңізінің шығыс жағынан құяды.	Жуалы (Жамб. обл.) Түлкібас, Сайрам, Ордабасы, Арыс, Отырар (Оңт. Қаз. обл.) ауд.-ы.
Лакбаккан	Лакбаккан	көл	оз.	Сәду Шәкіров ауылының солтүстік-шығысы, Ақбай құдығының батысы.	Жуалы ауд.
Айту	Айту	көл	оз.	Көделейма құдығының оңтүстігі, Ақбай құдығының солтүстік-батысы.	Жуалы ауд.
Құлақтабы	Қулақтабы	көл	оз.	Шеңгелді көлінің солтүстік-батысы, Көделейма құдығының солтүстік-шығысы.	Жуалы ауд.
Бескепе	Бескепе	көл	оз.	Шеңгелді көлінің солтүстік-батысы, Көделейма құдығының солтүстік-шығысы.	Жуалы ауд.
Билікөл	Биликоль	көл	оз.	Қаратау тауының оңтүстік-шығысындағы Асы өзенінде.	Жуалы ауд.

Көлбастау	Кольбастау	көл	оз.	Билікөл көлінің оңтүстік-батысы, Бөкейтау тауының солтүстік-шығысы.	Жуалы ауд.
Қақ	Как	көл	оз.	Билікөл көлінің оңтүстігі, Теріс Ащыбулақ бөгенінің солтүстік-батысы.	Жуалы ауд.
Қызырбай	Кызырбай	құдық	к.	Сәду Шәкіров ауылының солтүстік-шығысы, Ақбай құдығының оңтүстік-батысы.	Жуалы ауд.
Байтақ	Байтақ	құдық	к.	Сәду Шәкіров ауылының солтүстік-шығысы, Ақбай құдығының оңтүстік-батысы.	Жуалы ауд.
1-Қосқұлдық	Косқұлдық 1-й	құдық	к.	Сәду Шәкіров ауылының солтүстік-шығысы, Ақбай құдығының оңтүстік-батысы.	Жуалы ауд.
Тахир	Тахир	құдық	к.	Көделейма құдығының оңтүстігі, Ақбай құдығының солтүстік-батысы.	Жуалы ауд.
Ауганбай	Ауганбай	құдық	к.	Шеңгелді көлінің оңтүстік-батысы, Ақбай құдығының солтүстік-шығысы.	Жуалы ауд.
Бұршақты	Буршақты	құдық	к.	Ақбай құдығының солтүстік-батысы, Көделейма құдығының оңтүстік-шығысы.	Жуалы ауд.
Сайран	Сайран	ігды	к.	Ақбай құдығының солтүстік-батысы, Көделейма құдығының оңтүстік-шығысы.	Жуалы ауд.

Айрықты	Айрықты	Құдық	Қ.	Шеңгелді көлінің оңтүстік-батысы, Ақбай құдығының солтүстік-шығысы.	юго-зап. оз. Шенгельды сев.-вост. к. Ақбай;	Жуалы ауд.
Жаманқұдық	Жаманқұдық	Құдық	Қ.	Шеңгелді көлінің оңтүстік-батысы, Ақбай құдығының солтүстік-шығысы.	юго-зап. оз. Шенгельды сев.-вост. к. Ақбай;	Жуалы ауд.
Ноғай	Ноғай	Құдық	Қ.	Ақбай құдығының солтүстігі, Көделейма құдығының оңтүстік-шығысы.	сев. к. Ақбай юго-вост. к. Куделейма;	Жуалы ауд.
Көделейма	Көделейма	Құдық	Қ.	Ақбай құдығының солтүстік-батысы, Манекеқұдық құдығының оңтүстік-шығысы.	сев.-зап. к. Ақбай юго-вост. к. Манекеқұдық;	Жуалы ауд.
Айдарлы	Айдарлы	Құдық	Қ.	Шеңгелді көлінің оңтүстік-батысы, 1-ші Қосқұдық құдығының солтүстік-шығысы.	юго-зап. оз. Шенгельды сев.-вост. к. Қосқұдық 1-й;	Жуалы ауд.
Қаратұяқ	Қаратұяқ	Құдық	Қ.	Сәду Шәкіров ауылының солтүстік-шығысы, Ақбай құдығының оңтүстік-батысы.	сев.-вост. а. Саду Шакиров юго-зап. к. Ақбай;	Жуалы ауд.
Манамай	Манамай	Құдық	Қ.	Сәду Шәкіров ауылының солтүстік-шығысы, Ақбай құдығының оңтүстік-батысы.	сев.-вост. а. Саду Шакиров юго-зап. к. Ақбай;	Жуалы ауд.
Қаракемер	Қаракемер	Құдық	Қ.	Шеңгелді көлінің оңтүстік-батысы, 1-ші Қосқұдық құдығының солтүстік-шығысы.	юго-зап. оз. Шенгельды сев.-вост. к. Қосқұдық 1-й;	Жуалы ауд.

Егізбай	Егізбай	Құдық	Қ.	Шеңгелді көлінің оңтүстік-батысы, 1-ші Қосқұдық құдығының солтүстік-шығысы.	юго-зап. оз. Шенгельды сев.-вост. к. Қосқұдық 1-й;	Жуалы ауд.
Дүйсебай	Дүйсебай	Құдық	Қ.	Сәду Шәкіров ауылының солтүстік-шығысы, Ақбай құдығының оңтүстік-батысы.	сев.-вост. а. Саду Шакиров юго-зап. к. Ақбай;	Жуалы ауд.
Ақбай	Ақбай	Құдық	Қ.	Шеңгелді көлінің оңтүстік-батысы, 1-ші Қосқұдық құдығының солтүстік-шығысы.	юго-зап. оз. Шенгельды сев.-вост. к. Қосқұдық 1-й;	Жуалы ауд.
Кентүбексу	Кентүбексу	Құдық	Қ.	Сәду Шәкіров ауылының солтүстік-шығысы, Ақбай құдығының батысы.	сев.-вост. а. Саду Шакиров зап. к. Ақбай;	Жуалы ауд.
Жамантүлей	Жамантүлей	Құдық	Қ.	Сәду Шәкіров ауылының солтүстік-шығысы, ақбай құдығының батысы.	сев.-вост. а. Саду Шакиров зап. к. Ақбай;	Жуалы ауд.
2-Қосқұдық	Қосқұдық 2-й	Құдық	Қ.	Сәду Шәкіров ауылының солтүстік-шығысы, Ақбай құдығының оңтүстік-батысы.	сев.-вост. а. Саду Шакиров юго-зап. к. Ақбай;	Жуалы ауд.
Ыстыққұдық	Ыстыққұдық	Құдық	Қ.	Сәду Шәкіров ауылының солтүстік-шығысы, Ақбай құдығының оңтүстік-батысы.	сев.-вост. а. Саду Шакиров юго-зап. к. Ақбай;	Жуалы ауд.
3-Қосқұдық	Қосқұдық 3-й	Құдық	Қ.	Сәду Шәкіров ауылының солтүстік-шығысы, Ақбай құдығының оңтүстік-батысы.	сев.-вост. а. Саду Шакиров юго-зап. к. Ақбай;	Жуалы ауд.
Төлеулі	Төлеулі	Құдық	Қ.	Ақбай құдығының оңтүстігі, 1-ші Қосқұдық құдығының солтүстік-шығысы.	южн. к. Ақбай сев.-вост. к. Қосқұдық 1-й;	Жуалы ауд.

Тіренген	Тіренген	Құдық	к.	Шеңгелді көлінің оңтүстік-батысы, 1-ші Қосқұдық құдығының солтүстік-шығысы.	юго-зап. оз. Шенгельды сев.-вост. к. Қосқұдық 1-й;	Жуалы ауд.
Алмағаш	Алмағаш	құдық	к.	Ақбай құдығының солтүстік-батысы, Манекеқұдық құдығының оңтүстік-шығысы.	сев.-зап. к. Ақбай юго-вост. к. Манекеқұдық;	Жуалы ауд.
Телегей	Телегей	құдық	к.	Шеңгелді көлінің оңтүстік-батысы, Ақбай құдығының солтүстік-шығысы.	юго-зап. оз. Шенгельды сев.-вост. к. Ақбай;	Жуалы ауд.
Кенже	Кенже	құдық	к.	Ақбай құдығының солтүстік-батысы, Манекеқұдық құдығының оңтүстік-шығысы.	сев.-зап. к. Ақбай юго-вост. к. Манекеқұдық;	Жуалы ауд.
Керімбай	Керімбай	құдық	к.	Көделейма құдығының оңтүстік-шығысы, Ақбай құдығының оңтүстік-батысы.	юго-вост. к. Куделейма сев.-зап. к. Ақбай;	Жуалы ауд.
Қоржынды	Қоржынды	құдық	к.	Шеңгелді көлінің батысы, Көделейма құдығының шығысы.	зап. оз. Шенгельды вост. к. Куделейма;	Жуалы ауд.
Ешкіөлген	Ешкіөлген	құдық	к.	Көделейма құдығының оңтүстік-шығысы, Ақбай құдығының солтүстік-батысы.	юго-вост. к. Куделейма сев.-зап. к. Ақбай;	Жуалы ауд.
Сарысу	Сарысу	құдық	к.	Шеңгелді көлінің солтүстік-батысы, Көделейма құдығының солтүстік-шығысы.	сев.-зап. оз. Шенгельды сев.-вост. к. Куделейма;	Жуалы ауд.

Қарақұдық	Қарақұдық	құдық	к.	Шеңгелді көлінің солтүстік-батысы, Көделейма құдығының солтүстік-шығысы.	сев.-зап. оз. Шенгельды сев.-вост. к. Куделейма;	Жуалы ауд.
Маймылбай	Маймылбай	құдық	к.	Көделейма құдығының солтүстігі, Манекеқұдық құдығының шығысы.	сев. к. Куделейма вост. к. Манекеқұдық;	Жуалы ауд.
Бескепежел	Бескепежел	құдық	к.	Шеңгелді көлінің солтүстік-батысы, Көделейма құдығының солтүстік-шығысы.	сев.-зап. оз. Шенгельды сев.-вост. к. Куделейма;	Жуалы ауд.
Сарыбастау	Сарыбастау	бұлақ	род.	Теріс Ащыбұлақ бөгенінің солтүстік-шығысы, Таскөл көлінің оңтүстік-шығысы.	сев.-вост. влдр. Терис Ащыбулак юго-вост. оз. Тасколь;	Жуалы ауд.
Тасбастау	Тасбастау	бұлақ	род.	Билікөл көлінің оңтүстік-батысы, Бөкейтау тауының солтүстік-шығысы.	юго-зап. оз. Биликоль сев.-вост. г. Бөкейтау;	Жуалы ауд.
Көкбастау	Көкбастау	бұлақ	род.	Билікөл көлінің оңтүстік-батысы, Бөкейтау тауының солтүстік-шығысы.	юго-зап. оз. Биликоль сев.-вост. г. Бөкейтау;	Жуалы ауд.
Жылысаз	Жылысаз	бұлақ	род.	Билікөл көлінің оңтүстік-батысы, Бөкейтау тауының солтүстік-шығысы.	юго-зап. оз. Биликоль сев.-вост. г. Бөкейтау;	Жуалы ауд.
Құрыбастау	Құрыбастау	бұлақ	род.	Билікөл көлінің оңтүстігі, Таскөл көлінің солтүстік-батысы.	южн. оз. Биликоль сев.-зап. оз. Тасколь;	Жуалы ауд.
Жантас	Жантас	бұлақ	род.	Билікөл көлінің оңтүстік-шығысы, Таскөл көлінің солтүстігі.	юго-вост. оз. Биликоль сев. оз. Тасколь;	Жуалы ауд.

Талдысай	Талдысай	бұлақ	род.	Билікел көлінің оңтүстік-батысы, Бөкейтау тауының солтүстік-шығысы.	юго-зап. оз. Биликоль сев.-вост. г. Бокейтау;	Жуалы ауд.
Әулиебастау	Аулиебастау	бұлақ	род.	Билікел көлінің оңтүстік-шығысы, Таскөл көлінің батысы.	юго-вост. оз. Биликоль зап. оз. Таскөл;	Жуалы ауд.
Сәскебұлақ	Саскебулак	бұлақ	род.	Билікел көлінің оңтүстік-батысы, Бөкейтау тауының солтүстік-шығысы.	юго-зап. оз. Биликоль сев.-вост. г. Бокейтау;	Жуалы ауд.
Бастау	Бастау	бұлақ	род.	Билікел көлінің оңтүстік-батысы, Бөкейтау тауының солтүстік-шығысы.	юго-зап. оз. Биликоль сев. г. Бокейтау;	Жуалы ауд.
Сарыбайбұлақ	Сарыбайбулак	бұлақ	род.	Билікел көлінің оңтүстік-батысы, Бөкейтау тауының солтүстік-шығысы.	юго-зап. оз. Биликоль сев.-вост. г. Бокейтау;	Жуалы ауд.
Ақбастау	Ақбастау	бұлақ	род.	Бөкейтау тауының солтүстік-батысындағы Боралдай өзенінің сол жағалауында.	на левобережье р. Боралдай сев.-зап. г. Бокейтау;	Жуалы ауд.
Көлтоған	Кольтоган	бұлақ	род.	Бөкейтау тауының солтүстік-шығысы, Көлтоған ауылының оңтүстік-шығысы.	сев.-вост. г. Бокейтау юго-вост. а. Кольтоган;	Жуалы ауд.
Ерменсаз	Ерменсаз	бұлақ	род.	Бөкейтау тауының оңтүстік-шығысы, қарасаз ауылының солтүстік-батысы.	юго-вост. г. Бокейтау сев.-зап. а. Карасаз;	Жуалы ауд.
Сарқырама	Сарқырама	бұлақ	род.			Жуалы ауд.

Қазақша атауы	Орысша атауы	Гидронимдер түрі (каз)	Гидронимдер түрі (орысша)	Географиялық объектінің орналасуы (каз)	Географиялық объектінің орналасуы (орысша)	Аудан
2	3	5	6	7	8	
Ақкөл	Акколь	өзен	р.	Қушоқы тауының солтүстік-батысынан басталып, Қоңыртөбе тауының шығысындағы Жусандала даласында сінеді.	исток сев.-зап. г. Кушоқы пс р. Анкалды пс р. Жыңғылды теряется в степи Жусандала вост. г. Коньртөбе;	Қордай, Шу ауд.
Алмалысай	Алмалысай	өзен	р.	Алмалысай құрғақ өзенінің жоғарғы бөлігінен басталып, Дегерес тауының оңтүстік-шығысында сінеді.	верховье сух. р. Алмалысай теряется юго-вост. г. Дегерес;	Қордай ауд.
Қарасай	Карасай	өзен	р.	Дегерес тауының оңтүстік-шығысынан басталып, Қоңыртөбе тауының шығысындағы Жусандала даласында сінеді.	исток юго-вост. г. Дегерес пп р. Тулькили пп р. Жыңғылды теряется в степи Жусандала вост. г. Коньртөбе;	Қордай ауд.
Иінқара	Иинкара	өзен	р.	Дегерес тауының оңтүстік-шығысынан басталып, Қоңыртөбе тауының шығысындағы Жусандала даласында сінеді.	исток юго-вост. г. Дегерес пп р. Жыңғылды теряется в степи Жусандала вост. г. Коньртөбе;	Қордай ауд.

Түлкілі	Тұлқи	өзен	р.	Дегерес тауының оңтүстік-шығысынан басталып, Қоңыртөбе тауының шығысындағы Жусандала даласында сінеді.	исток юго-вост. г. Дегерес пп р. Жыңғылды теряется в степи Жусандала вост. г. Коныртөбе;	Қордай ауд.
Кетпенқалды	Кетпенқалды	өзен	р.	Дегерес тауының оңтүстік-шығысынан басталып, Қоңыртөбе тауының оңтүстік-шығысындағы Жусандала даласында сінеді.	исток юго-вост. г. Дегерес пп р. Коныр верховье сух. р. Коныр теряется в степи Жусандала юго-вост. г. Коныртөбе;	Қордай ауд.
Қоңыр	Қоңыр	өзен	р.	Дегерес тауының солтүстік-шығысынан басталып, Қоңыртөбе тауының оңтүстік-шығысындағы Жусандала даласында сінеді.	исток сев.-вост. г. Дегерес верховье сух. р. Коныр теряется в степи Жусандала юго-вост. г. Коныртөбе;	Қордай ауд.
Қотыр	Қотыр	өзен	р.	Қушоқы тауының солтүстік-батысынан басталып, Қоңыртөбе тауының шығысындағы Жусандала даласында сінеді.	исток сев.-зап. г. Қушоқы лс р. Анкалды пс р. Жыңғылды теряется в степи Жусандала вост. г. Коныртөбе;	Қордай, Шу ауд.
Бестерек	Бестерек	өзен	р.	Дегерес тауының оңтүстік-шығысынан басталып, Қоңыртөбе тауының шығысындағы Жусандала даласында сінеді.	исток юго-вост. г. Дегерес пп р. Акколь пс р. Анкалды пс р. Жыңғылды теряется в степи Жусандала вост. г. Коныртөбе;	Қордай ауд.

Борқылдақ	Борқылдақ	өзен	р.	Дегерес тауының оңтүстік-шығысынан басталып, Қоңыртөбе тауының шығысындағы Жусандала даласында сінеді.	исток юго-вост. г. Дегерес лп р. Бестерек пп р. Акколь пс р. Анкалды пс р. Жыңғылды теряется в степи Жусандала вост. г. Коныртөбе;	Қордай ауд.
Еспе	Еспе	өзен	р.	Қопа аңғарының солтүстігі Қараой аңғарының оңтүстік-батысындағы ағынсыз арна.	бессточное русло юго-зап. долины Караой сев. долины Копа;	Қордай ауд.
Қақпатас	Қақпатас	өзен	р.	Қордай асуының солтүстік-батысында 1-Қақпатас пен 2-Қақпатас өзендерінің қосылуынан басталып, ақжайқын көлінің солтүстік-батысындағы сорларда сінеді.	образуется сев.-зап. пер. Кордай от слияния рек Кақпатас 1-й и Кақпатас 2-й пп р. Шу теряется в солончаках сев.-зап. оз. Ақжайқын местами канализованна;	Қордай ауд.
Мақы	Мақы	өзен	р.	Шокпар ауылының оңтүстік-шығысы Кіндіктас тауларының солтүстігіндегі ағынсыз арна.	бессточное русло сев. гор Киндиктас юго-вост. а. Шокпар;	Қордай ауд.
Орманбексай	Орманбексай	өзен	р.	Шокпар ауылының оңтүстік-шығысы Кіндіктас тауларының солтүстігіндегі ағынсыз арна.	бессточное русло сев. гор Киндиктас юго-вост. а. Шокпар;	Қордай ауд.
Қопалысай	Қопалысай	өзен	р.	Қушоқы тауының солтүстік-батысынан басталып, Қоңыртөбе тауының оңтүстік-шығысындағы Қопалысай құрғақ өзеніне құяды.	исток сев.-зап. г. Қушоқы лп р. Копалы вл. в сух. р. Копалысай юго-вост. г. Коныртөбе;	Қордай, Шу ауд.

Қошқарсай	Қошқарсай	өзен	р.	Қушоқы тауының солтүстік-шығысынан басталып, Дегерес тауының оңтүстік-шығысында құрғайды.	Қордай ауд.	исток сев.-вост. г. Кушоқы пп р. Ақдаласай пересыхает юго-вост. г. Дегерес;
Жаман Ешкілі	Жаман Ешкіли	өзен	р.	Суықтөбе тауының солтүстік-батысынан басталып, Қаракемер ауылының оңтүстік-батысында арықтар желісіне бөлінеді.	Қордай ауд.	исток сев.-зап. г. Суықтөбе пп р. Улькен Ешкіли пп р. Караконыс распадается на сеть арыков юго-зап. а. Каракемер;
Қарақайнар	Қарақайнар	өзен	р.	Қордай асуының солтүстік-батысынан басталып, Тасөткел бөгенінің шығысында құрғайды.	Қордай, Шу ауд.	исток сев.-зап. пер. Кордай лп р. Елибай лп р. Тарылған пересыхает вост. вдхр. Тасоткель;
Елібай	Елибай	өзен	р.	Қордай асуының солтүстік-батысынан басталып, Тасөткел бөгенінің шығысында құрғайды.	Қордай, Шу ауд.	исток сев.-зап. пер. Кордай лп р. Тарылған пересыхает вост. вдхр. Тасоткель;
Тарылған	Тарылған	өзен	р.	Қордай асуының солтүстік-батысынан басталып, Тасөткел бөгенінің шығысында құрғайды.	Қордай, Шу ауд.	исток сев.-зап. пер. Кордай пересыхает вост. вдхр. Тасоткель;
Құлыншак	Құлыншак	өзен	р.	Қайнар ауылының солтүстік-шығысынан басталып, тасөткел бөгенінің шығысында құрғайды.	Қордай ауд.	исток сев.-вост. а. Кайнар пп р. Тарылған пересыхает вост. вдхр. Тасоткель;

Жылысай	Жылысай	өзен	р.	Қайнар ауылының солтүстік-шығысынан басталып, Тасөткел бөгенінің солтүстік-шығысында арықтар желісіне бөлінеді.	Қордай ауд.	исток сев.-вост. а. Кайнар распадается на сеть арыков сев.-вост. вдхр. Тасоткель;
Сасықбулак	Сасықбулак	өзен	р.	Тасөткел бөгенінің солтүстік-шығысындағы Тарылған мен Қапатаас өзендерінің арасындағы ағынсыз арна.	Қордай ауд.	бессточное русло в междуречье рек Тарылған и Капатаас сев.-вост. вдхр. Тасоткель;
Қокадыр	Қокадыр	өзен	р.	Тасөткел бөгенінің солтүстік-шығысындағы Тарылған мен Қапатаас өзендерінің арасындағы ағынсыз арна.	Қордай ауд.	бессточное русло в междуречье рек Тарылған и Капатаас сев.-вост. вдхр. Тасоткель;
Ырғайты	Ырғайты	өзен	р.	Тасөткел бөгенінің солтүстік-шығысындағы Тарылған мен Қапатаас өзендерінің арасындағы ағынсыз арна.	Қордай ауд.	бессточное русло в междуречье рек Тарылған и Капатаас сев.-вост. вдхр. Тасоткель;
Нарқызыл	Нарқызыл	өзен	р.	Қопа аңғарының батысынан басталып, Балуан Шолақ ауылының солтүстік-шығысында құрғайды.	Қордай, Шу ауд.	исток зап. долины Копа пп р. Шатыртөбе пп р. Кербулак лс р. Еспе пересыхает сев.-вост. а. Балуан Шолак;
Шатыртөбе	Шатыртөбе	өзен	р.	Қопа аңғарының батысынан басталып, Балуан Шолақ ауылының солтүстік-шығысында құрғайды.	Қордай, Шу ауд.	исток зап. долины Копа пп р. Кербулак лс р. Еспе пересыхает сев.-вост. а. Балуан Шолак;

Сығынды	Сығынды	өзен	р.	Қопа аңғарының батысынан басталып, Ақжайқын көлінің солтүстік-батысындағы сорларда құрғайды.	Кордай ауд.	исток зап. долины Копа пп р. 3-й Какпагас пп р. Какпагас пп р. Шу теряется в солончаках сев.-зап. оз. Ақжайқын;
Мойынтас	Мойынтас	өзен	р.	Кіндіктас тауларының оңтүстігінен басталып, Тасеткел бөгенінің шығысында құрғайды.	Қордай, Шу ауд.	исток южн. гор Киндиктас пп р. Тарылған пересыхает вост. вдхр. Тасоткель;
Ұзынсу	Ұзынсу	өзен	р.	Қордай асуының солтүстік-батысынан басталып, Қушоқы тауының оңтүстік-батысында сінеді.	Қордай ауд.	исток сев.-зап. пер. Кордай верховье сух. р. Узынсу теряется юго-зап. г. Кушоқы;
Ақбулак	Ақбулак	өзен	р.	Кіндіктас тауларының оңтүстігінен басталып, Тасеткел бөгенінің шығысында құрғайды.	Қордай ауд.	исток южн. гор Киндиктас пп р. Елибай лп р. Тарылған пересыхает вост. вдхр. Тасоткель;
Мәдиярсу	Мәдиярсу	өзен	р.	Қордай асуының солтүстік-батысы Қопа аңғарының оңтүстік-батысындағы ағынсыз арна.	Қордай ауд.	бессточное русло юго-зап. долины Копа сев.-зап. пер. Кордай;
3-Қақпагас	Какпагас 3-я	өзен	р.	Қордай асуының солтүстік-батысынан басталып, Ақжайқын көлінің солтүстік-батысындағы сорларда сінеді.	Қордай ауд.	исток сев.-зап. пер. Кордай пп р. Какпагас пп р. Шу теряется в солончаках сев.-зап. оз. Ақжайқын;
Манкелсай	Манкельсай	өзен	р.	Қайнар ауылының солтүстік-шығысы Кіндіктас тауларының оңтүстігіндегі ағынсыз арна.	Қордай ауд.	бессточное русло южн. гор Киндиктас сев.-вост. а. Кайнар;

Байқансай	Байқансай	өзен	р.	Қордай асуының солтүстік-батысынан басталып, Ақжайқын көлінің солтүстік-батысындағы сорларда сінеді.	Қордай ауд.	исток сев.-зап. пер. Кордай пп р. Какпагас пп р. Шу теряется в солончаках сев.-зап. оз. Ақжайқын;
Иірсу	Иірсу	өзен	р.	Қордай асуының солтүстік-батысынан басталып, Қушоқы тауының оңтүстік-батысында құрғайды.	Қордай ауд.	исток сев.-зап. пер. Кордай пересыхает юго-зап. г. Қушоқы;
2-Қақпагас	Какпагас 2-я	өзен	р.	Қордай асуының солтүстік-батысынан басталып, Ақжайқын көлінің солтүстік-батысындағы сорларда сінеді.	Қордай ауд.	исток сев.-зап. пер. Кордай пп р. Какпагас пп р. Шу теряется в солончаках сев.-зап. оз. Ақжайқын;
1-Қақпагас	Какпагас 1-я	өзен	р.	Қордай асуының солтүстік-батысынан басталып, ақжайқын көлінің солтүстік-батысындағы сорларда сінеді.	Қордай ауд.	исток сев.-зап. пер. Кордай лс р. Какпагас пп р. Шу теряется в солончаках сев.-зап. оз. Ақжайқын;
Мойынузілген	Мойынузілген	өзен	р.	Қордай асуының солтүстік-батысынан басталып, Қушоқы тауының оңтүстік-батысындағы сорларда сінеді.	Қордай ауд.	исток сев.-зап. пер. Кордай пп р. Иірсу пересыхает юго-зап. г. Қушоқы;
Терліксай	Терликсай	өзен	р.	Қордай асуының солтүстік-батысынан басталып, Қашоқы тауының оңтүстік-батысында құрғайды.	Қордай ауд.	исток сев.-зап. пер. Кордай пп р. Иірсу пересыхает юго-зап. г. Қушоқы;

Алтайғыр	Алтайғыр	өзен	р.	Қордай асуының солтүстік-батысынан басталып, Бетқайнар ауылының солтүстік-шығысындағы атаусыз көлге құяды.	исток сев.-зап. пер. Кордай вл. в безымянное оз. сев.-вост. а. Бетқайнар;	Қордай ауд.
Токтанай	Токтанай	өзен	р.	Қордай асуының солтүстік-батысынан басталып, Ақжайқын көлінің солтүстік-батысындағы сорларда құрғайды.	исток сев.-зап. пер. Кордай пп р. Калгуты пп р. Шу теряется в солончаках сев.-зап. оз. Ақжайқын;	Қордай ауд.
Көкадыр	Көкадыр	өзен	р.	Қордай асуының солтүстік-батысынан басталып, Ақжайқын көлінің солтүстік-батысындағы сорларда құрғайды.	исток сев.-зап. пер. Кордай пп р. Калгуты пп р. Шу теряется в солончаках сев.-зап. оз. Ақжайқын;	Қордай ауд.
Қалғұты	Калгуты	өзен	р.	Қордай асуының солтүстік-батысынан басталып, Ақжайқын көлінің солтүстік-батысындағы сорларда құрғайды.	исток сев.-зап. пер. Кордай пп р. Шу теряется в солончаках сев.-зап. оз. Ақжайқын;	Қордай ауд.
Жамантал	Жамантал	өзен	р.	Сұлутөр ауылының солтүстік-батысынан басталып, Қордай асуының солтүстік-шығысында құрғайды.	исток сев.-зап. а. Сулутөр пересыхает сев.-вост. пер. Кордай;	Қордай ауд.
Шұбарбайтал	Шұбарбайтал	өзен	р.	Сұлутөр ауылының солтүстік-батысынан басталып, Қордай асуының солтүстік-шығысында құрғайды.	исток сев.-зап. а. Сулутөр пересыхает сев.-вост. пер. Кордай;	Қордай ауд.

Қордайсай	Қордайсай	өзен	р.	Қордай асуының оңтүстік-шығысынан басталып, Қушоқы тауының оңтүстігінде құрғайды.	исток юго-вост. пер. Кордай лп р. Ешқилисай пересыхает южн. г. Қушоқы;	Қордай ауд.
Ешкілсай	Ешқилисай	өзен	р.	Қордай асуының оңтүстік-шығысынан басталып, Қушоқы тауының оңтүстігінде құрғайды.	исток юго-вост. пер. Кордай пересыхает южн. г. Қушоқы;	Қордай ауд.
Қүркірексай	Қүркірексай	өзен	р.	Қордай асуының солтүстігінен басталып, Қушоқы тауының оңтүстік-батысында құрғайды.	исток сев. пер. Кордай пересыхает юго-зап. г. Қушоқы;	Қордай ауд.
Берікқара	Берикқара	өзен	р.	Қордай асуының солтүстік-батысынан басталып, Қушоқы тауының оңтүстік-батысында құрғайды.	исток сев.-зап. пер. Кордай лп р. Ирсу пересыхает юго-зап. г. Қушоқы;	Қордай ауд.
Керегетас	Керегетас	өзен	р.	Қарасу ауылының солтүстігі Ноғайбай ауылының оңтүстік-шығысындағы ағынсыз арна.	бессточное русло юго-вост. а. Ноғайбай сев. а. Карасу;	Қордай ауд.
Жаңылсай	Жаңылсай	өзен	р.	Қордай асуының батысынан басталып, Бетқайнар ауылының солтүстік-шығысында арықтар желісіне құрғайды.	исток зап. пер. Кордай распадается на сеть каналов сев.-вост. а. Бетқайнар;	Қордай ауд.
Исабексай	Исабексай	өзен	р.	Қордай асуының оңтүстік-батысынан басталып, Бетқайнар ауылының солтүстік-шығысында арықтар желісіне құрғайды.	исток юго-зап. пер. Кордай лп р. Жаңылсай распадается на сеть каналов сев.-вост. а. Бетқайнар;	Қордай ауд.

Шілік	Шілік	өзен	р.	Қордай асуының оңтүстік-батысынан басталып, Бетқайнар ауылының солтүстік-шығысында каналдар желісіне бөлінеді.	Қордай ауд.	исток юго-зап. пер. Кордай лп р. Султанбек лп р. Қызылқайнар распадается на сеть каналов сев.-вост. а. Бетқайнар;	Қордай ауд.
Сұлтанбек	Сұлтанбек	өзен	р.	Қордай асуының оңтүстік-батысынан басталып, Бетқайнар ауылының солтүстік-шығысында каналдар желісіне бөлінеді.	Қордай ауд.	исток юго-зап. пер. Кордай лп р. Қызылқайнар распадается на сеть каналов сев.-вост. а. Бетқайнар;	Қордай ауд.
Шөлдемек	Шольдемек	өзен	р.	Қордай асуының оңтүстік-батысынан басталып, Ақжайқын көлінің солтүстік-батысындағы сорларда құрғайды.	Қордай ауд.	исток юго-зап. пер. Кордай лп р. Ақшешек лп р. Калгуты лп р. Шу теряется в солончаках сев.-зап оз. Ақжайқын;	Қордай ауд.
Шілезек	Шильозек	өзен	р.	Қордай асуының оңтүстік-батысынан басталып, Ақжайқын көлінің солтүстік-батысындағы сорларда құрғайды.	Қордай ауд.	исток юго-зап. пер. Кордай лп р. Оспансу лп р. Шольдемек лп р. Ақшешек лп р. Калгуты лп р. Шу теряется в солончаках сев.-зап оз. Ақжайқын;	Қордай ауд.
Оспансу	Оспансу	өзен	р.	Қордай асуының оңтүстік-батысынан басталып, Ақжайқын көлінің солтүстік-батысындағы сорларда құрғайды.	Қордай ауд.	исток юго-вост. пер. Кордай лп р. Шольдемек лп р. Ақшешек лп р. Калгуты лп р. Шу теряется в солончаках сев.-зап. оз. Ақжайқын;	Қордай ауд.

Байғазы	Байғазы	өзен	р.	Қордай асуының оңтүстік-батысынан басталып, Ақжайқын көлінің солтүстік-батысындағы сорларда құрғайды.	Қордай ауд.	исток юго-зап. пер. Кордай лп р. Кокадыр лп р. Калгуты лп р. Шу теряется в солончаках сев.-зап. оз. Ақжайқын;	Қордай ауд.
Қолқағар	Колқағар	өзен	р.	Қордай асуының оңтүстік-батысынан басталып, Ақжайқын көлінің солтүстік-батысындағы сорларда құрғайды.	Қордай ауд.	исток юго-вост. пер. Кордай лп р. Оспансу лп р. Шольдемек лп р. Ақшешек лп р. Калгуты лп р. Шу теряется в солончаках сев.-зап. оз. Ақжайқын;	Қордай ауд.
Қызылқайнар	Қызылқайнар	өзен	р.	Қордай асуының оңтүстік-батысынан басталып, Беқайнар ауылының солтүстік-шығысында каналдар желісіне бөлінеді.	Қордай ауд.	исток юго-зап. пер. Кордай распадается на сеть каналов сев.-вост. а. Бетқайнар;	Қордай ауд.
Ақшешек	Ақшешек	өзен	р.	Қордай асуының оңтүстік-батысынан басталып, Ақжайқын көлінің солтүстік-батысындағы сорларда құрғайды.	Қордай ауд.	исток юго-зап. пер. Кордай лп р. Калгуты лп р. Шу теряется в солончаках сев.-зап. оз. Ақжайқын;	Қордай ауд.
Үлкен Жаланаш	Улькен Жаланаш	өзен	р.	Қордай асуының оңтүстік-батысынан басталып, Ақжайқын көлінің солтүстік-батысындағы сорларда құрғайды.	Қордай ауд.	исток юго-вост. пер. Кордай лп р. Калгуты лп р. Шу теряется в солончаках сев.-зап. оз. Ақжайқын;	Қордай ауд.
Шүрегей	Шүрегей	өзен	р.	Үлкен Сұлутөр ауылының батысынан басталып, Қасық ауылының шығысында каналдар желісіне бөлінеді.	Қордай ауд.	исток зап. а. Улькен Сулутор пс р. Жаланаш лп р. Ырғайты распадается на сеть каналов вост. а. Қасық;	Қордай ауд.

Қызылқұр	Қызылқұр	өзен	р.	Мұзбел ауылының оңтүстік-шығысынан басталып, Қасық ауылының шығысында каналдар желісіне ыдырайды.	Кордай ауд.	исток юго-вост. а. Мубель лс р. Жаланаш пп р. Ырғайты распадается на сеть каналов вост. а. Касық; образуется южн. а.
Жалаңаш	Жалаңаш	өзен	р.	Мұзбел ауылының оңтүстігінен басталып, Қасық ауылының шығысында каналдар желісіне ыдырайды.	Кордай ауд.	Мубель от слияния рек Шурегей и Кызылқур пп р. Ырғайты распадается на сеть каналов вост. а. Касық;
Ырғайты	Ырғайты	өзен	р.	Үлкен Сұлутөр ауылының шығысынан басталып, Қасық ауылының шығысында каналдар желісіне ыдырайды.	Кордай ауд.	исток вост. а. Үлкен Сулутөр распадается на сеть каналов вост. а. Касық;
Жекенді	Жекенды	өзен	р.	Үлкен Сұлутөр ауылының оңтүстік-батысы, Ноғайбай ауылының шығысындағы ағынсыз арна.	Кордай ауд.	бессточное русло вост. а. Ногайбай юго-зап. а. Үлкен Сулутөр;
Ақалатас	Ақалатас	өзен	р.	Үлкен Сұлутөр ауылының оңтүстік-батысынан басталып, Ақжайқын көлінің солтүстік-батысындағы сорларда сінеді.	Кордай ауд.	исток юго-зап. а. Үлкен Сулутөр пп р. Шу теряется в солончаках сев.-зап. оз. Ақжайқын;
Үкен Таспалы	Үлкен Таспалы	өзен	р.	Үлкен Сұлутөр ауылының оңтүстік-батысынан басталып, Қарасу ауылының шығысында құрғайды.	Кордай ауд.	исток юго-зап. а. Үлкен Сулутөр пересыхает вост. а. Карасу;
Қызылқұр	Қызылқұр	өзен	р.	Үлкен Сұлутөр ауылының шығысынан басталып, Қасық ауылының шығысында каналдар желісіне ыдырайды.	Кордай ауд.	исток вост. а. Үлкен Сулутөр пп р. Ырғайты распадается на сеть каналов вост. а. Касық;

Қарасулы	Карасулы	өзен	р.	Үлкен Сұлутөр ауылының шығысынан басталып, Қасық ауылының шығысында каналдар желісіне ыдырайды.	Кордай ауд.	исток вост. а. Үлкен Сулутөр пп р. Ырғайты распадается на сеть каналов вост. а. Касық;
Талдыбұлақ	Талдыбулак	өзен	р.	Үлкен Сұлутөр ауылының солтүстігінен басталып, Қасық ауылының шығысында каналдар желісіне ыдырайды.	Кордай ауд.	исток сев. а. Үлкен Сулутөр пп р. Карасулы пп р. Ырғайты распадается на сеть каналов вост. а. Касық; образуется юго-зап. а.
Беріктас	Бериктас	өзен	р.	Үлкен Сұлутөр ауылының оңтүстік-батысында Батыс Ырғайты мен Тасқайнар өзендерінің қосылуынан басталып, Қасық ауылының каналдар желісіне ыдырайды.	Кордай ауд.	Үлкен Сулутөр от слияния рек Батыс Ырғайты и Тасқайнар лп р. Ырғайты распадается на сеть каналов вост. а. Касық;
Тасқайнар	Тасқайнар	өзен	р.	Үлкен Сұлутөр ауылының оңтүстік-шығысынан басталып, Қасық ауылының шығысында каналдар желісіне ыдырайды.	Кордай ауд.	исток юго-вост. а. Үлкен Сулутөр лс р. Бериктас лп р. Ырғайты распадается на сеть каналов вост. а. Касық;
Сұлусай	Сулусай	өзен	р.	Үлкен Сұлутөр ауылының оңтүстік-шығысынан басталып, Қасық ауылының шығысында каналдар желісіне бөлінеді.	Кордай ауд.	исток юго-вост. а. Үлкен Сулутөр пп р. Тасқайнар лс р. Бериктас лп р. Ырғайты распадается на сеть каналов вост. а. Касық;
Жаныссай	Жаныссай	өзен	р.	Үлкен Сұлутөр ауылының оңтүстік-шығысынан басталып, Аукатты ауылының солтүстік-батысында құрғайды.	Кордай ауд.	исток юго-вост. а. Үлкен Сулутөр лп р. Кызылсай пересыхает сев.-зап. а. Аукатты;

Майбулак	Майбулак	өзен	р.	Үлкен Сұлутөр ауылының оңтүстігінен басталып, Қарасу ауылының шығысында арықтар желісіне ыдырайды.	Қордай ауд.
Батыс Жіңішке	Батыс Жинишке	өзен	р.	Үлкен Сұлутөр ауылының оңтүстік-шығысынан басталып, Масанчи ауылының батысында арықтар желісіне ыдырайды.	Қордай ауд.
Шығыс Жіңішке	Шығыс Жинишке	өзен	р.	Үлкен Сұлутөр ауылының оңтүстік-шығысынан басталып, Масанчи ауылының батысында арықтар желісіне бөлінеді.	Қордай ауд.
Суалма	Суалма	өзен	р.	Үлкен Сұлутөр ауылының оңтүстік-шығысынан басталып, масанчи ауылының батысында арықтар желісіне ыдырайды.	Қордай ауд.
Төменгі Ешкілі	Томенги Ешкили	өзен	р.	Үлкен Сұлутөр ауылының оңтүстік-шығысынан басталып, Қаракемер ауылының оңтүстік-батысында арықтар желісіне бөлінеді.	Қордай ауд.
Батыс Бұғымүйіз	Батыс Бугымуйиз	өзен	р.	Үйтас тауының солтүстік-батысынан басталып, Қаракемер ауылының оңтүстік-батысында арықтар желісіне бөлінеді.	Қордай ауд.

Үлкен Қашкансу	Улькен Кашкансу	өзен	р.	Үйтас тауының солтүстік-батысынан басталып, Қаракемер ауылының оңтүстік-батысында арықтар желісіне бөлінеді.	Қордай ауд.
Чёрная Речка	Чёрная Речка	өзен	р.	Ногайбай ауылының оңтүстік-шығысындағы Шу өзенінің оң арнасы.	Қордай ауд.
Дунганка	Дунганка	өзен	р.	Қаракемер ауылының оңтүстігінен басталып, Ақжайқын көлінің солтүстік-батысындағы сорларда сінеді.	Қордай ауд.
Сарыбулак	Сарыбулак	өзен	р.	Үлкен Сұлутөр ауылының оңтүстігінен басталып, Аукатты ауылының солтүстік-батысында құрғайды.	Қордай ауд.
Өрікті	Ориқты	өзен	р.	Үлкен Сұлутөр ауылының оңтүстігінен басталып, Аукатты ауылының солтүстігінде құрғайды.	Қордай ауд.
Қызылсай	Кызылсай	өзен	р.	Үлкен Сұлутөр ауылының оңтүстік-батысынан басталып, Аукатты ауылының солтүстік-батысында құрғайды.	Қордай ауд.

Көбікті	Кобикты	өзен	р.	Ұйтас тауының батысынан басталып, Қаракемер ауылының оңтүстік-батысында арықтар желісіне бөлінеді.	исток зап. г. Ұйтас лп р. Караконыс распадається на сеть арыков юго-зап. а. Каракемер;	Қордай ауд.
Кіші Кемін	Киши Кемин	өзен	р.	Тіккия асуының оңтүстік-шығысынан басталып, Ақжайқын көлінің солтүстік-батысындағы сорларда құрғайды.	исток юго-вост. пер. Тиккия пп р. Шу теряется в солончаках сев.-зап. оз. Ақжайқын;	Қордай (Жамб. обл.) Чу обл. (Қырғ. Респ.) ауд.
Кіші Қарабұлақ	Киши Карабулак	өзен	р.	Ұйтас тауының шығысынан басталып, Ақжайқын көлінің солтүстік-батысындағы сорларда сінеді.	исток вост. г. Ұйтас лп р. Кастек пп р. Киши Кемин пп р. Шу теряется в солончаках сев.-зап. оз. Ақжайқын;	Қордай ауд.
Қастек	Кастек	өзен	р.	Ұйтас тауының солтүстік-шығысынан басталып, Ақжайқын көлінің солтүстік-батысындағы сорларда сінеді.	исток сев.-вост. г. Ұйтас пп р. Киши Кемин пп р. Шу теряется в солончаках сев.-зап. оз. Ақжайқын;	Қордай ауд. т.б.
Шу өзені	Старая Арна	өзен	р.	Қордай, Шу, Мойынқұм, Сарысу (Жамб. обл.) Нарын, Истыккөл Чу обл. (Қырғ. Респ.) Созак (Оңт. Қаз. обл.) ауд.	Қордай, Шу, Мойынқұм, Сарысу (Жамб. обл.) Нарын, Истыккөл Чу обл. (Қырғ. Респ.) Созак (Оңт. Қаз. обл.) ауд.	Қордай ауд. т.б.
Жыңғылды	Жыңғылды	өзен	р.	Дегерес тауының оңтүстік-шығысында Бабасай мен Аңғылды өзендерінің қосылуынан басталып, Қоңыртөбе тауының шығысындағы Жусандала даласында сінеді.	образуется юго-вост. г. Дегерес от слияния рек Бабасай и Аңғылды теряется в степи Жусандала вост. г. Коньртөбе;	Қордай (Жамб. обл.) Жамбыл (Алм. обл.) ауд.

Талдыбұлақ	Талдыбулак	өзен	р.	Ақтерек ауылының батысынан басталып, Отар ауылының оңтүстік-шығысында құрғайды.	исток зап. а. Ақтерек пересыхает юго-вост. а. Отар;	Қордай (Жамб. обл.) Жамбыл (Алм. обл.) ауд.
Батыс Ырғайты	Батыс Ырғайты	өзен	р.	Ақтас тауының оңтүстік-шығысынан басталып, Қасық ауылының шығысында арықтар желісіне бөлінеді.	исток юго-вост. г. Ақтас пс р. Бериктас лп р. Ырғайты распадается на сеть каналов вост. а. Қасық;	Қордай (Жамб. обл.) Жамбыл (Алм. обл.) ауд.
Ақжігітсай	Ақжигитсай	өзен	р.	Жетіжол жотасының шығыс бөлігінен басталып, Қаракемер ауылының оңтүстік-батысында арықтар желісіне бөлінеді.	исток в вост. ч. хр. Жетіжол пп р. Аршалы пп р. Караконыс распадается на сеть арыков юго-зап. а. Каракемер;	Қордай (Жамб. обл.) Жамбыл (Алм. обл.) ауд.
Қарақоныс	Карақоныс	өзен	р.	Қастек жотасының орталық бөлігінен басталып, Қаракемер ауылының оңтүстік-батысында арықтар желісіне бөлінеді.	исток в центр. ч. хр. Кастек распадается на сеть арыков юго-зап. а. Каракемер;	Қордай (Жамб. обл.) Жамбыл (Алм. обл.) ауд.
Сарыбұлақ	Сарыбулак	өзен	р.	Қараой аңғарының солтүстігінен басталып, Шектібай Жалы төбешігінің батысында сінеді.	исток сев. долины Караой верховье сух. р. Сарыбулак пс сух. р. Еспежарқора теряется зап. буг. Шектыбай Жалы;	Қордай (Жамб. обл.) Жамбыл (Алм. обл.) ауд. шекарасында

Бестана	Бестана	өзен	р.	Қушоқы тауының солтүстік-шығысынан басталып, Шектібай жалы төбешігінің батысында сінеді.	исток сев.-вост. г. Қушоқы лп р. Сарыбулак начало сух. р. Сарыбулак начало сух. р. Еспежаркора теряется зап. буг. Шектыбай Жалы;	Қордай (Жамб. обл.) Жамбыл (Алм. обл.) ауд.
Шу	Шу	өзен	р.	Жуанарық пен Кочкор өзендерінің қосылуынан басталып, Ақжайқын көлінің солтүстік-батысындағы сорларда құрғайды.	образуется от слияния рек Джуанарык и Кочкор зап. оз. Иссык-Куль теряется в солончаках сев.-зап. оз. Ақжайкын;	Қордай (Жамб. обл.) Жамбыл (Алм. обл.) ауд.
Ерменді	Ерменды	өзен	р.	Жетіжол жотасының солтүстік-батысынан басталып, Ақтерек ауылының солтүстік-батысында құрғайды.	исток сев.-зап. хр. Жетыжол лп р. Шыгыс Ырғайты теряется сев.-зап. а. Ақтерек;	Қордай (Жамб. обл.) Жамбыл (Алм. обл.) ауд.
Қопа	Копа	тұзды өзен	сол. р.	Қопа құрғақ өзенінің төменгі бөлігі, Балқаш көліне оңтүстік-шығысынан құяды.	низовье сух. р. Копа лп р. Жиренайгыр лп р. Аксенгир лс р. Курты лп р. Иле вл. с юго-вост. в оз. Балқаш;	Қордай (Жамб. обл.) Жамбыл (Алм. обл.) ауд.

Георгиевский	Георгиевский	канал	кан.	Мүзбел ауылының оңтүстік-батысындағы Георгиевский каналы мен Жаңылсай өзенін қосады.	соед. кан. Георгиевский и р. Жаңылсай юго-зап. а. Музбель;	Қордай ауд.
Сортөбе	Сортөбе	канал	кан.	Қастек жотасының солтүстік-батысы, Қарасу ауылының оңтүстік-шығысы.	сев.-зап. хр. Кастек юго-вост. а. Карасу;	Қордай ауд.
Қарасу	Карасу	канал	кан.	Тасөткел бөгенінің оңтүстік-шығысы, Қасық ауылының солтүстік-батысы.	юго-вост. вдхр. Тасөткель сев.-зап. а. Қасық;	Қордай ауд.
Тасқайнар	Тасқайнар	жылға	руч.	Үлкен Сұлутөр ауылының оңтүстігінен басталып, Қасық ауылының шығысында каналдар желісіне ыдырайды.	исток южн. а. Үлкен Сұлутор лп р. Бериктас лп р. Ырғайты распадается на сеть каналов вост. а. Қасық;	Қордай ауд.
Майбулак	Майбулак	жылға	руч.	Үлкен Сұлутөр ауылының оңтүстік-батысынан басталып, Қарасу ауылының шығысында арықтар желісіне ыдырайды.	исток юго-зап. а. Үлкен Сұлутор лп р. Майбулак распадается на сеть арыков вост. а. Карасу;	Қордай ауд.
Бетқайнар	Бетқайнар	бұлақ	род.	Тасөткел бөгенінің оңтүстік-шығысы, Бетқайнар ауылының солтүстігі.	юго-вост. вдхр. Тасөткель сев. а. Бетқайнар;	Қордай ауд.
Үшқайнар	Ушқайнар	бұлақ	род.	Тарылған өзенінің сол жағалауы, Тасөткел бөгенінің солтүстік-шығысы.	на лев. бер. р. Тарылған сев.-вост. вдхр. Тасөткель;	Қордай ауд.
Еспе	Еспе	бұлақ	род.	Кіндіктас тауының солтүстігі, Қушоқы тауының солтүстік-батысы.	сев. гор Киндиктас сев.-зап. г. Кушоқы;	Қордай ауд.

Қызылқайнар	Қызылқайнар	бұлақ	род.	Қараой аңғарының солтүстік-батысы, Дегерес тауының оңтүстік-шығысы.	сев.-зап. долины Караой юго-вост. г. Дегерес;	Қордай ауд.
Құндыз	Құндыз	бұлақ	род.	Қоңыртөбе тауының оңтүстік-батысы, Дегерес тауының солтүстік-шығысы.	юго-зап. г. Қоңыртөбе сев.-вост. г. Дегерес;	Қордай ауд.
Тасбастау	Тасбастау	бұлақ	род.	Қараой аңғарының солтүстігі, Дегерес тауының оңтүстік-шығысы.	сев. долины Караой юго-вост. г. Дегерес;	Қордай ауд.
Қарасай	Қарасай	бұлақ	род.	Қушоқы тауының солтүстігі, Дегерес тауының оңтүстік-шығысы.	сев. г. Қушоқы юго-вост. г. Дегерес;	Қордай ауд.
Сарыбастау	Сарыбастау	бұлақ	род.	Қушоқы тауының солтүстік-шығысы, Қасқаат құдығының оңтүстік-шығысы.	сев.-вост. г. Қушоқы юго-вост. к. Қасқаат;	Қордай ауд.
Қорқымбай	Қорқымбай	бұлақ	род.	Қушоқы тауының солтүстік-батысы, Қасқаат құдығының оңтүстік-шығысы.	сев.-зап. г. Қушоқы юго-вост. к. Қасқаат;	Қордай ауд.
Сарыбастау	Сарыбастау	бұлақ	род.	Қушоқы тауының солтүстік-шығысы, Қасқаат құдығының оңтүстік-шығысы.	сев.-вост. г. Қушоқы юго-вост. к. Қасқаат;	Қордай ауд.
Ақмолда	Ақмолда	бұлақ	род.	Қараой аңғарының оңтүстігі, Қушоқы тауының солтүстік-батысы.	южн. долины Караой сев.-зап. г. Қушоқы;	Қордай ауд.
Жалғызғаш	Жалғызғаш	бұлақ	род.	Кіндіктас тауларының солтүстігі, Шоқпар ауылының оңтүстік-шығысы.	сев. гор Киндиктас юго-вост. а. Шоқпар;	Қордай ауд.

Тоспа	Тоспа	бұлақ	род.	Қараой аңғарының оңтүстік-батысы, Қушоқы тауының солтүстік-батысы.	юго-зап. долины Караой сев.-зап. г. Қушоқы;	Қордай ауд.
Ақдала	Ақдала	бұлақ	род.	Қушоқы тауының солтүстігі, Дегерес тауының оңтүстік-шығысы.	сев. г. Қушоқы юго-вост. г. Дегерес;	Қордай ауд.
Алмалы	Алмалы	бұлақ	род.	Қушоқы тауының солтүстік-шығысы, Қасқаат құдығының оңтүстік-шығысы.	сев.-вост. г. Қушоқы юго-вост. к. Қасқаат;	Қордай ауд.
Аққайнар	Аққайнар	бұлақ	род.	Қастек жотасының батыс бөлігі, Ұйтас тауының оңтүстік-батысы.	в зап. ч. хр. Қастек юго-зап. г. Ұйтас;	Қордай ауд.
Аққұдық	Аққұдық	құдық	к.	Дегерес тауының оңтүстік-шығысы, Қушоқы тауының солтүстік-батысы.	юго-вост. г. Дегерес сев.-зап. г. Қушоқы;	Қордай ауд.
Нұсқақұдық	Нұсқақұдық	құдық	к.	Қараой аңғарының оңтүстігі, Қушоқы тауының солтүстік-батысы.	южн. долины Караой сев.-зап. г. Қушоқы;	Қордай ауд.
Қызылшоқы	Қызылшоқы	құрғақ арна	сух. р.	Дегерес тауының солтүстік-шығысы, Қоңыртөбе тауының оңтүстігі.	сев.-вост. г. Дегерес южн. г. Қоңыртөбе;	Қордай ауд.
Қарасай	Қарасай	құрғақ арна	сух. р.	Дегерес тауының солтүстік-шығысынан басталып, Қоңыртөбе тауының оңтүстік-шығысында сінеді. Қараой аңғарының оңтүстік-батысы, Қушоқы тауының солтүстік-батысы.	берёт начало сев.-вост. г. Дегерес теряется юго-вост. г. Қоңыртөбе; и юго-зап. долины Караой сев.-зап. г. Қушоқы	Қордай ауд.

Ақжал	Ақжал	кұрғақ арна	сух. р.	Дегерес тауының солтүстік-шығысы, Қоңыртөбе тауының оңтүстік-шығысы.	Қордай ауд.
Алмалысай	Алмалысай	кұрғақ арна	сух. р.	Алмалысай өзенінің төменгі бөлігі Дегерес тауының оңтүстік-шығысында сінеді.	Қордай ауд.
Ақдаласай	Ақдаласай	кұрғақ арна	сух. р.	Ақдаласай өзенінің төменгі бөлігі Қушоқы тауының солтүстігінен бастау алып, Дегерес тауының оңтүстік-шығысында құрғайды.	Қордай ауд.
Айтақсай	Айтақсай	кұрғақ арна	сух. р.	Қараой аңғарының солтүстігі, Дегерес тауының оңтүстік-шығысы.	Қордай ауд.
Көлдененсу	Кольдененсу	кұрғақ арна	сух. р.	Қараой аңғарының солтүстігі, Қасқаат құдығының оңтүстік-шығысы.	Қордай ауд.
Алтынқазғансай	Алтынқазғансай	кұрғақ арна	сух. р.	Қараой аңғарының солтүстігі, Қасқаат құдығының оңтүстігі.	Қордай ауд.
Қопа	Копа	кұрғақ арна	сух. р.	Кіндіктас тауларының солтүстігінен бастау алып, Отар ауылының батысында сінеді.	Қордай ауд.
Ұзынсу	Узынсу	кұрғақ арна	сух. р.	Ұзынсу өзенінің төменгі жағы Қушоқы тауының оңтүстік-батысында сінеді.	Қордай ауд.

Мәдиярсу	Мадиярсу	кұрғақ арна	сух. р.	Қушоқы тауының оңтүстік-батысы, Қордай асуының солтүстік-шығысы.	Қордай ауд.
Берікқара	Берикқара	кұрғақ арна	сух. р.	Қушоқы тауының оңтүстік-батысы, Қордай асуының солтүстік-шығысы.	Қордай ауд.
Көлбексай	Кольбексай	кұрғақ арна	сух. р.	Шектібай Жалы төбешігінің оңтүстік-батысындағы Жусандала даласының орталық бөлігі.	Қордай (Жамб. обл.) Жамбыл (Алм. обл.) ауд.
Үшқұдықтасай	Ушқудықтасай	кұрғақ арна	сух. р.	Шектібай Жалы төбешігінің оңтүстік-батысындағы Жусандала даласының орталық бөлігі.	Қордай (Жамб. обл.) Жамбыл (Алм. обл.) ауд.
Қоңыр	Коныр	кұрғақ арна	сух. р.	Қоңыр өзенінің төменгі бөлігі Қоңыртөбе тауының оңтүстік-шығысындағы Жусандала даласының орталығында сінеді.	Қордай (Жамб. обл.) Жамбыл (Алм. обл.) ауд.
Қызылеспе	Кызылеспе	кұрғақ арна	сух. р.	Қоңыртөбе тауының оңтүстік-шығысы, Шектібай Жалы төбешігінің оңтүстік-батысы.	Қордай (Жамб. обл.) Жамбыл (Алм. обл.) ауд.
Қопалысай	Копалысай	кұрғақ арна	сух. р.	Қасқаат құдығының шығысынан бастау алып, Жусандала даласының орталық бөлігінде сінеді.	Қордай (Жамб. обл.) Жамбыл (Алм. обл.) ауд.

Қордай (Жамб. обл.) Жамбыл (Алм. обл.) ауд.	Қордай (Жамб. обл.) Шет (Қарағанды обл.) ауд.	Қордай (Жамб. обл.) Жамбыл (Алм. обл.) ауд.	Қордай (Жамб. обл.) Жамбыл (Алм. обл.) ауд. шекарасында
берет начало вост. к. Каскаат лс сух. р. Еспежарқора теряется зап. буг. Шектыбай Жалы;	берет начало юго-зап. г. Отау вп. в сух. р. Шақшагалалы вост. г. Высокая;	юго-вост. степи Жусандала зап. а. Айдарлы;	низовье р. Сарыбулак пс сух. р. Еспежарқора теряется зап. буг. Шектыбай Жалы;
Қаскаат құдығының шығысынан бастау алып, шектібай Жалы төбешігінің батысында сінеді.	Отау тауының оңтүстік-батысынан бастау алып, Высокая тауының шығысындағы Шақшагалалы құрғақ өзеніне құяды.	Айдарлы ауылының батысы Жусандала даласының оңтүстік-шығысы.	Сарыдұлақ өзенінің төменгі бөлігі Шектібай Жалы төбешігінің батысында сінеді.
сух. р.	сух. р.	сух. р.	сух. р.
құрғақ арна	құрғақ арна	құрғақ арна	құрғақ арна
Қаракемер	Киши Шақшагалалы	Еспе Ушқудықтысай	Сарыбулак
Қаракемер	Кіші Шақшагалалы	Еспе Ушқудықтысай	Сарыбулак

Аудан	Меркі ауд. (Жамб. обл.) Чу обл. (Қырғ. Респ.) шекарасында	Меркі, Рысқұлов ауд.	Меркі ауд.
Географиялық объектінің орналасуы	образуется в вост. ч. хр. Кыргызский от слияния рек Аспарабасы и Асутор пересыхает юго-вост. а. Тагты;	образуется сев.-зап. а. Мерки от слияния рек Кайнар и Айранды лп р. Таслолак пп р. Курагаты лп р. Шу теряется в солончаках сев.-зап. оз. Акжайкын;	берет начало в безымянном оз. южн. а. Кенес пп р. Курагаты лп р. Шу теряется в солончаках сев.-зап. оз. Акжайкын;
Географиялық объектінің орналасуы	Оңт. Қырғызстанның шығыс жотасындағы Аспарабасы және Асутор өзендерінің қосылысынан басталып, Тәтті ауылының оңтүстік-шығысында, құрғайды.	Меркі ауылының солт.-бат. Қайнар және Айранды өзендерінің қосылуынан пайда болып Акжайкын көлінің солт.-бат. сорларда сінеді.	Кенес ауылының оңтүстігіндегі ағауы белгісіз өзеннен бастау алып, Акжайкын көлінің солтүстік-батысындағы сорларда сінеді.
Гидронимдер түрі орысша	р.	р.	р.
Гидронимдер түрі (қаз)	өзен	өзен	өзен
Гидронимдердің орысша атауы	Аспара	Улькен Кайнар	Игермен
Гидронимдердің қазақша атауы	Аспара	Үлкен Қайнар	Игермен

Мақан	Мақан	өзен	р.	Ақермен ауылының батысында Алтынтоған және Шошқалы өзендерінің қосылуынан басталып, Ақжайқын көлінің солтүстік-батыс сорларында сіңеді.	Ақермен от слияния рек Алтынтоған и Шошқалы лп р. Игермен пп р. Курағаты лп р. Шу теряется в солончаках сев.- зап. оз. Ақжайқын;	Меркі ауд.
Алтытоған	Алтытоған	өзен	р.	Ойтал кентінің солтүстік-шығысындағы Мақанды өзенінен бастау алып, Ақжайқын көлінің солтүстік-батысындағы сорларда сіңеді.	берёт начало в р. Мақанды сев.- вост. пос. Ойтал лс р. Мақан лп р. Игермен пп р. Курағаты лп р. Шу теряется в солончаках сев.- зап. оз. Ақжайқын;	Меркі ауд.
Қызтоғансай	Қызтоғансай	өзен	р.	Т. Рысқұлов ауылының солтүстігіндегі Жантайкөл мен Қызтоған өзендерінің қосылуынан бастау алып, Ақжайқын көлінің солтүстік-батысындағы сорларда сіңеді.	образуется сев. а. Турар Рыскулов от слияния рек Жантайколь и Кызтоған пп р. Курағаты лп р. Шу теряется в солончаках сев.- зап. оз. Ақжайқын;	Меркі ауд.

Шошқалы	Шошқалы	өзен	р.	Новоскресеновка ауылының солтүстік – батысында басталып, Ақжайқын көлінің солтүстік – батысындағы сорларда сіңеді.	образуется сев.- зап. с. Нововоскресеновка пс р. Мақан лп р. Игермен пп р. Курағаты лп р. Шу теряется в солончаках сев.- зап. оз. Ақжайқын;	Меркі ауд.
Көлтоған	Кольтоған	өзен	р.	Қарасу өзенінің төменгі ағысы, Тәтті ауылының оңт. – бағ. Шелек бөгеніне құяды.	нижн. теч. р. Қарасу вп. в влдр. Шилик юго-зап. а. Тагты;	Меркі ауд.
Қарақау	Қарақау	өзен	р.	Гранитогор кентінің солт. – бағ. Мақанды өзенінен бастау алып, Ақжайқын көлінің солтүстік-батысындағы сорларда сіңеді.	берёт начало в р. Мақанды сев. – зап. пос. Гранитогорск лп р. Мақан лп р. Игермен пп р. Курағаты лп р. Шу теряется в солончаках сев.- зап. оз. Ақжайқын;	Меркі ауд.
Тасшолақ	Тасшолақ	өзен	р.	Ойтал ауылының солтүстік-батысынан бастау алып, Ақжайқын көлінің солтүстік-батысындағы сорларда сіңеді.	образуется сев.- зап. пос. Ойтал пп р. Курағаты лп р. Шу теряется в солончаках сев.- зап. оз. Ақжайқын;	Меркі, Рысқұлов ауд.

Ашыбулак	Ащыбулак	өзен	р.	Жетібө төбешігінің солт.-бат. асталып, Ақжайқын көлінің солт.-бат. сорларда сіңеді.	образуется сев.-зап. буг. Жетібө пп р. Қызтоғансай пп р. Қурағаты лп р. Шу теряется в солончаках сев.-зап. оз. Ақжайқын;	Меркі ауд.
Ашыбулак	Ащыбулак	өзен	р.	Жетібө төбешігінің батысында басталып, Ақжайқын көлінің солтүстік-батысындағы сорларда сіңеді.	исток зап. буг. Жетібө пп р. Қурағаты лп р. Шу теряется в солончаках сев.-зап. оз. Ақжайқын;	Меркі, Рысқұлов ауд.
Тоғайтал	Тоғайтал	өзен	р.	Ойтал өзенінің төменгі ағысы Ақжайқын көлінің солтүстік-батысындағы сорларда сіңеді.	нижн. теч. р. Ойтал пп р. Қурағаты лп р. Шу теряется в солончаках сев.-зап. оз. Ақжайқын;	Меркі ауд.
Ашыбулак	Ащыбулак	өзен	р.	Жетібө төбешігінің оңтүстік-батысындағы Ойтал өзенінде бастау алып, Тәтті ауылының оңтүстігінде сіңеді.	берёт начало в р. Ойтал юго-зап. буг. Жетібө пересыхает южн. а. Татты;	Меркі ауд.

Бұзықтоған	Бузыктоган	өзен	р.	Жетібө төбешігінің батысындағы бастау алып, Ақжайқын көлінің солтүстік-батысындағы сорларда сіңеді.	исток зап. буг. Жетібө пп р. Коралас пп р. Тоғайтал пп р. Қурағаты лп р. Шу теряется в солончаках сев.-зап. оз. Ақжайқын;	Меркі ауд.
Құланқұдықсай	Куланкудыксай	өзен	р.	Қызылшаруа ауылының оңтүстік-шығысындағы бастау Ақжайқын көлінің солтүстік-батысындағы сорларда сіңеді.	исток юго-вост. а. Қызылшаруа лп р. Улькен Кайнар лп р. Ташолак пп р. Қурағаты лп р. Шу теряется в солончаках сев.-зап. оз. Ақжайқын;	Меркі, Рысқұлов ауд.
Құрөзек	Курозек	өзен	р.	Ақермен ауылының оңтүстік-батысындағы Алтынтоған өзенінен бастау алып Ақжайқын көлінің солтүстік-батысындағы сорларда сіңеді.	берёт начало в р. Алтынтоған юго-зап. а. Ақермен лп р. Мекан лп р. Игермен пп р. Қурағаты лп р. Шу теряется в солончаках сев.-зап. оз. Ақжайқын;	Меркі ауд.
Қоралас	Коралас	өзен	р.	Ақермен ауылының солтүстік-батысындағы Тоғайтал өзенінің оң жағы.	прав. рукав р. Тоғайтал сев.-зап. а. Ақермен;	Меркі ауд.

Токташ	Токташ	өзен	р.	Нововоскресенвка ауылының солт. - шығ-нан басталып, Шу өзеніндегі Тасөткел бөгеніне оңтүстіктен құяды.	образ. сев.-вост. с. Нововоскресенвка вл. с юга в влхр. Тасөткель на р. Шу;	Меркі (Жамб. обл.) және Чу обл. (Қырғ. Респ.) ауд-ы.
Шет Қайыңдысай	Шет Қайыңдысай	өзен	р.	Кеңес ауылының шығысынан басталып, Ақжайқын көлінің солт.-бат. сорларда сіңеді.	образуется вост. а. Кенес пп р. Курағаты лп р. Шу теряется в солончаках сев.-зап. оз. Ақжайқын;	Меркі (Жамб. обл.) және Чу обл. (Қырғ. Респ.) ауд-ы.
Қайыңдысай	Қайыңдысай	өзен	р.	Нововоскресенвка ауылының оңт. -шығ. бастау алып, Ақжайқын көлінің солтүстік-батысындағы сорларда сіңеді.	исток юго-вост. с. Нововоскресенвка пп р. Курағаты лп р. Шу теряется в солончаках сев.-зап. оз. Ақжайқын;	Меркі (Жамб. обл.) және Чу обл. (Қырғ. Респ.) ауд-ы.
Құрысарықау	Құрысарықау	өзен	р.	Аспара ауылының солтүстік-шығысында бастау алып, Ақжайқын көлінің солтүстік-батысындағы сорларда сіңеді.	исток сев.-вост. а. Аспара лп р. Сарықау лп р. Шу теряется в солончаках сев.-зап. оз. Ақжайқын;	Меркі, Шу ауд.

Қаратұма	Қаратұма	өзен	р.	Кеңес ауылының солтүстік-шығысында басталып, Ақжайқын көлінің солтүстік-батысындағы сорларда сіңеді.	образуется сев.-вост. а. Кенес лп р. Шет Қайыңдысай пп р. Курағаты лп р. Шу теряется в солончаках сев.-зап. оз. Ақжайқын;	Меркі (Жамб. обл.) және Чу обл. (Қырғ. Респ.) ауд-ы.
Қырқақты	Қырқақты	өзен	р.	Кеңес ауылының солтүстік-шығысында басталып, Ақжайқын көлінің солтүстік-батысындағы сорларда сіңеді.	образуется сев.-вост. а. Кенес лп р. Қайыңдысай пп р. Курағаты лп р. Шу теряется в солончаках сев.-зап. оз. Ақжайқын;	Меркі ауд.
Ойранды	Ойранды	өзен	р.	Нововоскресенвка ауылының солтүстік-шығысында бастау алып, Ақжайқын көлінің солтүстік-батысындағы сорларда сіңеді.	исток сев.-вост. с. Нововоскресенвка лп р. Шет Қайыңдысай пп р. Курағаты лп р. Шу теряется в солончаках сев.-зап. оз. Ақжайқын;	Меркі (Жамб. обл.) және Чу обл. (Қырғ. Респ.) ауд-ы.
Ашыбулақсай	Ашыбулақсай	өзен	р.	Нововоскресенвка ауылының солтүстік-шығысында басталып, Шу өзеніндегі Тасөткел бөгеніне оңтүстіктен құяды.	образуется сев.-вост. с. Нововоскресенвка лп р. Токташ вл. с юга в влхр. Тасөткель на р. Шу;	Меркі (Жамб. обл.) және Чу обл. (Қырғ. Респ.) ауд-ы.

Батыс Қызылауыз	Батыс Қызылауыз	өзен	р.	Гранитогорск ауылының оңтүстік-батысынан бастау алып, Меркі ауылының оңтүстік-шығысында арықтар желісіне бөлінеді.	исток юго-зап. пос. Гранитогорск пп р. Мерки распадается на сеть арыков юго-вост. а. Мерки;	Меркі ауд.
Шығыс Қызылауыз	Шығыс Қызылауыз	өзен	р.	Гранитогорск ауылының оңтүстік-батысында бастау алып, Тәтті ауылының оңтүстік-шығысында сінеді.	исток юго-зап. пос. Гранитогорск лп р. Аспара пересыхает юго-вост. а. Тагты;	Меркі ауд.
Сұлусай	Сулусай	өзен	р.	Гранитогорск ауылының оңтүстік-батысында бастау алып, Меркі ауылының оңтүстік-шығысында арықтар желісіне бөлінеді.	исток юго-зап. пос. Гранитогорск пп р. Батыс Кызылауыз пп р. Мерки распадается на сеть арыков юго-вост. а. Мерки;	Меркі ауд.
Үшбұлақ	Ушбулак	өзен	р.	Тұзасу асуының солтүстік-шығысынан бастау алып, Ақжайқын көлінің солтүстік-батысындағы сорларда сінеді	исток сев.-вост. пер. Тұзасу пп р. Қаракыстақ пп р. Қурағаты лп р. Шу теряется в солончаках сев.-зап. оз. Ақжайқын;	Меркі ауд.
Жүндібай	Жундыбай	өзен	р.	Гранитогорск кентінің оңтүстік-батысынан бастау алып, Меркі ауылының оңтүстік-шығысында арық желілеріне бөлінеді.	исток юго-зап. пос. Гранитогорск пп р. Мерки распадается на сеть арыков юго-вост. а. Мерки;	Меркі ауд.

Шетенді	Шетенды	өзен	р.	Гранитогорск кентінің оңтүстік-батысынан бастау алып, Тәтті ауылының оңтүстік-шығысында сінеді.	исток юго-зап. пос. Гранитогорск лп р. Аспара пересыхает юго-вост. а. Тагты;	Меркі ауд.
Шөлсай	Шольсай	өзен	р.	Тұзасу асуының солтүстік-шығысынан бастау алып, Ақжайқын көлінің солтүстік-батысындағы сорларда сінеді	исток сев.-вост. пер. Тұзасу лп р. Абайсай лп р. Қаракыстақ пп р. Қурағаты лп р. Шу теряется в солончаках сев.-зап. оз. Ақжайқын;	Меркі ауд.
Қараңсай	Карансай	өзен	р.	Тұзасу асуының оңтүстік-шығысынан бастау алып, Ақжайқын көлінің солтүстік-батысындағы сорларда сінеді	исток юго-вост. пер. Тұзасу лп р. Қаракыстақ пп р. Қурағаты лп р. Шу теряется в солончаках сев.-зап. оз. Ақжайқын;	Меркі ауд.
Ақтас	Актас	өзен	р.	Тұзасу асуының оңтүстік-шығысынан бастау алып, Ақжайқын көлінің солтүстік-батысындағы сорларда сінеді	исток юго-вост. пер. Тұзасу лп р. Қаракыстақ пп р. Қурағаты лп р. Шу теряется в солончаках сев.-зап. оз. Ақжайқын;	Меркі ауд.

Токсанбай	Токсанбай	өзен	р.	Тұзасу асуының шығысынан бастау алып, Ақжайқын көлінің солтүстік-батысындағы сорларда сінеді	исток вост. пер. Тұзасу лп р. Қарақыстақ лп р. Қурағаты лп р. Шу теряется в солончаках сев.-зап. оз. Ақжайқын;	Меркі ауд.
Тұйықтөр	Тұйықтөр	өзен	р.	Гранитогор кентінің оңтүстік-батысынан бастау алып, Тәтті ауылының оңтүстік-шығысында сінеді.	исток юго-зап. пос. Гранитогорек лп р. Аспара пересыхает юго-вост. а. Тагты;	Меркі ауд.
Абайсай	Абайсай	өзен	р.	Тұзасу асуының солтүстік-шығысынан бастау алып, Ақжайқын көлінің солтүстік-батысындағы сорларда сінеді	образуется сев.-вост. пер. Тұзасу от слияния рек Абай и Жабай лп р. Қарақыстақ лп р. Қурағаты лп р. Шу теряется в солончаках сев.-зап. оз. Ақжайқын;	Меркі ауд.
Абай	Абай	өзен	р.	Тұзасу асуының солтүстік-шығысынан бастау алып, Ақжайқын көлінің солтүстік-батысындағы сорларда сінеді	исток сев.-вост. пер. Тұзасу лс р. Абайсай лп р. Қарақыстақ лп р. Қурағаты лп р. Шу теряется в солончаках сев.-зап. оз. Ақжайқын;	Меркі ауд.

Жабай	Жабай	өзен	р.	Тұзасу асуының солтүстік-шығысынан бастау алып, Ақжайқын көлінің солтүстік-батысындағы сорларда сінеді	исток сев.-вост. пер. Тұзасу пс р. Абайсай лп р. Қарақыстақ лп р. Қурағаты лп р. Шу теряется в солончаках сев.-зап. оз. Ақжайқын;	Меркі ауд.
Шұқыршак	Шұқыршак	өзен	р.	Тұзасу асуының солтүстік-шығысынан бастау алып, Ақжайқын көлінің солтүстік-батысындағы сорларда сінеді	исток сев.-вост. пер. Тұзасу лп р. Айранды пс р. Улькен Кайнар лп р. Таслолак лп р. Қурағаты лп р. Шу теряется в солончаках сев.-зап. оз. Ақжайқын;	Меркі ауд.
Айранды	Айранды	өзен	р.	Тұзасу асуының солтүстік-шығысынан бастау алып, Ақжайқын көлінің солтүстік-батысындағы сорларда сінеді	исток сев.-вост. пер. Тұзасу пс р. Улькен Кайнар лп р. Таслолак лп р. Қурағаты лп р. Шу теряется в солончаках сев.-зап. оз. Ақжайқын;	Меркі, Рысқұлов ауд.
Қызыларық	Қызыларық	өзен	р.	Меркі ауылының солтүстігінен бастау алып, Тәтті ауылының оңтүстік-батысындағы Шелек бөгеніне оңтүстіктен құяды.	исток сев. а. Мерки лп р. Кольтоган вл. с юга в вдр. Шилик юго-зап. а. Тагты;	Меркі, Рысқұлов ауд.

Ойтал	Ойтал	өзен	р.	Ойтал кентінің солтүстігінде Тоғайтал өзенінің жоғарғы ағысында бастау алып, Ақжайқын көлінің солтүстік-батысындағы сорларда сіңеді	исток сев. пос. Ойтал верхн. теч. р. Тоғайтал пп р. Курағаты лп р. Шу теряется в солончаках сев.-зап. оз. Ақжайқын;	Меркі ауд.
Жантайкөл	Жантайколь	өзен	р.	Сарымолдаев ауылының солтүстігінен бастау алып, Ақжайқын көлінің солтүстік-батысындағы сорларда сіңеді	исток сев. а. Сарымолдаев лс р. Кыз-тоғансай пп р. Курағаты лп р. Шу теряется в солончаках сев.-зап. оз. Ақжайқын;	Меркі ауд.
Қызтоған	Қызтоған	өзен	р.	Интернационал ауылының батысынан басталып, Ақжайқын көлінің солтүстік-батысындағы сорларда сіңеді	исток ап. с. Интернациональное пс р. Кызтоғансай пп р. Курағаты лп р. Шу теряется в солончаках сев.-зап. оз. Ақжайқын;	Меркі ауд.
Қарасу	Қарасу	өзен	р.	Гранитогор кентінің солтүстік-батысында Көлтоған өзенінің жоғарғы ағысынан бастау алып, Тәтті ауылының оңтүстік-батысындағы Шелек бөгеніне оңтүстіктен құяды.	исток сев.-зап. пос. Гранитогорск верхн. теч. р. Кольтоған вп. с юга в вдр. Шилик юго-зап. а. Тагты;	Меркі ауд.

Қарасу	Қарасу	өзен	р.	Нововоскресеновка ауылының солтүстігінен бастау алып, Тәтті ауылының оңтүстік-шығысында сіңеді.	исток сев. с. Нововоскресеновка лп р. Аспара пересыхает юго-вост. а. Тагты;	Меркі ауд.
Модалы	Модалы	өзен	р.	Тұзасу асуының солтүстік-шығысынан бастау алып, Ақтоған ауылының оңтүстік-батысында сіңеді	исток сев.-вост. пер. Тұзасу пересыхает юго-зап. а. Ақтоған;	Меркі ауд.
Бөктікен	Бөктікен	өзен	р.	Тұзасу асуының солтүстік-шығысынан бастау алып, Жамбыл ауылының оңтүстігінде арықтар желісіне бөлінеді.	исток сев.-вост. пер. Тұзасу распадается на сеть арыков южн. а. Жамбыл;	Меркі ауд.
Талдыбұлақ	Талдыбулак	өзен	р.	Гранитогор кентінің батысынан басталып, Меркі ауылының оңтүстігінде арықтар желісіне бөлінеді.	исток зап. пос. Гранитогорск распадается на сеть арыков южн. а. Мерки;	Меркі ауд.
Ақтікен	Ақтікен	өзен	р.	Тұзасу асуының солтүстік-шығысынан бастау алып, Ақтоған ауылының оңтүстік-батысынд сіңеді	исток сев.-вост. пер. Тұзасу пересыхает юго-зап. а. Ақтоған;	Меркі ауд.
Сасықбұлақ	Сасықбулак	өзен	р.	Тұзасу асуының солтүстік-шығысынан бастау алып, Меркі ауылының оңтүстік-батысында арықтар желісіне бөлінеді	исток сев.-вост. пер. Тұзасу распадается на сеть арыков юго-зап. а. Мерки;	Меркі ауд.

Талдыбұлақ	Талдыбұлақ	өзен	р.	Гранитогор кентінің батысынан бастау алып, Меркі ауылының оңтүстігінде арықтар желісіне бөлінеді.	исток зап. пос. Гранитогорск распадается на сеть арыков юго-вост. а. Мерки;	Меркі ауд.
Қисықсұрағ	Кисыксураг	өзен	р.	Гранитогор кентінің оңтүстік-батысынан бастау алып, Сұрағ ауылының оңтүстігінде арықтар желісіне бөлінеді.	исток юго-зап. пос. Гранитогорск распадается на сеть арыков южн. а. Сураг;	Меркі ауд.
Сұратсай	Суратсай	өзен	р.	Гранитогор кентінің батысында Шоқылар бұлағынан бастау алып, Сұрағ ауылының оңтүстік-шығысында арықтар желісіне бөлінеді.	берёт начало в род. Шоқылар зап. пос. Гранитогорск распадается на сеть арыков юго-вост. а. Сураг;	Меркі ауд.
Қарасай	Карасай	өзен	р.	Тұзасу асуының солтүстік-шығысынан бастау алып, Жамбыл ауылының оңтүстік-батысында арықтар желісіне бөлінеді.	исток сев.-вост. пер. Тузасу распадается на сеть арыков юго-зап. а. Жамбыл;	Меркі ауд.
Ақшешек	Акшешек	өзен	р.	Гранитогор кентінің солтүстік-батысынан бастау алып, Меркі ауылының оңтүстік-шығысында арықтар желісіне бөлінеді.	исток сев.-зап. пос. Гранитогорск пп р. Мерки распадается на сеть арыков юго-вост. а. Мерки;	Меркі ауд.

Жаланап	Жаланап	өзен	р.	Тұзасу асуының солтүстік-шығысынан бастау алып, Жамбыл оңтүстік-батысында сиеді	исток сев.-вост. пер. Тузасу пересыхает юго-зап. а. Жамбыл;	Меркі ауд.
Қапринка	Капринка	өзен	р.	Тұзасу асуының солтүстік-шығысынан бастау алып, Меркі ауылының оңтүстік-шығысында арықтар желісіне бөлінеді.	исток сев.-вост. пер. Тузасу лп р. Мерки распадается на сеть арыков юго-вост. а. Мерки;	Меркі ауд.
Тұзусурағ	Тузусураг	өзен	р.	Гранитогор кентінің оңтүстік-батысында бастау алып, Меркі ауылының оңтүстік-шығысында арықтар желісіне бөлінеді.	исток юго-зап. пос. Гранитогорск распадается на сеть арыков юго-вост. а. Мерки;	Меркі ауд.
Жолдысай	Жолдысай	өзен	р.	Гранитогор кентінің оңтүстік-батысында бастау алып, Тәтті ауылының оңтүстік-шығысында сиеді.	исток юго-зап. пос. Гранитогорск лп р. Аспара пересыхает юго-вост. а. Тагты;	Меркі ауд.
Қаралас	Каралас	өзен	р.	Тұзасу асуының солтүстік-шығысынан бастау алып, Ақтоған ауылының оңтүстік-батысындағы сиеді	исток сев.-вост. пер. Тузасу пп р. Молалы пересыхает юго-зап. а. Актоған;	Меркі ауд.
Ешкілі	Ешкили	өзен	р.	Тұзасу асуының солтүстік-шығысынан бастау алып, Меркі ауылының оңтүстік-шығысында арықтар желісіне бөлінеді	исток сев.-вост. пер. Тузасу лп р. Мерки распадается на сеть арыков юго-вост. а. Мерки;	Меркі ауд.

Үңгірлі	Уңгирли	өзен	р.	Тұзасу асуының солтүстік-шығысынан бастау алып, Меркі ауылының оңтүстік-шығысында арықтар желісіне бөлінеді	исток сев.-вост. пер. Тузасу лп р. Мерки распадается на сеть арыков юго-вост. а. Мерки;	Меркі ауд.
Есенқұлсай	Есенкулсай	өзен	р.	Тұзасу асуының солтүстік-шығысынан бастау алып, Меркі ауылының оңтүстік-шығысында арықтар желісіне бөлінеді	исток сев.-вост. пер. Тузасу лп р. Мерки распадается на сеть арыков юго-вост. а. Мерки;	Меркі ауд.
Шолтағұл	Шолтагул	өзен	р.	Гранитогор кентінің оңтүстік-батысынан бастау алып, Сұрат ауылының оңтүстігінде арықтар желісіне бөлінеді.	исток юго-зап. пос. Гранитогорск лп р. Кыксураг распадается на сеть арыков южн. а. Сураг;	Меркі ауд.
Қарақайнар	Каракайнар	өзен	р.	Гранитогор кентінің оңтүстік-батысынан бастау алып, Тәтті ауылының оңтүстік-шығысында сіндеді.	исток юго-зап. пос. Гранитогорск лс р. Кашкансу лп р. Аспара пересыхает юго-вост. а. Тагты;	Меркі ауд.
Меркі	Мерки	өзен	р.	Қырғыз жотасының оңтүстігінде бастау алып, Меркі ауылының оңтүстік-шығысында арықтар желісіне бөлінеді.	исток в вост. ч. хр. Кыргызский распадается на сеть арыков юго-вост. а. Мерки;	Меркі ауд.

Қашқансу	Кашкансу	өзен	р.	Гранитогор кентінің оңт.-баг. бастау алып, Сұлдөңгелек және Қарақайнар өзендерінің қосылуынан бастау алып, Тәтті ауылының оңт-шығ.-да сіндеді.	образуется юго-зап. пос. Гранитогорск от слияния рек Сулудонгелек и Каракайнар лп р. Аспара пересыхает юго-вост. а. Тагты;	Меркі ауд.
Сүйіндік	Суйиндик	өзен	р.	Тұзасу асуының солтүстік-шығысынан бастау алып, Меркі ауылының оңтүстік-шығысында арықтар желісіне бөлінеді	исток сев.-вост. пер. Тузасу лп р. Мерки распадается на сеть арыков юго-вост. а. Мерки;	Меркі ауд.
Бұрхантұрған	Бурхантурган	өзен	р.	Тұзасу асуының солтүстік-шығысынан бастау алып, Меркі ауылының оңтүстік-шығысында арықтар желісіне бөлінеді	исток сев.-вост. пер. Тузасу лп р. Суйиндик лп р. Мерки распадается на сеть арыков юго-вост. а. Мерки;	Меркі ауд.
Айрық	Айрык	өзен	р.	Тұзасу асуының солтүстік-шығысында Қисык және Сұлусай өзендерінің қосылуынан бастау алып, Меркі ауылының оңтүстік-шығысында арықтар желісіне бөлінеді	образуется сев.-вост. пер. Тузасу от слияния рек Кысык и Сулусай лп р. Суйиндик лп р. Мерки распадается на сеть арыков юго-вост. а. Мерки;	Меркі ауд.
Ұзынбұлақ	Узынбулак	өзен	р.	Ақтасты өзенінің төменгі ағысында Меркі ауылының оңтүстік-шығысында арықтар желісіне бөлінеді	нижн. теч. р. Ақтасты лп р. Мерки распадается на сеть арыков юго-вост. а. Мерки;	Меркі ауд.

Ақтасты	Ақтасты	өзен	р.	Гранитогор кентінің оңтүстік-батысында Ұзынбұлақ өзенінің жоғарғы ағысынан бастау алып, Меркі ауылының оңтүстік-шығысында арықтар желісіне бөлінеді	исток юго-зап. пос. Гранитогорск верхн. теч. р. Узынбулак пп р. Меркі распадается на сеть арыков юго-вост. а. Мерки;	Меркі ауд.
Сұлдонгелек	Сулдонгелек	өзен	р.	Гранитогор кентінің оңтүстік-батысында бастау алып, Тәтті ауылының оңтүстік-шығысында сіңеді.	исток юго-зап. пос. Гранитогорск р. Кашкансу лп р. Аспара пересыхает юго-вост. а. Тагты;	Меркі ауд.
Тұрлыбайсай	Тұрлыбайсай	өзен	р.	Тұзасу асуының солтүстік-шығысынан бастау алып, Ақжайқын көлінің солтүстік-батысындағы сорларда сіңеді	исток сев.-вост. пер. Тұзасу пп р. Қарақыстақ пп р. Қурағаты лп р. Шу теряется в солончаках сев.-зап. оз. Ақжайқын;	Меркі ауд.
Атабайсай	Атабайсай	өзен	р.	Тұзасу асуының солтүстік-шығысынан бастау алып, Ақжайқын көлінің солтүстік-батысындағы сорларда сіңеді	исток сев.-вост. пер. Тұзасу пп р. Қарақыстақ пп р. Қурағаты лп р. Шу теряется в солончаках сев.-зап. оз. Ақжайқын;	Меркі ауд.

Бұзылғанкөл	Бұзылғанкөл	өзен	р.	Тұзасу асуының оңтүстігінен бастау алып, Ақжайқын көлінің солтүстік-батысындағы сорларда сіңеді	исток вост. пер. Тұзасу пп р. Қарақыстақ пп р. Қурағаты лп р. Шу теряется в солончаках сев.-зап. оз. Ақжайқын;	Меркі ауд.
Аршалы	Аршалы	өзен	р.	Тұзасу асуының оңтүстік-шығысынан бастау алып, Ақжайқын көлінің солтүстік-батысындағы сорларда сіңеді	исток юго-вост. пер. Тұзасу лс р. Қарақыстақ пп р. Қурағаты лп р. Шу теряется в солончаках сев.-зап. оз. Ақжайқын;	Меркі ауд.
Шокан	Шокан	өзен	р.	Тұзасу асуының оңтүстік-шығысынан бастау алып, Ақжайқын көлінің солтүстік-батысындағы сорларда сіңеді	исток юго-вост. пер. Тұзасу лп р. Қарақыстақ пп р. Қурағаты лп р. Шу теряется в солончаках сев.-зап. оз. Ақжайқын;	Меркі ауд.
Дөңгелексай	Дөңгелексай	өзен	р.	Тұзасу асуының солтүстік-шығысынан бастау алып, Меркі ауылының оңтүстік-шығысында арықтар желісіне бөлінеді.	исток сев.-вост. пер. Тұзасу лп р. Меркі распадается на сеть арыков юго-вост. а. Мерки;	Меркі ауд.

Таяқсалды	Таяқсалды	өзен	р.	Тұзасу асуының оңтүстігіндегі атауы белгісіз өзеннен бастау алып, Меркі ауылының оңтүстік-шығысында арықтар желісіне бөлінеді.	берёт начало в безымянном оз. вост. пер. Тұзасу лп р. Мерки распадается на сеть арыков юго-вост. а. Мерки;	Меркі ауд.
Ұлусай	Улусай	өзен	р.	Тұзасу асуының оңтүстігінен бастау алып, Меркі ауылының оңтүстік- шығысында арықтар желісіне бөлінеді.	исток вост. пер. Тұзасу лп р. Мерки распадается на сеть арыков юго-вост. а. Мерки;	Меркі ауд.
Атжайлау	Атжайлау	өзен	р.	Гранитогор кентінің оңтүстік-шығысында бастау алып, Тәтті ауылының оңтүстік- шығысында сіңеді.	исток юго-вост. пос. Гранитогорск лп р. Шар лп р. Аспара пересыхает юго-вост. а. Тагты;	Меркі ауд.
Қасқасу	Каскасу	өзен	р.	Тұзасу асуының оңтүстігінен бастау алып, Меркі ауылының оңтүстік- шығысында арықтар желісіне бөлінеді.	исток юго-вост. пер. Тұзасу лп р. Мерки распадается на сеть арыков юго- вост. а. Мерки;	Меркі ауд.
Ақсай	Ақсай	өзен	р.	Гранитогор кентінің оңтүстік-шығысында бастау алып, Тәтті ауылының оңтүстік- шығысында сіңеді.	исток юго-зап. пос. Гранитогорск лп р. Аспара пересыхает юго-вост. а. Тагты;	Меркі ауд.

Шығыс Құмбел	Шығыс Қумбель	өзен	р.	Гранитогор кентінің оңтүстік-шығысында бастау алып, Тәтті ауылының оңтүстік- шығысында сіңеді.	исток юго-зап. пос. Гранитогорск лп р. Аспара пересыхает юго-вост. а. Тагты;	Меркі ауд.
Құмбел	Кумбель	өзен	р.	Гранитогор кентінің оңтүстік-шығысында бастау алып, Меркі ауылының оңтүстік- шығысында арықтар желісіне бөлінеді.	исток юго-зап. пос. Гранитогорск лп р. Мерки распадается на сеть арыков юго- вост. а. Мерки;	Меркі ауд.
Есенаман	Есенаман	өзен	р.	Гранитогор кентінің оңтүстік-шығысында бастау алып, Тәтті ауылының оңтүстік- шығысында сіңеді.	исток юго-зап. пос. Гранитогорск лп р. Аспара пересыхает юго-вост. а. Тагты;	Меркі ауд.
Кіші Меркі	Киши Мерки	өзен	р.	Гранитогор кентінің оңтүстік-батысынан бастау алып, Меркі ауылының оңтүстік-шығысында арықтар желісіне бөлінеді.	берёт начало в безымянном оз. юго-зап. пос. Гранитогорск лп р. Мерки распадается на сеть арыков юго- вост. а. Мерки;	Меркі ауд.
Үңгірлі	Унгирли	өзен	р.	Тұзасу асуының оңтүстік- шығысынан бастау алып, Меркі ауылының оңтүстік- шығысында арықтар желісіне бөлінеді.	исток сев.-вост. пер. Тұзасу лп р. Аралтобе лп р. Суйиндик лп р. Мерки распадается на сеть арыков юго- вост. а. Мерки;	Меркі ауд.

Шымбұлақ	Шымбұлақ	өзен	р.	Тұзасу асуының солтүстік-шығысынан бастау алып, Меркі ауылының оңтүстік-шығысында арықтар желісіне бөлінеді	исток сев.-вост. пер. Тұзасу лп р. Бурхантурган пп р. Суйиндик лп р. Мерки распадается на сеть арыков юго-вост. а. Мерки;	Меркі ауд.
Белсаз	Бельсаз	өзен	р.	Тұзасу асуының солтүстік-шығысынан бастау алып, Меркі ауылының оңтүстік-шығысында арықтар желісіне бөлінеді	исток сев.-вост. пер. Тұзасу лп р. Айрық пп р. Суйиндик лп р. Мерки распадается на сеть арыков юго-вост. а. Мерки;	Меркі ауд.
Сұлусай	Сулусай	өзен	р.	Тұзасу асуының солтүстік-шығысынан бастау алып, Меркі ауылының оңтүстік-шығысында арықтар желісіне бөлінеді	исток сев.-вост. пер. Тұзасу пс р. Айрық пп р. Суйиндик лп р. Мерки распадается на сеть арыков юго-вост. а. Мерки;	Меркі ауд.
Қисық	Кисык	өзен	р.	Тұзасу асуының солтүстік-шығысынан бастау алып, Меркі ауылының оңтүстік-шығысында арықтар желісіне бөлінеді	исток сев.-вост. пер. Тұзасу лс р. Айрық пп р. Суйиндик лп р. Мерки распадается на сеть арыков юго-вост. а. Мерки;	Меркі ауд.

Қарадоласай	Қарадоласай	өзен	р.	Ақтоған ауылының солтүстік-батысынан бастау алып, Ағжайқын көлінің солтүстік-батысындағы сорларда сіңеді	исток сев.-зап. а. Ақтоған пп р. Улькен Кайнар лп р. Тасшолок пп р. Курағаты лп р. Шу теряется в солончаках сев.-зап. оз. Ақжайқын; образуется юго-вост. а. Мерки пп р. Ойтал верхн. теч. р. Тоғайтал лп р. Курағаты лп р. Шу теряется в солончаках сев.-зап. оз. Ақжайқын;	Меркі ауд.
Жаманқарасу	Жаманқарасу	өзен	р.	Меркі ауылының оңтүстік-шығысында Тоғайталөзенінің жоғарғы ағысында Ақжайқын көлінің солтүстік-батысындағы сорларда сіңед	исток сев.-зап. а. Ақтоған лс р. Улькен Кайнар лп р. Тасшолок пп р. Курағаты лп р. Шу теряется в солончаках сев.-зап. оз. Ақжайқын;	Меркі ауд.
Қайнар	Кайнар	өзен	р.	Ақтоған ауылының солтүстік-батысынан бастау алып, Ақжайқын көлінің солтүстік-батысындағы сорларда сіңед	исток сев.-зап. а. Ақтоған лс р. Улькен Кайнар лп р. Тасшолок пп р. Курағаты лп р. Шу теряется в солончаках сев.-зап. оз. Ақжайқын;	Меркі ауд.
Жарарық	Жарарык	өзен	р.	Гранитогор кентінің солтүстік-батысы, Меркі ауылының оңтүстік-шығысындағы ағынсыз арна.	бессточное русло сев.-зап. пос. Гранитогорск юго-вост. а. Мерки;	Меркі ауд.

Бектібай	Бектибай	көл	өз.	Шатырлы өзенінің оңтүстік-шығысы, Теріскенді өзенінің солтүстік-батысы	юго-вост. оз. Шатырлы сев.-зап. оз. Теріскенды;	Меркі ауд.
Майқұдық	Майқудық	көл	өз.	Теріскенді өзенінің оңтүстік-батысы, Жолмамбет өзенінің солтүстік-батысы	юго-зап. оз. Теріскенды сев.-зап. оз. Жолмамбет;	Меркі ауд.
Теріскенді	Теріскенды	көл	өз.	Доланқұдық өзенінің солтүстік-батысы, Шатырлы өзенінің оңтүстік-шығысы	сев.-зап. оз. Доланқудық юго-вост. оз. Шатырлы;	Меркі ауд.
Жұмағұл	Жумагул	көл	өз.	Теріскенді өзенінің оңтүстік-батысы, Жолмамбет өзенінің солтүстік-батысы	юго-зап. оз. Теріскенды сев.-зап. оз. Жолмамбет;	Меркі ауд.
Соркөл	Сорколь	көл	өз.	Жолмамбет өзенінің солтүстік-батысы, Доланқұдық өзенінің оңтүстік-батысы	сев.-вост. оз. Жолмамбет юго-зап. оз. Доланқудық;	Меркі ауд.
Басшеңгел	Басшенгель	көл	өз.	Жолмамбет өзенінің солтүстік-батысы, Доланқұдық өзенінің оңтүстік-батысы	сев.-вост. оз. Жолмамбет юго-зап. оз. Доланқудық;	Меркі ауд.
Шенгелді	Шенгельды	көл	өз.	Жолмамбет өзенінің солтүстік-батысы, Доланқұдық өзенінің оңтүстік-батысы	сев.-вост. оз. Жолмамбет юго-зап. оз. Доланқудық;	Меркі ауд.

Қылшалы	Қылшалы	көл	өз.	Шатырлы өзенінің солтүстік-шығысы, Төкей құдығы	сев.-вост. оз. Шатырлы юго-зап. к. Токей;	Меркі ауд.
Қылшалы	Қылшалы	көл	өз.	Солтүстік-шығыс Шатырлы өзені, оңтүстік-батыс Төкей құдығының оңтүстік-батысы	сев.-вост. оз. Шатырлы юго-зап. к. Токей;	Меркі ауд.
Қоңырбай	Конырбай	көл	өз.	Шатырлы өзенінің оңтүстігі, Төкей құдығының оңтүстігі	вост. оз. Шатырлы южн. к. Токей;	Меркі ауд.
Тоғыз	Тогыз	көл	өз.	Шатырлы өзенінің оңтүстігі, Теріскенді өзенінің солтүстік-батысы	вост. оз. Шатырлы сев.-зап. оз. Теріскенды;	Меркі ауд.
Бопина	Бопина	көл	өз.	Шангелді өзенінің оңтүстігі, Төкей құдығының оңтүстік-батысы	вост. оз. Шенгельды юго-зап. к. Токей;	Меркі ауд.
Түйеқарын	Туйеқарын	көл	өз.	Шатырлы өзенінің оңтүстік-шығысы, Теріскенді өзенінің солтүстік-батысы	юго-вост. оз. Шатырлы сев.-зап. оз. Теріскенды;	Меркі ауд.
Ақкөл	Акколь	көл	өз.	Шатырлы өзенінің оңтүстік-шығысы, Теріскенді өзенінің солтүстік-батысы	юго-вост. оз. Шатырлы сев.-зап. оз. Теріскенды;	Меркі ауд.
Көлдер	Кольдер	көл	өз.	Шатырлы өзенінің оңтүстік-шығысы, Теріскенді өзенінің батысы	юго-вост. оз. Шенгельды зап. оз. Теріскенды;	Меркі ауд.

Дөңгелекой	Дөңгелекой	көл	өз.	Шатырлы өзенінің оңтүстік-шығысы, Жолмамбет өзенінің солтүстік-батысы	юго-вост. оз. Шатырлы сев.-зап. оз. Жолмамбет;	Меркі ауд.
Жалпак	Жалпак	көл	өз.	Шатырлы өзенінің оңтүстік-шығысы Жолмамбет өзенінің солтүстік-батысы	юго-вост. оз. Шатырлы сев.-зап. оз. Жолмамбет;	Меркі ауд.
Кішішұқыр	Кишишукыр	көл	өз.	Теріскенді өзенінің оңтүстік-шығысы, Жолмамбет өзенінің солтүстік-батысы	юго-зап. оз. Теріскенды сев.- зап. оз. Жолмамбет;	Меркі ауд.
Шұқыр	Шукыр	көл	өз.	Теріскенді өзенінің оңтүстік-шығысы, Жолмамбет өзенінің солтүстік-батысы	юго-зап. оз. Теріскенды сев.- зап. оз. Жолмамбет;	Меркі ауд.
Сасык	Сасык	көл	өз.	Теріскенді өзенінің оңтүстік-шығысы, Жолмамбет өзенінің солтүстік-батысы	юго-зап. оз. Теріскенды сев.- зап. оз. Жолмамбет;	Меркі ауд.
Жолмамбет	Жолмамбет	көл	өз.	Теріскенді өзенінің оңтүстігі, Доланқұдық өзенінің оңтүстік-батысы	южн. оз. Теріскенды юго-зап. оз. Доланқұдық;	Меркі ауд.
Қосқұдық	Коскудық	көл	өз.	Жолмамбет өзенінің оңтүстік-шығысы, Доланқұдық өзенінің оңтүстік-батысы	юго-вост. оз. Жолмамбет юго-зап. оз. Доланқұдық;	Меркі ауд.

Шөбекқұдық	Шөбекқудык	көл	өз.	Жолмамбет өзенінің оңтүстік-батысы, Ағаштыкөл өзенінің солтүстік-шығысы	юго-зап. оз. Жолмамбет сев.-вост. оз. Ағаштыкөл;	Меркі ауд.
Қарашолак	Карашолак	көл	өз.	Жолмамбет өзенінің оңтүстік-батысы, Ағаштыкөл өзенінің солтүстік-шығысы	юго-зап. оз. Жолмамбет сев.-вост. оз. Ағаштыкөл;	Меркі ауд.
1-Қарашолак	Карашолак 1-е	көл	өз.	Жолмамбет өзенінің оңтүстік-батысы, Ағаштыкөл өзенінің солтүстік-шығысы	юго-зап. оз. Жолмамбет сев.-вост. оз. Ағаштыкөл;	Меркі ауд.
Баєт	Баєт	көл	өз.	Жолмамбет өзенінің оңтүстік-батысы, Ағаштыкөл өзенінің солтүстік-шығысы	юго-зап. оз. Жолмамбет сев.-вост. оз. Ағаштыкөл;	Меркі ауд.
Әкімбай	Акимбай	көл	өз.	Жолмамбет өзенінің оңтүстік-батысы, Ағаштыкөл өзенінің солтүстік-шығысы	юго-зап. оз. Жолмамбет сев.-вост. оз. Ағаштыкөл;	Меркі ауд.
Солтүстік Әулікөл	Солтустик Аулиеколь	көл	өз.	Тұзасу асуының солтүстік- шығысы, Гранитогор кентінің оңтүстік-батысы	сев.-вост. пер. Тұзасу юго-зап. пос. Гранитогорск;	Меркі ауд.
Әулікөл	Аулиеколь	көл	өз.	Тұзасу асуының солтүстік- шығысы, Гранитогор кентінің оңтүстік-батысы	сев.-вост. пер. Тұзасу юго-зап. пос. Гранитогорск;	Меркі ауд.

Қарасарт	Карасарт	Құдық	к.	Шатырлы өзенінің онтүстік-шығысы, Теріскенді өзенінің солтүстік-батысы	юго-вост. оз. Шатырлы сев.-зап. оз. Теріскенды;	Меркі ауд.
Қылшалы	Қылшалы	Құдық	к.	Шатырлы өзенінің солтүстік-шығысы, Төкей құдығының онтүстік-батысы	сев.-вост. оз. Шатырлы юго-зап. к. Токей;	Меркі ауд.
Қосқулақ	Коскулак	Құдық	к.	Шатырлы өзенінің солтүстік-шығысы, Төкей құдығының онтүстік-батысы	сев.-вост. оз. Шатырлы юго-вост. к. Токей;	Меркі ауд.
Қисық	Кисык	Құдық	к.	Шатырлы өзенінің онтүстігі, Теріскенді өзенінің солтүстік-батысы	вост. оз. Шатырлы сев.-зап. оз. Теріскенды;	Меркі ауд.
Мақпалбай	Мақпалбай	Құдық	к.	Шатырлы өзенінің онтүстігі, Теріскенді өзенінің солтүстік-батысы	вост. оз. Шатырлы сев.-зап. оз. Теріскенды;	Меркі ауд.
Қоржын	Коржын	Құдық	к.	Шенгелді өзенінің онтүстігі, Теріскенді өзенінің солтүстік-батысы	вост. оз. Шенгельды сев.-зап. оз. Теріскенды;	Меркі ауд.
Жаңа Тоғыз	Жана Тоғыз	Құдық	к.	Шенгелді өзенінің онтүстігі, Теріскенді өзенінің солтүстік-батысы	вост. оз. Шенгельды сев.-зап. оз. Теріскенды;	Меркі ауд.
Бөлектүлей	Болектулей	Құдық	к.	Шатырлы өзенінің онтүстігі, Теріскенді өзенінің солтүстік-батысы	юго-вост. оз. Шатырлы сев.-зап. оз. Теріскенды;	Меркі ауд.

Егізбай	Егизбай	Құдық	к.	Шатырлы өзенінің онтүстік-шығысы, Теріскенді өзенінің солтүстік-батысы	юго-вост. оз. Шатырлы сев.-зап. оз. Теріскенды;	Меркі ауд.
1-Теріскенді	Теріскенды 1-й	Құдық	к.	Шатырлы өзенінің онтүстік-шығысы, Қырықбатыр құдығының батысы	юго-вост. оз. Шатырлы зап. к. Қырықбакыр;	Меркі ауд.
Теріскенді	Теріскенды	Құдық	к.	Шатырлы өзенінің онтүстік-шығысы, Теріскенді өзенінің солтүстік-батысы	юго-вост. оз. Шатырлы сев.-зап. оз. Теріскенды;	Меркі ауд.
Қосқұдық	Коскудық	Құдық	к.	Шатырлы өзенінің онтүстік-шығысы, Теріскенді өзенінің солтүстік-батысы	юго-вост. оз. Шатырлы сев.-зап. оз. Теріскенды;	Меркі ауд.
Модалы	Модалы	Құдық	к.	Шенгелді өзенінің онтүстік-шығысы, Жолмамбет өзенінің солтүстік-батысы	юго-вост. оз. Шенгельды сев.-зап. оз. Жолмамбет;	Меркі ауд.
Байтоқ	Байтоқ	Құдық	к.	Шенгелді өзенінің онтүстік-шығысы, Жолмамбет өзенінің солтүстік-батысы	юго-вост. оз. Шенгельды сев.-зап. оз. Жолмамбет;	Меркі ауд.
Балта	Балта	Құдық	к.	Шенгелді өзенінің онтүстік-шығысы, Теріскенді өзенінің солтүстік-батысы	юго-вост. оз. Шатырлы сев.-зап. оз. Теріскенды;	Меркі ауд.

Жылғаулькен	Жылғаулькен	құдық	к.	Шатырлы өзенінің онтүстік-шығысы, Теріскенді өзенінің солтүстік-батысы	юго-вост. оз. Шатырлы сев.-зап. оз. Теріскенды;	Меркі ауд.
Қырықбақыр	Қырықбақыр	құдық	к.	Шатырлы өзенінің онтүстік-шығысы, Теріскенді өзенінің солтүстік-батысы	юго-вост. оз. Шатырлы сев.-зап. оз. Теріскенды;	Меркі ауд.
Аяқтақыр	Аяқтақыр	құдық	к.	Шатырлы өзенінің онтүстік-шығысы, Теріскенді өзенінің солтүстік-батысы	юго-вост. оз. Шатырлы сев.-зап. оз. Теріскенды;	Меркі ауд.
Қима	Қима	құдық	к.	Шатырлы өзенінің онтүстік-шығысы, Теріскенді өзенінің солтүстік-батысы	юго-вост. оз. Шатырлы сев.-зап. оз. Теріскенды;	Меркі ауд.
Бостандық	Бостандық	құдық	к.	Шатырлы өзенінің онтүстік-шығысы, Теріскенді өзенінің солтүстік-батысы	юго-вост. оз. Шатырлы сев.-зап. оз. Теріскенды;	Меркі ауд.
Ақұлкен	Ақұлкен	құдық	к.	Теріскенді өзенінің солтүстік-батысы, Шатырлы өзенінің онтүстік-шығысы	сев.-зап. оз. Теріскенды юго-вост. оз. Шатырлы;	Меркі ауд.
Шокалак	Шокалак	құдық	к.	Теріскенді өзенінің солтүстік-батысы, Шатырлы өзенінің онтүстік-шығысы	сев.-зап. оз. Теріскенды юго-вост. оз. Шатырлы;	Меркі ауд.

Қонак	Қонак	құдық	к.	Шатырлы өзенінің онтүстік-шығысы, Теріскенді өзенінің солтүстік-батысы	юго-вост. оз. Шатырлы зап. оз. Теріскенды;	Меркі ауд.
Құланды	Құланды	құдық	к.	Теріскенді өзенінің онтүстік-батысы, Жолмамбет өзенінің солт.-батысы	юго-зап. оз. Теріскенды сев.-зап. оз. Жолмамбет;	Меркі ауд.
Майқұдық	Майқұдық	құдық	к.	Теріскенді өзенінің онтүстік-батысы, Жолмамбет өзенінің солт.-батысы	юго-зап. оз. Теріскенды сев.-зап. оз. Жолмамбет;	Меркі ауд.
Жыңғылды	Жыңғылды	құдық	к.	Теріскенді өзенінің онтүстік-батысы, Жолмамбет өзенінің солт.-батысы	юго-зап. оз. Теріскенды сев.-зап. оз. Жолмамбет;	Меркі ауд.
Бает	Бает	құдық	к.	Жолмамбет өзенінің онтүстік-батысы, Ағаштыкөл өзенінің солт.-шығысы	юго-зап. оз. Жолмамбет сев.-вост. оз. Ағаштыкөл;	Меркі ауд.
Жаманбұлақ	Жаманбұлақ	бұлақ	род.	Гранитогор кентінің солтүстік-батысы, Меркі ауылының онт.-шығысы	сев.-зап. пос. Гранитогорск юго-вост. а. Мерки;	Меркі ауд.
Иттамбұлақ	Иттамбұлақ	бұлақ	род.	Гранитогор кентінің солтүстік-батысы, Сұрат ауылының онтүстік-шығысы	сев.-зап. пос. Гранитогорск юго-вост. а. Сұрат;	Меркі ауд.

Сұлтанбек	Сұлтанбек	бұлақ	род.	Гранитогор кентінің солтүстік-батысы, Сұрат ауылының оңтүстік-шығысы	сев.-зап. пос. Гранитогорск юго-вост. а. Сураг;	Меркі ауд.
Шортанды	Шортанды	бұлақ	род.	Гранитогор кентінің солтүстік-батысы, Сұрат ауылының оңтүстік-шығысы	сев.-зап. пос. Гранитогорск юго-вост. а. Сураг;	Меркі ауд.
Шоқылар	Шоқылар	бұлақ	род.	Гранитогор кентінің солтүстік-батысы, Сұрат ауылының оңтүстік-шығысы	зап. пос. Гранитогорск юго-вост. а. Сураг;	Меркі ауд.
Әулиеағаш	Аулиеағаш	бұлақ	род.	Тұзасу асуының солтүстік-шығысы, Меркі ауылының оңтүстік-шығысы	сев.-вост. пер. Тұзасу юго-вост. а. Мерки;	Меркі ауд.
Дос	Дос	құрғақ арна	сух. р.	Жетібөбе төбешігінің батысы, Тәтті ауылының оңтүстігі	зап. буг. Жетібөбе южн. а. Тагты;	Меркі ауд.
Құмарық	Кумарық	арық	ар.	Актоған ауылының солтүстік-шығысы, Тұрар Рысқұлов ауылының оңтүстік-батысы	сев.-вост. а. Актоған юго-зап. а. Турар Рысқұлов;	Меркі ауд.
Даукүл	Даукүл	арық	ар.	Гранитогор кентінің солтүстік-батысы, Меркі ауылының оңтүстік-шығысы	сев.-зап. пос. Гранитогорск юго-вост. а. Мерки;	Меркі ауд.

Совхозный	Совхозный	арық	ар.	Гранитогор кентінің солтүстік-батысы, Сарымолдаев ауылының оңтүстік-шығысы	сев.-зап. пос. Гранитогорск юго-вост. а. Сарымолдаев;	Меркі ауд.
Жанаарық	Жанаарық	арық	ар.	Оңтүстік Меркі ауылының Боктікен және Меркі өзендерінің қосылуы	соед. реки Мерки и Боктикен южн. а. Мерки;	Меркі ауд.
Дүйсек	Дүйсек	өзек	лощ.	Гранитогор кентінің оңтүстік-батысындағы Меркі өзенінің оң жағалауында	на правобережье р. Мерки юго-зап. пос. Гранитогорск;	Меркі ауд.
Үмбетсай	Умбетсай	өзек	лощ.	Тұзасу асуының оңтүстік-шығысындағы Меркі өзенінің сол жағалауы	на левобережье р. Мерки юго-вост. пер. Тузасу;	Меркі ауд.
Қадырбексай	Кадырбексай	өзек	лощ.	Гранитогор кентінің оңтүстік-батысындағы Меркі өзенінің оң жағалауында	на правобережье р. Мерки юго-зап. пос. Гранитогорск;	Меркі ауд.
Қайыңды	Кайыңды	өзек	лощ.	Гранитогор кентінің оңтүстік-батысындағы Аспара өзенінің оң жағалауында	на левобережье р. Аспара юго-зап. пос. Гранитогорск;	Меркі ауд.
Шолақсай	Шолақсай	өзек	лощ.	Гранитогор кентінің оңтүстік-батысындағы Аспара өзенінің сол жағалауында	на левобережье р. Аспара юго-зап. пос. Гранитогорск;	Меркі ауд.

Мұздықора	Муздықора	өзек	лощ.	Гранитогор кентінің оңтүстік-батысындағы Меркі өзенінің оң жағалауында	на правобережье р. Меркі юго-зап. пос. Гранитогорск;	Меркі ауд.
Тәтті	Тагты	бөген	вдхр.	Акермен ауылының солтүстігінде Тәтті ауылының шығысында Игермен өзенінде	на р. Игермен вост. а. Тагты сев. а. Акермен;	Меркі ауд.
Бұзылғанкөл	Бузылганколь	жылға	руч.	Тұзасу асуының оңтүстігінен бастау алып, Меркі ауылының оңтүстік-шығысында арықтар желісіне бөлінеді.	исток вост. пер. Тұзасу лп р. Каскасу лп р. Меркі распадается на сеть арыков юго-вост. а. Мерки;	Меркі ауд.
Көлтоған	Кольтоган	тоған	пр.	Жетібөбе төбешігінің оңтүстік-батысында Көлтоған өзенінде	на р. Кольтоган юго-зап. буг. Жетылтобе;	Меркі ауд.

Аудан	9	8	7	6	5	3	2
Географиялық объектінің орналасуы	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.
Географиялық объектінің орналасуы	берёт начало в оз. Караколь юго-вост. буг. Сулушоки пп р. Шу теряется в солончаках сев.-зап. оз. Акжайкын;	Сұлушоқының оңтүстік-шығыстағы Карақөл көлінен бастау алып Акжайкын көлінің солтүстік-батысына сінеді.	Ақбакай ауылының шығысынан басталып Құмытжон сорында сінеді.	Жамбыл тауларының оңтүстік-шығысы мен Мирный ауылының оңтүстік-батысындағы ағынсыз арна.	Жамбыл тауының оңтүстік-шығысы мен Мирный ауылының оңтүстік-батысындағы ағынсыз арна.	Мирный ауылының оңтүстік-батысында бастау алып, Қияқты өзенін қиып, Шомпек шығанағының оңтүстік баптағында сінеді.	исток юго-зап. пос. Мирный пс р. Киякты пп р. Карасай теряется в болотах южн. зал. Шомпек;
Гидронимдердің орысша аталуы	р.	р.	р.	р.	р.	р.	р.
Гидронимдер түрі	өзен	өзен	өзен	өзен	өзен	өзен	өзен
Гидронимдердің орысша атауы	Арна	Акмандай	Копкакты	Суықсай	Белькудык		
Гидронимдердің қазақша атауы	Арна	Ақмандай	Көпкакты	Суықсай	Бельқұдық		

Мойынкүм ауд.	Кордайский р-н.	Мойынкүм, Шу ауд.	Мойынкүм, Шу ауд.	Мойынкүм, Шу ауд.	Мойынкүм, Шу ауд.
исток юго-зап. пос. Мирный пп р. Карасай теряется в болотах южн. зал. Шомпек;	исток юго-вост. г. Дегерес пп р. Тулькили пп р. Жынгылды теряется в степи Жусандала вост. г. Коньртөбе;	исток вост. г. Тасбастау верхн. теч. р. Туймебай теряется в солончаках южн. оз. Алаколь;	исток сев.-вост. г. Тасбастау теряется в солончаках юго-вост. оз. Алаколь;	образуется юго-зап. г. Кызылбастау от слияния рек Киели и Таракбай лп р. Ботабырым пересыхает сев.-зап. г. Коньртөбе;	исток юго-зап. г. Кызылбастау пп р. Аксуйек пп р. Карауылқашкан теряется в солончаках юго-вост. оз. Алаколь;
Мирный ауылының оңтүстік-батысында бастау алып, Қияқты өзенін қиып, Шөмпек шығанағының оңтүстік батпағында сінеді.	Дегерес тауының оңтүстік-шығысынан басталып, Қоңыртөбе тауының шығысындағы Жусандала аңғарында сінеді.	Тасбастау тауының шығысынан басталып Алакөл көлінің оңтүстік батпағында сінеді.	Тасбастау тауының солтүстік-шығысынан басталып Алакөлінің оңтүстік-шығысына сінеді.	Киелі мен Таракбай өзендері қосылуынан Кызылбастау тауының оңтүстік-батысынан басталып Қоңыртөбе тауының солтүстік-батысында құрғайды	Қызылбастау тауының оңтүстік-батыс басталып, Алакөл көлінің оңтүстік-шығысында сінеді.
р.	р.	р.	р.	р.	р.
өзен	өзен	өзен	өзен	өзен	өзен
Узынсай	Қарасай	Тұрлы	Қарауылқашкан	Киелиқара	Қарасу
Ұзынсай	Қарасай	Тұрлы	Қарауылқашкан	Киеліқара	Қарасу

Мойынкүм ауд.	Мойынкүм ауд.	Мойынкүм ауд.	Мойынкүм ауд.	Мойынкүм ауд.	Мойынкүм ауд.
бессточное русло южн. долины Сарыой сев. а. Карабогет;	бессточное русло юго-вост. долины Сарыой сев.-вост. а. Карабогет;	исток юго-вост. пос. Акбакай теряется в солончаках сев. песков Кумитжон;	исток сев.-вост. г. Кызылбелен лп р. Шағырлысай лп р. Акмандай лп р. Каршығалы теряется в солончаках сев. песков Кумитжон;	низовье сух. р. Шағырлысай сев.-вост. г. Кызылбелен лп р. Акмандай лп р. Каршығалы теряется в солончаках сев. песков Кумитжон;	исток юго-вост. г. Кызылбелен лп р. Сарыбулак теряется в солончаках юго-вост. песков Кумитжон;
Қарабөгет ауылының солтүстігі Сарыой аңғарының оңтүстігіндегі ағынсыз арна.	Қарабөгет ауылының солтүстік-шығысы Сарыой аңғарының оңтүстік-шығысындағы ағынсыз арна.	Акбакай ауылының оңтүстік-шығысынан басталып Құмытжон саздарының солтүстігінде сінеді	Қызылбелен тауының солтүстік-шығысынан басталып Құмытжон сазының солтүстігіне сінеді.	Шағырлысай өзенінің төменгі ағысынан басталып, Құмытжон сазының солтүстігіне сінеді.	Қызылбелен тауының оңтүстік-шығысынан басталып, Құмытжон сазының оңтүстік-шығысында сінеді.
р.	р.	р.	р.	р.	р.
өзен	өзен	өзен	өзен	өзен	өзен
Қожақелкен	Диірменөзек	Қаршығалы	Тулькилисай	Шағырлысай	Жаманталды
Қожақелкен	Диірменөзек	Қаршығалы	Түлкілісай	Шағырлысай	Жаманталды

Сарыбулаксай	Сарыбулаксай	өзен	р.	Қызылбелен тауының оңтүстік-шығысынан басталып, Құмытжон сазының оңтүстік-шығысында сінеді.	Мойынкүм ауд.	исток юго-вост. г. Кызылбелен пп р. Сарыбулак теряется в солончаках юго-вост. песков Кумитжон;
Жиделісай	Жиделісай	өзен	р.	Қызылбелен тауының оңтүстік-шығысбасталып Құмытжон саздарының оңтүстік-шығыс батпағында сінеді.	Мойынкүм ауд.	исток юго-вост. г. Кызылбелен лп р. Сарыбулаксай пп р. Сарыбулак теряется в солончаках юго-вост. песков Кумитжон;
Шенгелді	Шенгелды	өзен	р.	Бокоба тауының оңтүстік-батысынан басталып Құмытжон саздарының оңтүстік-шығысында сінеді; Тасбастау тауының оңтүстік-шығысынан басталып Мирный ауылының оңтүстік-шығысында сінеді.	Мойынкүм, Шу ауд.	исток юго-зап. г. Бокоба лп р. Сарыбулак теряется в солончаках юго-вост. песков Кумитжонисток; юго-вост. г. Тасбастау пересыхает юго-вост. пос. Мирный;
Сарыбастау	Сарыбастау	өзен	р.	Бокоба тауының оңтүстік-батысынан басталып Алакөлдің батыс батпағында сінеді	Мойынкүм ауд.	исток юго-зап. г. Бокоба верховье сух. р. Сарыбастау теряется в солончаках зап. оз. Алаколь;
Алмалы	Алмалы	өзен	р.	Қызылбелен тауының оңтүстік-шығысындағы Құмытжон саздарының солтүстік-шығысындағы ағынсыз арна	Мойынкүм ауд.	бессточное русло юго-вост. г. Кызылбелен сев.-вост. песков Кумитжон;
Сарыбулак	Сарыбулак	өзен	р.	Қызылбелен тауының шығысынан басталып, Құмытжон саздарының оңтүстік-шығысында сінеді	Мойынкүм ауд.	исток вост. г. Кызылбелен теряется в солончаках юго-вост. песков Кумитжон;

Сұлу тұрғанкөл	Сулутурганколь	өзен	р.	Бокоба тауының оңтүстік-батысынан басталып Жамбыл тауының оңтүстік-шығысында сінеді	Мойынкүм ауд.	исток юго-зап. г. Бокоба теряется в солончаках юго-вост. гор Жамбыл;
Сырлыбай	Сырлыбай	өзен	р.	Қызылбелен тауының солтүстік-шығысынан басталып, Құмытжон саздарының солтүстігінде сінеді.	Мойынкүм ауд.	исток сев.-вост. г. Кызылбелен лп р. Шагрылысай лп р. Акмандай лп р. Каршыгалы теряется в солончаках сев. песков Кумитжон;
Талды	Талды	өзен	р.	Қызылбелен тауының оңтүстік-шығысынан Жамбыл тауы жанындағы ағынсыз арна.	Мойынкүм ауд.	бессточное русло в центр. ч. гор Жамбыл юго-вост. г. Кызылбелен;
Қарасай	Қарасай	өзен	р.	Бокоба тауының оңтүстік-батысынан басталып, Шөмпек шығанағының оңтүстік батпағында сінеді.	Мойынкүм ауд.	исток юго-зап. г. Бокоба теряется в болотах южн. зал. Шөмпек;
Қаракуыс	Қаракуыс	өзен	р.	Бокоба тауының оңтүстік-шығысынан басталып, Шөмпек шығанағының оңтүстік батпағында сінеді.	Мойынкүм ауд.	исток юго-вост. г. Бокоба лп р. Карасай теряется в болотах южн. зал. Шөмпек;
Түймебай	Түймебай	өзен	р.	Тұрлы өзенінің төменгі ағысынан басталып, Алакөлдің оңтүстік сорында сінеді.	Мойынкүм ауд.	нижн. теч. р. Турлы теряется в солончаках южн. оз. Алаколь;
Ақсүйек	Ақсүйек	өзен	р.	Сұңқар тауының шығысынан басталып Алакөл оңтүстік-шығысында сінеді	Мойынкүм ауд.	исток вост. г. Сункар лп р. Карауылқашкан теряется в солончаках юго-вост. оз. Алаколь;

Мойынкұм ауд.	Мойынкұм ауд.	Мойынкұм ауд.	Мойынкұм ауд.	Мойынкұм ауд.	Мойынкұм ауд.	Мойынкұм ауд.
исток юго-зап. буг. Карабас пересыхает вост. а. Кумозек;	исток юго-вост. буг. Сулушоқы лп р. Шу теряется в солончаках сев.-зап. оз. Акжайкын;	исток зап. песков Кумитжон пересыхает юго-вост. долины Сарыой;	исток сев.-зап. буг. Карабас лп р. Шу теряется в солончаках сев.-зап. оз. Акжайкын;	исток сев.-зап. буг. Карабас лп р. Шу теряется в солончаках сев.-зап. оз. Акжайкын;	исток сев.-зап. буг. Карабас лп р. Шу теряется в солончаках сев.-зап. оз. Акжайкын;	исток сев.-зап. буг. Карабас лп р. Шу теряется в солончаках сев.-зап. оз. Акжайкын;
Қарабас төмпешігінің оңтүстік-батысынан басталып, Акжайкын көлінің солтүстік-батысында сінеді.	Сұлушоқы төмпешігінің оңтүстік-шығысынан басталып, Акжайкын көлінің солтүстік-батысында сінеді.	Құмылжон саздарының батысынан басталып, Сарыой аңғарының оңтүстік шығысында құрғайды.	Қарабас төмпешігінің солтүстік-батысынан басталып, Акжайкын көлінің солтүстік-батысында сінеді.	Қарабас төмпешігінің солтүстік-батысынан басталып, Акжайкын көлінің солтүстік-батысында сінеді.	Қарабас төмпешігінің солтүстік-батысынан басталып, Акжайкын көлінің солтүстік-батысында сінеді.	Қарабас төмпешігінің солтүстік-батысынан басталып, Акжайкын көлінің солтүстік-батысында сінеді.
р.	р.	р.	р.	р.	р.	р.
өзен	өзен	өзен	өзен	өзен	өзен	өзен
Койтанозек	Сарыозек	Кандыозек	Мәлік	Момынозек	Жинишке	Сәтия
Койтанозек	Сарыозек	Кандыозек	Мәлік	Момынозек	Жинишке	Сәтия

Мойынкұм ауд.	Мойынкұм ауд.	Мойынкұм ауд.	Мойынкұм ауд.	Мойынкұм ауд.	Мойынкұм ауд.
исток юго-зап. буг. Аяқтобе лп р. Шу теряется в солончаках сев.-зап. оз. Акжайкын;	исток сев.-вост. буг. Карабас лп р. Жендыозек пересыхает сев.-вост. а. Карабогет;	исток сев.-вост. буг. Карабас пересыхает сев.-вост. а. Карабогет;	бессточное русло сев.-зап. буг. Карабас сев.-вост. а. Карабогет;	исток сев.-вост. буг. Карабас лп р. Шу теряется в солончаках сев.-зап. оз. Акжайкын;	исток юго-зап. буг. Аяқтобе лп р. Койтанозек пересыхает вост. а. Кумозек;
Аяқтобе оңтүстік-батысынан басталып, Акжайкын көлінің солтүстік-батысында сінеді.	Қарабас төмпешігінің солтүстік-шығысынан басталып, Карабогет ауылының солтүстік-шығысында құрғайды.	Қарабас төмпешігінің солтүстік-шығысынан басталып, Карабогет ауылының солтүстік-шығысында құрғайды.	Қарабас төмпешігінің солтүстік-батысы мен Карабогет ауылының солтүстік-шығысындағы ағынсыз арна.	Қарабас төмпешігінің солтүстік-шығысынан басталып, Акжайкын көлінің солтүстік-батысында сінеді.	Аяқтобе оңтүстік-батысынан басталып, Құмозек ауылының шығысында құрғайды.
р.	р.	р.	р.	р.	р.
өзен	өзен	өзен	өзен	өзен	өзен
Қараозек	Алимбекозек	Жендыозек	Қумозек	Молалыозек	Сарқырама
Қараозек	Әлімбекөзек	Жендіөзек	Құмөзек	Молалыөзек	Сарқырама

Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм, Шу ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.
образуется юго-зап. г. Тасбастау от слияния рек Шаянтас и Бағыл теряется в солончаках юго-вост. буг. Аяктобе;	исток юго-вост. г. Тасбастау теряется в солончаках юго-вост. буг. Аяктобе;	исток сев.-зап. г. Тасбастау пп р. Карасай теряется в болотах южн. зал. Шомпек;	образуется сев.-зап. г. Тасбастау от слияния рек Белькудук и Тобылкул пп р. Карасай теряется в болотах южн. зал. Шомпек;	исток юго-зап. пос. Мирный теряется в солончаках сев.-вост. буг. Аяктобе;	бессточное русло сев.-вост. буг. Аяктобе юго-зап. пос. Мирный;
Шаянтас пен Бағыл өзен қосылуынан Тасбастау тауының оңтүстік-батысынан басталып, Аяктобе төмпешігінің оңтүстік-шығысында сінеді.	Тасбастау тауының солтүстік-батысынан басталып, Шөмпек шығанағының оңтүстік батысында сінеді.	Тасбастау тауының солтүстік-батысынан басталып, Шөмпек шығанағының оңтүстік батысында сінеді.	Белқұдық пен Тобылқұл өзен қосылуынан Тасбастау тауының солтүстік-батысынан басталып, Шөмпек шығанағының оңтүстік батысында сінеді.	Мирный ауылының оңтүстік-батысынан басталып, Аяктобе төмпешігінің солтүстік-шығыс сорларында сінеді.	Аяктобе төмпешігінің солтүстік-шығысы мен Мирный кентінің солтүстік-шығысындағы ағынсыз арна.
р.	р.	р.	р.	р.	р.
өзен	өзен	өзен	өзен	өзен	өзен
Қотыр	Сарыбулак	Қызылсай	Қияқты	Жидели	Жаксығалды
Қотыр	Сарыбулак	Қызылсай	Қияқты	Жиделі	Жаксығалды

Мойынқұм ауд.	Мойынқұм, Шу ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм, Шу ауд.	Мойынқұм, Шу ауд.
исток сев.-зап. г. Тасбастау пп р. Сарыбулак теряется в солончаках юго-вост. буг. Аяктобе;	исток сев.-зап. г. Тасбастау пп р. Белькудук пп р. Кызылсай пп р. Карасай теряется в болотах южн. зал. Шомпек;	исток юго-зап. пос. Мирный лс р. Киякты пп р. Карасай теряется в болотах южн. зал. Шомпек;	исток сев.-зап. г. Кокшоқы лп р. Жидели пересыхает юго-вост. пос. Хантау;	исток сев.-зап. г. Кокшоқы пс р. Улькен Жидели пересыхает юго-вост. пос. Хантау;	исток сев.-зап. г. Кокшоқы лп р. Керегетас пс р. Улькен Жидели пересыхает юго-вост. пос. Хантау;
Тасбастау тауының солтүстік-батысынан басталып, Аяктобе төмпешігінің оңтүстік-батысында сінеді.	Тасбастау тауының солтүстік-батысынан басталып, Шөмпек шығанағының оңтүстік батысында сінеді.	Мирный кентінің оңтүстік-батысынан басталып, Шөмпек шығанағының оңтүстік батысында сінеді.	Көкшоқы тауының солтүстік-батысынан басталып, Хантау кентінің оңтүстік-шығысында құрғайды.	Көкшоқы тауының солтүстік-батысынан басталып, Хантау кентінің оңтүстік-шығысында құрғайды.	Көкшоқы тауының солтүстік-батысынан басталып, Хантау кентінің оңт-шығысында құрғайды.
р.	р.	р.	р.	р.	р.
өзен	өзен	өзен	өзен	өзен	өзен
Айқыш	Аралтобе	Табылқұл	Кишкене Жидели	Керегетас	Бекетайшоқы
Айқыш	Аралтобе	Табылқұл	Кішкене Жиделі	Керегетас	Бекетайшоқы

Мойынқұм, Шу ауд.	Мойынқұм, Шу ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.
исток сев.-вост. г. Кокшоки лс р. Еки Ботабурым лс р. Ботабурым пересыхает сев.-зап. г. Коньртөбе;	исток сев.-зап. г. Кокшоки пп р. Улькен Жидели пересыхает юго-вост. пос. Хантау;	бессточное русло юго-зап. г. Тасбастау сев.-вост. пос. Хантау;	исток юго-зап. г. Тасбастау пс р. Қотыр перяется в солончаках юго-вост. буг. Аяқтөбе;	исток юго-зап. г. Тасбастау лс р. Қотыр перяется в солончаках юго-вост. буг. Аяқтөбе;	бессточное русло юго-зап. г. Тасбастау сев.-вост. а. Бирлик; Тасбастау сев.-вост. а. Бирлик;
Көкшоки тауының солтүстік- шығысынан басталып, Қоңыртөбе тауының солтүстік- батысында құрғайды.	Көкшоки тауының солтүстік- батысынан басталып, Хантау кентінің оңтүстік-шығысында құрғайды.	Тасбастау тауының оңтүстік-батысы мен Хантау кентінің солтүстік- шығысындағы ағынсыз арна.	Тасбастау тауының оңтүстік- батысынан басталып, Қотыр өзен қиып, Аяқтөбе темпешігінің оңтүстік-шығыс сорларда құрғайды.	Тасбастау тауының оңтүстік- батысы басталып, Аяқтөбе темпешігінің оңтүстік-шығыс сорында сіңеді.	Тасбастау тауының оңтүстік- батысы мен Бірлік ауылының солтүстік-шығысындағы ағынсыз арна.
р.	р.	р.	р.	р.	р.
өзен	өзен	өзен	өзен	өзен	өзен
Ащыу	Қадырбай	Шынтас	Шаянтас	Бағыл	Шолак Жиделисай
Ащыу	Қадырбай	Шынтас	Шаянтас	Бағыл	Шолак Жиделисай

Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.
исток юго-зап. г. Тасбастау лс р. Шаянтас пс р. Қотыр перяется в солончаках юго-вост. буг. Аяқтөбе;	бессточное русло сев.-зап. г. Кокшоки юго-вост. пос. Хантау;	бессточное русло сев.-зап. г. Кокшоки юго-вост. пос. Хантау;	бессточное русло сев.-зап. г. Кокшоки юго-вост. пос. Хантау;	бессточное русло сев.-зап. г. Кокшоки юго-вост. пос. Хантау;	исток юго-вост. г. Тасбастау пересыхает сев.-зап. г. Кокшоки;
Тасбастау тауының оңтүстік- батысынан басталып, Аяқтөбе темпешігінің оңтүстік-шығыс сорында сіңеді.	Көкшоки тауының солтүстік- батысы мен Хантау кентінің оңтүстік-шығысындағы ағынсыз арна.	Көкшоки тауының солтүстік- батысы мен Хантау кентінің оңтүстік-шығысындағы ағынсыз арна.	Көкшоки тауының оңтүстік- батысы мен Хантау кентінің оңтүстік-шығысындағы ағынсыз арна.	Көкшоки тауының солтүстік- батысы мен Хантау кентінің оңтүстік-шығысындағы ағынсыз арна.	Тасбастау тауының оңтүстік- шығысынан басталып, Көкшоки тауының солтүстік- батысында құрғайды.
р.	р.	р.	р.	р.	р.
өзен	өзен	өзен	өзен	өзен	өзен
Қотырсай	Жыландысай	Үлкен Талдысай	Қотыр Талдысай	Такыртумасай	Сұнкар
Қотырсай	Жыландысай	Үлкен Талдысай	Қотыр Талдысай	Такыртумасай	Сұнкар

Мойынкұм, Шу ауд.	Мойынкұм ауд.	Мойынкұм, Шу ауд.	Мойынкұм, Шу ауд.	Мойынкұм, Шу ауд.	Мойынкұм ауд.
исток юго-зап. г. Кызылбастау пересыхает юго-зап. г. Кокшоқы;	исток юго-вост. г. Тасбастау лп р. Сарыбулак теряется в солончаках юго-вост. буг. Аяктобе;	берёт начало в род. Таракбай юго-зап. г. Кызылбастау пс р. Киеликара лп р. Ботабурым пересыхает сев. – зап. г. Коныртобе;	исток юго-вост. г. Тасбастау лс р. Киеликара лп р. Ботабурым пересыхает сев. -зап. г. Коныртобе;	исток юго-зап. г. Кызылбастау пп р. Карасу пп р. Аксуйек пп р. Карауылкашкан теряется в солончаках юго-вост. оз. Алаколь;	берёт начало в р. Шу зап. а. Жамбыл теряется юго-вост. буг. Карабас;
Қызылбастау тауының оңтүстік-батысынан басталып, Көкшоқы тауының оңтүстік- батысында құрғайды.	Тасбастау тауының оңтүстік- шығысынан басталып, Аяктобе төмпешігінің оңтүстік-шығыс сорларда құрғайды.	Қызылбастау тауының оңтүстік-батыс Таракбай бұлағынан басталып, Қоныртобе тауының солтүстік- батысында құрғайды.	Тасбастау тауының оңтүстік- шығысынан басталып, Қоныртобе тауының солтүстік- батысында құрғайды	Қызылбастау тауының оңтүстік-батысынан басталып, Алакөл келінің оңтүстік- шығыс сорларында құрғайды.	Шу өзенінен басталып, Қарабас төмпешігінің оңтүстік- шығысында сінеді.
р.	р.	р.	р.	р.	р.
өзен	өзен	өзен	өзен	өзен	өзен
Жидели	Қарагас	Таракбай	Киели	Қанқара	Родаевский озек
Жиделі	Қарагас	Таракбай	Киелі	Қанқара	Родаев өзегі

Байзакский р-н.	Мойынкұм ауд.	Мойынкұм ауд.	Мойынкұм, Шу (Жамб. обл.) Жамбыл (Алм. обл.) ауд.-ы.	Мойынкұм ауд.
исток сев.-вост. а. Сарыкемер распадается на сеть арыков юго-зап. а. Акжар;	исток юго-зап. г. Суыкадыр теряется в солончаках юго-вост. г. Байкара;	исток юго-вост. г. Суыкадыр лп р. Андассай теряется в солончаках юго-вост. г. Байкара;	образуется юго-вост. г. Кызылбастау от слияния рек Ески Ботабурым и Уш Ботабурым пересыхает сев.-зап. г. Коныртобе;	исток сев.-зап. г. Суыкадыр верховье сух. р. Карагал теряется в солончаках юго-зап. буг. Коктал;
Сарыкемер ауылының солтүстік-шығысынан басталып, Акжар ауылының оңтүстік-батыс арықтар желісіне ыдырайды.	Суыкадыр тауының оңтүстік- батысынан басталып, Байкара тауының оңтүстік-шығыс сорларда сінеді.	Суыкадыр тауының оңтүстік- шығысынан басталып, Байкара тауының оңтүстік-шығысында сінеді.	Ески Ботабурым мен Уш Ботабурым қосылуынан Қызылбастау тауының оңтүстік-шығысынан басталып, Қоныртобе тауының солтүстік- батысында құрғайды	Суыкадыр тауының солтүстік- батысынан басталып, Көктал оңтүстік-батыс сорларда сінеді.
р.	р.	р.	р.	р.
өзен	өзен	өзен	өзен	өзен
Абыз	Андассай	Торанғы	Ботабурым	Қайып
Абыз	Андассай	Торанғы	Ботабурым	Қайып

Мойынкұм, Шу ауд.	Мойынкұм ауд.	Мойынкұм, Қордай, Шу, Сарысу (Жамб. обл.); Нарын, Ыстық көл Чу облысы (Қырғ. Респ.); Созақ (Оңт. Қаз. обл.) ауд-ы.	Мойынкұм ауд.	Мойынкұм, Шу ауд.
исток сев.-вост. г. Кокшоқы лп р. Еки Ботабурым лс р. Ботабурым пересыхает сев.-зап. г. Қоныртөбе;	бессточное русло сев.-вост. буг. Аяктобе юго-зап. пос. Мирный;	образуется от слияния рек Джуанарык и Кочкор зап. оз. Иссык-Куль теряется в солончаках сев.-зап. оз. Ақжайқын;	исток юго-зап. г. Бокоба теряется в солончаках юго-вост. гор Жамбыл;	исток сев.-зап. г. Тасбастау лп р. Кызылсай лп р. Карасай теряется в болотах южн. зал. Шөмпек;
Көкшоқы тауының солтүстік-шығысынан басталып, Қоныртөбе тауының солтүстік-батысында сінеді.	Аяктобе төмпешігінің солтүстік-шығысы мен Мирный кентінің оңтүстік-батысындағы ағынсыз арна.	Жуанарык пен Кочкор өзендерінің қосылуынан басталып Ақжайқын көлінің солтүстік-батысында сінеді.	Бокоба тауының оңтүстік-батысынан басталып, Жамбыл тауының оңтүстік-шығыс сорларда сінеді.	Тасбастау тауының солтүстік-батысынан басталып, Шөмпек шығанағының оңтүстік баптағында сінеді.
р.	р.	р.	р.	р.
өзен	өзен	өзен	өзен	өзен
Шетботабурым	Жаманталды	Шу	Сұлу	Белькұдық
Шетботабурым	Жаманталды	Шу	Сұлу	Белькұдық

Мойынкұм ауд.	Мойынкұм ауд.	Мойынкұм, Сарысу ауд.	Мойынкұм ауд.	Мойынкұм ауд.	Мойынкұм ауд.
юго-вост. к. Тилеуке сев.-зап. к. Карқалкан;	юго-зап. к. Карқалкан сев.-вост. к. Манекекұдық;	юго-вост. буг. Андагул юго-зап. ур. Кызылтуз;	сев.-зап. оз. Қаракөл юго-вост. ур. Кызылтуз;	сев.-зап. оз. Жаланапш юго-вост. ур. Кызылтуз;	в сев. ч. о. Басарал сев.-зап. о. Орғарал;
Тилеуке каналының Оңтүстік-шығысы, Карқалкан каналының солтүстік-батысы	Қарқалқан каналының Оңтүстік-батысы, Манекекұдық каналының солтүстік-шығысы	Андагул төмпешігінің оңтүстік-шығысы, Кызылтуздың оңтүстік-батысы	Қаракөл көлінің солтүстік-батысы мен Кызылтуздың оңтүстік-шығысы	Жаланапш көлінің солтүстік-батысы Кызылтуздың оңтүстік-шығысы	Басарал көлінің солтүстігі мен Орғарал көлінің солтүстік-батысы
оз.	оз.	оз.	оз.	оз.	оз.
көл	көл	көл	көл	көл	көл
Үшкұдық	Қоржын	Сарышығанақ	Лебяжье	Тузкөл	Аққамыс
Үшкұдық	Қоржын	Сарышығанақ	Лебяжье	Тузкөл	Аққамыс

Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.
юго-вост. оз. Караколь зап. буг. Сулушоқы;	вост. буг. Сулушоқы южн. долины Сарыой;	вост. буг. Сулушоқы южн. долины Сарыой;	юго-вост. буг. Сулушоқы сев.-зап. а. Карабогет;	юго-вост. буг. Сулушоқы сев.-зап. а. Карабогет;	юго-вост. буг. Сулушоқы сев.-зап. а. Карабогет;
Қаракөлнің көлінің оңтүстік-шығысы, Сұлушоқы төмпешігінің батысы	Сұлушоқы төмпешігінің шығысы, Сарыой аңғарының оңтүстігі	Сұлушоқы төмпешігінің шығысы, Сарыой аңғарының оңтүстігі.	Сұлушоқы төмпешігінің оңтүстік-шығысы, Қарабогет ауылының солтүстік-батысы	Сұлушоқы төмпешігінің оңтүстік-шығысы, Қарабогет ауылының солтүстік-батысы.	Қамқалкөл көлінің солтүстік-батысы, Жалаңаш көлінің солтүстік-шығысы
оз.	оз.	оз.	оз.	оз.	оз.
көл	көл	көл	көл	көл	көл
Қамқалкөл	Қасқаат	Кіші Қаракөл	Бабурые	Кривое	Қаракөл
Қамқалкөл	Қасқаат	Кіші Қаракөл	Бабурые	Кривое	Қаракөл

Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.
сев.-зап. оз. Камқалыколь сев.-вост. оз. Жалаңаш;	юго-вост. буг. Сулушоқы сев.-зап. а. Карабогет;	юго-вост. буг. Сулушоқы сев.-зап. а. Карабогет;	юго-вост. буг. Сулушоқы сев.-зап. а. Карабогет;	юго-вост. буг. Сулушоқы сев.-зап. а. Карабогет;	юго-вост. буг. Сулушоқы сев.-зап. а. Карабогет;	юго-вост. буг. Сулушоқы сев.-зап. а. Карабогет;
Қамқалкөл көлінің солтүстік-батысы, Жалаңаш көлінің солтүстік-шығысы	Сұлушоқы төмпешігінің оңтүстік-шығысы, Қарабогет ауылының солтүстік-батысы	Сұлушоқы төмпешігінің оңтүстік-шығысы, Қарабогет ауылының солтүстік-батысы.	Сұлушоқы төмпешігінің оңтүстік-шығысы, Қарабогет ауылының солтүстік-батысы	Сұлушоқы төмпешігінің оңтүстік-шығысы, Қарабогет ауылының солтүстік-батысы.	Сұлушоқы төмпешігінің оңтүстік-шығысы мен Қарабогет ауылының солтүстік-батысы.	Сұлушоқы төмпешігінің оңтүстік-шығысы, Қарабогет ауылының солтүстік-батысы.
оз.	оз.	оз.	оз.	оз.	оз.	оз.
көл	көл	көл	көл	көл	көл	көл
Қаракөл	Сатбай	Песчаное	Кривое	Узынқөл	Шыбын	Қопбай
Қаракөл	Сатбай	Песчаное	Кривое	Узынқөл	Шыбын	Қопбай

Мойынкұм ауд.	Мойынкұм ауд.	Мойынкұм ауд.	Мойынкұм ауд.	Мойынкұм ауд.	Мойынкұм ауд.
юго-вост. буг. Сулушоки сев.-зап. а. Карабогет;	юго-вост. буг. Сулушоки сев.-зап. буг. Карабас;	юго-вост. буг. Сулушоки сев.-зап. а. Карабогет;	юго-вост. буг. Сулушоки сев.-зап. а. Карабогет;	юго-вост. буг. Сулушоки сев.-вост. а. Карабогет;	на р. Шу сев.-вост. буг. Карабас;
Сұлушоқы төмпешігінің оңтүстік-шығысы, Қарабогет солтүстік-батысы.	Сұлушоқы төмпешігінің оңтүстік-шығысы, Карабас төмпешігінің солтүстік-батысы.	Сұлушоқы төмпешігінің оңтүстік-шығысы, Қарабогет солтүстік-батысы.	Сұлушоқы төмпешігінің оңтүстік-шығысы, Қарабогет ауылының солтүстік-батысы.	Сұлушоқы төмпешігінің оңтүстік-шығысы, Қарабогет ауылының солтүстік-шығысы.	Шу өзен Қарабас төмпешігінің солтүстік-шығысы.
оз.	оз.	оз.	оз.	оз.	оз.
көл	көл	көл	көл	көл	көл
Айнабет	Мәлікөзек	Қарабиенібайлау	Күйектікөл	Қарақол	Қырыққазық
Айнабет	Мәлікөзек	Қарабиенібайлау	Күйектікөл	Қарақол	Қырыққазық

Мойынкұм ауд.	Мойынкұм ауд.	Мойынкұм (Жамб. обл.) Балқаш (Алм. обл.) ауд. шекар.	Мойынкұм ауд.	Мойынкұм ауд.	Мойынкұм ауд.
юго-зап. буг. Карабас юго-вост. а. Карабогет;	сев.-зап. оз. Шатырлы юго-вост. к. Шонтай;	юго-вост. зал. Шөмпек юго-зап. а. Ақдала;	сев.-зап. буг. Карабас сев.-вост. а. Карабогет;	юго-зап. оз. Караколь южн. ур. Қызылтуз;	вост. песков Кумитжон юго-зап. г. Қызылбелен;
Қарабас төмпешігінің оңтүстік-батысы, Қарабогет оңтүстік-шығысы.	Шатырлы көлінің солтүстік-батысы, Шонтай каналының оңтүстік-шығысы.	Шөмпек шығанағының оңтүстік-шығысы, Ақдала ауылының оңтүстік-батысы.	Қарабас төмпешігінің солтүстік-батысы, Қарабогет солтүстік-шығысы.	Қарақөл көлінің оңтүстік-батысы, Қызылтуздың оңтүстігі.	Құмытжон саздарының шығысы, Қызылбелен тауының оңтүстік-батысы
оз.	оз.	сол. оз.	сол. оз.	сол. оз.	сол. род.
көл	көл	тұзды көл	тұзды көл	тұзды көл	тұзды бұлақ
Бирказан	Ермек	Алақол	Көкешкі	Жаланаш	Шилибастау
Бирказан	Ермек	Алақол	Көкешкі	Жаланаш	Шилибастау

Мойынкүм ауд.	Мойынкүм ауд.	Мойынкүм ауд.	Мойынкүм ауд.	Мойынкүм ауд.	Мойынкүм, Сарысу ауд.
сев.-зап. г. Кокшоқы юго-вост. пос. Хантау;	юго-зап. г. Тасбастау сев.-вост. пос. Хантау;	сев.-вост. а. Бирлик южн. пос. Хантау;	сев.-вост. буг. Аяктобе юго-зап. пос. Мирный;	сев.-вост. песков Кумитжон зап. г. Кызылбелен;	сев.-вост. ур. Кызылтуз сев.-зап. г. Курманшитен;
Көкшоқы тауының солтүстік-батысы, Хантау кентінің солтүстік-шығысы	Тасбастау тауының оңтүстік-батысы, Хантау кентінің солтүстік-шығысы	Бірлік ауылының солтүстік-шығысы, Зантау кентінің оңтүстігі	Аяктобе төмпешігінің солтүстік-шығысы, Мирный кентінің оңтүстік-батысы,	Құмытжон саздарының солтүстік-шығысы, Кызылбелен тауының тауының батысы.	Кызылтуздың солтүстік-шығысы, Құрманшитеннің солтүстік-батысы.
род.	род.	род.	род.	род.	род.
бұлақ	бұлақ	бұлақ	бұлақ	бұлақ	бұлақ
Такырғума	Кызылқайнар	Шилитума	Терисбұтақ	Жыңғылдыбұлақ	Жельбулақ
Такырғума	Кызылқайнар	Шилитума	Терисбұтақ	Жыңғылдыбұлақ	Жельбулақ

Мойынкүм ауд.	Мойынкүм ауд.	Мойынкүм ауд.	Мойынкүм ауд.	Мойынкүм ауд.	Мойынкүм ауд.
юго-зап. г. Суықалдыр сев.-вост. г. Байқара;	южн. зал. Каракамыс юго-вост. буг. Улькенжол;	юго-вост. гор Жамбыл южн. г. Боқоба;	юго-вост. гор Жамбыл юго-зап. пос. Мирный;	юго-вост. г. Кызылбелен юго-зап. пос. Мирный;	юго-вост. г. Кызылбелен юго-зап. пос. Мирный;
Суықалдыр тауының оңтүстік-батысы, Байқара тауының солтүстік-шығысы.	Каракамыс шығанағының оңтүстігі Улькенжол төмпешігінің оңтүстік-шығысы.	Жамбыл тауының Оңтүстік-батысы, Мирный кентінің оңтүстік-батысы.	Жамбыл тауының Оңтүстік-шығысы, Мирный кентінің оңтүстік-батысы.	Кызылбелен тауының оңтүстік-шығысы, Мирный кентінің оңтүстік-батысы.	Кызылбелен тауының оңтүстік-шығысы, Мирный кентінің оңтүстік-батысы.
род.	род.	род.	род.	род.	род.
бұлақ	бұлақ	бұлақ	бұлақ	бұлақ	бұлақ
Қызқазған	Қаражыңғыл	Қопқақты	Суықбулақ	Сарыбулақ	Жыланды
Қызқазған	Қаражыңғыл	Қопқақты	Суықбулақ	Сарыбулақ	Жыланды

Мойынкұм ауд.	Мойынкұм ауд.	Мойынкұм ауд.	Мойынкұм ауд.	Мойынкұм ауд.	Мойынкұм ауд.	Мойынкұм ауд.
сев.-вост. г. Қызылбелен юго-зап. ур. Тулькили Ойсексеуил;	сев.-вост. г. Қызылбелен юго-зап. ур. Тулькили Ойсексеуил;	сев.-вост. г. Қызылбелен юго-зап. ур. Тулькили Ойсексеуил;	вост. гор Шағырлы сев.-зап. г. Қызылбелен;	южн. г. Тасбастау зап. г. Қызылбастау;	юго-вост. гор Шағырлы сев. г. Қызылбелен;	сев.-вост. г. Шопшоқы юго-зап. пос. Мынарал;
Қызылбелен тауының солтүстік-шығысы, Түлкілі Ойсексеуіл оңтүстік-батысы.	Қызылбелен тауының солтүстік-шығысы, Түлкілі Ойсексеуіл оңтүстік-батысы.	Қызылбелен тауының солтүстік-шығысы, Түлкілі Ойсексеуіл оңтүстік-батысы.	Шағырлы тауының шығысы, Қызылбелен тауының солтүстік-батысы.	Тасбастау тауының оңтүстігі, Қызылбастау тауының батысы.	Шағырлы тауының Оңтүстік-шығысы, Қызылбелен тауының солтүстігі.	Шопшоқы тауының солтүстік-шығысы, Мынарал кентінің оңтүстік-батысы.
род.	род.	род.	род.	род.	род.	род.
бұлақ	бұлақ	бұлақ	бұлақ	бұлақ	бұлақ	бұлақ
Сулікши	Арапбай Ақши	Садыгул	Суликты	Күрозек	Кіши Сарыбулақ	Сарығума
Сүлікші	Арапбай Ақши	Сәдігул	Сүлікті	Күрозек	Кіші Сарыбұлақ	Сарығума

Мойынкұм ауд.	Мойынкұм ауд.	Мойынкұм ауд.	Мойынкұм ауд.	Мойынкұм ауд.	Мойынкұм ауд.	Мойынкұм ауд.
юго-вост. г. Қызылбелен юго-зап. г. Бокоба;	вост. гор Жамбыл юго-зап. г. Бокоба;	сев.-вост. г. Қызылбелен юго-зап. ур. Тулькили Ойсексеуил;	сев.-вост. г. Қызылбелен юго-зап. ур. Тулькили Ойсексеуил;	сев.-вост. г. Қызылбелен зап. г. Бокоба;	сев. г. Қызылбелен юго-зап. г. Бокоба;	в центр. ч. гор Жамбыл юго-вост. г. Қызылбелен;
Қызылбелен тауының оңтүстік-шығысы, Бокоба тауының оңтүстік-батысы.	Жамбыл тауының шығысы, Бокоба тауының оңтүстік-батысы.	Қызылбелен тауының солтүстік-шығысы, Түлкілі Ойсексеуіл оңтүстік-батысы.	Қызылбелен тауының солтүстік-шығысы, Түлкілі Ойсексеуіл оңтүстік-батысы.	Қызылбелен тауының солтүстік-шығысы, Бокоба тауының батысы.	Қызылбелен тауының солтүстігі, Бокоба тауының оңтүстік-батысы.	Жамбыл тауының орталық бөлігі мен Қызылбелен тауының оңтүстік-шығысы.
род.	род.	род.	род.	род.	род.	род.
бұлақ	бұлақ	бұлақ	бұлақ	бұлақ	бұлақ	бұлақ
Жаманталды	Шенгельды	Күйгенсай	Торанғы	Науша	Қаракұдық	Алмалы
Жаманталды	Шенгелді	Күйгенсай	Торанғы	Науша	Қаракұдық	Алмалы

Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.
вост. гор Жамбыл юго-зап. г. Бокоба;	сев.-вост. песков Кумитжон южн. г. Кызылбелен;	вост. гор Жамбыл юго-зап. г. Бокоба;	сев.-зап. г. Кокшоқы юго-вост. г. Тасбастау;	сев.-зап. ур. Кокеспе сев.-вост. г. Акбастау;	сев.-вост. г. Акбастау юго-вост. буг. Жайлау;	в зап. ч. оз. Балкаш сев.-вост. буг. Орта Жаргас;
Жамбыл тауының шығысы, Бокоба тауының оңтүстік-батысы.	Құмытжон саздарының солтүстік-шығысы, Кызылбелен қала оңтүстігі.	Жамбыл тауының шығысы, Бокоба тауының оңтүстік-батысы.	Көкшоқы тауының солтүстік-батысы, Тасбастау тауының оңтүстік-шығысы.	Дарбаза – Көкеспе солтүстік-батысы, Акбастау қала солтүстік-шығысы.	Акбастау тауының солтүстік-шығысы, Жайлау төмпешігінің оңтүстік-шығысы.	Балкаш көлінің батысы, Орта Жаргас солтүстік-шығысы.
род.	род.	род.	род.	род.	род.	о.
бұлақ	бұлақ	бұлақ	бұлақ	бұлақ	бұлақ	арал
Қаражаргас	Бетбулақ	Модалы	Таракбай	Майтөккен-дарбаза	Шайтансеміз	Тақтаарал
Қаражаргас	Бетбулақ	Модалы	Таракбай	Майтөккендарбаза	Шайтансеміз	Тақтаарал

Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.
в зап. ч. оз. Балкаш сев.-вост. буг. Орта Жаргас;	в юго-зап. ч. оз. Балкаш вост. буг. Улькенжол;	в юго-зап. ч. оз. Балкаш сев.-вост. г. Шопшоқы;	в юго-зап. ч. оз. Балкаш сев.-вост. г. Шопшоқы;	в юго-зап. ч. оз. Балкаш сев.-вост. г. Шопшоқы;	в зап. ч. оз. Балкаш сев.-вост. буг. Орта Жаргас;	в зап. ч. оз. Балкаш юго-вост. буг. Орта Жаргас;
Балкаш көлінің батысы, Орта Жаргас төмпешігінің солтүстік-шығысы.	Балкаш көлінің оңтүстік-батысы, Улькенжол төмпешігінің шығысы.	Балкаш көлінің оңтүстік-батысы, Шөпшоқы тауының солтүстік-шығысы.	Балкаш көлінің оңтүстік-батысы, Шөпшоқы тауының солтүстік-шығысы.	Балкаш көлінің оңтүстік-батысы, Шөпшоқы тауының солтүстік-шығысы.	Балкаш көлінің батысы, Орта жаргас төмпешігінің солтүстік-шығысы.	Балкаш көлінің батысы, Орта жаргас төмпешігінің оңтүстік-шығысы.
о.	о.	о.	о.	о.	о.	о.
арал	арал	арал	арал	арал	арал	арал
Ауызарал	Басарал	Ортаарал	Тайсойған	Аяқарал	Атарал	Қоқымбайарал
Ауызарал	Басарал	Ортаарал	Тайсойған	Аяқарал	Атарал	Қоқымбайарал

Мойынкүм ауд.	Мойынкүм ауд.	Мойынкүм ауд.	Мойынкүм ауд.	Мойынкүм ауд.	Мойынкүм ауд.	Мойынкүм ауд.
в юго-зап. ч. оз. Балкаш сев.-вост. буг. Улькенжол;	в юго-зап. ч. оз. Балкаш сев.-вост. буг. Улькенжол;	в юго-зап. ч. оз. Балкаш сев.-вост. буг. Улькенжол;	в юго-зап. ч. оз. Балкаш вост. пос. Шығанақ;	в юго-зап. ч. оз. Балкаш сев.-зап. оз. Алаколь;	в юго-зап. ч. оз. Балкаш сев.-зап. оз. Алаколь;	в юго-зап. ч. оз. Балкаш сев.-зап. оз. Алаколь;
Балқаш өзенінің оңтүстік-батысы, Үлкенжол төмпешігінің солтүстік-шығысы.	Балқаш көлінің оңтүстік-батысы, Үлкенжол төмпешігінің солтүстік-шығысы.	Балқаш көлінің оңтүстік-батысы, Үлкенжол төмпешігінің солтүстік-шығысы.	Балқаш көлінің оңтүстік-батысы, Шығанақ кентінің шығысы.	Балқаш көлінің оңтүстік-батысы, Алакөлдің көлінің солтүстік-батысы.	Балқаш көлінің оңтүстік-батысы, Алакөлдің көлінің солтүстік-батысы.	Балқаш көлінің оңтүстік-батысы, Алакөлдің көлінің солтүстік-батысы.
о.	о.	о.	о.	о.	о.	о.
арал	арал	арал	арал	арал	арал	арал
Қоқымбай	Тасарал	Кішіарал	Бабушин	Аққум	Мансур	Құстұмсық
Қоқымбай	Тасарал	Кішіарал	Бабушин	Аққум	Мансур	Құстұмсық

Мойынкүм ауд.	Мойынкүм ауд.	Мойынкүм ауд.	Мойынкүм ауд.	Мойынкүм ауд.	Мойынкүм ауд.	Мойынкүм ауд.
зап. буг. Аяқтобе юго-вост. буг. Қарабас;	вост. буг. Қарабас сев.-зап. буг. Аяқтобе;	на левобережье средн. теч. р. Шу юго-вост. буг. Қарабас;	сев.-зап. ур. Көкеспе сев.-вост. г. Ақбастау;	сев.-зап. ур. Көкеспе юго-вост. г. Ақбастау;	сев.-зап. г. Тасбастау юго-зап. пос. Мирный;	сев.-вост. г. Қызылбелен юго-зап. ур. Тулькили Ойсексеуиль;
Аяқтобе төмпешігінің батысы, Қарабас төмпешігінің оңтүстік-шығысы.	Қарабас төмпешігінің шығысы, Аяқтобе төмпешігінің солтүстік-батысы.	Шу өзен орта ағысының сол жағалауы Қарабас төмпешігінің оңтүстік-шығысы.	Көкеспе солтүстік-батысы, Ақбастау тауының солтүстік-шығысы.	Көкеспе солтүстік-батысы, Ақбастау тауының оңтүстік-шығысы.	Тасбастау тауының солтүстік-батысы, Мирный кентінің оңтүстік-батысы.	Қызылбелен тауының солтүстік-шығысы, Түлкілі Ойсексеуіл оңтүстік-батысы.
ар.	ар.	ар.	к.	к.	к.	к.
арық	арық	арық	құдық	құдық	құдық	құдық
Жанатарлық	Жамбыл	Ақкиік	Шошқабулак	Ақбастау	Аққудық	Тасбулак
Жанатарлық	Жамбыл	Ақкиік	Шошқабулак	Ақбастау	Аққудық	Тасбулак

Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.
юго-зап. оз. Жаланаш сев.-вост. буг. Суықжал;	сев.-вост. г. Тасбастау юго-вост. пос. Мирный;	юго-вост. буг. Улькенжол сев.-зап. г. Шопшоқы;	сев.-зап. зал. Кашкентениз сев.-вост. буг. Орта Жартас;	юго-вост. г. Жакынжол сев.-зап. г. Суықадыр;	сев. гор Шағырлы юго-вост. г. Суықадыр;	сев.-зап. г. Суықадыр юго-вост. г. Жакынжол;
Жаланаш көлінің оңтүстік-батысы, Суықжал солтүстік-шығысы.	Тасбастау тауының солтүстік-шығысы, Мирный кентінің оңтүстік-шығысы.	Үлкенжол төмпешігінің оңтүстік-шығысы, Шопшоқы тауының солтүстік-батысы.	Кашкентеніз солтүстік-батысы, Орта жартас төмпешігінің солтүстік-шығысы.	Жакынжол тауының оңтүстік-шығысы, Суықадыр тауының тауының солтүстік-батысы.	Шағырлы тауының солтүстік-батысы, суықадыр тауының тауының оңтүстік-шығысы.	Суықадыр тауының солтүстік-батысы, Жакынжол тауының оңтүстік-шығысы.
к.	к.	к.	к.	к.	к.	к.
құдық	құдық	құдық	құдық	құдық	құдық	құдық
Қонырқұдық	Мынқазған	Жалғызқұдық	Бузауолығен	Қайып	Ақтасты	Қарабие
Қонырқұдық	Мынқазған	Жалғызқұдық	Бузауөлген	Қайып	Ақтасты	Қарабие

Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.
южн. ур. Көкеспе сев.-зап. г. Қотанак;	сев.-вост. г. Ұзынтау зап. г. Қотанак;	юго-вост. г. Ұзынтау юго-зап. г. Қотанак;	юго-зап. зал. Қарақамыс сев.-вост. буг. Улькенжол;	юго-зап. зал. Қарақамыс сев.-вост. буг. Улькенжол;	сев.-вост. оз. Теріскенды сев.-зап. оз. Доланқұдық;	сев.-вост. оз. Теріскенды сев.-зап. оз. Доланқұдық;
Көкеспе қонысының оңтүстігі, Қотанак тауының солтүстік-батысы.	Ұзынтау тауының солтүстік-шығысы, Қотанак тауының батысы.	Ұзынтау тауының оңтүстік-шығысы, Қотанак тауының оңтүстік-батысы.	Қарақамыс шығанағының оңтүстік-батысы, Үлкенжол төмпешігінің солтүстік-шығысы.	Қарақамыс шығанағының оңтүстік-батысы, Үлкенжол төмпешігінің солтүстік-шығысы.	Теріскенді көлінің солтүстік-шығысы, Доланқұдық көлінің солтүстік-батысы.	Теріскенді көлінің солтүстік-шығысы, Доланқұдық көлінің солтүстік-батысы.
к.	к.	к.	к.	к.	к.	к.
құдық	құдық	құдық	құдық	құдық	құдық	құдық
Қарақұдық	Бельқұдық	Түлікқараны	Шалап	Тоқабай	Жанақазған	Қотыреу
Қарақұдық	Бельқұдық	Түлікқараны	Шалап	Тоқабай	Жанақазған	Қотыреу

Мойынкүм ауд.	Мойынкүм ауд.	Мойынкүм ауд.	Мойынкүм ауд.	Мойынкүм ауд.	Мойынкүм ауд.
юго-вост. г. Шопшоқы юго-зап. ур. Ақжол;	сев. псков Кумитжон юго-зап. г. Кызылбелен;	юго-вост. г. Кызылбелен юго-зап. г. Бокоба;	вост. гор Жамбыл южн. г. Бокоба;	юго-зап. оз. Жаланаш сев.-вост. буг. Суықжал;	юго-вост. буг. Суықжал сев. к. Жалғызтағты;
Шепшоқы тауының оңтүстік-шығысы, Ақжол қонысының оңтүстік-батысы.	Құмытжон саздарының солтүстігі, Кызылбелен тауының оңтүстік-батысы.	Кызылбелен тауының оңтүстік-шығысы, Бокоба тауының оңтүстік-батысы.	Жамбыл тауының шығысы, Бокоба тауының оңтүстігі.	Жалаңаш өзенінің оңтүстік-батысы, Суықжал солтүстік-шығысы.	Суықжал оңтүстік-шығысы, Жалғызтағты каналының солтүстігі.
к.	к.	к.	к.	к.	к.
құдық	құдық	құдық	құдық	құдық	құдық
Қарақуыс	Кояндыөзекқұдық	Орынбай	Аққұдық	Сұлтанқұдық	Серікбай
Қарақуыс	Кояндыөзекқұдық	Орынбай	Аққұдық	Сұлтанқұдық	Серікбай

Мойынкүм ауд.	Мойынкүм ауд.	Мойынкүм ауд.	Мойынкүм ауд.	Мойынкүм ауд.	Мойынкүм ауд.	Мойынкүм ауд.
юго-зап. оз. Камкалыколь сев.-зап. к. Молдабай; юго-вост. гор Жамбыл сев.-вост. буг. Аяқтобе;	южн. оз. Камкалыколь сев.-зап. к. Анабай;	юго-зап. оз. Камкалыколь сев.-зап. к. Тасқұдық;	южн. оз. Камкалыколь сев.-зап. к. Анабай;	юго-вост. оз. Камкалыколь сев.-зап. к. Анабай;	юго-вост. оз. Камкалыколь сев. к. Қырыққора;	юго-вост. буг. Аяқтобе сев.-вост. а. Кызылту;
Қамқалыкөл көлінің оңтүстік-батысы, Молдабай каналының солтүстік-батысы. Жамбыл тауының оңтүстік-шығысы, Аяқтобе төмпешігінің солтүстік-шығысы.	Қамқалыкөл көлінің оңтүстігі, Анабай каналының Солтүстік-батысы.	Қамқалыкөл көлінің оңтүстік-батысы, Тасқұдық каналының солтүстік-батысы.	Қамқалыкөл көлінің оңтүстігі, Анабай каналының солтүстік-батысы.	Қамқалыкөл көлінің оңтүстік-шығысы, Анабай каналының солтүстік-батысы.	Қамқалыкөл көлінің оңтүстік-шығысы, Қырыққора каналының солтүстігі.	Аяқтөбе оңтүстік-шығысы, Кызылту ауылының солтүстік-шығысы.
к.	к.	к.	к.	к.	к.	к.
құдық	құдық	құдық	құдық	құдық	құдық	құдық
Тасқұдық	Дружба	Жыланды	Еден	Молдабай	Анабай	Тыңқұдық
Тасқұдық	Дружба	Жыланды	Еден	Молдабай	Анабай	Тыңқұдық

Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.
южн. гор Жамбыл сев.-вост. буг. Карабас;	юго-зап. гор Майжарылган сев.-вост. буг. Аяктобе;	сев. буг. Аяктобе юго-вост. буг. Карабас;	сев.-зап. г. Тасбастау юго-зап. пос. Мирный;	сев.-зап. г. Тасбастау юго-вост. пос. Мирный;	сев.-зап. г. Тасбастау юго-зап. пос. Мирный;	сев.-зап. г. Тасбастау юго-зап. пос. Мирный;
Жамбыл тауының оңтүстігі, Карабас төмпешігінің солтүстік-шығысы.	Майжарылган тауының оңтүстік-батысы мен Аяктобе төмпешігінің солтүстік-шығысы.	Аяктобе төмпешігінің солтүстігі, Карабас төмпешігінің оңтүстік-шығысы.	Тасбастау тауының солтүстік-батысы, Мирный кентінің оңтүстік-батысы.	Тасбастау тауының солтүстік-батысы, Мирный кентінің оңтүстік-шығысы.	Тасбастау тауының солтүстік-батысы, Мирный кентінің оңтүстік-батысы.	Тасбастау тауының солтүстік-батысы, Мирный кентінің оңтүстік-батысы.
к.	к.	к.	к.	к.	к.	к.
құдық	құдық	құдық	құдық	құдық	құдық	құдық
Ашекей	Кенжебек	Ажитай	Табылқұл	Шолпанбай	Айментай	Орман
Әшекей	Кенжебек	Әжітай	Табылқұл	Шолпанбай	Әйментай	Орман

Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.
сев.-зап. г. Тасбастау юго-зап. пос. Мирный;	сев.-зап. г. Тасбастау юго-зап. пос. Мирный;	сев.-зап. г. Тасбастау юго-зап. пос. Мирный;	сев.-зап. г. Тасбастау юго-вост. пос. Мирный;	южн. оз. Алаколь юго-вост. пос. Мирный;	сев.-зап. оз. Каракудық сев.-вост. оз. Терискенды;	сев.-зап. оз. Каракудық сев.-вост. оз. Терискенды;
Тасбастау тауының солтүстік-батысы, Мирный кентінің оңтүстік-батысы.	Тасбастау тауының солтүстік-батысы, Мирный кентінің оңтүстік-батысы.	Тасбастау тауының солтүстік-батысы, Мирный кентінің оңтүстік-батысы.	Тасбастау тауының солтүстік-батысы, Мирный кентінің оңтүстік-шығысы.	Алакөл көлінің оңтүстігі, Мирный кентінің оңтүстік-шығысы.	Қарақұдық көлінің солтүстік-батысы, Терискенді көлінің солтүстік-шығысы.	Қарақұдық көлінің солтүстік-батысы, Терискенді көлінің солтүстік-шығысы.
к.	к.	к.	к.	к.	к.	к.
құдық	құдық	құдық	құдық	құдық	құдық	құдық
Турли	Бетқұдық	Айқыш	Қарақұдық	Ушқұдық	Өртен	Жертеке
Түрлі	Бетқұдық	Айқыш	Қарақұдық	Үшқұдық	Өртең	Жертеке

Мойынкүм ауд.	Мойынкүм ауд.	Мойынкүм ауд.	Мойынкүм ауд.	Мойынкүм ауд.	Мойынкүм ауд.	Мойынкүм ауд.
юго-зап. к. Қырыққора сев.-вост. к. Жалғызтағты;	сев.-зап. к. Қарқалқан юго-вост. к. Қырыққора;	сев.-вост. к. Жалғызтағты юго-зап. к. Тілеуке;	юго-зап. к. Тілеуке сев.-вост. к. Жалғызтағты;	юго-зап. к. Тілеуке вост. к. Жалғызтағты;	юго-зап. к. Тілеуке вост. к. Жалғызтағты;	сев.-зап. к. Қарқалқан юго-вост. к. Тілеуке;
Қырыққора каналының оңтүстік-батысы, Жалғызтағты каналының солтүстік-шығысы.	Қарқалқан каналының солтүстік-батысы, қырыққора каналының оңтүстік-шығысы.	Жалғызтағты каналының солтүстік-шығысы, Тілеуке каналының оңтүстік-батысы.	Тілеуке каналының оңтүстік-батысы, Жалғызтағты каналының оңтүстік-шығысы.	Тілеуке каналының оңтүстік-батысы, Жалғызтағты каналының шығысы.	Тілеуке каналының оңтүстік-батысы, Жалғызтағты каналының шығысы.	Қарқалқан каналының солтүстік-батысы, Тілеуке оңтүстік-шығысы.
к.	к.	к.	к.	к.	к.	к.
құдық	құдық	құдық	құдық	құдық	құдық	құдық
Торттағты	Тоғыз 2-й	Абдиалиймасы	Мықтыбай	Бозым	Қаракөл	Ақтау
Төрттәтті	2-Тоғыз	Әбдіәлиымасы	Мықтыбай	Бозым	Қаракөл	Ақтау

Мойынкүм ауд.	Мойынкүм ауд.	Мойынкүм ауд.	Мойынкүм ауд.	Мойынкүм ауд.	Мойынкүм ауд.	Мойынкүм ауд.
юго-вост. к. Тілеуке сев.-зап. к. Шонтай;	сев.-зап. к. Қарқалқан юго-вост. к. Қырыққора;	сев.-вост. к. Қарқалқан зап. к. Шонтай;	юго-вост. к. Қырыққора сев.-зап. к. Қарқалқан;	юго-вост. к. Тілеуке сев.-зап. к. Қарқалқан;	юго-вост. к. Тілеуке сев.-зап. к. Қарқалқан;	сев.-вост. к. Қарқалқан юго-зап. к. Шонтай;
Тілеуке каналының оңтүстік-шығысы, Шонтай каналының солтүстік-батысы.	Қарқалқан каналының солтүстік-батысы, Қырыққора каналының оңтүстік-шығысы.	Қарқалқан каналының солтүстік-шығысы, Шонтай каналының батысы.	Шыңғыс – Қырыққора каналының оңтүстік-шығысы, Қарқалқан каналының солтүстік-батысы.	Тілеуке каналының оңтүстік-шығысы, Қарқалқан каналының солтүстік-батысы.	Тілеуке каналының оңтүстік-шығысы, Қарқалқан солтүстік-батысы.	Қарқалқан каналының солтүстік-шығысы, Шонтай каналының оңтүстік-батысы.
к.	к.	к.	к.	к.	к.	к.
құдық	құдық	құдық	құдық	құдық	құдық	құдық
Нүрек	алтықұдық	Айдарбек	Шыңғыс	Қошкинбай	Бірдар	Жамантөрт
Нүрек	Алтықұдық	Айдарбек	Шыңғыс	Көшкінбай	Бірдар	Жамантөрт

Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.
сев.-зап. к. Қарқалқан юго-вост. к. Жалғызтатты;	сев.-зап. к. Қарқалқан южн. к. Қырыққора;	сев.-зап. к. Қарқалқан южн. к. Тілеуке;	сев.-вост. к. Қарқалқан юго-зап. к. Шонтай;	юго-вост. к. Тілеуке зап. к. Қарқалқан;	юго-зап. к. Шонтай сев.-вост. к. Қуделейма;	юго-зап. к. Қарқалқан сев.-вост. к. Манекеқудық;
Қарқалқан каналының солт.-батысы, Жалғызтатті каналының оңтүстік шығысы.	Қарқалқан каналының солтүстік-батысы, Қырыққора каналының оңтүстігі.	Қарқалқан каналының солтүстік-батысы, Тілеуке каналының оңтүстігі.	Қарқалқан каналының солтүстік-шығысы, Шонтай каналының оңтүстік-батысы.	Тілеуке каналының оңтүстік-шығысы, Қарқалқан каналының батысы.	Шонтай каналының оңтүстік-батысы, Қуделейма каналының солтүстік-шығысы.	Қарқалқан каналының оңтүстік-батысы, Манекеқудық каналының солтүстік-шығысы.
к.	к.	к.	к.	к.	к.	к.
құдық	құдық	құдық	құдық	құдық	құдық	құдық
Әдірбай-Байсары	Қаражорға	Қызқудық	Байту	Корқудық	Қарқалқан	Аққудық
Өдірбай-Байсары						

Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.
сев.-зап. оз. Шенгельды юго-вост. к. Қарқалқан;	сев.-зап. оз. Шенгельды юго-вост. к. Қарқалқан;	юго-зап. к. Шонтай сев.-вост. к. Қарқалқан;	сев.-зап. оз. Шатырлы вост. к. Қарқалқан;	сев.-зап. оз. Шатырлы вост. к. Қарқалқан;	сев.-вост. оз. Шатырлы юго-вост. к. Шонтай;	сев.-вост. к. Шонтай юго-зап. а. Қумозек;
Шенгелді көлінің солтүстік-батысы, Қарқалқан каналының оңтүстік-шығысы.	Шенгелді көлінің солтүстік-батысы, Қарқалқан каналының оңтүстік-батысы.	Шонтай каналының оңтүстік-батысы, Қарқалқан каналының солтүстік-шығысы.	Шатырлы көлінің солтүстік-батысы, Қарқалқан каналының шығысы.	Шатырлы көлінің солтүстік-батысы, Қарқалқан каналының шығысы.	Шатырлы көлінің солтүстік-шығысы, Шонтай каналының оңтүстік-шығысы.	Шонтай каналының солтүстік-шығысы, Құмозек ауылының оңтүстік-батысы.
к.	к.	к.	к.	к.	к.	к.
құдық	құдық	құдық	құдық	құдық	құдық	құдық
Лақсалы	Ағаш	Қос	Қүзембай	Қиши Ительги	Тоқей	Сарымес
Лақсалы						

Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.
юго-вост. к. Шонтай сев.-зап. к. Токей;	вост. к. Шонтай сев.-зап. к. Токей;	сев.-зап. к. Токей юго-вост. к. Шонтай;	сев.-вост. к. Шонтай сев.-зап. к. Токей;	сев.-зап. к. Токей юго-вост. к. Шонтай;	сев.-вост. оз. Шатырлы южн. к. Токей;	сев.-вост. к. Шонтай юго-вост. к. Тилеуке;
Шонтай каналының оңтүстік-шығысы, Төкей каналының солтүстік-батысы.	Шонтай каналының шығысы, Төкей каналының солтүстік-батысы.	Төкей каналының солтүстік-батысы, Шонай каналының оңтүстік-шығысы.	Шонтай каналының солтүстік-шығысы, Төкей каналының солтүстік-батысы.	Төкей каналының солтүстік-батысы, Шонтай каналының оңтүстік-шығысы	Шатырлы көлінің солтүстік-шығысы, Төкей каналының оңтүстігі.	Шонтай каналының солтүстік-шығысы, Тилеуке каналының оңтүстік-шығысы.
к.	к.	к.	к.	к.	к.	к.
құдық	құдық	құдық	құдық	құдық	құдық	құдық
Тантай	Карамыс	Шаян	Зейнеп	Жалайырқазған	Ушқұдық	Қисық
Тантай	Карамыс	Шаян	Зейнеп	Жалайырқазған	Ушқұдық	Қисық

Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.
сев.-вост. оз. Карақұдық южн. а. Жасулан;	сев.-вост. к. Жалғызтатты юго-зап. к. Кырыққора;	сев.-вост. а. Бірлік юго-зап. пос. Хантау;	сев.-зап. к. Шонтай юго-вост. к. Тилеуке;	сев.-вост. к. Қарқалқан юго-вост. к. Тилеуке;	сев.-зап. к. Токей юго-вост. к. Шонтай;	сев.-зап. оз. Шатырлы юго-вост. к. Қарқалқан;
Қарақұдық көлінің солтүстік-шығысы, Жасулан ауылының оңтүстігі.	Жалғызтатты каналының солтүстік-шығысы, Қырыққора каналының оңтүстік-батысы.	Бірлік ауылының солтүстік-шығысы, Хантау кентінің оңтүстік-батысы.	Шонтай каналының солтүстік-батысы, Тилеуке каналының оңтүстік-шығысы.	Қарқалқан каналының солтүстік-шығысы, Тилеуке каналының оңтүстік-шығысы.	Төкей каналының солтүстік-батысы, Шонтай каналының оңтүстік-шығысы.	Шатырлы көлінің солтүстік-батысы, Қарқалқан каналының оңтүстік-шығысы.
к.	к.	к.	к.	к.	к.	к.
құдық	құдық	құдық	құдық	құдық	құдық	құдық
Боранбай	Аман	Бектеміс	Асылбек	Шонтай	Божакқазған	Тақыр
Боранбай	Аман	Бектеміс	Асылбек	Шонтай	Божакқазған	Тақыр

Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.
сев.-зап. оз. Шатырлы юго-вост. к. Каркалкан;	сев.-зап. оз. Шатырлы юго-вост. к. Каркалкан;	сев. оз. Теріскенды юго-зап. буг. Аяқтобе;	юго-вост. буг. Аяқтобе сев.-зап. а. Жасулан;	на лев. бер. р. Шу зап. а. Бирлик;	юго-зап. пос. Хантау сев.-вост. а. Бирлик;	сев.-вост. к. Манекекудық юго-зап. к. Каркалкан;
Шатырлы көлінің солтүстік-батысы, Қаркалкан каналының оңтүстік-шығысы.	Шатырлы көлінің солтүстік-батысы, Қаркалкан каналының оңтүстік-шығысы.	Теріскенді көлінің солтүстігі мен Аяқтобе төмпешігінің оңтүстік-батысы.	Аяқтобе төмпешігінің оңтүстік-шығысы, Жасулан ауылының солтүстік-батысы.	Шу өзенінің сол жағалауы мен Бірлік ауылының батысы.	Хантау кентінің оңтүстік-батысы, Бірлік ауылының солтүстік-шығысы.	Манеке құдық каналының солтүстік-шығысы, Қаркалкан каналының оңтүстік-батысы.
к.	к.	к.	к.	к.	к.	к.
құдық	құдық	құдық	құдық	құдық	құдық	құдық
Карим	Улькен Ительги	Бекай	Алтынқұдық	Усуболды (Усіпелди)	Тасқұдық	Қоржынды
Кәрім	Үлкен Ителгі	Бекай	Алтынқұдық	Усуболды (Үсіпелді)	Тасқұдық	Қоржынды

Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.
сев.-вост. оз. Шатырлы юго-зап. к. Токей;	сев.-вост. оз. Шатырлы юго-вост. к. Токей;	юго-зап. гор Шокпаржал сев.-вост. г. Жақынжол;	вост. гор Шокпаржал сев.-зап. г. Высокая;	юго-вост. гор Шокпаржал сев.-зап. г. Кызылтан;	юго-вост. гор Шокпаржал сев.-зап. г. Кызылтан;	вост. г. Кызылтан юго-зап. г. Высокая;
Шатырлы көлінің солтүстік-шығысы, Төкей каналының оңтүстік-батысы.	Шатырлы көлінің солтүстік-шығысы, Төкей каналының оңтүстік-шығысы.	Шокпаржал тауының оңтүстік-батысы, Жақынжол солтүстік-шығысы.	Шокпаржал тауларының шығысы мен Высокая тауының солтүстік-батысы.	Шокпаржал тауының оңтүстік-шығысы, Кызылтан тауының солтүстік-батысы.	Шокпаржал тауының оңтүстік-шығысы мен Кызылтан тауының солтүстік-батысы.	Кызылтан тауының шығысы, Высокая тауының оңтүстік-батысы.
к.	к.	к.	к.	к.	к.	к.
құдық	құдық	құдық	құдық	құдық	құдық	құдық
Есильбай	Биназар	Кенкиик	Тулькили	Тасбулак	Карментас	Шақшақайлы
Есілбай	Биназар	Кенкиик	Түлкілі	Тасбұлақ	Кәрментас	Шақшақайлы

Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.
юго-зап. г. Кызылтан сев.-вост. г. Жакынжол;	сев. г. Байкара юго-зап. г. Суықалдыр;	сев.-зап. г. Байкара юго-вост. г. Котанак;	юго-зап. оз. Жаланаш сев.-вост. буг. Каратобе;	сев.-зап. зал. Кашкентениз сев.-вост. буг. Орта Жартас;	юго-зап. оз. Жаланаш сев.-вост. буг. Суықжал;
Кызылтан тауының оңтүстік-батысы мен Жақынжол тауының солтүстік-шығысы.	Байкара тауының солтүстігі, Суықалдыр тауының оңтүстік-батысы.	Байкара тауының солтүстік-батысы мен Котанак тауының оңтүстік-шығысы.	Жалаңаш көлінің оңтүстік-батысы мен Каратобе төмпешігінің солтүстік-шығысы.	Қашкентеніз шығанағының солтүстік-батысы, Орта жартас төмпешігінің солтүстік-шығысы.	Жалаңаш көлінің оңтүстік-батысы, Суықжал төмпешігінің солтүстік-шығысы.
к.	к.	к.	к.	к.	к.
құдық	құдық	құдық	құдық	құдық	құдық
Сарықұдық	Үлкенқамыс	Сорбулак	Бастогыз	Қызылқұдық	Қарақұдық
Сарықұдық	Үлкенқамыс	Сорбулак	Бастогыз	Қызылқұдық	Қарақұдық

Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.
сев.-вост. г. Кызылбелен зап. г. Бокоба;	сев.-вост. г. Бокоба зап. долины Куланкетпес;	юго-зап. оз. Алаколь юго-вост. долины Куланкетпес;	юго-зап. г. Кокшоқы сев.-вост. а. Кенес;	сев.-вост. оз. Теріскенды юго-зап. а. Жасулан;	юго-вост. г. Суықалдыр юго-зап. буг. Үлкенжол;	сев. гор Шағырлы юго-вост. г. Суықалдыр;
Кызылбелен тауының солтүстік-шығысы, Бокоба тауының батысы.	Бокоба тауының солтүстік-шығысы, Құланкетпес аңғарының батысы.	Алакөл көлінің оңтүстік-батысы, Құланкетпес аңғарының оңтүстік-шығысы.	Көкшоқы тауының оңтүстік-батысы, Кенес ауылының солтүстік-шығысы.	Теріскенді көлінің солтүстік-шығысы, Жасулан ауылының оңтүстік-батысы.	Суықалдыр тауының оңтүстік-шығысы, Үлкенжол төмпешігінің оңтүстік-батысы.	Шағырлы тауының солтүстігі мен Суықалдыр тауының оңтүстік-шығысы.
к.	к.	к.	к.	к.	сол. к.	сол. к.
құдық	құдық	құдық	құдық	құдық	тұзды құдық	тұзды құдық
Қошқарсойған	Бетбулак	Орысказған	Анғар	Басқалдық	Қараолен	Сарығұма
Қошқарсойған	Бетбулак	Орысказған	Анғар	Басқалдық	Қараолен	Сарығұма

Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.
юго-зап. оз. Жаланаш сев.-вост. буг. Суықжал;	юго-зап. оз. Жаланаш сев.-вост. буг. Суықжал;	юго-зап. оз. Жаланаш сев.-вост. буг. Суықжал;	сев.-вост. буг. Аяктобе юго-зап. пос. Мирный;	сев.-вост. буг. Аяктобе юго-зап. пос. Мирный;	южн. оз. Алаколь сев.-зап. пос. Аксүйек;	юго-зап. к. Кырыққора сев.-вост. к. Жалғызтатты;
Жалаңаш көлінің оңтүстік-батысы мен Суықжал төмпешігінің солтүстік-шығысы.	Жалаңаш көлінің оңтүстік-батысы, Суықжал төмпешігінің солтүстік-шығысы.	Жалаңаш көлінің оңтүстік-батысы, Суықжал төмпешігінің солтүстік-шығысы.	Аяқтөбе төмпешігінің солтүстік-шығысы, Мирный кентінің оңтүстік-батысы.	Аяқтөбе төмпешігінің солтүстік-шығысы мен Мирный кентінің оңтүстік-батысы.	Алакөл көлінің оңтүстігі, Аксүйек кентінің солтүстік-батысы.	Кырыққора каналының оңтүстік-батысы мен Жалғызтатты каналының солтүстік-шығысы.
сол. к.	сол. к.	сол. к.	сол. к.	сол. к.	сол. к.	сол. к.
тұзды құдық	тұзды құдық	тұзды құдық	тұзды құдық	тұзды құдық	тұзды құдық	тұзды құдық
Колькұдық	Басқұдық	Ұзақ	Бұрынды	Бекқұдық	Қапал	Бесашы
Көлқұдық	Басқұдық	Ұзақ	Бұрынды	Бекқұдық	Қапал	Бесашы

Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.
юго-вост. к. Кырыққора сев.-зап. к. Тілеуке;	южн. к. Анабай сев.-зап. к. Тілеуке;	юго-вост. к. Кырыққора сев.-зап. к. Қарқалқан;	сев. к. Қарқалқан юго-вост. к. Тілеуке;	сев.-зап. к. Қарқалқан юго-вост. к. Тілеуке;	юго-зап. к. Қарқалқан сев.-вост. к. Қуделейма;	сев.-вост. оз. Қарақұдық зап. а. Кенес;
Кырыққора каналының оңтүстік-шығысы мен Тілеуке каналының солтүстік-батысы.	Анабай каналының оңтүстігі мен Тілеуке каналының солтүстік-батысы.	Кырыққора каналының оңтүстік-шығысы мен Қарқалқан каналының солтүстік-батысы.	Қарқалқан каналының солтүстігі мен Тілеуке каналының оңтүстік-шығысы.	Қарқалқан каналының солтүстік-батысы, Тілеуке каналының оңтүстік-шығысы.	Қарқалқан каналының оңтүстік-батысы мен Қуделейма каналының солтүстік-шығысы.	Қарақұдық көлінің солтүстік-шығысы мен Кенес ауылының батысы.
сол. к.	сол. к.	сол. к.	сол. к.	сол. к.	сол. к.	сол. к.
тұзды құдық	тұзды құдық	тұзды құдық	тұзды құдық	тұзды құдық	тұзды құдық	тұзды құдық
Тоғыз 1-й	Кырыққора	Тілеуке	Іргеторт	Ақман	Астауқалған	Інжар
1-тоғыз	Кырыққора	Тілеуке	Іргеторт	Ақман	Астауқалған	Інжар

Мойынкүм ауд.	Мойынкүм ауд.	Мойынкүм ауд.	Мойынкүм ауд.	Мойынкүм ауд.	Мойынкүм ауд.	Мойынкүм ауд.
южн. г. Отау сев.-вост. г. Высокая;	юго-вост. г. Высокая сев.-зап. буг. Орта Жаргас;	сев.-вост. г. Высокая юго-зап. г. Отау;	южн. г. Котанак сев. буг. Коктал;	юго-зап. оз. Камкалыкколь юго-вост. оз.Жаланап;	сев.-зап. буг. Аяктобе сев.-вост. буг. Карабас;	южн. к. Кырыккора сев.-зап. к. Тилеуке;
Отау тауының оңтүстігі мен Высокая тауының солтүстік-шығысы.	Высокая тауының оңтүстік-шығысы, Орта жаргас төмпешігінің солтүстік-батысы.	Высокая тауының солтүстік-шығысы мен Отау тауының оңтүстік-батысы.	Котанак тауының оңтүстігі мен Көктал төмпешігінің солтүстігі.	Камкалыккөл көлінің оңтүстік-батысы мен Жаланап көлінің оңтүстік-шығысы.	Аяктобе төмпешігінің солтүстік-батысы мен Карабас төмпешігінің солтүстік-шығысы.	Кырыккора каналының оңтүстігі мен Тилеуке каналының солтүстік-батысы.
сух. к.	сух. к.	сух. к.	сух. к.	сух. к.	сух. к.	сух. к.
құрғақ құдық	құрғақ құдық	құрғақ құдық	құрғақ құдық	құрғақ құдық	құрғақ құдық	құрғақ құдық
Кішіқұдық	Аяжаргас	Бекбайқұдық	Жамбасши	Кольқұдық	Актүйе	Ушашы

Мойынкүм ауд.	Мойынкүм ауд.	Мойынкүм ауд.	Мойынкүм ауд.	Мойынкүм ауд.	Мойынкүм ауд.
сев.-вост. оз. Теріскенды юго-зап. буг. Аяктобе;	сев.-вост. оз. Теріскенды юго-зап. буг. Аяктобе;	сев.-вост. оз. Теріскенды юго-зап. буг. Аяктобе;	сев.-вост. г. Высокая юго-зап. г. Отау;	юго-вост. г. Котанак сев.-зап. г. Байкара;	вост. буг. Карабас сев.-зап. буг. Аяктобе;
Теріскенді көлінің солтүстік-шығысы мен Аяктобе төмпешігінің оңтүстік-батысы.	Теріскенді көлінің солтүстік-шығысы мен Аяктобе төмпешігінің оңтүстік-батысы.	Теріскенді көлінің солтүстік-шығысы мен Аяктобе төмпешігінің оңтүстік-батысы.	Высокая тауының солтүстік-шығысы мен Отау тауының оңтүстік-батысы. Ақжол қонысының оңтүстік-батысы, Түлкілі Ойсексеулі солтүстік-шығысы.	Котанак тауының оңтүстік-шығысы мен Байкара тауының солтүстік-батысы.	Карабас төмпешігінің шығысы мен Аяктобе төмпешігінің солтүстік-батысы.
сух. к.	сух. к.	сух. к.	сух. к.	сух. к.	сух. ар.
құрғақ құдық	құрғақ құдық	құрғақ құдық	құрғақ құдық	құрғақ құдық	құрғақ арық
Құралқак	Ортақұдық	Нартайлак	Сарығума	Ушқұдық	Сарман

Мойынкүм ауд.	Мойынкүм ауд.	Мойынкүм ауд.	Мойынкүм ауд.	Мойынкүм ауд.	Мойынкүм ауд.	Мойынкүм ауд.
юго-зап. буг. Аяктобе сев. а. Мойынкүм;	берёт начало сев. гор Койжарылган верхове р. Шағырлысай лп р. Акмандай лп р. Каршығалы теряется в солончаках сев. песков Кумитжон;	юго-зап. зал. Кашкантиз вост. буг. Орта Жаргас;	берёт начало вост. г. Кызылтан теряется в солончаках сев.-вост. буг. Орта Жаргас;	сев.-вост. гор Шағырлы сев.-зап. г. Кызылбелен;	берёт начало сев.-зап. г. Шопшоқы теряется в солончаках южн. пос. Мынарал;	сев. гор Шағырлы юго-вост. г. Байкара;
Аяктобе төмпешігінің оңтүстік-батысы мен Мойынкүм ауылының солтүстігі.	Қойжарылған тауының солтүстігінен басталып, Құмытжон саздарында сінеді.	Қашкантиз шығанағының оңтүстік-батысы, Орта жаргас төмпешігінің шығысы.	Қызылтан тауының шығысынан басталып, Орта Жаргас төмпешігінің солтүстік-шығыс сорында сінеді.	Шағырлы тауының солтүстік-шығысы мен Кызылбелен тауының солтүстік-батысы.	Шопшоқы тауының солтүстік-батысынан басталып, Мынарал кентінің оңтүстігіне сінеді.	Шағырлы тауының солтүстігі мен Байкара тауының оңтүстік-шығысы.
сух. р.	сух. р.	сух. р.	сух. р.	сух. р.	сух. р.	сух. р.
құрғақ арық	құрғақ арна	құрғақ арна	құрғақ арна	құрғақ арна	құрғақ арна	құрғақ арна
Ушкөпір	Шағырлысай	Жантық	Шақшақайлы	Акмандай	Аркарлыжылға	Қызылжаргас
Үшкөпір	Шағырлысай	Жантық	Шақшақайлы	Акмандай	Аркарлыжылға	Қызылжаргас

Мойынкүм ауд.	Мойынкүм ауд.	Мойынкүм ауд.	Мойынкүм ауд.	Мойынкүм ауд.	Мойынкүм ауд.
сев.-зап. г. Кызылбелен юго-вост. пос. Акбакай;	берёт начало сев.-зап. г. Суықадыр вл. в сух. р. Карагал юго-вост. г. Котанак;	низовье р. Кайып теряется в солончаках юго-зап. буг. Коктал;	берёт начало юго-вост. буг. Улькенжол теряется на южн. бер. зал. Каракамыс;	сев.-зап. буг. Улькенжол южн. буг. Орта Жаргас;	берёт начало сев.-вост. г. Суықадыр вл. в сух. р. Кызылеспе сев.-зап. буг. Улькенжол;
Қызылбелен тауының солтүстік-батысы мен Акбакай кентінің оңтүстік-шығысы.	Суықадыр тауының солтүстік-батысынан басталып, Қотанак тауының оңтүстік-шығысындағы Қаратал өзеніне құяды.	Қайып өзенінің төменгі ағысы Көктал төмпешігінің оңтүстік-батысында сінеді.	Үлкенжол төмпешігінің оңтүстік-шығысынан басталып, Қаракамыс шығанағының оңтүстігіне сінеді.	Үлкенжол төмпешігінің солтүстік-батысы мен Орта жаргас төмпешігінің оңтүстігі.	Суықадыр тауының солтүстік-шығысынан басталып, Үлкенжол төмпешігінің солтүстік-батысындағы Қызылеспе өзеніне құяды.
сух. р.	сух. р.	сух. р.	сух. р.	сух. р.	сух. р.
құрғақ арна	құрғақ арна	құрғақ арна	құрғақ арна	құрғақ арна	құрғақ арна
Қашкынбай өзенінің сайы	Қараунгир	Қаратал	Қорпесай	Қосашы	Орынбай
Қашкынбай өзенінің сайы	Қараунгир	Қаратал	Қорпесай	Қосашы	Орынбай

Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.
берёт начало юго-вост. г. Суықадыр теряется в солончаках зап. зап. Каракамыс;	сев.-вост. г. Кызылбелен сев.-зап. г. Бокоба;	берёт начало сев.-зап. г. Бокоба теряется сев.-вост. г. Кызылбелен;	низовье р. Сарыбастау теряется в солончаках зап. оз. Алаколь;	юго-зап. оз. Алаколь сев.-вост. пос. Мирный;	южн. оз. Алаколь сев.-вост. г. Тасбастау;	юго-вост. буг. Сулушоки сев.-зап. а. Кумозек;
Суықадыр тауының оңтүстік-батысынан басталып Каракамыс шығанағының батысында сінеді.	Қызылбелен тауының солтүстік-шығысы, Бокоба тауының солтүстік-батысы.	Бокоба тауының солтүстік-батысынан басталып, Кызылбелен тауының солтүстік-шығысында сінеді.	Сарыбастау өзенінің төменгі ағысы, Алакөл көлінің батысындағы сортаңда сінеді.	Алакөл көлінің оңтүстік-батысы мен Мирный кентінің солтүстік-шығысы.	Алакөл көлінің оңтүстігі мен Тасбастау тауының солтүстік-батысы.	Сулушоки төмпешігінің оңтүстік-шығысы мен Күмөзек ауылының солтүстік-батысы.
сух. р.	сух. р.	сух. р.	сух. р.	сух. р.	сух. р.	сух. р.
құрғақ арна	құрғақ арна	құрғақ арна	құрғақ арна	құрғақ арна	құрғақ арна	құрғақ арна
Қызылеспе	Ақшисай	Сексеуилгашы	Сарыбастау	Көпқорған	Қапал	Сарыозек
Қызылеспе	Ақшисай	Сексеуилгашы	Сарыбастау	Көпқорған	Қапал	Сарыозек

Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.	Мойынқұм ауд.
берёт начало юго-зап. буг. Аяктобе теряется в болотах юго-вост. буг. Сулушоки;	сев.-зап. буг. Карабас сев.-вост. а. Қарабогет;	сев. буг. Карабас юго-зап. г. Кызылбелен;	берёт начало сев.-зап. буг. Карабас лп р. Шу теряется в солончаках сев.-зап. оз. Ақжайқын;	сев.-зап. буг. Аяктобе южн. буг. Карабас;	юго-вост. буг. Карабас юго-зап. буг. Аяктобе;	берёт начало сев.-зап. г. Жакынжол теряется вост. ур. Көкесте;
Аяктобе төмпешігінің оңтүстік-батысынан басталып, Сулушоки төмпешігінің оңтүстік-шығыс батпағында сінеді.	Қарабас төмпешігінің солтүстік-батысы, Қарабогет ауылының солтүстік-шығысы.	Қарабас төмпешігінің солтүстігі мен Кызылбелен тауының оңтүстік-батысы.	Қарабас төмпешігінің солтүстік-батысынан басталып, Ақжайқын өзенінің солтүстік-батысында сінеді.	Аяктобе төмпешігінің солтүстік-батысы мен Қарабас төмпешігінің оңтүстігі	Қарабас төмпешігінің оңтүстік-шығысы мен Аяктобе төмпешігінің оңтүстік-батысы.	Бұл құрғақ арна Жакынжол тауының солтүстік-батысынан бастау алып, Көкесте қонысының шығысында тарылады
сух. р.	сух. р.	сух. р.	сух. р.	сух. р.	сух. р.	сух. р.
құрғақ арна	құрғақ арна	құрғақ арна	құрғақ арна	құрғақ арна	құрғақ арна	құрғақ арна
Шу	Диірменозек	Қалмактоған	Шілікөзек	Қарабас	Ушкөпір	Көкесте
Шу	Диірменозек	Қалмактоған	Шілікөзек	Қарабас	Ушкөпір	Көкесте

Мойынкүм ауд.	Мойынкүм (Жамб. обл.); Шет (Қарағанд. обл.) ауд.-ы.	Мойынкүм ауд.	Мойынкүм ауд.	Мойынкүм ауд.
юго-зап. гор Шокпаржал сев.-вост. ур. Көкесте;	берегі начало юго-зап. г. Отау вл. в сух. р. Шақшағалалы вост. г. Высокая;	вдаётся в зап. бер. оз. Балқаш сев. зал. Қарақамыс;	вдаётся в зап. бер. оз. Балқаш юго-вост. буг. Орта Жарғас;	вдаётся в юго-зап. бер. оз. Балқаш южн. о. Басарал;
Шокпаржал тауының оңтүстік-батысы, Көкесте қонысының солтүстік-шығысы.	Отау тауының оңтүстік-батысынан басталып, Высокая тауының шығыс Шақшағалалы өзеніне құяды.	Қарақамыс ауылының солтүстігі Балқаш көлінің батыс жағасынан құяды.	Орта Жарғас төмпешігінің оңтүстік-шығысындағы Балқаш көлінің батыс жағалауына құяды.	Басарал аралының оңтүстігі Балқаш көлінің оңтүстік-батыс жағалауынан құяды.
сух. р.	сух. р.	зал.	зал.	зал.
құрғақ арна	құрғақ арна	шығанақ	шығанақ	шығанақ
Айжігітқазған	Киши Шақшағалалы	Қашқантөніз	Қарақамыс	Ақкемер
Айжігітқазған	Кіші Шақшағалалы	Қашқантөніз	Қарақамыс	Ақкемер

Мойынкүм (Жамб. обл.), Балқаш (Алм. обл.) ауд.	Мойынкүм ауд.	Мойынкүм ауд.	Мойынкүм ауд.	Мойынкүм ауд.	Мойынкүм ауд.	Мойынкүм ауд.
вдаётся в юго-вост. бер. оз. Балқаш сев.-зап. оз. Алаколь;	на зап. бер. оз. Балқаш юго-зап. м. Пляжный;	на зап. бер. оз. Балқаш сев.-вост. г. Шопшоқы;	на зап. бер. оз. Балқаш сев.-вост. зал. Қашқантөніз;	на зап. бер. оз. Балқаш южн. зал. Сарышыған;	на зап. бер. оз. Балқаш южн. зал. Қашқантөніз;	сев.-зап. влхр. Тасоткель юго-вост. а. Бирлик;
Алакөл көлінің солтүстік-батысы Балқаш көлінің оңтүстік-шығысына құяды.	Балқаш көлінің батысы, Пляжный мүйісінің оңтүстік-батысы.	Шопшоқы тауының солтүстік-шығысындағы Балқаш көлінің батыс жағалауына құяды.	Қашқантөніз шығанағының солтүстік-шығысындағы Балқаш көлінің бат жағалауына құяды.	Сарышыған шығанағының оңтүстігіндегі Балқаш көлінің батыс жағалауы.	Қашқантөніз шығанағының оңтүстігіндегі Балқаш көлінің батыс жағалауында.	Бірлік ауылының оңтүстік-шығысындағы Тасоткель бөгенінің солтүстік-батысы.
зал.	п-ов	п-ов	м.	м.	м.	кан.
шығанақ	түбек	түбек	мүйіс	мүйіс	мүйіс	канал
Шөмпек	Аист	Қарағаш	Пляжный	Қоржынтүбек	Қаратүбек	Правобережный
Шөмпек	Аист	Қарағаш	Пляжный	Қоржынтүбек	Қаратүбек	Правобережный

Мойын-құм ауд.	Мойын-құм ауд.	Мойын-құм ауд.	Мойын-құм ауд.	Мойын-құм ауд.	Мойын-құм ауд.	Мойын-құм ауд.	Мойынқұм ауд.
юго-вост. а. Бирлик сев.-зап. а. Толе Би;	юго-вост. буг. Аяктобе сев.-зап. а. Бирлик;	прав. рукав. средн. теч. р. Шу сев. буг. Карабас;	исток юго-зап. пос. Мирный пп р. Узынсай пп р. Карасай теряется в болотах южн. зал. Шомпек;	исток сев.-зап. г. Тасбастау пп р. Кияқты пп р. Карасай теряется в болотах южн. зал. Шомпек;	сев.-зап. буг. Карабас вост. а. Карабогет;	юго-вост. буг. Сулушоқы сев.-зап. а. Карабогет;	сев.-зап. оз. Шатырлы вост. к. Каркалкан;
Төле би ауылының солтүстік-батысындағы Бірлік ауылының оңтүстік-шығысы.	Бірлік ауылының солтүстік-батысындағы Аяктобе төмпешігінің оңтүстік-шығысы.	Карабас төмпешігінің солтүстігіндегі Шу өзенінің орта ағысы.	Мирный кентінің оңтүстік-батысынан басталып, Шомпек шығанағының оңтүстік баптағында сінеді.	Тасбастау тауының солтүстік-батысынан басталып, Шомпек шығанағының оңтүстік баптағында сінеді.	Карабогет ауылының шығысындағы Карабас төмпешігінің солтүстік-батысы.	Карабогет ауылының солтүстік-шығысындағы Сулушоқы төмпешігінің оңтүстік-шығысы.	Каркалкан каналының шығысындағы Шатырлы көлінің солтүстік-батысы.
кан.	лощ.	прот.	руч.	руч.	стар.	стар.	арт. к.
канал	өзек	тармақ	жылға	жылға	ескі арна	ескі арна	артезиан құдығы
Токсейит	Күмөзек	Сарыөзек	Узынсай	Кияқты	Момын	Егизбай	Бибатыр
Токсейит	Күмөзек	Сарыөзек	Узынсай	Кияқты	Момын	Егизбай	Бибатыр

Аудан	Т. Рысқұлов ауд.	Т. Рысқұлов ауд.	Т. Рысқұлов ауд.	Т. Рысқұлов ауд.	Т. Рысқұлов ауд.
Географиялық объектінің орналасуы (орысша)	исток сев.-зап. а. Қызылшаруа верховье сух. р. Абиькайыр теряется юго-вост. оз. Шұқырколь;	исток вост. пос. Луговой лп р. Монке пп р. Курагаты лп р. Шу теряется в солончаках сев.-зап. оз. Акжайкын;	исток зап. а. Жанатұрмыс пп р. Курагаты лп р. Шу теряется в солончаках сев.-зап. оз. Акжайкын;	исток вост. пос. Луговой пп р. Курагаты лп р. Шу теряется в солончаках сев.-зап. оз. Акжайкын;	исток юго-вост. пос. Луговой пп р. Курагаты лп р. Шу теряется в солончаках сев.-зап. оз. Акжайкын;
Географиялық объектінің орналасуы (каз)	Әбілқайыр өзенінің жоғарғы ағысы Қызылшаруа ауылының солтүстік-батысынан басталып Шұқыркөл көлінің оңтүстік-шығысы.	Луговой кентінің шығысынан басталып Акжайкын көлінің солтүстік-батысында сінеді.	Жанатұрмыс ауылының батысынан басталып, Акжайкын көлінің солтүстік-батысындағы сорларда сінеді.	Луговой кентінің шығысынан басталып, Акжайкын көлінің солтүстік-батысындағы сорларда сінеді.	Луговой кентінің оңтүстік-шығысынан басталып, Акжайкын көлінің солтүстік-батысындағы сорларда сінеді.
Гидронимдердің орысша аталуы	р.	р.	р.	р.	р.
Гидронимдер түрі	өзен	өзен	өзен	өзен	өзен
Гидронимдердің орысша атауы	Абиькайыр	Терекөзен	Монке	Ташолак	Жалпаксаз
Гидронимдердің қазақша атауы	Әбілқайыр	Терекөзен	Мөңке	Ташолак	Жалпаксаз

Т. Рысқұлов ауд.	Т. Рысқұлов ауд.	Т. Рысқұлов ауд.	Т. Рысқұлов ауд.	Т. Рысқұлов ауд.	Т. Рысқұлов ауд.
исток юго-зап. оз. Кумқудық лп р. Курағаты лп р. Шу теряется в солончаках сев.-зап. оз. Акжайкын;	исток сев.-зап. а. Кызылшаруа вп. в безымянное оз. юго-зап. оз. Кумқудық;	исток зап. а. Кызылшаруа лп р. Жарозек лп р. Курағаты лп р. Шу теряется в солончаках сев.-зап. оз. Акжайкын;	бессточное русло сев.-вост. пер. Каратобе юго-зап. а. Кайынды;	бессточное русло сев.-вост. пер. Тузасу юго-зап. а. Мерки;	исток сев.-вост. пер. Тузасу лп р. Карақыстақ пп р. Курағаты лп р. Шу теряется в солончаках сев.-зап. оз. Акжайкын;
Құмқудық көлінің оңтүстік-батысынан басталып, Акжайкын көлінің солтүстік-батысындағы сорларда сінеді.	Қызылшаруа ауылының солтүстік-батысынан басталып, Құмқудық көлінің оңтүстік-батысындағы атаусыз көлге құяды.	Қызылшаруа ауылының батысынан басталып, Акжайкын көлінің солтүстік-батысындағы сорларда сінеді.	Қаратөбе асуының солтүстік-шығысы Қайынды ауылының оңтүстік-батысындағы ағынсыз арна.	Тұзасу асуының солтүстік-шығысы Меркі ауылының оңтүстік-батысындағы ағынсыз арна.	Тұзасу асуының солтүстік-шығысынан басталып, Акжайкын көлінің солтүстік-батысындағы сорларда сінеді.
р.	р.	р.	р.	р.	р.
өзен	өзен	өзен	өзен	өзен	өзен
Жарозек	Сорбулак	Ащыбулак	Қарааршасай	Шырганақ	Қамшыбек
Жарозек	Сорбулак	Ащыбулак	Қарааршасай	Шырганақ	Қамшыбек

Т. Рысқұлов ауд.	Т. Рысқұлов ауд.	Т. Рысқұлов ауд.	Т. Рысқұлов ауд.	Т. Рысқұлов ауд.	Т. Рысқұлов ауд.
берёт начало в безымянном оз. сев.-зап. пер. Тузасу лп р. Теректы лп р. Карақыстақ пп р. Курағаты лп р. Шу теряется в солончаках сев.-зап. оз. Акжайкын;	исток сев.-зап. пер. Тузасу лп р. Карақыстақ пп р. Курағаты лп р. Шу теряется в солончаках сев.-зап. оз. Акжайкын;	исток сев.-зап. пер. Тузасу лп р. Теректы лп р. Карақыстақ пп р. Курағаты лп р. Шу теряется в солончаках сев.-зап. оз. Акжайкын;	исток сев.-зап. пер. Тузасу лп р. Теректы лп р. Карақыстақ пп р. Курағаты лп р. Шу теряется в солончаках сев.-зап. оз. Акжайкын;	исток сев.-вост. пер. Тузасу лп р. Карақыстақ пп р. Курағаты лп р. Шу теряется в солончаках сев.-зап. оз. Акжайкын;	исток сев. пер. Тузасу пп р. Теректы лп р. Карақыстақ пп р. Курағаты лп р. Шу теряется в солончаках сев.-зап. оз. Акжайкын;
Тұзасу асуының солтүстік-батысындағы атаусыз көлінен бастау алып, Акжайкын көлінің солтүстік-батысында сінеді.	Тұзасу асуының солтүстік-батысынан басталып, Акжайкын көлінің солтүстік-батысындағы сорларда сінеді.	Тұзасу асуының солтүстік-батысынан басталып, Акжайкын көлінің солтүстік-батысындағы сорларда сінеді.	Тұзасу асуының солтүстік-батысынан басталып, Акжайкын көлінің солтүстік-батысындағы сорларда сінеді.	Тұзасу асуының солтүстік-шығысынан басталып, Акжайкын көлінің солтүстік-батысындағы сорларда сінеді.	Тұзасу асуының солтүстігінен басталып, Акжайкын көлінің солтүстік-батысындағы сорларда сінеді.
р.	р.	р.	р.	р.	р.
өзен	өзен	өзен	өзен	өзен	өзен
Коль	Теректы	Алуасай	Қызылқайнар	Көтенүзбе	Тузасу
Көл	Теректі	Алуасай	Қызылқайнар	Көтенүзбе	Тузасу

Т. Рысқұлов ауд.	Т. Рысқұлов ауд.	Т. Рысқұлов ауд.	Т. Рысқұлов ауд.	Т. Рысқұлов ауд.	Т. Рысқұлов ауд.
исток вост. пер. Тузасу лп р. Тузасу лп р. Теректы лп р. Карақыстақ лп р. Курағаты лп р. Шу теряетя в солончаках сев.-зап. оз. Акжайкын;	исток вост. пер. Тузасу лп р. Солтустик Талдыбулак лп р. Теректы лп р. Карақыстақ лп р. Курағаты лп р. Шу теряетя в солончаках сев.-зап. оз. Акжайкын;	исток вост. пер. Тузасу лп р. Теректы лп р. Карақыстақ лп р. Курағаты лп р. Шу теряетя в солончаках сев.-зап. оз. Акжайкын;	исток юго-вост. пер. Тузасу лп р. Карақыстақ лп р. Курағаты лп р. Шу теряетя в солончаках сев.-зап. оз. Акжайкын;	исток юго-вост. пер. Тузасу лп р. Карақыстақ лп р. Курағаты лп р. Шу теряетя в солончаках сев.-зап. оз. Акжайкын;	исток вост. пер. Каратөбе пересыхает юго-зап. а. Кайынды;
Тұзасу асуының шығысынан басталып, Акжайкын көлінің солтүстік-батысындағы сорларда сінеді.	Тұзасу асуының шығысынан басталып, Акжайкын көлінің солтүстік-батысындағы сорларда сінеді.	Тұзасу асуының шығысынан басталып, Акжайкын көлінің солтүстік-батысындағы сорларда сінеді	Тұзасу асуының оңтүстік-шығысынан басталып, Акжайкын көлінің солтүстік-батысындағы сорларда сінеді	Тұзасу асуының оңтүстік-шығысынан басталып, Акжайкын көлінің солтүстік-батысындағы сорларда сінеді	Қаратөбе асуының шығысынан басталып, Қайынды ауылының оңтүстік-батысында құрғайды.
р.	р.	р.	р.	р.	р.
өзен	өзен	өзен	өзен	өзен	өзен
Солтустик Талдыбулак	Ақсай	Үлкен Көккия	Солтустик Киши Көккия	Абдирасиль	Соғеты
Солтүстік Талдыбулак	Ақсай	Үлкен Көккия	Солтүстік Кіші Көккия	Әбдірасыл	Сөгеті

Т. Рысқұлов ауд.	Т. Рысқұлов ауд.	Т. Рысқұлов ауд.	Т. Рысқұлов ауд.	Т. Рысқұлов ауд.	Т. Рысқұлов ауд.	Т. Рысқұлов ауд.
исток юго-вост. пер. Каратөбе пересыхает юго-зап. а. Кайынды;	исток сев.-вост. пер. Каратөбе лп р. Кайындысай пересыхает юго-зап. а. Кайынды;	исток сев.-вост. пер. Каратөбе пересыхает южн. а. Кайынды;	исток вост. пер. Каратөбе пересыхает вост. а. Кайынды;	исток сев.-зап. пер. Манбель пересыхает юго-зап. а. Теренозек;	исток сев.-зап. г. Шал пересыхает южн а. Орнек;	исток сев.-зап. г. Шал пересыхает юго-вост. а. Орнек;
Қаратөбе асуының шығысынан басталып, Қайынды ауылының оңтүстік-батысында құрғайды.	Қаратөбе асуының солтүстік-шығысынан басталып, Қайынды ауылының оңтүстік-батысында құрғайды.	Қаратөбе асуының солтүстік-шығысынан басталып, Қайынды ауылының оңтүстігінде құрғайды.	Қаратөбе асуының шығысынан басталып, Қайынды ауылының шығысында құрғайды.	Мәнбел асуының солтүстік-батысынан басталып, Теренөзек ауылының оңтүстік-батысында құрғайды.	Шал тауының солтүстік-батысынан басталып, Орнек ауылының оңтүстігінде құрғайды.	Шал тауының солтүстік-батысынан басталып, Орнек ауылының оңтүстік-шығысында құрғайды.
р.	р.	р.	р.	р.	р.	р.
өзен	өзен	өзен	өзен	өзен	өзен	өзен
Кайындысай	Каскарасай	Шымшықсай	Қотырбулаксай	Мамайқайынды	Шыбынды	Тұйықтор
Қайындысай	Қаскарасай	Шымшықсай	Қотырбулаксай	Мамайқайынды	Шыбынды	Тұйықтор

Мәнбел	Мәнбел	өзен	р.	Мәнбел асуының батысынан басталып, Терензек ауылының оңтүстігінде арықтар желісіне бөлінеді.	Т. Рысқұлов ауд.	исток зап. пер. Мәнбелъ распадается на сеть арыков южн. а. Терензек;
Қарабұлақ	Карабулак	өзен	р.	Шал тауының солтүстік-батысынан басталып, Өрнек ауылының оңтүстік-шығысында арықтар желісіне бөлінеді.	Т. Рысқұлов ауд.	исток сев.-зап. г. Шал лп р. Жарлысу распадается на сеть арыков юго-вост. а. Орнек;
Жарлысу	Жарлысу	өзен	р.	Шал тауының солтүстік-батысынан басталып, Өрнек ауылының оңтүстік-шығысында арықтар желісіне бөлінеді.	Т. Рысқұлов ауд.	исток сев.-зап. г. Шал распадается на сеть арыков юго-вост. а. Орнек;
Жаманбұлақ	Жаманбулак	өзен	р.	Шал тауының солтүстік-шығысынан басталып, Юбилейное ауылының оңтүстігінде құрғайды.	Т. Рысқұлов ауд.	исток сев.-вост. г. Шал пересыхает южн. с. Юбилейное;
Көгершін	Когершин	өзен	р.	Шал ауылының оңтүстік-шығысынан басталып, Луговой кентінің батысында құрғайды.	Т. Рысқұлов ауд.	исток юго-вост. г. Шал пересыхает зап. пос. Луговой;
Шолаққайыңды	Шолаккайынды	өзен	р.	Мәнбел асуының солтүстік-батысынан басталып, Терензек ауылының оңтүстігінде арықтар желісіне бөлінеді.	Т. Рысқұлов ауд.	исток сев.-зап. пер. Мәнбелъ лп р. Мәнбелъ распадается на сеть арыков южн. а. Терензек;
Талдысу	Талдысу	өзен	р.	Шал тауының солтүстік-батысынан басталып, Өрнек ауылының оңтүстік-шығысында арықтар желісіне бөлінеді.	Т. Рысқұлов ауд.	исток сев.-зап. г. Шал распадается на сеть арыков юго-вост. а. Орнек;

Шалсу	Шалсу	өзен	р.	Шал тауының оңтүстік-шығысындағы Шал көлінен бастау алып, Юбилейное ауылының оңтүстік-батысында құрғайды.	Т. Рысқұлов ауд.	берёт начало в оз. Шал юго-вост. г. Шал пересыхает юго-зап. с. Юбилейное;
Ақбұлақ	Акбулак	өзен	р.	Шал тауының солтүстік-шығысынан басталып, Көкленен ауылының батысында құрғайды.	Т. Рысқұлов ауд.	исток сев.-вост. г. Шал пересыхает зап. а. Кокленен;
Талдыбұлақ	Талдыбулак	өзен	р.	Мәнбел асуының солтүстік-батысынан басталып, Терензек ауылының оңтүстігінде арықтар желісіне бөлінеді.	Т. Рысқұлов ауд.	исток сев.-зап. пер. Мәнбелъ лп р. Мәнбелъ распадается на сеть арыков южн. а. Терензек;
Терісбұтақ	Терисбутак	өзен	р.	Мәнбел асуының солтүстігінен басталып, Терензек ауылының оңтүстігінде арықтар желісіне бөлінеді.	Т. Рысқұлов ауд.	исток сев. пер. Мәнбелъ лп р. Мәнбелъ распадается на сеть арыков южн. а. Терензек;
Қайыңды	Кайынды	өзен	р.	Мәнбел асуының солтүстік-батысынан басталып, Терензек ауылының оңтүстігінде арықтар желісіне бөлінеді.	Т. Рысқұлов ауд.	исток сев.-зап. пер. Мәнбелъ лп р. Мәнбелъ распадается на сеть арыков южн. а. Терензек;
Түйеқарын	Туйекарын	өзен	р.	Мәнбел асуының батысынан басталып, Терензек ауылының оңтүстігінде арықтар желісіне бөлінеді.	Т. Рысқұлов ауд.	исток зап. пер. Мәнбелъ лп р. Мәнбелъ распадается на сеть арыков южн. а. Терензек;
Кіші Көгершін	Киши Когершин	өзен	р.	Шал тауының оңтүстік-шығысынан басталып, Луговой кентінің батысында құрғайды.	Т. Рысқұлов ауд.	исток юго-вост. г. Шал лп р. Когершин пересыхает зап. пос. Луговой;

Т. Рысқұлов ауд.	Т. Рысқұлов ауд.	Т. Рысқұлов ауд.	Т. Рысқұлов ауд.	Т. Рысқұлов ауд.	Т. Рысқұлов ауд.
исток юго-вост. г. Шал лп р. Коклонен пересыхает юго-зап. а. Кулан;	исток юго-вост. г. Шал лп р. Коклонен пересыхает юго-зап. а. Кулан;	образуется сев. а. Кулан пп р. Курагагы лп р. Шу теряется в солончаках сев.-зап. оз. Акжайкын;	исток вост. а. Енбекши лп р. Каракыстак пп р. Курагагы лп р. Шу теряется в солончаках сев.-зап. оз. Акжайкын;	исток юго-вост. пос. Луговой лп р. Каракыстак пп р. Курагагы лп р. Шу теряется в солончаках сев.-зап. оз. Акжайкын;	исток зап. пер. Шункыр пересыхает южн. а. Кулан;
Шал тауының оңтүстік-шығысынан басталып, Құлан ауылының оңтүстік-батысында құрғайды.	Шал тауының оңтүстік-шығысынан басталып, Құлан ауылының оңтүстік-батысында құрғайды.	Құлан ауылының солтүстігінен басталып, Акжайкын көлінің солтүстік-батысында сіңеді.	Енбекші ауылының шығысынан басталып, Акжайкын көлінің солтүстік-батысындағы сорларда сіңеді.	Луговой кентінің оңтүстік-шығысынан басталып, Акжайкын көлінің солтүстік-батысындағы сорларда сіңеді.	Шұңқыр асуының батысынан басталып, Құлан ауылының оңтүстігінде құрғайды.
р.	р.	р.	р.	р.	р.
өзен	өзен	өзен	өзен	өзен	өзен
Байтұма	Тулынбай	Қарабастау	Ақбастау	Шошқабулак	Шункыр
Байтұма	Тулынбай	Қарабастау	Ақбастау	Шошқабулак	Шункыр

Т. Рысқұлов ауд.	Т. Рысқұлов ауд.	Т. Рысқұлов ауд.	Т. Рысқұлов ауд.	Т. Рысқұлов ауд.	Т. Рысқұлов ауд.	Т. Рысқұлов ауд.
исток сев.-вост. пер. Шункыр пп р. Катужан пересыхает зап. а. Кулан;	исток сев. пер. Шункыр пересыхает зап. а. Кулан;	берёт начало в безымянном оз. юго-вост. пер. Шункыр пересыхает юго-вост. а. Кулан;	исток сев.-вост. пер. Шункыр пп р. Карақатты пересыхает юго-вост. а. Кулан;	исток зап. пер. Шункыр пересыхает юго-зап. а. Кулан;	исток сев.-вост. пер. Шункыр пересыхает юго-вост. а. Кулан;	исток сев.-вост. пер. Шункыр пересыхает юго-вост. а. Кулан;
Шұңқыр асуының батысынан басталып, құлан ауылының батысында құрғайды.	Шұңқыр асуының солтүстігінен басталып, Құлан ауылының батысында құрғайды.	Шұңқыр асуының оңтүстік-шығысындағы атаусыз көлден бастау алып, Құлан ауылының оңтүстік-шығысында құрғайды.	Шұңқыр асуының солтүстік-шығысынан басталып, құлан ауылының оңтүстік-шығысында құрғайды.	Шұңқыр асуының батысынан басталып, Құлан ауылының оңтүстігінде құрғайды.	Шұңқыр асуының солтүстік-шығысынан басталып, Құлан ауылының оңтүстік-шығысында құрғайды.	Шұңқыр асуының солтүстік-шығысынан басталып, Құлан ауылының оңтүстік-шығысында құрғайды.
р.	р.	р.	р.	р.	р.	р.
өзен	өзен	өзен	өзен	өзен	өзен	өзен
Тастак	Катужан	Қарақатты	Жалғызтал	Коклонен	Сасықбулак	Қорғантас
Тастак	Катужан	Қарақатты	Жалғызтал	Коклонен	Сасықбулак	Қорғантас

Т. Рысқұлов ауд.	Т. Рысқұлов ауд.	Т. Рысқұлов ауд.	Т. Рысқұлов ауд.	Т. Рысқұлов ауд.	Т. Рысқұлов ауд.	Т. Рысқұлов ауд.
исток вост. пер. Шункыр пп р. Шункыр пересыхает южн. а. Кулан;	исток сев.-вост. пер. Шункыр пп р. Коргантас пересыхает юго-вост. а. Кулан;	исток сев.-вост. пер. Шункыр пп р. Карагатты пересыхает юго-вост. а. Кулан;	исток сев.-вост. пер. Шункыр лп р. Жалғызтал пп р. Карагатты пересыхает юго-вост. а. Кулан;	исток сев.-вост. пер. Шункыр лп р. Жалғызтал пп р. Карагатты пересыхает юго-вост. а. Кулан;	исток вост. пер. Шункыр лп р. Каракыстақ пп р. Курағаты лп р. Шу теряется в солончаках сев.-зап. оз. Акжайкын;	исток юго-вост. пер. Шункыр пп р. Шункыр пересыхает южн. а. Кулан;
Шұңқыр асуының шығысынан басталып, Құлан ауылының оңтүстігінде құрғайды	Шұңқыр асуының солтүстік-шығысынан басталып, Құлан ауылының оңтүстік-шығысында құрғайды	Шұңқыр асуының солтүстік-шығысынан басталып, Құлан ауылының оңтүстік-шығысында құрғайды	Шұңқыр асуының солтүстік-шығысынан басталып, Құлан ауылының оңтүстік-шығысында құрғайды	Шұңқыр асуының солтүстік-шығысынан басталып, Құлан ауылының оңтүстік-шығысында құрғайды	Шұңқыр асуының шығысынан басталып, Акжайкын көлінің солтүстік-батысындағы сорларда құрғайды.	Шұңқыр асуының оңтүстік-шығысынан басталып, Құлан ауылының оңтүстігінде құрғайды.
р.	р.	р.	р.	р.	р.	р.
өзен	өзен	өзен	өзен	өзен	өзен	өзен
Жолымбетсай	Сарыбулак	Жельдысай	Монтай	Жалпаққайнар	Ашамайлы	Сулутор
Жолымбетсай	Сарыбулак	Желдісай	Монтай	Жалпаққайнар	Ашамайлы	Сулутор

Т. Рысқұлов ауд.	Т. Рысқұлов ауд.	Т. Рысқұлов ауд.	Т. Рысқұлов ауд.	Т. Рысқұлов ауд.	Т. Рысқұлов ауд.
исток зап. пер. Шункыр пп р. Кокдөнен пересыхает юго-зап. а. Кулан;	исток вост. пер. Шункыр лп р. Карагатты пересыхает юго-вост. а. Кулан;	исток юго-вост. пер. Шункыр пп р. Ашамайлы лп р. Каракыстақ пп р. Курағаты лп р. Шу теряется в солончаках сев.-зап. оз. Акжайкын;	исток сев. пер. Тұзасу пп р. Ашамайлы лп р. Каракыстақ пп р. Курағаты лп р. Шу теряется в солончаках сев.-зап. оз. Акжайкын;	исток сев. пер. Тұзасу пп р. Ашамайлы лп р. Каракыстақ пп р. Курағаты лп р. Шу теряется в солончаках сев.-зап. оз. Акжайкын;	исток сев.-вост. пер. Тұзасу пп р. Ашамайлы лп р. Каракыстақ пп р. Курағаты лп р. Шу теряется в солончаках сев.-зап. оз. Акжайкын;
Шұңқыр ауылының шығысынан басталып, Құлан ауылының оңтүстік-батысында құрғайды.	Шұңқыр асуының шығысынан басталып, Құлан ауылының оңтүстік-шығысында құрғайды.	Шұңқыр ауылының оңтүстік-шығысынан басталып, Акжайкын көлінің солтүстік-батысындағы сорларда құрғайды.	Тұзасу асуының солтүстігінен басталып, Акжайкын көлінің солтүстік-батысында құрғайды.	Тұзасу асуының солтүстігінен басталып, Акжайкын көлінің солтүстік-батысындағы сорларда құрғайды.	Тұзасу асуының солтүстік-шығысынан басталып, Акжайкын көлінің солтүстік-батысындағы сорларда құрғайды.
р.	р.	р.	р.	р.	р.
өзен	өзен	өзен	өзен	өзен	өзен
Қырғызжылға	Терисбұтақ	Қарақыр	Сейильхансай	Сукөк	Шырақтапа
Қырғызжылға	Терисбұтақ	Қарақыр	Сейильхансай	Сукөк	Шырақтапа

Тымбайсай	Тымбайсай	өзен	р.	Тұзасу асуының солтүстік-шығысынан басталып, Ақжайқын көлінің солтүстік-батысындағы сорларда құрғайды.	Т. Рысқұлов ауд.	исток сев.-вост. пер. Тұзасу пп р. Ашамайлы лп р. Қарақыстақ лп р. Қурағаты лп р. Шу теряется в солончаках сев.-зап. оз. Ақжайқын;
Сүкөкті	Сукоқты	өзен	р.	Шұңқыр асуының оңтүстік-шығысынан басталып, Ақжайқын көлінің солтүстік-батысындағы сорларда құрғайды.	Т. Рысқұлов ауд.	исток юго-вост. пер. Шұңқыр лп р. Ашамайлы лп р. Қарақыстақ лп р. Қурағаты лп р. Шу теряется в солончаках сев.-зап. оз. Ақжайқын;
Талдыбұлақ	Талдыбулак	өзен	р.	Тұзасу асуының солтүстік-шығысынан басталып, Ақжайқын көлінің солтүстік-батысындағы сорларда құрғайды.	Т. Рысқұлов ауд.	исток сев.-вост. пер. Тұзасу пп р. Қарақыстақ лп р. Қурағаты лп р. Шу теряется в солончаках сев.-зап. оз. Ақжайқын;
Сұңқайты	Сунқайты	өзен	р.	Шеңгелді көлінің оңтүстік-шығысы Юбилейное ауылының батысындағы ағынсыз арна.	Т. Рысқұлов ауд.	бессточное русло юго-вост. оз. Шенгельды зап. с. Юбилейное;
Келіншек	Келиншек	көл	оз.	Енгелді көлінің оңтүстік-шығысы, ағаштыкөл көлінің солтүстік-шығысы.	Т. Рысқұлов ауд.	юго-вост. оз. Шенгельды сев.-вост. оз. Ағаштыкөл;
Шибұлақ	Шибулак	көл	оз.	Шатырлы көлінің оңтүстік-батысы мен Төкей құлығының оңтүстік-батысы.	Т. Рысқұлов ауд.	сев.-вост. оз. Шатырлы юго-зап. к. Токей;

Модалы	Модалы	көл	оз.	Жолмамбет көлінің оңтүстік-батысы, Ағаштыкөл көлінің солтүстік-шығысы.	Т. Рысқұлов ауд.	юго-зап. оз. Жолмамбет сев.-вост. оз. Ағаштыкөл;
Тұяқшытыр	Туякшытыр	көл	оз.	Шатырлы көлінің солтүстік-шығысы, төкей көлінің оңтүстік-батысы.	Т. Рысқұлов ауд.	сев.-вост. оз. Шатырлы юго-зап. к. Токей;
Сарысулы	Сарысулы	көл	оз.	Шатырлы көлінің оңтүстігі мен Теріскенді көлінің солтүстік-батысы.	Т. Рысқұлов ауд.	южн. оз. Шатырлы сев.-зап. оз. Теріскенды;
Ойтаз	Ойтаз	көл	оз.	Шеңгелді көлінің оңтүстік-шығысы мен Теріскенді көлінің солтүстік-батысы.	Т. Рысқұлов ауд.	юго-вост. оз. Шенгельды сев.-зап. оз. Теріскенды;
Жалақан-шытырлы	Жалақан-шытырлы	көл	оз.	Шеңгелді көлінің оңтүстік-шығысы, Теріскенді көлінің солтүстік-батысы.	Т. Рысқұлов ауд.	юго-вост. оз. Шенгельды сев.-зап. оз. Теріскенды;
Бақтияр	Бақтияр	көл	оз.	Шеңгелді көлінің оңтүстік-шығысы, Теріскенді көлінің батысы.	Т. Рысқұлов ауд.	юго-вост. оз. Шенгельды зап. оз. Теріскенды;
Үлкеншилі	Улькеншили	көл	оз.	Шатырлы көлінің оңтүстік-шығысы мен Теріскенді көлінің батысы.	Т. Рысқұлов, Меркі ауд. Шекарасында	юго-вост. оз. Шатырлы зап. оз. Теріскенды;

Т. Рысқұлов ауд.	Т. Рысқұлов ауд.	Т. Рысқұлов ауд.	Т. Рысқұлов ауд.	Т. Рысқұлов ауд.	Т. Рысқұлов ауд.	Т. Рысқұлов ауд.
южн. оз. Ағаштыколь сев.-вост. оз. Шұқырколь;	сев.-вост. оз. Ағаштыколь юго-зап. оз. Жолмамбет;	вост. оз. Ағаштыколь юго-зап. оз. Жолмамбет;	зап. оз. Жолмамбет сев.-вост. оз. Ағаштыколь;	зап. оз. Жолмамбет сев.-вост. оз. Ағаштыколь;	юго-зап. оз. Жолмамбет сев.-вост. оз. Ағаштыколь;	юго-зап. оз. Жолмамбет сев.-вост. оз. Ағаштыколь;
Ағаштыкөл көлінің оңтүстік-шығысы, Шұқыркөл көлінің солтүстік-шығысы.	Ағаштыкөл көлінің солтүстік-шығысы мен Жолмамбет көлінің оңтүстік-батысы.	Ағаштыкөл көлінің шығысы мен Жолмамбет көлінің оңтүстік-батысы.	Жолмамбет көлінің батысы мен ағаштыкөл көлінің солтүстік-шығысы.	Жолмамбет көлінің батысы, Ағаштыкөл көлінің солтүстік-шығысы.	Жолмамбет көлінің оңтүстік-батысы мен Ағаштыкөл көлінің солтүстік-шығысы.	Жолмамбет көлінің оңтүстік-батысы мен Ағаштыкөл көлінің солтүстік-шығысы.
оз.	оз.	оз.	оз.	оз.	оз.	оз.
көл	көл	көл	көл	көл	көл	көл
Астыколь	Шайзақулық	Киши Ағаштыколь	Жаманколь	Кокшұраг	Кольдыбай 1-е	Кольдыбай
Астыкөл	Шайзақулық	Кіші Ағаштыкөл	Жаманкөл	Көкшұраг	1-Көлдібай	Көлдібай

Т. Рысқұлов ауд.	Т. Рысқұлов ауд.	Т. Рысқұлов ауд.	Т. Рысқұлов ауд.	Т. Рысқұлов ауд.	Т. Рысқұлов ауд.	Т. Рысқұлов ауд.
сев.-вост. оз. Алаамбайколь юго-зап. оз. Ағаштыколь;	вост. оз. Алаамбайколь юго-зап. оз. Майқудық;	юго-вост. оз. Алаамбайколь юго-зап. оз. Майқудық;	юго-вост. оз. Шенгельды сев.-вост. оз. Ағаштыколь;	зап. оз. Шенгельды вост. а. Түймекент; сев.-вост. оз. Майқудық юго-зап. оз. Ағаштыколь	сев. оз. Майқудық юго-зап. оз. Ағаштыколь;	сев.-вост. оз. Майқудық юго-зап. оз. Ағаштыколь;
Алаамбайкөл көлінің солтүстік-шығысы, Ағаштыкөл көлінің оңтүстік-батысы.	Алаамбайкөл көлінің шығысы, Майқудық көлінің оңтүстік-батысы.	Алаамбайкөл көлінің оңтүстік-шығысы, Майқудық көлінің оңтүстік-батысы.	Шенгелді көлінің оңтүстік-шығысы, Ағаштыкөл көлінің солтүстік-шығысы.	Шенгелді көлінің батысы, Түймекент ауылының шығысы; Майқудық көлінің солтүстік-шығысы, Ағаштыкөл көлінің оңтүстік-батысы.	Майқудық көлінің солтүстігі, Ағаштыкөл көлінің оңтүстік-батысы.	Майқудық көлінің солтүстік-шығысы, Ағаштыкөл көлінің оңтүстік-батысы.
оз.	оз.	оз.	оз.	оз.	оз.	оз.
көл	көл	көл	көл	көл	көл	көл
Басколь	Коржынколь	Такырколь	Сандыбай	Шұқырколь	Қарғалы	Қараколь
Баскөл	Қоржынкөл	Такыркөл	Сандыбай	Шұқыркөл	Қарғалы	Қаракөл

Қосқұдық	Қосқұдық	көл	03.	Майқұдық көлінің солтүстік-шығысы, Ағаштыкөл көлінің оңтүстігі.	сев.-вост. 03. Майқұдық южн. 03. Ағаштыкөл;	Т. Рысқұлов ауд.
Қарағал	Қарағал	көл	03.	Майқұдық көлінің солтүстік-шығысы, Ағаштыкөл көлінің оңтүстік-батысы.	сев.-вост. 03. Майқұдық юго-зап. 03. Ағаштыкөл;	Т. Рысқұлов ауд.
Сасықкөл	Сасықкөл	көл	03.	Майқұдық көлінің солтүстік-шығысы, Ағаштыкөл көлінің оңтүстік-батысы.	сев.-вост. 03. Майқұдық юго-зап. 03. Ағаштыкөл;	Т. Рысқұлов ауд.
Тоғызкөл	Тоғызкөл	көл	03.	Майқұдық көлінің солтүстік-шығысы, Ағаштыкөл көлінің оңтүстік-батысы.	сев.-вост. 03. Майқұдық юго-зап. 03. Ағаштыкөл;	Т. Рысқұлов ауд.
Майқұдық	Майқұдық	көл	03.	Алағайкөл көлінің солтүстік-шығысы, Ағаштыкөл көлінің оңтүстік-батысы.	сев.-вост. 03. Алағайкөл юго-зап. 03. Ағаштыкөл;	Т. Рысқұлов ауд.
Сасықкөл	Сасықкөл	көл	03.	Алағайкөл көлінің шығысы, Майқұдық көлінің оңтүстігі.	вост. 03. Алағайкөл южн. 03. Майқұдық;	Т. Рысқұлов ауд.

Қараөлеңді	Қараөлеңді	көл	03.	Шеңгелді көлінің солтүстік-батысы, Майқұдық көлінің оңтүстік-шығысы, Алағайкөл көлінің оңтүстік-шығысы, Ақыртөбе ауылының солтүстік-батысы.	сев.-зап. 03. Шеңгелды юго-вост. 03. Майқұдық; юго-вост. 03. Алағайкөл сев.-зап. а. Ақыртөбе;	Т. Рысқұлов ауд.
Тандырлы	Тандырлы	көл	03.	Майқұдық көлінің оңтүстік-шығысы, Шеңгелді көлінің солтүстігі.	юго-вост. 03. Майқұдық сев. 03. Шеңгелды;	Т. Рысқұлов ауд.
Шеңгелді	Шеңгелды	көл	03.	Майқұдық көлінің оңтүстік-шығысы, Ақыртөбе ауылының солтүстік-батысы.	юго-вост. 03. Майқұдық сев.-зап. а. Ақыртөбе;	Т. Рысқұлов ауд.
Шал	Шал	көл	03.	Шал тауының оңтүстік-шығысы мен Шұңқыр асуының солтүстік-батысы.	юго-вост. г. Шал сев.-зап. пер. Шұңқыр;	Т. Рысқұлов ауд.
Көк	Кок	көл	03.	Шұңқыр асуының батысы, Шал тауының оңтүстік-шығысы.	зап. пер. Шұңқыр юго-вост. г. Шал;	Т. Рысқұлов ауд.
Бозтікен	Бозтикен	құдық	к.	Шеңгелді көлінің оңтүстік-шығысы, теріскенді көлінің солтүстік-батысы.	юго-вост. 03. Шеңгелды сев.-зап. 03. Теріскенды;	Т. Рысқұлов ауд.
Үлкеншілі	Үлкеншилли	құдық	к.	Шатырлы көлінің оңтүстік-шығысы, Теріскенді көлінің батысы.	юго-вост. 03. Шатырлы зап. 03. Теріскенды;	Т. Рысқұлов ауд.

Т. Рысқұлов ауд.	Т. Рысқұлов ауд.	Т. Рысқұлов ауд.	Т. Рысқұлов ауд.	Т. Рысқұлов ауд.	Т. Рысқұлов ауд.	Т. Рысқұлов ауд.
юго-вост. оз. Шенгельды сев.-зап. оз. Жолмамбет;	юго-вост. оз. Шатырлы сев.-вост. оз. Ағаштыколь;	юго-вост. оз. Шенгельды сев.-вост. оз. Ағаштыколь;	сев.-вост. оз. Ағаштыколь юго-зап. оз. Жолмамбет;	юго-вост. оз. Ағаштыколь сев.-зап. оз. Құмқудық;	юго-вост. оз. Ағаштыколь сев.-зап. оз. Құмқудық;	сев.-вост. оз. Алағаштыколь юго-зап. оз. Ағаштыколь;
Шенгельді көлінің оңтүстік-шығысы, Жолмамбет көлінің солтүстік-батысы.	Шатырлы көлінің оңтүстік-шығысы, ағаштыкөл көлінің солтүстік-шығысы.	Шатырлы көлінің оңтүстік-шығысы, ағаштыкөл көлінің солтүстік-шығысы.	Ағаштыкөл көлінің солтүстік-шығысы, Жолмамбет көлінің оңтүстік-батысы.	Ағаштыкөл көлінің оңтүстік-шығысы, Құмқудық көлінің солтүстік-батысы.	Ағаштыкөл көлінің оңтүстік-шығысы, Құмқудық көлінің солтүстік-батысы.	Алағаштыкөл көлінің солтүстік-шығысы, Ағаштыкөл көлінің оңтүстік-батысы.
К.	К.	К.	К.	К.	К.	К.
ҚҰДЫҚ	ҚҰДЫҚ	ҚҰДЫҚ	ҚҰДЫҚ	ҚҰДЫҚ	ҚҰДЫҚ	ҚҰДЫҚ
Сарықудық	Шенгельды	Нияз	Шортанқудық	Қызылкемер	Шоптықора	Ақдала
Сарықудық	Шенгельді	Нияз	Шортанқудық	Қызылкемер	Шоптықора	Ақдала

Т. Рысқұлов ауд.	Т. Рысқұлов ауд.	Т. Рысқұлов ауд.	Т. Рысқұлов ауд.	Т. Рысқұлов ауд.	Т. Рысқұлов ауд.	Т. Рысқұлов ауд.
юго-вост. оз. Құмқудық сев.-зап. а. Құрағаты;	юго-вост. оз. Құмқудық сев.-зап. а. Құрағаты;	юго-зап. оз. Құмқудық сев.-вост. с. Юбилейное;	юго-зап. оз. Құмқудық сев.-вост. с. Юбилейное;	юго-зап. оз. Құмқудық сев.-вост. с. Юбилейное;	юго-зап. оз. Құмқудық сев.-вост. с. Юбилейное;	юго-зап. оз. Құмқудық сев.-вост. с. Юбилейное;
Құмқудық көлінің оңтүстік-шығысы, Құрағаты ауылының солтүстік-батысы.	Құмқудық көлінің оңтүстік-шығысы, Құрағаты ауылының солтүстік-батысы.	Құмқудық көлінің оңтүстік-батысы, Юбилейное ауылының солтүстік-шығысы.	Құмқудық көлінің оңтүстік-батысы, Юбилейное ауылының солтүстік-шығысы.	Құмқудық көлінің оңтүстік-батысы мен Юбилейное ауылының солтүстік-шығысы.	Құмқудық көлінің оңтүстік-батысы мен Юбилейное ауылының солтүстік-шығысы.	Құмқудық көлінің оңтүстік-батысы, Юбилейное ауылының солтүстік-шығысы.
К.	К.	К.	К.	К.	К.	К.
ҚҰДЫҚ	ҚҰДЫҚ	ҚҰДЫҚ	ҚҰДЫҚ	ҚҰДЫҚ	ҚҰДЫҚ	ҚҰДЫҚ
Қызылқудық	Қашқын	Доске	Шалқудық	Дүйсен	Сасық	Қосқұлаққудық
Қызылқудық	Қашқын	Доске	Шалқудық	Дүйсен	Сасық	Қосқұлаққудық

Т. Рыскұлов ауд.	Т. Рыскұлов ауд.	Т. Рыскұлов ауд.	Т. Рыскұлов ауд.	Т. Рыскұлов ауд.	Т. Рыскұлов ауд.	Т. Рыскұлов ауд.
юго-зап. оз. Кумқудык сев.-вост. с. Юбилейное;	юго-зап. оз. Кумқудык сев.-вост. с. Юбилейное;	сев.-зап. а. Қызылшаруа юго-вост. с. Юбилейное;	юго-вост. оз. Кумқудык зап. а. Тагты;	юго-вост. оз. Ағаштыколь сев.-зап. с. Юбилейное;	сев.-вост. оз. Шенгельды юго-вост. оз. Шұқырколь;	сев.-вост. пер. Тузасу южн. а. Жанатурмыс;
Құмқудық ауылының оңтүстік-батысы, Юбилейное ауылының солтүстік-шығысы.	Құмқудық көлінің оңтүстік-батысы мен Юбилейное ауылының солтүстік-шығысы.	Қызылшаруа ауылының солтүстік-батысы, Юбилейное ауылының оңтүстік-шығысы.	Құмқудық көлінің оңтүстік-шығысы, Тәтті ауылының батысы.	Ағаштыкөл көлінің оңтүстік-шығысы, Юбилейное ауылының солтүстік-батысы.	Шенгелді көлінің солтүстік-шығысы, Шұқыркөл көлінің оңтүстік-шығысы.	Тұзасу асуының солтүстік-шығысы, Жанатурмыс ауылының оңтүстігі.
к.	к.	к.	к.	к.	к.	род.
құдық	құдық	құдық	құдық	құдық	құдық	бұлақ
Мырзаах-метқудық	Бескатынқудық	Дерель	Сасыққудық	Нашай	Суық	Тұзқайнар
Мырзаах-метқудық	Бескатынқудық	Дерел	Сасыққудық	Нашай	Суық	Тұзқайнар

Т. Рыскұлов ауд.	Т. Рыскұлов ауд.	Т. Рыскұлов ауд.	Т. Рыскұлов ауд.	Т. Рыскұлов ауд.	Т. Рыскұлов ауд.
юго-вост. оз. Шенгельды зап. с. Юбилейное;	юго-вост. оз. Шенгельды юго-зап. с. Юбилейное;	юго-вост. оз. Шенгельды юго-зап. с. Юбилейное;	сев.-вост. пер. Тузасу юго-зап. а. Мерки;	юго-зап. оз. Кумқудык сев.-вост. с. Юбилейное;	юго-вост. оз. Кумқудык зап. а. Тагты;
Шенгелді көлінің оңтүстік-шығысы, Юбилейное ауылының батысы.	Шенгелді көлінің оңтүстік-шығысы, Юбилейное ауылының оңтүстік-батысы.	Шенгелді көлінің оңтүстік-шығысы, Юбилейное ауылының оңтүстік-батысы.	Тұзасу асуының солтүстік-шығысы, Меркі ауылының оңтүстік-батысы.	Құмқудық көлінің оңтүстік-батысы, Юбилейное ауылының солтүстік-шығысы.	Құмқудық көлінің оңтүстік-шығысы, Тәтті ауылының батысы.
род.	род.	род.	род.	сух. к.	сол. оз.
бұлақ	бұлақ	бұлақ	бұлақ	құрғақ құдық	тұзды көл
Шанқудық	Тасқудық	Кольқудық	Кошқинсаз	Тағыр	Тандыр
Шанқудық	Тасқудық	Көлқудық	Көшқинсаз	Тағыр	Тандыр

Т. Рысқұлов ауд.	Т. Рысқұлов ауд.	Т. Рысқұлов ауд.	Т. Рысқұлов ауд.	Т. Рысқұлов ауд.	Т. Рысқұлов, Меркі, Шу ауд. -ы.
низовье р. Абилькайыр теряется юго-вост. оз. Шұқырколь;	юго-вост. оз. Кумқудык юго-зап. а. Тагты;	сев.-зап. а. Құрағаты сев.-вост. с. Юбилейное;	юго-вост. оз. Кумқудык сев.-зап. а. Құрағаты;	юго-зап. оз. Кумқудык вост. с. Юбилейное;	исток сев. а. Қулан лп р. Шу теряется в солончаках сев.-зап. оз. Акжайкын;
Әбілқайыр өзенінің төменгі бөлігі, Шұқыркөл көлінің оңтүстік-шығысы.	Құмқудык көлінің оңтүстік-шығысы, Тәтті ауылының оңтүстік-батысы.	Құрағаты ауылының солтүстік-батысы, Юбилейное ауылының солтүстік-шығысы.	Құмқудык көлінің оңтүстік-шығысы мен Құрағаты ауылының солтүстік-батысы.	Құмқудык көлінің оңтүстік-батысы	Құлан ауылының солтүстігінен басталып, Акжайкын көлінің солтүстік-батысындағы сорларда сіңеді.
сух. р.	г. -сол. оз.	г. -сол. оз.	г. -сол. оз.	г. -сол. оз.	сол. р.
құрғақ арна	ашы – тұзды көл	ашы – тұзды көл	ашы – тұзды көл	ашы – тұзды көл	тұзды өзен
Әбілқайыр	Қатынаш	Кумқудык	Қашқын	Қалғанкөл	Құрағаты
Абилькайыр	Қатынаш	Кумқудык	Кашқын	Қалғанкөл	Құрағаты

Т. Рысқұлов ауд.	Т. Рысқұлов ауд.	Т. Рысқұлов ауд.	Т. Рысқұлов ауд.
сев.-вост. пер. Шұнқыр юго-зап. а. Жанатурмыс;	сев.-вост. пер. Шұнқыр юго-зап. а. Жанатурмыс;	юго-вост. оз. Кумқудык сев.-зап. буг. Жетытөбе;	исток сев.-зап. пер. Шұнқыр лп р. Коклонен пересыхает юго-зап. а. Қулан;
Шұнқыр асуының солтүстік-шығысы, Жанатурмыс ауылының оңтүстік-батысы.	Шұнқыр асуының солтүстік-шығысы, Жанатурмыс ауылының оңтүстік-батысы.	Құмқудык көлінің оңтүстік-шығысы, Жетітөбе төбешігінің солтүстік-батысы.	Шұнқыр асуының солтүстік-батысы, Құлан ауылының оңтүстік-батысында құрғайды.
ар.	ар.	вдхр.	руч.
арық	арық	бөген	жылға
Қоқарық	Монке	Шілік	Коклонен
Көкөзек	Монке	Шілік	Коклонен

Гидронимдердің қазақша атауы	Гидронимдердің орысша атауы	Гидронимдер түрі (каз)	Гидронимдер түрі (орысша)	Географиялық объектінің орналасуы (каз)	Географиялық объектінің орналасуы (орысша)	Аудан
Аяктоғыз	Аяктоғыз	өзен	к.	Жиделі қонысының оңтүстігі, Қаратөбе төбешігінің солтүстік шығысында орналасқан	южн. ур. Жидели сев.-вост. буг. Карагобе;	Сарысу ауд.
Бүркітті	Буркитты	өзен	р.	Жанатас қаласының оңтүстігінде Әткімсай мен Тортсары өзендерінің қосылуынан басталып, Қызылкөл көлінің шығысында құрғайды.	образуется южн. гор. Жанатас от слияния рек Аткимсай и Тортсары пересыхает вост. оз. Кызылколь;	Сарысу ауд.
Құрттыбұлақ	Курттыбулак	өзен	р.	Жанатас қаласының солтүстік-батысындағы Құттыбұлақ бұлағынан басталып, Қызылкөл көлінің шығысында құрғайды.	берёт начало в род. Курттыбулак сев.-зап. гор. Жанатас пересыхает вост. оз. Кызылколь;	Сарысу ауд.
Шабакты	Шабакты	өзен	р.	Жанатас қаласының оңтүстік-шығысында Талдыбұлақ пен Ақтоғай өзендерінің қосылуынан басталып, Айдын көлінің оңтүстік-батысындағы сорларда құрғайды.	образуется юго-вост. гор. Жанатас от слияния рек Талдыбулак и Ақтоғай теряется в солончаках юго-зап. оз. Айдын;	Сарысу ауд.
Кіші Арна	Киши Арна	өзен	р.	Қаракөл көлінің солтүстік-батысынан басталып, Ақжайқын көлінің солтүстік-батысындағы сорларда сінеді.	исток сев.-зап. оз. Караколь пп р. Шу теряется в солончаках сев.-зап. оз. Ақжайкын;	Сарысу ауд.

Тоганөзек	Тоганозек	өзен	р.	Кемпіртөбе тауының солтүстік-батысынан басталып, Айдын көлінің солтүстік-батысындағы сорларда сінеді.	исток сев.-зап. г. Кемпиртөбе пп р. Талас теряется в солончаках сев.-зап. оз. Айдын;	Сарысу, Талас ауд.
Аса	Аса	өзен	р.	Ақкөл көлінің оңтүстік-шығысында Теріс пен Күркіреуіксу өзендерінің қосылуынан басталып, Айдын көлінің оңтүстік-шығысындағы сорларда сінеді.	образуется юго-вост. оз. Акколь от слияния рек Терис и Куркиреуиксу пересыхает юго-вост. оз. Айдын;	Сарысу, Жуалы, Жамбыл, Талас (Жамб. обл.), Талас обл. (Кырг. Респ.) ауд.
Төлегенсай	Толегенсай	өзен	р.	Төлегенсай құрғақ өзенінің төменгі ағысы Қызылкөл көліне оңтүстік-шығысынан құяды.	низовье сух. р. Толегенсай лп р. Ушбас вл. с юго-вост. в оз. Кызылколь;	Сарысу ауд.
Аңғарсай	Ангарсай	өзен	р.	Жанатас қаласының оңтүстік-батысынан басталып, Қызылкөл көліне оңтүстік-шығысынан құяды.	исток юго-зап. гор. Жанатас пп р. Ушбас вл. с юго-вост. в оз. Кызылколь;	Сарысу ауд.
Үшбас	Ушбас	өзен	р.	Айуантөбе тауының солтүстік-шығысынан басталып, Қызылкөл көліне оңтүстік-шығысынан құяды.	исток сев.-вост. г. Айуантөбе вл. с юго-вост. в оз. Кызылколь;	Сарысу (Жамб. обл.) Созак (Онт. Қаз. обл.) ауд.
Ақбастау	Акбастау	өзен	р.	Айуантөбе тауының солтүстік-батысынан басталып, Қызылкөл көліне оңтүстік-шығысынан құяды.	исток сев.-зап. г. Айуантөбе лп р. Ушбас вл. с юго-вост. в оз. Кызылколь;	Сарысу ауд.

Бүгіл	Бугиль	өзен	р.	Көктал кентінің оңтүстік-батысынан басталып, Айдын көлінің оңтүстік-батысындағы сорларда сіңеді.	Сарысу ауд.	исток юго-зап. пос. Коктал пп р. Қыршабақты пп р. Шабақты теряется в солончаках юго-зап. оз. Айдын;
Төртсары	Тортсары	өзен	р.	Айуантөбе тауының солтүстік-шығысынан басталып, Қызылкөл көлінің шығысында құрғайды.	Сарысу ауд.	исток сев.-вост. г. Айуантөбе пс р. Буркитты пересыхает вост. оз. Кызылколь;
Аткімсай	Аткисай	өзен	р.	Айуантөбе тауының солтүстік-шығысынан басталып, Қызылкөл көлінің шығысында құрғайды.	Сарысу ауд.	исток сев.-вост. г. Айуантөбе лс р. Буркитты пересыхает вост. оз. Кызылколь;
Талдыбұлақ	Талдыбулак	өзен	р.	Айуантөбе тауының оңтүстік-шығысынан басталып, Айдын көлінің оңтүстік-батысындағы сорларда сіңеді.	Сарысу ауд.	исток юго-вост. г. Айуантөбе пс р. Шабақты теряется в солончаках юго-зап. оз. Айдын;
Сапар	Сапар	өзен	р.	Түркістан ауылының оңтүстік-батысы, Айуантөбе тауының солтүстік-батысындағы ағынсыз арна.	Сарысу ауд.	бессточное русло сев.-зап. г. Айуантөбе юго-зап. а. Туркистан;
Байжиен	Байжиен	өзен	р.	Түркістан ауылының оңтүстігінен басталып, Айуантөбе тауының солтүстік-батысында құрғайды.	Сарысу ауд.	исток южн. а. Туркистан пп р. Каратас пересыхает сев.-зап. г. Айуантөбе;
Қарасай	Карасай	өзен	р.	Түркістан ауылының оңтүстігінен басталып, Айуантөбе тауының солтүстік-батысында құрғайды.	Сарысу ауд.	исток южн. а. Туркистан пп р. Каратас пересыхает сев.-зап. г. Айуантөбе;

Бекмурат	Бекмурат	өзен	р.	Түркістан ауылының оңтүстігінен басталып, Айуантөбе тауының солтүстік-батысында құрғайды.	Сарысу ауд.	исток южн. а. Туркистан пп р. Каратас пересыхает сев.-зап. г. Айуантөбе;
Қаратас	Каратас	өзен	р.	Түркістан ауылының оңтүстік-шығысынан басталып, Айуантөбе тауының солтүстік-батысында құрғайды;	Сарысу ауд.	исток юго-вост. а. Туркистан пересыхает сев.-зап. г. Айуантөбе;
Майбұлақ	Майбулак	өзен	р.	Айуантөбе тауының солтүстік-шығысынан басталып, Үшбас өзенінің оңтүстік-шығысы, Қызылкөл көліне оңтүстік-шығысынан құяды;	Сарысу ауд.	исток сев.-вост. г. Айуантөбе лп р. Үшбас вп. с юго-вост. в оз. Кызылколь;
Батпақсу	Батпаку	өзен	р.	Айуантөбе тауының солтүстік-шығысынан басталып, Қарашат, Ақтоғай, Шабақты өзенінің оңтүстік-батысындағы сорларда құрғайды.	Сарысу ауд.	исток сев.-вост. г. Айуантөбе лп р. Карашат пс р. Ақтоғай лс р. Шабақты теряется в солончаках юго-зап. оз. Айдын;
Игілік	Игилик	өзен	р.	Айуантөбе тауының солтүстік-шығысынан басталып, Қарашат, Ақтоғай, Шабақты өзенінің оңтүстік-батысындағы сорларда құрғайды.	Сарысу ауд.	исток сев.-вост. г. Айуантөбе лп р. Карашат пс р. Ақтоғай лс р. Шабақты теряется в солончаках юго-зап. оз. Айдын;
Бұзаушқы	Бузаушкы	өзен	р.	Айуантөбе тауының солтүстік-шығысынан басталып, Қарашат, Ақтоғай, Шабақты өзенінің оңтүстік-батысындағы сорларда құрғайды.	Сарысу ауд.	исток сев.-вост. г. Айуантөбе лс р. Ақтоғай лс р. Шабақты теряется в солончаках юго-зап. оз. Айдын;
Қарашат	Карашат	өзен	р.	Айуантөбе тауының шығысынан басталып, Қарашат, Ақтоғай, Шабақты өзенінің оңтүстік-батысындағы сорларда құрғайды.	Сарысу ауд.	исток вост. г. Айуантөбе лс р. Ақтоғай лс р. Шабақты теряется в солончаках юго-зап. оз. Айдын;

Ақтоғай	Ақтоғай	өзен	р.	Айуантөбе тауының солтүстік-шығысынан басталып, Қарашат, Бұзаушоқы, Шабакты өзені қосылуынан, Айдын көлінің оңтүстік-батысындағы сорларда құрғайды.	Айуантөбе тауының солтүстік-шығысынан басталып, Қарашат, Бұзаушоқы, Шабакты өзені қосылуынан, Айдын көлінің оңтүстік-батысындағы сорларда құрғайды.	Сарысу ауд.	образуется сев.-вост. г. Айуантөбе от слияния рек Карашат и Бузаушоки лс р. Шабакты теряется в солончаках юго-зап. оз. Айдын;	Сарысу ауд.
Білтебайсай	Билтебайсай	өзен	р.	Жаңатас қаласының шығысынан басталып, Ынталы бөгенінің батысында құрғайды.	Жаңатас қаласының шығысынан басталып, Ынталы бөгенінің батысында құрғайды.	Сарысу ауд.	исток вост. гор. Жаңатас пересыхает зап. вдхр. Ынталы;	Сарысу ауд.
Қаратасай	Қаратасай	өзен	р.	Жаңатас қаласының солтүстік-шығысынан басталып, Ынталы бөгенінің батысында құрғайды.	Жаңатас қаласының солтүстік-шығысынан басталып, Ынталы бөгенінің батысында құрғайды.	Сарысу ауд.	исток сев.-вост. гор. Жаңатас пересыхает зап. вдхр. Ынталы;	Сарысу ауд.
Шошқабұлақ	Шошқабұлақ	өзен	р.	Шошқабұлақ бұлағынан бастау алып, Жаңатас қаласының батысындағы Құрттыбұлақ өзені, Қызылкөл көлінің шығысында құрғайды.	Шошқабұлақ бұлағынан бастау алып, Жаңатас қаласының батысындағы Құрттыбұлақ өзені, Қызылкөл көлінің шығысында құрғайды.	Сарысу ауд.	берёт начало в род. Шошқабұлақ зап. гор. Жаңатас лп р. Курттыбулак пересыхает вост. оз. Кызылколь;	Сарысу ауд.
Қыршабақты	Қыршабақты	өзен	р.	Жаңатас қаласының оңтүстік-шығысынан басталып, Шабакты өзені, Айдын көлінің оңтүстік-батысындағы сорларда құрғайды.	Жаңатас қаласының оңтүстік-шығысынан басталып, Шабакты өзені, Айдын көлінің оңтүстік-батысындағы сорларда құрғайды.	Сарысу ауд.	исток юго-вост. гор. Жаңатас пп р. Шабакты теряется в солончаках юго-зап. оз. Айдын;	Сарысу ауд.
Ащыөзек	Ащыөзек	өзен	р.	Ақкөл көлінің солтүстік-батысы Соркөл көлінің солтүстік-шығысындағы ағынсыз арна.	Ақкөл көлінің солтүстік-батысы Соркөл көлінің солтүстік-шығысындағы ағынсыз арна.	Сарысу, Талас ауд.	бессточное русло юго-вост. оз. Сорколь сев.-зап. оз. Акколь;	Сарысу, Талас ауд.

Сорөзек	Сорөзек	өзен	р.	Соркөл көлінің оңтүстік-шығысы, Ақкөл көлінің солтүстік-батысындағы ағынсыз арна.	Соркөл көлінің оңтүстік-шығысы, Ақкөл көлінің солтүстік-батысындағы ағынсыз арна.	Сарысу, Талас ауд.	бессточное русло сев.-зап. оз. Акколь юго-вост. оз. Сорколь;	Сарысу ауд.	Сарысу ауд.
Кіші Шаян	Киши Шаян	өзен	р.	Айуантөбе тауының оңтүстік-шығысынан басталып, Шаян өзені Төрткөл ауылының оңтүстік-батысында арықтар желісіне бөлінеді.	Айуантөбе тауының оңтүстік-шығысынан басталып, Шаян өзені Төрткөл ауылының оңтүстік-батысында арықтар желісіне бөлінеді.	Сарысу (Жамб. обл.) Байдібек (Оңт. Қаз. обл.) ауд.	исток юго-вост. г. Айуантөбе пп р. Шаян распадается на сеть арыков юго-зап. а. Торткиль;	Сарысу ауд.	Сарысу ауд.
Талас	Талас	өзен	р.	Құмбел асуының оңтүстік-батысында Қаракөл мен Аспара өзендерінің қосылуынан басталып, Айдын көлінің солтүстік-батысындағы сорларда сіңеді.	Құмбел асуының оңтүстік-батысында Қаракөл мен Аспара өзендерінің қосылуынан басталып, Айдын көлінің солтүстік-батысындағы сорларда сіңеді.	Сарысу, Жамбыл, Тараз қ. террит., Байзақ, Талас (Жамб. обл.) Созақ (Оңт. Қаз. обл.) Талас обл. (Қырғ. Респ.) ауд.	образуется юго-зап. пер. Қумбель от слияния рек Караколь и Аспара теряется в солончаках сев.-зап. оз. Айдын;	Сарысу, Қордай, Шу, Мойынқұм (Жамб. обл.) Созақ (Оңт. Қаз. обл.), Нарын, Ыстық көл Чу облысы (Қырғ. Респ.) ауд-ы.	Сарысу ауд.
Шу	Шу	өзен	р.	Ыстықкөл көлінің батысында Жуанарық пен Кочкор өзендерінің қосылуынан басталып, Ақжайқын көлінің солтүстік-батысындағы сорларда сіңеді.	Ыстықкөл көлінің батысында Жуанарық пен Кочкор өзендерінің қосылуынан басталып, Ақжайқын көлінің солтүстік-батысындағы сорларда сіңеді.	Сарысу ауд.	образуется от слияния рек Джуанарык и Кочкор зап. оз. Иссык-Куль теряется в солончаках сев.-зап. оз. Акжайкын;	Сарысу ауд.	Сарысу ауд.
Қарашоқы	Карашоқы	өзен	р.	Өзек өзенінің төменгі ағысынан басталып, Тоғызкент ауылының оңтүстігінде құрғайды.	Өзек өзенінің төменгі ағысынан басталып, Тоғызкент ауылының оңтүстігінде құрғайды.	Сарысу ауд.	нижн. теч. р. Озек пересыхает южн. а. Тоғызкент;	Сарысу ауд.	Сарысу ауд.
Ақсуат	Ақсуат	көл	өз.	Көкшетау тауының оңтүстік-шығысы, Қуарал қонысының батысында	Көкшетау тауының оңтүстік-шығысы, Қуарал қонысының батысында	Сарысу ауд.	юго-вост. г. Кокшетау зап. ур. Куарал;	Сарысу ауд.	Сарысу ауд.

Ақкөл	Ақколь	көл	өз.	Көкшетау тауының оңтүстік-шығысы, Қуарал қонысының батысында	юго-вост. г. Кокшетау зап. ур. Қуарал;	Сарысу ауд.
Сарышығанак	Сарышыганак	көл	өз.	Аңдагүл төбешігінің оңтүстік-шығысы, Қызылтуз қонысының оңтүстік-батысында	юго-вост. буг. Аңдагүл юго-зап. ур. Қызылтуз;	Сарысу ауд.
Кіші Қамқалы	Киши Камкалы	көл	өз.	Үлкен Қамқалы көлінің солтүстік-батысы, Сүмбешетарал қонысының шығысы.	сев.-зап. оз. Үлкен Камкалы вост. ур. Сүмбешетарал;	Сарысу ауд.
Үлкен Қамқалы	Улькен Камкалы	көл	өз.	Қуарал қонысының оңтүстігі, Жалдықұм қонысының солтүстік-шығысы.	южн. ур. Қуарал сев.-вост. ур. Жалдықұм;	Сарысу ауд.
Үйеңкікөл	Уйенкиколь	көл	өз.	Сүмбешетарал қонысының оңтүстік-шығысы, Жалдықұм қонысының солтүстік-батысы.	юго-вост. ур. Сүмбешетарал сев.-зап. ур. Жалдықұм;	Сарысу ауд.
Сасықкөл	Сасыкколь	көл	өз.	Үлкен Қамқалы көлінің солтүстік-шығысы, Қуарал қонысының оңтүстігі.	сев.-вост. оз. Үлкен Камкалы южн. ур. Қуарал;	Сарысу ауд.
Жылқыбай	Жылкыбай	көл	өз.	Айдын көлінің оңтүстік-батысы, Қызылкөл көлінің солтүстік-шығысы.	юго-зап. оз. Айдын сев.-вост. оз. Қызылколь;	Сарысу ауд.
Жұмалақкөл	Жумалакколь	көл	өз.	Қызылкөл көлінің шығысы, Айдын көлінің оңтүстік-батысы.	вост. оз. Қызылколь юго-зап. оз. Айдын;	Сарысу ауд.

Айдын	Айдын	көл	өз.	Ақжар қонысының солтүстік-шығысы, Қаратоған қонысының оңтүстік-батысы.	сев.-вост. ур. Ақжар юго-зап. ур. Қаратоған;	Сарысу ауд.
Абдулла	Абдулла	бұлақ	род.	Жаңатас қаласының оңтүстік-батысы, Айуантөбе тауының солтүстік-батысы.	юго-зап. гор. Жаңатас сев.-зап. г. Айуантөбе;	Сарысу ауд.
Жәңгір	Жангир	бұлақ	род.	Жаңатас қаласының оңтүстік-батысы, Айуантөбе тауының солтүстік-батысы.	юго-зап. гор. Жаңатас сев.-зап. г. Айуантөбе;	Сарысу ауд.
Көлтұма	Кольтума	бұлақ	род.	Үлкен Қамқалы көлінің шығысы, Қызылтуз төбешігінің солтүстік-батысы.	вост. оз. Үлкен Камкалы сев.-зап. буг. Қызылтузума;	Сарысу ауд.
Тоғызтұма	Тогызтума	бұлақ	род.	Үлкен Қамқалы көлінің оңтүстік-шығысы, Қызылтуз төбешігінің солтүстік-батысы.	юго-вост. оз. Үлкен Камкалы сев.-зап. буг. Қызылтузума;	Сарысу ауд.
Шенгелді	Шенгельды	бұлақ	род.	Қызылтуз қонысының солтүстік-шығысы, Құрманшитен тауының солтүстік-батысы.	сев.-вост. ур. Қызылтуз сев.-зап. г. Қурманшитен;	Сарысу ауд.
Желбұлақ	Жельбулак	бұлақ	род.	Қызылтуз қонысының солтүстік-шығысы, Құрманшитен тауының солтүстік-батысы.	сев.-вост. ур. Қызылтуз сев.-зап. г. Қурманшитен;	Сарысу ауд.
Сопак	Сопак	бұлақ	род.	Сүмбешетарал қонысының солтүстігі, Көкшетау тауының оңтүстік-шығысы.	сев. ур. Сүмбешетарал юго-вост. г. Кокшетау;	Сарысу ауд.
Шегентұма	Шегентума	бұлақ	род.	Сүмбешетарал қонысының оңтүстік-шығысы, Жалдықұм қонысының солтүстік-батысы.	юго-вост. ур. Сүмбешетарал сев.-зап. ур. Жалдықұм;	Сарысу ауд.

Күнгейтұма	Күнгейтұма	бұлақ	род.	Үлкен Қамқалы көлінің оңтүстігі, Жалдықұм қонысының солтүстік-шығысы.	Сарысу ауд.	южн. оз. Үлкен Камқалы сев.-вост. ур. Жалдықұм;
Қызылтұма	Қызылтұма	бұлақ	род.	Үлкен Қамқалы көлінің оңтүстік-шығысы, Қызылтұма төбешігінің солтүстік-батысы.	Сарысу ауд.	юго-вост. оз. Үлкен Камқалы сев.-зап. буг. Қызылтұма;
Ақшалақтұма	Ақшалақтұма	бұлақ	род.	Үлкен Қамқалы көлінің оңтүстік-шығысы, Қызылтұма төбешігінің солтүстік-батысы.	Сарысу ауд.	юго-вост. оз. Үлкен Камқалы сев.-зап. буг. Қызылтұма;
Орыстұма	Орыстұма	бұлақ	род.	Үлкен Қамқалы көлінің оңтүстік-шығысы, Қызылтұма төбешігінің солтүстік-батысы.	Сарысу ауд.	юго-вост. оз. Үлкен Камқалы сев.-зап. буг. Қызылтұма;
Шенгелтұма	Шенгелтұма	бұлақ	род.	Үлкен Қамқалы көлінің оңтүстік-шығысы, Қызылтұма төбешігінің солтүстік-батысы.	Сарысу ауд.	юго-вост. оз. Үлкен Камқалы сев.-зап. буг. Қызылтұма;
Қызылтұз	Қызылтұз	бұлақ	род.	Қаракөл көлінің солтүстік-батысы, Қызылтұз қонысының оңтүстігі.	Сарысу ауд.	сев.-зап. оз. Қаракөл южн. ур. Қызылтұз;
Табакбұлақ	Табакбұлақ	бұлақ	род.	Қызылкөл көлінің оңтүстік-шығысы, Ынталы бөгенінің солтүстік-батысы.	Сарысу ауд.	юго-вост. оз. Қызылкөл сев.-зап. вдхр. Ынталы;
Терісаккан	Терісаккан	бұлақ	род.	Қызылкөл көлінің оңтүстік-шығысы, Ынталы бөгенінің батысы.	Сарысу ауд.	юго-вост. оз. Қызылкөл зап. вдхр. Ынталы;
Қосбұлақ	Қосбұлақ	бұлақ	род.	Жаңатас қаласының оңтүстігі, Айуантөбе тауының солтүстік-шығысы.	Сарысу ауд.	южн. гор. Жаңатас сев.-вост. г. Айуантөбе;

Үсенбет	Усенбет	бұлақ	род.	Жаңатас қаласының оңтүстігі, Айуантөбе тауының солтүстік-шығысы.	Сарысу ауд.	южн. гор. Жаңатас сев.-вост. г. Айуантөбе;
Үшбұлақ	Ушбулак	бұлақ	род.	Жаңатас қаласының оңтүстік-батысындағы Үшбас өзенінің оң жағалауы.	Сарысу ауд.	на правобережье р. Ушбас юго-зап. гор. Жаңатас;
Бала Дегерес	Бала Дегерес	бұлақ	род.	Жаңатас қаласының оңтүстік-батысындағы Үшбас өзенінің оң жағалауы.	Сарысу ауд.	на правобережье р. Ушбас юго-зап. гор. Жаңатас;
Жақып	Жақып	бұлақ	род.	Соркөл көлінің оңтүстік-батысы, Айуантөбе тауының солтүстік-шығысы.	Сарысу ауд.	юго-зап. оз. Соркөл сев.-вост. г. Айуантөбе;
Тойнебек	Тойнебек	бұлақ	род.	Жаңатас қаласының оңтүстік-шығысы, Айуантөбе тауының солтүстік-шығысы.	Сарысу ауд.	юго-вост. гор. Жаңатас сев.-вост. г. Айуантөбе;
Қарағашәулие	Қарағашәулие	бұлақ	род.	Жаңатас қаласының солтүстік-шығысы, Соркөл көлінің оңтүстік-батысы.	Сарысу ауд.	юго-вост. гор. Жаңатас юго-зап. оз. Соркөл;
Құмқұз	Құмқуз	бұлақ	род.	Жаңатас қаласының оңтүстік-батысы, Айуантөбе тауының солтүстік-батысы.	Сарысу ауд.	юго-зап. гор. Жаңатас сев.-зап. г. Айуантөбе;
Тасқұз	Тасқуз	бұлақ	род.	Жаңатас қаласының оңтүстік-батысы, Айуантөбе тауының солтүстік-батысы.	Сарысу ауд.	юго-зап. гор. Жаңатас сев.-зап. г. Айуантөбе;
Үкбет	Укбет	бұлақ	род.	Жаңатас қаласының оңтүстік-батысы, Айуантөбе тауының солтүстік-батысы.	Сарысу ауд.	юго-зап. гор. Жаңатас сев.-зап. г. Айуантөбе;

Құрттыбұлақ	Кұрттыбулақ	бұлақ	род.	Қызылкөл көлінің оңтүстік-шығысы, Жаңатас қаласының солтүстік-батысы.	юго-вост. оз. Қызылколь сев.-зап. гор. Жаңатас;	Сарысу ауд.
Тасқұдық	Тасқұдық	бұлақ	род.	Ынтыалы бөгенінің оңтүстік-батысы, Жаңатас қаласының солтүстік-шығысы.	юго-зап. вдхр. Ынтыалы сев.-вост. гор. Жаңатас;	Сарысу ауд.
Батырбайбұлақ	Батырбайбулақ	бұлақ	род.	Ынтыалы бөгенінің оңтүстік-батысы, Жаңатас қаласының солтүстік-шығысы.	юго-зап. вдхр. Ынтыалы сев.-вост. гор. Жаңатас;	Сарысу ауд.
Демеубай	Демеубай	бұлақ	род.	Ынтыалы бөгенінің оңтүстік-батысы, Жаңатас қаласының шығысы.	юго-зап. вдхр. Ынтыалы вост. гор. Жаңатас;	Сарысу ауд.
Ақтасты	Ақтасты	бұлақ	род.	Үлкен Ақтау тауларының солтүстігі, Жаңатас қаласының оңтүстігі.	сев. гор. Үлкен Ақтау южн. гор. Жаңатас;	Сарысу ауд.
Сапар	Сапар	бұлақ	род.	Жаңатас қаласының оңтүстік-батысы, Айуантөбе тауының солтүстік-батысы.	юго-зап. гор. Жаңатас сев.-зап. г. Айуантөбе;	Сарысу ауд.
Жалдықара Бастауы	Жалдықара Бастауы	бұлақ	род.	Жаңатас қаласының оңтүстік-батысы, Айуантөбе тауының солтүстік-батысы.	юго-зап. гор. Жаңатас сев.-зап. г. Айуантөбе;	Сарысу ауд.
Жалғызғаш	Жалғызғаш	бұлақ	род.	Айуантөбе тауының солтүстік-шығысы, Ақтоғай ауылының оңтүстік-шығысы.	сев.-вост. г. Айуантөбе юго-вост. а. Ақтоғай;	Сарысу ауд.
Сарымсақты	Сарымсақты	бұлақ	род.	Айуантөбе тауының солтүстік-шығысы, Ақтоғай ауылының оңтүстік-шығысы.	сев.-вост. г. Айуантөбе юго-вост. а. Ақтоғай;	Сарысу ауд.

Қараша	Қараша	бұлақ	род.	Жаңатас қаласының оңтүстік-батысы, Айуантөбе тауының солтүстік-батысы.	юго-зап. гор. Жаңатас сев.-зап. г. Айуантөбе;	Сарысу ауд.
Әбілқайырбұлақ	Әбілқайырбулақ	бұлақ	род.	Қызылкөл көлінің оңтүстік-шығысы, Айуантөбе тауының солтүстік-батысы.	юго-вост. оз. Қызылколь сев.-зап. г. Айуантөбе;	Сарысу ауд.
Ошак	Ошак	бұлақ	род.	Жаңатас қаласының оңтүстік-батысы, Айуантөбе тауының солтүстік-батысы.	юго-зап. гор. Жаңатас сев.-зап. г. Айуантөбе;	Сарысу ауд.
Тумыш	Тумыш	бұлақ	род.	Айуантөбе тауының солтүстік-шығысы, Ақтоғай ауылының оңтүстік-батысы.	сев.-вост. г. Айуантөбе юго-зап. а. Ақтоғай;	Сарысу ауд.
Жәдігербастау	Жәдігербастау	бұлақ	род.	Айуантөбе тауының солтүстік-шығысы, Ақтоғай ауылының оңтүстік-шығысы.	сев.-вост. г. Айуантөбе юго-вост. а. Ақтоғай;	Сарысу ауд.
Саурықбастау	Саурықбастау	бұлақ	род.	Айуантөбе тауының солтүстік-шығысы, Ақтоғай ауылының оңтүстігі.	сев.-вост. г. Айуантөбе южн. а. Ақтоғай;	Сарысу ауд.
Еспенбет	Еспенбет	бұлақ	род.	Айуантөбе тауының солтүстік-шығысы, Ақтоғай ауылының оңтүстік-шығысы.	сев.-вост. г. Айуантөбе юго-вост. а. Ақтоғай;	Сарысу ауд.
Далабайбұлақ	Далабайбулақ	бұлақ	род.	Айуантөбе тауының солтүстік-батысы, Түркістан ауылының оңтүстігі.	сев.-зап. г. Айуантөбе южн. а. Түркістан;	Сарысу ауд.
Ыбырайбастау	Ыбырайбастау	бұлақ	род.	Айуантөбе тауының солтүстік-шығысы, Ақтоғай ауылының оңтүстік-шығысы.	сев.-вост. г. Айуантөбе юго-вост. а. Ақтоғай;	Сарысу ауд.

Сарысу ауд.	Сарысу ауд.	Сарысу ауд.	Сарысу ауд.	Сарысу ауд.	Сарысу ауд.	Сарысу ауд.	Сарысу ауд.	Сарысу ауд.
сеv.-вост. г. Айуантобе юго-вост. а. Актоғай;	юго-зап. оз. Сорколь вост. гор. Жанатас;	зап. вдр. Үнгалы сев. гор. Жанатас;	южн. оз. Сорколь сев.-зап. а. Қызылауит;	юго-зап. оз. Сорколь сев.-вост. гор. Жанатас;	юго-вост. оз. Сорколь сев.-зап. а. Қызылауит;	юго-зап. оз. Сорколь сев.-вост. г. Айуантобе;	юго-зап. оз. Сорколь сев.-вост. г. Айуантобе;	юго-зап. оз. Сорколь сев.-вост. г. Айуантобе;
Айуантобе тауының солтүстік-шығысы, Актоғай ауылының оңтүстік-шығысы.	Соркөл көлінің оңтүстік-батысы, Жанатас қаласының шығысы.	Үнгалы бөгенінің оңтүстік-батысы, Жанатас қаласының шығысы.	Соркөл көлінің оңтүстігі, Қызылауит ауылының солтүстік-батысы.	Соркөл көлінің оңтүстік-батысы, Жанатас қаласының солтүстік-шығысы.	Соркөл көлінің оңтүстік-шығысы, Қызылауит ауылының солтүстік-батысы.	Соркөл көлінің оңтүстік-батысы, Айуантобе ауылының солтүстік-шығысы.	Соркөл көлінің оңтүстік-батысы, Айуантобе ауылының солтүстік-шығысы.	Соркөл көлінің оңтүстік-батысы, Айуантобе ауылының солтүстік-шығысы.
род.	род.	род.	род.	род.	род.	род.	род.	род.
бұлақ	бұлақ	бұлақ	бұлақ	бұлақ	бұлақ	бұлақ	бұлақ	бұлақ
Майбулақ	Билтебай	Тамдыбулақ	Сорбулақ	Қамыстыбұлақ	Тамшы	Қанайбулақ	Тасбулақ	Акмәметбұлақ

Сарысу ауд.	Сарысу ауд.	Сарысу ауд.	Сарысу ауд.	Сарысу ауд.	Сарысу ауд.	Сарысу ауд.	Сарысу ауд.	Сарысу ауд.
юго-вост. оз. Айдын сев. оз. Сорколь;	сев.-вост. оз. Сорколь сев.-зап. г. Кемпиртобе;	юго-вост. оз. Айдын сев. оз. Сорколь;	сев.-вост. оз. Сорколь сев.-зап. г. Кемпиртобе;	сев.-вост. оз. Сорколь юго-зап. г. Кемпиртобе;	вост. г. Кокшетау юго-зап. буг. Сарытобе;	юго-вост. буг. Қызылтума зап. буг. Суықжал;	сев.-вост. г. Кокшетау сев.-зап. буг. Сарытобе;	сев.-вост. ур. Толенды сев.-зап. буг. Сарытобе;
Айдын көлінің оңтүстік-шығысы, Соркөл көлінің солтүстігі.	Соркөл көлінің солтүстік-шығысы, Кемпиртобе тауының солтүстік-батысы.	Айдын көлінің оңтүстік-шығысы, Соркөл көлінің солтүстігі.	Соркөл көлінің солтүстік-шығысы, Кемпиртобе тауының солтүстік-батысы.	Соркөл көлінің солтүстік-шығысы, Кемпиртобе тауының солтүстік-батысы.	Көкшетау тауының шығысы, Сарытобе төбешігінің оңтүстік-батысы	Қызылтума төбешігінің оңтүстік-шығысы, Суықжал төбешігінің батысы.	Көкшетау тауының солтүстік-шығысы, Сарытобе төбешігінің оңтүстік-батысы	Толенді қонысының солтүстік-шығысы, Сарытобе төбешігінің солтүстік-батысы.
к.	к.	к.	к.	к.	к.	к.	к.	к.
құдық	құдық	құдық	құдық	құдық	құдық	құдық	құдық	құдық
Нұрпейіс	Тасқұдық	Нұрпейіс	Тасқұдық	Бүргенді	Баймұрын	Қарлықай	Қосқұдық	Шолақазған

Қылышқыр	Қылышқыр	Құдық	Қ.	Ұзынтау тауының оңтүстік-шығысы, Құрманштитен тауының солтүстік-батысы.	юго-вост. г. Узынтау сев.-зап. г. Курманштитен;	Сарысу ауд.
Түнлікті	Түнлікті	Құдық	Қ.	Шоқы төбешігінің оңтүстік-батысы, Андагүл төбешігінің солтүстік-шығысы.	юго-зап. буг. Шоқы сев.-вост. буг. Андагүл;	Сарысу ауд.
Үлкен Сарықамыс	Үлкен Сарықамыс	Құдық	Қ.	Ұзынтау тауының солтүстік-шығысы, Ақбастау тауының оңтүстік-шығысы	сев.-вост. г. Узынтау юго-зап. г. Ақбастау;	Сарысу ауд.
Қосаманқұдық	Қосаманқұдық	Құдық	Қ.	Үлкен Қамқалы көлінің солтүстік-шығысы, Тасоба тауының оңтүстік-шығысы	сев.-вост. оз. Үлкен Қамқалы юго-вост. г. Тасоба;	Сарысу ауд.
Итеке	Итеке	Құдық	Қ.	Үлкен Қамқалы көлінің оңтүстік-шығысы, Қызылтума төбешігінің солтүстігі.	юго-вост. оз. Үлкен Қамқалы сев.-буг. Қызылтума;	Сарысу ауд.
Биомар	Биомар	Құдық	Қ.	Үлкен Қамқалы көлінің оңтүстік-шығысы, Қызылтума төбешігінің солтүстік-батысы	юго-вост. оз. Үлкен Қамқалы сев.-зап. буг. Қызылтума;	Сарысу ауд.
Қоңырбай	Қоңырбай	Құдық	Қ.	Қонечный төбешігінің оңтүстік-шығысы, Үштөбе қонысының солтүстік-батысы	юго-вост. буг. Қонечный сев.-зап. ур. Үштөбе;	Сарысу ауд.
Сатыбалды	Сатыбалды	Құдық	Қ.	Үштөбе қонысының солтүстік-батысы, Қонечный төбешігінің оңтүстік-шығысы	сев.-зап. ур. Үштөбе юго-вост. буг. Қонечный;	Сарысу ауд.
Шағыртай	Шағыртай	Құдық	Қ.	Суықжал төбешігінің оңтүстік-батысы, Үштөбе қонысының солтүстік-шығысы.	юго-зап. буг. Суықжал сев.-вост. ур. Үштөбе;	Сарысу ауд.

Шұрнабай	Шұрнабай	Құдық	Қ.	Қызылкөл көлінің оңтүстік-шығысы, Ынталы бөгенінің батысы.	юго-вост. оз. Қызылкөл зап. влхр. Ынталы;	Сарысу ауд.
Жарқұдық	Жарқұдық	Құдық	Қ.	Айдын көлінің оңтүстік-шығысы, Тоғызкент ауылының батысы	юго-вост. оз. Айдын зап. а. Тоғызкент;	Сарысу ауд.
Көлқұдық	Кольқұдық	Құдық	Қ.	Айдын көлінің оңтүстік-шығысы, Тоғызкент ауылының батысы.	юго-вост. оз. Айдын зап. а. Тоғызкент;	Сарысу ауд.
Салағай	Салағай	Құдық	Қ.	Айдын көлінің оңтүстік-шығысы, Тоғызкент ауылының батысы.	юго-вост. оз. Айдын зап. а. Тоғызкент;	Сарысу ауд.
Қосқызыл	Қосқызыл	Құдық	Қ.	Соркөл көлінің солтүстік-шығысы, Кемпіртебе тауының оңтүстік-батысы.	сев.-вост. оз. Соркөл юго-зап. г. Кемпіртебе;	Сарысу ауд.
Шабданқұдық	Шабданқұдық	Құдық	Қ.	Қонечный төбешігінің солтүстік-шығысы, Қызылтума төбешігінің оңтүстік-батысы.	сев.-вост. буг. Қонечный юго-зап. буг. Қызылтума;	Сарысу ауд.
Төртқұдық	Төртқұдық	Құдық	Қ.	Соркөл көлінің оңтүстік-шығысы, Ақкөл көлінің солтүстік-батысы.	юго-вост. оз. Соркөл сев.-зап. оз. Ақкөл;	Сарысу ауд.
Ащықұдық	Ащықұдық	Құдық	Қ.	Соркөл көлінің оңтүстігі, Жаңатас қаласының шығысы.	южн. оз. Соркөл вост. гор. Жаңатас;	Сарысу ауд.
Көлқұдық	Кольқұдық	Құдық	Қ.	Соркөл көлінің оңтүстігі, Жаңатас қаласының шығысы.	южн. оз. Соркөл вост. гор. Жаңатас;	Сарысу ауд.

Қарағайқұдық	Қарағайқұдық	құдық	к.	Соркөл көлінің оңтүстік-шығысы, Аккөл көлінің солтүстік-батысы.	Сарысу ауд.	юго-вост. оз. Сорколь сев.-зап. оз. Акколь;	Сарысу ауд.
Тасқұдық	Тасқұдық	құдық	к.	Айуантөбе тауының солтүстік-шығысы, Соркөл көлінің оңтүстік-батысы.	Сарысу ауд.	сев.-вост. г. Айуантөбе юго-зап. оз. Сорколь;	Сарысу ауд.
Тамшықұдық	Тамшықұдық	құдық	к.	Соркөл көлінің оңтүстік-батысы, Жанатас қаласының оңтүстік-шығысы.	Сарысу ауд.	юго-зап. оз. Сорколь юго-вост. гор. Жанатас;	Сарысу ауд.
Белжаксышен	Бельжаксышен	құдық	к.	Соркөл көлінің оңтүстік-шығысы, Аккөл көлінің солтүстік-шығысы.	Сарысу ауд.	юго-вост. оз. Сорколь сев.-зап. оз. Акколь;	Сарысу ауд.
Төбекұдық	Төбекұдық	құдық	к.	Айуантөбе тауының солтүстік-шығысы, Соркөл көлінің оңтүстік-батысы.	Сарысу ауд.	сев.-вост. г. Айуантөбе юго-зап. оз. Сорколь;	Сарысу ауд.
Балақандым	Балақандым	құдық	к.	Сойған төбешігінің оңтүстік-батысы, Тамды құдығының солтүстік-шығысы	Сарысу ауд.	юго-зап. буг. Сойган сев.-вост. к. Тамды;	Сарысу ауд.
Торыатсойған	Торыатсойған	құдық	к.	Бекейсор қонысының оңтүстігі, Сойған төбешігінің батысы.	Сарысу ауд.	южн. ур. Бекейсор зап. буг. Сойган;	Сарысу ауд.
Шірік	Шірик	құдық	к.	Сортаң қонысының оңтүстік-шығысы, Арыс төбешігінің солтүстік-батысы	Сарысу ауд.	юго-вост. ур. Сортаң сев.-зап. буг. Арыс;	Сарысу ауд.
Көкірім	Кокирим	құдық	к.	Қаттағакыр қонысының батысы, Сортаң қонысының солтүстігі.	Сарысу ауд.	зап. ур. Каттағакыр сев. ур. Сортаң;	Сарысу ауд.

№2 Жыңғылды	Жыңғылды №2	құдық	к.	Сортаң төбешігінің оңтүстік-батысы, Сарытөбе төбешігінің солтүстік-шығысы.	Сарысу ауд.	юго-зап. буг. Сойган сев.-зап. буг. Сарытөбе;	Сарысу ауд.
Бозарық	Бозарық	арық	ар.	Кемпіртөбе тауының солтүстік-батысы, Тоғызкент ауылының оңтүстік-шығысы.	Сарысу ауд.	сев.-зап. г. Кемпіртөбе юго-вост. а. Тоғызкент;	Сарысу ауд.
Шоқап	Шоқап	арық	ар.	Ынталы бөгенінің солтүстігі, Жаңаталап ауылының оңтүстігі.	Сарысу ауд.	сев. вдхр. Ынталы южн. а. Жаңаталап;	Сарысу ауд.
Сарыкемпір	Сарыкемпир	арық	ар.	Соркөл көлінің солтүстік-батысы, Саудақент ауылының оңтүстік-шығысы.	Сарысу ауд.	сев.-зап. оз. Сорколь юго-вост. а. Саудақент;	Сарысу ауд.
Тасарық	Тасарық	арық	ар.	Соркөл көлінің солтүстік-батысы, Ынталы бөгенінің шығысы.	Сарысу ауд.	сев.-зап. оз. Сорколь вост. вдхр. Ынталы;	Сарысу ауд.
Арысбек	Арысбек	арық	ар.	Соркөл көлінің солтүстік-батысы, Ынталы бөгенінің шығысы.	Сарысу ауд.	сев.-зап. оз. Сорколь вост. вдхр. Ынталы;	Сарысу ауд.
Қандымсай	Кандымсай	өзек	лощ.	Жанатас қаласының оңтүстік-шығысы, Соркөл көлінің оңтүстік-батысы.	Сарысу ауд.	юго-вост. гор. Жанатас юго-зап. оз. Сорколь;	Сарысу ауд.
Кірпишешсай	Кирпишешсай	өзек	лощ.	Жанатас қаласының оңтүстік-шығысы, Соркөл көлінің оңтүстік-батысы.	Сарысу ауд.	юго-вост. гор. Жанатас юго-зап. оз. Сорколь;	Сарысу ауд.
Ақшешексай	Акшешексай	өзек	лощ.	Жанатас қаласының оңтүстік-шығысы, Соркөл көлінің оңтүстік-батысы.	Сарысу ауд.	юго-вост. гор. Жанатас юго-зап. оз. Сорколь;	Сарысу ауд.

Дерелсай	Дерельсай	өзек	лощ.	Қызылкөл көлінің оңтүстік-шығысы, Жанатас қаласының батысы.	Сарысу ауд.	юго-вост. оз. Кызылколь зап. гор. Жанатас;
Бозайғырсай	Бозайғырсай	өзек	лощ.	Жанатас қаласының оңтүстік-шығысы, Соркөл көлінің оңтүстік-батысы.	Сарысу ауд.	юго-вост. гор. Жанатас юго-зап. оз. Сорколь;
Ынталы	Ынталы	бөген	вдхр.	Жанатас қаласының солтүстік-шығысы, Соркөл көлінің батысы.	Сарысу ауд.	сев.-вост. гор. Жанатас зап. оз. Сорколь;
Сор	Сор	тұзды көл	сол. оз.	Сүмбешетарал қонысының солтүстігі, Көкшетау тауының оңтүстік-шығысы	Сарысу ауд.	сев. ур. Сүмбешетарал юго-вост. г. Кокшетау;
Шортанкөл	Шортанколь	тұзды көл	сол. оз.	Үлкен Қамқалы көлінің оңтүстік-батысы, Жалдықұм қонысының солтүстігі.	Сарысу ауд.	юго-зап. оз. Үлкен Камқалы сев. ур. Жалдықұм;
Ащыкөл	Ащыколь	тұзды көл	сол. оз.	Үлкен Қамқалы көлінің солтүстік-шығысы, Тасоба тауының оңтүстік-батысы.	Сарысу ауд.	сев.-вост. оз. Үлкен Камқалы юго-зап. г. Тасоба;
Сорбұлақ	Сорбулак	тұзды бұлақ	сол. род.	Сойған төбешігінің оңтүстік-батысы, Тамды құдығының солтүстік-шығысы.	Сарысу ауд.	юго-зап. буг. Сойган сев.-вост. к. Тамды;
Соркөл	Сорколь	ащы – тұзды көл	г. -сол. оз.	Кемпіртөбе тауының оңтүстік-батысы, Жанатас қаласының солтүстік-шығысы.	Сарысу ауд.	юго-зап. г. Кемпиртөбе сев.-вост. гор. Жанатас;

Қарағанды	Қарағанды	ащы-тұзды құдық	г. -сол. к.	Жиделі қонысының оңтүстігі, Майдегенкөл көлінің шығысы.	Сарысу ауд.	южн. ур. Жидели вост. сол. Майдегенколь;
Қызылқұдық	Қызылқудык	тұзды құдық	сол. к.	Айдын көлінің оңтүстік-шығысы, Соркөл көлінің солтүстік-батысы.	Сарысу ауд.	юго-вост. оз. Айдын сев.-зап. оз. Сорколь;
Көкшетау	Кокшетау	тұзды құдық	сол. к.	Көкшетау тауының солтүстік-шығысы, Сарытөбе төбешігінің оңтүстік-батысы.	Сарысу ауд.	сев.-вост. г. Кокшетау юго-зап. буг. Сарытөбе;
Ұялы	Уялы	тұзды құдық	сол. к.	Соркілем қонысының оңтүстік-батысы, Арыс төбешігінің солтүстік-шығысы.	Сарысу ауд.	юго-зап. ур. Соркилем сев.-вост. буг. Арыс;
Төртқұдық	Тортқудык	тұзды құдық	сол. к.	Қызылтұз қонысының солтүстігі, Шоқы төбешігінің оңтүстік-шығысы.	Сарысу ауд.	сев. ур. Кызылтұз юго-вост. буг. Шоқы;
Шеңгелдікұдық	Шентельдықудык	тұзды құдық	сол. к.	Қызылтұз қонысының солтүстік-шығысы, Құрманшитен тауының солтүстік-батысы.	Сарысу ауд.	сев.-вост. ур. Кызылтұз сев.-зап. г. Курманшитен;
Сарықамыс	Сарыкамыс	тұзды құдық	сол. к.	Қызытұз қонысының солтүстік-батысы, Шоқы төбешігінің оңтүстік-шығысы.	Сарысу ауд.	сев.-зап. ур. Кызылтұз юго-вост. буг. Шоқы;
Белқұдық	Бельқудык	тұзды құдық	сол. к.	Қызылтұз қонысының солтүстік-шығысы, Құрманшитен тауының оңтүстік-батысы.	Сарысу ауд.	сев.-вост. ур. Кызылтұз юго-зап. г. Курманшитен;
Бұлдырық	Булдырык	тұзды құдық	сол. к.	Қызылтұма төбешігінің солтүстік-шығысы, Жиделі қонысының оңтүстігі.	Сарысу ауд.	сев.-вост. буг. Кызылтұма южн. ур. Жидели;

Ортағыз	Ортағыз	тұзды құдық	сол. к.	Жаланаş көлінің батысы, Жиделі қонысының оңтүстік-шығысы.	Сарысу ауд.	Сарысу ауд.	Сарысу ауд.	Сарысу (Жамб. обл.) Созақ (Оңт. Қаз. обл.) ауд.
Үшқұдық	Үшқұдық	тұзды құдық	сол. к.	Үштөбе қонысының оңтүстік-шығысы Қаратоған қонысының солтүстік-шығысы.	Сарысу ауд.	Сарысу ауд.	Сарысу ауд.	Сарысу (Жамб. обл.) Созақ (Оңт. Қаз. обл.) ауд.
Тоқымтыққан	Тоқымтыққан	тұзды құдық	сол. к.	Қаттақыр қонысының оңтүстік-батысы, Сортан көлінің солтүстігі.	Сарысу ауд.	Сарысу ауд.	Сарысу ауд.	Сарысу (Жамб. обл.) Созақ (Оңт. Қаз. обл.) ауд.
Шеткі Шу	Шеткі Шу	тармақ	прот.	Шу өзенінің сол арнасы, Шығанақ ауылының батысы.	Сарысу ауд.	Сарысу ауд.	Сарысу ауд.	Сарысу (Жамб. обл.) Созақ (Оңт. Қаз. обл.) ауд.
Орта	Орта	тармақ	прот.	Шу өзенінің оң арнасы, Тасоба тауының оңтүстік-батысы.	Сарысу ауд.	Сарысу ауд.	Сарысу ауд.	Сарысу (Жамб. обл.) Созақ (Оңт. Қаз. обл.) ауд.
Мұсабайқұдық	Мұсабайқұдық	құрғақ құдық	сух. к.	Қызылтума төбешігінің оңтүстік-шығысы, Қаратөбе төбешігінің солтүстік-батысы.	Сарысу ауд.	Сарысу ауд.	Сарысу ауд.	Сарысу (Жамб. обл.) Созақ (Оңт. Қаз. обл.) ауд.
Кішіқыр	Кішіқыр	құрғақ құдық	сух. к.	Ұзынтау тауының солтүстік-шығысы, Ақбақтау тауының оңтүстік-батысы.	Сарысу ауд.	Сарысу ауд.	Сарысу ауд.	Сарысу (Жамб. обл.) Созақ (Оңт. Қаз. обл.) ауд.

Қалмақан	Қалмақан	құрғақ құдық	сух. к.	Суықжал төбешігінің оңтүстік-батысы, Үштөбе қонысының солтүстік-шығысы.	Сарысу ауд.	Сарысу ауд.	Сарысу ауд.	Сарысу ауд.
Іргежал	Іргежал	құрғақ құдық	сух. к.	Суықжал төбешігінің оңтүстік-батысы, Үштөбе қонысының солтүстік-шығысы	Сарысу ауд.	Сарысу ауд.	Сарысу ауд.	Сарысу ауд.
Бөрітүскен	Бөрітүскен	құрғақ құдық	сух. к.	Сойған төбешігінің оңтүстік-батысы, Тамды құдығының солтүстік-шығысы.	Сарысу ауд.	Сарысу ауд.	Сарысу ауд.	Сарысу ауд.
Бірқонақ	Бірқонақ	құрғақ құдық	сух. к.	Ескібұтақ қонысының солтүстік-батысы, Сойған төбешігінің солтүстік-шығысы.	Сарысу ауд.	Сарысу ауд.	Сарысу ауд.	Сарысу ауд.
Шұбырған	Шұбырған	құрғақ арна	сух. р.	Қызылкөл көлінің оңтүстік-шығысы, Жанатас қаласының солтүстік-батысы.	Сарысу ауд.	Сарысу ауд.	Сарысу ауд.	Сарысу ауд.
Терісаққан	Терісаққан	құрғақ арна	сух. р.	Ынталы бөгенінің батысы, Жайылма ауылының оңтүстік-шығысы.	Сарысу ауд.	Сарысу ауд.	Сарысу ауд.	Сарысу ауд.
Шұрнабай	Шұрнабай	құрғақ арна	сух. р.	Ынталы бөгенінің батысы, Жайылма ауылының оңтүстік-шығысы.	Сарысу ауд.	Сарысу ауд.	Сарысу ауд.	Сарысу ауд.
Күмөзек	Күмөзек	құрғақ арна	сух. р.	Кемпіртөбе тауының солтүстік-батысынан басталып, Айдын көлінің оңтүстік-шығысындағы сорларда сінеді.	Сарысу ауд.	Сарысу ауд.	Сарысу ауд.	Сарысу ауд.

Сарысу, Талас ауд.	Сарысу, Талас ауд.	Сарысу ауд.	Сарысу ауд.	Сарысу ауд.	Сарысу ауд.	Сарысу ауд.	Сарысу ауд.	Сарысу ауд.	Сарысу (Жамб. обл.) Созак (Оңт. Қаз. обл.) ауд.
юго-вост. ур. Каратаган сев.-зап. г. Кемпіртөбе;	сев.-зап. г. Кемпіртөбе вост. а. Тоғызкент;	сев.-вост. оз. Сорколь юго- зап. г. Кемпіртөбе;	сев. г. Айуантобе юго-зап. гор. Жанатас;	юго-вост. гор. Жанатас юго- зап. оз. Сорколь;	сев.-зап. г. Айуантобе юго- зап. гор. Жанатас;	сев.-зап. г. Айуантобе юго- зап. гор. Жанатас;	сев.-вост. г. Айуантобе юго- вост. гор. Жанатас;	сев.-зап. г. Айуантобе юго- зап. а. Туркистан;	
Қаратаған қонысының оңтүстік- шығысы, Кемпіртөбе тауының солтүстік-батысы.	Кемпіртөбе тауының солтүстік- батысы, Тоғызкент ауылының шығысы.	Соркөл көлінің солтүстік-шығысы, Кемпіртөбе тауының оңтүстік-батысы.	Айуантобе тауының солтүстігі, Жанатас қаласының оңтүстік-батысы.	Жанатас қаласының оңтүстік- шығысы, Соркөл көлінің оңтүстік- батысы.	Айуантобе тауының солтүстік- батысы, Жанатас қаласының оңтүстік- батысы.	Айуантобе тауының солтүстік- батысы, Жанатас қаласының оңтүстік- батысы.	Айуантобе тауының солтүстік- шығысы, Жанатас қаласының оңтүстік-шығысы.	Айуантобе тауының солтүстік- шығысы, Туркистан ауылының оңтүстік-батысы.	
сух. р.	сух. р.	сух. р.	сух. р.	сух. р.	сух. р.	сух. р.	сух. р.	сух. р.	
құрғақ арна	құрғақ арна	құрғақ арна	құрғақ арна	құрғақ арна	құрғақ арна	құрғақ арна	құрғақ арна	құрғақ арна	
Кішкентайөзек	Жаманжарма	Ызалысай	Аңғар	Айнасай	Қызылсары	Бұртбай	Шольсай	Ортабулак	
Кішкентайөзек	Жаманжарма	Ызалысай	Аңғар	Айнасай	Қызылсары	Бұртбай	Шольсай	Ортабулак	

Сарысу ауд.	Сарысу ауд.	Сарысу (Жамб. обл.) Бәйдібек (Оңт. Қаз. обл.) ауд.
сев.-вост. гор. Жанатас юго- зап. влдр. Ынталы;	вост. гор. Жанатас юго-зап. влдр. Ынталы;	зап. г. Айуантобе сев.-вост. а. Шақпақ;
Жанатас қаласының солтүстік- шығысы, Ынталы бөгенінің оңтүстік- батысы.	Жанатас қаласының шығысы, Ынталы бөгенінің оңтүстік-батысы.	Айуантобе тауының батысы, Шақпақ ауылының солтүстік-шығысы.
сух. р.	сух. р.	сух. р.
құрғақ арна	құрғақ арна	құрғақ арна
Батырбайсай	Укилсай	Шопансай
Батырбайсай	Укилсай	Шопансай

Аудан	Талас, Сарысу ауд. .	Талас, Жуалы, Жамбыл, Сарысу, (Жамб. обл.) және Талас обл. (Қырғ. Респ.) ауд -ы.	Талас ауд.	Талас ауд.
Географиялық объектінің орналасуы (орысша)	исток сев.-зап. г. Кемпиртобе лп р. Талас терьяетса в солончаках сев.- зап. оз. Айдын;	образуется юго-вост. оз. Акколь от слияния рек Терис и Куркиреуикеу пересыхает юго-вост. оз. Айдын;	образуется сев.-зап. гор. Қаратау от слияния рек Жолбарыскамал и Қарашат терьяетса в солончаках сев.- зап. оз. Акколь;	берёт начало в р. Талас сев.-зап. г. Кемпиртобе верхн. теч. р. Қарашоқы пересыхает южн. а. Тоғызкент;
Географиялық объектінің орналасуы (қаз.)	Кемпіртөбе тауының солтүстік- батысынан басталып, Айдын көлінің солтүстік-батысындағы сорларда сінеді.	Ақкөл көлінің оңтүстік- шығысындағы Теріс пен Күркіреуікеу өзендерінің қосылуынан басталып, Айдын көлінің оңтүстік-шығысында құрғайды.	Қаратау тауының солтүстік- батысындағы Жолбарыскамал мен Қарашат өзендерінің қосылуынан басталып, Ақкөл көлінің солтүстік-батысындағы сорларда сінеді.	Кемпіртөбе тауының солтүстік- батысындағы Талас өзенінен бастау алып, Тоғызкент ауылының оңтүстігінде құрғайды.
Гидронимдер түрлеі орысша	р.	р.	р.	р.
Гидронимдер түрі	өзен	өзен	өзен	өзен
Гидронимдердің орысша атауы	Тоғанозек	Аса	Коктал	Озек
Гидронимдердің қазақша атауы	Тоғанөзек	Аса	Көктал	Өзек

Талас ауд.	Талас ауд.	Талас ауд.	Талас ауд.	Талас ауд.	Талас ауд.
соед. реки Озек и Талас сев.- зап. г. Кемпиртобе;	образуется юго-вост. г. Кемпиртобе лп р. Талас терьяетса в солончаках сев.- зап. оз. Айдын;	исток юго-вост. г. Айуантобе лп р. Жолбарыскамал лс р. Коктал терьяетса в солончаках сев.-зап. оз. Акколь;	исток юго-вост. г. Айуантобе лп р. Қандым лп р. Жолбарыскамал лс р. Коктал терьяетса в солончаках сев.- зап. оз. Акколь;	исток юго-зап. гор. Қаратау лс р. Коктал терьяетса в солончаках сев.-зап. оз. Акколь;	исток юго-зап. гор. Қаратау лс р. Коктал терьяетса в солончаках сев.-зап. оз. Акколь;
Кемпіртөбе тауының солтүстік- батысындағы Өзек пен Талас өзендерін қосады.	Кемпіртөбе тауының оңтүстік- шығысынан басталып, айдын көлінің солтүстік-батысындағы сорларда құрғайды.	Айуантобе тауының оңтүстік- шығысынан басталып, Ақкөл көлінің солтүстік-батысындағы сорларды сінеді.	Айуантобе тауының оңтүстік- шығысынан басталып, Ақкөл көлінің солтүстік-батысындағы сорларды сінеді.	Қаратау тауының оңтүстік- батысынан басталып, Ақкөл көлінің солтүстік-батысындағы сорларда құрғайды.	Қаратау қаласының оңтүстік- батысында басталып Ақкөл көлінің солтүстік-батысындағы сорларды құрғайды.
р.	р.	р.	р.	р.	р.
өзен	өзен	өзен	өзен	өзен	өзен
Қараөзек	Желуан	Қандым	Қандымсай	Жолбарыскамал	Қарашат
Қараөзек	Желуан	Қандым	Қандымсай	Жолбарыскамал	Қарашат

Ақжарсай	Ақжарсай	өзен	р.	Айуантөбе тауының оңтүстік-шығысынан басталып, Ақкөл көлінің солтүстік-батысындағы сорларда сінеді.	исток юго-вост. г. Айуантөбе лп р. Жолбарыскамал лс р. Коктал теряется в солончаках сев.-зап. оз. Акколь;	Талас ауд.
Жіңішке Тамды	Жіңішке Тамды	өзен	р.	Қаратау қаласының оңтүстік-батысынан басталып, Билікөл көлінің солтүстік-батысындағы Әуіт бөгеніне солтүстіктен құяды.	исток юго-зап. гор. Қаратау лс р. Тамды вп. с сев. в вдхр. Ауит сев.-зап. оз. Биликоль;	Талас ауд.
Тамды	Тамды	өзен	р.	Қаратау тауының солтүстік-батысындағы Жіңішке, Тамды мен Үлкен Тамды өзендерінің қосылуынан басталып, Билікөл көлінің солтүстік-батысындағы Әуіт бөгеніне солтүстіктен құяды.	образуется юго-зап. гор. Қаратау от слияния рек Жіңішке Тамды и Үлкен Тамды вп. с сев. в вдхр. Ауит сев.-зап. оз. Биликоль;	Талас ауд.
Үлкенсай	Үлкенсай	өзен	р.	Қаратау қаласының оңтүстік-батысынан басталып, Билікөл көлінің солтүстік-батысындағы Әуіт бөгеніне солтүстіктен құяды.	исток юго-зап. гор. Қаратау лп р. Жіңішке Тамды лс р. Тамды вп. с сев. в вдхр. Ауит сев.-зап. оз. Биликоль;	Талас ауд.
Құрсай	Құрсай	өзен	р.	Қаратау қаласының оңтүстік-батысынан басталып, Ақкөл көлінің солтүстік-батысындағы сорларда құрғайды.	исток юго-зап. гор. Қаратау лп р. Карашат пс р. Коктал теряется в солончаках сев.-зап. оз. Акколь;	Талас ауд.
Сұлысай	Сұлысай	өзен	р.	Қаратау тауының оңтүстік-батысынан басталып, Ақкөл көлінің солтүстік-батысындағы сорларда құрғайды.	исток юго-зап. гор. Қаратау лп р. Карашат пс р. Коктал теряется в солончаках сев.-зап. оз. Акколь;	Талас ауд.

Қарашасай	Қарашасай	өзен	р.	Қаратау тауының оңтүстік-батысынан басталып, Ақкөл көлінің солтүстік-батысындағы сорларда құрғайды.	исток юго-зап. гор. Қаратау лп р. Карашат пс р. Коктал теряется в солончаках сев.-зап. оз. Акколь;	Талас ауд. Талас ауд. (Жамб. обл.) Бәйдібек ауд. (Оңт. Қаз. обл.).
Үлкен Тамды	Үлкен Тамды	өзен	р.	Қаратау тауының оңтүстік-батысынан басталып, Билікөл көлінің солтүстік-батысындағы Әуіт бөгеніне солтүстіктен құяды.	исток юго-зап. гор. Қаратау лс р. Тамды вп. с сев. в вдхр. Ауит сев.-зап. оз. Биликоль;	Талас ауд.
Жарқора	Жарқора	өзен	р.	Қаратау тауының оңтүстігі Арбатас өзенінен бастау алып, Билікөл көлінің солтүстік-батысында құрғайды.	берёт начало в р. Арбатас южн. гор. Қаратау пересыхает сев.-зап. оз. Биликоль;	Талас ауд.
Арбатас	Арбатас	өзен	р.	Қаратау қаласының оңтүстік-батысындағы Дарбаза мен Үлкен Арбатас өзендерінің қосылуынан басталып, Билікөл көлінің солтүстік-батысында құрғайды.	образуется юго-зап. гор. Қаратау от слияния рек Дарбаза и Үлкен Арбатас пересыхает сев.-зап. оз. Биликоль;	Талас ауд.
Қасқабұлақ	Қасқабұлақ	өзен	р.	Қаратау қаласының оңтүстік-батысынан басталып, Билікөл көлінің солтүстік-батысындағы Әуіт бөгеніне солтүстіктен құяды.	исток юго-зап. гор. Қаратау лп р. Жіңішке Тамды лс р. Тамды вп. с сев. в вдхр. Ауит сев.-зап. оз. Биликоль;	Талас ауд.
Дарбаза	Дарбаза	өзен	р.	Қаратау қаласының оңтүстік-батысынан басталып, Билікөл көлінің солтүстік-батысында құрғайды.	исток юго-зап. гор. Қаратау лс р. Арбатас пересыхает сев. – зап. оз. Биликоль;	Талас ауд.

Талас ауд.	Талас ауд.	Талас ауд.	Талас ауд.	Талас ауд.	Талас ауд.
исток юго-зап. гор. Қаратау пс р. Арбатас пересыхает сев.-зап. оз. Биликоль;	исток юго-зап. гор. Қаратау лп р. Улькен Тамды пс р. Тамды вп. с сев. в вдр. Ауит сев.-зап. оз. Биликоль;	исток юго-зап. гор. Қаратау пп р. Дарбаза лс р. Арбатас пересыхает сев.-зап. оз. Биликоль;	берёт начало в род. Сатыбулак юго-зап. гор. Қаратау лп р. Каскабулак лп р. Жинишке Тамды лс р. Тамды вп. с сев. в вдр. Ауит сев.-зап. оз. Биликоль;	исток юго-зап. гор. Қаратау лп р. Улькен Тамды пс р. Тамды вп. с сев. в вдр. Ауит сев.-зап. оз. Биликоль;	исток юго-зап. гор. Қаратау лп р. Улькен Арбатас пс р. Арбатас пересыхает сев.-зап. оз. Биликоль;
Қаратау қаласының оңтүстік-батысынан басталып, Биліккел көлінің солтүстік-батысында құрғайды.	Қаратау қаласының оңтүстік-батысынан басталып, Биліккел көлінің солтүстік-батысындағы Әуіт бөгеніне солтүстіктен құяды.	Қаратау қаласының оңтүстік-батысынан басталып, Биліккел көлінің солтүстік-батысында құрғайды.	Қаратау қаласының оңтүстік-шығысындағы Сатыбулак бұлағынан басталып, Биіліккел көлінің солтүстік-батысындағы Әуіт бөгеніне солтүстіктен құяды.	Қаратау қаласының оңтүстік-батысынан басталып, Биліккел көлінің солтүстік-батысындағы Әуіт бөгеніне солтүстіктен құяды.	Қаратау қаласының оңтүстік-батысынан бастау алып, Биліккел көлінің солтүстік-батысында құрғайды.
р.	р.	р.	р.	р.	р.
өзен	өзен	өзен	өзен	өзен	өзен
Улькен Арбатас	Жинишке Тамды	Бейсебайтал	Сатыбулак	Жалпақсазсай	Ақжар
Улькен Арбатас	Жинишке Тамды	Бейсебайтал	Сатыбулак	Жалпақсазсай	Ақжар

Талас ауд.	Талас ауд.	Талас ауд.	Талас ауд.	Талас ауд.	Талас ауд.
исток южн. гор. Қаратау лп р. Арбатас лп р. Тутсай пп р. Жыңғылтоғай пересыхает зап. оз. Биликоль;	исток юго-зап. гор. Қаратау лп р. Сулимбайсай пп р. Киши Арбатас лп р. Арбатас лп р. Тутсай пп р. Жыңғылтоғай пересыхает зап. оз. Биликоль;	исток юго-зап. гор. Қаратау лп р. Улькен Тамды пс р. Тамды вп. с сев. в вдр. Ауит сев.-зап. оз. Биликоль;	исток юго-зап. гор. Қаратау пп р. Оргасунги пп р. Кошқарата пп р. Боралдай пп р. Арыс пп р. Арыс пп р. Сырдария вп. с вост. в Аральское море;	исток юго-зап. гор. Қаратау пп р. Кошқарата пп р. Боралдай пп р. Арыс пп р. Сырдария вп. с вост. в Аральское море;	исток южн. гор. Қаратау пп р. Киши Арбатас лп р. Арбатас лп р. Тутсай пп р. Жыңғылтоғай пересыхает зап. оз. Биликоль;
Қаратау қаласының оңтүстігінен басталып, Биліккел көлінің батысында құрғайды.	Қаратау қаласының оңтүстік-батысынан басталып, Биліккел көлінің батысында құрғайды.	Қаратау тауының оңтүстік-батысынан басталып, Биліккел көлінің солтүстік-батысындағы Әуіт бөгеніне солтүстіктен құяды.	Қаратау тауының оңтүстік-батысынан басталып, Арал теңізіне шығысынан құяды.	Қаратау тауының оңтүстік-батысынан басталып, Арал теңізіне шығысынан құяды.	Қаратау тауының оңтүстігінен басталып Биліккел көлінің батысында құрғайды.
р.	р.	р.	р.	р.	р.
өзен	өзен	өзен	өзен	өзен	өзен
Кіші Арбатас	Арбатас 1-й	Ақбастау	Итемген	Ортасунги	Сулимбайсай
Кіші Арбатас	Арбатас 1-й	Ақбастау	Итемген	Ортасунги	Сулимбайсай

Талас ауд.	Талас ауд.	Талас, Жуалы ауд.	Талас, Жуалы ауд.	Талас, Жуалы ауд. Шекарасында
исток зап. оз. Биликоль лп р. Басунги пп р. Кошкарата пп р. Боралдай пп р. Арыс пп р. Сырдария вп. с вост. в Аральское море;	исток зап. оз. Биликоль пп р. Танбалысай лп р. Басунги пп р. Кошкарата пп р. Боралдай пп р. Арыс пп р. Сырдария вп. с вост. в Аральское море;	исток зап. оз. Биликоль лп р. Кошкарата пп р. Боралдай пп р. Арыс пп р. Сырдария вп. с вост. в Аральское море;	исток зап. оз. Биликоль лп р. Буккансунги пп р. Кошкарата пп р. Боралдай пп р. Арыс пп р. Сырдария вп. с вост. в Аральское море;	исток зап. оз. Биликоль лс р. Буккансунги пп р. Кошкарата пп р. Боралдай пп р. Арыс пп р. Сырдария вп. с вост. в Аральское море;
Билікөл көлінің батысынан басталып, Арал теңізіне шығысынан құяды.	Билікөл көлінің батысынан басталып, Арал теңізіне шығысынан құяды.	Билікөл көлінің батысынан басталып, Арал теңізіне шығысынан құяды.	Билікөл көлінің батысынан басталып, Арал теңізіне шығысынан құяды.	Билікөл көлінің батысынан басталып, Арал теңізіне шығыстан құяды.
р.	р.	р.	р.	р.
өзен	өзен	өзен	өзен	өзен
Танбалысай	Байыссай	Омарсейітсай	Болатбексай	Кіші Ащы
Танбалысай	Байыссай	Омарсейітсай	Болатбексай	Кіші Ащы

Талас ауд.	Талас ауд.	Талас, Жуалы ауд.	Талас ауд.	Талас ауд. (Жамб. обл.) Бәйдібек ауд. (Оңт. Қаз. обл.).
исток зап. оз. Биликоль лс р. Буккансунги пп р. Кошкарата пп р. Боралдай пп р. Арыс пп р. Сырдария вп. с вост. в Аральское море;	сев. оз. Биликоль вост. а. Қызылауит;		исток зап. оз. Биликоль лп р. Байыссай пп р. Танбалысай лп р. Басунги пп р. Кошкарата пп р. Боралдай пп р. Арыс пп р. Сырдария вп. с вост. в Аральское море;	берёт начало в род. Тасбастау сев.-вост. а. Актас пп р. Узынсай лс р. Улькен Боген пс р. Боген теряется в солончаках юго-вост. оз. Сунакколь;
Билікөл көлінің батысынан басталып, Арал теңізіне шығысынан құяды.	Билікөл көлінің солтүстігі, Қызылауит ауылының шығысы.		Билікөл көлінің батысынан басталып, Байыссай, Таңбалысай өзендерімен шектесіп, Арал теңізіне шығысынан құяды.	Актас ауылының солтүстік- шығысындағы Тасбастау бұлағынан бастау алып, Сұнаккөл көлінің оңтүстік-шығысындағы сорларда құрғайды.
р.	оз.	р.	р.	р.
өзен	көл	өзен	өзен	өзен
Үлкен Ащы	Ақкөл	Басунги	Жинишкесай	Амансай
Үлкен Ащы	Ақкөл	Басунги	Жинишкесай	Амансай

Кейікқұмсай	Кейікқұмсай	өзен	р.	Ақтас ауылының солтүстік-шығысындағы Оймауытбұлақ бұлағынан бастау алып, Сұнаккөл көлінің оңтүстік-шығысындағы сорларда сінеді.	берет начало в род. Оймауытбулак сев.-вост. а. Актас лп р. Бала Бюген лс р. Бюген теряется в солончаках юго-вост. оз. Сунакколь;	Талас ауд. (Жамб. обл.) Бәйдібек ауд. (Оңт. Қаз. обл.).
Қарасай	Қарасай	өзен	р.	Билікөл көлінің оңтүстік-батысынан басталып, Арал теңізіне шығысынан құяды.	исток юго-зап. оз. Биліколь лп р. Кошқарага лп р. Боралдай лп р. Арыс лп р. Сырдария вл. с вост. в Аральское море;	Талас ауд. (Жамб. обл.) Бәйдібек ауд. (Оңт. Қаз. обл.).
Талас	Талас	өзен	р.	Құмбел асуының оңтүстік-батысында Қаракөл мен Ашпара өзендерінің қосылуынан басталып, Айдын көлінің солтүстік-батысындағы сорларда құрғайды.	образуется юго-зап. пер. Қумбель от слияния рек Караколь и Ашпара теряется в солончаках сев.-зап. оз. Айдын;	Жамбыл, Тараз қ. терр., Байзақ, Талас, Сарысу (Жамб. обл.) Талас обл. (Қырғ. Респ.) Созақ (Оңт. Қаз. обл.) ауд-ы.
Қалмаөзек	Калмаозек	өзен	р.	Үйек ауылының солтүстік-батысы Кемпіртөбе тауының солтүстік шығысындағы ағынсыз арна.	бессточное русло сев.-вост. г. Кемпіртөбе сев.-зап. а. Уйек;	Талас ауд.
Бесағаш	Бесағаш	өзен	р.	Айуантөбе тауының оңтүстік-шығысынан басталып, Айдын көлінің оңтүстік-батысындағы сорларда құрғайды.	исток юго-вост. г. Айуантөбе лп р. Бугиль лп р. Қыршабақты лп р. Шабақты теряется в солончаках юго-зап. оз. Айдын;	Талас ауд.
Жаман Үшашы	Жаман Үшашы	көл	оз.	Қарқалқан құлығын солтүстік-батысы, Жалғызтөтті құдағының оңтүстік-шығысы.	сев.-зап. к. Карқалқан юго-вост. к. Жалғызтатты;	Талас ауд.

Қызылқак	Кызылқак	көл	оз.	Қарқалқан құлығының батысы мен Жалғызтөтті құлығының оңтүстік-шығысы.	зап. к. Карқалқан юго-вост. к. Жалғызтатты;	Талас ауд.
Мироновское	Мироновское	көл	оз.	Кемпіртөбе тауының солтүстік-батысы, Тоғызкент ауылының оңтүстік-шығысы.	сев.-зап. г. Кемпіртөбе юго-вост. а. Тоғызкент;	Талас ауд.
Шолаккунгей	Шолаккунгей	көл	оз.	Айуантөбе тауының солтүстік-шығысы мен Қызыләуіт ауылының оңтүстік-батысы.	сев.-вост. г. Айуантөбе юго-зап. а. Кызылауит;	Талас ауд.
Маятал	Маятал	көл	оз.	Қаратау қаласының солтүстік-батысы, Айуантөбе тауының шығысы.	сев.-зап. гор. Қаратау вост. г. Айуантөбе;	Талас ауд.
Жаланащкөл	Жаланащколь	көл	оз.	Билікөл көлінің солтүстігі, Ақкөл көлінің оңтүстігі.	сев. оз. Биліколь южн. оз. Ақколь;	Талас ауд.
Қарашат	Карашат	көл	оз.	Қаратау қаласының батысы, Қызыләуіт ауылының оңтүстік-батысы.	зап. гор. Қаратау юго-зап. а. Кызылауит;	Талас ауд.
Көкбастау	Кокбастау	бұлақ	род.	Билікөл көлінің батысы мен Қаратау қаласының оңтүстігі.	зап. оз. Биліколь южн. гор. Қаратау;	Талас ауд.
Сатыбұлақ	Сатыбулак	бұлақ	род.	Қаратау қаласының оңтүстік-батысы, Айуантөбе тауының оңтүстік-шығысы.	юго-зап. гор. Қаратау юго-вост. г. Айуантөбе;	Талас ауд.
Оймауытбұлақ	Оймауытбулак	бұлақ	род.	Қаратау қаласының оңтүстік-батысы, Айуантөбе тауының оңтүстік-шығысы.	юго-зап. гор. Қаратау юго-вост. г. Айуантөбе;	Талас ауд.

Табакбұлақ	Табакбулақ	бұлақ	род.	Соркөл көлінің оңтүстік-шығысы, Аккөл көлінің батысы.	юго-вост. оз. Сорколь зап. оз. Акколь;	Талас ауд.
Ащыбұлақ	Ащыбулақ	бұлақ	род.	Соркөл көлінің оңтүстік-шығысы мен Аккөл көлінің батысы.	юго-вост. оз. Сорколь зап. оз. Акколь;	Талас ауд.
Тоқалыбұлақ	Тоқалыбулақ	бұлақ	род.	Соркөл көлінің оңтүстік-шығысы мен Қаратау қаласының солтүстік-батысы.	юго-вост. оз. Сорколь сев.-зап. гор. Қаратау;	Талас ауд.
Сүліктібұлақ	Суліқтыбулақ	бұлақ	род.	Соркөл көлінің оңтүстік-шығысы, Қаратау қаласының солтүстік-батысы.	юго-вост. оз. Сорколь сев.-зап. гор. Қаратау;	Талас ауд.
Диделібұлақ	Диделибулақ	бұлақ	род.	Аккөл көлінің солтүстік-шығысы мен Бостандық ауылының оңтүстік-батысы.	сев.-вост. оз. Акколь юго-зап. а. Бостандық;	Талас ауд.
Дәрімбек	Даримбек	бұлақ	род.	Аккөл көлінің оңтүстік-батысы, Қаратау қаласының солтүстік-батысы.	юго-зап. оз. Акколь сев.-зап. гор. Қаратау;	Талас ауд.
Жартыбастау	Жартыбастау	бұлақ	род.	Қаратау қаласының солтүстік-батысы мен Айуантөбе тауының шығысы.	сев.-зап. гор. Қаратау вост. г. Айуантөбе;	Талас ауд.
Асанбайбұлақ	Асанбайбулақ	бұлақ	род.	Қаратау қаласының солтүстік-батысы мен Айуантөбе тауының оңтүстік-шығысы.	сев.-зап. гор. Қаратау юго-вост. г. Айуантөбе;	Талас ауд.

Шилибастау	Шилибастау	бұлақ	род.	Билікөл көлінің солтүстік-батысы, Қаратау қаласының шығысы.	сев.-зап. оз. Биликоль вост. гор. Қаратау;	Талас ауд.
Шоқайдар	Шоқайдар	бұлақ	род.	Билікөл көлінің солтүстік-батысы, Қаратау қаласының оңтүстік-шығысы.	сев.-зап. оз. Биликоль юго-вост. гор. Қаратау;	Талас ауд.
Тасбастау	Тасбастау	бұлақ	род.	Билікөл көлінің батысы, Қаратау қаласының оңтүстік-шығысы.	зап. оз. Биликоль юго-вост. гор. Қаратау;	Талас ауд.
Үңгірбастау	Үңгірбастау	бұлақ	род.	Билікөл көлінің батысы, Қаратау қаласының оңтүстік-шығысы.	зап. оз. Биликоль юго-вост. гор. Қаратау;	Талас ауд.
Бүйрекбастау	Бүйрекбастау	бұлақ	род.	Билікөл көлінің батысы, Қаратау қаласының оңтүстік-шығысы.	зап. оз. Биликоль юго-вост. гор. Қаратау;	Талас ауд.
Ақбастау	Ақбастау	бұлақ	род.	Аккөл көлінің оңтүстік-батысы, Қаратау қаласының солтүстік-батысы.	юго-зап. оз. Акколь сев.-зап. гор. Қаратау;	Талас ауд.
Тұма	Тұма	бұлақ	род.	Аккөл көлінің оңтүстік-батысы мен Қаратау қаласының солтүстік-батысы.	юго-зап. оз. Акколь сев. гор. Қаратау;	Талас ауд.
Қызылбұлақ	Қызылбулақ	бұлақ	род.	Қаратау қаласының солтүстік-батысы, Айуантөбе тауының шығысы.	сев.-зап. гор. Қаратау вост. г. Айуантөбе;	Талас ауд.

Айтәтті	Айтатты	құдық	қ.	Суықжал төбешігінің оңтүстік-батысы, Үштөбе қонысының солтүстік-шығысы.	юго-зап. буг. Суықжал сев.-вост. ур. Үштөбе;	Талас ауд.
Қызылбөрік	Қызылборик	құдық	қ.	Суықжал төбешігінің оңтүстік-шығысы, Үштөбе қонысының солтүстік-шығысы.	юго-вост. буг. Суықжал сев.-вост. ур. Үштөбе;	Талас ауд.
Құлбай	Құлбай	құдық	қ.	Суықжал төбешігінің оңтүстік-шығысы, Бөлтірік Шешен ауылының солтүстік-шығысы.	юго-вост. буг. Суықжал сев.-вост. а. Больтирик Шешен;	Талас ауд.
Бестас	Бестас	құдық	қ.	Қаратоған қонысының солтүстік-шығысы, Суықжал төбешігінің оңтүстік-батысы.	сев.-вост. ур. Каратоған юго-зап. буг. Суықжал;	Талас ауд.
Шұқыр	Шұқыр	құдық	қ.	Суықжал төбешігінің оңтүстік-шығысы, Бөлтірік Шешен ауылының солтүстік-шығысы.	юго-вост. буг. Суықжал сев.-вост. а. Больтирик Шешен;	Талас ауд.
Шенгелді	Шенгельды	құдық	қ.	Суықжал төбешігінің оңтүстік-шығысы, Бөлтірік Шешен ауылының солтүстік-шығысы.	юго-вост. буг. Суықжал сев.-вост. а. Больтирик Шешен;	Талас ауд.
Тектұрмас	Тектурмас	құдық	қ.	Қаратоған қонысының оңтүстік-шығысы, Кемпіртөбе тауының солтүстігі.	юго-вост. ур. Каратоған сев. г. Кемпиртөбе;	Талас ауд.
Көлтобе	Кольтобе	құдық	қ.	Қаратоған қонысының оңтүстік-шығысы, Кемпіртөбе тауының солтүстігі.	юго-вост. ур. Каратоған сев. г. Кемпиртөбе;	Талас ауд.

Қосқызыл	Коскызыл	құдық	қ.	Кемпіртөбе тауының солтүстік-шығысы, Суықжал төбешігінің оңтүстік-шығысы.	сев.-вост. г. Кемпиртөбе юго-вост. буг. Суықжал;	Талас ауд.
Жыңғылдыой	Жыңғылдыой	құдық	қ.	Кемпіртөбе тауының солтүстік-батысы, Қаратоған қонысының оңтүстік-шығысы.	сев.-зап. г. Кемпиртөбе юго-вост. ур. Каратоған;	Талас ауд.
Жыңғылдыой	Жыңғылдыой	құдық	қ.	Кемпіртөбе тауының солтүстік-батысы, Қаратоған қонысының оңтүстік-шығысы.	сев.-зап. г. Кемпиртөбе юго-вост. ур. Каратоған;	Талас ауд.
Тоқымбай	Тоқымбай	құдық	қ.	Суықжал төбешігінің оңтүстік-батысы, Үштөбе қонысының солтүстік-шығысы.	юго-зап. буг. Суықжал сев.-вост. ур. Үштөбе;	Талас ауд.
Байынбай	Байынбай	құдық	қ.	Суықжал төбешігінің оңтүстік-батысы, Үштөбе қонысының солтүстік-шығысы.	юго-зап. буг. Суықжал сев.-вост. ур. Үштөбе;	Талас ауд.
Қамыстықұдық	Қамыстықудык	құдық	қ.	Суықжал төбешігінің оңтүстік-батысы, Бөлтірік Шешен ауылының солтүстік-батысы.	юго-зап. буг. Суықжал сев.-зап. а. Больтирик Шешен;	Талас ауд.
Қостәтті	Костатты	құдық	қ.	Суықжал төбешігінің оңтүстік-шығысы мен Жалғызтәтті құдығының солтүстік-батысы.	юго-вост. буг. Суықжал сев.-зап. к. Жалғызтатты;	Талас ауд.
Дауренбек	Дауренбек	құдық	қ.	Суықжал төбешігінің оңтүстік-шығысы мен Жалғызтәтті құдығының солтүстік-батысы.	юго-вост. буг. Суықжал сев.-зап. к. Жалғызтатты;	Талас ауд.

Сайлаубай	Сайлаубай	құдық	қ.	Суықжал төбешігінің оңтүстік-шығысы мен Жалғызтәтті құдығының солтүстік-батысы.	юго-вост. буг. Суықжал сев.-зап. к. Жалғызтатты;	Талас ауд.
Терісбай	Терисбай	құдық	қ.	Суықжал төбешігінің оңтүстік-шығысы мен Жалғызтәтті құдығының солтүстік-батысы.	юго-вост. буг. Суықжал сев.-зап. к. Жалғызтатты;	Талас ауд.
Қисық	Кисық	құдық	қ.	Суықжал төбешігінің оңтүстік-шығысы мен Жалғызтәтті құдығының солтүстік-батысы.	юго-вост. буг. Суықжал сев.-зап. к. Жалғызтатты;	Талас ауд.
Жалғызтәтті	Жалғызтатты	құдық	қ.	Суықжал төбешігінің оңтүстік-шығысы мен Манекеқұдық құдығының солтүстік-батысы.	юго-вост. буг. Суықжал сев.-зап. к. Манекеқұдық;	Талас ауд.
Аралтөбе	Аралтөбе	құдық	қ.	Жалғызтәтті құдығының оңтүстік-батысы мен Белтірік шешен ауылының солтүстік-шығысы.	юго-зап. к. Жалғызтатты сев.-вост. а. Больтирик Шешен;	Талас ауд.
Малтабас	Малтабас	құдық	қ.	Жалғызтәтті құдығының оңтүстік-батысы мен Белтірік Шешен ауылының солтүстік-шығысы.	юго-зап. к. Жалғызтатты сев.-вост. а. Больтирик Шешен;	Талас ауд.
Шұрық	Шурық	құдық	қ.	Жалғызтәтті құдығының оңтүстік-батысы, Белтірік Шешен ауылының солтүстік-шығысы.	юго-зап. к. Жалғызтатты сев.-вост. а. Больтирик Шешен;	Талас ауд.
Қауынды	Қауынды	құдық	қ.	Жалғызтәтті құдығының оңтүстік-шығысы мен Қосқызыл құдығының солтүстік-шығысы.	юго-вост. к. Жалғызтатты сев.-вост. к. Қосқызыл;	Талас ауд.
Ақбұлақ	Ақбулақ	құдық	қ.	Кемпіртөбе тауының солтүстік-шығысы мен Жалғызтәтті құдығының оңтүстік-батысы.	сев.-вост. г. Кемпіртөбе юго-зап. к. Жалғызтатты;	Талас ауд.

Тақыртәтті	Тақыртатты	құдық	қ.	Кемпіртөбе тауының солтүстік-шығысы мен Жалғызтәтті құдығының оңтүстігі.	сев.-вост. г. Кемпіртөбе южн. к. Жалғызтатты;	Талас ауд.
Ызалысай	Ызалысай	құдық	қ.	Соркөл көлінің солтүстік-шығысы, Кемпіртөбе тауының оңтүстік-батысы.	сев.-вост. оз. Соркөл юго-зап. г. Кемпіртөбе;	Талас ауд.
Аққұдық	Аққұдық	құдық	қ.	Соркөл көлінің солтүстік-шығысы мен Кемпіртөбе тауының оңтүстік-батысы.	сев.-вост. оз. Соркөл юго-зап. г. Кемпіртөбе;	Талас ауд.
Қабық	Қабық	құдық	қ.	Ақкөл көлінің солтүстік-шығысы, Ұйық ауылының оңтүстік-батысы.	сев.-вост. оз. Ақкөл юго-зап. а. Уйық;	Талас ауд.
Шоқатсай	Шоқатсай	құдық	қ.	Жалғызтәтті құдығының оңтүстік-батысы, Ұйық ауылының солтүстік-шығысы.	юго-зап. к. Жалғызтатты сев.-вост. а. Уйық;	Талас ауд.
Жүзгенді	Жүзгенды	құдық	қ.	Сәду Шәкіров ауылының солтүстік-шығысы, Жалғызтәтті құдығының оңтүстік-шығысы.	сев.-вост. а. Сәду Шакиров юго-вост. к. Жалғызтатты;	Талас ауд.
Тоғанқұдық	Тоғанқұдық	құдық	қ.	Сәду Шәкіров ауылының солтүстік-шығысы, Қарқалқан құдығының оңтүстік-батысы.	сев.-вост. а. Сәду Шакиров юго-зап. к. Қарқалқан;	Талас ауд.
Шабанайқыр	Шабанайқыр	құдық	қ.	Сәду Шәкіров ауылының солтүстік-шығысы, Қарқалқан құдығының оңтүстік-батысы.	сев.-вост. а. Сәду Шакиров юго-зап. к. Қарқалқан;	Талас ауд.
Жалғыздатты	Жалғыздатты	құдық	қ.	Сәду Шәкіров ауылының солтүстік-шығысы, Қарқалқан құдығының оңтүстік-батысы.	сев.-вост. а. Сәду Шакиров юго-зап. к. Қарқалқан;	Талас ауд.

Дүйсебай	Дүйсебай	құдық	қ.	Ұйық ауылының солтүстік-шығысы, Жалғызтәтті құдығының оңтүстік-батысы.	сев.-вост. а. Уйық юго-зап. к. Жалғызтатты;	Талас ауд.
Мәнекекұдық	Манекекұдық	құдық	қ.	Сәду Шәкіров ауылының солтүстік-шығысы, Жалғызтәтті құдығының оңтүстік-шығысы.	сев.-вост. а. Саду Шакиров юго-вост. к. Жалғызтатты;	Талас ауд.
Балтакалған	Балтакалған	құдық	қ.	Саду Шакиров ауылының солтүстік-шығысы, Қаркалқан құдының оңтүстік-батысы.	сев.-вост. а. Саду Шакиров юго-зап. к. Қаркалқан;	Талас ауд.
Жиренкұдық	Жиренкұдық	құдық	қ.	Сәду Шәкіров ауылының солтүстік-шығысы, Қаркалқан құдығының оңтүстік-батысы.	сев.-вост. а. Саду Шакиров юго-зап. к. Қаркалқан;	Талас ауд.
Бұлдырық	Бұлдырық	құдық	қ.	Кемпіртөбе тауының солтүстік-шығысы мен Манекекұдық құдығының оңтүстік-батысы.	сев.-вост. г. Кемпіртөбе юго-зап. к. Манекекұдық;	Талас ауд.
Үкібай	Укибай	құдық	қ.	Сәду Шәкіров ауылының солтүстік-шығысы, Манекекұдық құдығының оңтүстік-шығысы.	сев.-вост. а. Саду Шакиров юго-вост. к. Манекекұдық;	Талас ауд.
Жаманбай	Жаманбай	құдық	қ.	Кемпіртөбе тауының солтүстік-шығысы, Бұлдырық құдығының оңтүстік-батысы.	сев.-вост. г. Кемпіртөбе юго-зап. к. Бұлдырық;	Талас ауд.
Қысық	Қысық	құдық	қ.	Сәду Шәкіров ауылының солтүстік-шығысы, Манекекұдық құдығының оңтүстік-батысы.	сев.-вост. а. Саду Шакиров юго-зап. к. Манекекұдық;	Талас ауд.
Аңшабай	Аншабай	құдық	қ.	Сәду Шәкіров ауылының солтүстік-шығысы, Көделейма құдығының оңтүстік-батысы.	сев.-вост. а. Саду Шакиров юго-зап. к. Куделейма;	Талас ауд.

Басоймақ	Басоймақ	құдық	қ.	Сәду Шәкіров ауылының солтүстік-шығысы, Көделейма құдығының оңтүстік-батысы.	сев.-вост. а. Саду Шакиров юго-зап. к. Куделейма;	Талас ауд.
Базарбай	Базарбай	құдық	қ.	Сәду Шәкіров ауылының солтүстік-шығысы мен Бау құдығының батысы.	сев.-вост. а. Саду Шакиров зап. к. Бау;	Талас ауд.
Бау	Бау	құдық	қ.	Сәду Шәкіров ауылының солтүстік-шығысы мен Көделейма құдығының оңтүстік-батысы.	сев.-вост. а. Саду Шакиров юго-зап. к. Куделейма;	Талас ауд.
Желказған	Жельказған	құдық	қ.	Сәду Шәкіров ауылының солтүстік-шығысы, Бау құдығының оңтүстік-батысы.	сев.-вост. а. Саду Шакиров юго-зап. к. Бау;	Талас ауд.
Көкмұрын	Кокмурын	құдық	қ.	Сәду Шәкіров ауылының солтүстік-шығысы мен Бау құдығының оңтүстік-батысы.	сев.-вост. а. Саду Шакиров юго-зап. к. Бау;	Талас ауд.
Балқұдық	Балқұдық	құдық	қ.	Сәду Шәкіров ауылының солтүстік-шығысы мен Бау құдығының оңтүстік-батысы.	сев.-вост. а. Саду Шакиров юго-зап. к. Бау;	Талас ауд.
Жаманқұдық	Жаманқұдық	құдық	қ.	Сәду Шәкіров ауылының солтүстік-шығысы, Ақбай құдығының оңтүстік-батысы.	сев.-вост. а. Саду Шакиров юго-зап. к. Ақбай;	Талас ауд.
Ақмалай	Ақмалай	құдық	қ.	Сәду Шәкіров ауылының солтүстік-шығысы мен Бау құдығының оңтүстік-батысы.	сев.-вост. а. Саду Шакиров юго-зап. к. Бау;	Талас ауд.
Басайдарлы	Басайдарлы	құдық	қ.	Сәду Шәкіров ауылының солтүстік-шығысы, 1 –ші Қосқұдық құдығының оңтүстік-батысы.	вост. а. Саду Шакиров юго-зап. к. Қосқұдық 1-й;	Талас ауд.

Ақшыңырау	Ақшыңырау	құдық	қ.	Көделейма құдығының оңтүстік-батысы, Бай құдығының солтүстік-шығысы.	юго-зап. к. Куделейма сев.-вост. к. Бау;	Талас ауд.
Аққойлы	Аққойлы	құдық	қ.	Сәду Шәкіров ауылының солтүстік-шығысы, Ақбай құдығының оңтүстік-батысы.	сев.-вост. а. Саду Шакиров юго-зап. к. Ақбай;	Талас ауд.
Көкөгіз	Кокогиз	құдық	қ.	Сәду Шәкіров ауылының солтүстік-шығысы мен Көделейма құдығының оңтүстік-батысы.	сев.-вост. а. Саду Шакиров юго-зап. к. Куделейма;	Талас ауд.
Төбекұдық	Тобекудық	құдық	қ.	Сәду Шәкіров ауылының солтүстік-шығысы мен 1-ші Қосқұдық құдығының батысы.	сев.-вост. а. Саду Шакиров зап. к. Қосқұдық 1-й;	Талас ауд.
Ашы	Ашы	құдық	қ.	Сәду Шәкіров ауылының солтүстік-шығысы мен Ақбай құдығының оңтүстік-батысы.	сев.-вост. а. Саду Шакиров юго-зап. к. Ақбай;	Талас ауд.
Ишанқұдық	Ишанкудық	құдық	қ.	Сәду Шәкіров ауылының солтүстік-шығысы мен Ақбай құдығының оңтүстік-батысы.	сев.-вост. а. Саду Шакиров юго-зап. к. Ақбай;	Талас ауд.
Бурашақар	Бурашақар	құдық	қ.	Көделейма құдығының солтүстік-батысы мен Манекеқұдық құдығының шығысы.	сев.-зап. к. Куделейма вост. к. Манекеқұдық;	Талас ауд.
Адыраспан	Адыраспан	құдық	қ.	Манекеқұдық құдығының солтүстік-шығысы, Қарқалқан құдығының оңтүстік-батысы.	сев.-вост. к. Манекеқұдық юго-зап. к. Қарқалқан;	Талас ауд.
1-Қоржынды	Қоржынды 1-й	құдық	қ.	Қарқалқан құдығының оңтүстік-батысы, Манекеқұдық құдығының солтүстік-шығысы.	юго-зап. к. Қарқалқан сев.-вост. к. Манекеқұдық;	Талас ауд.

Тасқұдық	Тасқұдық	құдық	қ.	Соркөл көлінің оңтүстік-шығысы, Ақкөл көлінің солтүстік-батысы.	юго-вост. оз. Сорколь сев.-зап. оз. Ақколь;	Талас ауд.
Жалғызқұдық	Жалғызқұдық	құдық	қ.	Соркөл көлінің оңтүстік-шығысы, Ақкөл көлінің солтүстік-батысы	юго-вост. оз. Сорколь сев.-зап. оз. Ақколь;	Талас ауд.
Жерікқұдық	Жерикқұдық	құдық	қ.	Айуантөбе тауының солтүстік-шығысы мен Соркөл көлінің оңтүстік-батысы.	сев.-вост. г. Айуантөбе юго-зап. оз. Сорколь;	Талас ауд.
Қызылқұдық	Қызылқұдық	құдық	қ.	Ақкөл көлінің солтүстік-шығысы мен Бостандық ауылының оңтүстік-батысы.	сев.-вост. оз. Ақколь юго-зап. а. Бостандық;	Талас ауд.
Тұма	Тума	құдық	қ.	Ақкөл көлінің солтүстік-батысы мен Соркөл көлінің оңтүстік-шығысы.	сев.-зап. оз. Ақколь юго-вост. оз. Сорколь;	Талас ауд.
Көлқұдық	Кольқұдық	құдық	қ.	Ақкөл көлінің солтүстік-шығысы мен Бостандық ауылының оңтүстік-батысы.	сев.-вост. оз. Ақколь юго-зап. а. Бостандық;	Талас ауд.
Қаукеөлген	Қаукеольген	құдық	қ.	Бостандық ауылының оңтүстік-шығысы, Тегістік ауылының солтүстік-батысы.	юго-вост. а. Бостандық сев.-зап. а. Тегистик;	Талас ауд.
Балтақалған	Балтақалқан	құдық	қ.			Талас ауд.
Әбітай	Абитай	құдық	қ.	Ақкөл көлінің шығысы, Бостандық ауылының оңтүстік-батысы.	вост. оз. Ақколь юго-зап. а. Бостандық;	Талас ауд.

Шүкірәуіт	Шуқырауит	арық	ар.	Соркөл көлінің оңтүстік-шығысы, Аккөл көлінің батысы.	юго-вост. оз. Сорколь зап. оз. Акколь;	Талас ауд.
Қызылауіт	Қызылауит	арық	ар.	Соркөл көлінің оңтүстік-шығысы, Аккөл көлінің батысы.	юго-вост. оз. Сорколь зап. оз. Акколь;	Талас ауд.
Майтас	Майтас	арық	ар.	Соркөл көлінің оңтүстік-шығысы, Аккөл көлінің батысы.	юго-вост. оз. Сорколь зап. оз. Акколь;	Талас ауд.
Жиенбет	Жиенбет	арық	ар.	Бостандық ауылының оңтүстік-шығысындағы Талас өзенінің оң жағалауы.	на правобережье р. Талас юго-вост. а. Бостандық;	Талас ауд.
Үзім	Узим	арық	ар.	Бостандық ауылының шығысы, Акқұм ауылының оңтүстік-батысы.	вост. а. Бостандық юго-зап. а. Акқұм;	Талас ауд.
Қызылтаң	Қызылтан	арық	ар.	Бау құдығының оңтүстік-батысы, Бостандық ауылының шығысы.	юго-зап. к. Бау вост. а. Бостандық;	Талас ауд.
Жамбыл	Жамбыл	арық	ар.	Бостандық ауылының солтүстік-батысы, Сәду Шәкіров ауылының оңтүстік-шығысы.	сев.-зап. а. Бостандық юго-вост. а. Саду Шакиров;	Талас ауд.
Жарқора	Жарқора	арық	ар.	Билікөл көлінің батысы, Қаратау қаласының оңтүстік-шығысы.	зап. оз. Биликоль юго-вост. гор. Қаратау;	Талас ауд.
Жұмабек	Жұмабек	арық	ар.	Аккөл көлінің солтүстік-шығысы Талас өзенінің сол жағалауы.	на лев. бер. р. Талас сев.-вост. оз. Акколь;	Талас ауд.

Қызыл	Қызыл	арық	ар.	Сәду Шәкіров ауылының шығысы, Бау құдығының солтүстік-шығысы.	вост. а. Саду Шакиров юго-зап. к. Бау;	Талас ауд.
Терраса	Терраса	арық	ар.	Бостандық ауылының шығысы Талас өзенінің оң жағалауы.	на правобережье р. Талас вост. а. Бостандық;	Талас ауд.
Қасымбек	Қасымбек	канал	кан.	Сәду Шәкіров ауылының солтүстік-батысы, талас өзенінің оң жағалауы.	на правобережье р. Талас сев.-зап. а. Саду Шакиров;	Талас ауд.
Жаңаарық	Жаңаарық	канал	кан.	Ұйық ауылының оңтүстік-шығысы Талас өзенінің сол жағалауы.	на левобережье р. Талас юго-вост. а. Уйик;	Талас ауд.
Боранбай	Боранбай	канал	кан.	Кемпіртөбе тауының оңтүстік-шығысында Талас пен Асы өзендерін қосады.	соед. реки Талас и Асы юго-вост. г. Кемпиртобе;	Талас ауд.
Ақтөбеуіт	Ақтөбеуит	бөген	вдхр.	Соркөл көлінің оңтүстік-шығысы, Аккөл көлінің солтүстік-батысы.	юго-вост. оз. Сорколь сев.-зап. оз. Акколь;	Талас ауд.
Қызылауіт	Қызылауит	бөген	вдхр.	Соркөл көлінің оңтүстік-шығысы, Аккөл көлінің батысы.	юго-вост. оз. Сорколь зап. оз. Акколь;	Талас ауд.
Шүқырәуіт	Шуқырауит	бөген	вдхр.	Соркөл көлінің оңтүстік-шығысы, Аккөл көлінің батысы.	юго-вост. оз. Сорколь зап. оз. Акколь;	Талас ауд.
Әуіт	Ауит	бөген	вдхр.	Билікөл көлінің солтүстік-батысы мен Қаратау қаласының оңтүстік-шығысы.	сев.-зап. оз. Биликоль юго-вост. гор. Қаратау;	Талас ауд.

Пионерское	Пионерское	бөген	вдхр.	Қаратау қаласының солтүстік-батысы мен Айуантөбе тауының оңтүстік-шығысы.	сев.-зап. гор. Қаратау юго-вост. г. Айуантөбе;	Талас ауд.
Жаргас	Жаргас	бөген	вдхр.	Қаратау қаласының солтүстігі, Ақкөл көлінің оңтүстік-батысы.	сев. гор. Қаратау юго-зап. оз. Ақкөл;	Талас ауд.
Жәдіккөл	Жадикколь	бөген	вдхр.	Бөлтірік Шешен ауылының оңтүстік-шығысы Талас өзенінің оң жағалауы.	на правобережье р. Талас юго-вост. а. Больтирик Шешен;	Талас ауд.
Ойыккөл	Ойыкколь	бөген	вдхр.	Ұйық ауылының шығысындағы талас өзенінің сол жағалауы.	на левобережье р. Талас вост. а. Уйик;	Талас ауд.
Насанкөл	Насанколь	тұзды көл	сол. оз.	Қаратау қаласының солтүстік-батысы, Қызылжүзіт ауылының оңтүстігі.	сев.-зап. гор. Қаратау южн. а. Кызылауит;	Талас ауд.
Жалған	Жалган	тұзды көл	сол. оз.	Сәду Шәкіров ауылының солтүстік-шығысы, Бау құдығының оңтүстік-батысы.	сев.-вост. а. Саду Шакиров юго-зап. к. Бау;	Талас ауд.
Бадам	Бадам	тұзды көл	сол. оз.	Сәду Шәкіров ауылының солтүстік-шығысы, бау ауылының оңтүстігі.	сев.-вост. а. Саду Шакиров южн. к. Бау;	Талас ауд.
Құйғанкөл	Куйганколь	ащы – тұзды көл	г. -сол. оз.	Ақкөл көлінің оңтүстік-батысы, Қаратау қаласының солтүстігі.	юго-зап. оз. Ақколь сев. гор. Қаратау;	Талас ауд.

Аққұдық	Аккудық	ащы-тұзды құдық	г. -сол. к.	Ақкөл көлінің шығысы, Бостандық ауылының оңтүстік-батысы.	вост. оз. Ақколь юго-зап. а. Бостандық;	Талас ауд.
Жанақұдық	Жанакудык	тұзды құдық	сол. к.	Кемпіртөбе тауының солтүстік-шығысы, Суықжал төбешігінің оңтүстігі.	сев.-вост. г. Кемпиртөбе южн. буг. Суықжал;	Талас ауд.
Қоңыр	Коныр	тұзды құдық	сол. к.	Суықжал төбешігінің оңтүстік-шығысы, Қосқызыл құдығының солтүстік-батысы.	юго-вост. буг. Суықжал сев.-зап. к. Коскызыл;	Талас ауд.
Қосқұдық	Коскудық	тұзды құдық	сол. к.	Суықжал төбешігінің оңтүстігі, Қосқызыл құдығының солтүстік-батысы.	южн. буг. Суықжал сев.-зап. к. Коскызыл;	Талас ауд.
Жанақоңыр	Жанаконыр	тұзды құдық	сол. к.	Кемпіртөбе тауының солтүстік-шығысы, Қосқызыл құдығының оңтүстік-батысы.	сев.-вост. г. Кемпиртөбе юго-зап. к. Коскызыл;	Талас ауд.
Қаратиын	Каратиын	тұзды құдық	сол. к.	Кемпіртөбе тауының солтүстік-шығысы, Қосқызыл құдығының оңтүстік-шығысы.	сев.-вост. г. Кемпиртөбе юго-вост. к. Коскызыл;	Талас ауд.
Қызылқұдық	Кызылкудык	тұзды құдық	сол. к.	Суықжал төбешігінің оңтүстік-шығысы, Бөлтірік Шешен ауылының солтүстік-шығысы.	юго-вост. буг. Суықжал сев.-вост. а. Больтирик Шешен;	Талас ауд.
Тойқұдық	Тойкудық	тұзды құдық	сол. к.	Үштөбе қонысының оңтүстік-шығысы, Кемпіртөбе тауының солтүстігі.	юго-вост. ур. Ушгтобе сев. г. Кемпиртөбе;	Талас ауд.

Нұрбай	Нурбай	тұзды құдық	сол. к.	Қарқалқан құлығының оңтүстік-батысы, Манекеқұдық құлығының солтүстік-шығысы.	юго-зап. к. Карқалқан сев.-вост. к. Манекеқұдық;	Талас ауд.
Қожаберген	Қожаберген	тұзды құдық	сол. к.	Жалғызтәтті құлығының оңтүстік-батысы, Ұйық ауылының солтүстік-шығысы.	юго-зап. к. Жалғызтатты сев.-вост. а. Уйық;	Талас ауд.
Құмырлы	Құмырлы	тұзды құдық	сол. к.	Сәду Шәкіров ауылының солтүстік-шығысы, Манекеқұдық құлығының оңтүстік-батысы.	сев.-вост. а. Саду Шакиров юго-зап. к. Манекеқұдық;	Талас ауд.
Мырзабекбас	Мырзабекбас	тұзды құдық	сол. к.	Кемпіртөбе тауының оңтүстік-шығысы, Сәду Шәкіров ауылының солтүстік-батысы.	юго-вост. г. Кемпіртөбе сев.-зап. а. Саду Шакиров;	Талас ауд.
Балта	Балта	тұзды құдық	сол. к.	Сәду Шәкіров ауылының солтүстік-шығысы, Бау құлығының оңтүстік-батысы.	сев.-вост. а. Саду Шакиров юго-зап. к. Бау;	Талас ауд.
Қарабай	Қарабай	кұрғақ құдық	сух. к.	Суықжал төбешігінің оңтүстік-шығысы, Бөлгірік Шешен ауылының солтүстік-шығысы.	юго-вост. буг. Суықжал сев.-вост. а. Больтирик Шешен;	Талас ауд.
Бекмұрат	Бекмурад	кұрғақ құдық	сух. к.	Суықжал төбешігінің оңтүстік-батысы, Қаратоған қонысының солтүстік-шығысы.	юго-зап. буг. Суықжал сев.-вост. ур. Қаратоған;	Талас ауд.
Біоскенбай	Биоскенбай	кұрғақ құдық	сух. к.	Суықжал төбешігінің оңтүстік-шығысы, Жалғызтәтті құлығының батысы.	юго-вост. буг. Суықжал зап. к. Жалғызтатты;	Талас ауд.

Алтықұдық	Алтықұдық	кұрғақ құдық	сух. к.	Жалғызтәтті құлығының оңтүстік-шығысы, Жанекеқұдық құлығының солтүстік-батысы.	юго-вост. к. Жалғызтатты сев.-зап. к. Манекеқұдық;	Талас ауд.
Аткелтір	Аткельтир	кұрғақ құдық	сух. к.	Ұйық ауылының солтүстік-шығысы, Жалғызтәтті құлығының оңтүстік-батысы.	сев.-вост. а. Уйық юго-зап. к. Жалғызтатты;	Талас ауд.
Сары	Сары	кұрғақ құдық	сух. к.	Ұйық ауылының солтүстік-шығысы, Манекеқұдық құлығының батысы.	сев.-вост. а. Уйық зап. к. Манекеқұдық;	Талас ауд.
Малалып	Малалып	кұрғақ құдық	сух. к.	Сәду Шәкіров ауылының солтүстік-шығысы, Бау құлығының оңтүстік-батысы.	сев.-вост. а. Саду Шакиров юго-зап. к. Бау;	Талас ауд.
Аккесене	Аккесене	кұрғақ құдық	сух. к.	Үштөбе қонысының оңтүстік-шығысы, Суықжал төбешігінің оңтүстік-батысы.	юго-вост. ур. Уштөбе юго-зап. буг. Суықжал;	Талас ауд.
Үлкен Қақпа	Улькен Какпа	кұрғақ арық	сух. ар.	Ақкөл көлінің солтүстігі, Кемпіртөбе тауының оңтүстік-шығысы.	сев. оз. Ақкөл юго-вост. г. Кемпіртөбе;	Талас ауд.
Жаңаоған	Жанатоған	кұрғақ арық	сух. ар.	Ақкөл көлінің солтүстік-шығысы, Кемпіртөбе тауының оңтүстік-шығысы.	сев.-вост. оз. Ақкөл юго-вост. г. Кемпіртөбе;	Талас ауд.
Кішкентайөзек	Кишкентай озек	кұрғақ арна	сух. р.	Қаратоған қонысының оңтүстік-шығысы, Кемпіртөбе тауының солтүстік-батысы.	юго-вост. ур. Қаратоған сев.-зап. г. Кемпіртөбе;	Талас, Сарысу ауд. .

Жаманжарма	Жаманжарма	кұрғақ арна	сух. р.	Кемпіртөбе тауының солтүстік-батысы мен Тоғызкент ауылының шығысы.	сев.-зап. г. Кемпіртөбе вост. а. Тоғызкент;	Талас ауд.
Ескі Талас	Ескі Талас	кұрғақ арна	сух. р.	Кемпіртөбе тауының шығысы Ұйық ауылының шығысы.	вост. г. Кемпіртөбе сев. а. Уйық;	Талас ауд.
Жалғансай	Жалғансай	кұрғақ арна	сух. р.	Кемпіртөбе тауының шығысы, Сәду Шәкіров ауылының солтүстік-батысы.	юго-вост. г. Кемпіртөбе сев.-зап. а. Саду Шакиров;	Талас ауд.
Қызылсай	Қызылсай	кұрғақ арна	сух. р.	Кемпіртөбе тауының оңтүстік-шығысы, Сәду Шәкіров ауылының солтүстік-батысы.	юго-вост. г. Кемпіртөбе сев.-зап. а. Саду Шакиров;	Талас ауд.
Қалдыр	Қалдыр	кұрғақ арна	сух. р.	Сәду Шәкіров ауылының оңтүстік-шығысы Талас өзенінің оң жағалауы.	на правобережье р. Талас юго-вост. а. Саду Шакиров;	Талас ауд.
Көл	Коль	ескі арна	стар.	Кемпіртөбе тауының солтүстік-шығысы Талас өзенінің оң жағалауы.	на прав. бер. р. Талас сев.-вост. г. Кемпіртөбе;	Талас ауд.

Аудан	7	Географиялық объектінің орналасуы (орысша)	Географиялық объектінің орналасуы (қаз)	гидроним түрі (орысша)	Гидронимдер түрі (қаз.)	Гидронимдердің орысша атауы	Гидронимдердің қазақша атауы
Шу ауд.	6	исток сев.-вост. г. Кокшоки пс р. Еки Ботабурым лс р. Ботабурым пересыхает сев.-зап. г. Коньртөбе;	Көкшоки тауының солтүстік шығысынан басталып, Екі Ботабурым өзенін қиып, Қоньртөбе тауының солтүстік-батысында құрғайды.	р.	өзен	Ащылы	Ащылы
Шу, Мойынқұм ауд.	5	исток вост. г. Тасбастау верхн. теч. р. Туймөбай теряется в солончаках южн. оз. Алаколь;	Тасбастау тауынан басталып, Алакөл көлінің оңтүстігінде сіңеді	р.	өзен	Тұрлы	Тұрлы
Шу, Мойынқұм ауд.	4	исток сев.-вост. г. Тасбастау теряется в солончаках юго-вост. оз. Алаколь;	Тасбастау тауының солтүстік – шығыс басталып, Алакөл көлінің оңтүстік -шығысында сіңеді.	р.	өзен	Қарауылқашқан	Қарауылқашқан
Шу ауд.	3	исток юго-зап. г. Дегерес пп р. Тесик теряется в солончаках сев. г. Коньртөбе;	Дегерес тауының оңтүстік – батысынан басталып, Қоньртөбе тауының солтүстігінде сіңеді.	р.	өзен	Туғанбай	Туғанбай

Ақтасты	Ақтасты	өзен	р.	Дегерес тауының оңтүстік -батысынан басталып, Қоңыртөбе тауының солтүстік -шығысында сінеді.	Шу ауд.	образуется юго-зап. г. Дегерес от слияния рек Майжакен и Косбастау лс р. Шолак теряется в солончаках сев.-вост. г. Коныртөбе;
Құрғақшолақ	Құрғақшолақ	өзен	р.	Дегерес тауының оңтүстік – шығысынан басталып, Қоңыртөбе тауының солтүстік -шығысында сінеді.	Шу ауд.	исток юго-вост. г. Дегерес пп р. Шолак теряется в солончаках сев.-вост. г. Коныртөбе;
Қойшыбай	Койшыбай	өзен	р.	Көкшоқы тауының солтүстік – шығысынан басталып, Хантау кентінің оңтүстік -шығысында сінеді.	Шу ауд.	исток сев.-вост. г. Кокшоқы лс р. Улькен Жидели пересыхает юго-вост. пос. Хантау;
Құзбай	Кузбай	өзен	р.	Көкшоқы тауының солтүстік – шығысынан басталып, Қоңыртөбе тауының солтүстік- батысында сінеді.	Шу ауд.	исток сев.-вост. г. Кокшоқы лп р. Уш Ботабурым пс р. Ботабурым пересыхает сев.-зап. г. Коныртөбе;
Ақсай	Ақсай	өзен	р.	Көкшоқы тауының солтүстік -шығысынан басталып, Хантау кентінің оңтүстік -шығысында сінеді.	Шу ауд.	исток сев.-вост. г. Кокшоқы лп р. Улькен Жидели пересыхает юго-вост. пос. Хантау;
Шөлалдыр	Шольалдыр	өзен	р.	Көкшоқы тауының шығысынан басталып, Кеңес ауылының шығысында сінеді.	Шу ауд.	исток вост. г. Кокшоқы пересыхает вост. а. Кеңес;

Жамансай	Жамансай	өзен	р.	Көкшоқы тауының оңтүстік -шығысынан басталып, Кеңес ауылының шығысында сінеді.	Шу ауд.	исток юго-вост. г. Кокшоқы лп р. Былқылдак лп р. Шольалдыр пересыхает вост. а. Кеңес;
Былқылдак	Былқылдак	өзен	р.	Көкшоқы тауының оңтүстік -шығысынан басталып, Кеңес ауылының шығысында сінеді.	Шу ауд.	исток юго-вост. г. Кокшоқы лп р. Шольалдыр пересыхает вост. а. Кеңес;
Шүмекбайсай	Шумекбайсай	өзен	р.	Қызылбастау тауының шығысынан басталып, Қоңыртөбе тауының солтүстік -батысында сінеді.	Шу ауд.	исток юго-вост. г. Кызылбастау лп р. Ботабурым пересыхает сев.-зап. г. Коныртөбе;
Өмірбай	Омирбай	өзен	р.	Қызылбастау тауының оңтүстік -шығысынан басталып, Қоңыртөбе тауының солтүстік батысында сінеді.	Шу ауд.	исток юго-вост. г. Кызылбастау лс р. Ботабурым пересыхает сев.-зап. г. Коныртөбе;
Құлаатсай	Кулаатсай	өзен	р.	Қызылбастау тауының оңтүстік -шығысынан басталып, Қоңыртөбе тауының солтүстік -батысында сінеді.	Шу ауд.	исток юго-вост. г. Кызылбастау лп р. Ботабурым пересыхает сев.-зап. г. Коныртөбе;
Өзенсенбай	Озенсенбай	өзен	р.	Қызылбастау тауының оңтүстік -шығысынан басталып, Қоңыртөбе тауының солтүстік -батысында сінеді.	Шу ауд.	исток юго-вост. г. Кызылбастау лп р. Ботабурым пересыхает сев.-зап. г. Коныртөбе;
Екі Ботабурым	Еки Ботабурым	өзен	р.	Көкшоқы тауының солтүстік -шығысында Ащысу мен Ащылы өзенінің қосылуынан пайда болып, Қоңыртөбе тауының солтүстік – батысында сінеді.	Шу ауд.	образуется сев.-вост. г. Кокшоқы от слияния рек Ащысу и Ащылы лс р. Ботабурым пересыхает сев.-зап. г. Коныртөбе;

Шу ауд.	Шу ауд.	Шу, Мойынқұм ауд.	Шу ауд.	Шу ауд.	Шу ауд.
исток сев.-вост. г. Кокшоқы лс р. Ботабурым пересыхает сев.-зап. г. Коньртөбе;	исток южн. г. Қызылбастау лп р. Еки Ботабурым лс р. Ботабурым пересыхает сев.-зап. г. Коньртөбе;	образуется сев.-зап. г. Кокшоқы от слияния рек Керегетас и Койшыбай пересыхает юго-вост. пос. Хантау;	исток юго-вост. г. Кокшоқы лс р. Тесик теряется в солончаках сев. г. Коньртөбе;	берёт начало в род. Тана юго-зап. г. Дегерес лс р. Тесик теряется в солончаках сев. г. Коньртөбе;	исток вост. г. Кокшоқы лп р. Тесик теряется в солончаках сев. г. Коньртөбе;
Көкшоқы тауының солтүстік -шығысынан басталып, Қоңыртөбе тауының солтүстік -батысында жоғалады.	Қызылбастау тауының оңтүстігінен басталып, Қоңыртөбе тауының солтүстік -батысында сінеді.	Көкшоқы тауының солтүстік -батысынан басталып, Хантау кентінің оңтүстік -шығысында сінеді.	Көкшоқы тауының оңтүстік -шығысынан басталып, Қоңыртөбе тауының солтүстігінде сінеді.	Дегерес тауының оңтүстік -батысынан басталып, Қоңыртөбе тауының солтүстігінде сінеді.	Көкшоқы тауының шығысынан басталып, Қоңыртөбе тауының солтүстігінде сінеді.
р.	р.	р.	р.	р.	р.
өзен	өзен	өзен	өзен	өзен	өзен
Үш Ботабурым	Тасқудық	Үлкен Жиделі	Қостобетеріс	Тана	Бомбай
Үш Ботабурым	Тасқудық	Үлкен Жиделі	Қостобетеріс	Тана	Бомбай

Шу ауд.	Шу ауд.	Шу ауд.	Шу ауд.	Шу ауд.	Шу ауд.
исток вост. г. Кокшоқы лп р. Тесик теряется в солончаках сев. г. Коньртөбе;	исток юго-вост. г. Қызылбастау лп р. Ботабурым пересыхает сев.-зап. г. Коньртөбе;	исток юго-вост. а. Шоқпар лп р. Ауликора лп р. Қызылқора лп р. Шоқпар лс р. Еспе пересыхает сев.-вост. а. Балуан Шолак;	исток юго-вост. а. Шоқпар лп р. Қотыр лс р. Анкалды лс р. Жыңғылды теряется в степи Жусандала вост. г. Коньртөбе;	исток вост. а. Шоқпар лп р. Шоқпар лс р. Еспе пересыхает сев.-вост. а. Балуан Шолак;	исток вост. а. Шоқпар лп р. Шоқпар лс р. Еспе пересыхает сев.-вост. а. Балуан Шолак;
Көкшоқы тауының шығысынан басталып, Қоңыртөбе тауының солтүстігінде сінеді.	Қызылбастау тауының оңтүстік -шығысынан басталып, Қоңыртөбе тауының солтүстік -батысында сінеді.	Шоқпар ауылының оңтүстік -шығысынан басталып, Балуан Шолак ауылының солтүстік -шығысында сінеді.	Шоқпар ауылының оңтүстік -шығысынан басталып, Қоңыртөбе тауының шығысындағы Жусандала даласында сінеді.	Шоқпар ауылының шығысынан басталып, Балуан Шолак ауылының солтүстік -шығысында сінеді.	Шоқпар ауылының шығысынан басталып, Балуан Шолак ауылының солтүстік -шығысында сінеді.
р.	р.	р.	р.	р.	р.
өзен	өзен	өзен	өзен	өзен	өзен
Пахмет	Жельши	Қарасай	Аденсай	Ақатсай	Оразбай
Пахмет	Жельши	Қарасай	Аденсай	Ақатсай	Оразбай

Бұланбай	Бұланбай	өзен	р.	Шоқпар ауылының оңтүстік -батысынан басталып, Балуан Шолақ ауылының шығысында сіңеді.	Шоқпар от слияния рек Кулдыксай и Теректы пересыхает вост. а. Балуан Шолак;	Шу ауд.
Сәтпан	Сатпан	өзен	р.	Шоқпар ауылының оңтүстік -батысынан басталып, Төле Би ауылының солтүстік -шығысында сіңеді.	исток юго-зап. а. Шоқпар распадается на сеть каналов сев.-вост. а. Төле Би;	Шу ауд.
Жалқамыссай	Жалқамыссай	өзен	р.	Шоқпар ауылының оңтүстік -батысынан басталып, Төле Би ауылының солтүстік -шығысында сіңеді.	исток юго-зап. а. Шоқпар распадается на сеть каналов сев.-вост. а. Төле Би;	Шу ауд.
Қарауылтөбе	Қарауылтөбе	өзен	р.	Шоқпар ауылының оңтүстік -батысынан басталып, Төле Би ауылының солтүстік -батысында арықтар желісіне бөлінеді.	исток юго-зап. а. Шоқпар лп р. Сатпан распадается на сеть каналов сев.-вост. а. Төле Би;	Шу ауд.
Байқұтты	Байқұтты	өзен	р.	Майтас пен Дөңгелексай өзендерінің қосылуынан Шоқпар ауылының оңтүстік -батысынан басталып, Төле Би ауылының шығысында каналдар желісіне бөлінеді.	образуется юго-зап. а. Шоқпар от слияния рек Майтас и Дөңгелексай распадается на сеть каналов вост. а. Төле Би;	Шу ауд.
Сүлікті	Сулықты	өзен	р.	Шоқпар ауылының оңтүстік -батысынан басталып, Төле Би ауылының солтүстік -шығысында сіңеді.	исток юго-зап. а. Шоқпар пересыхает сев.-вост. а. Төле Би;	Шу ауд.

Шоқпар	Шоқпар	өзен	р.	Шоқпар ауылының оңтүстік -шығысынан басталып, Балуан Шолак ауылының солтүстік -шығысында сіңеді.	исток юго-вост. а. Шоқпар пс р. Еспе пересыхает сев.-вост. а. Балуан Шолак;	Шу ауд.
Құлақшынсай	Қулақшынсай	өзен	р.	Дегерес тауының оңтүстік -батысынан басталып, Балуан Шолак ауылының солтүстік -шығысында сіңеді.	исток юго-зап. г. Дегерес лп р. Далақайнар пересыхает сев.-вост. а. Балуан Шолак;	Шу ауд.
Теректі	Теректы	өзен	р.	Тасөткел бөгенінің Солтүстік -шығысынан басталып, Балуан Шолак ауылының шығысында сіңеді.	исток сев.-вост. вдхр. Тасөткель лс р. Буланбай пересыхает вост. а. Балуан Шолак;	Шу ауд.
Кербұлақ	Кербулак	өзен	р.	Тасөткел бөгенінің солтүстік -шығысынан басталып, Балуан Шолак ауылының солтүстік -шығысында сіңеді.	исток сев.-вост. вдхр. Тасөткель лс р. Еспе пересыхает сев.-вост. а. Балуан Шолак;	Шу ауд.
Ақтасты	Актасты	өзен	р.	Шоқпар ауылының оңтүстік -батысынан басталып, Төле Би ауылының солтүстік -шығысында сіңеді.	исток юго-зап. а. Шоқпар пп р. Жалқамыссай распадается на сеть каналов сев.-вост. а. Төле Би;	Шу ауд.
Қостерек	Костерек	өзен	р.	Шоқпар ауылының оңтүстік -шығысынан басталып, Балуан Шолак ауылының шығысында сіңеді.	исток юго-вост. а. Шоқпар пп р. Теректы лс р. Буланбай пересыхает вост. а. Балуан Шолак;	Шу ауд.
Дөңгелексай	Дөңгелексай	өзен	р.	Шоқпар ауылының оңтүстік -батысынан басталып, Төле Би ауылының шығысында желісіне бөлінеді.	исток юго-зап. а. Шоқпар пс р. Байқұтты распадается на сеть каналов вост. а. Төле Би;	Шу ауд.

Шу ауд.	Шу ауд.	Шу ауд.	Шу, Қордай ауд. Шекарасында	Шу ауд.	Шу ауд.
Көкшоқы тауының оңтүстік -батысынан басталып, Балуан Шолақ ауылының солтүстік -шығысында сінеді.	Көкшоқы тауының оңтүстік -батысында Шоқпар мен Кербұлақ өзендерінің қосылуынан басталып, Балуан Шолақ ауылының солтүстік -шығысында сінеді.	Дегерес тауының оңтүстік -шығысында Иқора мен Шабек өзендерінің қосылуынан шығып, Қоңыртөбе тауының шығысында сінеді.	Дегерес тауының оңтүстік -шығысынан басталып, Қоңыртөбе тауының солтүстік -шығысындағы Жусандала даласында сінеді.	Дегерес тауының оңтүстік -батысында басталып, Қоңыртөбе тауының солтүстік -шығысында сінеді.	Дегерес тауының оңтүстік -батысынан басталып, Қоңыртөбе тауының солтүстік -шығысындағы Жусандала даласында сінеді.
р.	р.	р.	р.	р.	р.
өзен	өзен	өзен	өзен	өзен	өзен
Далақайнар	Еспе	Бабасай	Анқалды	Жарық	Итқора
Далақайнар	Еспе	Бабасай	Анқалды	Жарық	Итқора
исток юго-зап. г. Кокшоқы пересыхает сев.-вост. а. Балуан Шолақ;	образуется юго-зап. г. Кокшоқы от слияния рек Шоқпар и Кербұлақ пересыхает сев.-вост. а. Балуан Шолақ;	образуется юго-вост. г. Дегерес от слияния рек Итқора и Шабек лс р. Жыңғылды теряется в степи Жусандала вост. г. Коньртөбе;	образуется юго-вост. г. Дегерес от слияния рек Котыр и Анқоль лс р. Жыңғылды теряется в степи Жусандала вост. г. Коньртөбе;	исток юго-зап. г. Дегерес лс р. Ақтасты лс р. Шолақ теряется в солончаках сев.-вост. г. Коньртөбе;	исток юго-зап. г. Дегерес лс р. Бабасай лс р. Жыңғылды теряется в степи Жусандала вост. г. Коньртөбе;

Шу ауд.	Шу ауд.	Шу ауд.	Шу ауд.	Шу, Қордай ауд.	Шу ауд.
Дегерес тауының оңтүстік -батысынан басталып, Қоңыртөбе тауының солтүстік -шығысында сінеді.	Дегерес тауының оңтүстік -батысынан басталып, Қоңыртөбе тауының солтүстік -шығысында сінеді.	Дегерес тауының оңтүстік -батысынан басталып, Қоңыртөбе тауының солтүстік -шығысындағы Жусандала даласында сінеді.	Дегерес тауының оңтүстігінен басталып, Қоңыртөбе тауының шығысындағы Жусандала даласында сінеді.	Қушоқы қала солтүстік -батысынан басталып, Қоңыртөбе тауының шығысындағы Жусандала даласында сінеді.	Шоқпар ауылының шығысынан басталып, Қоңыртөбе тауы шығысындағы Жусандала даласында сінеді.
р.	р.	р.	р.	р.	р.
өзен	өзен	өзен	өзен	өзен	өзен
Майжәкен	Косбастау	Құдабай	Шабек	Қотыр	Бырқылдақ
Майжәкен	Косбастау	Құдабай	Шабек	Қотыр	Бырқылдақ
исток юго-зап. г. Дегерес лс р. Ақтасты лс р. Шолақ теряется в солончаках сев.-вост. г. Коньртөбе;	исток юго-зап. г. Дегерес лс р. Ақтасты лс р. Шолақ теряется в солончаках сев.-вост. г. Коньртөбе;	исток юго-зап. г. Дегерес лс р. Итқора лс р. Бабасай лс р. Жыңғылды теряется в степи Жусандала вост. г. Коньртөбе;	исток южн. г. Дегерес лс р. Бабасай лс р. Жыңғылды теряется в степи Жусандала вост. г. Коньртөбе;	исток сев.-зап. г. Қушоқы лс р. Анқалды лс р. Жыңғылды теряется в степи Жусандала вост. г. Коньртөбе;	исток вост. а. Шоқпар лс р. Котыр лс р. Анқалды лс р. Жыңғылды теряется в степи Жусандала вост. г. Коньртөбе;

Ортажайлау	Ортажайлау	өзен	р.	Дегерес тауының оңтүстік -батысынан басталып, Балуан Шолау ауылының солтүстік -шығысында сіңеді.	Шу ауд.	исток юго-зап. г. Дегерес лп р. Кулакшынсай лп р. Далақайнар пересыхает сев.-вост. а. Балуан Шолак;
Аққайнар	Аққайнар	өзен	р.	Дегерес тауының оңтүстік -батысынан басталып, Балуан Шолак ауылының солтүстік -шығысында сіңеді.	Шу ауд.	исток юго-зап. г. Дегерес лп р. Ортажайлау лп р. Кулакшынсай лп р. Далақайнар пересыхает сев.-вост. а. Балуан Шолак;
Ақжар	Ақжар	өзен	р.	Шоқпар ауылының шығысынан басталып, Қоңыртөбе тауының шығысындағы Жусандала даласында сіңеді.	Шу ауд.	исток вост. а. Шоқпар лп р. Котыр лс р. Анкалды лп р. Жыңғылды теряется в степи Жусандала вост. г. Қоңыртөбе;
Сұлусай	Сұлусай	өзен	р.	Шоқпар ауылының шығысынан басталып, Балуан Шолак ауылының солтүстік -шығысында сіңеді.	Шу ауд.	исток вост. а. Шоқпар лп р. Шоқпар лс р. Еспе пересыхает сев.-вост. а. Балуан Шолак;
Қашқынбайсай	Қашқынбайсай	өзен	р.	Шоқпар ауылының оңтүстік -шығысынан басталып, Балуан Шолак ауылының солтүстік -шығысында сіңеді.	Шу ауд.	исток юго-вост. а. Шоқпар лп р. Шоқпар лс р. Еспе пересыхает сев.-вост. а. Балуан Шолак;
Ақкөл	Ақкөл	өзен	р.	Құшоқы қала солтүстік -батысынан басталып, Қоңыртөбе тауының шығысындағы Жусандала даласында сіңеді.	Шу, Қордай ауд.	исток сев.-зап. г. Қушоқы лс р. Анкалды лс р. Жыңғылды теряется в степи Жусандала вост. г. Қоңыртөбе;

Тереңсай	Тереңсай	өзен	р.	Кіндіктас тауылының солтүстігінен басталып, Балуан Шолак ауылының солтүстік -шығысында сіңеді.	Шу ауд.	исток сев. гор Киндиктас лп р. Шоқпар лс р. Еспе пересыхает сев.-вост. а. Балуан Шолак;
Отызүй	Отызүй	өзен	р.	Кіндіктас тауылының солтүстігінен басталып, Балуан Шолак ауылының солтүстік -шығысында сіңеді.	Шу ауд.	исток сев. гор Киндиктас лп р. Ауликора лп р. Қызылқора лп р. Шоқпар лс р. Еспе пересыхает сев.-вост. а. Балуан Шолак;
Сарыбулак	Сарыбулак	өзен	р.	Қайнар ауылының солтүстік -шығысынан басталып, Тасөкел бөтенінің Шығысында сіңеді.	Шу ауд.	исток сев.-вост. а. Қайнар пересыхает вост. влдр. Тасөкель;
Аққайнар	Аққайнар	өзен	р.	Қайнар ауылының солтүстік -шығысынан басталып, Тасөкел бөтенінің Шығысында сіңеді.	Шу ауд.	исток сев.-вост. а. Қайнар лп р. Сарыбулак пересыхает вост. влдр. Тасөкель;
Қаратаспа	Қаратаспа	өзен	р.	Қайнар ауылының солтүстік -шығысынан басталып, Тасөкел бөтенінің Шығысында сіңеді.	Шу ауд.	исток сев.-вост. а. Қайнар лп р. Сарыбулак пересыхает вост. влдр. Тасөкель;
Қызылқора	Қызылқора	өзен	р.	Шоқпар ауылының оңтүстік -шығысынан басталып, Балуан Шолак ауылының солтүстік -шығысында сіңеді.	Шу ауд.	исток юго-вост. а. Шоқпар лп р. Шоқпар лс р. Еспе пересыхает сев.-вост. а. Балуан Шолак;
Бұқпан	Бұқпан	өзен	р.	Шоқпар ауылының оңтүстік -батысынан басталып, Балуан Шолак ауылының шығысында сіңеді.	Шу ауд.	исток юго-зап. а. Шоқпар лп р. Теректы лс р. Буланбай пересыхает вост. а. Балуан Шолак;

Қарақушық	Қарақушық	өзен	р.	Шоқпар ауылының оңтүстік -батысынан басталып, Балуан Шолақ ауылының шығысында сіңеді.	Шу ауд.	исток юго-зап. а. Шоқпар лп р. Букпан лп р. Теректы лс р. Буланбай пересыхает вост. а. Балуан Шолак;
Жаманты	Жаманты	өзен	р.	Көкшоқы тауының оңтүстік -шығысынан басталып, Кеңес ауылының шығысында сіңеді.	Шу ауд.	исток юго-вост. г. Кокшоқы лп р. Былқылдак лп р. Шольадыр пересыхает вост. а. Кеңес;
Модалы	Модалы	өзен	р.	Көкшоқы тауының оңтүстік -шығысынан басталып, Балуан Шолак ауылының солтүстік -шығысында сіңеді.	Шу ауд.	исток юго-вост. г. Кокшоқы лп р. Ушқызыл лп р. Далақайнар пересыхает сев.-вост. а. Балуан Шолак;
Үшқызыл	Үшқызыл	өзен	р.	Көкшоқы тауының оңтүстік -шығысынан басталып, Балуан Шолак ауылының солтүстік -шығысында сіңеді.	Шу ауд.	исток юго-вост. г. Кокшоқы лп р. Далақайнар пересыхает сев.-вост. а. Балуан Шолак;
Ащыбұлақ	Ащыбұлақ	өзен	р.	Көкшоқы тауының оңтүстік -батысынан басталып, Балуан Шолак ауылының солтүстік -шығысында сіңеді.	Шу ауд.	бессточное русло юго-зап. г. Кокшоқы сев.-вост. а. Балуан Шолак;
Қарабек	Қарабек	өзен	р.	Көкшоқы тауының оңтүстік -батысынан басталып, Балуан Шолак ауылының солтүстік -шығысында сіңеді.	Шу ауд.	исток юго-вост. г. Кокшоқы лп р. Ушқызыл лп р. Далақайнар пересыхает сев.-вост. а. Балуан Шолак;

Қойбас	Қойбас	өзен	р.	Көкшоқы тауының оңтүстік -батысынан басталып, Балуан Шолак ауылының солтүстік -шығысында сіңеді.	Шу ауд.	исток юго-вост. г. Кокшоқы лп р. Ушқызыл лп р. Далақайнар пересыхает сев.-вост. а. Балуан Шолак;
Дерменесай	Дерменесай	өзен	р.	Көкшоқы тауының оңтүстік -батысынан басталып, Шоқпар ауылының солтүстік -батысында сіңеді.	Шу ауд.	исток юго-вост. г. Кокшоқы пересыхает сев.-зап. а. Шоқпар;
Ащылысай	Ащылысай	өзен	р.	Шоқпар ауылының солтүстігінен басталып, Көкшоқы тауының оңтүстік -батысында сіңеді.	Шу ауд.	исток сев. а. Шоқпар пересыхает юго-зап. г. Кокшоқы;
Қанжығасай	Қанжығасай	өзен	р.	Шоқпар ауылының оңтүстік -батысынан басталып, Балуан шолак ауылының солтүстік -шығысында сіңеді.	Шу ауд.	исток юго-зап. а. Шоқпар лп р. Еспе пересыхает сев.-вост. а. Балуан Шолак;
Құлдықсай	Құлдықсай	өзен	р.	Шоқпар ауылының оңтүстік -батысынан басталып, Балуан Шолак ауылының шығысында сіңеді.	Шу ауд.	исток юго-зап. а. Шоқпар лс р. Буланбай пересыхает вост. а. Балуан Шолак;
Ақтасты	Ақтасты	өзен	р.	Шоқпар ауылының оңтүстік -батысынан басталып, Балуан Шолак ауылының солтүстік -шығысында сіңеді.	Шу ауд.	исток юго-зап. а. Шоқпар лп р. Кербулак лс р. Еспе пересыхает сев.-вост. а. Балуан Шолак;
Оқунёк	Оқунёк	өзен	р.	Шоқпар ауылының солтүстік -батысынан басталып, Балуан Шолак ауылының солтүстік -шығысында сіңеді.	Шу ауд.	исток юго-зап. а. Шоқпар лп р. Ақтасты лп р. Кербулак лс р. Еспе пересыхает сев.-вост. а. Балуан Шолак;

Төлнді	Толнды	өзен	р.	Шоқпар ауылының оңтүстік -батысынан басталып, Балуан Шолақ ауылының шығысында сіңеді.	Шу ауд.	исток юго-зап. а. Шоқпар пп р. Теректы лс р. Буланбай пересыхает вост. а. Балуан Шолак;
Ақтөбе	Ақтөбе	өзен	р.	Шоқпар ауылының оңтүстік -батысынан басталып, Балуан Шолақ ауылының шығысында сіңеді.	Шу ауд.	исток юго-зап. а. Шоқпар пп р. Теректы лс р. Буланбай пересыхает вост. а. Балуан Шолак;
Қарашоқы	Қарашоқы	өзен	р.	Шоқпар ауылының оңтүстігінен басталып, Балуан Шолақ ауылының шығысында сіңеді.	Шу ауд.	исток южн. а. Шоқпар пп р. Теректы лс р. Буланбай пересыхает вост. а. Балуан Шолак;
Құмшық	Құмшық	өзен	р.	Көкшоқы тауының оңтүстік -батысынан басталып, Балуан Шолақ ауылының солтүстік-шығысында сіңеді.	Шу ауд.	исток юго-зап. г. Көкшоқы теряется в солончаках сев.-вост. а. Балуан Шолак;
Көлденеңсай	Кольдененсай	өзен	р.	Шоқпар ауылының оңтүстік -шығысынан басталып, Балуан Шолақ ауылының солтүстік -шығысында сіңеді.	Шу ауд.	исток юго-вост. а. Шоқпар лп р. Ауликора лп р. Қызылқора лп р. Шоқпар пс р. Еспе пересыхает сев.-вост. а. Балуан Шолак;
Қопалысай	Копалысай	өзен	р.	Қушоқы тауының солтүстік -батысынан басталып, Қоңыртөбе тауының оңтүстік -шығысында сіңеді.	Шу, Қордай ауд.	исток сев.-зап. г. Қушоқы лп р. Копалы вл. в сук. р. Копалысай юго-вост. г. Қоңыртөбе;
Үңгірлі	Унгирли	өзен	р.	Қордай асуының солтүстік -батысынан басталып, Бірлікүстем ауылының оңтүстігінде арықтар желісіне бөлінеді.	Шу ауд.	исток сев.-зап. пер. Қурдай распадается на сеть арыков южн. а. Бірлікүстем;

Қаратаспа	Қаратаспа	өзен	р.	Тасөткел бөгенінің Солтүстік -шығысынан басталып, Шу қаласының шығысында сіңеді.	Шу ауд.	исток сев.-вост. вдхр. Тасөткель пп р. Шығыркөл пересыхает вост. гор. Шу;
Қызылсай	Қызылсай	өзен	р.	Белбасар ауылының шығысында Тасөткел бөгенінің солтүстігіндегі ағынсыз арна.	Шу ауд.	бессточное русло сев. вдхр. Тасөткель вост. а. Бельбасар;
Жадыра	Жадыра	өзен	р.	Белбасар ауылының шығысында Тасөткел бөгенінің солтүстігіндегі ағынсыз арна.	Шу ауд.	бессточное русло сев. вдхр. Тасөткель вост. а. Бельбасар;
Шатыркөл	Шатыркөл	өзен	р.	Тасөткел бөгенінің солтүстік -шығысынан басталып, Шу қаласының шығысында сіңеді.	Шу ауд.	исток сев.-вост. вдхр. Тасөткель пересыхает вост. гор. Шу;
Қызылсай	Қызылсай	өзен	р.	Далақайнар ауылының оңтүстігі Шу қаласының шығысындағы ағынсыз арна.	Шу ауд.	бессточное русло вост. гор. Шу южн. а. Далақайнар;
Сарықау	Сарықау	өзен	р.	Кенес ауылының оңтүстік -шығысынан басталып, Ақжайқын көлінің солтүстік -батысында сіңеді.	Шу ауд. (Жамб. обл.); Чу обл. (Қырғ. Респ.)	исток юго-вост. а. Кенес лп р. Шу теряется в солончаках сев.-зап. оз. Ақжайқын;
Байымбеттің сайы	Байымбеттин Сайы	өзен	р.	Кіндіктас тауының оңтүстігінен басталып, Балуан Шолақ ауылының шығысында сіңеді.	Шу ауд.	исток южн. гор Киндиктас пп р. Теректы лс р. Буланбай пересыхает вост. а. Балуан Шолак;

Майтас	Майтас	өзен	р.	Тасөткел бөгенінің Солтүстік -шығысынан басталып, Төле би ауылының шығысында каналдар желісіне бөлінеді.	Шу ауд.	исток сев.-вост. вдхр. Тасөткель лс р. Байкутты распадается на сеть каналов вост. а. Төле Би;
Малбике	Малбике	өзен	р.	Тасөткел бөгенінің солтүстік -шығысынан басталып, Төле би ауылының шығысында каналдар желісіне бөлінеді.	Шу ауд.	исток сев.-вост. вдхр. Тасөткель лп р. Майтас лс р. Байкутты распадается на сеть каналов вост. а. Төле Би;
Жоғарғы Теректі	Жоғарғы Теректы	өзен	р.	Кіндіктас тауылының оңтүстігінен басталып, Балуан Шолақ ауылының шығысында сінеді.	Шу ауд.	исток южн. гор Киндиктас пп р. Теректы лс р. Буланбай пересыхает вост. а. Балуан Шолақ;
Жайсаң	Жайсан	өзен	р.	Кіндіктас тауылының оңтүстігінен басталып, Балуан Шолақ ауылының шығысында сінеді.	Шу ауд.	исток южн. гор Киндиктас пп р. Теректы лс р. Буланбай пересыхает вост. а. Балуан Шолақ;
Көктөбесай	Коктобесай	өзен	р.	Тасөткел бөгенінің Солтүстік -шығысынан басталып, Балуан Шолақ ауылының шығысында сінеді.	Шу ауд.	исток сев.-вост. вдхр. Тасөткель лп р. Теректы лс р. Буланбай пересыхает вост. а. Балуан Шолақ;
Бекбай	Бекбай	өзен	р.	Тасөткел бөгенінің Солтүстік -шығысынан басталып, Бірлікустем ауылының оңтүстігінде арықтар желісіне бөлінеді.	Шу ауд.	исток сев.-вост. вдхр. Тасөткель лп р. Унгири распадается на сеть арыков южн. а. Бирликустем;
Ережеп	Ережеп	өзен	р.	Тасөткел бөгенінің Солтүстік -шығысынан басталып, Бірлікустем ауылының оңтүстігінде арықтар желісіне бөлінеді.	Шу ауд.	исток сев.-вост. вдхр. Тасөткель лп р. Бекбай лп р. Унгири распадается на сеть арыков южн. а. Бирликустем;

Бұкасай	Букасай	өзен	р.	Тасөткел ауылының солтүстігінен басталып, Бірлікустем ауылының оңтүстігінде арықтар желісіне бөлінеді.	Шу ауд.	исток сев. вдхр. Тасөткель лп р. Унгири распадается на сеть арыков южн. а. Бирликустем;
Ысақсай	Ысақсай	өзен	р.	Тасөткел бөгенінің Солтүстік -шығысынан басталып, Бірлікустем ауылының оңтүстігінде арықтар желісіне бөлінеді.	Шу ауд.	исток сев.-вост. вдхр. Тасөткель лп р. Унгири распадается на сеть арыков южн. а. Бирликустем;
Жылысай	Жылысай	өзен	р.	Қайнар ауылының солтүстігінен басталып, Тасөткел бөгенінің Солтүстік -шығысында сінеді.	Шу ауд.	исток сев. а. Кайнар пересыхает сев.-вост. вдхр. Тасөткель;
Еспе	Еспе	өзен	р.	Тасөткелдің солтүстік-шығысында Сарыбұлақ пен Тарылған өзендерінің арасындағы ағынсыз арна.	Шу, Қордай ауд.	бессточное русло в междуречье рек Сарыбулак и Тарылған сев.-вост. вдхр. Тасөткель;
Бұлақайрық	Булақайрык	өзен	р.	Қопа аңғарының батысынан басталып, Балуан Шолақ ауылының солтүстік -шығысында сінеді.	Шу ауд.	исток зап. долины Копа пп р. Кербулак лс р. Еспе пересыхает сев.-вост. а. Балуан Шолақ;
Қарабалта	Қарабалта	өзен	р.	Ақсу ауылының оңтүстік -батысынан басталып, Шу өзеніндегі Тасөткел бөгеніне оңтүстіктен құяды.	Шу ауд. (Жамб. обл.); Чу обл. (Қырғ. Респ.)	исток юго-зап. а. Ақсу лп р. Ақсу влп. с юга в вдхр. Тасөткель на р. Шу;
Ақсу	Ақсу	өзен	р.	Қырғыз жотасының орталық бөлігіндегі мұздықтардан бастау алып, Шу өзеніндегі Тасөткел бөгеніне оңтүстіктен құяды.	Шу ауд. (Жамб. обл.); Чу обл. (Қырғ. Респ.)	берёт начало в ледниках центр. ч. хр. Кыргызский влп. с юга в вдхр. Тасөткель на р. Шу;

Шор-Коо	Шор-Коо	өзен	р.	Бетқайнар ауылының оңтүстік -батысынан басталып, Шор-Коо су қоймасына оңтүстіктен құяды.	Шу ауд. (Жамб. обл.); Чу обл. (Қырғ. Респ.)
Жыңғылды	Жыңғылды	өзен	р.	Дегерес тауының оңтүстігінен басталып, Қоңыртобе тауының шығысындағы Жусандала даласында сінеді.	Шу, Қордай (Жамб. обл.) Жамбыл (Алм. обл.) ауд-ы.
Шолак	Шолак	өзен	р.	Дегерес тауының оңтүстігінде Ақтасты мен Тайманкөл қосылуынан басталып, Қоңыртобе тауының солтүстік -шығысында сінеді.	Шу, Қордай (Жамб. обл.) Жамбыл (Алм. обл.) ауд-ы.
Тесік	Тесік	өзен	р.	Көкшоқы тауының солтүстік -шығысынан басталып, Қоңыртобе тауының солтүстігінде сінеді.	Шу (Жамб. обл.) Жамбыл (Алм. обл.) ауд-ы.
Жалпақши	Жалпақши	өзен	р.	Көкшоқы тауының солтүстік -шығысынан басталып, Қоңыртобе тауының солтүстік -батысында сінеді.	Шу (Жамб. обл.) Жамбыл (Алм. обл.) ауд-ы.
Қартабай	Қартабай	өзен	р.	Қызылбастау тауының оңтүстік -шығысынан басталып, Қоңыртобе тауының солт-батысында сінеді.	Шу (Жамб. обл.) Жамбыл (Алм. обл.) ауд-ы.

Ботабурым	Ботабурым	өзен	р.	Қызылбастау тауының оңтүстік -шығысында Ескі Қотабурым мен Үш Ботабурым өзендерінің қосылуынан басталып, Қоңыртобе тауының солтүстік -батысында сінеді.	Шу, Мойынкүм (Жамб. обл.) Жамбыл (Алм. обл.) ауд-ы.
Тайманкөл	Тайманкөл	өзен	р.	Дегерес тауының оңтүстік -шығысынан басталып, Қоңыртобе тауының солтүстік -шығысында сінеді.	Шу ауд.
Шу	Шу	өзен	р.	Жуанарық пен Қочгор өзендерінің қосылуынан басталып, Ақжайқын көлінің солтүстік -батысында сінеді.	Шу, Мойынкүм, Қордай, Сарысу (Жамб. обл.); Нарын, Ыстық көл Чу облысы (Қырғ. Респ.); Созак (Оңт. Қаз. обл.) ауд-ы.
Бөрібай	Бөрібай	өзен	р.	Шоқпар ауылының шығысынан басталып, Балуан Шолақ ауылының солтүстік -шығысында сінеді.	Шу ауд.
Апаной	Апаной	көл	оз.	Теріскенді көлінің шығысы, Доланқұдық көлінің солтүстік -батысы.	Шу ауд.
Сасық	Сасық	көл	оз.	Қарақұдық көлінің оңтүстік – шығысы мен Төле Би ауылының батысы.	Шу ауд.

Саңғылбай	Санғылбай	көл	өз.	Теріскенді көлінің оңтүстік – шығысы мен Доланқұдық көлінің солтүстік-батысы.	юго-вост. оз. Терискенды сев.-зап. оз. Доланкудык;	Шу ауд.
Бескатын	Бескатын	көл	өз.	Теіскенді көлінің оңтүстік – шығысы мен Доланқұдық көлінің солтүстік – батысы.	юго-вост. оз. Терискенды сев.-зап. оз. Доланкудык;	Шу ауд.
Жалғыз	Жалғыз	көл	өз.	Жолмамбет көлінің солтүстік – шығысы мен Дооланқұдық ауылының оңтүстік – батысы.	сев.-вост. оз. Жолмамбет юго-зап. оз. Доланкудык;	Шу ауд.
Көлқұдық	Колькудык	көл	өз.	Қарақұдық көлінің солтүстік – шығысы мен Ақтөбе ауылының оңтүстік – батысы.	сев.-вост. оз. Каракудык юго-зап. а. Актөбе;	Шу ауд.
Қарақұдық	Каракудык	көл	өз.	Доланқұдық көлінің солтүстік – шығысы мен Ақтөбе ауылының оңтүстік – батысы.	сев.-вост. оз. Доланкудык юго-зап. а. Актөбе;	Шу ауд.
Көкөзек	Кокозек	көл	өз.	Төле би ауылының шығысындағы Көкөзек тармағында.	на прот. Кокозек сев.-вост. а. Төле Би;	Шу ауд.
Телеужанкөл	Телеужан коль	құдық	өз.	Қарақұдық көлінің оңтүстік – шығысы мен Шу қаласының солтүстік-батысы.	юго-вост. оз. Каракудык сев.-зап. гор. Шу;	Шу ауд.
Шенгелді	Шенгельды	құдық	к.	Қарақұдық көлінің оңтүстік – шығысы мен Төле Би ауылының батысы.	юго-вост. оз. Каракудык зап. а. Төле Би;	Шу ауд.
Қосқұдық	Коскудык	құдық	к.	Теріскенді көлінің солтүстік – шығысы мен Доланқұдық көлінің солтүстік – батысы.	сев.-вост. оз. Терискенды сев.-зап. оз. Доланкудык;	Шу ауд.

Жайдақ	Жайдақ	құдық	к.	Қызылбастау тауының солтүстік – шығысы мен Қоныртөбе тауының оңтүстік – батысы.	сев.-вост. г. Кызылбастау юго-зап. г. Коныртөбе;	Шу ауд.
Қызылқұдық	Кызылкудык	құдық	к.	Хантау тауының оңтүстік – шығысы мен Көкшоқы тауының оңтүстік – батысы.	юго-вост. гор Хантау юго-зап. г. Кокшоқы;	Шу ауд.
Ақмерген	Акмерген	құдық	к.	Дегерес тауының оңтүстік – шығысы мен Шоқпар ауылының солтүстік – шығысы.	юго-вост. г. Дегерес сев.-вост. а. Шоқпар;	Шу ауд.
Майқұдық	Майкудык	құдық	к.	Қарақұдық көлінің солтүстік – батысы мен Теріскенді көлінің солтүстік – шығысы.	сев.-зап. оз. Каракудык сев.-вост. оз. Терискенды;	Шу ауд.
Жауырболған	Жауырболган	құдық	к.	Қарақұдық көлінің солтүстік – шығысы мен Кеңес ауылының оңтүстік – батысы.	сев.-вост. оз. Каракудык юго-зап. а. Кеңес;	Шу ауд.
Төбеқазған	Тобеказган	құдық	к.	Қарақұдық көлінің солтүстік – батысы мен Теріскенді көлінің солтүстік-шығысы.	сев.-зап. оз. Каракудык сев.-вост. оз. Терискенды;	Шу ауд.
Молдақазған	Молдаказган	құдық	к.	Қарақұдық көлінің солтүстік – шығысы мен Кеңес ауылының оңтүстік – батысы.	сев.-вост. оз. Каракудык юго-зап. а. Кеңес;	Шу ауд.
Аққан	Аккан	құдық	к.	Қарақұдық көлінің солтүстік – шығысы мен Кеңес ауылының оңтүстік – батысы.	сев.-вост. оз. Каракудык юго-зап. а. Кеңес;	Шу ауд.
Тұрлымбет	Турлымбет	құдық	к.	Қарақұдық көлінің солтүстік – шығысы, Кеңес ауылының оңтүстік – батысы.	сев.-вост. оз. Каракудык юго-зап. а. Кеңес;	Шу ауд.

Қамысты	Камысты	құдық	к.	Қарақұдық көлінің Оңтүстік – шығысы, Төле би ауылының солтүстік –батысы.	юго-вост. оз. Каракудық сев.-зап. а. Толе Би;	Шу ауд.
Өрікті	Ориқты	құдық	к.	Қарақұдық көлінің оңтүстік – шығысы, Төле би ауылының батысы.	юго-вост. оз. Каракудық зап. а. Толе Би;	Шу ауд.
Қожабай	Кожабай	құдық	к.	Қарақұдық көлінің оңтүстік – шығысы, Төле би ауылының батысы.	юго-вост. оз. Каракудық зап. а. Толе Би;	Шу ауд.
Жантақты	Жантақты	құдық	к.	Қарақұдық көлінің оңтүстік – шығысы, Төле би ауылының батысы.	юго-вост. оз. Каракудық зап. а. Толе Би;	Шу ауд.
Тасқұдық	Тасқұдық	құдық	к.	Қарақұдық көлінің оңтүстік – шығысы, Төле би ауылының солтүстік –батысы.	юго-вост. оз. Каракудық сев.-зап. а. Толе Би;	Шу ауд.
Қарақұдық	Каракудық	құдық	к.	Қарақұдық көлінің оңтүстік – шығысы, Шу қаласының солтүстік –батысы.	юго-вост. оз. Каракудық сев.-зап. гор. Шу;	Шу ауд.
Бетқарақұм	Бетқарақұм	құдық	к.	Қарақұдық көлінің оңтүстік – шығысы, Шу қаласының батысы.	юго-вост. оз. Каракудық зап. гор. Шу;	Шу ауд.
Аққайнар	Аққайнар	құдық	к.	Үңгірлі өзеннің сол жағалауы, Тасөткел бөгенінің солтүстік –шығысы	на левобережье р. Уңгірли сев.-вост. вдхр. Тасөткель;	Шу ауд.
Алтын	Алтын	бұлақ	род.	Тасөткел бөгенінің солтүстік – шығысы, Шоқпар ауылының оңтүстік –батысы.	сев.-вост. вдхр. Тасөткель юго-зап. а. Шоқпар;	Шу ауд.

Жылқықұдық	Жылқықұдық	бұлақ	род.	Үңгірлі өзенінің сол жағалауы, Тасөткел бөгенінің Солтүстік-шығысы.	на левобережье р. Уңгірли сев.-вост. вдхр. Тасөткель;	Шу ауд.
Түлебайтоспа	Түлебайтоспа	бұлақ	род.	Көкшоқы тауының оңтүстік – шығысы, Шоқпар ауылының солтүстік –батысы.	юго-вост. г. Кокшоқы сев.-зап. а. Шоқпар;	Шу ауд.
Тасқұдық	Тасқұдық	бұлақ	род.	Көкшоқы тауының солтүстік – шығысы, Қызылбастау тауының оңтүстігі.	сев.-вост. г. Кокшоқы южн. г. Қызылбастау;	Шу ауд.
Тесік	Тесік	бұлақ	род.	Дегерес тауының солтүстік-батысы, Қызылбастау тауының оңтүстік – шығысы.	сев.-зап. г. Дегерес юго-вост. г. Қызылбастау;	Шу ауд.
Ақтасты	Ақтасты	бұлақ	род.	Дегерес тауының оңтүстік –батысы, Көкшоқы тауының оңтүстік – шығысы.	юго-зап. г. Дегерес юго-вост. г. Кокшоқы;	Шу ауд.
Кемпір	Кемпір	бұлақ	род.	Кіндіктас тауының солтүстік – батысы, Дегерес тауының оңтүстік –шығысы.	сев.-зап. гор Киндиктас юго-вост. г. Дегерес;	Шу ауд.
Мұнайтпас	Мұнайтпас	бұлақ	род.	Кіндіктас тауының солтүстік –батысы, Шоқпар ауылының оңтүстігі.	сев.-зап. гор Киндиктас южн. а. Шоқпар;	Шу ауд.
Апанқұдық	Апанқұдық	бұлақ	род.	Төле би ауылының солтүстік – шығысы, Шоқпар ауылының оңтүстік –батысы.	сев.-вост. а. Толе Би юго-зап. а. Шоқпар;	Шу ауд.
Аққұдық	Аққұдық	бұлақ	род.	Төле би ауылының солтүстік- шығысы, Шоқпар ауылының оңтүстік –батысы.	сев.-вост. а. Толе Би юго-зап. а. Шоқпар;	Шу ауд.

Тілес	Тілес	бұлақ	род.	Дегерес тауының оңтүстік –батысы, Шоқпар ауылының солтүстік – шығысы.	Шу ауд.	юго-зап. г. Дегерес сев.-вост. а. Шоқпар;	Шу ауд.
Тана	Тана	бұлақ	род.	Дегерес тауының оңтүстік –батысы, Шоқпар ауылының солтүстік – шығысы.	Шу ауд.	юго-зап. г. Дегерес сев.-вост. а. Шоқпар;	Шу ауд.
Ақтөбексайнар	Ақтөбексайнар	бұлақ	род.	Көкшоқы тауының оңтүстік – шығысы мен Шоқпар ауылының солтүстік –батысы.	Шу ауд.	юго-вост. г. Көкшоқы сев.-зап. а. Шоқпар;	Шу ауд.
Ақтасты	Ақтасты	бұлақ	род.	Кіндіктас тауының солтүстік –батысы, Шоқпар ауылының оңтүстік –батысы.	Шу ауд.	сев.-зап. гор. Кіндіктас юго-зап. а. Шоқпар;	Шу ауд.
Көпқұдық	Копқулық	кұрғақ құдық	сух. к.	Көкшоқы тауының шығысы, Дегерес тауының оңтүстік –батысы.	Шу ауд.	вост. г. Көкшоқы юго-зап. г. Дегерес;	Шу ауд.
Жыңғылқұдық	Жыңғылқулық	кұрғақ құдық	сух. к.	Қарақұдық көлінің солтүстік-шығысы, Шоқпар ауылының оңтүстік –батысы.	Шу ауд.	сев.-вост. оз. Карақулық юго-зап. а. Бирлик;	Шу ауд.
Жуантөбе	Жуантөбе	кұрғақ құдық	сух. к.	Қарақұдық көлінің солтүстік – шығысы, Кеңес ауылының оңтүстік –батысы.	Шу ауд.	сев.-вост. оз. Карақулық юго-зап. а. Кеңес;	Шу ауд.
Құмөзексай	Кумозексай	кұрғақ құдық	сух. р.	Тасөткел бөгенінің солтүстік –батысындағы Шу мен Құрағаты өзендерінің арасында орналасқан.	Шу ауд.	в междуречье рек Шу и Курағаты сев.-зап. вдхр. Тасөткель;	Шу ауд.
Құмөзек	Кумозек	кұрғақ құдық	сух. р.	Тасөткел бөгенінің батысындағы Құрағаты өзенінің оң жағалауында	Шу ауд.	на правобережье р. Курағаты зап. вдхр. Тасөткель;	Шу ауд.

Көкпекті	Кокпекты	тұзды құдық	сол. к.	Тасбастау тауының солтүстігі, Мирный кентінің оңтүстік –батысы.	Шу ауд.	сев. г. Тасбастау юго-вост. пос. Мирный;	Шу ауд.
Тұрғын	Тургын	тұзды құдық	сол. к.	Қарақұдық көлінің солтүстік – шығысы, Кеңес ауылының оңтүстік –батысы.	Шу ауд.	сев.-вост. оз. Карақулық юго-зап. а. Кеңес;	Шу ауд.
Үшаға	Ушага	арық	ар.	Кеңес ауылының оңтүстік –батысындағы Шу өзенінің оң жағалауында.	Шу ауд.	на правобережье р. Шу юго-вост. а. Кеңес;	Шу ауд.
Масак	Масак	арық	ар.	Кеңес ауылының оңтүстік –батысындағы Құрағаты өзенінің сол жағалауында.	Шу ауд.	на лев. бер. сол. р. Курағаты юго-зап. а. Кеңес;	Шу ауд.
Майлы	Майлы	арық	ар.	Ақтөбе ауылының оңтүстік – шығысындағы Шу мен Құрағаты өзендерінің арасында.	Шу ауд.	в междуречье р. Шу и сол. р. Курағаты юго-вост. а. Ақтөбе;	Шу ауд.
Жана Қарабас	Жана Карабас	арық	ар.	Ақтөбе ауылының оңтүстік шығысындағы Левобережный мен Масак каналдарын қосады.	Шу ауд.	соед. кан. Левобережный и ар. Масак юго-вост. а. Ақтөбе;	Шу ауд.
Акарық	Акарык	арық	ар.	Төле Би ауылының солтүстік – батысындағы Шу мен Құрағаты өзендерінің қосады.	Шу ауд.	в междуречье р. Шу и сол. р. Курағаты сев.-зап. а. Төле Би;	Шу ауд.
Жана Қарабас	Жана Карабас	арық	ар.	Төле Би ауылының солтүстік –батысындағы Левобережный мен Тайлак II қосады.	Шу ауд.	соед. каналы Левобережный и Тайлак II сев.-зап. а. Төле Би;	Шу ауд.
Көкөзек	Кокозек	арық	ар.	Шу қаласының солтүстік –батысы, Абай ауылының оңтүстік –шығысы.	Шу ауд.	сев.-зап. гор. Шу юго-вост. а. Абай;	Шу ауд.

Ақтөбе	Ақтөбе	канал	кан.	Шу өзенінің оң жағалауы, Ақтөбе ауылының шығысы.	Шу ауд.	на правобережье р. Шу вост. а. Ақтөбе;	Шу ауд.
Левобережный	Левобережный	канал	кан.	Тасөткел бөгенінің Солтүстік -батысындағы Шу мен Құрағаты өзендерін қосады.	Шу ауд.	соед. р. Шу и сол. р. Құрағаты сев.-зап. влхр. Тасоткель;	Шу ауд.
Бимамбет	Бимамбет	канал	кан.	Төле Би ауылының солтүстік -батысындағы Левобережный мен Құрағаты өзендерін қосады.	Шу ауд.	соед. кан. Левобережный и сол. р. Құрағаты сев.-зап. а. Төле Би;	Шу ауд.
Госфонд	Госфонд	канал	кан.	Шу өзенінің оң жағалауы, Төле Би ауылының солтүстік –шығысы.	Шу ауд.	на правобережье р. Шу сев.-вост. а. Төле Би;	Шу ауд.
Далақайнар	Далақайнар	канал	кан.	Шу өзенінің оң жағалауы, Тасөткел бөгенінің солтүстігі.	Шу ауд.	на правобережье р. Шу сев. влхр. Тасоткель;	Шу ауд.
Тайлак	Тайлак II	канал	кан.	Ақтөбе ауылының оңтүстік – шығысындағы Шу мен Құрағаты өзендерінің арасында.	Шу ауд.	в междуречье р. Шу и сол. р. Құрағаты юго-вост. а. Ақтөбе;	Шу ауд.
Андреева	Андреева	канал	кан.	Шу өзенінің оң жағалауы, Төле Би ауылының солтүстік –шығысы.	Шу ауд.	на правобережье р. Шу сев.-вост. а. Төле Би;	Шу ауд.
Қарауылтөбе	Қарауылтөбе	канал	кан.	Шу өзенінің оң жағалауы, Төле Би ауылының солтүстік –шығысы.	Шу ауд.	на правобережье р. Шу сев.-вост. а. Төле Би;	Шу ауд.
Ақтоған	Ақтоған	канал	кан.	Шу өзенінің оң жағалауы, Төле Би ауылының солтүстік –шығысы.	Шу ауд.	на правобережье р. Шу сев.-вост. а. Төле Би;	Шу ауд.

Тайлак	Тайлак	канал	кан.	Төле Би ауылының батысындағы Левобережный мен Ақарық каналдарын қосады.	Шу ауд.	соед. кан. Левобережный и ар. Ақарық зап. а. Төле Би;	Шу ауд.
Бетонный	Бетонный	канал	кан.	Шу өзенінің оң жағалауы, Шу қаласының шығысы.	Шу ауд.	на правобережье р. Шу вост. гор. Шу;	Шу ауд.
Ақшаған	Ақшаған	канал	кан.	Тасөткел бөгенінің солтүстік – батысы, Бірлікүстем ауылының оңтүстік –шығысы.	Шу ауд.	сев.-зап. влхр. Тасоткель юго-вост. а. Бирликустем;	Шу ауд.
Новотроицкий	Новотроицкий	канал	кан.	Шу қаласының оңтүстік – шығысындағы Шу мен Құрағаты өзенінің арасында орналасқан.	Шу ауд.	в междуречье рек Шу и Құрағаты юго-зап. гор. Шу;	Шу ауд.
Красная Весна	Красная Весна	канал	кан.	Шу қаласының солтүстік – шығысы, Бірлік ауылының оңтүстік – шығысы.	Шу ауд.	сев.-вост. гор. Шу юго-вост. а. Бирлик;	Шу ауд.
Георгиевский	Георгиевский	канал	кан.	Тасөткел бөгенінің шығысындағы Георгиевский мен Сарыбулак өзендерін қосады.	Шу ауд.	соед. кан. Георгиевский и р. Сарыбулак вост. влхр. Тасоткель;	Шу ауд.
Сіргөбай	Сіргөбай	өзек	лощ.	Тасөткел бөгенінің оңтүстік-батысы, Аспара ауылының солтүстік –шығысы.	Шу ауд.	юго-зап. влхр. Тасоткель сев.-вост. а. Аспара;	Шу ауд.
Қарғалы	Қарғалы	өзек	лощ.	Тасөткел бөгенінің солтүстік -батысындағы Шу мен Құрағаты арасында орналасқан.	Шу ауд.	в междуречье рек Шу и Құрағаты сев.-зап. влхр. Тасоткель;	Шу ауд.

Тасөткел	Тасөткель	бөген	вдхр.	Шу қаласының оңтүстік – шығысындағы Шу өзеніндн орналасқан.	на р. Шу юго-вост. гор. Шу;	Шу ауд.
Ақсу	Ақсу	бөген	вдхр.	Тасөткел бөгенінің оңтүстігіндегі Ақсу өзенінде орналасқан.	на р. Ақсу южн. вдхр. Тасөткель;	Шу ауд.
Шор-Қоо	Шор-Қоо	бөген	вдхр.	Тасөткел бөгенінің Оңтүстік –шығысы, Қайнар ауылының оңтүстік –батысы.	юго-вост. вдхр. Тасөткель юго-зап. а. Қайнар;	Шу ауд.
Көкөзек	Көкөзек	тармақ	прот.	Шу өзенінің оң жағалауы, Көкшоқы тауының оңтүстік –батысы.	на правобережье р. Шу юго-зап. г. Кокшоқы;	Шу ауд.
Қаракыршын	Қаракыршын	тармақ	прот.	Тасөткел бөгенінің оңтүстік шығысы мен Қайнар ауылының батысы.	юго-вост. вдхр. Тасөткель зап. а. Қайнар;	Шу ауд.

ҚОСЫМШАЛАР

З. Құламанова
ЖАМБЫЛ
ОБЛЫСЫНЫҢ
ТОПОНИМДЕРІ
(қалыптасу тарихы мен дамуы)

ЕЖЕЛГІ ЗАМАН ОЙКОНИМДЕРІ

(Б.д.д. – I-III ғғ.)

Ұлан-байтақ қазақ даласындағы жер-су аттары (топонимдер) – әрбір дәуірдегі қоғамдық формациялардың жемісі мен тілде хатталған мәдени мұрасы.

Олардың құрамында топонимдердің біздің дәуірімізге дейінгі және ерте ортағасыр, ортағасыр, кейінгі дәуірлерге қатыстылары қыруар мол. Олардың тілдік табиғатын зерттеп, шығу тәркінін анықтап, айқындап ашу, алуан түрлі сыр-сипатын, жасалу заңдылықтарын ғылыми тұрғыдан зерттеу жұмыстары республика ғалымдары тарапынан, егемен ел болғаннан кейін ерекше қарқынмен жүзеге асуда. Сол сан мыңдаған жер-су аттарының үлкен бір бөлігі – елді мекен атаулары.

Республикамыздың батысы мен шығысында, оңтүстігі мен солтүстігінде жүздеген ескі, жаңа қалалар мен ауыл, кенттер, ежелгі тұрақтар саны аз емес. Қалалар мен ауыл, елді мекендердің көбі өзен, көлдердің жағасына, табиғаты көркем, топырағы құнарлы, ауа райы жанға жайлы жерлерге салынған.

Ірі қалалар, әсіресе, шығыстағы Ертіс, Есіл, оңтүстік – шығыстағы Іле өзендері, т.б. оңтүстіктегі Сырдария, Арыс, Шу, Талас, солтүстіктегі Сарысу, Кеңгір мен Балқаш жағалауында, әсіресе Талас, Іле, Қырғыз, Жоңғар Алатауларының бойында ертеден орналасқан.

Қазақ жеріндегі ең алғашқы қалалар археологиялық қазба жұмыстарының көрсетуі бойынша бұдан шамамен екі жарым мың жылдай бұрын салынған.

Алайда бұл ескі қалалардың көбі қазір жоқ. Кейбіреулері ғана ескінің көзіндей, тарихи белгі ретінде ғана сақталған.

Әрбір халықтың өткені мен тіршілігі сөзбен таңбаланып, оның еркінен тыс, объективті түрде тарихқа еніп отырады. Сондықтан ономастикалық атаулар ұлттық және мәдени байлықтардың қатарына жатқызылады. Ол халық тарихын, оның тілінің тарихын ашып беретін таптырмас дереккөзі ретінде қарастырылады.

Елді мекен атаулары өзінің шығу тарихы бойынша кез келген халықтың тарихи өмірімен тығыз байланыста болады да, сол этностың жер бетіндегі тарихи іздерінің сілемдері ретінде жас ұрпақтың отансүйгіштік сезімінің қалыптасуының қайнар бұлағы болып табылады.

Қазақ жеріндегі кез келген тарихи атаулар сырына үңілсек, әрбір елді мекен атауында терең із бен құпия сырлар қалдырылған.

Археологтардың, геологтардың, этнографтардың, тарихшылардың және т.б. ғалымдардың республиканың түкпір-түкпірлерін зерттеу барысында, оның «археологиялық картасында» ақтандақтар азайып, көне дәуірдің тарихының бағалы беттерінен бағалы мағлұматтар алынуда.

Ертеден Еуропа мен Азия кеңістігінің шығысы мен батысын жалғастырып, екі аралықтағы ондаған елді мекендердің саяси әлеуметтік, экономикалық, мәдени тыныс-тіршілігінің күретамыры іспеттес болған Жібек жолы республикамыздың оңтүстігіндегі қалалардың гүлденіп, өркендеуіне оң ықпалын тигізген.

Қазақстан археологтарының сақ дәуірінен қалған ежелгі Есік қорғандары мен Отырар, Тараз сияқты қалалардың төңірегінен табылған баға жетпес жәдігерлер (экспонаттар), артефактілер (қолдан жасалынған) және т.б. бұл жерлерде өркениеттіліктің мыңдаған жылдар бұрын болғанын айқындайды.

Б.д.д. I мыңжылдықта Қазақстан жерін сақтар (парсылар осылай атаған) атты тайпалар мекен еткен. Оларды гректер – скиф, қытайлар – сә деп атаған. Кейбір ғалымдар Ресей, Украинаның оңтүстігінде, Қара теңіз жағалауында өмір сүрген скифтерді еуропалық скифтер, ал Орал тауының ар жағында өмір сүргендерін азиялық скифтер деп атап жүр. Олар Кангюй (Қаңлы), Үйсін, Арғын тәрізді көне түркі тайпаларының қалыптасуына әсер етті. Көптеген қазақ зерттеушілері ежелгі сақ этнонимін генетикалық тұрғыдан қазақ этнонимімен төркіндес деп қарастырады.

Әлемге әйгілі «Алтын адам» табылған Есік обасы да қаңлы, үйсіндерге тән. Сақтар өз ықпалын ұлан-ғайыр территорияға жүргізген. Сақтар мемлекеті Б.д.д. IV-III ғғ. Жетісуда бой көтерген. Ғалымдар олардың тағы бір мемлекеті Арал маңында, Сырдарияның ескі сағасында болған деген пікір айтады.

Ғалымдар арасында «сақтар көшпенді халық болды» деген пікір ұзақ уақыт бойы басым болып келген. Алайда, археологтар сақ қоныстарын зерттеу барысына орай, бұл пікір біршама өзгеріп, жартылай көшпенді өмір салтын кешірді деген тұжырым қалыптасты.

Археологтардың тұрақты зерттеу жұмыстарының нәтижесінде Алматы маңынан, Іле Алатауының етегінен, Аңырақай мен Серіктас тауларының далалық жерлерінен, Ассы мен Түрген жайларынан сақтардың ондаған елді мекендері табылған. Табылған еңбек құралдарын сараптау барысында мал шаруашылығымен қатар олар үшін отырықшылық пен егіншіліктің де қалыпты өмір салты болғаны анықталған. Яғни шаруашылықтың бұл екі бағыты бірін-бірі толықтыра отырып, олардың этномәдениетін де өзара жандандырған.

Сақтардың қоныстары мен қалаларын зерттеу Жетісу өңірінде енді-енді етек алуда, ал Арал маңында олар бұрыннан жүргізіліп келе жатыр.

Ежелгі Шығыс тарихындағы Авестада (Ежелгі Иран діни ескерткіші, зороастризмдегі қасиетті жазулардың жинағы, Б.д.д. II-I ғғ.) көне қала мен қаңлы (канге, кангюй) елі туралы айтылады. Қаңлы қазақ негізін құраған көне тайпалардың бірі. Қытай жылнамаларында Б.д.д. III-I ғғ. Қаңлы мемлекеттері болған деп көрсетіледі. Демек, бұл кезең Қаңлы мемлекеттерінің дәуірлеп тұрған шағы болса керек, өзін көрші елдерге таныта білген, тіпті Қытай мемлекетімен елшілік қатынаста болған. Олар Қаратау алқабы мен Сыр бойын мекендеген.

Көне замандарда пайда болып, бүгінге дейін тарихта аты сақталып келе жатқан қазақ Кангюй (Қаңлының) шығу тегі (этногенезі) жағынан бір, тарихи даму жағынан бір-бірінің тікелей жалғасы, елдік аттары (этнонимі) түбірлес болып саналады.

Белгілі ғалым Ә. Қайдар өзінің «Қаңлы» [22] атты еңбегінде: «Кангюй мемлекетінің қытайша аты Лююени /Лиуенди деп аталған кезеңдегі орталығы Битянь болып жазылған/ Қаңлы (Қаңга) елі ханының қысқы ордасы – Лугатыукта, ал жазда Бәтен /Битянь/ қаласына келеді. Бәтеннен Лугатыукта дейін салт атпен бес күндік жол. Бәтен – Балқаш көлі мен Арал теңізінің аралығында болған».

Міне, осы Битяньнің түрікше (қаңлыша) атауларының басы даулы. Ал Қаңқа – Хорезм мемлекетінің басқа астананалары мен мәдени орталықтарының атаулары түркі дүниесіне белгілі атаулар: Қанға, Қаңқа, Үргеніш, Отырар, Тараз, Алмалық», – деп болжайды [22. 85-172 бб.].

Халықаралық ұйым ЮНЕСКО-ның ұйғарымымен Тараздың 2000 ж. аталып өтті. Тараз қаласында, яғни Талас өзені алқабында бұдан 2000 ж. бұрын Чжи-чжи бастаған батыс ғұндар тайпасы тарапынан орнатылған қала екендігі, сондай-ақ олардың бұл өлкеге қоныс аударуына себепкерлер қаңлы (кангюлер) екендігі туралы, оның бергі жағында, Тараз қаласы басынан қаншама тарихи оқиғалар кешсе де, мұнда тұратын байырғы халқы – түркі тектес, ғұн нәсілдес ата-бабалардан кейінгі тұрақты тұрғындары үйсіндер мен қаңлылар екенін Ә. Қайдар толық сипаттайды.

Аталмыш еңбекте Л.А. Борокованың пайымдауынша, Канцуюй /Кангюй/ мемлекетінің орталығы қазіргі Тараз қаласының оңтүстігіне таман, Талас өзенінің бойында орналасқан [22. 95 б.].

Еліміздегі археологиялық зерттеулер нәтижесінде яғни археолог-ғалым К.М. Байпақовтың мына пікірі Ә. Қайдардың пікірімен сабақтаса түседі. «... б.д. алғашқы ғасырында Талас өңірінде кангюйлер қоныстанған жерлер аз болмағанын көрсетіп отыр. Олардың көлемдісі Тараздың батыс жағындағы 15 шақырым жердегі Асса өзенінің бойында орналасқан Ассаның солтүстік қапталынан 18 шақырым қашықтықтағы Жайлаутөбе болып табылады», – деп көрсетеді.

«Демек, – деп қорытады Ә. Қайдар өз ойын: бұдан шығатын қорытынды: тым ерте замандардың (Б.д.д. I ғ.) өзінде Қаңлы тайпасының кең тарап, қоныстанған өлкесіне – Талас, сәулетті қаласына – Тараз жатқан дегенді аңғартады. Тараз да көне Қаңлының бір мәдени орталығы болған».

Академик Ә. Қайдардың жоғарғы аталған еңбегінде [22] қаңлы тайпасының алғашқы этникалық баяны туралы айтылған.

Қаңлы мемлекеті Шу, Талас, Арыс, Сарысу, Қаратау алқаптарын алып жатқан, құдіретті бірлестік болған. Сөйтіп Кангюй мемлекетінің бір замандағы территориясында, оған бағынышты болған бес кіші бектік болған: Сушие (Сусе), Фуму, Юсни, Ги, Юсгань тұрған.

Қаңлыларда кол өнері, ғимарат, т.б. мәдениеттің дамығандығын Қауыншы-Жун молаларынан, Отырар қаласының төменгі археологиялық қабаттарынан, т.б. жерлерден табылған заттар толық дәлелдейді. Қытай саяхатшылары Қаңлылардың әдет-ғұрпы аландарға, тілі үйсіндерге жақын еді деп көрсетеді. Қаңлыларда ертеде жазу-сызу дәстүрі де болған, олар айыпкерлерді жазалау үшін хан сарайында сақталатын заңдар жинағына сүйеніп отырған (Я. Бичурин). Өкінішке орай, бұл жазулардың нұсқалары тарихта сақталмаған. Қаңлылардың билеушілері ешкімге мойынұсынбайтын, өркөкірек, тәуелсіздігін сақтай білген мемлекетті басқарған. Қаңлылар өзінің ұзақ тарихи даму барысында көптеген

ру-тайпалармен, этностық қауымдармен араласып, тығыз қарым-қатынас жасап келген. Солардың бірі қазақ жерін өте ерте замандарда мекендеген – сақтар.

Олар Қаңлы (Кангюй), Үйсін, Арғын тәрізді көне түркі тайпаларының қалыптасуына ықпал етті. Осы орайда «қазақ» этнонимін жасауға «сақ» компонентінің қатысы бар екендігі тарихи тұрғыдан даусыз нәрсе деуге болады.

Үйсін мемлекеті. Үйсіндер Хән әулеті заманында ең ірі мемлекет болған. Үйсін – қазақ халқын құраған ежелгі түркі тайпасы. Қытай жазба дерегінде Үйсін атауы Б.д.д. II ғ. аяғында пайда болды. Үйсіндер Іле, Шу, Талас өзендерінің алқаптарын мекендеген. Ғұндардың күшеюінен қорыққан Қытай үкіметі өзіне одақтас іздеп, Батыс өлкеге елшілік жібереді. Қытай елшісі Цянь келген кезде Үйсін ұлысбегі Елжауби лауазымы гуньмо деп аталған. Оның заманында Үйсіндер Ғұндармен терезесі тең қуатты мемлекет құрған. Археологиялық қазбалар Үйсіндердің шаруашылығы, мәдени өмір салты, дәстүрлері туралы мағлұмат береді. Көшпелі Үйсіндер өмір салтының алғашқы даму кезеңі Б.д.д. IV ғ. биік сатыға көтерілген. Б.д.д. I ғ. үйсін Гуньмосына ұзатылған қытай императорының қызы үйсіндердің киізбен ораған дөңгелек үйде тұратынын, ет, сүтпен қоректенетінін, киімді мал терісінен киетіндігін айтып, өлеңмен еліне хат жазған: «Ұзаттың мені, жұртым-ай, көз көрмес жер түбіне, тапсырдың өз қолыңмен жат ел Үйсін биіне. Күмбезделген киіз үй қабырғасы – туырлық, қорегі тек ет екен, айран, қымыз – сусыны. Туған жерге ұшпас па ем, аққу болсам суырылып, сағынғаннан елді ойлап, болып жүрмін бір мұңлық» [5. 251б.]. Осы өлеңнен үйсіндердің Б.д.д. киіз үйде тұрып, көбінесе көшіп-қонып жүргенін байқаймыз. Жазба деректерде Б.д.д. I ғ. Үйсін халқының жалпы саны 630 мың адам (120 мың түтін) болған. Олар 188 мың жасақ құрған. Үйсіндер Жетісу, Іле, Балқаш, Сырдария бойында, Қаратауда қоныстанған. Үйсіндер ержүрек, жауынгер халық болғандықтан көршілері ғұндар мен қаңлылар санасатын болған.

Үйсін бірлестігінің бекіністі астанасы – Шығу (Чекук, Чигучень – «Қызыл алқап қаласы») қаласы батыс пен шығыс елдері аралығындағы Ұлы Жібек жолы торабында орналасқан. Мұның өзі Үйсін мемлекетінің көрші елдермен (қытаймен, ғұн, қаңлы, алан, ұйғыр, қырғыз тайпаларымен) саяси, экономикалық және мәдени байланысты дамытуына мүмкіндік жасады. Мал бағып, жер өңдеуді кәсіп еткен.

Археологиялық қазбалардан табылған материалдарға қарағанда, сол кездің өзінде-ақ жер өңдейтін тас тырма, қоладан жасалған, т.б. еңбек құралдары пайдаланылған. Шу, Талас алабынан ирригация жүйесінің іздері табылған. Ежелгі үйсіндер Б.д.д. I ғ., әсіресе б.д. III-V ғғ. еңбек құралдарының жаңа түрлерін тауып, ал барын жетілдіріп, егіншілікпен, бау-бақша, жеміс-жидек өсірумен шұғылданып, отырықшылыққа бой үйрете бастаған. Елді мекендердің орнынан күйдірілмеген кірпіштен қаланып, таға тәрізді жасалған жер ошақтар, тік бұрышты тұрғын үйлер табылған. Олардың отырықшы, егінші аудандары Шу, Талас өзендерінің бойларында болған. Бұлармен қатар қолөнер кәсібі, темір, ағаш өңдейтін үй кәсіпшілігі, өрмек тоқымашылығы да болған. Үйсіндер жүн матаны өрмек арқылы өздері тоқыған. Егіншілікке қола темір соқаларды қолданған. Тастан қашалып жасалған қолдиірмендер, олардың астық дәндерін ұсатып, ұн тартып, нан пісіріп жегендерін көрсетеді. Ежелгі үйсіндердің отырықшы

егіншілік, қолөнер мәдениетінің дамуына олардың «Жібек жолы» маршрутында орналасуының, Қытаймен, Орта Азия елдерімен экономикалық қарым-қатынасының игі ықпал жасағаны даусыз.

Заманымыздың VI-VII ғғ. бастап, бұрынғы Үйсін ордасына бағынған Дулат тайпасы осы одақта үстем орынға көтеріліп, бұл одақ Дулаттар, яғни Бес тайпалы Дулаттар деген жаңа атпен аталды. Сонда да Үйсін аты сақталып отырды, бірақ бұрынғы дәуірлерге қарағанда жазба деректерде сирек кездесетін болған.

Үйсіннің батысқа – Іле алқабына қоныс аударғаннан кейінгі тіршілік өңірі былай баяндалады.

«Ханнама. Батыс өңір баянында» Үйсіннің «Шығыс Ғұнмен», «Атымзеланың батысы Үйсінмен шекараласады» делінген. «Ханнама. Батыс өңір баянының» толықтырылған түсініктемесінде: «Алдыңғы қасидың батысы Ағнимен, Артқы қасидың батысы Үйсінмен іргелеседі», – деген. Осыған негізделгенде Үйсіннің шығысы Ғұнмен шекараласудан тыс, тағы бір бөлігі Артқы Қаси, Атымзела елімен де шекараласады. Атымзела туралы (астанасы – Ғуалұтлық) «Ханнама. Батыс өңір баянының» кіріспесінде: «Басқақ Артқы Қасидің батысындағы Атымзела елінде» делінген. Бұл шамамен қазіргі Манас өңіріне тура келеді. «Шыңжаң тұжы» деген кітаптың әкімшілік туралы дерегінде: «Манас Атымзела елі мен Үйсін елінің шығыс шекарасында», «Көрқарасу Батыс хән, Шығыс хән әулеттері, үш патшалық заманында Үйсін елінің жерінде...» делінген [5. 266б.].

Урле елі астанасы – Урле қаласы, Кесуғ елі астанасы – Кесуғ, Ағни елі астанасы – Ғұнка қаласы, Беглұқ елі астанасы – Қандық, Занғуан елі астанасы – Занғуан қаласы, Барыс елі астанасы – Шайолүнге, Батыс саме елі астанасы – Ғуадатлүнге, Шығыс саме елі астанасы – Дуатхалүкте, Қап елі астанасы – Даңқал үкте, Ғаға елі хан астанасы – Қасидегі Леулүк, Алдыңғы Қаси елі астанасы – Жяухы, Артқы Қаси елі хан ордасы – Модалүкте [5. 266-267 бб.].

«Ханнамада...» Оңтүстігі Үйсін елінің «қала мемлекеттерімен шекаралас» деп жазылса, осы кітапта Ағни, Күсән, Гамук, Уынсұғ елдерін Үйсін елімен шекараласады деп жазылған. Сондықтан Үйсін елінің оңтүстік шекарасы Мұзарттың солтүстігі болса, онда Текес, Жұлдыз өзендері алабы үйсіндердің тіршілік еткен өңірі болуға тиіс. «Хэндай шиюкау» деген кітаптың үш бумасында Үйсіндер туралы: «Үйсін қазіргі Іле өзенінің алқабын, Хан әулеті заманында оның солтүстігін мекендеген. Ал өзеннің оңтүстігі түгелдей үйсіндердің жері» делінген.

Соңғы жылдардың Шыңжаң археологиясының деректеріне негізделсек, «Іле өзенінің жоғарғы аңғарындағы Текес, Күнес, Нылқы, Шапшалдан және солтүстікте Еренқабырғадан асқаннан Жихунға дейінгі өңірлерден бірталай қорымдар табылған. Бұл қорымдардан қазып алынған жәдігерлерді сараптау нәтижесінде, олардың соңғы Хан заманына екендігі анықталды. Обаның пішіні мен молаға көмілген заттарды талдау жасағанда, олардың соңғы Хан әулеті заманындағы Үйсіндердің обасы екендігі анықталды. Мұнан тыс Кеңес Одағы жеріндегі Шу өзені жағасы мен Ыстықкөлдің солтүстік жағалауларындағы Пржевальск қаласының маңынан және Қаратаудың солтүстік бөктерінде Билікөлге жақын маңдағы Берікқара шатқалынан Үйсіндердің көптеген обасы табылған» [5. 115 б.].

Б.д. д V ғ. жазылған «Геродот салған жер пішіні» атты картада жер-су атауларымен қоса Талас, Шу өзендері бейнеленген.

Ал енді К. Птоломейдің б.д. I-II ғғ. «География бойынша нұсқауында» жер туралы қолда бар мағлұматтардың бәрі жинақталып, бір жүйеге келтірілген. Мұнда «Скиф де Имаус» аумағы белгіленген. Карта градустарға бөлініп, тік корпус жасалған. Онда Тараз қаласы шамамен солтүстік ендіктің 41 мен 55 көрсететін осы заманғы картаға деңгейлес келеді.

Б.д. III ғ. қытай саяхатшысы Сюань-Цзан картасында Азия туралы географиялық мағлұматтар келтірілген. Саяхатшы онда тек өзі болған елдердің табиғат жағдайларын ғана емес, сонымен бірге алуан түрлі халықтардың әдет-ғұрпы, өмір салты жайында жазған.

Саяхатшының «Таң әулетінің тарихында» атты еңбегінде қалалар атаулары келтірілген. Онда Талас өзенінің жоғары сағасына орналасқан Суяб қаласы Талас, Аса өзендерінің маңында сауда-саттық орны болғанын атап көрсетеді. Сюань-Цзанның баяндауына, Талас қаласы ірі сауда орталығына айналып, онда көптеген елдердің көпестері жиналатын болған. Қаланың аумағы 8-9 шаршы км болған. Сонымен бірге саяхатшы «Мыңқайнарды» Мыңбұлақ деп сипаттап жазған.

ЕРТЕ ОРТАҒАСЫРЛЫҚ ОЙКОНИМДЕР

VII ғ. араб географы Ибн Хордатбехтің «Саяхаттар мен мемлекеттер кітабы» атты еңбегінде ол Талас алқабын көшіп-қонуға қолайлы жылы аймақ ретінде атап көрсетеді. Испиджап (Сайрам) қаласынан Тараз қаласына дейінгі жолды егжей-тегежейлі суреттейді. Мысал ретінде ол Тараз туралы былай дейді: «Тараз – бау-бақшасы көп, даңқы шыққан, бекінісі күшті шаһар. Оның үйлері үйме-жүйме тығыз салынған, төрт дарбазасы бар, жағалай ор қазылған, шаһар маңында халқы көп елді мекен қоныс тепкен, шаһар дарбазасының түбінен үлкен өзен ағып жатыр, шаһардың бір бөлігі өзеннің арғы бетіне орналасқан, өзен үстінен жол өтеді, мешіт хан базардың ортасында орналасқан», – деп көрсетеді.

Дегенмен ежелгі авторлардың қайсысы болсын Талас (Тараз) шаһарының ескі орнын дәл көрсетуге қиналған. Археологтар бұл қаланы ұзақ уақыт таба алмай бірталай болжамдар айтқан-ды. Өйткені оны баз біреулер Талас өзенінің оң жақ жағалауында орналасқан Түймекент қаласының орны десе, басқалары Қарабура өзеніндегі Талас мекені, ал үшіншілері оны атақты ортағасырлық Садырқорған қаласы деп түсіндіреді. Академик В. Бартольд Тараз Әулие-Ата шаһарының орнында болған деп түйіндейді. Бұл пікірді ұстануда Мұхаммед Ибн-Ахмед Макдиси (Макдиси – Иерусалимде туған араб географы атақты архитектор болған. Макдиси «бұрын-соңды өмір сүрген ең білімді географ» деп танылған. Оның 985 жылы жазылған «Өлкелерді танудағы ең жақсы бөлімдер» деп аталатын еңбегі бар. Бұл туынды – Шығыс, сонымен қатар Орта Азия және Қазақстан елдері қалаларының сипаттамаларын егжей-тегжейлі, жүйелі түрде (келтірген еңбек) сілтеме жасайды.

Макдисидің пайымдауынша, қаланы жарып өтетін үлкен өзен бар екені туралы айтылады. Мұндай өзен тек арнасы толып ағатын Талас болуы мүмкін деп болжамдалады.

Б.д.д. 36 жылдан бастап ауызға іліне бастаған Талас (Тараз) шаһары Ұлы Жібек жолының бойындағы экономикасы мен мәдениеті дамыған, ірі сауда орталығы болған, қаңлылардың, түркі қағандарының, қараханидтердің, соғдылардың, т.б. саяси орталығына айналғаны белгілі. Қала, былайша айтқанда, сан рет қирағылып, сан рет қалпына келтірілген. Қытай тарихшыларының жазбаларында қаланы Долос деп те атаған.

Талас-Тараздан шыққан саудагерлер мен саяхатшылар дүниенің төрт бұрышына жол тартқан. Сонымен бірге Араб, Византия, Үндістан, Қытай, Иран тағы басқа елдерден Таразға келіп жатқандарда есеп болмаған. Оған қазба кезінде табылған рим ақшалары және басқа экспонаттар дәлел болды. VIII ғ. екінші жартысынан бастап Қазақстан аумағында феодалдану процесі күшейді, қоғамда елеулі өзгерістер орын алады. Жаңа әуелгі ортағасырлық феодалдық мемлекеттік бірлестіктер пайда болады. Атап айтқанда, қарлұқтар өздерінің мемлекеттілігін негіздеді. Жергілікті түркі тілдес тайпалар одақтары солтүстік шығыста Қырғыз қағанатымен, Ұйғыр мемлекетімен және батыстағы Хазар қағанатымен экономикалық-саяси байланыс жасап, барған сайын күшейе түседі. Мұның өзі Ұлы Жібек жолы бойында жаңа қалаларды, сауда, қолөнер орталықтарының пайда болуына ықпал жасады. Бұл жерде Шу, Талас өзендеріндегі Суяб, Тараз қалаларының дамуы тарихи маңызды роль атқарды. Шу аңғарының бойында соғдылар, түркілер, сириялықтар, парсылар мекен-жайлар салып, солар тұрған кем дегенде 18 ірі қала мен көптеген ұсақ елді мекендер болған. Олар: Құлан, Ақтөбе (Ақыр-төбе), Мирке (Меркі), Жуантөбе т.б. Қала маңындағы тұрғындардың егістігі дуалмен қоршалған. Бұл қалалар Алатаудың жотасынан аққан өзендер бойына салынып, өркендеді. Олардың барлығы да стратегиялық мәнге ие болды. VII ғ. бастап Тараздың атағы әлемге жайыла бастайды. Ол VIII ғ. арабтарға, IX ғ. саманидтерге бағындырылады, X ғ. Қараханидтер династиясының орталығына айналып, XIII-XIV ғғ. Тараз Моңғол империясының құрамына кіреді.

Сондықтан да Тараз сан ғасырларға созылған тарихымыздың темірқазығы екенінде дау жоқ. Оның қоғамдық санамызға, салтымызға белгілі бір дәрежеде әсер еткені анық. Тараздың сол өңірге жасаған ықпалы зор екенін оның айналасындағы шоғырланған, Таразбен бірге дамыған қалалардан-ақ байқауға болады. Ежелгі Тараз шаһарының айналасындағы бой көтерген қалалар туралы қысқаша мағлұматтар берілген. Оңтүстіктен келе жатқан керуен Таразға жақындағанда Мыңбұлақ, Жуалы жерінде тыныстап, осы өңірдегі Баркубе, Шараб, Будухкет, Тамтадж, Абартадж қалаларын аралайтын болған. Бұл қалаларды В. Бартольд, Г. Пацевич сияқты ғалымдар зерттеген. Дегенмен де бұл өңірдегі қалаларды терең зерттеп білу, талдау болашақтағы маңызды (актуальды) мәселеге айналып отыр.

Орта ғасырдың сәулет өнерінің інжу-маржаны Айша бибі мавзолейінің маңындағы Жувиқат қаласы да ғалымдардың назарын аударған. Талас қаласының аңғарында орын тепкен қаланың орны төрт бұрышты, оның шығыс жағында биік қорған жасалынған. Тараздың батыс жағында екі фарсах (1ф. – 15 км)

қашықтықтағы қаланы соғдылар салған болу мүмкін деген жорамал бар. Қала орнын 1939 ж. А. Бернштам зерттеген.

Тараздың терістік батыс жағында Қаракемер ауылының маңында Адахмет және Дех Нуджикост қалаларының орны бар. Бұл қалалар туралы белгілі ғалым К. Байпақов өз жорамалын айтқан.

Солтүстікке жол тартқан керуен Тамды, Саудакент қалаларына келеді. Тамдыны Г. Пацевич зерттесе, Саудакентті 1901 ж. В. Колосовский көріп, 1946 ж. Ә. Марғұлан жан-жақты зерттеген.

Тараздың теріскей жағында оннан астам қаланың немесе қорғанның орны бар. Таластың бойындағы Хамуқат, Түймекент қалаларын айтпағанда Оххум (мүмкін Аққұм) қаласына археологтар ерекше назар аударған. Бұл қаланы алғаш А. Бартольд, одан кейін А. Бернштам зерттейді.

Ертеде Оххум туралы В. Бартольд былай жазады: «1894 ж. Әулиеатадан солтүстікке қарай орналасқан қираған құрылыстарды көруге бекіндім. Қырғыздар (қазақтар) бізге Талас өзенінің солтүстік жағалауында Әулиеатадан төмен 80 км қашықтықта орналасқан Окум (жергілікті адамдар Оқын дейді) бекінісі туралы көп әңгіме айтты. Олардың сөзін негізге алған, біз, Садыр қорған тәрізді үлкен қаланың қалдығын кездестіруді күткен едік. Бірақ іс жүзінде бекіністің көлемі үлкен емес екен. Ол басқа да көлемі шағын көптеген бекіністер тәрізді бір шаршы км. аймақты алып жатыр».

Ортағасырларда ішкі қамалдың оңтүстік шығыс бұрышындағы қала басқарушысының биік сарайы (цитадель) алыстан көзге шалынған. Қаланың орнынан табылған түрлі заттардың сынығы кезінде Оххумның гүлденген қала болғандығын дәлелдейді. Мұнда табылған әр түрлі тұрмыстық заттар қалдықтары К. Байпақов зерттеген VII-VIII ғғ. Құланның (Луговая) керамикасына ұқсайтындығы байқалады.

Оххумға жақын жердегі қорғанды К. Байпақов Кинчат қаласы деп жорамалдайды [3]. Мұнда қаланың орталық алаңы, мұнара орны сақталған, көптеген керамикалық ыдыстардың сынықтары табылған.

Тектұрмас қаласы көне шаһарлардың бірі болып есептеледі. Ғалымдардың археологиялық зерттеулері бойынша, қорғанның орны төрт бұрышты, аумағы 70x70 метр, биіктігі 110 метр, сондай-ақ төменгі бөлігінде қорғаныс қабырғаларының орны анық білінетіндігі дәлелденген. Бұл қаланы тұңғыш рет орыс ғалымы А. Ремпель зерттеген [19].

Қазақстанның оңтүстік өңіріндегі шаһарлардың біразы Талас өзенінің аңғарларында орналасқан. Зерттеулердің нәтижесінде жаңа ескерткіштер ашылып, Талас өзенінің аңғарларының тегістік ұзына бойына бір топ шаһар қалдықтарының жұрнақтарының жатқаны анықталған: Чельтөбе, Қаратөрткөл, Қоңыртөбе, Жантөбе, Бектөбе және т.б.

Тараз қаласынан 15 км оңтүстік батыста орналасқан Қостөбе атты көне қала қалдықтары бар. Ол Тараздан шығып, өзен бойымен төмен солтүстікке қарай Орталық және Шығыс Қазақстанға жүрген Жібек жолының кесіндісінде орналасқан. Бұл көне қалаға қазба жұмыстарының жүргізілуі кездейсоқ емес. Ол аңғардағы ең ірі қала қалдығы, сонымен қатар, оны топ белгілері бойынша Талас аңғарының ежелгі қаласы Жамұқатпен тепе-теңестіруге болады. X ғ. тарихшы-

сы Нершахидың айтуы бойынша, бұл қаланың негізін VI ғ. Бұхардан шыққан келімсектер қалаған және атауына бұхаралықтардың басшысы Жамұхтың аты берілген. Макдиси еңбектерінде Жамұкат «Үлкен қала, айналасында қабырға, алқалы мешіті бар, рабадында базарлары бар», – деп сипатталады. А. Бернштамның ұйғаруы бойынша Жамұкат Тараз қаласынан оңтүстіктеу жерде орналасқан не Майтөбе, не Бесағаш қала қалдықтары сәйкес келуі керек [6. 118 б.].

630 ж. осы өңірде болған будда ғұламасы саяхатшы Шуан Заң (Сюань Цзян) кейін өзінің естелігінде: «Суябтың батысында бір-біріне тәуелсіз, бірақ бәрі түріктерге бағынысты бастықтарға қарайтын оншақты қала бар. Ал қалаларда халықтың бір бөлігі жер өңдейді, ал екінші бір бөлігі саудамен айналысады», – деп жазады.

Құлан – VI-XIII ғғ. ерте ортағасырлық қала. Кеңес өкіметінің кезінде көне шаһар Құланның орнында Луговой ауылы (Т. Рысқұлов ауданы) болды. В. Бартольд [5. 260б.] пен Ә. Марғұлан [16] еңбектерінде Құлан Тарты деп те аталады.

Құлан қаласының аты Ибн Әл Асирдің (араб зерттеушісі) де еңбегінде аталып, араб басқыншылары табан тіреген батыстағы ең соңғы нүкте ретінде көрсетіледі. Қазір бұл аудан Тұрар Рысқұловтың аты-жөнін иемденіп, ал орталығы ежелгі аты – Құланмен қайта аталды. Қытай діндары Сюань Цзянның тарихи жазбасында Құланның аты Цзюйлань деп көрсетеді. Құлан туралы араб географтарының да деректері бар. Соның бірі Әл-Макдиси (X ғ.): «Құлан – бекітілген қала, онда алқалы мешіт (Мәдине) бар. Ол бос қалған, үлкен Тараз жолында», – деп жазылған. Ал географиялық сөздіктің иесі Яқұт: «Құлани – түрік елінің Мауреннахр жағындағы шекарасында орналасқан сүйкімді қала», – дейді.

Араб авторлары Ибн Хордатбек (IX ғ.) пен Худама ибн Жафардың (X ғ.) жазбасында Шу-Талас алабында Тараз, Төменгі Нушаджан (Төменгі Барысхан), Қасра-Бас, Көлшөп, Жолшөп, Құлан, Мерке, Асбара (Ашбара), Нұзкет (X ғ. Мухаддаси бойынша – Нушкет), Харанжуан, Жол, Сарығ (түрік ханның астанасы), Кимирав, Навакет, Суяб және Пенджикет қалалары болған [5. 280-282с.].

Ал-Мухаддидің айтуынша, Меркі және Құлан қалаларында берік қорған, бекіністер мен мешіттер тұрған. Ибн-ал-Асирдің көрсетуінше (XII ғ.) арабтар 810 ж. Құланға шабуыл жасаған. Ашпара (Аспара) Ақсақ Темірдің әмірімен XIV ғ. салынған [5. 287с.].

Талас жазығында бірнеше қаланың болғанын тарихшы ғалымдар еңбегінен анық көреміз. Ал-Мухаддаси Бехлу, Хамукент (немесе Жамукет), Сус (Сос) және көл атаса (Шамсад-дин Абу Абдаллах бин Ахмед ал-Мухаддиси. Китаб-ахсан аштакасимфи марифат ал-акалим. Лейден, 1877. с. 275), сол автор мен Махмуд Қашқари (XI ғ.) Жикл (Чигил, Шығыл) және Атлах қалаларын атайды [12. 1т. 124б; 3т. 275б].

Сонымен бірге бұл аталған еңбекте Шу алабында Орда қаласы да көрсетілген [1т. 94б.].

В.В. Бартольд пікірінше, Талас алқабындағы бұл қалалардың барлығы да XVI ғ. бірінші жартысында қирап біткен.

Махмуд Қашқари Таразға жақын жерде Қарғалық қорғанын, Таластың Тироз аталып, Улуг Талас, және Куми Талас деп екіге бөлінетінін айтып кеткені мәлім [12. 1т. 347б.].

Құланның қатпар-қатпар тарихында қанды оқиғалар да аз болмаған. 740 ж. түркеш бегі Құрсұл Батыс Түрік қағанының соңғы тұяғы Ашин Сыньды өлтірген. Ал 840 ж. Құланға араб әскерлерінің де аяғы жеткен. Археолог К. Байпақов пен А. Нұржанов Құланның батыс жағында 14 фарсах (1 ф – 15 км) жерде, Жамбыл (қазіргі Тараз) қаласының орталығындағы ескі қала қалдықтарының орнында Тараз орналасқан, шығыста 4 фарсах қашықтықта қазірге дейін атауын сақтап қалған Меркі қаласы жатқан дейді [4].

Меркі – VIII ғ. бастап белгілі болған көне қала. Ырыс хан (Әмір Темір заманы – XIV ғ.) ал алаш мыңы Ақорданың сол қанаты болса, Қаңлы оң қанаты болды. Осы сол мыңдықтың ұлығы – тарақ таңбалы Жалайыр болған. Меркі Жалайырдың шын аты деседі.

Ибн-Хордатбек Жафар, Әл Макдиси сынды ортағасырлық зерттеушілердің еңбектерінде Меркі жайлы айтылған. Әл Макдиси еңбегінде Меркі орта дәрежелі бекінісі мен цитаделі бар қала ретінде көрсетілген.

Қазба жұмыстардың барысында қаланың жоғарғы мәдени қабаты XI-XII ғғ. сәйкес келетіндігі айқындалған.

Б.д.д. және ерте ортағасырларға (VIII ғ.) тән Шу, Талас, Жетісу, Сырдарияның шығыс өңірлерінде 129 қала бекіністері мен қалашық орындары, тұрақтар табылған. Олардың кейбіреулері қазіргі кезге дейін сақталып, өмір сүруде.

Талас өңірінде олар 15-20 км арақашықтықты бір-бірінің аралығында ұстанды. Шу өзендерінің аңғарларындағы қалалар орналасуы өте анық бекітілген. 13 қалашық өзен аңғарларында 15-35 км бір-бірінен алшақтықта орналасқан, қалғандары солтүстік сыртқы тізбекті Қырғызстан ойпатындағы және Шу аңғарларына баратын жолды жасайды.

Қалашықтардың алып жатқан жерлерін олардың ең маңызды белгісінің мәні деп түсініп, олардың типологиясын ұсынуға және оларды жазба деректердегі қалалармен салыстыруға болады. Бірінші типке орталық аймақты қамтыған оншақты қалашықтар 30га саналған. Өте үлкен территорияларды ала отырып, дуалдармен қоршалған, жазба деректер, мағлұматтар бойынша, бұл қалашықтар қазіргі қалалар территориясын толық қамтыған. Мысалға, Тараз қаласының қалдығы қазіргі Тараз қаласының көлемін толық алған. Тараз – Қазақстанның ерте ортағасырлар қалаларының ішіндегі анағұрлым белгілісі.

Екінші типтегі қалашықтар, мысалға, Қызыл өзен Навакетпен бірге 10-нан 30 гектарға дейінгі аймақты қамтыған. Олардың жартысы Таластың Ақтөбесі – Текабкетпен, Чалдовар – Суспен, Меркі – Миркимен, Аспара – Аспарамен, Қысымчы – Бунджикетпен сәйкестірілген. Бұл қалаларды ортаңғы категорияға жатқызған.

Үшінші типтегі қалашықтар аймағы 10 га-дан аз бөлігін (территорияны) қамтиды. Олардың жартысының жазбаларда көрсетілген қала аттары мен ұқсастығы табылған: Жуантөбе – Атлахпен, Төрткөлтөбе – Төменгі Барсханмен, Тоймакент – Адахкетпен, Оххум – Дех-Нуджикеспен, Луговое – Құланмен идентификацияланған. Бұлар шағын қалалар болып табылады.

Аталмыш өңірлерінде басқа да ондаған қоныстар орналасқан. Олар ірі қалаларға баратын жолдар, шағын өзендер бойында орналасқан. Олар құрылым бойынша цитательдер мен шахристандарға бөлінеді. Тараз (Жамбыл) және Құлан (Луговое) қалаларының ескі жұртындағы қазба жұмыстары нәтижесінде VI-VIII ғғ. қамал тәрізді құрылыс қалдықтарын тапқан.

Талас өңіріндегі Қостөбе цитаделі Жамукалпен сәйкестендірілген. Бұл қаланың ішкі бекіністің алғашқы құрылысы VI-VIII ғғ. жатады және олар қамал тәрізді құрылыс кешенін құрады дейді археологтар.

Ерте ортағасырдағы Жетісу өңіріндегі қалалардың бекініс дуалдарынан Орта Азиядағы және Оңтүстік Қазақстандағы қалалармен ұқсастық пен біртектестікті байқауға болады.

Сонымен, Жамбыл облысы өңірінің ерте замандардан ежелгі қала мәдениетінің, жоғары дамыған өркениеттің ошағы болғандығын көптеген тарихи деректер, оның ішінде көне ойконимдердің көптеп шоғырлануы бірден-бір дәлел. Яғни зерттеліп отырған аймақтың көне ойконимдері, ономастикалық терминмен айтқанда, археологикалық сандық жағынан едәуір субстраттық қабат, күрделі онимдік жүйе құрайды. Әрі қарай облыс жеріндегі археологикалық деректер орналасуын, бұрынғы атау мен қазіргі атаулардың идентификациялау, сәйкестігін толығырақ қарастырамыз.

Сонымен қорыта айтсақ, аймақ ойконимдерінің пайда болу, даму, қалыптасу тарихы сонау б.д. б. ежелгі замандардан басталғанын тарих беттерін зерделей отыра көз жеткіздік. Жамбыл аймағындағы ежелгі заман және ерте ортағасырлық ойконимдер туралы қатарына мына төмендегі атауларды жатқызамыз: Қанды мемлекеті, Үйсін мемлекеті, оның астанасы – Шығу (Чечук, Чичучень – «қызыл алқап»), Талас, Тараз, Суяб, Долос, Құлан, Меркі, Аққұм, Ақтөбе, Жуантөбе т.б.

ОРТАҒАСЫРЛЫҚ ОЙКОНИМДЕР

(VIII-XVI ғғ.)

Жамбыл облысының ортағасырлық ойконимдері туралы сөз еткенімізде, міндетті түрде ғылыми экспедициялар есептерін, жасаған археологиялық қазба жұмыстарын, тарихи өлкетану мұрағаттарын жинау бойынша жазған еңбектерін басшылыққа аламыз.

«Жамбыл облысында 2000 ж. мемлекеттік есепте 1072 ескерткіш, олардың ішінде 849 – археология, 111 – тарихи, 107 – сәулет және қала құрылыстары, 5 – монументальді өнер ескерткіштері бар. Ескерткіштердің жалпы санынан Жиынтыққа 849 тарих пен мәдениет ескерткіштері» енгізілген, олардың көпшілігі археология ескерткіштері болып табылады» [32. 52 б.].

Ерекше ескеретін жайт – дереккөздерде тіркелген археологикалық деректердің ежелгі көне жазба деректердегі көне атаулары берілсе, кейбіреулері археологтар тарапынан кейінгі Кеңес дәуірінде қойылған қазақша, орысша шартты атаулар.

Осы археологиялық ескерткіштер облыс бойынша әрбір аудандарда меңгерілді. Нақтылай айтсақ, Байзақ ауданында ортағасыр дәуірінің белгілі ірі қалашықтары – Оххум, Түймекент, Қаратөрткөлтөбе, Қоңырбайтөбе, Шөлтөбе бекінісі, Құрманбайтөбе елді мекені, Төрткөлдер.

Жамбыл ауданында археология ескерткіштері негізінен ежелгі керуен жолдарының бойындағы: Әулиебастау, Бектөбе сияқты ірі қалашықтар, ерте темір ғасыры мен орта ғасырдағы Ақтөбе, Күзембайтөбе, Кішімүрде мекендері, бекіністер, ғаламат Ақыртас кешеніндегі тарихи ескерткіш – ортағасырлық діни сәулеттің бірегей ескерткіштері, Тараз қаласы маңындағы жерлерге орналасқан Айша Бибі мен Бабаджа Хатун мазарлары.

Жуалы ауданында археология ескерткіштерінің көпшілігі Қаратау жоталарының бойы мен Билікөл көлінің аумағында шоғырланған. Ортағасыр кезеңіне жататын қалашықтар, мекендердің ішіндегі ірілері – Безымянное, Бурнооктябрьское, Кременевское, Мүрделітөбе. Қорымдар мен қорғандар: Берікқара, Жасалы, Жетітөбе, Саясу және Б.д.д. II ғ. орта ғасырға дейінгі жартастағы кескіндер.

Қордай ауданында археологиялық ескерткіштер негізінен Шу өзені бассейні мен Кіндіктас тауының террасасы және су айрықтарындағы қыраттарда шоғырланған. Олардың көпшілігі қола дәуірі мен ерте темір ғасырдағы қорғанды қорымдар, VII-XIV ғғ. әртүрлі типтегі 7 қалашық бар. Олардың ішіндегі ірілері: Қысмышы, Георгиевское, Қақпақтас, Майбұлақ, Ыстөбе, Шортөбе. Жартастағы суреттер қола дәуірі мен ерте тас ғасыры, тас мүсіндер (VI-VIII ғғ.).

Сарысу ауданы археология ескерткіштері Қаратау жоталарының солтүстік баурайлары мен Шу алқабына шоғырланған (VII-XII ғғ.) 3 қалашық бар. Олардың ішіндегі ең ірісі – Саудакент, VI-VII ғғ. Ақтөбе мекені, XI-XIV ғғ. Көк-Кесене, Төрткөл бекіністері.

Талас ауданында археология ескерткіштері Қаратау жотасының солтүстік етегіндегі ескі жолдардың маңында, Талас алқабы мен Билікөл көлінің жанында орналасқан.

Ортағасырлық қалашықтардың, мекендердің, бекіністердің көпшілігі Шу алқабында орналасқан. Атбайлар, Тамды, Тектұрмас, Биназартөбе, сондай-ақ Талас өзенінің жайылмасы мен Ақкөліне жақын жердегі қола дәуірі мен ерте темір ғасырындағы палеолиттік тұрақтары, қорғандары.

Т. Рысқұлов ауданы археология ескерткіштері көбінесе Қырғыз жоталарының солтүстік баурайларының маңы мен Жібек жолы ескі керуен жолдарының бойларына орналасқан. Ол Б.д.д. 1 мың жылдықты кейінгі ортағасырдағы кезенді қамтиды. Бұлар қола дәуіріне жататын жартастағы кескіндерден; ерте темір ғасыры ортағасырға дейінгі 36 қорғанды қорымдар мен қорғандарды, VI-XII ғғ. Құлан, Бектөбе, Еңбекші, Өрнек, Қорағаты сияқты 6 қалашықты, 5 елді мекенді, 3 бекіністі; Төрткөлді және т. б қамтиды; Шу ауданы археология ескерткіштерінің ішінде 3 ескерткіш мыс өндірумен байланысты қола дәуіріне жатса, 5 ескерткіш қола дәуіріндегі жартастардағы кескіндердің жиынтығының, көпшілік бөлігі – 23-і Кіндіктас пен Айтау тау баурайларында шоғырланған ерте темір ғасыры қорғандары мен қорымдары құрайды. Ортағасырлық кезеңге жататын 11 қалашық,

Шу алқабының бойына орналасқан, олардың ішіндегі ірілері Ақтөбе, Степнинское, Ақсутөбе, Октябрь, Тастұмсық және басқа да ескерткіштер [32. 54б.].

Атап айтсақ, X-XII ғасырлардағы Адаққан төбе қалашығы Талас ауданы, Бөлтірік шешен ауылынан солтүстік-батысқа қарай 18 шақырым (бұрынғы Кенес) жерде қоныс тепкен.

Адахкес қаласы – VII-XII ғғ. ортағасырлық қала. Жамбыл ауданы, Қаракемер ауылының оңтүстік – батыс жағында 2 км жерде. Қала орнында 1938 ж. А.Н. Бернштам қазба жұмысын жүргізген. Араб тарихшысы Ибн Хордатбек деректері бойынша, Тараз қаласының батыс жағында Дех-Нуджикес пен Адахкес қалалары болғандығы айтылады. А.Н. Бернштам мен К.М. Байпақов Дех-Нуджикес пен Адахкес қалалары қазіргі Қаракемер ауылының маңындағы екі ортағасырлық қаланың орны деп есептейді. Бұл Қаратау өңіріне баратын керуен жолының бойына орналасқан ірі ортағасырлық қалалардың бірі болған көрінеді [12; 7. 76 б.].

Адыраспантөбе – ортағасырлық қаланың орны. Жуалы ауданындағы Дихан ауылының жерінде. 1940 ж. Жамбыл облыстық археология бөлімшесінің экспедициясы (жетекшісі Г.И. Пацевич) зерттеген. Адыраспантөбені зерттеу нәтижесінде табылған бұйымдарға қарағанда қаланың тұрғындары VIII-X ғғ. мекен еткен. Олар егін егіп, мал шаруашылығымен айналысқан [45. 76 б.].

Ақкесене – ертедегі қамал-қаланың орны. Талас ауданы, Үшарал мекенінде орналасқан. Алғаш 1896 ж. археолог В.А. Каллаур зерттеген. Қазба жұмысы кезінде табылған зағтай деректер мен қалану әдісіне қарағанда XII-XIII ғғ. тұрғызылған көрінеді [45. 86 б.].

Аққамыс қонысы – (VII ғ.) Жамбыл ауданы Пионер ауылының территориясында, Шайдана ауылынан солтүстігіне қарай 5 шақырым жерде орналасқан. Қонысты 1978 ж. Жамбыл облысының тарихи-өлкетану мұражайының экспедициясы ашып, зерттеген.

Аққұм – ежелгі қала орны (VII-XI ғғ.). Билікөл көлінің маңында, Аса өзенінің солтүстік жағалауында орналасқан. Қала жұртын 1941 ж. Жамбыл облыстық археологиялық пунктіннің экспедициясы (жетекші В.И. Пацевич) зерттеген. Археологтардың айтуынша, қыштан жасалған құмыралардың сынықшаларына қарағанда, қала жер өңдеумен және мал өсірумен айналысқан тұрғындардың қонысы болып табылады [45. 89 б.].

Ақсутөбе қалашығы – X-XII ғғ. Шу ауданы, Ақсу ауылынан батысқа 0, 5 км, Ақсу өңірінің оңтүстік жағалауында орналасқан.

Ақтөбе – Қазақстандағы ежелгі қала орны. Шу ауданы Баласағұн атындағы ұжымшар жерінде, Ақсу, Қарабалта өзенінің Шуға құяр сағасында орналасқан. Ақтөбе VI-XIII ғғ. болған [32. 318 б.].

Ақтөбе қалашығы – VIII-X ғасырларда Сарысу ауданы, Жайылма ауылынан шығысқа қарай 3 шақырым жерде, Шабакты өзенінің сол жағалауында орналасқан [2. №386.].

Ақтөбе қалашығы – IX-XIII ғғ. Жамбыл ауданынан оңтүстік-батысқа қарай 0, 5 шақырым жерде орналасқан [2. №617.].

Ақтөбе мекені – VIII-XII ғғ. Талас ауданы, Ақтөбе ауылынан солтүстік шығысқа қарай 0, 3 км. жерде орналасқан [2. №499.]. Батыс жағында осы заманғы бейіттер орналасқан.

Ақыртас сарай кешені – VIII-XII ғғ. Тараз қаласынан шығысқа қарай 40 шақырым жерде, Ақшолақ темір жол стансасынан 6 км оңтүстіктегі Қырғыз Алатауының етегінде орналасқан.

Ақыртасты жазба деректерде, соның ішінде Ибн Хордатбек жазбаларында ескерілетін нақты елді мекенмен сәйкестендіру мәселесі алға қойылады. Өйткені олар өздерінің жол бағдарламаларында Тараздан Құлтанға дейінгі сауда жолының бөлігіндегі қалалардың нақты тізімін келтіреді. Олар Тараздан 3 фарсах жердегі Төменгі Барсхан, одан 3 фарсах жердегі Касра-Бас (Касри-бас), ары қарай 2 фарсахтағы Құлшуб, одан ары қарай 4 фарсахтағы Жұлшуб және Құлтан. Жұлшубтен оған дейін 4 фарсах. В.В. Бартольд Касрибасты «Шахнаме» дастанында екі рет кездесетін түрік қамалы Качар-башимен тепе-теңестіріп, Әулиеатаның орнына қояды. Ескерткішті 1936-1938 жж. Талас аңғарында зерттеулер жүргізген Жамбыл археологиялық экспедициясы (жетекшісі А.Н. Бернштам) тексерді.

К.М. Байпақов Ақыртасты IX-X ғғ. Жетісуда иелік еткен қарлұқтардың салынып бітпеген ордасы деп санайды. Ақыртастың не екендігі, оның салыну уақыты мен оған қатысты саяси оқиғалар жөніндегі келесі бір түсіндіру әрекеті неміс зерттеушісі Б. Бенртъеске тиесілі. Оның пікірінше, Ақыртас араб қолбасшысы Кутейбаның (VIII ғ.) бұйрығымен салынған. Ақыртас оның солтүстік резиденциясы ретінде салынған. Сондай-ақ бұл қамал қаланың орны туралы Ж. Дәдебаевтың «Талас аңыздары» [14. 5-8б.] атты еңбегінде айтылған.

Ақыртасты 2004 ж. бастап қайта қалпына келтіру жұмыстары қолға алынды [10; 7.].

Атлах – орта ғасырларда жазба деректерінде кездеседі. Тараз маңындағы қала атауы. 751 ж. шілде айында Талас өзенінің жағасындағы Атлах қаласы мекені маңында қытай және араб әскерлері арасында шайқас болады. Әл-Мақдиси мен ибн Хаукал жазбаларында (X ғ.) Атлахты Испиджаб қаласының маңындағы қала деп атайды. Әл-Мақдиси 985 ж. Атлах қаласы туралы «Көлемі жағынан орталық қалаға жақын, айналасы биік дуалмен қоршалған, бау-бақшасы көп, жүзім мол өседі. Мешіті орталығында, базары рабадта», – деп жазады. Археолог ғалымдардың пікірінше, қазіргі Тараз қаласының солтүстігі Талас өзенінің бойында жергілікті халық Жуантөбе деп атап кеткен көне қала орны жазба деректерде Атлах қаласының жұрты болуы мүмкін деген жорамал бар [2].

Ортағасырлық түркі ғұламасы М. Қашқаридың «Түркі сөздері жинағында» [30] «Атлах» деген сөз ат бағылатын жер, аймақ, ауыл, мекен, қазіргі тілмен айтқанда «жылқылы» деген мағынаны білдіретіндігі жазылған. Тарихы 2000 жылдан асқан Тараз қаласына серіктес елді мекен ретінде салынған Атлахтың үйіндісі бұл күндері жоқ.

Әулиебастау – ортағасырлық қалашық орны. Жамбыл ауданы, Айша бибі аулынан батысқа қарай 3 км жерде. Археологтардың пікірінше, Әулиебастауды адамдар IX-XIII ғғ. мекен еткен. Мұнда олар егін егіп, мал шаруашылығымен айналысқан көрінеді.

Байтымбет қонысы – VII-XIII ғғ. Байтымбет ауылы, Т. Рысқұлов ауданының шетінде орналасқан. Қоныс қалдығының үстіне қазіргі уақытта ауыл орналасқан [2. №235].

Бала-Ақтөбе қалашығы – X-XII ғғ. Мойынқұм ауданы, ауылдан солтүстік-батысқа қарай 7 км, Аяқ-Ақтөбе қалашығынан оңтүстік-батысқа қарай 0, 7 км жерде арнасы қаңсыған өзеннің солтүстік жағалауында орналасқан.

Баласағұн – Қарахан мемлекеті астаналарының бірі болған ортағасырлық қала атауы. Жазба деректерде оныншы ғасырдан бастап белгілі. Әл-Макдисидің мәлімдеуінше, «игілікке бай, үлкен қала» болған. Ал М. Қашқари Баласағұнның Күз-Ұлыс немесе Күз-Орд деген басқа аттары болғанын хабарлайды. Зерттеушілердің пікірінше, 1) Баласағұн алғашқыда (VIII ғ.) Түрікше Беклік (Бекелік-бекініс), соғдыша Семекне деп аталған. Баласағұн тұрғындары түрік және соғды тілінде сөйлеген. Қала 1210 ж. Мұхаммед Хорезм шахты жеңген қарақытайлықтардың қол астына қарайды. 1218 ж. Шыңғыс ханға қарсылықсыз беріліп, Ғабалық – «Жақсы қала» деп аталады. Соңғы кездері Баласағұн орны туралы ғылымда бірнеше пікір қалыптасқан. 2) М.Х. Дулатидің «Тарих-и-Рашиди» (XVI ғ.) [15] атты кітабында Баласағұнды Афрасиабтың салған қалаларының бірі деп атап, оны өте жоғары бағалаған. Баласағұн қарақытай заманына дейін Афрасиабтың ұрпақтарының билігінде болған. Қарақытай Гурхан Баласағұнды Илен ханнан (ол Афрасиабтың нәсілінен) тартып алып, өзінің астанасы етті. 95 жыл бойы Баласағұн қара қытайдың астанасы болды. Моғолдар Баласағұнды «Қаралық» деп атаған. Таразды да моғолдар «Ианги» деп атаған [15. 236 б.]. Аталмыш кітапта Мыңлақ (Мыңбұлақ) – осындай жер аты қазіргі Мерке, Жуалы т.б. аудандарында Моғолстанның басқа да аймақтарында болған [15. 540б.].

Бектөбе – ортағасырлық қаланың орны. Тараз қаласынан батысқа қарай 16 км жерде Аса өзенінің жағалауында 1938 ж. А.Н. Бернштам басқарған Жамбыл археологиялық экспедициясы зерттеген. Көптеген зерттеушілердің пікірі бойынша, Бектөбе – ортағасырлық Жувиқат қаласының орны, Әбу-л-Арадж ибн Жафардың жазбаларында Жувиқат Шавғар мен Тараздың аралығында орналасқан делінген.

Археологиялық барлау нәтижесі төбенің жоғарғы қабатынан жиналған заттар мен деректер оның VII-XII ғғ. аралығында болғанын атап көрсетеді.

Биназартөбе мекені – Талас ауданы, Бостандық ауылының оңтүстігіне қарай 10 шақырым [2.].

Гүлшара – ортағасырлық қалашық орны. Мойынқұм ауданы, Ынталы ауылынан солтүстік-шығысқа қарай 14 км жерде, Шу өзенінің ескі арнасының оң жағасында [17. 2-36.].

Дех Нади – Шу мен Талас өңіріндегі ортағасырлық қала. Ортағасырлық араб тарихшысы Әл-Макдисидің жасаған тізбегінде XII ғ. мекендеген, олар егін егумен және мал шаруашылығымен айналысқан Дех Нади Құлан, Табақет, Сус, Челже қалалармен қатар көрсетілген. Зерттеушілер Дех Нади қаласының орны Талас өзенінің жоғарғы ағысындағы Қасқантөбе болса керек деген.

Дөкей қалашығы – X-XII ғғ. 4 км Меркі ауданынан оңтүстікке Түзу Сұрат шатқалының бастауынан 0, 5 км бері, Сұрат өңірінің сол жағында [17. 14-15 б.].

Жайлаутөбе – көне қала (I-V ғғ.) орны. Байзақ ауданы, Ақжар ауылы маңында орналасқан [45. 234 б.].

Жайтөбе қаласы – ерте ортағасырлық қала орны. Байзақ ауданы Төрткөл ауылының шетінен табылған. Қарасу өзенінің солтүстік жағалауында орналасқан [7].

Жалпақтөбе қаласы – VI-XII ғғ. Жамбыл ауданы, Жалпақтөбе ауылының аймағында орналасқан. Әл-Макдисидің қаланы Тараздан адам дауысы естілетін жерде орналасқан «кішкентай қалашық» деп сипаттаған. Жалпақтөбе мен Жикилдің тепе-тең теңестірілуін Т. Н. Сенигова мен К.М. Байпақов та құптады [42; 21].

Төрткүл қалашығы – VIII-XVI ғғ. Мойынқұм ауданы, Бірлік ауылының оңтүстік-батысында 5 км жерде, Шу өзенінің оң жағалауында орналасқан.

Түймекент қалашығы – VI-XII ғғ. тән. Байзақ ауданы, Түймекент ауылының оңтүстік-шығыс шетінде, Талас өзенінің оң жағалауында орналасқан. Түймекент VII-XII ғғ. тұрғызылған қала болғанға ұқсайды [11; 6].

Тыңқұдық қалашығы – Мойынқұм ауданы, Қызылотау ауылынан (Амангелді кеңшары) солтүстікке қарай 8 км, Орта-Ақтөбе қалашығынан солтүстікке қарай 5 км жерде орналасқан [16. 32-34 б.].

Шақпақ ата қаласы – X-XIII ғғ. Жуалы ауданы, Шақпақ ата (б. Кременевка) ауылынан батысқа қарай 7 шақырым жердегі Құлансай шатқалының шыға берісіне таяу орналасқан [2. №105].

Шар қалашығы – X-XIV ғғ. Мойынқұм ауданынан солтүстікке қарай 6 км, Қойшыман қалашығынан шығысқа қарай 2 км жерде орналасқан [17. 6-12б.].

Шаруашылық қалашығы – VII-XIII ғғ. Сәду Шәкіров елді мекенінен солтүстік-шығысқа қарай 8 км жерде орналасқан. 1949 ж. Л. И. Ремпель, 1980 жылы Қ. Байбосыновтың жетекшілігімен зерттелді [40; 8].

Шеңгелді қалашығы – X-XII ғғ. Мойынқұм ауданынан шығысқа қарай 12 км, Шу өзенінің ескі арнасының сол жағалауында орналасқан [45. 549б.].

Шекетөбе қалашығы – IX-XII ғғ. Байзақ ауданы, Дикан (б. Киров) ауылынан солтүстік-шығысқа қарай 4-5 км жерде орналасқан [2. №446].

Ынталы қалашығы – X-XII ғғ. Мойынқұм ауданынан солтүстік-шығысқа қарай 6, 5 км, Жүндітөбе қалашығынан батысқа қарай 0, 4 км жерде орналасқан [16. 43 б.].

Ыстөбе қалашығы – X-XII ғғ. Мойынқұм ауданынан солтүстікке қарай 6 км жерде орналасқан [2. 43б.].

Жуантөбе – ортағасырлық қалашық. Жамбыл ауданы, Шөлтөбенің солтүстік батысында, Аса өзенінің оң жағында орналасқан. Онда 1983-1984 жж. археологиялық экспедицияның зерттеу жұмыстарынан табылған материалдарға қарағанда, Жуантөбе қалашығын халық VII-XII ғғ. мекендеген. Олар егін егіп, мал шаруашылығымен айналысқан. Қазір қаланың орталық бөлігінде осы заманғы зират орналасқан [45. 275 б.].

Бұл сияқты археологикалық деректер қатарына мына төмендегі атаулар да тән.

Олар: Атбайлар қалашығы (X-XII ғғ.), Жетітөбе қалашығы (X-XII ғғ.), Жүндітөбе, Зәуірбектөбе (VII-IX ғғ.), Кентарал қалашығы (VII-XII ғғ.), Көктөбе қалашығы (X-XII ғғ.), Күделі I, II қалашығы (X-XII ғғ.), Көктөбе қалашығы (X-XII ғғ.), Күлтабан (X-XIV ғғ.), Қақпатас қалашығы (X-XII ғғ.) Қамысшы қалашығы

(VII-XIV ғғ.), Қаратөбе қалашығы (X-XII ғғ.), Қаракөмер қалашығы (VII-XII ғғ.), Қойшыман қалашығы (X-XIV ғғ.), Қорағаты (X-XII ғғ.), Қорғаншы қалашығы (X-XII ғғ.), Қызылқорған (X-XII ғғ.), Қырықкүмбез (Төрткөл) қалашығы (IX-XII ғғ.), Майбұлақ қалашығы (X-XII ғғ.) Мүрделітөбе қаласы (VIII-XII ғғ.), Орта-Ақтөбе қалашығы (VIII-XII ғғ.), Ортағасырлық Бектөбе қалашығы (VII-XII ғғ.), Өрнек қаласы (VIII-XII ғғ.), Саудакент (IX-XV ғғ.) Сыпатай қалашығы (X-XII ғғ.), Тастөбе қалашығы (X-XII ғғ.), Төрткөлтөбе қалашығы (VII-XIII ғғ.), Төрткөлтөбе қалашығы (VII-XIII ғғ.) т.б.

Сонымен жоғарыдағы облыс жерінде орналасу ерекшелігіне қарай талдау жасалған ортағасырлық қала, қалашық, бекініс атауларының көне түркі және байырғы қазақ тілдерінен жасалғанын аңғардық. Бірақ кейбір атаулардың мағынасы күңгірт. Дегенмен де бұл көрсетілген ойконимдер көне қазақ тілдерінен, сол кезеңдердегі қазақтың көрнекті ірі тайпаларының тілінен жасалғанын, олардың осы қалалар мен шекараларда тіршілік еткенін байқадық. Бұл – біздің қазақ халқының арғы аталары отырықшылық тұрмыста өмір сүргенін айқындайтын нақты дәлел. Бұл ойконимдер тілдік негізі жағынан да, жасалу нұсқасы бойынша да қазіргі қазақ тіліне жақын. Ортағасырлық ойконимдер қатарына жататын атаулардың кейбіреулері қазіргі кезде мүлдем жойылып, аталмай кеткен.

Қорыта айтқанда, қалалардың сауда жолының бойында орналасуы, оның аймағындағы қалалардың да дамуына үлкен әсерін тигізген. X-XII ғғ. қалада болған саяхатшылардың деректеріне қарағанда, 200-ден астам қыстақ-кенттер мен қалашықтар Тараздың төңірегінде қайнаған өмірдің орталығына айналған. Мұнан көрінетін жағдай, өндіргіш күштің дамуы тек орталық Таразда ғана өсіп қоймай, оған серіктес – Атлах, Барсхан, Төменгі Барсхан, Ақтөбе, Түймекент, Төрткөл, Жувикат, Жикил және т.б. аттары белгісіз төбе болып жатқан қалаларда да әлеуметтік-экономикалық даму қарқынды жүріп жатқан.

ЖАҢА ДӘУІР ОЙКОНИМДЕРІ

(XVI-XIX ғғ.)

XIV-XV ғғ. Моғолстан мемлекетінің тұсында қазақ этносы қалыптасты. Қазақстан территориясында өткен экономикалық және этносаяси процестердің заңды нәтижесі Қазақ хандығының құрылуы болды. Бұл кезеңнің оқиғаларын сипаттайтын жазбаша деректерді талдау негізінде тарихшылар қазақ хандығы құрылған кезді 1456-1460 жж. жатқызды [9. 110б.]. Оның орталығы Шу алқабында, Қозыбасы деген жерде болған.

Қазақ хандары биліктерінің Сырдария өңірінің оңтүстік бөлігіне тарауы олардың Моғолстан әміршілерімен, содан кейін Мауреннахр мен Түркістандағы саяси билеп-төстеушілік үшін болған ұзаққа созылған қиян-кескі ұрыстардың нәтижесі болды.

1512 ж. қазақтардың жоғарғы басшысы Қасым хан (1511-1521 жылдары) Сырдария бойындағы қалаларды алып, Орта Азиялық шейбанит- әміршілеріне

қарсы бірнеше сәтті әскери жорықтар жасап, Шу мен Талас өзендерінің алқаптарындағы қалаларды өз қол астына қаратады.

Талас алқабына Қазақ хандығының жоғарғы басшыларының юрисдикцияларының қарауындағы жаңа кезең Тәуекел ханның билікке келіп, Сырдария бойындағы қалалардың барлығы оның қол астына өткендігі туралы өзара келісімге қол қойылады.

XVII ғ. басында Шу-Талас өзендерінің аралықтарындағы қалалар қазақ хандығының бір айырылмас бөлігіне айналды және жүз жылдай уақыт бойы оның әлеуметтік – экономикалық және саяси өмірінде ерекше маңызға ие болды.

XVII ғ. екінші он жылдығында Қазақ хандығының шекара маңындағы аудандарына көрші Жоңғар хандығы (1635-1756 жж.) билеушілерінің қызығушылығын тудырды.

1723-1725 жж. жоңғар шапқыншылығы қазақ жерін ауыр қайғыға ұшыратты. Бұл қазақ халқының тарихында «Ақтабан шұбырынды, алқакөл сұлама» деп аталынды. Шу, Талас өзен аралығының территориясын Оңтүстік Қазақстанның басқа да аудандары сияқты жоңғар әскерлерімен басып алынды. Ондағы көшпенді қазақ рулары өзінің құнарлы қоныстарын, тастап, Орта Азияға: Ташкенттен асып Ходжентке, Қаратөгі мен Ферғана аудандарына, Самарқандқа көшуге мәжбүр болды. Бұл амалсыз қашу, үдере қоныс аудару, қайғылы сергелден тарихы сол заманда туған белгілі «Елім-ай» әнімен мәңгілік есте қалды.

Шу, Талас өзен аралықтарының аймақтарында жоңғарларға қарсы ұрыстарды қазақ жасақтары Кіші жүз ханы Әбілхайырдың (1710-1748 жж.) басшылығымен 1728-1730 жж. жүргізді. Сөйтіп, 1731 ж. оның отрядтары жоңғарларды осы аймақтан күшпенен ығыстырды. Шу, Талас өзені аралықтарындағы қазақ хандарының орнығып, билік құруы Қытайдың Жоңғарияны жаулап алуынан кейін ғана мүмкін болды.

Ұзаққа созылған Жоңғар шапқыншылығының зардаптары ғасырлар бойы қалыптасқан жергілікті топонимикалық атауларға кері әсерін тигізбей қоймады. Басымен қайғы болып кеткен халықтың елді мекен, жер, су, тау т.б. аттарының көбісі күшпенен өзгертіліп, қазақтардың территориясын болашақ билеп-төстеуге перспективалық дайындық жасалады.

Жоқшылыққа ұшыратқан жоңғар шапқыншылығынан, феодалдық бытыраңқылықтардан кейін, өзара қырқысулардан кейін Тараздың қираған орындарында XVII-XVIII ғғ. өте мардымсыз аймақ орныққанға ұқсайды. Не де болса, осы кездің деректері сақталған шағын жер Шахристанның [16. 12т. 201б.] оңтүстік батыс бұрышында болған.

1815-1858 жж. Талас алқабының біраз бөлігі жаулап алудың нәтижесінде Қоқан хандығының құрамына кірді. Өз иеліктерін көшпенді-қазақтар мен қырғыздардан қорғау үшін және жаулап алынған жерлердегі елді мекендер мен сауда жолдардарына бақылау қою үшін, Қоқан әміршілері Мерке, Тараз, Саудакент және басқа ежелгі қалалардың қираған орындарында қамалдар мен шағын бекіністер тұрғызған.

Тараздың қираған орнына бекініс пен кейінірек «Әулиеата» деген мазардың орны болған Наманған-Көше елді мекені құрылған.

Сібірден Батыс Қытай мен Орта Азияға баратын керуен жолдарының қиылысында тұрған Әулиеата қаласы Оңтүстік Қазақстан тұрғындары үшін аса

маңызды сауда – экономикалық мәнге ие болды. Ол Ресейлік және шығыстық көпестерге транзиттік сауда бекеті болған.

XIX ғ. 40-50 ж. Шу – Талас өзен аралығын қоныстанған қазақтар бірнеше рет қолдарына қару алып, Қоқан хандығына қарсы көтеріліске шықты. Кенесары Қасымовтың қазақ жерлерінің Солтүстік және Орталық бөліктеріндегі ресейлік отаршылдыққа, қоқан экспансиясына қарсы (1846-1847) күреске Ұлы жүздің батырлары Байсейіт Тойшыбекұлы, Байзақ-датқа Мәмбетұлы (1789-1864), Жәуке, Сұраншы, Сыпатай Әлібекұлы (1781-1868) және тағы басқалары қосылды [18. 347б.].

XIX ғ. 60-жылдары – Ресейдің қазақ жерлерінің оңтүстігіндегі ықпалын жүргізіп отырған Қоқан хандығына қарсы пәрменді күресінің кезеңі. 1863 ж. қарсылықсыз Қоқан бекінісін иеленді. Ал 1864 ж. шабуылмен Әулиеата қаласы қоршауға алынады. Бұл әскери соғыстың нәтижесінде Қазақстанның оңтүстік жерлері Шу – Талас өзендерінің аралығын қоса есептегенде, Ресей империясының ықпалына көшеді.

Қоқан кезеңі бұрыннан көптеп салынған бекініс құрылыстарымен байланысты. Бекіністер ескі, жартылай қираған қалалар мен Қоқан иеліктерінің солтүстік-батыс шекараларындағы керуен және мал айдайтын жолдардағы төмен түскен қамалдардың орындарында тұрғызылады, ал бекіністердің жанына отырықшы диқаншылар қоныстанады.

Бекіністердің ішіндегі ең ірісі Әулиеата бекінісі болды. Қаланың қазіргі заманғы үлгісіне орта ғасырдағыға сәйкес келетін Қоқан бекінісі кескіндерінің іздерін байқауға болады. Бізге дейін жеткендері – Мирки (Меркі ауд.), Көккесене (Сарысу ауд.), Жаңақорған, Қызылқорған (Талас ауд.), Төле би ауылына жақын маңдағы Үшқорған бекіністерінің іздері.

Қоқандықтар сауда жолдарына бақылау жасап, ірі ауылдық жерлерде базарлар (Меркі, Наманган-Көше) салды. Қарахан мазарының (XII ғ.) қираған орнында сол бойы сақталмаған екі мұнаралы, күмбезді, жаңа ғимарттарын салады. 1856 ж. бастап Әулиеата қала болып есептеледі. Тараз қаласын суландырудағы кейбір канал аттары әлі күнге дейін сақталған. Мысалы: Қанғалы, Аққойлы, Түйте т.б. атаулары сақталған.

Жетісудың XIX ғ. 60-жылдары Ресейге бірігуінен Қоқан бекіністері қираған жоқ, «форштадт» түріндегі әскерилер қоныстанған шекаралық бекіністерге айналды. Бекініс қабырғаларының жанында «орыстық» деп аталған слободкалар (әскерилердің уақытша мекені) пайда бола бастады. Орыстардың келуіне орай, 1864 ж. Әулиеата қаласында 2, 5 мыңға жуық тұрғындар мен қоқан гарнизонының 1 мыңнан астам әскери қызметкерлері тұрады.

1865 ж. Әулиеата қатар тұрған елді мекенімен Орынбор генерал-губернаторлығы Түркістан облысының, содан кейін 1867 ж. Түркістан генерал-губернаторлығымен әкімшілік орталығы Ташкент қаласы болып бекітілген Сырдария облысының құрамына кірді. Облыс өзіне Әмудария бөлімшесін, төрт уезд, сондай-ақ орталығы Әулиеата қаласы болған Әулиеата уезін қосып алады.

XIX ғ. 70-90-жылдары Ресейдің еуропалық бөлігінен алғашқы келімсектер келе бастайды. 1881 ж. патша үкіметі мен шаруаларды империяның ішкі аймақтарынан

қоныс аудару туралы Уақытша Ереже, ал 1889 жылы ауылдық жерлердегі жергілікті адамдардың өз еркімен қоныс аударуы туралы Заң қабылданады.

1887 ж. Сырдария облысындағы келімсек – шаруалардың саны 12 мың адамға жетті, олардың 8 мыңы Әулиеата уезінде болды [19. 45б.].

XIX ғ. 80-жылының соңына қарай Әулиеата уезінде қоныс аударғандардың 25 елді мекені пайда болады. Олардың санатында: Қарабалта, Дмитриевка, Шалдовар, Андреевка, Сарыкемер, Кешірек – Михайловское (Сарыкемер), Меркенское, Головачевка (Айшабибі), Кузьминка (Сарымолдаев), Бурное, Гродеково, Георгиевка (Қордай), Ровное (Бурыл), Луговое (Құлтан), Подгорное (Құмарык), Каменка (Қарақыстақ) және т.б. болды.

Жаңадан қоныстанған елді мекендер, пошта жолдарына айналған ескі керуен жолдарының өн бойына, бос жерлерге немесе жергілікті отырықшы тұрғындардың қоныстарының қастарына орналастырылады.

Өндірістің, ауыл шаруашылығы өнімдері мен сауданың өсуіне байланысты Әулие-Ата қаласы көлемді-кеңістіктік және сәулеттік-жоспарлау құрылымдары жағынан өзгере бастайды. Қаланың 1878 ж. дейін жоспары болмаған. XIX ғ. соңы XX ғ. басына қарай бекіністің солтүстік-батыс бағытындағы бос жерлерде бір қалыпты жоспарлаудың кварталдары пайда бола бастайды. Қаланың жаңа бөлігі Ресейдің шет қалаларының түріне сәйкестендірілді соған байланысты уезд мескемелері, сауда дүкендері, шенеуніктер мен көпестердің тұрғын үйлері бар бір қабақты еуропалық үлгіде салынып, жасыл желекке көмкерілген жаңа көшелер пайда бола бастаған.

Жамбыл облысының Сарыкемер ойконимі туралы айтсақ, ол XVII ғ. бас кезінде сонау жоңғар шапқыншылығы дәуірінде-ақ жұртшылыққа белгілі болған. Өйткені, сол кезеңнің ел өміріндегі оқиғаларын баяндайтын мұрағат (архив) құжаттары да осы болжамнан алыс кетпейді.

Ташкенттегі Орта Азия университетінің кітапханасында Ресейдің археологиялық-этнографиялық экспедициясын басқарған ротмистр Н.А. Петровтың 1791 ж. жазған зерттеулеріне арналған папканың сыртқы бетінде «№117-61220 Материалы Таласской долины и устные сказания очевидцев» деген зерттеу тақырыбының аты жазылған. Онда Байзақ датқаның әкесі Мәмбет датқаның батыр тұлғасы туралы жан-жақты баяндалған және оның өсіп-өнген әулетінде қалыптасқан қазқтың әдет-ғұрпы, салт-дәстүрі жайында да аса құнды деректер жинақталған. Әсіресе, Мәмбет датқаның жаз жайлауы Талас өзенінің жағасындағы Сарыкемер елді мекенін айнала қоршап жатқан малға жайлы, шөбі шүйгін, суы мол, кең жайылымдар болғаны ерекше айтылған.

Күнбасұлы Мәмбет батыр (1710 ж. – өлген жылы белгісіз) Байзақ датқаның (1789-1864 жж.) әкесі, Абылай ханның үзеңгілес жолдасы, құрдасы, жаугершіліктердегі ақылшысы. Абылай сұлтанды жоңғар қонтайшысы Галдан Цереннің жиен інісі Шырышты жекпе-жекте өлтіргені үшін тұтқындап, жылдан аса зынданға отырғызғанда, Төле бидің ұйғаруымен оны босатуға жіберілген елшілердің ішінде Мәмбет батыр да болды. Оның сүйегі Талас өзенінің бойындағы Тектұрмаста жатыр [2. 151 б.].

Ол жоңғарлар қиратқан Тараз қаласының тып-типтыл орнына Қарахан мазарының жанынан алғаш рет төрт там (үй) салып, Әулиеата атанған қаланың негізін баласы Байзақпен бірге қалаған.

Егер орыс этнографы Н.А. Петровтың зерттеулерін негізге алсақ, Сарыкемер елді мекені XVII ғ. басында, яғни Мәмбет датқа өмір сүрген дәуірде қалыптасып, іргесі бекінгені ешқандай дау тудырмаса керек.

Ойконимнің «Сарыкемер» аталу тарихына тоқталайық. Ертеректе Талас өңірінде қазіргідей егіншілік кәсібі кеңінен дами қоймағандықтан суға деген сұраныс аз болғандықтан, өзен табиғи арнасынан асып, кез-келген жерде кемерлеп, жеміріп жатқан. Әсіресе, «қызғалдақ тасу», «қара құйрық тасу» дейтін Таластың тасулары малға да, жанға да өте қауіпті болған. Сондай шақта су деңгейі күрт көтеріліп, секунднына мөлшері 100-150 текше метрге дейін жеткен. Мұнша көп тасқын судың дүлей күші өзен жағасын опыра кеміріп, биік-биік жарқабақты эп-сәтте «жайпай» салатын. Сол жарқабақтар сонау бір замандардан бері тасқын судың күшімен біріне-бірі ұласып, Сарыкемердің шығыс жағын тұтас бір кемерге айналдырып алған. Ендеше «Сарыкемер» деген атау сол сары топырақты кемерге байланысты аталуы шындыққа жанасады. Өйткені, қазақта елді мекендерді жер, судың, сай-саланың атымен атайтын ежелден қалыптасқан дәстүр бар. Сондай-ақ бұған дәлел ретінде «Қазақ Совет энциклопедиясында» Михайловка (Сарыкемер) туралы мынадай дерек бар: «Михайловка – Свердлов (қазіргі Байзақ ауданы) ауданының орталығы, ауыл. Жамбыл (Тараз) қаласының солтүстік-шығысында (16 км) Талас өзенінің жағасына орналасқан. Селоның алғашқы аты – «Сарыкемер». Кейіннен «Шардара», 1880 жылдан «Михайловка» болды», – делінген [16. 8т. 70 б.].

«Михайловка» атауы патша үкіметінің жарлығы бойынша орталық Ресейден көшіріп әкелген «переселендердің» бірінің фамилиясы болған. Бұл атау жүз алтты жылдай өмір сүрген. Ал «Сарыкемер» атауы болса, ол «Михайловкадан» кемінде 100-150 жыл бұрын тарихи қалыптасқан, бәлкім одан да ертеректен келе жатқан жергілікті халықтың елді мекені болғандығы даусыз шындық. Бүгінде тарихи шындық қайтадан қалпына келтірілді. Әрине, бұл ең алдымен, Қазақстанның тәуелсіз мемлекет, егеменді ел болуы мұрындық болды.

Талас өзенінің бойына адамдар ертеден орын тепкен. Талас өзені Қырғызстан Республикасындағы Қаракөл мен Үшқанай өзендерінен бастау алады. Талас өзенінің суы алқап, егіндерге жайылып, ақыры Мойынқұм шөліне сіңіп жоқ болады. Бұл өңірге адамдардың ертеден қоныс тепкенінің дәлелі ретінде қазірге дейін сақталған елді мекендер: Жайлаутөбе, Қостөбе, Құрманбай төбе және т.б. дәлел бола алады.

1872 ж. Кочериндер, Ивановтар, Гончаровтар, Лукашовтар т.б. Сарыкемер ауылына алғаш келіп қоныстанып, өз аттарын жергілікті мекен жайларға бергендер.

Алғашқы мекен, тұрақтар қазірге дейін сақталмаған. Тұрғын үйлердің жартысын өзен суы шайып кеткен. Сол кезде Талас өзенінің суы кемерінен асып жатағын еді. Талас өзені тұрғындарға қауіп-қатер төндіргеннен кейін, олар өзен жағасынан алшақ қоныстануға мәжбүр болған және қайтадан тұрғын үйлер салуды жүзеге асырған. Осы екінші рет қоныстанғанның нәтижесінде тұрғызылған кейбір үйлер күні бүгінге дейін сақталған.

Осы орайда орыс тіліндегі атаулардың қазақ жерінде пайда бола бастауы XVIII ғ. I жартысынан басталып, XIX ғ. II жартысының аяғына дейін орыс шаруаларының қазақ жеріне қоныс аударып, тұрақтауымен тікелей байланысты болды. Бұл кезеңдерде қазақ жерін тұтастай отарлаған патшалық Ресей тарапынан мыңдаған елді мекен аттары орыс сөздерінен не орыс есімдерінен қойылып отырды. Бұл Кеңес дәуірінде кеңірек етек алып, үдей түсті. Қазақ жеріне орыс келімсектерінің ағыла келуі салдарынан жүздеген, мыңдаған тарихи ұлттық атаулар жойылып, олар жаңа атауларды иеленді. Әсіресе, 1954 ж. тың және тыңайған жерлерді игеру саясатына байланысты Ресей, Украин, Белорусия жерлерінен көшіп келген миллиондаған славян тектес ұлттар өздері қоныстанып, мекендеген жерлеріне өз аттарына қойып отырды. Дәл осы кезеңде қызыл империяның орыстандыру саясаты аса аярлықпен жүзеге асырылып, өз жерінде титулды қазақ ұлтының ара салмағы 29%-ға дейін төмендеген-ді. Осындай халге жеткен халықтың патриоттық сезімге күш беретін топонимикасында шаруасы да болмады. Халықтардың сіңісіп, үлкен ұлттың кіші этностарды жұтып қою қаупі төнді. Жоғарыда айтып өткендей қазақ ойконимдері құрамында басқа тілден енген ойконимдер ішіндегі ең көлемдісі орыс ойконимдері болып табылады. Бұл тілден енген елді мекен атаулары XVII ғ. басынан бастап, қазақ халқымен қарым-қатынас жасау нәтижесінде ене бастады. Бұл жайлы М. Мырзахметұлының «Түркістанда туған ойлар» [20] кітабынан біраз мәліметтер алуға болады. Онда М. Мырзахметұлы орыс тілінен енген ойконимдерді тарих үрдісіне сәйкестендіріп, жіктейді.

XIX ғ. Ресейден орыстар келіп, қазақ жерін қоныстануына байланысты елді мекендер бой көтеріп, жаңа атаулар пайда бола бастағаны туралы жоғарыда айтылды. Бұл мәселенің өзіндік астарлы, саяси сыры да жоқ емес еді.

Ерте орта ғасыр, орта ғасырдан бері келе жатқан атау – Меркі ойконимі. Меркі ойконимі туралы біз жұмысымыздың әрбір бөлімінде өзінің дәуір сүрген жылдарына сай сипаттама беріп отырғандықтан, бұл бөлімде Меркі ойконимінің жаңа дәуірлік тарихи кезеңдері туралы айтамыз.

XIX ғ. 50-жылдардың аяғынан Оңтүстік Қазақстанның жер аумағы Ресей империясының геосаяси шеңберіне қарқынды түрде тартыла бастайды. 1864 ж. көктемде орыс әскері Меркі бекінісін ұрыссыз басып алды. Ресейдің бүкіл Оңтүстік Қазақстанды жаулап алуына байланысты өлкедегі өзге де елді мекендер сияқты Меркі де Ресей империясының әкімшілік-жер жүйесіне кіргізілген. Меркі жаңадан құрылған Сырдария облысы Әулиеата уезінің құрамында осы аттас болыстың орталығы болды. Бұл XIX ғ. 80-жылдардың ортасына дейін жергілікті отырықшы тұрғындар – дихандар мен колөнершілер өмір сүрген, 170 үйден тұратын шағын елді мекен болған.

Аграрлық қоныс аудару қозғалысының күшеюі нәтижесінде Оңтүстік Қазақстандағы дихандар елді мекенімен жапсарлас 1885 ж. Ресейдің еуропалық бөлігінен келген орыс қоныс аударушыларының Меркі ауылы негіз тепкен.

Қазіргі Меркі аумағы сақтар мен үйсіндердің көне қонысы ретінде қалыптасып, өз тіршілігін XIII ғ. аяқтаған. Онда VII-XIII ғғ. ортағасырлық қалашықтың іздері де сақталған. XIX ғ. соңынан бастап қалашықта археологиялық зерттеулер жүргізіле

бастады. Оларды 1893-94 жж. – В.В. Бартольд, 1930 ж. А.Н. Бернштам, 1964-1980 жж. Қ. М. Байпақов жүргізген [7. 8. 6].

Сайып келгенде, қазақ даласы алапат иірімдерді басынан кешірді. Біріншісі, жоңғар қалмақтарының ғасырға жуық көрсеткен азапты соғысы халықты жадынан адастыру үшін біраз атауларды өзгертуге тырысты. Екіншісі, Ресей империясының отарлау саясаты аярлықпен жүргізіліп, қазақ даласын өз меншігіне түбегейлі айналдыруды ойлап, тарихи қалыптасқан ойконимикалық атауларды барынша ауыстырды. Ал жаңа елді мекендердің аттарын Орталық Ресейден келген келімсектердің атынан қойып, қазақтарды этнос ретінде тарих сахнасынан біржола ығыстыруды түпкі мақсат ретінде қарастырды. Ол тарихи сынақтардан өткен орыстандыру саясаты еді. Осы мақсатты империя өзінің құйтұртқы саясатын күшпенен көбінесе адамдар байқай бермейтін нәзік саяси іс-әрекеттермен іс жүзіне асырып отырды. Бұл мәселелердің оң шешілуі еліміздің егемендігін алғаннан кейін ғана қайта қалпына келтірілуі қолға алына бастады.

XX Ғ. ЖӘНЕ ТӘУЕЛСІЗ МЕМЛЕКЕТ КЕЗЕҢІНДЕГІ ОЙКОНИМДЕР (1900 жылдан)

Қазан төңкерісінен кейін Әулиеата уезінде де Түркістан өлкесіндегідей 1917 ж. Кеңестік өкімет орнап, жаңа Кеңестік мемлекеттік үкімет органдары құрыла бастайды.

1924 ж. Орта Азияның ұлттық межеленіп бөлінуінің нәтижесінде Сырдария облысы Әулиеата уезімен бірге Қазақ Автономиялы республикасының құрамына енеді. Облыс губерния болып, 1928 ж. уезд орталығы Әулиеата болып, ол өндірістік және мәдени орталыққа айнала бастайды. 1926 ж. қала болған Әулиеата ауданы болып қайта құрылды.

1936 ж. Әулие-Ата қаласы Мирзоян қаласы болып, Әулиеата ауданы – Оңтүстік Қазақстан облысының Мирзоян ауданы болып өзгертілді. 1938 ж. бастап қала халық ақыны – Жамбылдың есімімен аталды. 1939 ж. Жамбыл облысы құрылды [11. 125 б.].

1939 ж. бастап осы кезеңге дейінгі мерзімде Жамбыл облысы болып қала берді. Бүкіл Қазақстан Республикасының басынан сан қилы ономастикалық өзгерістер өтті. Бұл ғасырлар бойы қалыптасып келе жатқан ойконимдер (жер, су, елді мекен) және тарихи, мәдени ескерткіштер «саясиланған» идеологиялық ойконимдермен ауыстырылады.

Ғалым М. Мырзахметұлы осы мәселеленің астарын жіті байқап, «Қазақ қалай орыстандырылды?» кітабында қазақ топонимдерін үш түрге: халықтық, отаршылдық, тоталитарлық деп бөледі. «Халықтық топонимика деп, негізінен, қай жер, қай халықты алып қарасақ та, онда қолданылатын жер атауларын сол жерді мәңгілікке жайлап келген автохтонды халықтың авторлығымен қойылып қалыптасқан елді мекен, жер атауларын ұғынамыз. Бұлар ғасырлар өткен сайын мүлде тұрақтанып, халықтың тарихи есін қорландырап елеулі рухани

байлығына айналып отырады. Отаршылдық топонимдер – халықтық елді мекен, жер атауларының антиподы ретінде пайда болатын өмірдегі саяси-әлеуметтік, басқыншылық пен зорлық-зомбылық ықпалымен қалыптасқан түрлі қабаттарына (қытай, парсы, грек, араб, монғол, қалмақ, орыс) назар аударсақ немесе ол парактардың сырына қансақ, әрқилы басқыншылық, жаулап алушылықтан келіп туындаған отаршылдықтың қанды іздерін, зорлық-зомбылықтың таңбаларын байқаймыз», – деп атап көрсетеді.

Сондай-ақ бұл жөнінде басқа да көптеген ғалымдарымыз Ә. Қайдаров, Т. Жанұзақ, Е.А. Керімбаев, Қ. Рысбергенова және т.б. өз пікірлерін білдіреді. Жамбыл облысындағы Ленин (Меркі ауд.), Ильич (Жамбыл ауд.), Калинин (Т. Рысқұлов /б. Луговой/ ауд.), Политотдел (Байзақ /б. Свердлов/ ауд.), Совтрактор (Жамбыл ауд.), Большевик (Меркі ауд.), Коммунар (Сарысу ауд.), Красная звезда (Жамбыл ауд.), Нововоскресеновка (Меркі ауд.), Краснооктябрьский (Меркі ауд.) және т.б. ойконимдер нақты сол кездегі саяси болмыстың іс-әрекетінен туған нәтижелер. Біз білетін дәуірдің идеологиялық мақсаты – сол кездегі ойконимдерге өз салқынын тигізбей қоймады.

Байқап отырғанымыздай, Қазан төңкерісінен кейін ойконимдерді империялық дәстүрде одан ары қарай өзгерту жалғастырылып, тереңдей түсті. Былайша айтқанда, большевизм идеясын насихаттайтын жаңа идеологиялық ойконимдер қаптап қолданысқа ене бастады, оның ішінде Орталық большевиктік (коммунистік) партия қайраткерлерінің құрметіне қойылған ойконимдер кеңінен етек алды. Бұл процесс 1954 ж. кейін (тың игеру барысында) бірыңғай бұрмаланған жаңа ойконимдер тіпті көбейді. (Мұны Қ. Рысбергенова өз еңбектерінде [13] толығынан сараптайды).

Зерттеп отырған тақырыбымызға байланысты бұл процесс Жамбыл облысында да өз жалғасын тапқан. Облыстық архив материалдарына [9; 14.] жүгінсек, 1920–1936 жж. дейін Қазақстанның әкімшілік-территориялық бөліну көрінісі төмендегідей:

Сыр-Дария облысы 1921 ж. Түркістан республикасының құрамына кіріп, 7 уезден тұрды. Әулие-Ата (27 болыс), Қазалы (22 болыс), Перовский (Ақ мешіт – 23 болыс), Ташкент (29 болыс), Түркістан (17 болыс), Чимкент (Черняевский – 21 болыс), Мырзашөл (9 болыс). Сыр-Дария облысының орталығы – Ташкент қаласы болды.

1924 ж. ЦК РКП(б) қаулысымен ұлттық межелеудің нәтижесінде Орта Азияда Совет республикалары құрылды. (1922 ж. ЦИК-тің 2 сессиясында бекітілді).

Қазақстан территориясындағы Сырдария облысының құрамына: Әулие-Ата (25 болыс), Ақ мешіт, Казалинск, Түркістан, Чимкент уездері кірді. Сонымен қатар оған Ташкент уезінен 10 болыс, Мырзашөл уезінен 2 болыс, Самарқан облысынан 6 болыс кірді.

1924 ж. Сырдария облысы губерния болып өзгертілді. Орта Азия республикаларын ұлттық межелеудің нәтижесінде Сырдария облысы ҚазАССР-дің құрамына енді. 1924 ж. Сырдария губерниясының орталығы – Чимкент (Шымкент) қаласы болып бекітілді.

1924 ж. ҚазАССР құрамына Ташкент, Мырзашөл уездері және Самарқанд облысының бірнеше болыстарының кіруіне байланысты 17 болысы бар Таш Казакский уезі құрылды.

1928 ж. Сырдария губерниясы жойылып, оның орнына Сырдария мен Қызыл-Орда округтері құрылды. (1928 ж. ВЦИК бекітті).

Сырдария округінің құрамына Әулие-Ата уезі (орталығы – Әулие-Ата қаласы) кіріп, оның құрамына Аққолтық ауылын – № 3 ауыл деп, Аспара ауылын – с. Кузьминка деп, Баутерек ауылын – № 2 ауыл деп, Аса ауылын – №9 ауыл деп, Жуалы ауылын – с. Бурное деп және т.б. ұзын саны елуге (50) жуық ойконимдер жаңа саясаттың талабына сай өзгертілген.

Әрі қарай Әулие-Ата уезіне қарайтын елді мекен атаулары келтірілген. (Толық мәліметті дереккөзден қараңыз. Гос. архив Жамбылской области, город Жамбыл (Тараз). Справочник по истории административно-территориального деления Жамбылской области (1939-1994 гг.) /Жамбыл. 1995 жыл. 55 б. /)

Архив материалдарынан көріп отырғанымыздай, сол кезеңдегі ойконимдердің өзгеруі мен Жамбыл облысының әкімшілік-аумақтық бөлінісінің бірнеше сапырылыстарды басынан өткізгендігін аңғарамыз. Сонымен бірге зерттеу барысында іздестірген материалдарымыздың барлығын тек ғана орыс тілінде кездестірдік.

Ал кейбір ойконимдеріміз халық жадынан жойылмай, қолданыста болып сақталып қалған. Мәселен, Аса, Әулие Ата, Қарабастау, Аспара, Алмалы, Жайылған, Жетіген, Меркі т.б.

Сол ежелгі заманнан бері сақталып келе жатқан ойконимдердің бірі – Меркі 1933 ж. бері ауданның әкімшілік орталығы. Тараз қаласының шығысында 163 км жерде, Қырғыз Алатауының баурайында, Алматы–Бішкек–Ташкент автомагистраль жолының бойында орналасқан.

Тәуелсіз тарихымызды кескіндесек, 1990 ж. 25 қазанда Қазақстанның Егемендігі туралы Декларацияның жариялағандығы белгілі. Шын мәніндегі тәуелсіздікті жариялау үшін әлі бір жылдан астам уақыт қажет болды. 25 қазанды Республика күні деп айтатын себебіміз, Орталыққа бағынышты Қазақстандағы өнімнің 90 пайызын беретін ірі өндіріс орындары мен жер астындағы байлықтар халқымыздың игілігіне қайтарылды. Алайда, Орталық басқа республикалар сияқты Қазақстанды өздерінің тегеурінді уысынан босата қоймаған еді. Сол кезеңде империялық психология аясындағы Ресейдің отарларынан айырылып қалуына жол бергісі келмеген шовинист саясаткерлері ішкі саясатымызға қол сұғып, Қазақстанды бөлшектеуге, тіпті, азамат соғысын тұндырып жіберуге күш салғандығы белгілі. Бұл «Бөлшектеп ал да, билей бер» деген құйтұртқы империялық саясатының сілемдері еді.

Бұл кезеңде болашақ тәуелсіздігіміздің тағдырының қыл үстінде тұрған шақтары аз болмады десек шындықтан алшақтамаймыз. Н. Назарбаев 1991 жылғы августта Мәскеудегі ГКЧП-шілдер бастаған мемлекеттік төңкерістің біздің тәу-

елсіздігіміз үшін аса қауіпті болғанын былай деп еске алады: «ГКЧП-истер сол кездегі Одақтың Президенті М. Горбачевті тағынан тайдырып, тарап бара жатқан Қызыл империяны қалпына келтіру мақсатымен, егемендігін жариялаған одақтас республикаларға мықты шенгелінен ажыратпау үшін қаулыларды бірінен соң бірін пәрменділікпен таратып жатты.

Қазақстан тәуелсіздігінің 1991 ж. 16 желтоқсанда жариялануы шын мәнінде ұлттың басты мерекесі болғанын ол кезде біраз жұрт жете түсіне де алмай қалды. Баз біреулер үшін тәуелсіздік өзінен-өзі оңай келе салған оқиға сияқты көрінді.

1991 ж. 16-желтоқсан Қазақстан Республикасы үшін Тәуелсіздік күні болып есептелінеді. Бұл халқымыздың үш мың жылдық бостандықты көксеген күресінің жемісі іспеттес еді. Осыдан бастап, бұрынғы ата-бабаларымыздың, яғни халықтық ойконимдердің қайта жаңғыру (ренессанстық) кезеңі басталды деп айтсақ болады. Өз ұлтымыздың материалдық және рухани байлығының қайта оралуы, тарихи, ұлттық және мәдени санамыздың өзгере бастауы ұлттық ономастикаға қозғау салды. Біз бұл мәселе бойынша қазақ зиялы қауымының бастамалары мен тәуелсіздік саяси идеологияның бағыттары тарихи ойконимдерімізді қайта қалпына келтіруге даңғыл жол ашты. Бұл мәселе біздің облысымызда өз жалғасын тапты. Соның бірі ежелгі қаламыз – Тараз. Қазақстан Республикасы Президентінің 1997 ж. 8 қаңтардағы Жарлығымен облыс орталығына қаланың тарихи аты – Тараз қайтарылды. Жекелеген елді мекендер мен аудан орталықтары қайта аталды. Жамбыл облысы бойынша бұрынғы тарихи, халықтық ойконимдердің қайта қалпына келтірілгені, жалпы саны он аудан бойынша – 481 ресми атаудың 60-тан астамы, қалғандарының қалпына келтірілуі әлі жалғасуда. Бұл жөніндегі толықтай мәліметті 2005 ж. жарық көрген «Жамбыл облысының елді мекен атаулары» [11.] атты қолданбалы оқу құралынан оқи аласыздар. Осы қайта жаңғырған ойконимдеріміздің этномәдени сипаты мен кумулятивтік қызметінің мәні өте зор. Мұнда халқымыздың тарихы, сана-сезімі, материалдық, рухани мәдениеті, салт-дәстүрі, өзін қоршаған табиғат бейнесі, сұлулығы, халық тілі т.б. толық ашылмай жатқан қадір-қасиеттері мен құпия сырлары жатыр.

Сонымен, қорыта айтсақ, ХХ ғ. басынан бастап, осы Тәуелсіз, Егемен ел болған дәуірге дейінгі тарихи оқиғаларды, Кеңес өкіметінің ұстанған орталықтандырылған астыртын саясатының мәнін толық аңғармадық. Біз, бұл мәселені өз тәуелсіздігімізге қол жеткізген соң ғана түсініп білдік те, жадымыздан өшіп бара жатқан атауларымызды қайта қалпына келтіруді қолға алдық. Жамбыл облысының осы кезеңге дейінгі басынан кешкен тарихи оқиғалары ойконимиядағы лингвистикадан тыс экстралингвистикалық факторлар, яғни қоршаған ортаның көрінісі арқылы ғана емес, сонымен қатар халықтық сана, оның түсініктері, рухани байлығы арқылы іске асып отырады. Осы тұрғыдан қарастырғанда, әрбір ойконимиялық жүйе әлемдік дамудың тілдік фрагменті түріндегі ойконимиялық әлем бейнесі ретінде сол жердің, халықтың болмысын көрсетеді.

ЖАМБЫЛ ОБЛЫСЫ ОЙКОНИМДЕРІНІҢ ТАРИХИ-ЛИНГВИСТИКАЛЫҚ ТҮСІНГІ

Біздің жыл санауымыздан бүгінге дейін Жамбыл өңіріндегі елді мекен атауларының астарында тарих көшінің ізі сайрап жатқандығын көруге болады.

Осындай өзекті мәселені ескере отырып, бұл бөлімде Жамбыл облысы ойконимдерінің тілдік сипаттарына тоқталамыз. Негізгі қойған мақсат-міндеттеріміз – Жамбыл облысы ойконимдерінің лексикалық қабаттарына (көне түркі, араб, парсы, орыс тілдік қабат), ойконимдердің жасалу заңдылықтары, фоно-морфологиялық құрылымына, ойконимдердің семантикалық классификациясына, ойконимдердің шығу тегіне тарихи-лингвистикалық түсініктеме беріп, талдау жасау.

Ойконимдерді тілдік тұрғыдан зерттеулер сол атаулардың қойылуында, мағынасында және грамматикалық амалдары жағынан қандай заңдылықтары бар екенін жете түсінуге жол ашады.

Бұл еңбекте сөз етіп отырған мәселемізге сәйкес, Жамбыл облысы ойконимдерінің лексикалық қабаттарын, оны құратын сөздердің лексикалық жүйеде алатын орнын, шығу төркінін, қолданылу ерекшелігін, күнделікті қарым-қатынастағы көрінісін, сан қилы мәні мен мағынасын зерттеу лексикологиялық бағытта айқындалмақ.

Қазақ тілінің сөздік құрамы – халқымыздың басынан кешірген бүкіл өмірінің, шаруашылығы мен кәсібінің, материалдық байлығы мен рухани қазынасының айнасы, замандар бойы біртіндеп қалыптасқан ұзақ дамуының жемісі. Сондықтан лексиканы зерттеу сөздік құрамды тұтас бір бүтін жүйе деп қарауды міндеттейді. Яғни, лексикология жекелеген сөздердің тобын емес, тілдің қалыптасқан лексикалық жүйесін қарастырады.

Лексикология мәселелерін жан-жақты түсіну үшін тіл білімінің оған шектес басқа салаларымен қандай байланысы бар екенін ашып қарастырудың зор мәні бар.

Лексикология тілдегі жалқы есімдерді зерттейтін ономастика ғылымымен де өте тығыз байланысты болып келеді. Жалқы есімдер – басқа жалпы есімдерден ажырату үшін қолданылатын арнаулы атаулар. Осы жалқы есімдер байырғы төл сөздер мен кірме сөздерден тұрады.

Белгілі аймақтағы ойконимдер белгілі бір тұрғын халықтың немесе бірнеше халықтың тілдік негізінде жасалады. Ойконимдердің шығу тарихын зерттеудің жалпы есімдермен ортақ жақтары да және өзіндік сипаттары да болады.

Осы ретте, біз, Жамбыл облысы ойконимдерін тарихи-лингвистикалық тұрғыдан талдауды негізге алдық. Әлбетте, бұл міндетті орындау барысында, олардың шығу төркіні, тегі – этимологиясына назар аудару басты мәселе болып саналады.

Өйткені, облыс ойконимдері құрамы мен құрылысы және шығу тегі жағынан алуан түрлі. Олардың құрамында ежелгі заман мен ерте, ортағасырларға тәндері бар. Ежелгі заманға тән ойконимдердің мән-мағынасы, шығу төркіні бүгінде жалпыға белгісіз, көбіне түсініксіз.

Сондықтан олардың мән-мағынасын тарихи-лингвистикалық тұрғыдан зерделей зерттеудің, мүмкіндігінше, этимологиялық тұрғыдан зерттеудің маңызы аса зор.

Ойконимдердің мағынасын, құрылымын, шығу төркінін және қалыптасуын зерттеу үшін тілдік бағытта зерттеумен қатар география, тарих, археология, этнография, кей реттерде биология, геология ғылымдарының да деректеріне сүйенудің орны бар. Егерде география және тарих мамандары топонимика мәселелерімен шұғылданса, онда олар ойконимдердің жасалуындағы және екінші бір тілде өзгеріске түсуіндегі фонетикалық, грамматикалық заңдылықтарды білуі шарт, өйткені онсыз ойконимдердің көне формасы мен шығу тегі және өзге тілдерден қалған, болмаса енген ойконимдердің адаптацияланған немесе бұрмаланған тұлғаларын ашу мүмкін емес. Егер бұл айтылғандар еске алынбаса, ойконимдерді шығу тегі жағынан зерттеу не «лингвистикалық», немесе тек «географиялық», немесе «тарихтық» қана болып қалуы мүмкін.

Ғалымдар тіл ғылымы тұрғысынан ойконимдердің төркінін зерттеу үшін алдымен белгілі аймақтағы ойконимдерді синхрондық бағытта лексика-семантикалық және лексика-грамматикалық тұрғыдан зерттеу жүргізу қажет деген пікірлер айтады. Мұндай зерттеулер жер аттарының қойылуында, мағынасында және грамматикалық амалдары жағынан қандай заңдылықтары бар екенін жете түсінуге және этимологиялық зерттеулерге жол ашады.

Ойконимдердің шығу төркінін анықтау барысында кейбір ғалымдар халық этимологиясына да назар аудармай тұрмайды. Оны көбінесе халық шығармашылығы негізінде жорамалдап қиыстыру бар. Кейбір болжам жасағандар ғылыми этимологияға терең бой ұрмай, ауыз әдебиеті нұсқасына жақын халық аңыздарына сүйенеді.

Этимология түйсік пен қиялдан шыққан әңгіме бойынша ашылмайды. Себебі, ойконимдердің шыққан тегін ажыратпас бұрын ең әуелгі қабаттар дәуірін, формал – жұрнақтарын терең зерттеп барып, этимология жайында түбегейлі пікір айтуға болады.

Тіл-тілдегі мағынасы құпия, сырға толып, күнгірттеніп, көмескіленген, бүгінгі тілдер тұрғысынан шешімдерін таппаған сөздердің түбірлері мен мән-мағыналарын анықтау жайлы этимологиялық еңбектер жазған шетел ғалымдары: В. Пизани, Х. Шустер, М. Фасмер, А.А. Белецкий; орыс ғалымдары: Н.М. Шанский, В.А. Топоров, Л.А. Булаховский болса, түркітанушы ғалымдар: В.Г. Егоров, Н. Вамбери, Э.В. Севортян, Г. Клоусон, С.Е. Малов, ал Қазақстанда А. Ысқақов, Ә. Қайдар, Ғ. Мұсабаев, Р. Сыздықова, Ш. Сарыбаев, М. Томанов, Е. Жанпейісов, Н. Қарашева, Ә. Нұрмағамбетов, К. Хұсайын, Ә. Құрышжанов, Ж. Манкеева, Ғ. Әнесов сынды ғалымдар қалам тартты.

Ономастикалық этимология туралы жазба зерттеулер В.В. Радлов, А. Самойлович, А.Н. Кононов, В. Абаев, А. Әбдірахманов, Т. Жанұзақ, Қ. Рысберген еңбектерінде де көрініс тапты.

Этимология тарихы тіл білімі саласымен тығыз байланысты. Салыстырмалы – тарихи әдістің пайда болуы және үндіеуропа тілдерінің салыстырмалы грамматикасының жасалуы да этимологиялық зерттеулерге негізделген.

Этимологиялық зерттеулердегі салыстырмалы әдісті жүзеге асыратын объект – кең мағынадағы алтай тілдері, бұдан асса ностратикалық тілдер болып табылады.

Міне, осы себептердің негізінде біз этимология саласында салыстырма әдісі көптеген түркі тілдері үшін бірінші орында болуға тиіс деп есептейміз.

Қазақ тіл білімінде этимологиялық зерттеудің әдістері, белгілері (критерий) мен зерттеу принциптері туралы Ә.Т. Қайдар пікірлері мен ұстанымдары: «этимологиялық зерттеулер қай тілде болмасын, негізінен үш принципке: фонетикалық, морфологиялық және семантикалық» принциптерге сүйенеді. Осымен қатар, салыстырмалы-тарихи, тарихи-салыстырмалы (типологиялық) әдістер де басшылыққа алынуы керек [29. 255б.].

А. Әбдірахмановтың ойынша: «Тарихи топонимдердің этимологиясын қазіргі тіл дәрежесінде ашу мүмкін емес, сол топоним жасалған дәуірдің тілдік материалдарынан іздеу керек» [6. 51б.] десе, Т. Жанұзақ: «Этимология тарихпен тығыз байланысты, диахронологиялық құбылыс. Сондықтан тарихи фонетикасыз және алуан атаулардың түбір тұлғасын анықтап алмайынша нақты нәтижеге ие болу мүмкін емес. Топоним, антропоним, этнонимдердің этимологиясын айқындауда дәстүрлі әдіс-тәсілдермен қоса кешенді, тарихи-салыстырмалы, тарихи-типологиялық құрылымдық морфологиялық, семантикалық, компоненттік талдау және де басқа амалдарды қолдану нақты нәтижеге жеткізеді» [18] деп топшылайды.

Белгілі аймақтағы ойконимдер белгілі тұрғын халықтың немесе бірнеше халықтың тілдік негізінде жасалады. Ендеше сөз этимологиясын зерттеу жөніндегі теориялық пікірлер мен ұсынымдардың ойконимдердің этимологиясын зерттеуге де қатысы бар. Алайда, ойконимдердің этимологиясын зерттеудің жалпы есімдермен ортақ жақтары да, өзіндік ерекшеліктері де бар. Міне, осы мәселелер жайындағы пікірлерге қысқаша шолу жасап, өз тұжырымымызды ұсынуды жөн көрдік.

Біз жоғарыда айтылған ғалымдардың этимология теориясы туралы ой-пікірлерін басшылыққа аламыз.

Алайда, облыс ойконимдерінің материалдарының басым көпшілігі орта және кейінгі ғасырларда, тайпалық кезеңдерде, одан соң халық болып қалыптасу дәуірінде пайда болып, ана тіліміздің байырғы төл сөздерінен жасалғандықтан, тарихи-лингвистикалық түсінік беріп, мән-мағыналарын толық аштық. Ежелгі дәуірге, яғни біздің жыл санауымыздан бұрын пайда болып, күні бүгінге дейін сақталып келе жатқан Тараз, Талас, Аса, Арыс, Аспара, Танга, Шу, Тарты және т.б. сияқты ойконимдерді талдау барысында, этимологиялық зерттеулер теориясы мен ұстанымдардың негізін салған ғалымдар еңбегіне сүйендік. Солай бола тұрса да, бұл талдауларымызды жеріне жете, нанымды да сенімді этимологиялық шешім деп айтудан аулақпыз. Сондықтан облысы ойконимдеріне тарихи-лингвистикалық тұрғыдан талдау жасап, түсінігін беріп отырмыз.

АЙМАҚ ОЙКОНИМДЕРІНІҢ ЛЕКСИКАЛЫҚ ҚАБАТТАРЫ

Қандай атау болмасын оның лексикалық (сөздік) мағынасы мен сол мекеннің тарихына мән бермей болмайтындығы анық. Мұның негізгі себебі, ойконимдердің немесе кез келген ономастикалық атаулардың мағынасында, семантикасында сол кезеңдегі қоғамға байланысты болған тарихи оқиғалар, өзгерістер т.б. мәселелерге қатысты әрбір ойконимдердің лексикалық қабаттары пайда болады.

Ономастика қазақ тіл білімінің ажырамас бөлігі болғандықтан оны ерекше лексикалық жүйе ретінде қарап, жалпы тіл біліміне тән методология мен әдістермені дерлік қолданамыз», – дейді Т. Жанұзақ, Қ. Рысбергенова сынды ғалымдар [9. 33 б.].

Жалқы есімдерді, соның ішінде ойконимдерді, лексикалық қабаттарға бөлу, лексика-семантикалық ерекшеліктеріне қарай топтастыру біршама топонимдік еңбектерде сөз болғанымен олардың лексикалық қабаттарға бөлу мәселесі әр алуан. Оны А. Әбдірахманов, Т. Жанұзақ, Е. Қойшыбаев, Е. Керімбаев, Қ. Рысберген, Ұ. Ержанова және т.б. ғалымдар еңбектерінен анық көреміз.

Атамекен, жер-су атауларының санамызда бекіп қалыптасу жолы тым әріден басталады. Сондай-ақ ол атаулардың сан алуан тарихи сапырылыстардың, ала бөтен саяси-әлеуметтік ірі оқиғалардың, жаңаша дүние танымның әсерімен алмасып, өзгерістерге түсіп жатуы да заңды құбылыс болып табылады. Бірақ осылардың арасынан жер, елді мекен атауларының жиі өзгеріске түсуіне әкеліп соқтыратын елеулі себептер, көбінесе ел тарихындағы жаугершілік, отаршылдық, жаулап алушылық әрекеттерімен тікелей байланысты. Оның себебін осы Жамбыл облысындағы ойконимдердің сан алуан өзгерістерінен байқаймыз. Нақтылай айтсақ, Б.д.д. I ғ. бастап-ақ халқымыздың басынан кешкен тарихи оқиғаларымыз, қазіргі кезде жүргізіліп жатқан археологиялық қазбалар және ғылыми зерттеу жұмыстарының нәтижелерінен білеміз. Бұған Жамбыл облысы аймағындағы ойконимдер материалы толық дәлел.

Елді мекен атауларының өзгеріске ұшырап, ауысып отыру құбылысы тарихи жағдайларға тікелей байланысты болып келеді. Өйткені ол атаулардың мағынасы мен мәні сол кездегі оқиғалардың, әртүрлі жағдайлардың ішкі және сыртқы сырларын нақтырақ бейнелесе керек. Ол туралы орыс ғалымы Н.И. Надеждин: «Топонимдер арқылы халықтың миграциясын, жаңа жерге қоныстануын анықтауға болады», – дейді. Ал қазақ халқы өз басынан, талай тарих дүрбелендерін өткізгендіктен, жер-су аттарына өзінің рухани, мәдени ізін қалдырып отырған. Ел басындағы болған әртүрлі тарихи оқиғаларға орай, атаулар өзге тілдің ықпалынан сол тілге бейімделіп, жаңғырып, қайта түлеп отырған.

Зерттеу объектіміздің материалдарына талдау жасай отыра, ойконимдердің тілдік (лексикалық, фонетикалық, грамматикалық) табиғаты жағынан біркелкі болмайтындығын аңғардық. Сондықтан да олардың құрамында жоғарыда атап өткеніміздей, таза қазақ (жалпы түркілік) сөздерінен бөлек, шет тілдерінен ен-

ген (араб, парсы, монғол, орыс т.б.) қабаттар кездесіп отырады. Ғалым, проф. Т. Жанұзақтың: «Әсіресе түсінігі қиын саналатын лексикалық қабат өз алдына бір топ. Бұлар, негізінен, тым көне дәуірлерге (орал-алтай тіл бірлестігі кезеңіне) тән болулары да ықтимал» деген пікіріне және «жер-су аттарын таптастыру барысында: 1. Тарихи-хронологиялық тұрғыдан таптастыру; 2. Тілдік табиғаты жағынан лексикалық қабаттарға бөліп таптастыру орынды сияқты» [10. 15б.] десе, Қ. Рысбергенова қазақ топонимдерін тілдік табиғатына қарай үш қабатқа: «1) субстратты (ежелгі) қабат; 2) кірме қабат және 3) түркі тілдік қабат» барын ерекше атайды [19. 24б.]. Осы пікірге сүйене отырып, Жамбыл облысы ойконимдері де үш лексикалық қабаттан тұратынын нақты материалдарға негіздей отырып анықтап:

- 1) субстратты (ежелгі) қабат;
- 2) түркі (қазақ) тілдік қабат:
 - а) көне түркілік қабат;
 - ә) қазақ тілдік қабат;
- 3) кірме қабат бұл ішінара:
 - а) араб, парсы лексикалық қабат;
 - ә) орыс тілдік қабатқа бөлінеді деп қараймыз.

Қандай да бір халық, ел болмасын, оның сөздік қоры көптеген ғасырдың аккумуляцияланған тарихи жемісі болып саналады. Қазақ тіліндегі барлық сөздердің жиынтығы сөздік құрам болса, негізгі сөздік қор оның негізгі ұйытқысы, қайнар бұлағы шығу арналарының ең маңызды бөлігі болып табылады. Олардың құрамында төл сөздер және олармен қатар екінші бір тілдерден енген кірме, бөгде сөздер болады. Басқа тілдерден сөз қабылдау – қазақ тіліне де тән құбылыс. Қазақ халқының пайда болу және қалыптасу тарихы – өте ұзақ та күрделі құбылыс, оның нәтижесінде белгілі бір аймақта тілі ортақ, этникалық өзіндік түсінігі мен өзіндік атауы, ортақ материалдық және рухани мәдениеті бар тайпалардың берік қауымдастығы қалыптасты.

Енді еңбегіміздің негізгі мақсатына сай, мүмкіндігімізше, жиналған материалдарымызды сұрыптай келе, субстрат, түркі тілдік және кірме лексикалық қабаттағы ойконимдерге тоқталып, талдау жасаймыз.

Ойконимдер белгілі бір халықтың немесе бірнеше халықтың тілдік негізінде жасалып, ұзақ тарихи-лингвистикалық өзгерістерге ұшырап отырады.

Ономастика ғылымының зерттелу барысында дәлелденгендей, Жамбыл облысы ойконимдерін диахрондық тұрғыдан талдап, тілдік стратиграфиясын дұрыс көрсету үшін, алдымен тарихқа, содан сол атаудың этимологиясын (шығу төркінін) басшылыққа алу тиімді болмақ.

КӨНЕ СУБСТРАТТЫҚ ОЙКОНИМДЕР

Компоненттері алғашқы топонимдердің (ойконимдердің) негізі болған, фоносемантикалық және басқа да параметрлері жағынан туыстас және туыстас емес тілдерге қатысы бар топонимдерді немесе ойконимдерді субстраттық деп атайды. Мысалы, Баласағұн – қазіргі Тараз қаласы мен Ыстық көлдің арасындағы тарихи қала. XI ғ. ғалымы М. Қашқари сөздігінде бірнеше рет кездеседі [18].

Атаудың бірінші сыңарындағы бала сөзі географиялық атауларда келгенде «кіші», «кішкене» мағынасында қолданылады. Ғ. Мұсабаев, А. Махмұтов сағұн сөзі «аймақ» деген мағынаны білдіреді дейді. А. Әбдірахманов [5. 74б.] Барсыған атауындағы сыған сөзімен ұқсас, мәндес, яғни сыған «қорғаныс», «бекініс» дейді. Демек, Баласағұн «кіші қорған, бекініс» деп қарайды.

Барсыған – Жамбыл облысы мен Қырғыз Республикасы шекарасындағы бастапқы орны белгісіз, ерте ортағасырдағы тарихи қаланың аты. XI ғ. ғалымы М. Қашқаридің еңбегінде «Барсыған – Афрасияб ұлының аты. Барсыған шахарын салған сол еді» деген мәліметтер берілген [18. 424 б.]. Афрасиябтың түркіше өз аты – Мадай, лақап аты Алып Ер Тоңа.

Атаудың бірінші құрамындағы бар сөзін көне түркі тіліндегі «үлкен» сөзі деп қарасақ, екінші құрамдағы сыған – «қала, бекініс, қорған» мағынасын білдіреді. Сонда Барсыған атауы «үлкен қала, үлкен бекініс, қорған» деген мағыналы атау деп жорамалдауға болатындай.

Тартұқ – Жамбыл облысындағы көне тарихи қаланың аты. Қала туралы дерек XI ғ. ғалымы М. Қашқари еңбегінде бар. Онда: «Тартұқ – яғмалардың бір қаласының аты» деп көрсетілген [18. 1т. 434б.]. Тарихи деректерге, Х ғ. Қараханид мемлекеті құрылғанға дейін Жетісу өлкесінде қарлық, шығыл, арғу, яғма тайпалары болған. С. Аманжолов пікірі бойынша, дулат тайпа одағына кіретін жайма руы [2. 89б.] тайпалары үстемдік еткен. Тартұқ қаласының аты осы яғма тілінде жасалған деген пікір бар. Сөз түбірі тар<тары оған сын есім тудыратын -лы (варианттарымен) жұрнағының көне варианты – тұқ қосылуы арқылы жасалған, яғни Тары+тұқ, Тартұқ. Атаудың мағынасы қазіргі тіліміздегі «тары-лы, яғни тары, тарысы көп» (жер) дегенге сәйкес келеді.

Шу – Жамбыл облысындағы қала, темір жол торабы. Облыс орталығы Тараз қаласының солтүстік-шығысында 225 км, Шу өзенінің сол жағасында орналасқан. Іргесі «Түркісіб» темір жол құрлысына байланысты қала. 1937 ж. қала типтес поселкіге айналды. Шу әсіресе жаңа Мойынты – Шу темір жолы іске қосылғаннан кейін шұғыл дами бастады. 1960 ж. аудандық, 1965 ж. облыстық қала болды.

Қаланың және аттас ауданның, өзеннің тарихи атауы Шу болғанымен орысша «Чу» деп бұзып «Чуйский» деп атап айту, жазу кезінде орын алғанын білеміз. Ал қазір Шу деп дұрыс айтылып та, жазылып та жүр.

«Біздің өзеніміз бен елді мекеніміз неліктен Шу аталады?» – деп, ауыл тұрғындарынан сұрадық. Оған алынған жауап әр түрлі болды. Біреулер: «Өзен кезінде мол сулы болған. Суы сарқырап, шулап аққандықтан Шу деп атаған болар», – десе, енді біреулері «Шудың аңғары мыңғырған малға толып, шуы құлақ тұндырған, бұл содан қалған атау», – дейді халық этимологиясы.

Шу – басы Қырғызстаннан басталып, Жамбыл облысын басып өтетін өзен аты. Х ғ. араб ғалымы Макдиси Шу аңғарындағы қалалардың атын айтады, соның ішінде Шу өзені бойында Шу қаласы да бар. Акад. В.В. Бартольд түркі тілінде ч мен с дыбыстары алмасатынын айта келіп, Суй /Чуй, Саганиан / Чаганиан атауларын мысалға келтірген болатын [8. 30 б.].

Шу – сөзінің этимологиясы туралы белгілі зерттеуші Э.М. Мурзаев былай дейді: «Чу – видимо, связана с китайско – тибетской формой «шу», «чу» что оз-

начает «вода, речка, река». В древние времена страна по нижнему течению р. Чу носила название Шу, а древний город на р. Чу еще в до мусульманское время назывался Суяб или Чуяб. В Тибете многие названия небольших и средних рек включает этот термин [22. 257 б.].

Жазушы І. Есенберлин «Көшпенділер» романында Шу өзені туралы және Шу қаласы жайында былай сипаттама береді: «Түркістан мен Дешті Қыпшақ даласының түйіскен алқабын бауырлай, Мойынқұмның күншығыс жағын орап, басын Тянь-Шань тауының құшағындағы Ыстықкөл мен Соң көлден алған, мың шақырымдай құмайт шөлді, тақырлы, биік жартасты сайларды көктей өтіп, қазақтың атакты арналарының бірі – Шу өзені ағады. Оңтүстіктен келетін ең алғашқы Теріскей Алатау жақтағы мұзды қойнауынан шығатын Қарақожыр мен Түлін деген ағысы қатты тау өзендерін, солтүстік-шығысқа қарай беттеген Қошқар деген өзенді қосып, Шу Ыстықкөл мен Күметалды өзені арқылы ұлғайып, етегін жая Күнгей Алатаудың қойнауынан бұрқырай өтіп, солтүстік-күнбатысқа бұрылады. Бұдан кейін Шу Алатауды бөктерлей отырып, қырғыз жерін баса жолай Үлкен Кебін, Кіші Кебін секілді бірнеше өзендерді өзіне қоса, ақырында Мойынқұмның күншығыс жағынан барып шығады» [11].

Шу атауы туралы бір кездегі жерұйық іздеген Асан Қайғы былай деген екен: «Мына шіркіннің екі жағы борбас екен; баланың іші қуырылмай тұғын, пышағы қыннан суырылмайтын, еркегі ат болатын, ұрғашысы жат болатын жер екен [3].

Бұл атаудың этимологиясы жайлы пікірлер әр алуан. А. Әбдірахманов «бұл көне түркі тілінің сөзі, – дейді, – біріншіден, осы өзен бойындағы қаланың аты Суяб, Шуяб болып аталуындағы «су» сөзі тегін тұрған жоқ. Мұның өзі өзеннің түркі диалектілерінде бірде Су, бірде Шу аталғандығын дәлелдейді. Екіншіден, с/ш дыбыстарының түркі тілдерінде ауысатыны кеңінен танылған құбылыс» [5. 195б.].

Бұл атау туралы Мары республикалық ғалымдардың арасында да біраз пікірлер болған. Мәселен, Т. Керт пен Н. Мамонтова карель тілінде suo «болото» сөзі дейді. Бірақ бұған «Вопросы Мариинской ономастики» деген еңбекте қарсы пікір айтылған: «Вероятнее всего, Шу – не из Карельского «болота», он докарельский: финно-кормский, восходящий к уральскому со /су/ или сов /суб/; с которым карельское слова suo «болото», очевидно, генетически связано» [10. 18б.].

Қорыта айтқанда, атау көне түркі дәуірінде жасалған. Берер мағынасы – «су» деген ұғым.

Сонымен Шу сөзі «өзен» мағынасындағы көне түркі диалектілерінің бірінде жасалған гидроним деп ойлаймыз.

ТҮРКІ (ҚАЗАҚ) ТІЛДІК ЛЕКСИКАЛЫҚ ҚАБАТ

Тіліміздегі сөздердің лексикалық қабаттары міндетті түрде ел тарихы, сондай-ақ тіл тарихымен өте тығыз байланыста болады. Ал ойконимдердің қалыптасып, олардың өзіндік аталуының көптеген себептері мен уәждері бар. Көне лексикалық

қабаттардағы ойконимдердің аталуы, әсіресе физикалық-географиялық атаулар ана тіліміздің төл, байырғы сөздерінен қойылып отырған. Олардың көнелері көне түркі, ескі ру, тайпа тілдеріне тән болып келеді.

V-X ғғ. көне түркі тілдері жайындағы мәліметтер Орхон, Енесей, Селенге, Іле, Талас өзендері бойларынан табылған V-VIII ғғ. жазба ескерткіштерінде, V-IX ғғ. көне ұйғыр жазбаларында сақталған. Бұл ескерткіштер қазіргі түркі тілдерінің көбіне ортақ болуымен бірге қазақ тайпаларының көне замандағы тілі құрылымынан да мағлұмат беретіні мәлім» [2110б.].

Сондай-ақ «Түркі тілдері дамуының жаңа дәуірінде (XV-XIX ғғ.) қазақтың тайпалық одақтары қыпшақ қауымынан, ноғай ордасынан бөлініп шығып, өз алдына халық болып қалыптасу кезеңінде және қыпшақ қауымының ыдырап, монғол үстемдігінен қалған ордалар (Ақ Орда, Көк Орда) мен хандықтардың бірде бірігіп, бірде бөлініп отыруы, қалмақ хандықтарының жаугершілік саясатының бас көтеруі тәрізді деген жағдайда қазақ тілі қыпшақ тілдеріне, оның ішінде қыпшақ-ноғай тобындағы тілдерге тән белгілерді сақтай отырып, өзінің ішкі даму заңымен жетіліп отырды» [211б.].

Міне, осы орайда ойконимдердің әр түрлі вариантта кездесуі, біріншіден, олардың әр жерде әр түрлі аталуымен байланысты болса, екіншіден, сол рудың немесе тайпаның даму сатысына да қатысты сол жерді мекен еткен халықтардың ру, тайпа, ел атымен байланысты аталған. Мәселен, сонау көне заманнан бері белгілі, әлі осы күнге дейін сақталып келген атаулар бар. Олар: Меркі, Дулат, Ойық, Ақтөбе, Аққұм, Аса, Құлан, Шу, Тұран, Құлақшын, Ақыртас т.б.

Зерттеп отырған ойконимдік материалдардың түркі қабаты мынандай шағын қабаттарға бөлінетіндігін: 1. Көне түркі (оғуз) тілдік қабат. Бұлайша шартты түрде жіктеуде М. Қашқаридың «Түркі тілі сөздігі» атты еңбегіне сүйендік. Ондағы ойконимдер «Оғыз қаласы – елді қоныс» деп белгіленген. Шын мәніндегі көне түркі тілдік қабат болып саналатын, біз зерттеген Жамбыл облысы аймағында (этноойконимдер) оғыздардың табан тіреуі кезіндегі ойконимдерді де аталмыш шағын қабатқа жатқызамыз. 2. Нақты қазақ тілдік қабат; а) архаистік формадағы қазақ ойконимдері; б) қазіргі заман қазақ ойконимдері.

а) көне түркі тілдік қабат

Мысалы: Дулат – этноойконимі ауылдық округ аты, Шу ауданы. Шежіре бойынша, Дулат Ұлы жүз құрамына жататын ірі тайпалардың бірі. Үйсін Бәйдібек атаның үшінші әйелі – Домалақ анандан (Нұрилла) Жарықшақ туады. Жарықшақтан – Албан, Суан, Дулат болып тарайды. Дулаттан – Сикым, Жаныс. Ботбай, Шымыр. Дулаттар қазіргі Оңтүстік Қазақстан, Жамбыл, Алматы облыстарының жерлерін мекендеген. Сондықтан сол жерде Дулат руы мекендеген болу керек.

Меркі – ауылдық округі, Меркі ауданы. Мағынасы: ортағасырларда меркіттер түркі тайпалары ретінде айтылады. Меркіт – меркіт этнонимі әсіресе Рашид-аддин еңбегінде жиі кездеседі. Олар «далалық» және «ормандық» меркітттер деп екіге бөлінеді. «Ормандық меркітттер» – аңшылықпен күн көретін тайпалар деп баяндайды. Біздіңше, осы аңшы руларды мерке, мерген деп атап, оған -т көптік жалғауы қосылғанда, көне түркі монғол тілдерінде жұрнақ қосылғанда сөз

аяғындағы -н дыбысы түсіп қалатын заңдылыққа сай «меркіт» аталса керек. Сонда атаудың мағынасы «мергендер» («меркендер») дегенді білдіріп, бұл рулардың аңшылық кәсібімен шұғылданатынын дәл білдіретін болған. Міне, осы тайпа атынан «Меркі» деген атау келіп шыққан деуге әбден болады.

Сөгеті – ауыл, Т. Рысқұлов ауданы. ҚР Жоғарғы Кеңесі Төралқасының 04. 05. 1993 ж. №2189-ХІІ Қаулысы бойынша Алғабас ауылы өзгертіліп, тарихи аты қалпына келтіріліп, Сөгеті ауылы болып аталды. Бұл аттас Сөгеті тауы Алматы облысының Райымбек ауданында да бар. Бұл туралы проф. Т. Жанұзақтың [11. 26.] еңбегінде төмендегіше талдау жасайды: «Ғ. Қоңқашбаев: «Атау ұйғыр мен қырғыз тіліндегі сөгет (тал) деген ағаш атынан алынуы мүмкін. Қырғызстан мен Қазақстанның Сөгеті деп аталатын жерлерінде шынында да ағаштың осы түрі өседі. Бұған екінші бір жорамал айтуға болады. Бұл монғолдың соготы (маралды) деген сөзінен де болуы ықтимал. Бірақ соңғысы дұдамалды» десе [15], А. Әбдірахманов бұл екі пікірдің соңғысына қосылып, «атау түркі-монғол тіл ортақтығы заманында жасалған, монғолша согоо «марал, бұғының ұрғашысы». Сөгеті, Бұғыты тауларының қатар келуі кездейсоқ емес. Ол екеуінің мағынасы бір, қазақ тілінде «бұғылы» деген сөз», – деп топшылайды [3. 156 б.]. Е. Қойшыбаев пайымдауынша: «сөгет (талдың бір түрі) + ту – «сөгет тау» мәніндегі атау» [23. 208б.] деген.

Түркі тілдерінде сөгет сөзінің берер мағынасы бірдей, қырғыз, хақас тілінде сугут сөгет «тал» деген сууттіг «талды» [33. 292б.], көне түркі тілінде «тал» [22].

Демек, біз де Жамбыл облысы Т. Рысқұлов ауданындағы Сөгеті ойконимі қазақ, қырғыз, ұйғыр тілдерінде ортақ сөгеті «талдың, теректің бір түрі» немесе «тал, талды» деген пікірге қосыламыз.

Жамбыл – облыс, аудан аты. Жамбылдың атынан қойылған. Енді біз осы, Жамбыл сөзінің шығу тегіне талдау жасайық: Т. Жанұзақтың зерттеулеріне қарағанда совет ұйғырлары мен Шыңжаң ұйғырлары ямул немесе ямбул деп «қорған», бекіністерді айтатын көрінеді. Шығыс Қазақстанның Үржар, Мақаншы аудандарының қазақтары, Жамбыл облысының тұрғындары бекіністі «жамбыл» деп атайды дейді автор [13. 14б.]. Екінші зерттеуші Б. Бафин жамбыл сөзі қытайдың Ямэнь «қамал, бекініс» деген сөзінен алынған, өйткені ХVІІІ ғ. «маньжур әкімдері кез келген жерде жолыққан қазақты, тағы басқа жергілікті халықтарды ұстап алып, ақысыз-пұлсыз қамал (жамбыл) жұмысына пайдаланған. Сондай-ақ қазақтардың қалаға сатуға, айырбастауға алып келген малдарын қамалға (Жамбылға) қамап алып, төлеуін бермей, жәбірлеп (қайтарып) отырған», – дейді [17. 230-231 б.].

Ономаст ғалым Ә. Әбдірахманов өзінің «Топонимика және этимология» [3.] атты еңбегінде: «Жамбыл» атауын өзбек тілдеріндегі жамбыл деген өсімдік атымен байланыстырады. Бұл – бір жылдық және хош иісті гүл аты. Орысша аты – «габор, гербей». Көбіне бұл өсімдіктің атын Алматы облысының қарттарының аузынан естігенбіз. Сондықтан, Жамбыл ақынның аты және одан алынған жер аттары да осы жамбыл өсімдігіне байланысты», – деп қараймыз дейді.

Қарақат – елді мекен, Байзақ ауданы. Қарақат жеміс атына қойылған атау.

ә) қазақ тілдік қабат.

Мысалы: Құлақшын – ауыл, Шу ауданы. Жамбыл облысы, Шу ауданы Шоқпар шоқтығындағы тау беткейінің аты Бозқұлақшын деп аталады. Е. Қойшыбаев «Қазақстанның жер-су аттары» [23. 77б.] еңбегінде: көне түр. боз («от») + құлақ – «құлама шың, тік табан», яғни «боз отты тік құлама» мағынасындағы таулы мекен аты деп келтіреді. Осы атауға сәйкес Шу ауданындағы ауыл «Құлақшын» деп аталған.

Ойық – ауылдық округі, Талас ауданы. Ұлы жүздің Ысты тайпасына тән ру атынан қойылған ауыл аты. Бұл жердің «Ойық» деп аталуының себебі, Ұлы жүздің Ыстыдан тараған екі ұлы болыпты. Ысты екі ұлына ер жеткен соң еншісін бөліп беріпті. Үлкен ұлының малының құлағына ойық белгісін, кіші ұлыныкіне тілік белгісін салып беріпті. Содан ойық енді малын алған ұлы «Ойық» деп аталынып, кісі атына айналып кетіпті.

Сағанды – ауыл, Қордай ауданы. Бұл атау ортағасырға тән сияқты. Өйткені оғуз тілдерінде чаган – «шұңқыр», «ойпат», «ойпаң» мағынасында жұмсалған. Тілімізге айтыла келе ч дыбысы ш дыбысына, одан с дыбысына ч/ш/с ауысқан болу керек. Демек, атаудың мағынасы: «шұңқырлы, ойпатты, ойпанды (жер)» дегенге жуық.

Төрткүл – ауыл, Байзақ ауданы. Ауыл тұрғындардың ұсынысы бойынша, ҚР Үкіметінің жанындағы Мемлекеттік ономастика комиссиясының 06.02.1997 ж. ұйғарымымен Бағара атауы өзгертіліп, оның орнына бұрынғы «Төрткүл» деген тарихи аты қалпына келтірілді.

Төрткүл атауы туралы Н.А. Бернштам еңбектерінде былай делінген: «Төрткүл – елді мекен аттары, топырақ үйінділерінен тұрғызылған көне және ерте ортағасырлардағы (VІІ – XІV ғғ.) бекініс орындары, төбесі тегіс, беткейлері тік келген төрткүлді дөңестер. Төрткүлдердің көбі бір жүйеде салынған: солтүстік және шығыс жағы құрылыс орындарының қалдықтары, ал оңтүстік-батыс және шығыс канал немесе өзенмен қорғанған. «Жетісу қалалары керуен жолдарының бойына салынған. Төрткүл қалдықтарын сол жолдардың сүрлеуі деп ұғыну керек».

Ұйық – ауылдық округ, Талас ауданы. Көне түркі тіліндегі географиялық терминнен жасалған атау. Көне түркі тіліндегі оты, суы мол көкорай шалғынды, толықсыған тоғайлы жерді «ұйық» деп атаған. Түбірі ұю болса керек. Осы түбір сөзге етістіктен зат есім жасайтынық жұрнағы қосылып жасалған тарихи атау. Міне, осындай жерді, яғни жерұйықты халқы үшін Асан Қайғының іздеп өткені мәлім.

Шөңгер – ауыл, Т. Рысқұлов ауданы. Бұл атаудағы шөңге сөзі тілімізде «шөптің, қурайдың шөгірі» ретінде белгілі болғанмен атау мағынасын аша алмайды. Таулы алтайлықтар тілінде Чанкыр-Кобы – сай, ауыл аты. «Көк өзек, сай» мәнінде келсе, Чанкыр-Таш – тау, ауыл аты ретінде айтылып, «ашық көк, көгілдір көкшіл түсті тас» мағынасын білдіреді екен [26. 335 б.]. Соған қарағанда Шөңгер атауы осы Чанкыр атауының дыбыстық тұрғыдан өзгеріске түскен түрі болуы мүмкін деген ой келеді.

Егеменді ел болғаннан кейінгі кездегі Жамбыл облысы ойконимдеріндегі қазақ тіліндегі, яғни көне түркі тілінің негізіндегілеріне мысал келтіреміз.

Абай – Т. Рысқұлов, Шу, Байзақ ауданы. Қазақтың ұлы ақыны Абай Құнанбаев есімімен мәңгі есте қалдыру мақсатында қойылған елді мекен аттары. Қазақтың ұлы ақыны Абай есімі туралы бұл жерде түсіндіріп, айтып жату артық болар деп ойлаймыз.

Бұл көрсеткіштерден басқа да көптеген ойконимдер белгілі. Мысалы: Алға, Еңбек, Қайрат, Қазақ, Шоқпар, Жайсаң, Ұйым, Ынтымақ, Тәтті, Қайыңды, Шығанақ, Сарқырама, Ерназар, Бүргенді, Жақсылық, Тегістік, Жиделі, Талапты, Үлгілі, Екпінді, Жастар т.б.

Сонымен көне лексикалық қабаттардағы ойконимдердің аталуы, әсіресе физикалық-географиялық атаулар ана тіліміздің төл, байырғы сөздерінен қойылып отырған. Олардың көнелері көне түркі, ескі ру, тайпа тілдеріне тән болып келетіндігін жұмысты зерттеу барысында анықтап, дәлелдеуге тырыстық.

Біз бірнеше рет түркі ойконимдік қабатты көрсеткендей, негізгі ойконимдік материалдардың өзін мынандай шағын қабаттарға бөлуге болады. 1. Көне түркі (оғуз) тілдік қабат. 2. Нақты қазақ тілдік қабат; а) архаистік формадағы қазақ ойконимдері; б) қазіргі заман қазақ ойконимдері.

БАСҚА ТІЛДЕН ЕНГЕН КІРМЕ ҚАБАТТАР

а) араб, парсы лексикалық қабат

Зерттеушілердің пікірінше, «Қазақ тілінің сөздік құрамындағы кірме сөздер негізінен төрт халықтың тілінен келіп енген: 1. араб тілі. 2. парсы тілі. 3. монғол тілі. 4. орыс тілі» [20. 88б.].

Түркі тілдеріне араб, парсы тілдерінен сөз ауысу процесі қазақтың біртұтас халық тілі қалыптасуынан көп бұрын, ортағасырлардың алғашқы кезінен басталады. Әрине, бұл жерде сөз ауысу процесі заңдылықтарының тарихи астарына мән беріледі. «VII-VIII ғғ. Түркістан өлкесіндегі қалыптасқан топонимикалық атаулар қабатының аса бір күрделісі де, әрі тарихи астарының сыры молы да исламиятты еріксіз зорлықпен ендірген Араб халифатының алысты көздеген басқыншылық саясатында жатыр» [29. 199б.].

«Түркі халықтарын ислам дініне табындыру жолында Қутайба ибн-Муслим (660-715 жж.) олардың ата-бабадан қалған тарихын, жазуын, салт-сана, әдет-ғұрпын, тіпті елді мекен атауларына дейін арабшамен алмастырып өзгертуді – жергілікті халықты рухын сындырып өткенін ізсіз жоғалтудың бірден – бір тәсілі ретінде қараған» [29. 99б.] Араб, парсы сөздері қазақ тіліндегі кірме сөздердің ең мол қорын жасайды. Олар тұлғасы жағынан да, семантикалық топтары жағынан да қазақ тілінде игерілуі жағынан да әр түрлі дәрежеде.

Араб, парсы тілдерінен ауысқан сөздердің барлығы бірдей қазақ тілінің сөздік қорына енгенімен, оның ішінде сөздік қордағы қазақтың тума сөзіндей ұзақ өмір сүріп, жаңа сөздер жасауға ұйытқы болған жасамыс байырғы сөздер көптеп табылады. Бұл сөздер кірмелігіне қарамастан, ұзақ өмір сүріп, сөздік қордағы сөздерге тән барлық қасиетке ие болған. Араб, парсы тілдерінен ауысқан сөздер

атқаратын қызметі жағынан өзара бірдей деуге болмайды. Оларды негізінен 4 топқа бөліп қарауға болады:

1. Тілге әбден сіңісіп, қазақтың байырғы төл сөзіндей жымдасып кеткен актив сөздер. Бұлар қазақ тілінің сөздік қорына басы бүтін еніп, әбден тұрақтанған. Бұндай сөздер қатарына жалқы есімдер (антропонимдер, ойконимдер, оронимдер, гидронимдер) және ас, бакыт, ар, дүние, кітап, қалам, рахат, т.б. сөздер жатады.

2. Жалпы халыққа таныс әрі түсінікті бола отырып, әлеуметтік өмірдің, шаруашылық пен өндірістің, түрлі мамандықтың белгілі бір саласында жұмсалатын терминдік сипаты бар арнаулы сөздер: нарық, базар, емтихан, ғалым т.б.

3. Әр түрлі экспрессивті-эмоциялық мәні бар, ерекше стильдік реңк тудыратын сөздер. Мысалы: махаббат, нұр, сапар, сахара, шапақ т.б.

4. Әдеби тілдің шеңберінен біржола ығысқан немесе ығысуға жақын жүрген сөздер. Мысалы: уалаят, ғазал, шайыр, жарапазан т.б.

Араб-парсы сөздері тілімізге негізінен 3 сала бойынша енген: 1. Ғылым мен мәдениетке, әлеуметтік өмірге байланысты; 2. Үй тұрмысы мен шаруашылыққа, саудаға байланысты; 3. Дінге байланысты [20. 137б.]. Сондай-ақ адам аттарына байланысты сөздер де көптеп енген.

Қазақ тіліне бұл сияқты кейбір сөздер тікелей келіп енген, тәжік, өзбек, татар тілдері арқылы және тарихи оқиғаларға, кезеңдерге байланысты келіп сіңіскен.

Сондай-ақ араб, парсы тілінің сөз байлығы негізінде тікелей жасалған немесе ол тілдерден тілімізге енген ономастикалық лексикалар бары аян.

Араб, парсы тілдерінен енген ойконимдер тіліміздің заңына бағынып, алуан түрлі фоно-морфологиялық өзгерістерге ұшырап отырды. Олардың аббревиатура, ассимиляция, аккомодация, апокопа, гаплоглогия жолдарымен субституцияға түсетінін байқау қиын емес.

Алайда, араб, парсы тілдерінен енген сөздермен кісі аттарының, этнонимдердің, ойконимдердің фонетикалық сәйкестігін өз алдына зерттеуді қажет ететін сияқты.

Дыбыстық өзгерістер, алмасу заңдылықтары кісі есімдерінде басым болса, ойконимдерде әлдеқайда сирек кездеседі. Өйткені араб, парсы тілдерінен қойылған жер аттары өте аз кездеседі.

Осымен қатар, ондай фонетикалық өзгерістерінің бірі көне этнонимдік материалдарға яки, тілдік құбылыстарға байланысты болса, екінші бір ұшы араб, парсы тілдерінен басқа да тілдерден жасалған ойконимдерге, олардың дыбысталуына сөйлеу тілдегі қолдану ерекшелігіне де сәйкес болып отырады.

Ономастикалық лексиканың фонетикалық өзгерістері болсын немесе басқаша тұлғада айтылуымен байланысты жағдаят болсын, ерекше назар аударатын мәселенің бірі – олардың морфологиялық құрылымы болып саналады.

Араб, парсы тілдерінен енген ойконимдер құрамы жағынан әртүрлі ұғымды, алуан түрлі мағынаны білдіреді. Араб, парсы тілдерінен тікелей енген немесе қойылған тілдік негізде жаңаша жасалған Жамбыл облысы ойконимдерінен бірнеше мысалдар келтіріп, талдау жасаймыз.

Айдарлы – Жамбыл облысы, Мойынқұм ауданындағы Шу өзені мен Құрағаты өзенінің қосылатын сағасындағы жер аты. Бұл атау А. Әбдірахмановтың еңбегінде [3] төмендегіше талданған. Сырттай қарағанда «айдар» (төбедегі бір тұлым шаш) сөзінен қойылған сияқты болып көрінгенімен, бұл атаудың оған қатысы жоқ сияқты. Шынында, бұл Иранда жиі кездесетін Абдарлы атауымен байланысты. Парсы тіліндегі «абдар» сөзінің түбірі аб – «су» деген сөз, осыған «дар» жұрнағы қосылып, «сулы» деген мағынаны білдіреді. Иран семьясына жататын парсы тіліндегі де «аб – дар» сөзі «водянистый, сочный» деген мағынаны білдіреді.

Сонда топонимнің этимологиясы былай: Аб (парсыша – су) + дар (парсыша «лы») қосымшасы сияқты жұрнақ) + лы (түрікшеде туынды сын есім жасайтын жұрнақ): Абдарлы > Айдарлы.

Дарбаза – елді мекен, Жуалы ауданы. Парсы тіліндегі дарбаза (қақпа) деген сөзден қойылған атау. Дәлірек айтқанда, бұл иран тобына жататын тәжік тілінен енген. Мағынасы: «қақпалы мекен» дегенді білдіреді. Оңтүстік Қазақстан облысы, Сарыағаш ауданында «Дарбаза» елді мекені және темір жол стансасы бар.

Жуантөбе – орта ғасырлық қалашық. Жамбыл ауд., Шөлтөбе ауылының солтүстік батысында Аса өзенінің оңтүстік батысында орналасқан. Төбе, елді мекен аттары. Оғұз, йұван және төпе сөздерінен қалыптасқан атау. Оғұз топонимдерінің осы йұвмақ (жуу, «шаю») етістіктерімен келетін) топонимдерімен салыстырыңыз: йұванқала (су әкеткен қала), йұвандере (су орған сай). Келтірілген салыстырулар Жуантөбе атауының шыққан төркіні «жұылған» (су орған, су қаптаған) етістігіне «төбе» (зат) атау тұлғасын қосу негізінде қалыптасқан ойконим екенін көреміз.

Шалдуар – елді мекен, әуелде ескі қорған аты (Жамбыл облысы). А. Бернштам бұл атаудың аяққы (әуелгі) – вар форманты ескі иран – авест тілдерінен кезігетін тау шатқалдарына тән элемент [9. 34б.] дейді. М. А. Мамедов сир. – иран тілдеріне тән бар//вар//пар элементтері Орта Азия, Арғы Кавказ топонимдерінен Гадживар, Махмудвар, Мұсавар түрлерінде көрініс беретінін және олардың «мекен, орын – жай, киіз үй, тіпті семья, тайпа» мәндеріне де қатысты кең мағыналы форманттар екенін ескертіпті. Бұл деректерден біз, сөз боп отырған атаудың бірінші компонентінің де иран тілдес этникалық мәні болуы талассыз деп айта аламыз. Сондай-ақ бұл атау сөздің мағынасы өзбек және қырғыз тілдерінде сақталған. Өзбекше «чалдивар» – разг. «заброшенный», «запущенный двор», «развалины». Қырғызша «чалдыбар» – зат. «қандай да бір бүтін нәрсенің қирап, бүлінгендігі», «қирап бүлінген қалдығы». Чалдыбары чығуу – «бұзылу, тамтығы шығу», «керектен шығу». Бұл үй чалдыбары шыққан ескі үй екен. /Бөкенбаев. / [Қырғыз тілінің түсіндірме сөздігі, Фрунзе, 1969, 678б.]

Академик К.К. Юдахин бұл сөзді былай түсіндіреді: «Чалдыбар» ир. 1. «старые развалины», «руины» (остатки древних поселений), «қаланың чалдыбары» – «развалины города»; «үйдүн чалдыбары» – «развалины строения» [42. 839б.]. Атау орысша «Чалдовар» деп бұрмаланып айтылып жүр.

Жұма – елді мекен, Жамбыл ауданы. Кісі есімімен қойылған. Көбінесе мұсылман дініндегі адамдар жұма күнді «жақсы күн» деп санайтын ғұрып, ұғым бар. Сондықтан жұма күні дүниеге келген нәрестенің есімін -Жұма деп қояды.

Адахмет – Ад [at] – түркі тілінде есім мағынасын, ахмет – парсы тіліндегі «мадақталған» [31] деген ұғымды білдіреді, яғни Ахметтің атымен аталған қала.

Артқы қаси, Алдыңғы қаси ортағасырлық қалалар құрамындағы қаси сөзінің парсы тіліндегі мағынасы [31. 182б.]: «шөпшек, шырпы»; «арам», «оңбаған». Біздің ойымызша, бұл парсы тіліндегі қаси сөзі артқы, алдыңғы деген сөздермен тіркесіп, сол жердің табиғаты мен қоршаған ортаның географиялық орналасуына байланысты «артқы» шөпшек, шырпы), «алдыңғы шөпшек, шырпы» мағынасын білдірген деп ойлаймыз.

Дех-Нуджикост – парсы тілінде дех екі түрлі мағынаны білдіреді. 1. ауыл; 2. ол. [31. 207б.]. Бұл ойконимнің бірінші сыңарындағы дех сөзі «ауыл» мағынасына ие болса, Дех Нуджикост атауы «Нуджикост ауылы» деген мағынаны білдіреді. Осымен қатар Дех-нади деген қала атауы да кездеседі.

Кірме қабаттардағы араб-парсы тілінен енген ойконимдерді анықтау барысында Наршахидің «Тарихи Бұқара» (Тегран, 1984) атты еңбегін пайдаландық. Наршахидің айтуынша, Жамуқат қаласының атауы ертедегі Жүсіп ибн Мұса ибн Абдулла ибн Хамид ибн Жамуқ Абу Иакуб Мәрвру деген ғалымның есімімен аталған [30. 156 б.].

Жувикат ойкониміндегі жу сөзінің парсы тілінде бірнеше мағынасы бар: 1. жу – «арық»; 2. жу-» арна»; 3. жу- «кеңістік», «жер аумағы» деген мағынаны білдіреді [31-157б.]. Бұл ойконим сан ғасырларды басынан кешіп бізге жеткендіктен, оның орфографиясының дұрыстығына шек келтіреміз, себебі парсы тіліндегі сөз деп талдап отырған атауымыз тура осы Жувикат емес, Жу+кент = Жуикент болуы мүмкін. Парсы тілінің «уау» дыбысы дауысты дыбыспен қатар тұрса, біздің тіліміздегі орфоэпиясы «в» болып айтылады. Тіпті бұл «в» дауыссыз дыбысының өзі қазақ тіліне тән дыбыстар қатарына жатпайтыны белгілі. Кент – «қала, қалашық» ұғымындағы көне термин.

Байқап отырсақ, көптеген атаулардың түп мағынасы «су», «өзен» деген ұғымға саяды. Сондықтан біз бұл атаулардың бірінші сыңарындағы жу парсының «арық» ұғымындағы сөзі деп алып, сулы жер болғандықтан сол елді мекен «суы мол қала» деп аталуы мүмкін деп қараймыз. Тағы бір айта кететін жайт, сулы жерде, кеңістікте мекен ететін халық күнкөріс мақсатында арпа егіп, шаруашылықпен айналысатындығын білдіреді деп болжаймыз.

Кушан – ойконимі туралы ғалымдардың (Фрай) пікірінше, кушк – «сарай»; кушан – «сарайда тұратын тұрғындар» деген мағынаны білдіреді. «Шаршфел» кітабында кушан – «үлкен ғимарат» деген мағынаны білдіреді. [30. 220-221 б.].

Науакент – парсы тілінің сөздігінде нау – «құбыр, суағар» [104. 408б.], кент – «қала» деген мағынаны білдіреді. Біздің ойымызша, бұл мекенде құбыр шығаратын орын болып, соған байланысты аталса керек. Бұл пікіріміз дәлелді болу үшін, Жамбыл облысындағы 130 жылдан бері зерттеліп келе жатқан Ақыртас құбырларының табылуы ерте дәуірде құбырлардың жасалғандығын айғақтайды. Сондай-ақ тілімізде науа сөзі – «су құйып қоятын ыдыс» түрі ретінде қолданылады.

Шар – парсы тілінде «төрт» деген сандық ұғымды білдіреді. Бұл атаудың семантикасы «төрт қалашық» дегенге саяды. Себебі бұрынғы кезде қаланың

ішкі құрылысында өзіндік өмір салтына, қауымдастықтың қауіпсіздігін сақтауға, тұрмыс-тіршілігіне және т.б. ерекшеліктеріне байланысты орналасатын болған. Мәселен, билік басындағы адамдар сарайы; олардың уәзірлерінің тұрағы; сардарларының тұрағы және хатшылар тұрағы болып, қала төрт бөлікке бөлінгендіктен Шар деп аталған болу мүмкін.

Шараб – парсының шар – «төрт», аб – «су» деген сөзінен жасалған. Бұл атаудың мәні «төрт тарабы су, суы мол мекен» деген ұғымды береді.

Сиямақа – парсының сиям – «қамал» деген сөзі. [31. 279б.]. Бұл ойконим «қамалды қала» мағынасындағы атау деп ойлаймыз.

Сус – араб сөзі. Беретін ұғымы «бізтұмсық» деген құс атауы [104. 255б.]. Біздің ойымызша, сол жерді мекендейтін құстардың ішінде бізтұмсықтың көп болуымен байланысты аталса керек.

Аспара – ауылдық округ аты Меркі ауданы.

Зерттеу жұмысымыздың барысында, Аспара туралы тарихи дерек Ә. Байбатшаның «Қазақстанның антропогендік тарихы» атты еңбегінен кездестірдік. Ол былайша баяндалады: «Естемес ханнан кейін біртұтас Батыс Түрік хандығы бөлшектеніп, жеке мемлекеттерге айнала бастады. Еділ өзенінің атырабына келіп қоныстанды.

Елін басқарып келіп, жаңа жерге қоныс тепкен Бұлғар ханы Аспарух (Исперих, Испор) еді. Аспарух хан билеген 681-701 жж. Бұлғар хандығы мемлекеттігін нығайтып, көршілес елдермен қарым-қатынас орнатты. Қазақ халқының тарихын зертеуші, белгілі жазушы Қ. Салғараұлы (1992) Аспарух ханды Дулат тайпасының Ботбай руынан дейді. Атына қарасақ, Аспарух деген ханның лақап атына, яғни аспаралық дегенге келеді.

Меркі ауданындағы Аспара таулы – өзен алқабы. Бұл хандық та тұтастығын ұстап, өмірде ұзақ тұра алмады. Араб әскерлерінің тықсыруымен Батысқа қарай қоныс аударып, Алтайды басып алған Тұрманнан келген, Ботбай ру тайпасының мекені. Аспарадан соғыс жортуылымен кеткен ботбайлар Бұлғар хандығының билеуші тобына кірген. Хан болған тұлға лақап аты шыққан жеріне байланыста Аспараларын немес тарихи деректерге сәйкес Аспарух хан аталғанын көреміз» [5. 157 б.].

Аспара – бұл да кірме қабаттар қатарына жататын атау. Аспара, Айпара деген атаулардың пара сыңарының қосымша емес пе екен деген оймен іздендік. Парсы тілінің сөздігінде пара – (парс. «баре») сөзіннің басқа сөзбен тіркесіп келгенде, «қадірлеуші, жақтаушы» мағынасында қолданылып отырған [31. 77б.]. Сонымен «асп» (парс. эсб) жылқы, пара – (парс. баре) деген сөздердің қосылуы арқылы жасалып, «жылқы малын ұнатушы» яғни «шабандоз» мағынасын білдіреді деп ойлаймыз.

Ойконимдер құрамындағы араб, парсы тілдерінен енген кент (варианты: кат) қала, шаһар, қышлақ, рабат терминдері ортағасырлық заманнан бері бар екендігі белгілі. Құрамындағы бір сыңары басқа тілден, ал екінші сыңары көне түркі тілінен жасалған: Саудакент, Құмкент, Түймекент және т.б. ойконимдер де кездеседі.

ә) орыс тілдік қабат

Патшалық империя әкімшілігі қазақ ойконимдерін өзгерту мәселесін жоспарлы түрде жүргізді. Белгілі ғалым М. Мырзахметұлы төңкеріске дейінгі Қазақстанда жүргізілген осы процестің үш кезеңін бөліп зерттеген:

а) 1731-1822 ж. аралығында патша үкіметі қазақ хандықтарын сырттан билеп, протекторат есебінде ұстанған кезінде жер атауларын өзгертуді өте сақтықпен, қазақ даласының қас-қабағына қарай жүргізді;

ә) 1822-1867 ж. аралығында хандық жойылып, аға сұлтандық ел билеу жүйесі енген соң, қазақ жерін бөлшектеп, отаршылдық принцип негізінде көптеген әкімшілік территорияларға жіліктенді. Бұл тұста да ру басшыларын бір-біріне айдап салып, отаршылдық саясатын оңай жолмен жүзеге асыру кезеңінде жер атауларын өзгерту әрекеті жиілеп толыға түсті;

б) үшінші кезеңдегі отаршылдық күшейген тұста, яғни 1868 ж. Жаңа Низам ережесі мен 1917 ж. аралығында отарланған Қазақ жері мемлекет меншігі ретінде ресми түрде жарияланған соң, отаршылдық мазмұндағы географиялық жер атаулары мүлде күшейіп, барынша қаулай дамыды. Қазақтардың ұлан-асар өлкесіндегі ғасырлар бойы қалыптасқан тарихи атауларын отаршыл өкімет саналы түрде өзгертуді шындап қолға алды» [29].

Орыс тіліндегі географиялық атаулардың қазақ жерінде пайда бола бастауы XVIII ғ. I жартысынан басталып, XIX ғ. аяғына дейін орыс шаруаларының қазақ жеріне қоныс аударып, тұрақтануымен тікелей байланысты болып, XX ғ. аяғына дейін жалғасты. Бұл кезеңдерде қазақ жерін тұтастай отарлаған патшалық Ресей тарапынан мындаған елді мекен аттары орыс сөздерінен, не орыс есімдерінен қойылып отырды. Бұл әсіресе, Кеңестік дәуірде кеңінен етек алып, үдей түсті. Қазақ жеріне орыс келімсектерінің ағыла келуі салдарынан жүздеген, мындаған тарихи ұлттық атаулар жойылып, олардың орындарын орысша атаулар басып алды. Әсіресе, 1954 ж. тың және тыңайған жерді игеру саясатына байланысты Ресей, Украина, Белоруссия жерінен көшіп келген, түрмеден арнайы амнистиямен босатылған әртүрлі ұлттардың өкілдері қоныстанып, мекендеген жерлерге жаңадан жаппай ат қою дәстүрі кеңінен етек алды.

Басқа ел мәдениетінің екінші бір халықтың мәдениетінің дамуына кері әсер етіп, жағымсыз ықпал жасауына ойконимдік материалдар да толық айғақ бола алады. Бұған тілімізге енген орыс тілі грамматикалық терминдері мен кейбір ойконимдік атаулар толық дәлел. Әсіресе, арнайы Орталық жүргізген орыс тілінің негізінде қойылған Жамбыл облысы ойконимдері Қазақстан топонимдерінің ажырамас бөлігі болып саналды. Жалпы Қазақстан топонимдері республикада қазақ-орыс, орыс-қазақ тілдерінде қолданумен қатар тұрақты қоғамдық қызмет атқарды. Ономастикалық лексика құрамындағы осындай лексикалық қат-қабаттар мен сырға толы қалың қатпарларды ғылыми жүйеде жіктеп, толық та жан-жақты талдау барысында ғана олардың құпия жайын аша аламыз.

«Республикамыздағы 83 қаланың – 28-і, 222 ауданның – 107-і, 35 қала, ауданның – 31-і, 222 аудан орталығының – 126-сы, 204 жұмысшы поселкесінің – 72-сі, 2418 селолық советтің – 1197-сі, 8369 елді мекеннің – 3567-сі жаңадан қойылып, тек ғана орыс тілінде аталады екен» деген М. Мырзахметұлының деректері бар [29. 209б.].

Жамбыл облысы бойынша 1992 жылға дейінгі мәлімет бойынша 131 ойконим ресми түрде орыс тілінде аталған болса, ал қазіргі кезде 31 ойконим орыс тілінде аталады.

Кісі фамилиясынан қойылған ойконимдер: Юсуповка, Зыковка, Самсоновка, Петровка, Кременовка, Алексеевка, Гродиково (Жуалы ауд.); Головачевка (Жамбыл ауд.); Каменка (Т. Рысқұлов ауд.); Буденовка, Ново-Ивановка, Михайловка (Байзақ ауд.), Кузьминка (Меркі ауд.) және т.б.

Жұмысымызға облыстық архивтен материалдар жинау барысында тек ғана Жуалы ауданы бойынша (1911жыл 03. XII) төмендегі №2 кестеде (қосымшаны қараңыз) көрсетілгендей мәліметтің куәсі болдық. Сонда келтірілген бір мәліметтің өзінен-ақ ХХ ғасырдың басындағы қазақ жеріндегі ойконимдердің қандай көріністе болғандығын аңғарамыз. Сонымен бірге ойконимдерді яғни елді мекен атауларын номірлеп атаған. Біз ойконимдердің бұрынғы атауына, сонымен қоса тарихына, ұлттық санамызды жадымыздан шығару саясатының астарына кезінде мән бермегенбіз.

Осы орайда ақын Ж. Нәжімеденовтың мына өлең жолдары еріксіз есіңе оралады: «Мән бермеппін жер атына бұрын мен, жерлерім көп мән бермеуден сүрінген».

Бұрмаланған атауларға мысал келтірсек:

Юбилейное – елді мекен, Т. Рысқұлов ауданы. Белгілі бір мерейтойды атап өту, датаны мерекелеу кезінде соның құрметіне қойылған атау.

Победа – елді мекен, Байзақ ауданы. Орыс тіліндегі победа – жеңіс деген сөзден алынған. 1941-1945 жылдарда Ұлы Отан соғысында неміс фашистерін жеңу құрметіне қойылған атау.

Пригородное – елді мекен, Жамбыл ауданы. Пригородное «қала маңындағы село» деген мағынаны білдіреді.

Славное – ауыл, Қордай ауданы. Орысша слава – «даңқ» деген сөзден алынып, «даңқты» деген мағынаны білдіретін атау.

Коммунар – елді мекен, Сарысу ауданы. Революциядан кейін алғашқы құрылған серіктестіктер коммуна деп аталып, оған мүше болғандар «коммунар» деп аталған. Атау солардың құрметіне қойылған.

Каменка – елді мекен, Т. Рысқұлов ауданы. Орыс тіліндегі камень – «тас» деген сөзден қойылған атау. Жері тасты болған соң осылай аталған болу керек.

Маяк – елді мекені, Жуалы ауданы. Өзенде, теңізде жөн сілтеп, хабар беріп тұратын мұнараға орнатылған жарықты орысша маяк дейді. Сонда атаудың мағынасы «басқаларға үлгі болатындай елді мекен болсын» деген тілекпен қойылған атау. Красная звезда (Жамбыл ауд.), Политотдел және т.б.

Ойконимдерге (елді мекендерге) кісі аттарын қоюдың төркіні қайда жатыр? Ғылыми тілмен айтсақ, антропонимдердің принципі неге өзгерді? Өркениетті елдердегі топонимиканы ескерсек, Лондонда Шекспир, Нью-Йоркте Э. Хемингуэйдің аттарына қойылған көшелер жоқ. Олай болса, империяның орыстандыру саясатының астарында, сол елдің көрнекті адамдарының аттарын жиі еске салу арқылы, төл тарихымызды халық жадынан шығарып, үлкен халықтың құрамына сіңіріп жіберу мақсаты жатқан-ды. Антропонимдер туралы, оның ішінде, әсіресе, макротопонимдер туралы ғалымдарымыздың арасын-

да да әртүрлі пікірлер бар. Мысалы, ғалымдар: Ә. Қайдаров, Т. Жанұзақ, [18] М. Мырзахметұлы [29] «макротопонимдерді кісі аттарынан, яғни антропонимдерден қоюға болмайды», – дейді.

Нақтыласақ, Ә. Қайдаров пен Т. Жанұзақ: «Орыс тілінің сөз құрамы арқылы немесе өз қалпында қабылданған есімдер Кеңес дәуірінде ерекше етек алды» [18].

Мұндай қайшылықтармен күресу Кеңес дәуірінде мүлдем мүмкін емес еді. Өйткені сыңаржақты интернационализм (бұл ұлтшылдықты мүлдем қолданыстан шығарып тастаған кез) қағидасы негізіндегі идеология орыстандыру саясатын алға қойған-ды. Тек 1990 ж. тәуелсіздіктің алдында Қазақстан Үкіметі жанынан Мемлекеттік ономастикалық комиссия құру барысында күшпенен енгізілген атауларды қайта реттеу, өзгерту, тарихи қалпына келтірудің мүмкіндігі туа бастады.

Отаршылдық топонимиканың бір көрінісі жайында проф.М. Мырзахметұлы «Оңтүстік Қазақстан» газетінде (1983 ж. , 11 январь) жарияланған «Ванновка атауының сыры неде?» деген мақаласында арнайы сөз етеді. Ванновка ауылы (Түлкібас ауданының орталығы) 1881-1897 жж. аралығында Россия империясының соғыс министрі болған П. С. Ванновский (1822-1907) атымен аталған. Ванновскийді Николай патша 1902 ж. Халық Ағарту министрі етіп тағайындайды. Осы қызметте реакцияшыл П. С. Ванновский оқу орындарында кертартпа реформаны ендіреді. В.И. Ленин «Банкроттық белгілері» деген мақаласында Халық Ағарту министрінің кертартпа әрекетін аяусыз әшкерелегені.

М. Мырзахметұлы өзінің «Түркістанда туған ойлар» [29] атты еңбегінде: «Патшалар, князьдар, қандыбалақ генерал-губернаторлар, священниктер мен поптардың атына қойылған кейбір елді мекен атаулары бүгінгі жаңа дүние танымадағы қазақ халқының рухани ар-ожданына мүлде сәйкес келмейді. Бұл елді мекендерге байырғы тарихи түрде қалыптасқан халықтық ұғымдағы атаулары қайтарылып, одан да дұрыс совет өкіметін орнату жолында қан төгіп, алысқан халықтың ұл-қыздарының, бесжылдықтар озаттарының, айтулы мәдениет, өнер қайраткерлерінің аты мәңгілік ескерткіш ретінде қойылса, тарихи әрі таптық мүлде тұрғысынан қарағанда дұрыс шешім болар еді», – деп түйіндейді.

Мұндай жағдай бүкіл қазақ жерінде жаппай орын алған. Жамбыл облысындағы ойконимдердің көбі кілең Ресейден XIX-XX ғғ. келген орыс кулактары мен мұжықтарының атымен аталғанын жергілікті халық әлі ұмытпа қойған жоқ.

Ретіне қарай айта кетсек, тек ғана Жамбыл облысындағы елді мекендер, яғни макро және микроойконимдерден нақтылы мысалдар келтіруге болады. Олар: Гродиков, Головановка, Михайловка, Белашов, Евгеньевка, Гагарино, Самсоновка, Казанка, Благовещенка және т.б. осылай жалғаса береді.

Бұлар бүгінде құлағымызға әбден сіңісті болып кеткен атаулар. Бір қарағанда, мұның ешқандай сөкеттігі жоқ болып көрінгенімен, осы есімдердің иелері кімдер, олар халық алдында еңбегі сіңген адамдар ма? Сараптасақ, әңгіменің мәні бұдан тереңірек жатқан сияқты. Мұндай атаулардың қалыптасуы, біздіңше, өткен ғасырлардағы патшалы Ресейдің көршілес жатқан бұратана халықтарды күшпен отарлау саясатын жүргізу арқылы қазақ халқын өзінің тарихи жадынан адастыру саясатымен астарлап жатыр. Бұған

келтірер дәлеліміз де баршылық. Айталық, патша армиясының генералы М. Г. Черняевтің Оңтүстік Қазақстан аймағын Ресейге қосуда жүгенсіздікке жол бергені құпия емес. Орыс генералының опасыздығынан көшпелі халықтың қаны жөнсіз төгілді, жазғы жайлауынан, қысқы қыстауынан айрылды. Осы әділетсіздікті көзімен көріп, жүрегі сыздаған Шоқан Уәлиханов онымен тіл табыса алмай қайтып кетпейтін бе еді?! Әлбетте, патша армиясының баскесер генералының отаршылдық саясатты жүзеге асыру мақсатында жасаған қантөгісі царизм үшін ілгері қадам болғаны анық, ал адамгершілік пен иман тұрғысынан қарасақ, ол қаскүнемдік пен қаскөйліктен басқа ештеңе де емес еді.

Оның оңтүстік өңірді жаулап алуы патша үкіметінің топонимикалық саясатына жол ашты. Былайша айтқанда, орыстандырудың ең басты құралы – тіл, ойконим екенін империя жақсы түсінді.

«Отаршылдық топонимикасындағы бір ұрымтал тәсіл – жергілікті халық тіліндегі географиялық жер атауларын өз тілдеріне аударып беру арқылы да түпнұсқа сөздің халық санасынан шайылып өшіп кетуіне күш салуында жатыр» [29. 63б.]. Мұны ғылым тілінде калька (көшірме) деп атайды. Жамбыл облысында осы айтылған калька әдісімен қойылған ойконимдер саны көптеп кездеседі.

1758 ж. Цин империясы Шығыс Түркістанды жаулап алып, отарланған елдің ежелгі атын халық санасынан өшіру мақсатымен, оны қытай тілінде Синьцзян (Жаңа шекара) атандырып жіберді, ол осы күнге дейін өзгермей келеді. Қазақстан жеріндегі «Шүршіт қырылған» деп аталатын елді мекен – Олжабай батыр бастаған қазақ қолы мен Цин әскері арасында болған қанды қақтығыстан белгі болып қалған микропонимдердің бірі. Бұл атау да халық санасында ұмыт қалмай сақталып, ұрпақтан ұрпаққа өтсе де, сол тарихи оқиғаның ізін сақтап отыр [29. 64 б.].

Қазақстан жеріндегі орыс топонимдері «Қазақстанның Ресейге өз еркімен қосылуы» деген лақапты ойлар кейінгі кезеңдерде пайда болды. Орыс атаулары көбіне ойконимдерге (елді мекен) қойылып отырған. Сол көптеген «Алексеевка», «Петровка» бұрын қазақша аттары болған. Байырғы атаулар халық жадында әлі де сақталуда.

Белгілі совет топонимісі Э.М. Мурзаевтың байқауынша, Орта Азия және Қазақстан жер-су атауларының құрамына орыс, украин атаулары үш жолмен енген көрінеді:

1. Отаршылдық саясатының ықпалымен әкімшілік тарапынан қойылған атаулар. Ондай атаулар темір жол стансаларына, қалаларға берілген;
2. Ресей және Украина жерлерінен шаруалардың көшіп келуіне байланысты қойылған атаулар;
3. Табиғаты мен географиялық зерттеу жүргізу кезінде қойылған жаңа атаулар.

Ресей империясы заманында Романовтар династиясына және дінге, діни мейрамдарға байланысты орыс атаулары Қазақстанның топонимиясында күні бүгінге дейін сақталған: Нововокресеновка, Покровка, Вознесенка, Бла-

говещенка, Успенровка т.б. Яғни бұлар екінші кезектегі номинациялық акт нәтижесінде пайда болған ойконимдер.

Қазақстан жеріне орыс, украин халықтарының қоныстануына (миграциясына) байланысты ғылыми әдебиеттерде «перенесенные топонимы» деп аталатын атаулары пайда болды. Көшіп келушілер өзінің бұрын тұрған село, деревня, қала аттарын «өзімен ала келіп» жаңа қонысқа қойып отырған. Мысалы, Киевка, Ярославка, Самарка, Полтавка атты елді мекендер Қазақстанның түрлі аймақтарында кездеседі. Жамбыл облысының кейбір ойконимдері «ново» (жаңа) қосымшасы арқылы жасалған. Мәселен, Нововокресеновка, Новосел, Новоалексеевка және т.б.

Кейбір елді мекендер алғаш қоныстанған адамның немесе помещик, кулактардың есімдерімен аталған: Антоновка, Акимовка, Сергеевка, Савельевка, Николаевка, Зыковка, Георгиевка, Гродиков, Алексеевка, Петровка және т.б.

Империяның топонимикалық саясаты Кеңес өкіметі орнағаннан кейін де өзінің пәрменді жалғасын тауып жатты. Қазан төңкерісінен кейін республикамызда жаппай жаңа совхоздар, колхоздар, елді мекендер ұйымдастырылды. Оларға Орталықта белгілі адамдардың, революционерлердің, әскери қолбасшылардың, мәдениет пен әдебиет қайраткерлерінің есімі берілуімен көптеген жаңа атаулар пайда болды. Бұл құбылыс Жамбыл облысында да өз көрінісін тапты.

Кеңес дәуіріндегі облыс ойконимдерін хронологиялық және тақырыптық белгілерімен бірнеше топқа бөліп қарастырамыз.

Хронологиялық принципі жағынан:

1. Кеңес дәуірінің алғашқы онжылдықтарында (20-30-40 ж.) пайда болған топонимдер – Большевик, Қызылшаруа, Қызыларық, им. Кагановича, Қызылдихан және т.б.

2. Ұсақ колхоздар мен артельдерді ірілендіріп, совхоздарға айналдырғандағы (50-60 жж.) ойконимдер:

а) Кеңестік дәуірдегі орыс тіліндегі ойконимдер: Ленинизм, Коммунар, Красная заря, Ильич, Новотройцкий, Новопутский, Комсомол және т.б.

б) ойконимдердің қазақша моделі: Жаңақоғам, Жаңатұрмыс, Ленин жолы, Ленин туы, Сталин жолы, Бостандық, Октябрдің – 30, 40 жылдығы атындағы және т.б.

Кеңес өкіметі кезінде Қазақстан картасында жергілікті халыққа бейтаныс мыңдаған жаңа географиялық атаулар пайда болды.

Ұлы Жібек жолы бойындағы сан ғасырлық тарихы бар Құмарық атты көне мекенге 1888 ж. патшалық Ресейден Воронеж губерниясынан орыстар келіп жайғасқан. Олар өздері орналасқан ауылды Подгорное деп атады. «Подгорный» деп атаған себебі – орыс тілінен енген екі сөздің бірігуінен пайда болған атау. «Под + горный» (яғни қазақша – под – «етегінде», горный – «таулы», «таудың») «таудың етегінде орналасқан ауыл» болғандықтан да солай атаған.

Сол жердің жергілікті халқы кейіннен оны «Зерносовхоз» деп те атап кеткен. Бұл орыс тілінің үш түбірінен біріккен атау. Өзінің аты аталып тұрғандай, «зерно» – бидай + сов/хоз – «советское хозяйство» деген сөздерінің бірігуінен

жасалғаны белгілі, сонда бұл ауылда бидай өсірілгендіктен «зерносовхоз» деп атап кеткен. Бұл атауларды сол жердегі жергілікті халықтар өздері қойып, өздері солай атаған.

Юбилейный ауылында ең алғаш рет 1955 ж. 9тамызында «Киевская» көшесі ашылды. Оның Киевская деп аталуының себебі, сол көшеде тұрған адамдардың барлығы Украинадан көшіп келгендер болған. Кейіннен ауылда бірнеше көшелер пайда болады. Олар мыналар: Киевская, Алма-Атинская, Комсомольская, Абай, Октябрьская, Юбилейное, соңғы ашылған көше Шевченко мен Молодежная көшелері.

1993 ж. ауылдық кеңестің шешімімен Подгорное ауылы қайтадан байырғы атымен – Құмарық болып аталды. Жері құмдақ, су ұзаққа ақпайды, құмға сіңіп кете береді. Бұл жердің құмды болуына байланысты Құмарық аталған. Құмарық ауылы шығысында Көгершін ауылымен, батысында Жарлысу ауылымен шектеседі.

Кеңес дәуірі кездегі ойконимиканың бір ерекшелігі шетелдік революционерлердің, ғалымдардың және т.б. есімдерін қою болды: им. К. Маркса, Р. Люксембург, Пастера және т.б.

Еліміз тәуелсіздігін алғаннан кейін күшпенен тарих шаңының астында қалған, ұмыт болып кете жаздаған ойконимикалық атауларды қалпына келтіру үрдісі басталды. Дегенмен, біраз атаулардың әлі сол күйінде қалуы империялық психологияның, оның өкілдерінің санасында (диаспорада) әлі де болса ескі сарынның қалғанын көрсетеді. Мысалы, Гродиково, Бурнооктябрьская, Юбилейное, Пригородное, Политотдел, Гранитогорск, Гвардейский және т.б.

Титулды ұлттың тарихы, оның мақтанышы, рухы, қуанышы, олардың өзегі – жері мен суына, тауына, өзен-көліне т.б. қойылған аттар. Олар қазақ халқының тарихи жады, ал ол оны отансүйгіштікке баулиды.

Кузьменко – Меркі ауданы, бірақ бертегі елге еліміздің «егеменді ел» атағын алғаннан кейін, бұл атаулар халықтың елеулі ұлдарының есімімен және көне, тарихи ұмытыла бастаған есімдерімен қойыла алмастырылды. Ендігі жерде қартамыздан өз тілімізге жатық атауларды оқуға толық мүмкіндігіміз туды деген сөз. Сондай-ақ жоғарыда аталған Кузьменко ауылдық кеңестің атауы Қабылбек Сарымолдаев есімімен алмастырылды (Меркі ауд.). Сонымен қатар, Жамбыл облысының Байзақ ауданының орталығы бұрын Михайловка деп аталса, бұл күнде Сарыкемер деген атпен танылды. Ал бұрынғы Луговой – Т. Рысқұлов ауданының орталығы, бұл күнде көне атауымен Құлан деп аталады.

Сонымен орыс тілінен енген ойконимдердің басқа араб, парсы тілдерінен енген ойконимдерден айырмашылықтары бар екендігі байқалады. Жұмысымыздың орыс тілді лексикалық қабатында Кеңес дәуіріне дейінгі және кейінгі ойконимдерді тұтас қарастырдық.

Қорыта айтсақ, Жамбыл облысының ойконимиясы өзіне ғана тән стратиграфиялық ерекшеліктерге ие. Әрбір лексикалық қабаттар бірден қалыптаспай, осы аймақтың саяси-әлеуметтік қарым-қатынасы, тарихи кезеңдері мен иірімдерін басынан кешкендігінің дәлелі болып табылады.

р/с	Бұрынғы атауы	03. XII. 1911 ж. атауы	Болыстардан құрылған
1	1 ауыл	Федоровский	Биликол волост.
2	4, 9 ауыл	Евгеньевский	Куюк, Чокпак
3	4, 1 ауыл	Стольпинский	Чокпак, Карабастау
4	4 ауыл	Яснополянская	Чокпак
5	4, 9 ауыл	Кастальевского	Чокпак
6	3 ауыл	Филипповского	Чокпак
7	1, 4 ауыл	Любимого	Биликол, Карабастау
8	4, 1 ауыл	Людмиловского	Чокпак, Биликол
9	9; 1, 4 ауыл	Терса (Теріс)	Чокпак, Карабастау
10	3, бывшей станций Куюк	Неполивного	Чокпак, и бывшей почтовой станций Куюк
11	7 ауыл	Бокатея	Ассинской волости
12	1 ауыл	Кос-Мурати	Карабастау

АЙМАҚ ОЙКОНИМДЕРІНІҢ МАҒЫНАЛЫҚ ТОПТАРЫ

Қандай да бір ел яки аймақ болсын, ондағы жер-су аттарының өзіне тән сыр-сипаты оның пайда болу, жасалу заңдылықтарында аз да болса өзіндік ерекшеліктер байқалып отырады.

Облысымыздағы ойконимдердің лексика-семантикалық құрамы да әр алуан. Жер аттары қоғамдық дамудың сипатына қарай өзгеріп отырған. Жергілікті халық өздері мекендеген, көшіп-қонып жүрген жердің бет-бедеріне, судың ащы-тұщылығына, көлемі мен ағысына, табиғатына, жалпы олардың алуан түрлі қасиеттері мен белгілеріне орай ат (оним) қойып отырған. Сондықтан да ондай атаулар белгілі бір мән-мағынаға ие. Олай болса, ойконимдерді семантикалық тұрғыдан зерттеудің мәні де айрықша.

Ойконимдердің семантикасы аталып отырған белгілі бір объект жайында тиісті дәрежеде мағлұмат беріп қана қоймай, сол жерге адамның қатыстығын да көрсетіп, білдіріп отырады. Сондықтан ойконимдер семантикасының қыры мен сырының егжей-тегжейін жан-жақты, терең де мазмұнды етіп айқындап, анықтай түсуде кеңінен қолданылатын аталмыш әдістің ең басты жолы – лексика-семантикалық классификация болып табылады. Ол арқылы ойконимдерді алуан түрлі семантикалық топқа бөліп саралауға болады.

Соңғы жылдар ішінде топонимдерді лексика-семантикалық тұрғыдан талдау жөнінде біраз еңбектер жарық көрді. Ол еңбектерді толықтырған, жаңадан ой-пікір айтқан тың зерттеулер саны да көбейіп отыр.

Ойконимдердің зерттеу жұмыстарында географиялық атауларды топқа бөлу олардың аталу тұрғысынан қаралады. Бұл жөнінде В.А. Никонов еңбегінде [30. 37б.] топонимдерді зерттеуде үш түрлі семантикалық типке:

- а) географиялық объектілердің белгісіне;
- б) объектінің қай аймаққа тәндігіне;
- в) арнайы қойылған атауларға қарай деп бөліп қарастырған.

Көрнекті топонимист А. В. Суперанскаяның пікірі бойынша, топонимдер классификациясы есімдердің лингвистикалық және экстралингвистикалық сипатына қарай ғана жасалу керек.

Орыс топонимистері Э.Г. Беккер, А.И. Яценко өздерінің еңбектеріндегі классификацияны В.В. Топоров, О. Н. Трубочев классификациясы [36. 214б.] негізіне сүйене жасаған. Алайда А.И. Рудных өзінің «Гидронимикадағы семантикалық модельдер» (1972) атты мақаласында В.А. Никоновтың семантикалық классификациясына сын көзбен қарай отырып, қосылмайтын жақтарын да ашық айтады. Оның пікірінше, «Топонимдерді семантикалық белгілеріне қарай топтау – қандай да бір атаудың қашан пайда болғанын, белгілі бір тарихын анықтауға жәрдем етеді», – дейді.

Түркі топонимиясын семантикалық жағынан топтастыру А. Әбдірахманов, Т. Жанұзақ, Қ. Қоңқабаев, О.А. Сұлтаньяев, Е. Керімбаев, Қ. Рысберген, А.А. Камалов, О.Т. Молчанова, Б. Бияров, Б. Тлеубердиев, Ұ. Ержанова т.б. ғалымдар еңбектерінде орын алады. Мәселен, А. Әбдірахманов қазақ тілді топонимдерді лексикалық тұрғыдан классификациялап (жіктемелеп), оларды 14 түрге топтап, лингвистикалық талдау жасады. Бүгінгі ономастика ғылымында кездесетін топтастырулар ғалымның аталмыш классификациясынан көп алшақтап кете алмайды. Ғалымдар топонимдерді классификациялауында түрлі принциптерді басшылыққа алады. Дегенмен ойконимдердің лингвистикалық және экстралингвистикалық сипатын ескерген жөн. Ономастикалық топтастыру Қазақстанның көптеген аймақтарының топонимикалық жүйесін зерттеуге негіз болады. Т. Жанұзақ: «Қазақ топонимикасындағы лексика-семантикалық классификацияларға назар аударуының ең басты мәні топонимдерді лексикалық тұрғыдан топқа бөле отырып, мән – мағынасын ашу, олардың адамның іс-әрекет, тұрмысы, қоғамдық өмірмен байланысын анықтап білу болып табылады», – [31] деп қазақ ономастикасы алдындағы міндетін түйіндеп кетеді.

Сондықтан да біз, жоғарыда аттары аталған еліміздегі көрнекті ғалымдардың теориялық еңбектерін зерделей отырып, ойконимдерді лексика-семантикалық тұрғыдан топтастыру жасаудың қажеттігін байқадық. Алдымен қоршаған ортаның физикалық-географиялық қасиетін көрсететін ойконимдерге байланысты атаулардың мән-мағынасына мүмкіндігімізше толығырақ тоқталамыз.

Әрбір халықтың, ұлттың өзге де ерекшеліктері, мәдениеті, дәстүрі саяси санасына байланысты ойконимдерді семантикалық топқа бөлуге болады. Сондай-ақ топтауға келмесе де, кейбір атаулардың бірен-саран болса да, оның өзіндік этномәдени және кумулятивтік қызметінің маңызы баршылық.

Жамбыл облысы ойконимдері де басқа облыстар ойконимдері сияқты қоғамдық дамудың сипатына қарай өзгеріп, жаңарып отырған. Жергілікті халық

өздері мекендеген жердің, қоршаған ортаның бет-бедеріне, түрлі қасиеттеріне, белгілеріне, болған тарихи оқиғалар мен жаңалықтарға, іс-әрекеттерге сай атаған. Қазақ тіліндегі ойконимдер мағынасы жағынан сан алуан болып келеді.

О.Т. Молчанованың зерттеулерінде жалқы есімдердің қалыптасуына негіз болатын бірнеше (тілдік, тәжірибе, жеке және жалпы психология, қоғамның маңызы, сыртқы жағдай) факторларды [85. 73-79б.] көрсетеді. Кез келген атаудың пайда болуы стихиялы түрде қалыптасып, қоғамдық құбылыстар арқылы жүзеге асады. Сонымен Жамбыл облысы ойконимдерін алдымен үлкен екі топқа бөліп қарастырамыз:

1. Қоршаған ортаның физика-географиялық қасиетін көрсететін ойконимдер;
2. Адамдардың іс-әрекет, тұрмысы, этномәдениетін, қоғамдық өмірін көрсететін ойконимдер.

Жұмысымызды зерттеу барысында ойконимдердің тірегі – тіл, философия, этнография, тарих, географияны бір-біріне орайлас зерттеу қажеттілігі байқалады. Кез келген атауды тереңірек зерттеп, оның қандай мағына беретіндігі, нені аңғартатындығы және не себепті осылай атағандығы, қай тілден енгендігі т.б. сол сияқты мәселелерді анықтауда міндетті түрде осы бағыттарда зерттейміз.

Ойконимдер құрамындағы сан жағынан молы да, лексикалық құрамы жағынан алуан салалысы да қоршаған ортаның физикалық-географиялық қасиетін көрсететін географиялық атаулар болып саналады. Ойконимдерді ішінара жіктегенімізде: табиғат көрінісі мен ауа райының құбылысына, жер бетінің бет-бедеріне, өсімдіктер, жан-жануарлар атауларына, сонымен қатар этнонимдерге, антропонимдерге байланысты және түр-түс пен сан есім сөздерімен байланыстырыла қойылған ойконимдер деп бөлеміз.

Географиялық ортаның ономастиконға деген әсері – үздіксіз әсер етуші фактор, сондай-ақ әр халықтың атауларында оның мәдениетінің қалыптасуына қоршаған ортаның жанама әсері болады. Жамбыл облысы ойконимдерінің семантикалық классификациясының, ономастика ғылымының дамуына орай, әрбір ойконимнің нақтылы, дәл, сол мерзімде антропонимнің, этнонимнің, гидронимнің, оронимнің, фитонимнің, зоонимнің т.б. онимдік топтардың қатысуымен пайда болатыны белгілі. Сондықтан да жұмысымызда ойконимдердің осы классификациялануын (жіктелуін) және өзімізді қоршаған ортаның табиғи, әлеуметтік ерекшеліктерін басшылыққа аламыз.

Ойконимдерді семантикалық жақтан классификациялағанымызда олардың өзіндік ерекшеліктеріне қарай, елді мекен болып, тұрақ болып есептелетіндіктен, мұндағы ең шешуші фактор – адам. Сондықтан кез келген оним адам факторына қатысты қойылып отырған.

1. Антропонимдерге қатысты қойылған Жамбыл облысы антропоойконимдерін төмендегіше топтауға тура келеді. Өйткені, жинақталған елді мекен атаулары облыс тарихындағы болған, әр түрлі кезеңдерге жататын батыр, қолбасшы, әскери қызметкер, би, болыс, орыс мұжықтары, революционер, Ұлы Отан соғысы батыры, ақын, қоғам қайраткері және т.б. тұлғалар есімдерімен аталады. Мұны біз төмендегіше топтап көрсетуге тырыстық.

а) Біздің дәуіріміздің VI-VII ғғ. дулат тайпасының атасы – Бәйдібек, X ғ. өмір сүрген Айша-Бибі т.б. есімдеріне қойылған антропоойконимдер. Бұл есімдер өте ерте көне дәуірге жататындықтан археоантропоойконимдер немесе палеоантропоойконимдер деп аталады.

ә) Қазақ халқының ұлт-азаттық көтерілісін басқарған тұлғалар: Амангелді, Ақкөз батыр, Жиёмбет ақын есімдеріне қойылған антропоойконимдер.

б) Қоқан хандығына қарсы көтеріліске шыққан тұлғалар есімдері: Байзақ датқа, Сыпатай, Бөлтірік шешен, Есей би, Көшек батыр, Оразалы батыр, Рысбек батыр, Шоқай датқа есімдеріне қойылған антропоойконимдер.

в) Қазақ – жоңғар соғысына қатысқан батырлар мен XIX ғ. ортасында өмір сүрген тұлғалар: Өтеген батыр, Бұлар батыр, Жауғаш батыр, Сеңкібай батыр, Төле би, Әбілхайыр, Мәдімар, Биназар есімдеріне қойылған антропоойконимдер.

г) Коммунистік идеологияның негізін қалаған қайраткерлер: К. Маркс, Энгельс, Ленин, Тельман т.б. есімдеріне қойылған антропоойконимдер.

ғ) Қызыл империя, партия, өкімет, кеңес қайраткерлері: Сталин, Фрунзе, Фурмановка, Буденов, Чапаев, Ворошилов, Свердлов, Куйбышев, Калинин, Киров, Вознесенский, Мирзоян, Т. Рысқұлов, Байқадам Қашқынбаев, Масанчи т.б. есімдерге байланысты қойылған антропоойконимдер.

д) Қазақ халқының ақын, жазушы, журналист, совет-партия қайраткерлері: Абай, Жамбыл, Қонаев, Қылышбай, Балуан Шолақ, Кенен, Ә. Жылқышиев, А. Назарбеков, Сарымолдаев, Ерназар (1930 ж. Қазақстан Жоғарғы Советінің председателі), Ұ. Сыздықбаев, С. Пәрманов, Т. Дүйсебайұлы т.б. есімдеріне қойылған антропоойконимдер.

ж) Кеңес дәуіріндегі Ұлы Отан соғысының батырлары: Б. Момышұлы, С. Шәкіров, А. Суханбаев есімдеріне қойылған антропоойконимдер.

з) Халық емшісі Қожағаппар есімімен қойылған антропоойконим.

Ойконимдерді семантикалық тұрғыдан классификациялау барысында облысымызда болып жатқан тарихи-географиялық атауларды стандарттау, жүйелеу, дұрыс қолдану мәселелерінің халық арасында қызығушылық туғызып, қолдау тауып отырғандығын байқадық. Бұл мәселеге орай халық тарапынан кейбір елді мекен атауларын, мекемелер, ұйымдар атауларын өзгерту, транскрипциясын дұрыстау мәселелері бойынша батыл пікірлер айтылуда. Оның себебі, нақтылап айтсақ, макроойконим және микроойконимдердің ретсіз, жүйесіз кісі есімдерімен аталуы және ол адамның тек қана тұрғылықты жерге ғана танымал кісі есімдерімен қойылып, «көкемнің аты – көшеге, әкемнің аты – ауылға» принципін ұстанғандай. Зерттеу барысында сол елді мекен атауымен аты аталған кісінің кім екенін, тіпті ауыл тұрғындарының өздері білмейтіндігі өкінішті жайт.

Сонымен Жамбыл облысы ойконимдерінің семантикалық классификациясында әр кезеңдердегі антропонимдерден қойылған антропоойконимдер молынан кездеседі.

2. Халық, ру, тайпалық атауларға байланысты қойылған этноойконимдер: Дулат (Шу ауд.), Танта (Жамбыл ауд.), Кусақ (Байзақ ауд.), Қапал (Жамбыл ауд.), Ойық (Талас ауд.), Қалмақ /станса/ (Мойынқұм ауд.) т.б. сондай-ақ Т. Рысқұлов ауданында Қазақ атты комоним /ауыл атауы/ бар.

3. Гидронимдерге қатысты трансонимдену нәтижесінде қойылған елді мекен атауларын гидроойконимдер деп атаймыз. Жамбыл облысында Ақсу (Шу ауд.), Ақкөл (Талас ауд.), Аспара (Меркі ауд.), Талас (ауд.), Теріс (Жуалы ауд.), Билікөл (Жуалы ауд.), Сарысу (Сарысу ауд.), Мыңарал (Мойынқұм ауд.), Терісашыбұлақ (Жуалы ауд.), Көлқайнар (Жамбыл ауд.), Күркіреусу (Жамбыл ауд.), Көкқайнар (Шу ауд.), Көлбастау (Жуалы ауд.), Қашқантеңіз (Мойынқұм ауд.), Қасқабұлақ (Талас ауд.), Қарасу (Байзақ, Меркі, Қордай ауд.), Камқалы (Мойынқұм ауд.), Шу (Шу ауд.), Жайлаукөл (Сарысу ауд.) т.б. гидроойконимдер кездеседі.

4. Өсімдік дүниесіне /фитонимдер/ байланысты ойконимдер.

Бұл ойконимдер семантикасы және өсімдіктер әлемі туралы Б. Қалиевтың «Қазақстанның өсімдік атаулары» [75] еңбегінде толық талданып, айтылған. Ал Жамбыл облысында қоға, терек, тал, қайың, ермен (шөп), жуа, жиде, шеңгел, ағаш, қарақат, сөгеті, көк, қияқ, байтерек, мақпал сөздерінің қатысуымен жасалған фитоойконимдер көптеп кездеседі. Өсімдік атаулары ойконимдер құрамында қолданылып, сол жердің, елді мекеннің флорасын сипаттайды.

Мысалы: Бүргенді (Жуалы ауд.), Қарақат (Т. Рысқұлов ауд.), Ақермен (Меркі ауд.), Жиделі (Мойынқұм, Жамбыл ауд.), Сөгеті (Қордай ауд.), Қайыңды (Т. Рысқұлов ауд.), Қияқты (Мойынқұм ауд.) Қызылтал (Мойынқұм ауд.), Көктерек (Мойынқұм ауд.), Мақпал (Т. Рысқұлов ауд.), Шеңгел (Сарысу ауд.), Талдыөзек (Мойынқұм ауд.), Талдыбұлақ (Жуалы ауд.), т.б. Сонымен бірге орыс тілінен тікелей еніп, Плодоягодное (Меркі ауд.), Луговая (Т. Рысқұлов ауд.) деп аталатын фитоойконимдер бар.

Кейбір зерттеушілердің мәліметтеріне сәйкес, фитоойконимдер құрамындағы ағаш және су есімдері сөз тіркестерінде бірегей агрибутты сөз ретінде қатысады. «Ағаш» лексемасының су сөзіне семантикалық жағынан эквивалент болуын Е. Жанпейісов көптеген зерттеулерді талдау негізінде былай түсіндіреді: «судың қозғалысын белгілеуде ағ – ақ қолданылады. Бұл «ағаш» сөзінің негізін құрайды. Сондықтан тарихи тұрғыдан алсақ, бұл сөз «су» дегенді білдіреді» [12. 111б.]. Осы көзқарастың негізінде «өсімдік» мағынасындағы «ағаш» термині «сулы», «су» дегенді білдіретін терминнен кейінірек пайда болған деген түсінік бар. Шындығында да, қазақтар мекендейтін шөлейт далаларда ағаштар, негізінен, су көздерінің маңында ғана шоғырланған. Славян халықтарында да «гора-лес» семантикалық эквиваленті бар екендігі белгілі. Мұның мәнісін зерттеушілер Еуропадағы дала белдеуінде орманның тек тауда өсетіндігімен түсіндіреді. Бұл деректерді терминдерді зерттеу барысында ескерудің маңызы зор.

Бұл сөз қазақтарда «орман» мағынасында да қолданылатыны белгілі. Айта кететін жайт, «ағаш» деген терминмен негізінен «жапырақты ағаштар өскен орман алқаптары» аталған. Кейбір зерттеушілер құрамында ағаш термині бар ойконимдерді көне ойконимдердің қатарына қосқан [12]. Дегенмен, бұл географиялық терминнің қазіргі қазақ тілі тұрғысынан қарағанда айқын мағына бергендігін айта кету керек. Басқа түркі тілдес халықтарда бұл термин ағаш, ағас, ағыч, йағач түрінде сақталған. «Ағаш» терминін анықтаушы есім сөздер ойконим құрамында орманның түрлік құрамын (Қызылағаш, Сарыағаш), сыртқы көрінісін

(Ұзынағаш, Сұлуағаш), сандық көрсеткіштерін (Қосағаш, Бесағаш, Жұзағаш) сипаттайды. Аталған деректер негізінде мынадай қорытындылар жасауға болады:

Қазіргі мағынасында термин ағаш (жекелікті білдіретін лексема) → ағаштар (көптікті білдіретін лексема) → ағаш (термин) түрінде эволюциядан өткен;

Географиялық атаулар құрамында ағаш сөзі терминдік мағынасында көбірек қолданылады;

Ойконимдер орманның ежелгі ареалдары мен олардың шекаралық тарау өзгерістерін, түрлік құрамын анықтауға мүмкіндік береді. Жамбыл облысында орманды алқаптар көп болмағанымен «жасыл қалалар» қатарына жатады.

Қалған өсімдік атауларына қатысты, олардың семантикасы, мысалы, Ақермен (Меркі ауд.) фитоойконимінің екінші сыңарындағы «ермен» сөзінің мән-мағынасы – «дәмі ащы, жусан тұқымдас, бойшаң, құнарлы, жемшөптік өсімдік». Бұл елді мекенде осы шөптің көп болып өсуіне байланысты Ақермен деп қойылған.

Ақермен жерін мекендейтін адамдардың мал шаруашылығымен шұғылданып, малдарын осы жайылымға бағатындығын, бұл фитоойконимнің этномәдени сипаты мен кумулятивтік қызметінен аңғарамыз.

Қарақат (Т. Рысқұлов ауд.). Қарақат – жапырағы жалпақ, бұтағы тікенекті бұта және оның қара түсті жемісі бар. Бұл елді мекен қарақат жемісінің көп өсетіндігіне байланысты «Қарақат» деп аталған. Сонымен осындай өсімдік атауларының қатысымен қалыптасқан фитоойконимдер облыс ойконимиясының дамуына игілікті әсерін тигізіп, географиялық объектілердің флоралық сипатын айқындап отырады. Мұны біз зерттеу жұмысымыздың барысында байқадық.

5. Жан-жануарларға байланысты зоофлорлық атаулар

Қазақстан топонимиясының негізгі ерекшеліктерінің бірі – географиялық атауларда ландшафтың, өсімдік және жануарлар, аңдардың көрінісі сипаттама алатындығы. Топонимдер құрамындағы аң, жануар, құс атаулары Қазақстанда аңдардың кейбір түрлері кең тарағандығын және солардың аңшылық маңызы болғандығын аңғартады. Белгілі кеңес зоологы А.Н. Формозов Қазақстан картасында аңдарға байланысты атаулар бар екенін айта отырып, аңдардың және аңшылықтың халық өмірінде атқарған үлкен мән – мағынасын атап етеді.

Ғ. Қонқашпаевтың пікірінше, көшпелілердің күн көрінісіне жер бедері (рельеф), ауа-райы (климат), су (гидрография), өсімдіктер және аңдар үлкен септігін тигізген [21].

Қазақстандық ғалым Р. С. Сәтімбеков топонимикалық әдістермен кейбір жануарлардың (құлан, бұлан, марал, құндыз т.б.). Қазақстан жерінде кезінде таралғандығын анықтап отыр.

Біз сөз етіп отырған объектінің құрамында төмендегідей аң, құс, жан-жануарлар аттарының қатысуымен жасалған ойконимдер кездеседі. Мысалы: Арыстанды (Сарысу ауд.), Бақалы (Жуалы ауд.), Бақатөбе төрткөлі (VII-X ғ.), Бөріқазған тұрағы (палеолит д.), Құлан (Т. Рысқұлов ауд.), Аң шаруашылығы ауылы (Талас ауд.), Түйемойнақ (Мойынкүм ауд.), Ботамойнақ (Байзақ ауд.), Ботамойнақ қалашығы (ерте темір ғасыры), Атбайлар қалашығы (X-XII ғғ.) Конезавод-97 (Байзақ, Т. Рысқұлов ауд.), Көкдөнен (Т. Рысқұлов ауд.), Бурыйбайтал (Мойынкүм ауд.), Алаайғыр (Талас ауд.) т.б.

Арыстан, жылан, құлан, бақа сөздерінің қатысуымен қойылған ойконимдерді зооойконим деп атаймыз. Сондай-ақ сол мекенде аң шаруашылығының болуына байланысты қойылған ойконим бар. Бұл «Аң шаруашылығы ауылы» ойконимі жалпы есімнен жалқы есімге айналып отыр.

Ертеде құландар Қазақстанның көптеген аймақтарына таралған. Құланмен байланысты атаулар Маңғыстау Талас Алатауында, Бетпақдала, Ұлытау, Балқаш маңында, Іле, Жоңғар Алатауында, Тарбағатайда, Оңтүстік Алтайда, Зайсан ойпатында кездеседі.

Құландар, әдетте суы мен суаты, кешулері бар өзендерді, құдықтарды тағы басқа аласа тау, шоқылардың маңын немесе далаңқай жерлерді мекендейтінін білеміз.

Жамбыл облысындағы Құлан – Ұлы Жібек жолы бойында сонау VII-VIII ғғ. салынған қала. Бізге әдеби кітаптардан және энциклопедиялық әдебиеттен таныс жануар – «Құлан» бір кездері осыдан сан мыңдаған жылдар бұрын ен далада еркін жайылып, әсем де шұрайлы Әулиеата жерін мекендегенге ұқсайды. Сондықтан да жеріміз «Құлан» аталған.

«Жылан» сөзі – көбінесе тау аттарында (оронимдерде) кездеседі. «Жылан» компонентті атаулар елді мекен, жер, өзен, төбе, шоқы, сай, бұлақ, көл аттарына да тән. Мысалы, Қарағанды облысында Жыланды (Ұлытау ауд.) – өзен, Жыланды шоқы (Ақадыр ауд.), Жыланды (Ақтоғай ауд.) – өзен, Жыланды (Ақадыр ауд.) – тау биіктігі 869 м. тағы басқа. Қостанай облысында: Жыланды (Қима ауд.) – сай, Жыландыадыр (Жақсы ауд.), Жыланды (Есіл ауд.) – көл, Жыланды (Жангелдин ауд.) – тау т.б. тізбелей берсек көптеп кездеседі. Ал, Жамбыл облысында Жыланды (Т. Рысқұлов ауд.) атты қыстау бар. Бұл бір жылдары сол жерде жыланның көп болуына байланысты аталып кеткен.

Кейбір көркем әдебиет туындылары болсын, немесе естеліктер болсын жыланға байланысты кездесетін әртүрлі оқиғалар мен қызық жәйттерді байқаймыз. Жазушы Ақселеу Сейдімбеков «Күңгір-күңгір күмбездер» атты кітабында Жыланды атты объектілер жөнінде төмендегідей деректер келтірген. Жезқазған шахталарында мыс рудасының ішінде ордалы жыланды автор өз көзімен көріпті. Сөйтсе, жылындар, көбінесе түсті металл рудасы бар жерлерде шоғырланып, сол жерлерді сағалайды екен.

Бұл жылан сөзінің қатысу арқылы жасалған ойконимдер – аталған географиялық объектілерде жыланның барлығын аңғартады.

6. Географиялық апелляцияларға қатысты ойконимдер: Қазақтың географиялық терминдерінің ғылыми әдебиеттер бетінде жарық көруіне Орыс Географиялық Қоғамы ұйымдастырған ғылыми экспедициялардың есептері мен жол-жазбалары белгілі дәрежеде ықпал еткен. Қазақ жеріндегі географиялық атаулар 1863-1885 жылдары жарық көрген П.П. Семеновтың «Россия империясының географиялық – статистикалық сөздігінде» де жинақталған.

Қазақ терминдерін қарастыруда XVII-XX ғғ. жарық көрген ғылыми әдебиеттер кеңінен пайдаланылды. Қазақ терминдері басқа түркі халықтарының географиялық терминологиясының құрамында Э.М. Мурзаевтың еңбектерінде талданды. Халқымыздың географиялық терминологиясын ғылыми көпшілікке насихаттап түсіндіруде Э.М. Мурзаевтың 1984 ж. жарық көрген «Халықтық

географиялық терминдер сөздігінің» [28] маңызы зор. География ғылымдары тұрғысынан қазақ географиялық терминдерін алғаш топтастырып, мағынасына анықтама берген Ғ.Қ. Қоңқашбаевтың зерттеу жұмыстарының маңызы өте зор.

Жер бетінің бедер сипатына орай қойылған ойконимдер саны да олардың көпшілігі мына сөздердің (апеллятив, детерминатив, топоформанттар, халықтық географиялық терминдер) қосылуы арқылы жасалады. Олар – құм, қайрақ, қайнар, бел, арал, тас, ақыр, сор, саз, мойнақ, жар, шығанақ, бастау, тоған, апан, құдық, қия, сай, тау, шоқы, төбе, арық, жол, еспе, жал, өткел, арал, кемер, өзек, шағал, жота, су, батыс, адыр, бөгет, ой, әуіт, тегістік, қайыр, бұлақ, суат, төбе, көл т.б. Бұл сөздердің қатысуы арқылы көптеген ойконимдер пайда болған. Осы ойконимдер құрамындағы детерминативтер туралы жұмысымыздың келесі тармағында арнайы сөз етеміз.

7. Жамбыл облысындағы оронимдерге қатысты қойылған ойконимдерді оро-ойконимдер деп атаймыз. Мысалы: Қаратау (Талас ауд.), Алатау (Жуалы ауд.), Хантау (Мойынқұм ауд.), Шолақтау (Талас ауд.) т.б.

Ал Қаратау қаласының аты Жамбыл облысындағы Қаратау орониміне қатысты қойылғаны белгілі. Ономастикада бұл құбылысты трансонимизация, яғни екінші кезектегі номинация нәтижесінде пайда болған атаулар дейді.

8. «Алтын» сөзінің қатысуымен жасалған Жамбыл облысы ойконимдері бірен-саран ғана кездеседі. Мысалы: Алтынарық (Меркі ауд.).

9. Түске байланысты атаулар

Жамбыл ойконимиясында түске байланысты ойконимиясы өте көп. Мәселен, Ақтөбе (Байзақ ауд.), Сарыкемер (Байзақ ауд.), Қаратау (Талас ауд.), Қызыләуіт (Талас ауд.), Көктал (Байзақ ауд.), Бұрыл (Байзақ ауд.), Күреңбел (Жуалы ауд.), Қоңыртөбе (Жуалы, ауд.), Ақжар (Байзақ ауд.), Ақкөл (Талас ауд.), Көкдала (Сарысу ауд.), Қарасу (Байзақ, Меркі, Қордай ауд.), Қызылсай (Меркі, Қордай ауд.), Қызылжұлдыз (Байзақ ауд.), Қызылжар, Шұбарағаш (Жуалы ауд.) т.б.

Бұлардың құрамына ақ, қара, қызыл, көк, сары, ала, шұбар, қоңыр, көк, ала сөздері көбіне бірінші, яғни препозицияда келеді. Сонымен бірге орыс тіліндегі белый, черный, красный тағы басқа түске байланысты сөздер кездеседі.

Ақ сөзі түркі тілдерінде төмендегідей мағыналарда белгілі:

1. ақ (ақ/түс); 2. ақ (таза, кіршіксіз, пәк); 3. ақ (ақбоз/түс); 4. ақ (ақтық, ақ нәрсе, зат); 5. ақ (көзге түсетін ақ); 6. ақ (сүт, айран т.б.) [31. 126 б.].

Е. Қойшыбаевтың пікірінше, Ақтөбе, Ақшөң сияқты топонимдердегі ақ – «шөп», «шөпті» мағыналарын білдіреді. Ал геологтардың зерттеулеріне қарасақ, Ақтас сияқты тау атындағы ақ сол объектілерде «гипс», «мәрмәр», «ақтас», «құмтас» бар екендігін көрсетеді.

А.Н. Кононовтың байқауынша, ақ ұйғыр тілінде «сұйық», қара кейбір түркі тілдерінде «жер», «құрлық», «топырақ» деген мағыналарды береді. Құрамындағы қара сын есімі анықтауыш қызметін атқарады және зат есімнің алдында тұрады. Бірақ та қара түрлі ойконимдерде (зат есім байланысты) әртүрлі мағынаға ие бола алады.

Араб тілінде «ғара» сөзімен «қатты жыныстардан тұратын, тегіс төбелі оқшау төбелерді» атайды. Қазақ топонимдерінің құрамында жиі кездесетін «қара» да осы мағынада көптеген ойконимдерді (Қаратау, Берікқара) құрайды.

Ал енді дербес қолданылатын қара мен екінші позицияда (постпозицияда) кездесетін қара сөзінің мағынасын, көзқарасын білдіретін: жоғарыда көрсетілген сын есімдер түс мағынасында қолданыла ма, әлде сөздің басқа да мағыналары бар ма?

Бұл сұраққа әр ғалым әрқалай жауап береді. Ғалым Ғ. Қоңқашпаев: «түске байланысты атаулардағы сын есім сөздер тек қана түске байланысты қолданылады», – дейді. Ал академик А.Н. Кононов, белгілі топонимист Е. Қойшыбаев, қырғыз топонимисті Д. Исаев [16] «түске байланысты айтылатын сөздер көп мағынаға ие» дей келіп, сол түске байланысты мағыналарды ашып көрсетеді. Мәселен, жоғарыда тоқталған қара түске байланысты атауларды алайық. Қаратау, Қаракемер – бұл атаулар екі компоненттен тұрады. Ал егер Аманқара, Қылышқара десек, бұл атауда да екі компонент бар. Бірақ, бастапқы берілген мысалдарда қара сөзі алдында тұрғандықтан, сынды білдіреді де, ал Аманқара, Қылышқара дегендегі «қара» компоненті сын есім болмай, түс мағынасынан басқа да мағынаны беріп тұр. Академик А.Н. Кононовтың пікірі бойынша, көне түркі тіліндегі қара сөзі – «жер», «топырақ» мағыналарында қолданылған. Ғ. Қоңқашбаевтың байқауынша ойконимдердің екінші компонентінде кездесетін қара сөзі – «үлкен төбе» деген мағынаға ие. Сонда жоғарыда аталған Берікқара және Қылышқара атауы, қазіргі тілімізде Берікшоқы немесе Беріктөбе, Қызылшоқы немесе Қызылтөбе болып шығады.

Қоңыр лексемасының жайылымдық жерлердің сипатын («өсімдік пен бекіген құмдар») анықтаушы ролі бар. Ландшафтық термин ретінде жер аттарының құрамында жергілікті жердің табиғат ерекшеліктерінен хабар береді. Осы ретте белгілі топонимикалық сөздіктерден мысалдар келтірейік. Е. Қойшыбаевтың [25] сөздігінде Жиделіқоңыр, Талдықоңыр, Үшқоңыр атауларындағы «қоңыр» этноним ретінде түсіндіріледі. Ғ. Қоңқашбаевтың [21] сөздігінде Үлкенқоңыр, Ұлықоңыр, Үшқоңыр, Күйікқоңыр оронимдерінде нақты түсінік берілмей, түсті білдіретін «темное» деген мағынасы ғана жазылған. Сонымен, осы деректердің негізінде мынадай қорытынды жасауға болады:

Қоңыр лексемасы ретінде «өсімдікпен бекіген құмдар» дегенді білдіретіндіктен, массивтердің аттарында қолайлы жайылымдық жерлер туралы мәлімет береді.

Ойконимдер құрамындағы «қоңыр» ежелгі түркі-моңғолдық «қара» (төбе, тау) дегеннің синонимі болып табылады, бұл мағынасында ойконимдерге постпозицияда, яғни соңғы лекте тұрады. Мысалы: Үшқоңыр және т.б. Ал түсті білдіретін анықтауыш ретінде онимдердің құрамында препозицияда, яғни алдыңғы лекте кездеседі. Мысалы, Қоңыртөбе, т.б.

10. Санға байланысты атаулар.

Жамбыл облысында бұл ойконимдер жалғыз, қос, бір, екі, үш, төрт, бес, жеті, тоғыз, қырық, мың, бірінші, екінші, тоқсан жеті сөздерінің тіркесуімен қалыптасқан. Мысалы: Жалғызтөбе (Байзақ ауд.), Қостөбе (Байзақ ауд.), Күнбатыс – 1, Күнбатыс – 2 (Қордай ауд.), Үшарал (Сарысу, Талас ауд.), Төрткүл (Байзақ ауд.), Бесағаш (Жамбыл ауд.), Жетітөбе (Жуалы ауд.), Тоғызтарау (Жуалы ауд.), Тоғызкент (Сарысу ауд.), Конезавод – 97 (Т. Рысқұлов ауд.), Женістің 40

жылдығы (Байзақ ауд.), II бөлімше ауылы (Меркі ауд.), Мыңқазан (Меркі ауд.), I- ауыл (Жуалы ауд.) т.б.

Қазақ тіліндегі фразеологизмдер, жалқы есімдер құрамындағы сан есімдер семантикалық тұрғыдан біршама зерттелген. Қазақ тіліндегі сан есімдер жөнінде Н.И. Ильминский, П. М. Мелиоранский жазған. «Жеті», «үш», «тоғыз», «қырық» санымен байланысты ұғымдар жөнінде академик І. Кеңесбаевтың еңбегі белгілі [18].

Ономаст-ғалымдар Т. Жанұзақтың, Е. Қойшыбаевтың зерттеулеріне зер салсақ, жалқы есімдердің /топоним, этноним, антропоним т.б. / және идиомалық тіркестердің құрамында кейбір сан есімдер өзінің бастапқы мағынасынан ауытқып басқа мағынаға ие болатындығын да көреміз [14. 226 б.; 19].

Ойконимдердегі «екі», «үш», кейде «бес» сөздері өзінің негізгі мағынасында қолданылатынын көреміз. «Бір» мағынасын білдіретін синонимдес жалғыз сөзі қолданылады. Мысалы: Жалғызтөбе (Байзақ ауд.). Сондай-ақ Бірлік (Шу, Мойынқұм ауд.), Бірлікүстем (Шу ауд.), Бірлесу еңбек (Жамбыл ауд.), I бөлімше ауылы (Меркі ауд.), Бірлік кенттік әкімі (Талас ауд.). Бірлік, Бірлесу еңбек атауының семантикасы бұл жерде сөздің түбірі бір сан есімінен жасалып, оған –лік, -лес, (-у) қосымшасы жалғану арқылы ынтымақ, бірлік, достық дегенді аңғартады.

Жаңа дәуірлік ойконимдер қабатында атап өткеніміздей, сол дәуірдегі елді мекен атауларын халық жадынан шығару мақсатында «№1 ауыл», «№2 ауыл», «№3 ауыл»... деп нөмірлеп атаған. Сол себепті де бұл атаулардың ешқандай семантикалық мағынасы, мәні болмайды.

Қатар орналасқан географиялық объектілерді атау үшін қос сөзі қолданылады да «екі» деген сандық мағынаны білдіреді. Мысалы: Қосапан (Т. Рысқұлов ауд.), Қостоған (Меркі ауд.), Қостөбе (Байзақ ауд.), т.б.

«Екі» сөзіне /сандық мағына/ байланысты қойылған ойконимдер Жамбыл облысында мына түрде де кездеседі: II бөлімше ауылы (Меркі ауд.), т.б.

«Үш» деген сан есімге келетін болсақ, ойконимдердегі бұл сөз, Т. Жанұзақтың пікірі бойынша, өзінің сандық мағынасында қолданылады [13. 38б.]. Ал Е. Қойшыбаевтың пікірі бойынша, кейбір ойконимдердегі үш сөзі оғуз /су/ формасына өрбіген туынды форма. Оғуздың «үш» формасына айналуын Е. Қойшыбаев былай түсіндіреді: -оғуз = уұс=үс=уш=үч [19. 255б.].

Біздің байқауымызша, Қазақстанда үш сөзі көбінесе тау аттарында /оронимдерде/ кездеседі, сол себептен ол ойконимдердегі үш сөзі угуз «су» сөзіне қатысты емес деп қарауға болады. Жамбыл облысында үш сөзімен байланысты қойылған ойконимдер кездеседі: Үшарал (Сарысу ауд.), Үшбас (Сарысу ауд.), Үшарал (Талас ауд.), Үшбұлақ станса (Байзақ ауд.) т.б.

«Төрт» сан есіміне байланысты ойконимдер сирек ұшырасады. Мәселен, төрт сөзімен байланысты мынадай ойконимдер кездеседі: Төрткүл (Байзақ ауд.), Төрткөлтөбе I қалашығы (VII-XIII ғғ.), Төрткөл бекінісі (IX-XIII ғғ.) т.б.

Ойконимдерде кездесетін «бес» өзіндік сан мағынасында да және көне түркі тіліндегі «көп» мағынасында да қолданады.

Жамбыл облысында кездесетін «бес» сан есіміне қатысты ойконимдерді атап өтейік: Бесағаш (Жамбыл ауд.), Бесжылдық (Жамбыл ауд.), Көптерек (Байзақ ауд.) т.б.

Қ. Қонқабаевтың байқауынша, қырғыз топонимиясында беш екі мағынада қолданылады: 1. сан есім /бес / мағынасында; 2. «көп» мағынасында [20].

Ойконимдердің құрамында «алты» сөзі сирек кездеседі.

«Жеті» сан есіміне байланысты ойконимдер де Жамбыл облысында баршылық. Мысалы: Жетібай (Байзақ ауд.), Жетітөбе қалашығы (X-XII ғғ.) т.б.

Жеті сөзінің «матастырғыш, киелілік» функциялары жөнінде және сол санның қазақ халқының этнографиясындағы маңызы жөнінде І. Кеңесбаевтың «Қазақ тілінің фразеологиялық сөздігі» [54] еңбегінде және Н. Уәлиевтің еңбегінде де айтылған [37].

«Тоғыз» сөзімен байланысты ойконимдер де келеді: Тоғызкент (Сарысу ауд.), Тоғызтарау (Жуалы ауд.) т.б.

Сан есімнен жасалған ойконимдердің құрамында «қырық» және «мың» сандармен байланысты географиялық атаулар да кездеседі: Мыңбұлақ (Жуалы ауд.), Мыңжылқы (Жуалы ауд.), Мыңқазан (Мойынқұм ауд.) т.б.

«Қырық» және «мың» сөздерінен құралған ойконимдер географиялық объектілердің саны көп екенін аңғартады.

11. Табиғат құбылысына байланысты қойылған ойконимдер.

Ауа райының құбылысына, жайлы, жайсыздығына байланысты ойконимдер тобы мал баққан көшпелі елдің тұрмысымен тығыз байланысты жайттарды анық көрсетіп отырған. Әсіресе, ауа райының ыстық-суықтығын немесе мал жайылатын жердің жайлы-жайсыз, қолайлы-қолайсыздығын да жер-су атаулары арқылы білдіріп отырған. Ауа райының суықтығын, боранды я желді немесе қары қалың жер туралы мынадай ойконимдер толық мағлұмат бере алады. Мысалы: «Боранды» (Жуалы ауд.), Қордай (Қордай ауд.), Мұзбел (Қордай ауд.), т.б.

«Жылы» «суық» бинарлық позициядағы сөздердің қатысуымен Жамбыл облысында тек қана бірен-саран ойконимдер кездеседі. Мағынасы географиялық объектінің климат жағдайларын сипаттайды. Бұл сөздер, біздің байқауымызша, гидронимдер мен оронимдерде жиі кездеседі, сонымен қатар олар гидронимдер мен оронимдердің қатысуымен пайда болған ойконимдер. Мысалы: Жылыбұлақ (Жуалы ауд.), Суықтөбе т.б.

Осы объектілер шаруашылық қажеттілігімен тығыз байланысты. Гидронимдердегі «жылы» анықтаушы салыстырмалы түрде суының температурасы жоғары өзен, бұлақтарға қатысты пайдаланылса, «суық» сөзі таудан басталғандықтан, жаздың өзінде суы суық болатын су объектілерінің атауларында кездеседі. Біздің топшылауымызша, «жылы» сөзімен анықталатын бұлақтар атында шындығында да жер астының жылы суларына қатысты мәліметтер болуы мүмкін.

Сонымен судың, ауаның температуралық жағдайын сипаттайтын «жылы» және «суық» анықтауыштары жер-су аттарында объектілердің маусымдық пайдалану мүмкіншіліктерін сипаттап, нақты географиялық мәліметтер береді.

Географиялық жағдайлар, табиғи орта, шаруашылықтың мамандану тәрізді факторлары географиялық терминологияның жіктелуі мен өзіндік ерекшеліктерін тудырады.

12. Сырт пішініне және көлеміне байланысты қойылған атаулар көбіне бала, үлкен, кіші, кең, жіңішке, шолақ сияқты анықтауыштармен тіркесе айтылады. Мысалы: Үлкенсұлутөр (Қордай ауд.), Кіші қамқалы (Мойынқұм ауд.), Шолақтау (Талас ауд.), Шолақ қайыңды (Т. Рысқұлов ауд.) т.б. Бұл атаулар географиялық объектінің түр-тұлғасына, көлеміне қарай лайықтап қойылған.

13. Елдің қоғамдық өмірі мен тұрмысы жайында мағлұмат беретін атаулар.

Қазақ төңкерісінен кейін Жамбыл облысы ойконимиясында жаңа идеологиялық ойконимдер қалыптаса бастады. Бұл процесс әсіресе колхоз бен совхоздардың пайда болуымен тығыз байланыста болған еді. Ұжымдарға біріктіру кезінде көптеген совхоз бен колхоздар пайда болып, олар 1950-1960 жж. бірігіп, ұлғая бастады.

Осы тұста Кеңес өкіметі билігінде көптеген ойконимдердің социализм мен коммунизм идеяларын жергілікті халыққа насихаттап, нығайту үшін, жаңа өмір социализм жөніндегі мынадай ойконимдер пайда болды. Мысалы: Жаңатұрмыс (Т. Рысқұлов, Байзақ, Қордай, Талас ауд.), Жаңақоғам (Шу ауд.), Жаңажол (Шу ауд.), Жаңақоныс (Талас ауд.), Жаңаарық (Сарысу ауд.), Жаңасаз (Байзақ ауд.), Жаңаталап (Сарысу ауд.), Жаңатас (Сарысу ауд.), Жаңатоған (Меркі ауд.), Бостандық (Талас ауд.), Қайрат (Меркі ауд.), Кеңес (Байзақ, Меркі, Мойынқұм, Талас ауд.), Төңкеріс (Тараз қаласы), Алғабас (Т. Рысқұлов ауд.), Алға (Шу ауд.), т.б. Бұл ойконимдерде «жаңа» сөзі препозицияда келіп, қоғамдағы қандай да бір жанару, өзгеру мағынасында қызмет атқарып тұр.

Қазақ тіліндегі «жаңа» сөзі орыс тіліндегі «ново» сөзімен ауыстырылып, көптеген атаулар пайда болды. Мысалы: Новосел (Т. Рысқұлов ауд.), Новоивановка (Байзақ ауд.), Нововоскресеновка (Меркі ауд.), Новоалександровка (Қордай ауд.), Новопокровка (Жуалы ауд.), Нововознесенка (Жуалы ауд.), т.б.

Пролетариаттық, революциялық құндылықтарға орай аталған елді мекендер. Мысалы: Қызыл жұлдыз (Байзақ ауд.), Маяк (Мойынқұм ауд.), Красная заря (Байзақ ауд.) т.б. елді мекендерді білеміз.

Саяси ұйымдар мен институттарға қатысты атаулар. Мысалы: Ұйым (Сарысу ауд.), Үлгілі (Байзақ ауд.), Ынтымақ (Байзақ ауд.), Большевик (Меркі ауд.), Комсомол (Байзақ ауд.), Пионер (Байзақ ауд.), Коминтерн (Мойынқұм ауд.), Интернациональный (Меркі ауд.), т.б.

Төңкерістік, жеңіс мейрамдары мен партиялық съездерге қатысты атаулар: Мысалы: Октябрь (Жамбыл ауд.), Октябрдің 40-жылдығы (Байзақ ауд.), Октябрь чарво (Т. Рысқұлов ауд.), Бурнооктябрь (Жуалы ауд.), Жеңіс (Байзақ ауд.), Жеңістің 40-жылдығы (Т. Рысқұлов ауд.), Қызылту (Т. Рысқұлов ауд.), Политотдел (Байзақ ауд.), т.б.

14. Кәсіпке байланысты қойылған атаулар: Дихан (Сарысу, Байзақ ауд.), Еңбек (Байзақ ауд.), Еңбекші (Жамбыл ауд.), Қызыл дихан (Жамбыл ауд.), Рисороб (Қордай ауд.), Лесопитомник (Байзақ ауд.) т.б.

15. Мигроойконимдер. Кейбір атаулар басқа облыс, аудан немесе ауылдарда қайталанып отырады. Бұндай ойконимдер түрін мигроойконимдер деп атаймыз. Мысалы: Түркістан (Сарысу ауд.), Жамбыл (Жамбыл, Меркі, Мойынқұм, Қордай ауд.), Кемер (Жамбыл облысы және Алматы облысы) т.б.

Сонымен қандай да бір ел яки аймақ болсын, ондағы жер-су аттарының өзіне тән сыр-сипаты, оның пайда болу, жасалу заңдылықтарында аз да болса өзіндік ерекшеліктер байқалып отырады.

Бұл күнде ойконимдерді семантикалық тұрғыдан талдап, зерттейтін әдіс әртүрлі қолданыс тауып жүр. Ойконимдердің семантикасы аталып отырған белгілі бір объект жайында тиісті мағлұмат беріп қана қоймай, сол жер-суға адамның қатыстығын да көрсетіп, білдіріп отырады. Сондықтан ойконимдер семантикасының қыры мен сырының егжей-тегжейін жан-жақты, терең де мазмұнды етіп айқындап, анықтай түсуде кеңінен қолданылатын аталмыш әдістің ең басты жолы – семантикалық классификация болып табылады. Ол арқылы ойконимдерді алуан түрлі семантикалық топқа бөліп саралауға болады.

ЖАМБЫЛ ОБЛЫСЫ ОЙКОНИМДЕРІНІҢ ЖАСАЛУ ЗАҢДЫЛЫҚТАРЫ

Тіл өмірі мен сол тілде сөйлеуші қауымның әлеуметтік өмірінде өзара астарлас, бір-бірінен өз функцияларын атқара алмайтын өзара байланысты құбылыс деп қарасақ, тілдің де сол халықпен бірге жасап келген мекені, сол халықтың генеологиялық, азаматтық тарихымен бірге туып, бірге қайнаскандығы белгілі. Тарихи деректерден гөрі тіл байлығынан оның ішкі дүниесінен көбірек көреміз. Өйткені, тарихи деректер түрлі объективті себептермен сақталмауы, сақталса да бүгінгі күнге жетпеуі мүмкін. Ал тіл болса, ол қаншама дәуірді басынан кешірсе де халық жадында сақталып, ұрпақтан-ұрпаққа жалғасып отырады, толассыз толығып, ғасырлар бойы жаңғырып, жаңарып отырса да, өткен өмірдің куәгері болуы сөзсіз тіл ғұмырының ұзақ болуы оның консервативтік табиғатына байланысты. Сөз байлығының қат-қабат қойнауларын тереңірек зерттесек, олардың өткеніміз жайлы берер мәліметі, шертер сыры аз болмаса керек. Осы орайда, біз, жұмысымызда тарих, география, лингвистикалық тұрғыдан зерттеуді қажет ететін ойконимдерді (елді мекен атаулары) грамматикалық құрылымы жағынан талдаймыз.

Ономастикалық материалдарды лингвистиканың салаларына сәйкес зерттеу негізінде фонетика, лексика, грамматиканың заңдылықтары мен жаңалықтарын тереңірек байқаймыз.

Ономастиканың топонимика, антропонимика, гидроним, этноним, зооним, ойконим т.б. бөлімдері толық зерттеліп болған жоқ. Сондықтан да біз, жұмысымызда Жамбыл облысы ойконимдерін тілдік құрылымдары мен заңдылықтарын қазіргі сөзжасамдық, фоно-морфологиялық негізде талдап, зерттеуді жөн көрдік. Бұл – бүгінгі күн талаптарына сай тақырыптың маңыздылығын арттырса керек.

Жамбыл облысының ойконимдік құрылысы, оның лексикалық қоры, сөзжасамдық, морфологиялық құрылымы алуан түрлі болып келеді.

Жамбыл облысы ойконимиясындағы қазақтың төл атауларына грамматикалық талдау жасау барысында олардың басым көпшілігінің қазақ тіліне тән лексика-грамматикалық тәсілдері арқылы жасалғандығын анық байқадық. Жамбыл облысы ойконимдерінің сөзжасамдық, морфологиялық құрамы, (жалаң ойконимдер, туынды ойконимдер, біріккен тұлғалы ойконимдер, күрделі ойконимдер) жасау тәсілдері, олардың қалыптасу жолдары детерминативтер, ойконимдер жасауға қатысатын форманттар туралы сөз етеміз.

Жалпы тіліміздегі кездесетін топонимдерді (ойконимдер), негізінен, өз ішінен екі топқа бөліп қарастырамыз:

1. Ірі географиялық объектілердің атаулары;
2. Кішігірім объектілердің атаулары.

Бұлар ғылыми ономастикалық терминмен макротопонимдер және микротопонимдер деп аталады. (Біздің бұл жұмысымыздың тақырыбы тек қана ойконимдерге қатысты болғандықтан, бұдан әрі макроойконимдер және микроойконимдер деп атаймыз. – Қ. З.)

«Макротопонимдер – (гр. макро – «үлкен», «ірі») халыққа кеңінен танылып, ресми тұрғыдан белгілі болған ірі физика-географиялық объектілердің аттары» [26. 82с.] Мысалы, Шу, Талас, Тұран, Битянь, Тараз, Әулиеата, Сырдария, Түркістан, Жаңатас, Жамбыл т.б.

«Микротопонимия – (грек. микро – «кіші») белгілі кіші территорияға тән ұсақ физика-географиялық объектілердің, яғни өзендер мен көлдер, көлшіктер, бұлақтар мен бастаулар, құдықтар мен жылғалар, жыра мен сай-салалар, жоталар мен төбелер, қыр-қыраттар, шабындықтар мен қыстаулар және жайлаулардың аттары» [26. 84с.]. Мысалы: Ақыртас, Мыңбұлақ, Жуалы, Күреңбел, Ақкөл, Шайқорық, Мойынқұм, Мақпал, Аса, Түймекент, Сарысу, Қостөбе, Сұлтоғар, Қасық, Қордай, Бұратышқан, Қызылсай, Шакпақата, Көлқайнар, Ақтоған, Майтөбе, Ескішу, Құмарық, Ұйым, Ұланбел, Өрнек, Тектұрмас, Берікқара, Аспара, Ақсу, Ақтөбе, Байтал, Бостандық, Бидалы, Діқан, Дарбаза, Домалақкөл, Жұма, Жиделі, Көктал, Еспе, Қазақ, Қарақат, Қақпата, Қайнар, Бел, Маяк, Ойық, Алмалы, Құлақшын, Отар, Мыңқазан, Теріс, Рахат, Тегістік, Тәтті т.б.

Жиналған ойконимдердің сан жағынан молы – микроойконимдер, өйткені қазақтың кең өлкесінде көшіп-қонып жүрген қарапайым халық кездескен сай, жыра, қырат, дөң, жазыққа өздерінше ат қойған. Ал кейін отырықшы өмірге бейімделген тұста жер-су аттары ресмилендіріліп, қағаз жүзінде көрініс табады. Микроойконимдердің бір ерекшелігі табиғатынан өзгермелі болып келеді. Олар дәл сол уақытта, болмаса, белгілі бір уақыт кеңістігінде түрлі тарихи оқиғаларға байланысты өзгеріске түседі.

Сөзжасамның өнімді қызметі тіл білімінің лексика тарауында, оның ішінде ономастика саласында да анық байқалады. Сондықтан жер-су аттарын зерттеушілер өз ғылыми еңбектерінде сөзжасам бойынша топтастыру тәсілін қолданып отырады.

Ономазиологиялық талдау мағынадан оны білдіретін амал-тәсілге, тұлғаға қарай бағытталады. Яғни тілдік нұсқалардың тілден тыс затқа қатысын зерттеуге бағытталады. Ал тілдегі қандай атау болмасын сөзжасам арқылы жасалып, ол өмірде пайда болған түрлі ұғымды белгілейді. Осыдан бұл екі саланың байланысы шығады. Ономазиология да, сөзжасам да өмірде пайда болған заттар мен жаңа ұғымдарға атау беру қызметін атқарады.

Жалқы есімдер (атаулар) немесе ойконимдер қай сөз табынан немесе қай сөзжасамдық тәсілмен жасалмасын, түптеп келгенде, зат есімге жатады. Себебі, кез келген елді мекен, жер, су, кісі есімдері, тау, ру, аспан әлемі, өсімдік т.б. атаулары бір ғана нәрсенің атын білдіріп, жалқы есім болады [16. 443 б.].

Ойконимдердің дені жиі қайталанып келетін белгілі бір көлемдегі жалпы атаулардың (географиялық номендер, географиялық терминдер, географиялық апеллативтер делініп жүр) қатысуымен жасалатыны белгілі. Расында да апеллативтер ойконимдегі сөзжасамның негізгі құраушы күші болып табылады. Кез келген тілдің жалқы есімі апеллативті лексиканың сөзжасамдық формалары арқылы жасалатыны айқындалған болатын.

Жамбыл облысы ойконимдерінің материалдары мен олардың құрылымдары аймақтық сипаты жағынан әр алуан. Кейбір аудандарда қазақтың төл атауларына грамматикалық (сөзжасамдық, морфологиялық) талдау барысында олардың басым көпшілігінің қазақ тілінің лексика-грамматикалық тәсілдер арқылы жасалғандығы анық байқалады. Біздің зерттеп отырған ойконимдерге өзіндік грамматикалық жүйе мен ерекшеліктер тән болып келеді. Біз жұмысымызда ойконимдерді жалаң (түбір) тұлғалы ойконимдер, туынды (жұрнақ арқылы) тұлғалы ойконимдер, біріккен тұлғалы ойконимдер және күрделі (үш түбірлі) ойконимдер деп бөлеміз. Жалпы атаулар, негізінен, түбір тұлғада келуге тиіс болғанымен, уақыт өту барысында апеллативке арналған туынды атаулар (сөздер) кездеседі. Олар жалқы есім жасауда сол қалпында қолданылады: жай (лау), қыс (тау), су (ат), қайна (р) т.б.

Жалаң тұлғалы ойконимдер және туынды тұлғалы ойконимдер

Күрделі атауларға қарағанда жалаң (таза түбір) тұлғалы атаулар (сөз) түркі тілінде аз кездесетіні белгілі. Атауларды таза түбірден және туынды түбірден жасалған деп екіге бөледі. Бұлардың түбір тұлғада келетіндері тым сирек кездеседі. Мәселен, О.Т. Молчанова олардың екі түрлі жасалу жолы бар деп қарайды: бұрыннан түбір тұлғада кездесетіндер (көпшілігі географиялық номендер) және көп негізді атаулардан эллипсиске ұшырағандары [23].

Елді мекен атауларының мағынасына, нені аңғартатындығына, аталу себептеріне деген қызығушылық өте ерте заманнан-ақ бастау алған. Көне дәуірде адам өзінің сөздік қорының аздығына байланысты географиялық объектілерді ерекшелігіне қарай ұйқастыра атап қоя алмаған. Белгілі ғалымдар В. Гумбольдт пен Э.М. Мурзаев көне дәуірде сөз қорының аздығынан географиялық атауларға соның ішінде ойконимдерге (жер-су) толық сипаттама бере алмаған адамдар тек жалпы есімдерді (тау, су) қолданған деген пікір айтады.

Бұған сүйенсек, апеллативтен пайда болған атаулар ең көне атаулар болуға тиісті. Алайда жер-су аттарының жас мөлшерін дәл анықтау, тіліміздегі тұрақты

тіркестердің пайда болу мерзімін анықтау сияқты үмітсіз нәрсе. Сондықтан жалпы есімдердің жеке объектіге берілуі олардың (объектінің) орналасуына тікелей байланысты. Мәселен, жазықтағы жалғыз төбені Төбе деп атай беруге болады.

Екінші жағынан алғанда, таулы жердің өзінде Төбе, Ауыл, Бел, Арал сияқты жалпыдан жекеге өтіп, топонимизацияға ұшыраған атаулардың кездесуі эллипсистің әсері болуы мүмкін. Елді мекенге жақын орналасқан микроойконимдер жиі қолданылатындықтан тілдік жағынан ықшамдалып, белгісін білдіретін сынары түсіп қалады.

Ономастика ғылымында жалпы есімдердің жалқы есімдерге, жалқылардың жалпы есімдерге ауысу заңдылықтары ғылыми негізде дәлелденген. Тілімізде ойконимдер болсын, антропонимдер болсын, немесе кез келген атаулардың жалпы есім сөздерден жасалатыны белгілі.

Жалқы есімдердің жалпы есімдерден өзгешелігі – табиғаты жағынан жалпы есімнен жасалғандықтан екінші орында болуында. Өйткені жалқы есімдердің қай-қайсысы болмасын шығу, қойылу, тегі жағынан тілдегі жалпы есім сөздерден жасалған. Бұл жөнінде проф. Т. Жанұзақ: «Жалқы және жалпы есім арасында болатын ауысу заңдылығы – тілге тән құбылыс. Бұл құбылыс лингвистикада онимизация, деонимизация деп аталады», – деп анықтама берген [13. 36 б.].

Жалқы есімдердің жалпы есімге ауысуына сай өз мағынасының түрлену мәселелері де көңіл аударарлық жайт. Сондықтан да жалқы есімнің ауысу барысында сөз өмірінде елеулі сапалық өзгеріс болады.

Жалқы есімдер жалпы есімге ауысқан соң лексикалық мағынаға ие болып, грамматикалық қатынасқа түседі. Оған көптік жалғау тікелей жалғанып, бірыңғай сөйлем мүшелері құрамында келгенде басқа жалпы есімдер тәрізді қызмет атқарады.

Онимизация, деонимизация құбылыстары тіліміздің сөздік қорын байытудағы көптеген тәсілдердің бірі болып саналады. Ол – тіліміздегі сөз жасаудың алуан түрлі амалдарының бірі ретінде қалыптасып келе жатқан құбылыс.

Жалқы есімдерден жасалған жалпы есім сөздердің қазіргі қазақ тіліндегі жаңа жасалған, жаңадан пайда болған заттардың атауын танып білуде маңызы зор. Мәселен, кен орындары мен геологиялық жаңалықтар, дақылдардың түрлері, зат, бұйым аттарының белгілі бір ғалым есімімен немесе қала атымен байланысты аталатыны белгілі. Осындай ауысып қойылған есімдердің семантикалық құрылымы мен ұғымы әр уақыт заттық мағынаға ие болып отырады.

Жамбыл облысында топонимизация тәсілі арқылы ешбір өзгеріссіз ойконимге айналған апеллативтер кездеседі. Ауыл (Қордай ауд.), Еспе (Шу ауд.), Қайнар (Қордай ауд.), Бел (Қордай ауд.), Арал (Талас ауд.), Қайыр (Талас ауд.) және т.б.

Мұндай микроойконимдер Жамбыл облысында көп кездеседі. Тіліміздегі апеллативтердің (жергілікті географиялық терминдер) заттануы негізінде олар ономастикалық атауларға айналған. Бұл ойконимдердің лексика – семантикалық жолмен жасалуынан пайда болды. Дегенмен көптеген жалаң тұлғалы атауларды шығу тегі тұрғысынан тереңірек зерттегенде, олардың да одан әрі түбірі бар екендігі байқалады. Ол туралы ғалым Қ. Рысбергенова «Историко-лингвистическое исследование топонимов Южного Казахстана» [30] деген еңбегінде айтып

өткен. Мысалы: Арыс ойкониміндегі Ар «су», «ағу»- «бөліп алу» + ыс талданып отырған «су», «өзен» және көптік мағынаны білдіретін көне аффикс.

Арыс гидрониміндегі – ыс элементі бойынша, Ә. Әбдірахманов [3] Талас, Текес, Келес және тағы басқа гидронимдер этимологиясын талдау барысында, Т. И. Рамстедт еңбегіне негізделі «Это древний аффикс тюрко-монгольского происхождения и обозначает форму множественного числа», – дейді [29. 106б].

Сондай-ақ Т. Жанұзақ «Очерк казахский ономастики» (1982) еңбегінде былай дейді: «Сонымен Арыс гидронимі екі компоненттен: ар «су», «өзен», «ағу» + көне түркілік -ыс/-ыш бірігіп жасалған. Қорыта айтсақ, «су→өзен→ұлкен, толған өзен» деген ұғымға ие».

Арық ирригациялық термині қолданыста кең тараған. Бұл жөнінде ғалымдар В. Бартольд және Э. Мурзаев Орта Азияда парсы тілінің джуй сөзі (термин) баламасы деп есептейді. Ал В. Радлов «арық» сөзі «айрық» сөзінен келіп шыққан дейді. Орхон – Енисей жазба ескерткіштерінде арық – «өзенше», «канал», «өзен жағасы» ұғымын аңғартады.

Ал қазақ ономаст ғалымдарының айтқан пікірлеріне келсек, академик Ә. Қайдар қазақ тіліндегі ар түбір (негіз) көп мағыналы екендігін, ар+ н, ар + ық сөздерінің «су», «ағу» мағынасымен қатар ю және ар – «ар жағында», «арғы бетінде» және ар – «бөлу», «аршу» мағынасын білдіретінін айтты [17. 187-188 б.].

Ономастика ғылымындағы топонимизация тәсілі – жалпы географиялық терминдердің (детерминативтердің) ешбір қосымшасыз ойконимдерге айналуы болып табылады. Жамбыл облысында бұл тәсіл арқылы жасалған ойконимдерге мысал келтіргенбіз. Сол мысалдардың ішінде Талас ауданыныңдағы Қайыр ойконимінің шығу тегі мен мағынасын түсіндірсек, М. Қашқари сөздігінің [19] 1998 ж. 3-томында: «Қайыр – майда топырақты жер, оғыздар құмды «қайыр» дейді», – деп көрсеткен. Шынында да Талас ауданындағы Қайыр ауылының жері құмдақ келеді.

Туынды тұлғалы ойконимдер

Туынды тұлғалы ойконимдер қазақ тілінде ежелден қалыптасқан сөзге қосымшалар жалғану арқылы жасалатын дәстүрлі синтетикалық тәсілдермен, сондай ақ туынды ойконимдердің жасалуына тілдің басқа салаларында көп кездесе бермейтін – топонимизация, трансонимизация және транстопонимизация тәсілдері арқылы да жасалады.

Мысалы: 1. Айдар+лы, Ауқат+ты, Арыстан+ды, Жиде+лі, Қияқ+ты, Қайың+ды, Қамқа+лы, Мыхан+ды, Үлгі+лі, Жуа+лы, Там+ды, Талап+ты, Бақа+лы, Жылан+ды, Шабак+ты, Екпін+ді т.б. 2. Ой+ық, Қас+ық т. б; 3. Жайыл+ма т. б; 4. Бір+лік, Бостан+дық, Тегіс+тік, Игі+лік, Жақсы+лық т. б; 5. Еңбек+ші; 6. Мырза+тай, Борал+дай; 7. От+ар т. б; 8. Қос+ақ т. б; 9. Ұй+ым т.б.

Э.В. Севортянның айтуынша «сөз тудырушы формалар өздерінің жалпылық сипатына қарамастан, түркі тілдерінде шектеулі қолданыста болады»[32]. Келтірілген мысалдардан синтетикалық тәсіл арқылы жасалған туынды ойконимдерінің құрамы бір лексикалық мағыналы сөз және сөзжасамдық жұрнақтан тұрады. Мұнда біз, сөзжасамдық жұрнақтардың әр түрлі тәсілдері

мен олардың бірнеше түрлері болатынына көзіміз жетті. Солай бола тұрса да кейбір сөзжасамдық жұрнақтар ойконимдер жасауда тек бірен-саран ғана болды. Бұл жұрнақ түрлері мен олардың сөзжасамдық тәсілдері арқылы туынды жалаң тұлғалы ойконимдердің жасалғанын байқадық.

Отар ойконимі сырт көзге қарағанда жалаң тұлғалы болып көрінеді де, топонимизация тәсілі арқылы ешбір өзгеріссіз ойконимге айналған апеллятив деп қаласыз. Дегенмен бұл сөздің шығу тегіне көз жіберсек, бұл сөздің этимологиясына А. Әбдірахманов еңбегінде [3. 143б.] төмендегіше талдау жасаған: «В.В. Радлов от + ар деп көрсетіп, қазақ ноғай, қырым татарларының тілінде кездесетінін айтқан: қырым татарларының тілінде бұл сөз «жайылым», қазақ тілінде «ауылдан алыс жердегі жайылым», ноғай тілінде «әр түрлі жайылымға айдайтын қой табыны». Қырым татарлары мен ноғай тілінде бұл сөздің «орыстың кіші деревнясы» деген мағынаны да білдіреді. Осымен қатар В.В. Радлов көптеген түркі тілдерінде от сөзінің бір мағынасы «шөп, өсімдік» екенін көрсеткен [28]. «Шөп», «өсімдік» мағынасындағы бұл сөз қазақ, қырғыз түрік, азербайжан, алтай, ұйғыр тілдерінде «от» түрінде, өзбек тілінде «ут» формасында кездеседі. Отар атауының түбірі от екендігін азербайжан тіліндегі отлаг – «пастбище», «выгон», түрік тілінде отлак – «пастбище», «выгон», сөздері дәлелдейді. Өйткені, бұл сөздер түбірге -лаг / -лак аффикстерін қосу арқылы жасалған.

Ал, сөздің этимологиясына келсек, бұл В.В. Радлов айтқандай от+ар жолымен емес, біздіңше, от + а + р жолымен жасалған тәрізді. Өйткені, от деген зат есімнен кейін етістікті есімге айналдыратын -ар жұрнағы жалғанбайды. Мәселен, осы жұрнақ арқылы жасалған Қазақстандағы басқа топонимдерді салыстырыңыз: Қайнар / қайнар+р /, Атшабар / ат+ша+бар+р/ және т.б.

Сол себептен от сөзіне өте ертедегі а/о жұрнағы қосылып, оны етістікке айналдырған. Қазақ тіліндегі ота /шөбін жұл/, қырғыз тілінде ото /шөбін жұл/ өзбекше утамақ /арам шөбін жұлу/, алтай тілінде ото /жайылымда бағу/ от сөзінің етістікке айналған түрлері. Міне, осы етістікке айналған ота сөзіне етістікті зат есімге айналдыратын -р жұрнағы қосылып «отар» сөзі жасалған. Белгілі совет түркологы Э.В. Севортян түркі тілдеріндегі есімшенің -р. -ар, -ер, -ыр, -ир, -ур, -үр жұрнағы тарихи жағынан есім жасайтын осы формалас жұрнақпен тығыз байланысты екенін, есімше жұрнақтары есім жасайтын жұрнақтан дамып шыққандығын айтады. Түркі тілдерінде бұл жұрнақ арқылы көптеген сөздер жасалған [32. 360 б.]. Бұл арада бір ескерте кететін нәрсе, отар сөзі жоғарыдай жолмен қалыптасқаннан кейін барып, дайын күйінде сол жерге атау болып қойылған. Енді бір-екі сөз қалыпты отар сөзінің қолданылу, таралу аясы жайында. Бұл сөз біздіңше, түркі тілдерінен моңғол, бурят-моңғол және орыс тілдеріне ауысқан. Моңғол тілінде отор – отар деп берілгенімен, қай мағынада екені айтылмаған [36. 182 б.]. Ал бурят-моңғол тілінде атар сөзіне: «пустошь, целина, непаханная земля; пастбище с хорошей травой» деп түсінік берілген. Моңғол, бурят-моңғол тілдерінде от /шөп/ сөзі жоқ. Соңғы сөздікте атар лаха сөзіне «пастись на хорошем пастбище» деген түсінік берілген /сонда/. Мұнда түркі тілдеріндегі -ла жұрнағына сай келетін моңғолдың -лах жұрнағы отар сөзінің жоқ екендігін дәлелдейді.

Мұнда, біз көріп отырғанымыздай, кейбір «жалаң тұлғалы» деп жүрген ойконимдеріміздің түп – төркінін зерттей, талдай түссек, олардың тарихи туынды екені анықталады.

Жамбыл облысының көптеген ойконимдері – Жамбыл, Абай, Байзақ, Т.Рысқұлов, Ұ. Сыздықбаев, Биназар, Әбжапар Жылқышиев, Түктібай, Тұрымқұл, Тәттібай Дүйсебайұлы, Жауғаш батыр, Жетібай, Сәмбет, Төркекелді, Шахан, Мәдімар, Сенкібай, Жақаш, Маркс, Ленин, Гродиков, Калинин, Тельман, Киров, Байтелі, Ильич т.б. сияқты атаулар кісі аттарына байланысты қойылған.

Ал ономастикада трансонимизация тәсілі кең көрініс табады. «Трансонимизация дегеніміз барлық разрядтағы жаңа жалқы есімдердің ең кең тараған жасалу жолдарының бірі, сол арқылы белгілі атаудың өзге ономастикалық топқа өтуі, ауысуы» [34. 46с.].

Трансонимизация үздіксіз процесс, оның барысында кейбір атаулардың өзге объект атауы болып ауысуы табиғи жолмен де, жасанды жолмен де бола береді. Мысалы, Шу – өзен аты және елді мекен аты. Бұл табиғи онимдену нәтижесі болса, Жамбыл – ұлы қазақ ақынының есімі және қала аты – жасанды номинация нәтижесі, өйткені ол билік үкімімен қойылып отыр. Сөйтіп, бір атау екінші бір ономастикалық кеңістікке көшіп, өзге топтағы объект атауы қызметін атқарады. Мұндай мысалдарды зерттеп отырған аймақтың ономастикалық кеңістігінен көптеп кездестіруге болады.

Антропонимдердің (кісі аттарының) ешбір қосымшасыз топонимдерге айналуын трансонимизация деп айтады. Бұл тәсіл арқылы қалыптасқан ойконимдер облыс территориясында көптеп кездеседі. Трансонимизация тәсілі арқылы жасалған ойконимдерді ономастика (топонимика) ғылымында антропонимдер деп атайды. Бұл тәсіл арқылы қазақ тілінде, көбінесе микротопонимдер пайда болады. Сондай-ақ антропонимдер күрделі топонимдердің сыңары ретінде де келе беретінін ескере беретін болсақ, трансонимизация тәсілін қазақ топонимиясындағы өнімді тәсіл деп айтуымызға болады. Кісі аттарының ойконимдерге, ойконимдердің кісі аттарына ауысу процесі – ертеден келе жатқан лингвистикалық және тарихи-этнографиялық құбылыс болып табылады.

Ал практикалық ономастикада макроойконимдерді кісі аттарымен атау құпталмайды. Ол жайлы ең алғаш пікір айтқан ғалымдар – Ә. Қайдар мен Т. Жанұзақ былай деген: «Әсіресе, бұл кісі есімдеріне байланысты қатал сақталуы керек. Өйткені, біздің елдегі соншама етек жайған кісі есімдері есебінен географиялық атау жасау, мемориал-жәдігер қалдыру дәстүрі басқа бірде-бір мәдениетті елде кездеспейді екен» [18].

Осындай ойды ары қарай сабақтаған ғалым М. Мырзахметұлы былай дейді: «Біздің ата-баба дәстүрі бойынша ешуақытта макротопонимдер адам атына қойылған емес, бірақ микротопонимдерде кісі аттарының қойылатыны болатын» [25. 108 б.]. Әйтседе тілімізде ойконимдерді қазіргі кезде жаппай кісі аттарына қою дәстүрге айналған. Бұл туралы баспасөз беттерінде жазылып та жүр.

Ойконимдердің бір кластан екінші бір топонимдік класқа ауысып, жаңа объектінің атауы ретінде жұмсалуды трансонимизация тәсілі деп аталады. Бұл тәсіл арқылы жасалған ойконимдер басқа облыстардағыдай Жамбыл облы-

сында да кездесіп отырады. Мысалы: Талас – 1) өзен атауы, гидроним; 2) аудан атауы, ойконим; Сарысу – 1) өзен атауы, гидроним; 2) аудан орталығы, ойконим; Билікөл – 1) көл атауы, гидроним; 2) ауыл атауы, ойконим; Ақкөл – 1) көл атауы, гидроним; 2) ауылдық округ, ауыл (Талас ауд.), ойконим; Қаракемер – 1) өзен атауы, гидроним; 2) ауылдық округ, ауыл, аудан атауы, ойконим; Хантау – 1) тау атауы, ороним; 2) кенттік округ, ойконим; Дулат – 1) ру атауы, этноним; 2) ауылдық округ, ойконим; Танта – 1) ру атауы, этноним; 2) ауылдық округ, ойконим; Мұндай мысалдарды көптеп тізбелей беруге болады.

Аймақтағы біріккен тұлғалы ойконимдер

Сөзжасамның аналитикалық тәсілінде екі (я онан да көп) сөз бір-бірімен тіркесіп жаңа лексикалық мағыналы сөз ойконимдер жасайды. Тіл білімі құрылымында аналитикалық тәсіл арқылы жасалған сөз – күрделі сөз деп аталады.

Қазақ тілінде аналитикалық тәсіл жиі қолданылатын өнімді тәсіл, ойконимдердің ішінде сөзқосым және тіркестіру тәсілдері арқылы жасалған ойконимдерді Жамбыл облысында өте көп кездестіреміз. Жалпы ономастикалық атаулардың көбі осы тәсілдер арқылы жасалған. Сондай-ақ жалпы түркі топонимдерінің дені екі құрамды болып келетіні анықталған нәрсе.

Сөзқосым тәсілінде сөз бен сөзді байланыстыратын ешқандай морфема жоқ, яғни сөзқосым тәсілі арқылы жасалған ойконимдердің құрамындағы сыңарлар бір-бірімен еш дәнекерсіз мағына, дыбыстық құрам жағынан жымдасып келеді.

Сонымен екі толық мағыналы сөздің бірігуі арқылы біріккен тұлғалы ойконимдер жасалады.

Олар жалаң тұлғалы ойконимдерден құрамының күрделілігі, беретін мағынасының жан-жақтылығы сыңарларының семантикалық сипаты арқылы ерекшеленеді. О баста жеке-жеке сөздерден қалыптасса да біріккен жалаң тұлғалы ойконимдер ғасырлар бойы бөлінбейтін, біртұтас лексикалық мағынасы бар сөздерге айналған. Мысалы, Жамбыл облысында кездесетін: Аққұм, Маятас, Мамай қайыңды, Ақыртөбе, Алатау, Айша бибі, Түймекент, Түркістан, Үлкен Сұлутөр, Шайқорық, Ұланбел, Аймантөбе, Ботамойнақ, Далақайнар, Ақтөбе, Тастөбе, Жүндітөбе, Аққайнар, Кәріқорған т.б. Байқап отырсақ, Жамбыл облысы ойконимдерінің көпшілігі бір сыңары халықтық географиялық апеллативтерден жасалған. Оларды сөз тудыратын жұрнаққа жақындатып, соларға ұқсатып (ойконимикалық) топонимикалық форманттар деп атауы да осы актив қызметіне байланысты болса керек. Сондай-ақ оларды халықтық географиялық терминдер немесе детерминативтер деп те атайды. Жамбыл облысы ойконимдерінде детерминативтердің қатысуымен жасалған төмендегі ойконимдердің сөзжасамдық үлгісін келтіреміз.

Жалқы есім+детерминатив Айман+төбе, Жанат+көл т.б.

Зат есім+детерминатив Мойын+құм, Бек +төбе, Сауда+кент т.б.

Сын есім+детерминатив Қәрі+қорған, Ақ+көл, Қара+кемер т.б.

Сан есім+детерминатив Үш+арал, Мың+бұлақ, т.б.

Етістік+детерминатив Тескен+тоған т.б.

Детерминатив+детерминатив Сор+төбе, Құм+арық Құм+шағал т.б. құрылымдар кездеседі. Біріккен тұлғалы ойконимдер құрамында кездесетін детерминативтер көбінесе постпозицияда келеді. Детерминатив сөздер тек біріккен

тұлғалы ойконимдер құрамында ғана кездеспейді, сондай-ақ күрделі тіркесті ойконимдерде де қолданылады. Мысалы, I бөлімше ауылы (Меркі ауд.), Аң шаруашылығы ауылы (Шу ауд.) т.б.

Енді Жамбыл облысындағы біріккен тұлғалы ойконимдердің компоненттерінің морфологиялық үрдісте жасалу заңдылықтарына келсек, оларды бірнеше түрге топтауға болады.

1. Зат есім+зат есім
2. Күрделі зат есім+сан есім
3. Зат есім+етістік
4. Сан есім+зат есім
5. Сандық ұғым сан есім+зат есім
6. Сын есім+зат есім
7. Туынды сын есім+ зат есім
8. Жалқы есім+жалпы есім
9. Етістік +зат есім

1. Зат есім+зат есім тұлғасынан жасалған ойконимдер моделі:

Қазақдқан (Меркі ауд.) – қазақ (зат есім) + дқан (зат есім), Арал+қышлақ (Меркі ауд.) – арал (зат есім) + қышлақ (зат есім), Құмөзек (Мойынқұм ауд.) – құм (зат есім) + өзек (зат есім), Тасөткел (Шу ауд.) – тас (зат есім) + өткел (зат есім), Қақпатас (Қордай ауд.) – қақпа (зат есім) + тас (зат есім), Қызтоған (Жуалы ауданы) – қыз (зат есім) + тоған (зат есім) т.б.

2. Зат есім /күрделі/ + сан есім. Күнбатыс-1 (Қордай ауд.) – күн + батыс (зат есім) + 1 (сын есім), Күнбатыс-2;

3. Зат есім + етістік

Кейбір Жамбыл облысы ойконимдері зат есім мен етістіктің бірігуі моделі арқылы да жасалады. Бірақ етістік құрамында қосымша морфема болады. Себебі сол атауға қатысты болған әрекетті, оқиғаны білдіре отыра қандай да бір оним, көбінесе ойконим жасалды. Мысалы: Сұмқайтты (Т. Рысқұлов ауд.) – сұм (зат есім) + қайт (етістік) + ты (жедел өткен шақ жұрнағы), Қалмаққырылған (Т. Рысқұлов ауд.) – қалмақ (зат есім) + қыр + ыл + ған (түбір морфема + етіс жұрнағы + есімше), Буратышқан (Қордай ауд.) – бура (зат есім) + тыш + қан (түбір морфема /ет. / + есімше) т.б.

4. Сан есім + зат есім.

Тоғызтарау (Жуалы ауданы) – тоғыз (сан есім) + тарау (зат есім), Жетітөбе (Жуалы ауд.) – жеті (сан есім) + төбе (зат есім), Үшарал (Талас, Сарысу ауд.) – үш (сан есім) + арал (зат есім), Бесағаш (Жамбыл ауд.) – бес (сын есім) + ағаш (зат есім), Мыңқазан (Меркі ауд.) – мың (сан есім) + қазан (зат есім) т.б.

5. Сандық мағыналы сөз + зат есім.

Ономаст ғалымдар Т. Жанұзақов, Е. Қойшыбаевтың зерттеулеріне зер салсақ, жалпы есімдердің және идиомалық тіркестердің құрамында кейбір сан есімдер өзінің бастапқы мағынасынан ауытқып, басқа мағынаға ие болатынын көреміз. Ал кейбір елді мекендерді атау барысында сол жерде қатар тұрған географиялық объектілердің ерекше белгілеріне, нақтылып айтсақ, санына қарай «қос» сөзі қолданылып, «екі» деген сандық мағынаны білдіреді. Жамбыл облысы

ойконимдерінің ішінде «қос» сөзінің қатысуымен жасалған ойконимдер бар. Мысалы:

Қосапан (Т. Рысқұлов ауд.) – қос (сан есім) + апан (зат есім)

Қостөбе (Байзақ ауд.) – қос (сан есім) + төбе (зат есім)

Қостоған (Меркі ауд.) – қос (сан есім) + тоған (зат есім)

Қосбөлтек (Жуалы ауд.) – қос (сан есім) + бөлтек (зат есім), ал Қосақ (Байзақ ауд.) тіліміздегі қос «екі», «екеу», «қосы зат» мәнінде қойылғандай. Сондай-ақ көп, жалғыз мәніндегі сан есім сөздер арқылы да жасалатын ойконимдер бар.

Көптерек (Байзақ ауд.) – көп (сан есім) + терек (зат есім)

Жалғызтөбе (Байзақ ауд.) – жалғыз (сан есім) + төбе (зат есім).

6. Сын есім + зат есім.

Ойконимдердің сын есімнен жасалуында өзіндік бір сыр-сипат бар. Өйткені, жердің ой-шұңқырын, бет-бедерін, түр-түсін т.б. алуан түрлі қасиетін білдіретін сөздер негізінен сын есімдер. Сондықтан да елді-мекендерді сын есім категориясындағы сөздердің қатысуынсыз атау мүмкін болмаған. Ал біріккен тұлғалы ойконимдердің анықтауыш компоненттері ұдайы сын есімдерден жасалып отырған.

Қаракемер (Жамбыл, Қордай, Т. Рысқұлов ауд.) – қара (сын есім) + кемер (зат есім),

Қарасу (Меркі ауд.) – қара (сын есім) + су (зат есім)

Қарай (Жуалы ауд.) – қара (сын есім) + ой (зат есім)

Қарасаз (Жуалы ауд.) – қара (сын есім) + саз (зат есім)

Қаратас (Жуалы ауд.) – қара (сын есім) + тас (зат есім)

Қаратөбе (Жамбыл ауд.) – қара (сын есім) + төбе (зат есім)

Жоғарыда көрсетілгендей кейбір сын есімдер түр-түс мағынасында қолданыла ма, әлде сөздің басқа да мағыналары бар ма, ол туралы жұмысымыздың ойконимдердің семантикалық классификациясы тармағында айтқанбыз.

Сондай-ақ Жамбыл облысы ойконимдері құрамында ақ, сары, қызыл, көк, қоңыр, ала сияқты түр-түсті білдіретін және жылы, ескі, жалпақ т.б. сын есімдер мен зат есім сөздер біріккен тұлғалы ойконимдер кездеседі:

Ақбұлым (Жамбыл ауд.) – ақ (сын есім) + бұлым (зат есім)

Ақжар (Меркі ауд.) – ақ (сын есім) + жар (зат есім)

Сарыкемер (Байзақ ауд.) – сары (сын есім) + кемер (зат есім)

Сарыөзек (Мойынқұм ауд.) – сары (сын есім) + өзек (зат есім)

Мұнда бір ескере кететін жағдай, Ә. Әбдірахманов, К. Қоңқобаев, Е. Қойшыбаевтың сары сөзі «үлкен», «кең», «көп» деген мағынаны береді деген пікірлері бір жерге саяды.

Жамбыл облысының сын есімдерінің қатысуымен келетін ойконимдер: Қызылжар (Талас ауд.), Қызылсай (Жамбыл ауд.), Қызылабад (Жамбыл ауд.), Қызылту (Т. Рысқұлов ауд.), Көктөбе (Қордай ауд.), Көкдөнен (Т. Рысқұлов ауд.), Көкөзек (Байзақ ауд.), Көкдала (Сарысу ауд.), Көкадыр (Қордай ауд.), Көкарық (Т. Рысқұлов ауд.), Алатау (Жуалы ауд.), Алаайғыр (Шу ауд.), Қоңыртөбе (Жамбыл ауд.), Жылыбұлақ (Жуалы ауд.), Жалпақсаз (Т. Рысқұлов ауд.), Ескішу (Шу ауд.), Беріктас (Қордай ауд.), Қасқабұлақ (Талас ауд.) т.б.

7. Туынды сын есім мен зат есімнен жасалған біріккен тұлғалы ойконимдерге: Жарлысу (Т. Рысқұлов ауд.) – Жарлы (т. С.Е.) + су (з. е.)

Қайыңдысай (Меркі ауд.) – Қайыңды (т. С.Е.) + сай (з. е.)

8. Жалқы есім мен жалпы есімнен жасалған біріккен тұлғалы ойконимдерге:

Аймаңтөбе (Байзақ ауд.) – Аймаң (ж. е.) + төбе (жалп. ес.)

Жанаткөл (Жуалы ауд.) – Жанат (ж. е.) + көл (жалп. ес.)

Күрделі тұлғалы ойконимдер

Біріккен ойконимдердің басым көпшілігі күрделі компонентті болып келсе де, аймақ ойконимдері арасында үш сөздің бірігуінен жасалған күрделі тұлғалылары да кездеседі. Олардың саны аз болып, микроойконимдерге ғана кездесіп отырады. Мысалы, Терісащыбұлақ (Жуалы ауд.), Ақтүйеөлгенсай (Қордай ауд.) т.б. Негізінен түркі тілді ойконимдердің (топоним) үшнегізділері көп кездеспейді.

Біз жұмысымызда Жамбыл облысы ойконимдерін құрамына қарай топтастырғанымызда, тек қана екі түбір морфемадан тұратындарын біріккен тұлғалы ойконимдер, қосымша морфема арқылы жасалғандарын туынды ойконимдер, (бұған: ойконимдердің біріккен тұлғалы түрі де және жалаң тұлғалы түрі де жатады), ал тіркесті және үш түбір морфемадан жасалғандарын күрделі тұлғалы ойконимдер деп атадық.

Ойконимдер құрылысына қарай қос компонентті және көп компонентті түрде кездесіп отырады. Олар Жамбыл облысы ойконимдерінде жасалу заңдылықтарына орай, күрделі тұлғалы ойконимдердің модельдік құрылымдардарын ұсынамыз.

Тіркесті күрделі ойконимдер

Ойконимдер матаса байланысып, изафеттік құрылымдармен келеді де, белгілі бір объектінің кімге немесе неге меншікті екендігін көрсете отырып, номинациялық (атауыштық) қызмет атқарады. Мысалы, Т. Рысқұлов бөлімшесі (Меркі ауд.), Бөген шаруашылығы (Шу ауд.) т.б.

Қос компонентті тіркестер ойконимдермен қабыса байланысып, белгілі бір объектінің қасиетін, сын-сипатын береді. Мысалы, Қашқан теңіз (Мойынқұм ауд.), Шолақ қайыңды (Т. Рысқұлов ауд.), Мамай қайыңды (Т. Рысқұлов ауд.), т.б. Тіркесті ойконимдердің бұл түрі композитті топонимдер деп аталады.

Жамбыл облысы күрделі ойконимдерінің құрамында гибридті күрделі ойконимдер мен калькаланған ойконимдер кездеседі. Гибридті күрделі ойконимдердің бір компонентті төл сөз, ал екінші бір компоненті кірме сөз болып келеді. Мысалы, Жуантөбе (Жамбыл ауд.), «Октябрь Чарво» (Т. Рысқұлов ауд.), «Октябрь-Жеңіс» ауылдары «Жить по новому» – «Жанатұрмыс» (Т. Рысқұлов ауд.) т.б. Ал кейбір атаулар қазақ жерінде бұрыннан бар топонимдерге сәйкес калькаланып жасалған. Олардың ішінде жартылай калькаланғаны да, толық калькаланған мағынасы анық, түсініктілері де бар. Мысалы, «Красная звезда» – «Қызыл жұлдыз» «Каменка», «Пригородное», «Ровное», «Плодоягодное», «Конезавод», «Политотдел», «Красная заря» – «Қызыл таң» т.б.

Жамбыл облысы ойконимдерінің күрделі түрі сөзжасам тәсілдерінің грамматикалық заңдылықтарына сәйкес аналитикалық тәсіл арқылы қалыптасқан грамматикалық бірліктерге жатады. Сонымен, облыс топонимдерінің туынды

түрлері қазақ тілінде қалыптасқан лексика-семантикалық, синтетикалық және аналитикалық тәсілдері арқылы қалыптасып, ойконимдердің белгілі бір тобын құрайды.

ЖАМБЫЛ ОБЛЫСЫ ОЙКОНИМДЕРІНІҢ ХАЛЫҚТЫҚ ГЕОГРАФИЯЛЫҚ ТЕРМИНДЕР АРҚЫЛЫ ЖАСАЛУЫ

Қазақ халқының географиялық терминологиясының аса бай болуы – халықтың қалыптасу тарихымен, шаруашылықты ұйымдастыру сипатымен, табиғат жағдайларымен, қазақ тілінің құрылымымен тығыз байланысты.

Географиялық ортадағы табиғат жағдайларын нақты бейнелеуге топонимдер құрамында болатын халықтық және жергілікті географиялық терминдер себепші болады» [31. 125б.]. Топонимика ғылымында индикатор – терминдер деп аталатын мұндай сөздер тобы физикалық географияның объектілерінің типін, ландшафтық – бедерлік ерекшеліктерін, морфологиялық сипатын, шығу тегін (генезис) сипаттайды. Осы тұрғыдан алғанда, табиғат жағдайларын сипаттайтын елді мекен, жер атауларында жергілікті жердің ландшафтық келбеті бейнеленіп, халықтың географиялық білімі жинақталған.

Халықтық географиялық терминдердің топонимикалық зерттеулеріндегі маңызын белгілі географ, топонимист Э.М. Мурзаев былайша түйіндейді: «Терминдер – топонимиканың негізі, олар географиялық атаулардың мағыналық мазмұнын анықтайтын бөлігі болып табылады... кез келген топонимикалық зерттеу халықтық географиялық терминдерді талдаудан басталуы қажет және қазіргі, сол сияқты түбірлі (субстратты) жергілікті терминология міндетті түрде ескерілуі қажет» [26. 98-99 б.].

Жамбыл облысы ойконимиясындағы қазақтың төл атауларына грамматикалық талдау жасау барысында жалаң ойконимдер, жұрнақты ойконимдер, біріккен тұлғалы ойконимдер, күрделі ойконимдердің бірігіп және тіркесіп келетін түрлерінің кездесетіндігі, күрделі ойконимдердің осы екі түрінде де белсенді қолданылатын сөздердің бар екендігі айтылған болатын. Ол сөздер – ұлттық географиялық терминдер. Географиялық терминдер топоним жасауда белсенді қызмет атқарып, түрлі позицияларда келе береді. Ойконим жасаудағы осындай жан-жақты қызметіне орай ол терминдер, жоғарыда атап өткеніміздей, топонимикада әр түрлі атауларға ие болып жүр. Оларды ұлттық географиялық терминдер [15. 3б.], детерминативтер, термин-индикаторлар [28. 17б.; 31. 35б.], тіпті топонимикалық форманттар деп, я болмаса күрделі сөздің компоненттері деп те атау дағдысы қалыптасқан [28. 94 б.]. Бұл терминдердің осындай әр түрлі атауларға ие болуының төмендегідей бірнеше себептері бар:

1) олардың топонимикалық форманттар деп аталуы қызметі жағынан топонимикалық көмекшілерге (форманттарға) ұқсас болып келуінде және өнімді қолданылуында. Бұл терминдер тек қазақ тілінің төл атауларымен ғана емес, басқа тілден енген жер-су атауларымен де бірігуге қабілетті келеді;

2) детерминативтер, бір жағынан, түрлі ойконимдермен жиі-жиі бірігіп немесе тіркесіп келіп топоформанттарға жақындаса, екінші жағынан, топонимдік жүйеде өзінің лексикалық мағынасын, семантикалық еркіндігін де толық сақтап отырады;

3) олардың басым көпшілігі барлық түркі тілдес халықтардың тілдеріне ортақ болып келеді;

4) бұл географиялық терминдер толық мағыналы сөзден аффикске дейінгі жолды түгел өтіп шыққан жоқ. Олар – «орта жолдағы» сөздер;

5) детерминативтер құранды ойконимдерде постпозицияда келеді. Олардың постпозицияда келуі – толық қалыптасқан құбылыс». Мысалы: Жаңақоныс, Көктөбе, Ақкөл, Құмшағал, Қарашығанақ т.б.

6) детерминативтер күрделі ойконимдердің бірінші позициясында келген кезде атаулық мәнге ие болады да детерминативтік мәнінен айрылады. Мысалы: Тасқұдық, Тастөбе, Белбасар, Тасшолақ, т.б.

7) детерминативтер жеке тұрып та жер-су атаулары қызметінде қолданыла алады. Мысалы, Еспе – Мойынкүм ауданындағы елді мекен, Ауыл – Меркі ауданындағы елді мекен, Арал – Меркі ауданындағы елді мекен, Қайнар – Қордай ауданындағы елді мекен, Қайыр – Талас ауданындағы елді мекен. Детерминативтердің бұлай қолданылуы топонимикада арнаулы тәсіл (топонимизация) ретінде қарастырылады. Осы келтірілген мысалдар детерминативтердің ойконим құрамындағы атқаратын қызметінің ауқымды және жан-жақты екендігін көрсетеді.

Жамбыл облысы ойконимдері құрамында көптеген детерминативтер кездеседі. Жер бетінің бедер сипатына орай қойылған ойконимдердің көпшілігі мына детерминативтердің қосылуы арқылы жасалады: құм, қайрақ, қайнар, бел, арал, тас, ақыр, сор, саз, мойнақ, жар, шығанақ, бастау, тоған, апан, құдық, қия, сай, тау, шокы, төбе, арық, жол, еспе, жал, өткел, арал, кемер, өзек, шағал, жота, су, батыс, адыр, бөгет, ой, әуіт, тегістік, қайыр, бұлақ, суат, көл т.б. Бұл сөздердің қатысуы арқылы көптеген ойконимдер пайда болған.

Енді кейбір детерминативтердің ойконим құрамында қалай кездесетініне талдау жасаймыз.

1. Географиялық терминдер қатарына жататын кент, қоныс, қыстақ, абад, стан, жайлау, қорған, балық, қала, бекініс, село – сел, город сөздерінің қатысуымен жасалған елді мекен атаулары, яғни ойконимдер кездеседі. Детерминативтердің номені (атауы) бойынша оның мағынасы аңғарылады. Бұл кент, қоныс, қыстақ, абад, жайлау, қорған, балық, қала, бекініс сөздері мекен, орын, жай деген ұғымды береді. Осы детерминативтердің қатысуымен Жамбыл облысында көптеген ойконимдер кездеседі. Мысалы: Саудақент (Сарысу ауд.), Түймекент (Байзақ ауд.), Тоғызкент (Сарысу ауд.) Жаңақоныс (Талас ауд.), Новосел (Т. Рысқұлов ауд.), Түркістан (Сарысу ауд.), Кәрікөргән (Жуалы ауд.), Аралқыстақ (Меркі ауд.), Қызылқыстақ (Меркі ауд.), Қарақыстақ (Т. Рысқұлов ауд.), Қызылабад (Жамбыл ауд.), Пригородное (Жамбыл ауд.) және ерте ортағасырлық және ортағасырлық ойконимдер қатарына жататын Көлтоған бекінісі, Көктөбе бекінісі, Жетімсай қорғандары, Қосқорған елді мекені (VII-XIII ғғ.) т.б.

2. Жамбыл облысында төбе географиялық термині, детерминативінің қатысуымен жасалған төмендегідей ойконимдер бар. Мысалы: Аймантөбе (Байзақ ауд.), Ақтөбе (Байзақ, Талас, Сарысу ауд.), Ақыртөбе (Т. Рысқұлов ауд.), Бектөбе (Жамбыл ауд.), Жалғызтөбе (Байзақ ауд.), Жетітөбе (Жуалы ауд.), Жуантөбе (Жамбыл ауд.), Жүндітөбе (ортағасырлық қала, Мойынқұм ауд.), Жайтөбе (Байзақ ауд.), Көктөбе (Жуалы, Шу, Қордай ауд.), Қаратөбе (Жамбыл ауд.), Қоңыртөбе (Жамбыл ауд.), Қостөбе (Байзақ, Жамбыл ауд.), Майтөбе (Талас ауд.), Мамыртөбе (Т. Рысқұлов ауд.), Тастөбе (Жамбыл ауд.), Шортөбе (Қордай ауд.) т.б.

3. Тау сөзінің қатысуынан жасалған мынадай ойконимдер бар: Хантау (Мойынқұм ауд.), Қаратау (қала, Талас ауд.), Ақтаутас (Талас ауд.), Алатау (Жуалы ауд.) т.б.

4. Тас. Қазақ тіліндегі негізгі мағынасы басқа түркі тілдеріндегі сияқты, «қатты жыныс» дегенді білдіреді. Жамбыл облысындағы жиі кездесетін кейбір атаулардың түбірі «тас» сөзімен байланысты болып келеді. Бұл жөнінде Ә. Х. Марғұланның зерттеулерінен құнды деректер бар. Зерттеушілер терминдерге қарап, тау жыныстарының құрамын білуге болатынын атап көрсетеді. Пішіні жағынан белгілі бір нәрсеге ұқсастығына қарай, бұл тас детерминативінің ойконимдерге негіз болған. Мысалы: Маятас (Сарысу ауд.), Қақпатас (Қордай ауд.), Беріктас (Қордай ауд.), Тасшолақ (Т. Рысқұлов ауд.) т.б. Негізінен тас географиялық термині гидронимдерде де жиі кездеседі.

5. Қайнар, бастау, тоған, теңіз, су, әуіт, көл, өзек, өткел, арал, бұлақ, арық, құдық сөздерінің қатысуымен аталатын мынадай ойконимдер бар. Мысалы: Қызылқайнар (Жамбыл ауд.), Далақайнар (Шу ауд.), Көкқайнар (Шу ауд.), Көлқайнар (Жамбыл ауд.), Көкбастау (Байзақ ауд.), Көлбастау (Жуалы ауд.), Сарыбастау (Қордай ауд.), Тасбастау (Жуалы ауд.), Тереңөзек (Т. Рысқұлов ауд.), Үшарал (Талас, Сарысу ауд.), Қызылауіт (Талас ауд.), Сазқұдық (Т. Рысқұлов ауд.), Тойқұдық (Т. Рысқұлов ауд.), Көкөзек (Байзақ ауд.), Сарыөзек (Мойынқұм ауд.), Тескентоған (Меркі ауд.), Сарыбұлақ (Қордай ауд.), Қасқабұлақ (Талас ауд.), Шыңбұлақ (Жуалы ауд.), Құмарық (Т. Рысқұлов ауд.), Көкарық (Т. Рысқұлов ауд.), Қарасу (Байзақ, Қордай, Меркі ауд.), Ақсу (Шу ауд.), Көксу, (Сарысу ауд.), Жарлысу (Т. Рысқұлов ауд.), Билікөл (Жуалы ауд.), Жайлаукөл (Сарысу ауд.), Алтынарық (Меркі ауд.), Тасөткел (Шу ауд.), Қашқантеңіз (Мойынқұм ауд.) т.б.

6. Сор. Сорлардың қалыптасуы жөніндегі мәліметтерді саралау барысында олардың түрлерінің аймақтық ерекшеліктері бар екенін байқауға болады. [13. 16-б.] В.И. Масальскийдің мәліметтеріне сәйкес, Қарақұмда сордың төрт типі, Қызылқұмда үш типі тараған. Қарақұмдағы тұзды батпақ түріндегі сулы сорлардың беті құрғақ мерзімде саздың жұқа қабатымен көмкеріліп, адам мен жануарлар үшін тартпа балшық ретінде үлкен қауіп-қатер төндіреді. Сондықтан мұндай сорларды қазақ Жамансор, Тентексор, Қарасор деп атаған. Н.В. Н. Шнитниковтың (1925) мәліметтеріне сәйкес, Жетісу сорлары негізінен көлдер маңында шоғырланады; алғашқыда жалаңаш, тартпа болған сорларға біртіндеп өсімдіктер өсе бастайды. Көбінесе мұндай жерлерді біртекті өсімдіктер, мысалы, көкпек алып жатады. А. Левшин 1825-1826 жж. қазақ даласының батыс бөлігін аралаған Эверсманнның деректерінің негізінде сорларды төмендегіше сипаттайды:

1. Жазда онша кебе қоймайтын, қыста қатпайтын, жүруге қолайсыз батпақтар;
2. Жазда кеуіп, бетін әппақ тұз қабаты көмкеретін, өсімдіксіз құрғақ жерлер;
3. Ащы-тұщы көлдер ретінде сипаттайды.

Сонымен сорлар жергілікті жердегі табиғат ерекшеліктеріне қарай әр түрлі болады; мұны құрамында сор термині кездесетін ойконимдерді талдау барысында ескеру керек. Жамбыл облысында Сортөбе (Қордай ауд.), Сорбұлақ (Сарысу ауд.) атты ойконимдер бар. Бұл ойконимдер жазда кеуіп кететін, өсімдіксіз құрғақ жерлерге қойылған. Бұл Сортөбе ойконимі бұрын 24. 06. 98 жылға дейін фонетикалық өзгеріске түсіп, Шортөбе деп аталып келген.

7. Саз терминінің географиялық атау ретінде 2 мағынасы бар:

а) Ұсақ құрылымды, сарғыш түсті борпылдақ шөгінді тау жынысы; ылғал күйінде тұтқыр қойыртпақ түзеді.

ә) Жер асты сулары шығып жатқан жерлердегі батпақты-шалғынды жерлер, сулы шалғындар [15. 1336.].

Біздер үшін терминнің екінші жағына қатысты мәліметтер маңызды болып табылады. Бұл мағынасында термин көптеген түркі тілдерінде қолданылып, ойконимдерге негіз болған. Жамбыл облысында құрамында «саз» термині бар ойконим кездеседі. Мысалы: Сазтерек (Байзақ ауд.) және Жалпақсаз (Жамбыл, Т. Рысқұлов ауд.), Жаңасаз (Байзақ ауд.) т.б.

XX ғ. басында П.П. Румянцев жинаған жайылымдық қоныстардың Жалпақсаз, Қалсаз, Ойсаз, Талғарсаз және т.б. аттары белгілі. Саздардың шабындықтар ретінде пайдаланылғандығын әртүрлі деректер дәлелдейді.

8. Екі сыңары да детерминатив болып келетін ойконимдер. Мысалы: Көлқайнар (Жамбыл ауд.), Көлтоған (Жамбыл ауд.), Тасөткел (Шу ауд.), Тастөбе (Жамбыл ауд.), Құмөзек (Мойынқұм ауд.), Құмшағал (Жамбыл ауд.), Құмсуат (Жуалы ауд.), Құмжота (Байзақ ауд.), Сортөбе (Қордай ауд.), Жарқұдық (Сарысу ауд.), Жайлаукөл (Сарысу ауд.), Далақайнар (Шу ауд.) т.б.

Облыс топонимдерінде мынадай топоформанттар түрлері кездеседі:

1. -лы, -лі + детерминатив. Мысалы, Майлықөл (Сарысу ауд.), Қандыөзек (Мойынқұм ауд.), Қояндыөзек (Мойынқұм ауд.), Қайыңдысай (Меркі ауд.) т.б.;

2. -қан, -кен + детерминатив. Мысалы, Қашқантеңіз (Мойынқұм ауд.);

3. апеллятив + детерминатив. Мысалы, Қарасу (Қордай ауд.), Бектөбе (Мойынқұм ауд.), Жаңасаз (Байзақ ауд.), Жайлаукөл (Сарысу ауд.), Мойынқұм (аудан) т.б.;

4. детерминатив + апеллятив. Мысалы, Белбасар (Шу ауд.) т.б.;

5. апеллятив + апеллятив. Мысалы, Құмжота (Байзақ ауд.), Тастөбе (Жамбыл ауд.), Беларық (Меркі ауд.) т.б.;

6. апеллятив + апеллятив. Мысалы, Қызылшаруа (Т. Рысқұлов ауд.), Жанақоғам (Шу ауд.), Алаайғыр (Шу ауд.) т.б.;

Сонымен, Жамбыл облысы ойконимиялық жүйесіне тән детерминативтер мен топоформанттардың бар екендігіне көзіміз жетті. Бұл детерминативтердің ойконимдерді қалыптастырудағы қызметі мол. Сондай-ақ ойконимдердің туынды түрлері белгілі бір жүйе бойынша, яғни топоформанттар негізінде қалыптасып жасалады.

Қорыта айтсақ, Жамбыл облысы ойконимиясының өзіне тән құрылымдық ерекшеліктері бар екендігі анықталды. Нақтылап айтсақ, құм, қайрақ, қайнар, бел, арал, тас, ақыр, сор, саз, мойнақ, жар, шығанақ, бастау, тоған, апан, құдық, қия, сай, тау, шоқы, төбе, арық, жол, еспе, жал, өткел, арал, кемер, өзек, шағал, жота, су, батыс, адыр, бөгет, ой, әуіт, тегістік, қайыр, бұлақ, суат, көл, т.б. сөздердің қатысуы арқылы көптеген ойконимдер пайда болған.

Сонымен облыс ойконимдер жүйесінің құрылымдық сипаты – ойконимдерді қалыптастыратын қосымшалар, олардың құрылымдық түрлері, жасалу тәсілдері, детерминативтер мен олардың ойконимиядағы рөлі, топоформанттар мен олардың ойконимді пайда етудегі маңызы сияқты мәселердің басын құрайтындығы дәлелденді.

ОЙКОНИМДЕРДІҢ ЭТНОМӘДЕНИ СИПАТЫ МЕН АТАУЫШТЫҚ ҚЫЗМЕТІ

Тіл адамдардың қоғамдағы ең басты қатынас құралы, адамдардың дүние туралы жалпы білімін, ойын айтудың құралдарын белгілеулерінің жүйесі. Адамдар тіл арқылы дүниені танып білсе, тілімен тұлға өзін-өзі танып біледі. Тілдің информацияны сақтайтын және беретін өзіндік әлеуметтік құрал іспеттес қасиеті бар. Тіл арқылы адам өз мінез-құлқын қоғамдағы іс-әрекетін реттеп, бағыттап отырады. Әрі бұл этностың өзінің тарихына, өмір салтына, географиялық ортасына байланысты әлеуметтік тіл қалыптасады.

Тіл адамдардың рухани мәдениетінің фактісі ретінде өзінің функциясын атқару мен даму барысында қоғамның рухани және материалдық өндірісінің, адамдардың қоғамдық қатынасының жиынтығы болып есептеледі. Ол адамдардың қарым-қатынас қажеттілігінен пайда болады.

Кез-келген ұлттың күрделі және жай құрылымдарының, мәдениетінің, салт-санасының, дәстүрінің танымының арасындағы айырмашылықтар тіл феноменінде анық байқалады. Ал мәдениет жеке тілдің таңбалық жүйесінің мазмұнын анықтайды. Әрбір мәдениетте интернационалды және ұлттық сипат бар, сонымен қатар әр тіл семантикасында адамзат мәдениетінің жалпы универсалды компоненттері және белгілі бір халықтың өзіндік мәдениеті көрінеді. Мәдениеттің тілге әсерінің сипаты әсіресе әр түрлі мәдениетке негізделген тілдердің әртүрлісін қарастырғанда анық байқалады.

Тіл білімінде тіл мәдениетінің қарым-қатынасы соңғы екі ғасырда өзекті мәселелердің біріне айналды. Бұл проблеманы күн тәртібіне қойып шешкен неміс лингвисті В. Гумбольдт болып саналады. Ол ойын, негізінен, былай тұжырымдайды:

- «1. Материалдық және рухани мәдениет тілде көрінеді;
2. Кез келген мәдениет – ұлттық, оның ұлттық сипаты тілде көрініс табады;
3. Ұлттық рухтың көрінісі оның мәдениетінде бейнеленеді;
4. Тіл – адам мен оны қоршаған ортаны жалғастырушы тетік».

В. Гумбольдтың бұл тұжырымдамасы Ш. Балли, И. Бодуэн де Куртэне, А. Потебня, Р. Якобсон және басқа зерттеушілер еңбегінде жалғасын табады. Қазақ тіл білімінде М. Балақаев, Ә. Қайдар, Т. Жанұзақ, Р. Сыздық, Е. Жанпейісов, М. Копыленко, Ж. Манкеева, Е. Керімбаев, Г. Смағұлова т.б. еңбектерінде көрініс табады.

Құндылық ретінде мәдениетті жалпы сипаттайтын – тіл, ол негізгі информацияны қордаландырады, сақтайды және жеткізеді. Бұл жөнінде Ә. Қайдар былай дейді: «Тіл – мәдениетті танып білудің басты құралы». Осыған сәйкес тіл әрбір этностық қауымдастықта екі функцияны атқарады: бірінші, этностың мәдени ерекшелігінің факторы; екінші, тіл – өз шеңберінде мәдениеттің ұрпақтан-ұрпаққа сабақтасып дамуын қамтамасыз етеді.

Ойконимдердің этномәдени сипатын сөз еткенімізде, алдымен оның жалпы мәдениетке қатысы, қоғамдық әлеуметтік мәні, республикалық, облыстық карталарда берілуі, сонымен қатар жергілікті іс-қағаздарда, ауылдық округ, ауыл, облыс, республикалық, халықаралық, әкімшілік, саяси карталарда және жазушылар шығармасында қолданылуы болып табылады. Ең негізгісі яғни ойконимдердің халық өміріндегі қолданысы болып табылады.

Ойконимдердің қоғамдық әлеуметтік мәні. Елді-мекендердің әлеуметтік мәні – жердің ерекшелігін, тарихи орнын ескере отырып қойылуында ойконимдер жансыз заттар мен құбылыстарды даралап, тіл білімінің бір саласын дамытады.

Тарихи әр кезеңдегі жалқы есімдер құрамы қоғамның бет-бейнесін айқындайды. Ұлан-байтақ немесе көлемі кішкене ғана жерді атау, ат беру қоғамның қалыпты дамуына қызмет етеді. Елді мекен, жерге ат қою, адамның атын қойған сияқты қоғамдағы адамдардың қарым-қатынаста болуына, қоғамның прогрестік жолмен дамуына қажетті құралдардың бірі.

Мемлекетаралық қатынаста жерлерді атау арқылы адамдар бағдар жасап, оның оңтайлы немесе оңтайсыз, жайлы жайсыз екендігіне баға бере отырып, анықтайды. Мемлекет пен мемлекеттің, қоғам мен қоғамның арасындағы көптеген саяси, мәдени, рухани, этносаралық мәні бар мәселелер олардың мүдделілігіне, практикалық пайдалылығына, зиянды-зиянсыздығына қарай сипатталып шешіліп отырған.

Елді мекен арқылы адамдар сол жердің қаншалықты қоғамның дамуына, өркендеуіне құндылығы мен қажеттілігінің бар екендігін анықтай отырып болашақта қала тұрғызу, шаруашылығын орнықтыру, қазба жұмыстарын жүргізу, мемлекет ретінде территориясын ұлғайту мақсатымен жаулап алу саясатын жүргізу т.б. сияқты мәселелерді іс жүзіне асырады. Жер бетіндегі мемлекеттердегі, региондардағы, қалалардағы т.б. ойконимдер картаға түсіріліп, олар адамдардың іс-әрекеттерінің арқауы ретінде қызмет атқарады.

Қандай этнос болмасын ол өзіндік мәдениетінің ортақтығымен сипатталады. Оның көптеген функцияларының ішінде біз үшін керегі этникаға қатысты мәселелері. Этникалық қасиеттер мен этникалық мәдениет қабаттары сана, күнделікті тіл және отбасындағы дәстүрлі мәдениет арқылы сабақтасады. Халықтың тілі сандаған ғасырлар бойы қалыптастырған мәдениетінің және ақыл-ойының жинақталған рухани қазынасы. Мәдениет (латын сөзі – өңдеу) [40. 382стр.] –

қоғамдағы адамдардың қоршаған ортаны тіршілікке бейімдеу іс-әрекетінен, сондай-ақ олардың материалдық және рухани байлықты жасауынан көрінетін қоғам мен адамның белгілі тарихи даму дәрежесі. Мәдениет ұғымы алғашқы пайда болған кезде, ол адамның табиғатқа ықпал етіп, өңдеп, өзгертіп, өз тіршілігінің өскелең қажеттігін қанағаттандыру үшін, яғни оның дүлей күштерін бағындырып, көздеген мақсатына жететіндігін білдіру үшін қолданылады. Былайша айтқанда, мәдениет дегеніміз материалдық үрдістер мен рухани дамудың диалектикалық жиынтығы.

Ертеректе көшпелі және жартылай отырықшылық өмір салтын басынан кешірген қазақ халқының мәдениеті мал шаруашылығымен және егіншілікпен тығыз байланысты болды. Яғни тарихи тұрғыдан алғанда, оның материалдық (заттық) және рухани мәдениеті дамыды. Тарихымызды жете білу үшін осы құбылыстарды яғни ойконимдерді этномәдени сипатты тұрғысынан қарастыру біздің зерттеуіміздің міндетіне кіреді.

Тарихы тереңнен басталатын халықтың болмысын, тарихын сергек анықтаудың ең маңызды саласы – ойконимдердің атауыш қызметі.

1998 жылы Елбасы қазақ зиялыларының алдында сөйлеген сөзінде: «Ата-бабаларымыздың жүріп өткен әрбір жолы, әрбір қазған құдығының атауы бар, ол атау – тұнып тұрған тарих, соны зерттейік, зерделейік, жинастырайық..., тарихты қайта қарау керек... тарих пен тіл тамырлас. Біздің бүкіл тарихымыздан мен екі олжамызды бөле айтар едім. Оның біріншісі, әрине, ата-бабаларымыз ақ найзаның ұшымен, ақ білектің күшімен, қанын төгіп, жанын беріп жүріп, қорғап қалған қазақтың қасиетті жері. Тағы бір олжамыз – сол ата-бабалардың арқасында бар бояуымен, сырлы сиясымен осы күнге аман-есен жеткен тұп-тұнық, мөп-мөлдір қазақ тілі», – деді.

Этностар түрлі тарихи кезеңдерде белгілі бір территорияда уақыт кеңістігінің шеңберінде бірін-бірі алмастырып, динамикалық өзгерісте болады. Бірақ, олар тарих сахнасынан ізсіз біржола жоғалып кетпейді. Олар тілдік белгілердің қызметтері арқылы өздері мекендеген жердегі географиялық атаулар арқылы ұрпақтан-ұрпаққа сабақтасып жатады.

Атаулардың халық берген мазмұны арқылы сол кезеңдегі уақыт кескінінде мағлұмат боларлық оқиғалардың бұлдыр іздері жатады. Оларды оқып-біліп, мәнін рухани қару ретінде бойға сіңіріп, ұрпақты тәрбиелеп қалыптастырып, мемлекетіміздің нығаюына үлес қосу – басты мақсат-мұраттардың бірі.

Өз еңбегімізде, біз, жоғарыда аталған ойконимдердің этномәдени сипатын анықтауда алдымызға қойған мәселелерді зерттеу нәтижесінде жиналған материалдарға сүйене отырып, мүмкіндігімізше, талдау жасауды жөн көрдік.

Қазақ халқының «Тегінді іздесең, тереңнен ізде» дегендей, Жамбыл облысы ойконимдерінің этноспен рухани және материалдық процестің байланысын анықтаудың ұрпақ үшін маңызының зор екендігі күмән келтірмейді. Солардың бірнешеуіне тоқталайық.

Атлах қаласы туралы зерттеу жұмысымыздың барысында мағлұмат берілген. Ендігі жерде, Атлах ойконимінің этномәдени сипатына тоқталамыз.

Атлах – Талас шайқасы 751жылы Атлах қаласы жанында қытай мен араб әскерлерінің арасында болған, күллі Азия мен қазақ жерінің тағдырына түбегейлі өзгеріс әкелген орасан зор қанды соғыс. Таң империясының әскері де Тибет пен Шығыс Түрік Қағанаты арасындағы қақтығыстардан және ішкі қырқыстан әбден әлсіреген түркештерді иектеп, Жетісуға, Шу, Талас өңіріне, Мауреннахрға сұғына кірген Халифат иелігіне қауіп төндірген болатын. Шешуші айқаста қытайлардан, Таң империясынан теперіш көріп келе жатқан түргештер мен қарлұқтар арабтар жағына шығып, 70 мыңдық қытай әскерін талқандаған. Нәтижесінде Таң патшалығы бұрынғы күдіретінен айырылып құлдырайды.

Біз бұл оқиғадан 1255 жыл бұрын қазақ даласының тағдыры екі алапат күштің ортасында қалғанын жадында ұстаған түркештер мен қарлұқтардың, қиянаты көбірек болған қытай әскерінің жеңіліс табуын қалап, шешуші соғыста арабтар жағына шығуы шайқастың барысын шешкенін білеміз. Бұл жеңістің тарихи маңызының зор болғаны соншалықты, Қытай мемлекеті мұны осы уақытқа дейін жадынан шығармай келген. Қытай жағы қазақ-қытай шекарасына деген көзқарасын, жуырда Елбасы Н. Назарбаевтың бастамашылығымен қол қойылған келісім-шарттан кейін ғана өзгерткен.

Жуалы ауданында Боралдай өзенінің Үшаша атты қосылысының жанында «Садыр сай», «Садыр қамалған» атты жерлер бар. Оны бүгінде Садырқамал деп атайды. Бұл жер туралы тарихшы ғалым М. Тынышбаев мынандай деректер келтіреді: «Боралдайдың Үлкен Тұран мен Кіші Тұранның арасында, Теректі өзенінің қосылысында, ел осы кезге дейін «Садыр қамалған бастау» аталған жер бар. Осы жерде шапқыншылық кезінде Садыр руы қоршауда қалып, түгел мерт болған екен. 1723 ж. осында Жомарт батыр өзінің 9 ұлымен қалмақтардан қашпай, елден қалып қояды. Туыстарының «көш» дегеніне көнбей, табындағы жылқыларының көбі «шибе», жақында тарттырылғандығын сылтауратып: «қалмақ қашқанда қорқақ, ашық айқасқа батпайды», – деп қалып қояды. Содан бір-екі күн өтпей-ақ тұтқиылдан қалмақтар шабуыл жасайды. Мінерге аттары жоқ Жомарт батыр ұлдарымен бастауға қарай шегіне соғысып, Үлкен Тұранның найза тастарына жете бәрі де мерт болады. Осы шапқыншылық кезінде Жомарт батырдың келіні киіз үйдің ішінде, төңкерулі жатқан қазанның астында 25 күндік нәрестесін жасырып, өзі ну қамысты жыныстың ішіне жасырынып аман қалыпты. Баланың атын Тасболат қояды. Осы екеуін туысы Қуат батыр алып кетіп үйлендіреді. Осы Тасболаттың бесінші ұрпағынан мен тараймын деп жазады [46. 187-188б.].

Бұл жердің атауында тарихымызда болған күрделі оқиғалардың түйінінің бар екендігін байқауға болады. Бұдан біз, біріншіден, қазақ халқының жартылай көшіп-қонып, сулы жерде егін және мал шаруашылығымен айналысып, дамып өсуіне, жерден дақыл алу үшін егін егу барысында өздерінің еңбек құралдарын жетілдіріп отыруға, ал қайсы біреулерін жаңадан ойлап табуға машықтанғанын байқаймыз. Еңбек құралдарын жасау үшін отырықшы жерде, төбесі көмкерілген үйде құрал-жабдықтар сақтау керек: олар көрік, оған жағатын қуатты отындар (сексеуіл, тобылғы), кейбір жерлерде көмірдің де болуы ықтимал болған. Өйткені, темір қорыту технологиясы ерте заманнан да белгілі болған. Балға, ауа үрлейтін

теріден жасалған көрік, төс, от алатын түрлі көсеулер және т.б. Еңбектің сипатына, күрделілігіне қарай түрлі құралдар жасау адамдардың білімінің, тәжірибесінің жинақталғанын байқайды.

Екіншіден, қазақтар басқа өркениетті елдер сияқты өмір сүрудің ең қолайлы жері судың жағасын тандаған. Өйткені, сусыз адам да, мал да өмір сүре алмайтындығын, егін өспейтіндігін жақсы білген. Керек болса, қару-жарақ жасағанда ол жасық болмай, құрыштай қатты болу үшін, оларды алау оттан (көріктен) қызып тұрған кезде алып, суға салып суарып алу керек болды. Бұл жөнінде қазақтар темір, болат қорыту мәселесінде басқа елдерде бар тәжірибелерден хабардар болған. Өйткені, Ұлы Жібек жолының бойында сауда қарым-қатынасы дамығандықтан темір қорыту технологиясының үздік технологиясымен қазақтар да таныс болғанын байқаймыз.

Үшіншіден, «отбасы-ошақ қасы» тәрбиенің қайнар ордасы. Осы жерде ұрпақ өсіп, отаншылдық сезімі қалыптасып, адамдарға тілдік қатынас арқылы өмір сүруге қолайлы жағдайлар жасалынған. Мәдениеті дамып, салт-дәстүрлер арқасында халық өркениеттілігі дамып өріс алып отырған.

Төртіншіден, соғыс феноменінің адамзат баласының болмысына жат құбылыс екендігін, оның адамдарға азап, көз жас, қырғын әкелетіндігін, сонымен қатар әлеуметтік прогреске тосқауыл болатындығын байқау қиын емес. Соғыстың ауыр зардабын басынан көп кешкен халықтардың бірі – қазақтар этносы десек шындықтан ауытқымасақ керек. Қазіргі социологтардың пайымдауынша, кешегі жоңғар шапқыншылығы, патша империясының құйтұрқы саясаты, қызыл империяның кезіндегі күйзеліс, аштық-жалаңаштық, репрессия, соғыстағы қырғыншылық болмағанда халқымыздың саны 50 млн. асып жығылар еді.

Бесіншіден, сырттан келген жаудың әділетсіздік, басқыншылық идеясымен қаруланып, жерімізді басып алып, қанша қырғынға ұшыратқанымен, әділеттілік пен тәуелсіздік үшін күрескен халықты түгелімен жоқ қылып жібере алмайтындығын, халқымыздың өмір сүру идеясының жеңімпаз екендігін және оның біржола үзіліп кетпейтіндігін көруге болады. Оны жаудан қазан астында нәрестесімен тірі қалған келіннің ғұмыры айшықтап тұр. Бұл халқымыздың рухының құдіретті екендігінің символы іспеттес еді. Қазақ дәстүрінде ырым-шылдықтың да үлкен маңызы бар. Мысалы, баланың атының Тасболат қойылуы кездейсоқ емес. Ол тастай мықты, берік, батыр, ер жүрек, жігерлі болып қалыптассын, кешегі қиын-қыстау тарихымыздан қорытынды шығарып, рухы асқақ, пайым-таным биік, патриоттық сезімі жоғары, Абай айтқандай: «әкенің баласы емес, адамның баласы болсын», - деген ғибратты ойды байқатады.

Бәйдібек. Ұлы тұлғаның қара қылды қақ жарып әділ билік жүргізгені, мейірімділігі жайлы аңыз мол. Тараздың 2000 жылдық тойы қарсаңында елдің рухани өміріндегі елеулі оқиғалардың бірі қаланың орталық алаңында Бәйдібек бабаға ескерткіш ашылуы.

1999 ж. шыққан «Қазақстан ұлттық энциклопедиясының» 2-томының 222-бетінде: «Бәйдібек Қарашаұлы (VI-VII ғғ.) қазақ халқын құраған тайпалардың аумақтық және этникалық тұтастығын қалыптастыру жолында көп еңбек сіңірген тарихи тұлға. Шежіре бойынша, Үйсін бірлестігіне кіретін албан, суан, дулат, сарыүйсін, шапырашты, ысты, ошақты тайпаларының – түп атасы. Бәйдібектің

есімі жазба деректерде аз кездескенмен, халық жадында жақсы сақталған. Ол елін парасаттылығымен басқарғаны белгілі. Жетісуды, Арыс өзенінің алабын, Ташкент пен Қаратау өткелдерін жайлаған елді басқарған», – делінсе, бұған дейін жазылған біраз дүниелерде бұл адамның XIII ғасырда ғұмыр кешкені, Қожа Ахмет Яссауидің кесенесіне жәрдемдескені, Өмір Темірмен байланыста екені айтылатын. Біздіңше, кейінгі пікірлер ұшқары нәрсе секілді көрінеді. Олай дейтініміз, филология ғылымының докторы Ә. Нұрмағамбетовтің «Білім және еңбек» (1986 ж. №12) журналына «Дерегі көп, керегі көп» атты мақаласындағы мәлімет. Ғалым 1986 ж. Нәлшік қаласында И. М. Мизиевтің «Шаги к истокам этнической истории Центрального Кавказа» сынды тартымды ғылыми-зерттеу еңбегі жарық көргенін айта отырып: «V ғ. тайпа одағы Дуло, сондай-ақ біздегі ұлы жүз құрамындағы дулат тайпасымен бір деп қарайды. Оның бұл болжамын теріске шығаруға мүмкіндік бермейтін осы кітап бетінен тағы бір дерекке тап боламыз. Бұл – дуло немесе дулат бірлестігіне тікелей байланысы бар «Зеленчук жазуы». Жазу таңбаланған тастың ұзыны – 2 аршын, қалыңдығы 2, 5 – вершок, ескерткіштің табылған жері – Зеленчук өзенінің жоғарғы ағысындағы оның салалары Ропчай мен Кизгич (Қызғыш) аралығындағы қарашайлар «эски джурт» (ескі жұрт) деп атайтын мекен. Жазба ескерткіш суреті ең алдымен В.Ф. Миллердің қолына түседі де, ол таңбаларды қосып, өзінше оқиды, қалған тағы біреулер басқаша түсінік береді. Кейбіреулер мұны да «алан-осетин жазуы» деуге тырысқанымен, тарихи деректер және жазудағы таңбалар түркілерге тәндігін анықтайды. Әсіресе, таста қашалған таңбалардың тоғызыншы жолы назарыңызды еріксіз аударады. Діттей келгенде, бұл ру тайпалар таңбасының қосындысы екендігі анықталады. Таңбаға қарап ажырата келгенде, тайпа одағындағылар: дуло, бетбай (ботпай), адван (албан), суан болып шығады. Осы тастағы белгілер Н. Аристов пен С. Аманжолов еңбектеріндегі ұлы жүз ру тайпаларының қазақтардағы аталған ру, тайпаларымен ұқсастығы өз алдына, сөйтіп бұл ескерткіште ертеректе әртүрлі ғұн, скиф, хазар аталған түркі халықтары аталарының Азия мен Еуропа құрлығының көптеген жерін шарлап, із қалдырып отырғандығының тапжылмастай тарихи айғағы, куәсі болғандай», – деп көрсетеді.

Осы табылған тарихи ескерткіштен біздің зерделеп аңғарғанымыз, Бәйдібек бидің, біраз зерттеушілердің айтып жүргеніндей, XIII ғ. емес, тіпті ертеде өмір сүргені байқалады. Шынында жоғарыда айтылған кезеңде жасаған адам болса, соншама мол ұрпақ қалай өсіп-өнбек? Бүгінде Бәйдібектен тараған тұқым сырт жақты сөз қылмағанның өзінде, республикамыздың түкпір-түкпірінің бәрінде бар екені анық. Біз «Түп-түқияннан өзіме шейін» атты Қазыбек бек Тауасарұлының кітабына үңілсек: «Бабамыз Бәйдібек хижыра жыл санауынан он үш жыл бұрын туыпты да, 86 жасында өз ажалынан Қаратаудағы Бөген өзені бойында қайтыпты», – делініпті. Хижыра жыл санауы 622 ж. басталады, сонда ол кісі 609 ж. туып, 695 ж. қайтыс болған», – дейді.

Энциклопедиялық анықтамаларда М.Х. Дулати (1499-1551 жж.) «Тарихи-Рашиди» [11] кітабы арқылы өзінің он екінші атасы Майқы би (XII-XIII ғғ.) екенін жазған. Ал осы елге бірінші болып билік жүргізген бабасы Бәйдібек екен. Бәйдібек бидің әкесі Қараша (530-604 жж.) Қытай жылнамасында жазылып қалған адам. Онда оның елге билік жүргізген жылдары нақты көрсетілген.

Біз енді шежірешілерге тоқталуды жөн көріп отырмыз. 2000 ж. «Өнер» ба-спасынан жарық көрген «Бәйдібек баба – алып бәйтерек» атты еңбекте: «Қазақ – терең тамырлы, сан тармақты ел... Бәйдібек Қарашаұлы өз кезеңінде ірі тайпалық одақ құрып, оны гүлдендіре дамытқан ежелгі түрік даласының аса шырайлы елді мекендері – осы кездегі сыр бойынан бастап, қазіргі Қаратау, Алатау алаптарын, Шу өзендерінің бойын, Балқаш көлі айналасындағы далалы кеңістікті еркін игеріп, мал баққан. Досына мейірбан, ақпейіл, дұшпанына қылыштай қатал болған екен. Өзі тұрғанда елі мен жерін жауға да, дауға да бермепті. Бұған – тарих куә, бабаны, оның балалары тарих етіп жеткізіп, бүгінге дейін өздері де өсіп-өніп жатқан ұрпақтары куә.

Е. Тұрысов өзінің еңбегінде: «Бәйдібек бабаның шаңырағын көтеріп, отау құрған қасиетті аналарымыз – Марау (сары бәйбіше), Зеріп, Нұрила (Домала ана), Сыланды, Тұмар (Қарашаш), Тәуекел бибі, Бибі Фатима аналардың... қасиеті дарып Қазақ елінің келешек ұрпағына қосылған алтын тармағының бірі болар деген ойдамыз» [45. 7-8б.] – деп топшылайды.

Әрине, өткенді білу, оның ішкі-сыртқы сипатына терең бойлау аса қажет зәру дүние. Кешегі ата-бабамыз қалай тірлік етті? Қандай қам-қаракет жасады? Қай жерді мекен-тұрақ етті, қалай өсіп-өніп өркен жайды, артына қандай ғибратты-келелі іс қалдырды? Мұның бәрін талдап, тармақтап, зерлеп-зерттеу – бүгінгі ұрпақтардың төл міндеті. Біз ата-бабаның өткендегі тарихын білу үшін көне қариялардың жазбаларына жүгінеміз. Осы орайда, Қазан қаласында отызға тарта кітап шығарған «Кербаланың шөлінде», «Мұңлық-зарлық», «Жүсіп-Зылиха», «Мұхаммед пайғамбардың дүниеден өтуі» атты бірнеше кітап бастырған Жүсіпбек қожа Шайхысламұлының Қытай Халық Республикасынан жарық көрген «Қазақ шежіресі» (1990 ж.) атты кітабын да атап айтқан жөн.

Бәйдібек баба – күллі еліміздің мақтанышы.

Бәйдібек би – ірі тұлға. Қаншама ғасыр өтсе де, әлі қыстауы мен жайлауы ұмытылмай, зираты сақталып, өз ұрпақтарының алдында елімен бірге жасап келеді. Шежіреге жүгінсек: «Қарашұлы Бәйдібек VI-VII ғғ. Үйсін мемлекетінің жеке тайпаларын қалыптастырып, билеген тарихи тұлға.

Көне дүниеден аңыз болып атадан-балаға жалғасқан бір хикаяда Бәйдібек шапқыншы жауға қарсы елді көтеріп, қол бастаған ел қорғаны ретінде көрінеді.

Бір жаугершілік заманда Алатау асып келген қалың жау Қаратау жонын жайлап бейбіт жатқан Бәйдібектің елін шауып, сан мың жылқысын айдап кетіпті. Сонда ел жасақтарын көтеріп, «Аттан!» салып атқа мінген Бәйдібек алты ұлымен және жасақтарымен жауды қуған.

Жасақтар аттанып бара жатқанда, Ақтөбе дейтін Жон жайлауында, бұлақтың жағасында, қараша үйде жалғыз ұлы жас Жарықшақпен тұратын кіші әйелі Нұрила (Домалақ ене) байға тілек айтып:

– Бай-еке, жаудан қайыраң мал болса әуре болма, Құлайғыр қолда қалды. Қалың жылқы алты күн өткенде жауға айдау бермей өзі оралады, – деп отау белдеуінде қара мата белбеумен байлаулы тұрған, жүген-құрық көрмеген ту асау құла айғырды нұсқапты.

– Бұл айғырды қалайша ұстап тұрасың? – депті бай.

– Жау батырлары бұлақ басында ат үстінен сусын сұрады. Сұраған сусынын әпердім. «Не қалайсың, тілегінді айт», – деді жау батыры.

– Қалаған бір жылқыны өзім ұстап алайын.

– Е, е ендеше айтқаның болсын, – депті батыр.

Нұрила белбеуін шешіп, айдаудағы қалың жылқыға барып, «моһ, моһ, жануарым, кел!», дегенде, әлгі құлан асау, қасиетті құла айғыр мекірене оскырып, Нұриланьң алдына келіп, мойын ұсынып тұра қалған екен.

– Жауды қуып әуре болма, бай-еке, айтқан тілді алыңыз, мал да, ел де аман болсын десеңіз осы тілегімді беріңіз, – депті Нұрила.

Сонда көкіректе кек қайнап, қызынып алған Бәйдібек:

– Жолдан қайтар қатын емес, Бәйдібектің жасағы, – деп қолын бастап, тарта жөнеліпті. Бәйдібек жасақтары шапқыншы жауға Күйік асуында жетіпті. Сол маңда қырғын ұрыс болып, Бәйдібектің алты бірдей ұлы қаза тауыпты. Қапалы, қаралы Бәйдібек алты ұлын Қошқарата өзені жағасына, Сарыкемер деген жерге жерлеп, кері қайтыпты. Әйгілі «Алты сары» дейтін обалы биік соның белгісі.

Сонда ел қайғысын Домалақ ененің кереметі жуыпты. Отау іргесінде байлаулы тұрған құла айғыр санына қылбұрау салғанында, ол жер күңіренге кісінеген екен. Шығыс жақтан қаптаған шаң көрініпті. Бұл жаудан қайтқан Бәйдібектің жылқысы екен. Қанды жорықта қайтпаған елдің кегін осылай Домалақ ененің күдіреті қайтарған, – деседі.

Қашан, қай заманда болмасын, халықтан шығып ел ішіне кең тарайтын аңыз хикаяның арғы жағында, сол аңыздың кейіпкері төңірегінде өмірдің бір шындық сыры жататыны да аян. Ал, Бәйдібек пен оның төңірегі, заманы мен замандастары хақында ел сақтаған сыр, көбінше оның есіміне, әйелдеріне, өсіп-өнген ұрпағына деген халықтың шын ілтипат, ыстық-ықыласымен өрнектеледі.

Бұл күнде Бәйдібектен тарайтын ұрпақтың ұзын саны 2 млн. адамнан асады.

Албан, Суан, Дулаттың Жетісу өлкесін мекендеген көшпенді қазақ жұртында алатын үлкен орны жайында өткен ғасырдың екінші жартысында бұл өлкеге саяхат жасаған ғалым, этнограф Н.А. Аристов пен қазақ халқының кемеңгер ұлы Ш. Уәлихановтың ғылыми еңбектері мен қолжазбаларынан кездестіреміз.

Елдің елдігін сақтап, қалың қазақтың қара шаңырағына қайыспас ұстын болған Бәйдібек шоқысында шоқтығы биік тұруына, бір жағынан ежелден жаугершілік жорықтарды көп көрген жұрттың «Бірлік түбі – береке» тағылымын ұстанған ежелгі ата дәстүрінің беріктігі болса, екінші жағы қашанғы өткен дүниеден көшпенді елдің қиналғанда панасы, жаз – жайлауы, қыс – қонысы болған шежірелі Қаратау өлкесінің қастер-қасиеттерінде болса керек.

Әр халықтың салт-дәстүріне, әдет-ғұрпына, санасы мен мәдениетіне, материалдық жағдайына байланысты ұлттық дүниетанымы қалыптасады.

Халықтың көшпелі мал шаруашылығымен айналысуы және көшіп-қонуы, үй жануарлары атауы негіз болған қоныс, жайлау, қыстау, жайылым яғни онимдік атаулардың пайда болуына әсерін тигізген.

Осы орайда мал шаруашылығының күнделікті кәсібіне айналдырған қазақ халқының өмірінен ерекше орын алатын жануарларға қатысты тарихи оқиғаға байланысты пайда болған жер атауларының топожүйеден алатын орны ерекше.

Мәселен, Буратышқан – жер атауы. Мұнда қазақ халқының, оның өмір салтына байланысты, жаз жайлауға, қыс қыстауға көшетін мал шаруашылығына жайлы жерге көшкен кезде көлік ретінде пайдаланатын «ойсылқараның» (түйе малы) тоқтап сол жерде болғандығынан, этномәдениетінен хабар беретін атау.

Жан-жануарлар атауының тура мағынасы негізінде метафора тәсілі арқылы ауыспалы мағына жасалады.

Астаукөл жері – Талас ауданында. Бұл атаудағы астау сөзінің ұғымы мал шаруашылығына орай қолданылатын «малға су, жем беретін үлкен ыдыс». Ол көбінесе ағаштан немесе тастан жасалады. Бұған бір дәлел ортағасырлық қалалар қатарына жататын Ақыртас қалашығынан табылған тас астау. Бұл сол дәуірде де қазақ халқының мал ұстап, шаруашылықпен айналысқандығын айғақтайды.

Бұл атаулардан материалдық (заттық) мәдениетке байланысты ойконимдердің этномәдени сипатын аңғарамыз. Осындай мысалдар қатарына жататын ойконимдер Жамбыл облысында көптеп кездеседі. Мысалы: Қошқарата, Көндөнен, Байтал, Мыңжылқы, Бурылбайтал т.б.

Халықтың негізгі кәсібі малдың ыңғайымен көшіп, қонып, жаңа тұрақтанған мекен атауларын көбінесе өздерінің атымен қайталап отырғандығы да кездеседі. Мысалы: Шақпақ (Шақпақата), Мыңбұлақ деген жер-су атаулары үлкен Қаратау жотасының шығыс етегінде де батыс етегінде де бар. Оның себебі, үйсін елінің осыдан екі мың жылдай уақыт бұрын өмір сүрген ұрпағы Шақпақ әулие (жерленген төбесі өзі аттас ауылында жатыр /Жуалы ауд. /) тұрған жері мен жайлаған жерге өз есімін қалдырған. Мұндай мысалдар Қазақстанның көптеген ежелгі елді мекендерінде кездеседі.

Мыңбұлақ – Жуалы ауданының Теріс өзенінің алабы ежелден осылай аталған. Жерлесіміз, жазушы Шерхан Мұртазаның «Жұлдызы биік Жуалы» атты очеркінде: «Бұл өлкенің бір атауы бағзы заманнан «Мыңбұлақ» болатын деп жазған. 630 ж. осы аймақта болған Қытай жиһангезі Сюань-Цзян, 846 ж. болған Араб жиһангезі Убейдаллах ибн Абдуллах ибн Хордатбек, X ғ. басында Қудам ибн Жафар Мыңбұлақ атауы туралы өздерінің сапарнамаларында: «Бұл жерде кәусар сулы сансыз бұлақтар ағып жатады, сол себепті «Мыңбұлақ» аталған. Бұл Абарджадж үлкен төбе, оның айналасынан мыңдаған бұлақтар бастау алады. Олар қосылып бір өзен құрайды», – деп жазады. 651 ж. Батыс Түрік хандығының ханы Ызбарлы халық осы төбеге жақсы бекіністері бар Абарджадж қаласын салады, қаланың әуел бастағы аты Мыңбұлақ болған дейді.

Ұлы Жібек жолының бойында орналасқан бұл елді-мекеннің қазақ халқының әлеуметтік болмысына, экономикалық мәдениетіне қосқан үлесі қомақты. Жері мыңдаған бұлақтан тұратын жердің елі де, жері де болғандықтан, ол жерді мекендеген халықтың сана-рухы да жоғары болған-ды. Деректерге қарағанда егін шаруашылығы, мал шаруашылығына қарағанда басымдау болған. Сондықтан да мұнда отырықшылық өмір салты адамдардың ғұмырына, тұтыну деңгейіне, олардың қатынастарына жағымды ықпалын тигізген-ді. Шығыстан, Қытайдан келген жібек мата, металл, металдан, фарфордан жасалған бұйымдар және қару-жарақтар т.б. ал Батыстан, Жерорта теңізінен келген түрлі тағамдар, жүзім суынан жасалған түрлі сусын – шараптар, зергерлік бұйымдар және т.б. жергілікті

халықтардың тұтыну қажеттігінің талғамын жоғарғы деңгейге көтеріп рухани түлеуге жетеледі. Мыңбұлақ жерінің шұрайлылығы егінге де малға да қолайлы болды.

Бертінде XVII-XVIII ғғ. патша үкіметінің, одан кейін қызыл империяның осы жерлерді орыстандыру мақсатымен тарихи қалыптасқан елді мекендердің атын жаппай өзгертіп, ең шұрайлы жерлерді орыс мұжықтарына бөліп беріп, солардың аттарымен атағаны кездейсоқ емес еді. Бұл саясат тұтас қазақ этносының жадынан адастырып, мәңгүрттік күйге түсіру мақсатын көздеді.

Егін шаруашылығымен айналысқанда да еңбек құралдарының жаңа түрлерімен жерді өңдеп, жақсы дақыл алуды тұрақты кәсібіне айналдырған. Кейбір мағлұматтарға қарағанда әртүрлі тілде тілмаштық ететін, тәржімалайтын тіл мамандары да болған деседі. Мүмкін, ғасырлардың генетикалық жалғасуының нәтижесі де болар, осы Мыңбұлақ өңірінде халқымыздың мақтанышына айналған ұл-қыздар көптеп дүниеге келген-ді.

Солардың бірі және бірегейі, халқымыздың мақтанышына айналған Бауыржан Момышұлы болса керек. «Мыңбұлақтың сулары сылдырайды, сұлу қыздың бұрымы бұлдырайды», – деп әкесі Момыштың айтқанындай, су бар жерде өмірдің өрісті болатынын айғақтайтындай. Бұл жерде су тән сұлулығы мен жан сұлулығының материалдық негізі ретінде сипатталады. Егер кешегі қырғын болған Отан соғысы азаттық сүйгіш халықтардың сыналар шағы болса, сол соғыстың басынан аяғына шейін «қан кешіп», «мұз жастанудың» куәсі болған Б. Момышұлының іс-әрекеттері қазақ халқының тарихта қандай орын алғанын, болашақта қандай орын алатынын айшықтағандай. Отаным, жерім, елім дегенде қиындықтың, азаптың қандай түрі болса да, қасқайып қарсы алатын, мақсатына жету үшін, бар айла-шараны қолданатын және ата-бабалардың соғыс тәжірибесінің ерекшеліктерін сабақтастыра білетін, ел басқаратын көсемдік, сөз бастайтын шешендік қасиеттерін бойына сіңіре білген, халқымыздың қандай қадір-қасиетінің бар екенін бір Баукең дәлелдегендей. Баукеңнің тұлғасынан ешкімге мойынсұна бермейтін дара болмысы мен адами қасиеттерін, кісілік келбетін айқын көреміз. Ол халқымызға тән батырлықты, қаһармандықты, тапқырлықты, білімділікті, отаншылдықты тал бойына ұялатып, өзінің соғыс жүргізу тактикасы мен стратегиясын соғыс өнерінің оқу құралына айналдырды, оның тәжірибесін көптеген елдің әскери қауымдастығы жақсы бағалап, оқу құралы етті. Оның аталмыш соғыс өнерінен жинақтаған тәжірибесінде халқымыздың сан ғасырлық рухани күш-қуаты шыңдаған Отан қорғаудың ұлы бастау көзі, отансүйгіштіктің қайнар көзі жатты. Табиғаттың дүлей мінезіне және әділетсіз басқыншылыққа қарсы күресте шыңдалған, шыныққан халқымыздың сестілігін Баукең былай танытады: соғыстан кейін ол Москвадағы әскери академияда офицерлер мен генералдар алдында соғыс тактикасы мен стратегиясы пәні бойынша лекция оқып жатады. Лекция соңында талқылау барысында бір генерал: «Бәрі де жақсы, бірақ тіліңізде ұлттық акцент бар екен», – дейді. Астамшылдық, империялық тұрғыдан айтылған пікірдің астарын байқаған Баукең тұра қалып, бас-көзіне қарамай балағаттайды. Болған соң: «Как, вы думаете акцент есть или нет!» – деп, оқыс пікір айтқан генералға қарайды. Сонда дәрісті басқарып отырған

басқа генерал: «Естеріңізде болсын, әскери жолдастар! Біз үшін лекцияның мәні формасында емес, оның мағынасында», - деп талқылауды тұжырымдайды.

Орда қонған Қазақ даласында кейбір тарихи атаулардың бірнеше рет қайталанып келе беретіндігі белгілі. Мысалы, «Аңырақай», «Қалмақ қырған», «Орда қонған» т. с. с. Осындай тарихи жерлердің бірі Қошқарата және Боралдай өзендерінің үстіртінде Арқалы таудың етегіндегі бір-бірінен 4-5 шақырымдай жердегі «Үлкен Орда Қонған». Мұны жұрт қазір тілдің ыңғайлылығына қарай «Үлкен Ордаған», «Кіші Ордаған» деп атап кеткен.

Бізге тарихтан белгілі Шымкент қаласынан батысқа қарай 35 шақырым жерде Бадам бекетінің маңында кішігірім «Ордабасы» атты төбе бар. Бұл атаудың мағынасы «Бас орда» яғни Әбілхайыр ханның ордасы, қазақ жасақтарының негізгі күші орналасқан жері болған. Екінші орда Жуалыдағы Қошқарата бойында, үшінші орда Ақыртөбе және Подгорное станцияларына қарасты «Сұңқайтты» және «Әбіқайыр» деп аталатын екі сайдың жанында Левшин өзінің «Описания киргиз-казачих орды и степей» деген еңбегінде: «Соединение трех наступающих групп, произошло у горки Орда басы, что значить – глава Орды» или «Главная ставка», «Орда басы расположено так, что командует над всей терассой; стоит только подняться из низин районов Арыстанды и Чаян (90-100 верст) или Боралдайской системы» 50-60 верст как раз бросается в глаза характерная сопка Орда басы, и наоборот, с Орда басы можно дальнеозерского степняка», – деп көрсетеді.

Үш орданың бас ханы болып Тәуке ханның ұлы Болат хан саналған және ханның ордасы тұрған жер «Үлкен Орда қонған» аталған. Барлық қазақ жасақтарының қолбасшысы Кіші жүздің ханы Әбілқайыр болған және оның ордасы тұрған жер Кіші Орда қонған жер деп аталған (Қазақстанның әскери тарихы, Қ. Аманжолов, А. Тасболатов, Алматы, «Білім» 1999 ж. 134-135б.). Хан ордаларының сол кездегі бір-біріне жақын орналасуы тек қана соғыс жағдайында болғандығын көрсетеді.

Бұл жөнінде М. Тынышбаев өз еңбегінде «... Нельзя допускать, чтобы в мирное время ставки ханов стояли близко, это было не в обычаях ханов, для большой самостоятельности кочевавших вдали друг от друга и по привычке, вообще, богатых скотоводов так тесниться при наличности обширных пастбищ» [46].

Орда қонған туралы бірқатар деректер «Рысбек батыр», «Садыбай байтана» кітапшаларында келтіріледі.

Ордабасының орналасқан жерінде ел басқарған хан, билер соғыс қимылының тактикасын және стратегиялық барысын да ескерген болу керек. Осы жердің төңірегінде жаумен шешуші айкастардың болатындығы болжанған сияқты. Ордабасының тұрған жері Қазақстанның Оңтүстік өңірінің Қазақ мемлекеттілігінің еркіндігінің символы да болған-ды. Батысқа Хиуа, Қоқан хандықтарына сес көрсетудің бір көрінісі де еді. Ордабасының географиялық орны елдің тәуелсіздігін сақтап, бейбіт өмір қалыптастырып қазақ этносының тарихтан алатын орнын заңдастырып, мәдениетінің дамуына даңғыл жол ашудың кепілі іспеттес болды. Ордабасыдағы халықтың болашағы туралы толғаныс армандар араға үш ғасырдай уақыт оздырып барып, Қазақстанның XX ғ. шынайы болашағына ұласқанының куәсі болдык.

Еліміз тәуелсіздік алғаннан кейін Елбасымыз көршілес мемлекеттердің басшыларын Ордабасыда бас қостыруы Қазақстанның мемлекет ретінде біржола қалыптасқандығының айғағы болды.

Ойконимдердің атауыштық функциясын нақты атқаратын құбылыстардың бірі – карта. Карта (нем. Karte; «түп нұсқа»; грек. Chartes – «жазуға пайдаланылатын папирус парағы») – жер бетінің (географиялық карта) жұлдыздың аспанның немесе олардың жеке бөліктерінің кішірейтіліп, арнаулы деректер толық көрсетіліп, жазықтық бетінде кескінделуі [23. 281б.].

Бағзы заманнан бері қарай карта арқылы жер бетінің өрнектерін, мемлекеттердің шекараларын, ойпат-қырларын, тіршілік етуге қажетті өзен-суларын, елді мекен т.б. бірден бағамдап, мағлұмат алуға болады.

Мұны біз, зерттеу жұмыстарының барысында облыстық архивтен табылған Жамбыл облысының әр жылдардағы карта сызбаларынан байқадық (табылған карталар жұмыстың қосымшасында берілді).

Мәселен, Жамбыл облысының физикалық және саяси әкімшілік картасынан оның байтақ жерінің алуан түрлі екендігін байқауға болады. Ол Қазақстанның оңтүстігі әкімшілік-территориялық бөлік – Шу және Талас өзендері алабында, Қырғыз Алатауының солтүстігінде, Қаратау, Жетісу мен Шу, Іле тауларының аралығында орналасқан.

1917 ж. дейін оның батыс бөлігіндегі көп жері бұрынғы Сырдария облысына қарады. Революциядан кейінгі алғашқы жылдарда ол Түркістан Совет Республикасының құрамында болды. 1924 ж. Орта Азияда Ұлт республикаларының құрылуына байланысты әуелі Сырдария, кейінірек Алматы округының құрамына кірді. 1939 ж. қазанында өз алдына облыс болды.

Қорыта айтсақ, Жамбыл облысы ойконимдерінің этномәдени сипатын анықтау мақсатында талданып, түсінік берілген ойконимдердің материалдық және рухани мәдениетіміздің ғасырлар бойы дамып, оның өзгеріп отырғандықтары байқалады. Кез келген ойконимдер (елді мекен атаулары) міндетті түрде сол этностың қоғамдық тұрмыс-тіршілігін, салт-дәстүрі мен психологиясын өз бойында бейнелейтіндігі анық мәселе.

Ойконимдердің кумулятивтік қызметі

Ойконимдердің кумулятивтік қызметі деп адамзаттың басынан кешірген, жинақтаған тарихи тәжірибесін және қоршаған ортаны вербальдік тұрғыда тіл айналымының шеңберінде көрсету. Себебі ойконим тарих түкпіріндегі құнды мәліметтерді жинақтап, аккумуляциялап, сабақтастырып келешек ұрпаққа аманат ретінде табыстайды. Қоғамның, адамдардың даму деңгейін тілдік кумулятивтің мазмұнымен айқындай беруге болады. Тілдің кумулятивтік қызметіне жете мән берген профессор Қ. Жұбанов былай дейді: «Тілдің қалай өсіп, дамитындығын білу керек. Тілдің тарихын білу деген сөз – оның өніп-өскен жолын білу деген. Демек, тіліміздің сонау ұзақ жолда қандай өзгерістерге ұшырағанын, оған неге ұшырағанын білу керек. Бұрынғыны білу жай әшейін мақсат емес, тілді меңгерудің бір амалы. Біз тілді меңгеріп болғанымыз жоқ, толық меңгерсек қана оны дұрыс бағытта өзгерте аламыз» [18. 119 б.].

Тіл қоғамның әр түрлі сатыдағы даму кезеңдерін сөздік құрам арқылы белгілі бір уақыт пен кеңістік арқылы өзінде сақтайды. Ал ғалым Ә. Қайдардың пікірімен айтсақ: «Әрбір дәуірде өмірге қажет болған ұғымдардың аты-жөні, ар-сипаты т.б. тіл фактілері арқылы ғана бізге жетуі мүмкін», – деп қорытындыланды. Болмыстағы құбылыстардың қандайы болмасын тілдік таңбалар арқылы белгілеу номинациялық (атауыштық) акция деп аталынады. Анықтай белгілеудің өзі номинациялық бірліктермен немесе сөздермен байланысады.

Номинациялық акт – болмыстағы нақты заттар мен құбылыстарды сөздік таңбалармен белгілейтін тұрақты, әрі даму үрдісіндегі процесс.

Жалқы географиялық атаулар мен географиялық апеллативтік лексика жиынтығы қазақ ойконимдерінің лексикалық негізін құрайды десек, одан ойконимдердің кумулятивтік қызметі арқылы тарих қатпарларында жатқан мәдени және этноәлеуметтік страттарды бөліп алуға болады, өйткені ойконимияда этностың саяси-әлеуметтік, өркениеттік өмірі кристаллизацияланады. Осы методикамен ойконимиядағы хронологиялық тәртіпті сақтай отырып тарихи-мәдени (мәдени-генетикалық) және этноәлеуметтік қатпарлардың қай өркениеттікке жататындығын айқындауға болады.

Ономастикалық лексика – жалпы лексиканың бір бөлігі. Қоғамдағы болып жатқан өзгерістерге апеллативтерге қарағанда өнімдер көбірек реакция береді. Сондықтан атауларды қойған адамдардың санасынан тыс оларда қоғамның мәдениеті мен әлеуметтік өмірі бейнеленеді.

Талданатын ойконимдердің семантикасында орын алған тарихи-мәдени және этноәлеуметтік қағидаларды еске ала отырып, қазақ ойконимдерінің номинативтік қызметін сипаттау үшін, негізінен «адам – тіл – географиялық орта – мәдениет (қоғам)» категорияларының арасындағы байланыстарды зерттеу және зерделеу қажет. Бұл ұлттың тілдік санасының кеңістігінің шеңберінің ұлғаюына даңғыл жол ашпақ.

У. Ержанова ұлттық топонимдердің кумулятивтік қызметі туралы былай дейді: «Ұлттық топонимия қазақ елінің этникалық шекаралары, халықтың ертдегі көші-қон бағыттары, жеріміздің отарлануы сияқты маңызды мәселелерден мәлімет бере алады. Жер-су атауларында кездесетін құнды мәліметтер арқылы ата-бабаларымыздың материалдық және әлеуметтік тұрмыс-тіршілігінің сипатын анықтаймыз. Топонимдердің тіл тарихы, әсіресе сөздік құрам тарихы мен сөз тудыру тарихы үшін үлкен маңызы бар, қолданыстан қалып, ұмытыла бастаған сөздер өз тіршілігін географиялық атаулар құрамында жалғастыра алады. Осының барлығы топонимдердің кумулятивтік қызметінің тіл тарихында ерекше роль атқаратындығын көрсетеді. Олай болса, ұлттық топонимдер жүйесі де халықтың этникалық құрамы, материалдық, рухани мәдениеті, азаматтық тарихы жөнінде аса мол деректер беретіні сөзсіз» [12. 115 б.].

Ойконимияның атауыштық қызметі ментальды ойлап түсіну қызметімен, яғни тілдік сана, тілдік тұлғаның ментальдығымен диалектикалық түрде өзара байланысты. Жалпы когнитивтік лексикалық даму тұрғысынан қарастырғанда, тіл, оның ішінде ойконимия да, түпкі нәтижесінде, қоғам мен этнос көзқарастарының

бірыңғай ұлттық жүйесі, тіл сөйлермендеріне ортақ ұжымдық философия түрінде әлемнің ерекше көрінісін бейнелейді. Ойконимдер осы тіл сөйлермендерінің тілдік және экстралингвистикалық тұжырымдарын қамтып, бір арнаға бағыттайды.

Тарихи-мәдени, этноәлеуметтік мәліметтің қалыптасып, сақталуын ойконимдердің кумулятивтік қызметі арқылы жинақталған ойконимиялық материалдар молынан қамтамасыз етеді. Олай болса ойконимияны информациялық мәні бар күрделі семиотикалық жүйедегі мәдениет ретінде қарастырсақ қателеспейміз.

Ұлттық мәдениеттің қалыптасуы мен ерекшеліктері, этникалық мәдениеттің типі тілде көрініс беруі хақ. Тарихи кескіндегі әрбір мәдениет өзіне лайықты, әрі тән жалқы атаулардың белгілі бір типтерін дүниеге келтіреді.

Былайша айтқанда, белгілі бір тарихи этностық қоғамдарға ұшыраспайтын ерекшеліктерімен сипатталады. Аталмыш ерекшеліктер лексикада өз көріністерін береді және оның аялық мәліметін құрайды. Сайып келгенде, осы мәліметтер рухани, материалдық мәдениет формаларын және түрлерін айқындайды.

Мәдениеттің материалдық түрі туралы сөз етсек, оған қатысты қазақ терминдерін зерттеп жүрген ғалым Ж. Манкеева қазақ халқының ұлттық ерекшеліктерін, шаруашылық іс-әрекеттері мен салт-дәстүрлерін бейнелейтін аталмыш терминдердің кумулятивтік қызметін былай сипаттайды: «Заттың мәдениет лексикасы – ұлттық рух пен талғам негізінде, ұлттық тұрмыс пен шаруашылық ерекшеліктеріне сай технологиялық процесс нәтижесінде, өз мәні мен атқаратын қызметіне сай тудырушы модельдер арқылы жасалатын лексика – семантикалық категория ретінде, кумулятивтік қызметі негізінде сақталған материалдық өндіріс пен мәдени туындылардың атаулары» [31].

Ғасырлар қойнауынан орын тепкен этнолексика халық өмірінің этно-мәдени тарихы, тілдік дамуы мен тілдік шығармашылығы болашақ зерттеулерге зор дереккөз болып табылады. Өйткені халық берген атауларда оның ішкі сезімдері, жинақталған тәжірибесі, қарапайым қабылдау түсініктері, тұжырымдары бейнеленеді. Аталмыш процестер әр этностың тарихы, алатын географиялық орыны, қалыптасқан материалдық (өндірістік) қатынасына және рухани дамуының деңгейіне, әлемдік өркениетте алатын орнына байланысты. Дәлірек айтсақ, атаулар шартты түрде дүниеге келсе де, тілдегі жасалынған сөз нұсқалары арқылы заттың уәжді белгісіне ғана негізделмейді, белгілі бір затты тілдік жағынан бейнелеу әр сөйлеуші ортада әртүрлі болуы мүмкін. Олай болса ұлттық материалдық мәдениет-тұрмыстық лексиканың реликті, әрі рухани байлықтың субстанциясы (түп негізі) деп те айтуға болады. Байқағанымыздай, аталмыш жүйедегі сөздер тек атауыштық (кумулятивтік) ғана қызмет атқарып отырған жоқ. Өйткені тілдегі материалдық мәдениетке қатысы бар атаулар немесе тұрмыстық лексика халқымыздың материалдық (өндірістік) қатынасының деңгейін, даму бағытының сипаты мен формаларын және шаруашылық пен тұрмыстық болмыстарын реттеуге қажет мұқтаждықты қамтамасыз етуге бағытталған заттарды бейнелейді. Сондықтан тіл – материалдық және рухани байлықтарды диалектикалық тұрғыдан байланыстырып халықтың рухани болмысына айналған функцияны атқарып отыр.

Түптеп келгенде, ойконимдердің ментальдық мәні олардың кумулятивтік қызметімен айқындалады. Аталмыш қызметтің басты функциясы – мәліметтерді кристаллизациялау, жинау (аккумуляциялау) және уақыт кеңістігі арқылы басқаларға жеткізу (трансляциялау).

Бздің пайымдауымызша, ойконимдерді құрайтын тарихи-мәдени, этно-әлеуметтік мәліметтерді аккумуляциялау мен басқаларға уақыт кеңістігі арқылы трансляциялау процесін қарастырмай тұрып, жинақтау мен басқаларға жеткізуге арналған мәліметтердің ішкі құрылымына, ұйымдастыру методикасына назар аударуымыз ләзім. Бұл жөніндегі қазақ тілінің ойконимдік жүйесінің бір ерекшелігі, ол өзінің ментальдық болмысында, яғни ойконимияға адамның әлем туралы білімі мен қабылдауының жиынтығы жүйелі түрде берілген. Байқап қарасақ, аталмыш жүйе тілдік сана деңгейінде қалыптасатын когнитивтік стереотиптер жинағына сүйенеді, олар атаулар мен тілдік деңгейлерді кластар бірліктеріне өзара диалектикалық түрде байланыстырып, ойконимикалық жүйенің элементтерін жинақтап қалыптастырады.

Қазақ ойконимдерінің кумулятивтік қызметі тарихи зор мағыналарға толы. Бабалар өсиет еткен ұлан-ғайыр далаға тән жер-су, елді мекенді сырт жаулардан қорғап, келер ұрпаққа аманат ретінде қалдыру – тек қана отаншылдық рухы жоғары халықтың үлесінде болуы хақ.

Тарихи қазақ дала философиясы мен өркениеттілігін арқау еткен өміршен дәстүрлердің, салт-саналардың елді мекендерді атауда негіз болғанын байқаймыз. Бұл далаға кімдер көзін тікпеді, халқымыз талай-талай тағдырлы тарихи иірімдерді басынан кешірді. Соның бірі жүз жылға созылған аса күрделі қазақ-жоңғар қатынасы. XVIII ғ. бас кезіндегі Аңырақай шайқасы екі халықтың тарих сахнасында қалу немесе қалмау ісі безбенге түскен тағдырлы шайқас болды. Бұл жерді Аңырақай деп атаудың халық аузында айтылып жүрген бірнеше варианттары бар. Бізге керегі осы жердің тағдырының шешілуінің кумулятивтік философиялық маңызын қарастыруда болып отыр.

Халық даналығына сүйенсек, «бөлінгенді бөрі жейді» дегендей жоңғарлықтардың қазақ даласын біртіндеп жаулап алуының себептері болды:

1. Әр жүздің өзінше хандық құрып, халықтың басын біріктірмей, бытыраңқылыққа ұшыратуы;
2. Қытай мен Ресей империялары жоңғарлардың қолымен қазақ жерін қазақтардан тазартып, қазақ территориясын бөліске салу дипломатиясын жүргізуі;
3. Екі империя да қарудың соңғы жетістіктерімен жоңғарларды қаруландыруда болды. Сол кездегі қазақ билері Төле (Ұлы жүз), Қазыбек (Орта жүз), Әйтеке (Кіші жүз) бұл шайқастың тарихи тағдырлы, әрі соңғы шайқас екендігіне зор мән беріп, үш жүздің күшінің басын біріктіруді, сөйтіп, бір жеңнен қол, бір жағадан бас шығарып, жауға атой салып, қарсы тұруды басты шешуші міндет деп санады. Бұл тарихтың бұлтартпас философиясы іспеттес еді.

Тарихта параллель бола береді десек, тәуелсіз еліміздің Президенті Н. Назарбаевтың басты ұстанымы да халықты ескі әдетпен бытыраңқылыққа ұшыратпай, жүз-жүзге, ру-руға бөлмей, біртұтастықты сақтай ортырып қана егемендігімізді баянды етуге болатындығын баса айтып, оны негізгі идеяға айнал-

дырып, өзі көшті бастап, бүгінде айтарлықтай табысқа жетіп отырғанымыз сол сындарлы саясаттың салдары десек қателеспейміз.

Аңырақай шайқасының ойконимдік кумулятивтік қызметінің философиясы үш бидің, үш жүздің материалдық және рухани күштерін біріктіріп барып, жауға қарсы шығу еді. Бұл шайқастың маңызы мен мәні сол уақытқа дейін болып келген жеңілістерге душар еткен қатардағы жай ғана шайқас еместігін халық санасына ұялатуда болды. Халықтың тәуелсіздікке, еркіндікке деген арман тілігін бір арнаға бағыттап, оның рухына қуатты нәр берді. Ұзақ жүргізілген соғыстың зардаптарын, жоңғарлардың әділетсіздігін, одан көрген халықтың азаптарын тілге тиек етіп, оның қайрат-жігеріне отансүйгіштік леп беріп, үш би халықтың рухына ең соңғы серпіліс берді. Еркіндік, әділеттілік идеясын бойына сіңіріп қуаттанған халық үлкен-кіші, ата-ана, әйел-еркек демей, буырқанған күйде жауды талқандап, қазақ жерін жаудан азат етуді бастап жіберді.

Нәтижесінде, жоңғарлар этнос ретінде тарих сахнасымен біржола қоштасты. Аталмыш оқиғаның ойконимдік кумулятивтік қызметін зерделесе, мынадай қорытындыларға саяды:

1. Қазақ этносы бейбіт сүйгіш халық екендігін, ешкімге ұлтарактай жерін бермейтіндігін, ешкімнің территориясына ешуақытта көз тікпейтіндігін әлемге жария етті.
2. Аңырақай шайқасы қазақ халқының отансүйгіштік сезім идеясын жоғарғы сатыға көтеріп, халық бірлігі мен біртұтастығының алмайтын қамалының жоқ екендігін асқақ рухтық деңгейге көтерді;
3. Ата-бабалар аруағын сыйлап, олар аманат еткен жерді, суды, тауды, орманды, өзенді көздің қаршығындай сақтап, қасық қаны қалғанша қорғауды басты міндет етіп қоятындығын дәлелдеді;
4. Көшпенді және жартылай отырықшылыққа негізделген өркениеттілік, білімділікке бағытталған еңбек құралдары мен қару жарактың қажет екендігі және соғыс стратегиясы мен тактикасының қалыптасып келе жатқандығын күн тәртібіне қойған-ды және т.б.

Қазақ ойконимдерінің негізінде құралған фольклорлардың кумулятивтік қызметін көрсету үшін Айша бибі аңызын келтіруге болады.

Айша бибі туралы екінші аңыз. Шаш Ташкент түбіндегі әскери әзірліктің бірінде ару Айша Тараздан келген жас батыр Қараханның өнеріне ғашық болған. Жігіт те қызды ұнатқан. Батыр жорыққа аттанар алдында:

– Ажалдан алыс болсам, соғыстан соң мен мұнда соқпаймын, тіке Таласқа тартамын. Сүйгенің рас болса, мені іздеп Таразға кел, асылым деп күтіп аламын, – деген екен. Қыз келісіп, екеуі серт байласқан.

Жыл өткен соң Айша әкесінен бата сұрайды, қызды алысқа қимаған әке: – «Тілімді алмасаң, ажалың тілсізден болсын, көлденең көк дарияның алтауынан өтсең де, соңғысынан өтпе, дегеніңе жетпе», – деп теріс батасын беріпті.

Бірақ Айша дегенін істеп, жанына Баба әжені ертіп, қосағына түйе алып, бейтаныс жерге бет түзепті. Талай қиындықтан өтіп, Тараздың төбесі көрінгенде, екі жолаушы көліктен түсіп, мамық төсін керген аққу-қаздай ару қыз мамырлап барып көз жасындай мөлдір суға аппақ тәнін жуыпты. Өзі кестелеген асыл

киімдерді киініп, шарайнадан өзін-өзі қызықтап ұзақ отырған Айшаны жылан шаққан...

Баба әже атқа қонып, Қараханға хабар салады.

Асығып жеткен сүйіктісіне жанары тайған нәркес көздерін соңғы рет қимастықпен қадап:

– Сертіме жеттім, – депті Айша. Ғашықтықтың азабын әбден тартқан ару қыздың ажары таң қараңғысында жанған шолпандай жарқырап барып біржолата сөніпті.

Тіршілікте тәңірі қоспаған Айшаның суық денесін құшақтап отырып, Қарахан өзі мен қыздың некесін қидырады. Сөйтіп:

– Айша, сен енді Бибі болдың! – деп, арудың құлағына үш рет айқайлапты.

Айша бибіні өлген жеріне арулап қойып, Қарахан бүкіл Дешті қыпшақтан өнері асқан бәдізші-шеберлерді алдырып, Аса өзенінің жағасында топыраққа түйенің жүнін қостырып, оны аруананың сүтіне илетіп, бұрын бұл өңірде болмаған зәулім ескерткіш орнатқан.

Баба әже өле-өлгенше Айшаның басында шырақшы болып өтіпті. Кәрі әже дүние салғанда, Қарахан ол кісінің басына да мавзолей тұрғызған [10. 15б.].

Елді мекенді Айша бибі атынан қоюдың кумулятивтік қызметі:

1. Жігіт пен қыздың арасындағы махаббаттың құдіреттілігі. Махаббат адамның бойын билеген жағдайда дүлей күшке айналып, оның мақсатқа жету жолында аспайтын асуы, алмайтын қамалы болмаса керек;

2. Қарахан батырдың елді, жерді сыртқы жаулардан қорғау мәселесінде, оның қауіпсіздігі қыл үстінде тұрғанда, ең алдымен отансүйгіштік сезімнің алдыңғы шепке шығуы;

3. «Келісіп пішкен тон келте болмас» дегендей қыз бен жігіттің махаббаты қанша лаулап жанғанмен, өсіріп, баптап, тәрбие берген ата-ананың наразылығынан сақ болуды және аруақты сыйлай білуді қажет етеді;

4. Ару қыздың Қарахан батырдың елі – Таразға жақындағанда өзен жағасында жуынып, шайынып алудағы мақсаты, сүйген жігітіне көріну алдында халқымыздың дәстүріне сай пәктікті, тазалықты сақтау еді;

5. Айша арудың жылан уынан жанталасып жатқанда, Қарахан батырдың: «Айша, сен енді Бибі болдың», – деп оның құлағына үш рет айқайлауы, батыр болсын, жай адам болсын берген сертіне берік болуды уағыздайды;

6. Ол дүниеде аруақтары сырласып тұратындай, Аса өзені жағасындағы Бибісіне Қарахан орнатқан ескерткіш мавзолейдің қала ортасында батырдың өзіне орнатқан үлкен ескерткіштен көрініп тұратындығы, екі жастың махаббаттарының шынайылығының, имандылығының, моральдік адамгершілігінің аңызға тұрарлық деңгейде екендігін айғақтайды.

Бұл ойкөнімдердің тарихта кездейсоқ орын теппейтіндігін, оның лиро-эпостық, батырлық жырларда, аңыздарда халықтық этномәдениетінің кумулятивтік қызметін сипаттайды.

Әулиеата. Сатұқ Бұғра Қарахан (X ғ.) қолбасшы, Қарахан хандығының негізін қалаушы, Қарахан – Айша бибі хикаясының кейіпкері. Қарахан әкесінен ерте жетім қалады. Аңыз бойынша Сатұқ жастайынан ерекше қасиетке ие болады. Ол

өңінде де, түсінде де әулиелермен сөйлесіп, сұхбаттаса берген. Сатұқ Қараханның түсіне көктен түскен, тұлға бойынан нұр шашқан ақ сақалды, ақ шашты кісі еніп, оның мұсылман дінінің туын ұстау үшін туғанын, о баста алла-тағала солай деп ұйғарып қойғанын айтады.

Әулиеата Қарахан өлерінде баласына өсиетін айтады. Қарақасқа тұлпардың құйрығынан бір тал қыл жұлып алып, баласына береді де: «Мен өлсем, елге мына жақтан жау келеді. Қиналасың, сонда мына құйрықтың қылын тұтат. Қарақасқа тұлпардың құйрығының қылы тұтанып, жанғанда, мен де келемін», – деп көз жұмады. Қараханның дүниеден өткеніне едәуір уақыт болады. Оның орнына хан болып қалған баласы қартайды. Келеді деген жау келмейді. Әулие Қараханның баласы ойға түседі де, Қарақасқа тұлпардың құйрығынан қалған бір тал қылды тұтатады. Сонда Әулиеата Қарахан қарақасқа тұлпарын ойқастатып, қару-жарағын асынып, «жау қайдалап» шыға келеді. Сонда баласы: «Әруағыннан айналайын, асыл әкем, кешіре гөр! Еліңді жау шапқан жоқ. Сөзіңнің рас-өтірігін білейін деп тұтатып едім құйрықты», – дейді. Әулиеата баласына қарап тұрып: «Өй, эттеген-ай, тұрғылықты жұртымнан келімсек жұрт озып кететін болды-ау», – деп ғайып болып кетеді.

Әулиеата Қараханның тұлғасына байланысты аңыз-әңгімеден алатын тағылым – халық өзі ерекше деп әспеттеген, сүйген, жақсы көрген батырларын, хандарын, тұлғаларын т.б. айрықша күш-қуаттың иесі етіп, атқарған істеріне, жүрген жолына, халыққа деген ілтипатына еріктен тыс қадір-қасиет беріп табынған, мақтаныш еткен. Оны табиғаттың тылсым күшімен теңестіріп, рухани бір құдіретті күштің иесі еткен. Тағдырлы оқиғалар екі өкпеден қысып, қиналып шығар жол таба алмай тұрғанда, сол бір тұлғаның атын аруақтың туы етіп, оған сиынып, әрекет жасағанда адам бойына ерекше теңдесі жоқ күш-қуат пайда болып, дегеніне жеткен.

Таразда Әулиеата Қарахан бабаға соғылған үлкен мавзолейге жан-жақтан ел ағылып келіп, мінәжат етіп, әулие аруағына сиынып, өздері арман еткен мақсаттарын тілеп жатады. «Таяқпен келсең, тай мінгізем», – деген киелі Тараз жеріне келушілер осындай асқан үмітпен келеді. Ол көбінесе орындалып жатады. Бұл нақты тұлға Қараханның атына айтылған аңыз-әңгімелер халқымыздың рухани мәдениетінің одан әрі қарай дамуына зор үлес қосады.

Қазақ жылқы малының қасиеттілігін ескеріп, олардың атынан Алаайғыр (Шу ауд.), Көкдөнен (Т. Рысқұлов ауд.), Бурылбайтал (Мойынқұм ауд.) және т.б. ауылдар аталған. Енді осылардың этномәдени кумулятивтік қызметіне тоқталсақ, ежелгі заманнан бері қарай көшпенді өмір салтын басынан кешірген қазақ этносы жылқы малын ерекше құрметтеген. Өйткені, бір жерден екінші жерге көшкенде көлік міндетін атқарса, соғыс қимылдарын іс жүзінде асырғанда немесе қуғанда мобильділігімен (қолайлылығымен) ерекшеленетін жылқы малының қызметіне баға жетпейді. Оның бергі жағында ішсең сусын, жесең тамақ ретінде қолданылды. Сондықтан да қазақ халқы ат үстінде көп жүргендіктен күнделікті қажеттіліктен барып үзеңгіні бірінші қолданысқа енгізген деседі.

Жылқы батырдың немесе жігіттің ақылдасы, жансерігі, қиналғандағы құтқарушысы рөлдерін атқарды. Жарамды аттар дүбірлі бәйгелерге қосылып

ауылдың, рудың және жеке тұлғаның мақтанышына айналдырды. Сондықтан да қазақ оны ерекше, жанындай жақсы көрді.

Жаңа заманда жылқы малына табиғаты өте қолайлы Т. Рысқұлов (Луговой), Жамбыл аудандарында жылқы зауыттары құрылды. Бұл 1935 ж. азамат соғысының батыры, маршал С. М. Буденныйдың басшылығымен іс жүзіне асырылып, жылқы коралары, малшылар үшін тұрғын жайлар көптеп салына бастады. Шаруашылықтың атына байланысты ауылдар Конезавод деп аталып кеткен. Жылқы малын сұрыптап өсірудің біздің елдің үлесіне тиюі кездейсоқ оқиға емес еді. Өйткені, екінші дүниежүзілік соғыстың хабары шығып келе жатқан кез еді. Жылқы малын да соғыс қимылдарына қолдану күн тәртібінде тұрды. Сондықтан да бұл істі Кеңес Одағының басшылары қолдаған. Бұл аталмыш ауылдардың даңқы, атақты сәйгүліктерімен, жүйрік тұлпарларымен бүкіл Қазақстанға, бұрынғы Кеңес Одағына, тіпті дүниежүзіне танылды. Нәтижесінде бұл елді мекендерде 50 жылдай уақыт Кеңес Одағында ең іргелі, озат тәжірибелі жылқы өсіруші шаруашылық болған. 1945 ж. Жеңіс күніне арналған әскери парадты маршал К.Г. Жуков Т. Рысқұлов (Луговой) Конезаводынан шыққан ақ боз атқа мініп қабылдаған.

Рим, Токио олимпиадаларына қатысып алтыннан алқа таққан атақты сәйгүлік жылқы – Абсент осы Т. Рысқұлов (бұрынғы Луговой) Конезаводында 1952 ж. дүниеге келіп, осында сүйегі жерленген. Отанында оған арналған үлкен ескерткіш бар.

Халық елді мекендерге ат бергенде оның эстетикалық, сұлулық, әдемілік жағына да үлкен мән берген. Өйткені шындық дүниені эстетикалық жағынан бейнелеу халықты табиғаттың, қоғамның сырын біліп тануды және оны өзінің керегіне жаратуды басты мақсат деп есептеді. Кез келген елді мекен аты сол жердің ерекшелігін айқын бейнелеп ұрпақ болмысына қызмет ету үшін ұзағынан ойланып қойылды. Керек болса, ол мекеннің аты мен затына сай болатындай ұрпақ мақтанышына айналып, сол атқа сай іс-әрекет жасауды, сол жерді көздің қарашығындай қорғауды, рухани өзек ететін отансүйгіштік асқақ сезімге тәрбиелейді. Мысалы, Сұлутөр, Аққия, Далақайнар, Ботамойнақ, Кәріқорған, Береке, Тасбастау, Мамыртөбе, Мыңбұлақ, Ұланбел, Қызылсай, Жайлаукөл, Белбасар, Көктөбе, Берікқара, Ақермен, Ақсүйек, Мыңарал, Қараой, Тойқұдық, Майтөбе, Тәтті, Көгершін, Өрнек және т.б.

Қордай ауданына қарасты Сұлутөр елді мекені төр лексемасымен кездейсоқ аталмаса керек. Халық дәстүрінде төрді «ең сыйлы орын» деп өзінің құрметті қонағын жайғастырған. Төртегі қабырғаға қол өнерінің озық үлгілерімен жасалған бұйымдар, атадан балаға мұрагерлікпен қалып отырған қару-жарақ, жағалы өрнектелген киімдер ілініп қойылған.

Дастарқан мәзірі де төрге арналып жасалынып қойылған. Тағамның таңдаулылары да төрге қарай жылжытылады. Мұның да кумулятивтік функциясын атқаратынын аңғару қиын емес.

Адамдардың Абай айтқандай: «Атаның баласы болмай, адамның ел сыйлаған, құрметтеген тұлғасы болуды» бойына сіңіруге, соған талпынуға тәрбиелейді. Абай идеясын жаңа заманның талабына сай трансформацияласақ, оның «Түбінде баянды еңбек егін салған, Жасынан оқу оқып білім алған. Би болған, болыс болған өнер емес, Еңбектің одан өзге бәрі жалған» деген философиялық тұжырымы білім мен ғылымның құдіретімен ұштасып жатқан тәрізді.

Екінші жағынан төр әсем, әрі эстетикалық жағынан адамның талғамын тәрбиелейтін жай ретінде санаға сіңген.

Аталмыш елді мекеннің орналасқан жері тақтайдай жазық, жері шүйгін, көзге тартымды. Ондағы тұрғындар тұрған жеріне қарап сүйсініп, мақтан етуге тұрарлық жер. Егін егіп, мал өсіруге қолайлы, еңбек етсең, салауатты өмір салтын қалыптастыруға лайықты деген пікірге тіреледі.

Мамыртөбе, Бектөбе, Майтөбе, Ақтөбе, Тастөбе т.б. төбеге қатысты атаулардың кумулятивтік қызметі туралы айтсақ, ұлан ғайыр территорияны қорғап қалу мақсатында, жартылай көшіп-қону салтында бар халқымыздың болмысында төбе сөзінің айрықша маңызы болған. Егер отырықшы елдерде жиналып шешім қабылдайтын, ойын-сауықтар құратын жылжымайтын ғимараттар басым болса, халқымыздың тарихында осы функцияларды төбе мен төмпешіктер, таудың баурайлары атқаратын болған.

«Күлтөбенің басында күнде жиын», - деп халық бекер айтпаған. Біріншіден, төбе басында дайыны жоқ, салмағы айтарлықтай емес, мәселені түбегейлі шешпейтін, жиналуды мақсат ететін, әйтеуір, бір жиын деген аты бар адамдардың тобырын айтса, екіншіден, халық тағдырына тікелей қатысы бар, мемлекеттік мәселелерді шешеуге бағытталған саяси-шаруашылық мәні бар түйінді проблемалардың басын ашу үшін хан, би, болыс, шешен, бектердің, батырлардың т.б. халық алдында немесе халықсыз жиналатынын байқауға болады.

Төбе басында адамдардың еңсесі тіктеліп, тереңнен сыр тартып, жан-жағына қарағанда, ата-бабадан мұра болып қалған алып даланы сақтап қалу үшін, «не істеу керек» екендігін шешетін жердің символикасы сияқты болып көрінсе керек. Төбе – көтерілген адамдардың асқан жауапкершілік пен патриоттық сезімі ұшталып, алдағы болар оқиғаларды болжау және оларды әділетті шешу жауапкершігі жүктелетін орын екендігін пайымдау қиын емес.

Ел мен елдің, ру мен рудың, болыстық пен болыстықтың және т.б. араларындағы жер, жесір, қыз, мал, кек, т.б. дауларды жақсылардың жиналып, керек болса апталап қона жатып шешетін орындары осы төбе болған.

Жаудың ел шегіне кенеттен жақындап келмеуін сақшы арқылы қамтамасыз ететін де биік төбенің үсті болған. Ел басқарған хандар мен батырлар жауының бетін қайтарып, жеңісті қуанышты хабарлау үшін де елді жинап, төбе басына көтерілген.

Бұл дәстүр бүгінгі таңда да өз жалғасын тауып, тәуелсіз халқымыздың патриоттық сезімін асқақтатуда. Тәуелсіздігімізді әлемге паш ету үшін де Ел-

басы Н. Назарбаев көрші Өзбекстан мен Қырғызистанның игі жақсылары – президенттері: Акаев пен Каримовты тарихи мәні бар Шымкенттегі Ордабасына шақырып, үш елдің достығының мәңгі екенін жария етті. Бұл Кіндік Азиядағы саяси тұрақтылыққа өз оң ықпалын тигізді деп айтуға болады.

Бұдан былай да төбе рухы халық рухындай көтеріліп шыңдала бермек.

Ортағасырлық қалалар қатарына жататын Наурызбас қалашығы туралы айтсақ, наурыз парсының «жаңа» деген ұғымды беретін сөзі екені мәлім... Ал ұлы ақын Абайдың араб басқыншыларының жергілікті тілде қалыптасқан ата-мекен топонимдерін жаппай өзгерту саясатын, тіпті «Ұлыстың ұлы күні» атанған Наурыз мерекесін Наршаһидің «Бұқара тарихы» атты еңбегі арқылы танысқанын баян еткен.

Жергілікті түркі халықтарын ислам дініне күшпен біржола табындыру жолында олардың ата-бабадан қалған тарихын, жазуын, салт-сана, әдет-ғұрпын, тіпті, елді мекен атауларын арабшамен өзгертуді, жергілікті халықтың рухын сындырып, өткенін ізсіз жоғалтудың бірден-бір тәсілі ретінде қараған. Өйткені, бұл жергілікті халықты ислам дініне сіндіріп, жұтып жіберудің пәрменді жолы болатын-ды.

Араб халифатының біржола үстемдігін қалтқысыз жүргізу үшін Түркістан өлкесін жаулап алып елді мекен, жер-су, көше, төбе т.б. халық атауларының бәрін өзгертуге кірісуі исламизмнің құдіретін жергілікті халыққа мойындату болды. «Жергілікті халықты неғұрлым тарихи жадынан, ата-салты, әдет-ғұрпынан, көз жаздырсақ, соғұрлым тарихи есін сөндіріп, рухани құлдыққа әкелеміз» деп есептеген.

Аталмыш әрекет сан ғасырлар бойы қорланып қалыптасқан, сол арқылы халықтың тарихи көне шежіресінен белгі беріп отыратын ата-мекен, жер атаулары мәңгілік тұрғанда, халықтың тарихы, жады бұлжымай сақталу қалпынан сескенген басқыншылардың қай-қайсысы да, ең алдымен қанды шеңгелін жер атауларына салды. Басқыншылар мұнымен тынбай халық тарихының ғасырларға созылған рухани өзегінің құралы болып есептелетін, яғни өткен ұрпақ пен жаңа жас буын ұрпақты рухани қазына көзімен ұштастырып, сабақтастық дәстүрін бекітіп, өміршендігін арттыратын басты құралы – жазуды істен шығару мақсатын алға қойды. Жергілікті этнос тіліндегі кітаптарды өртке беріп, мәдени мұраларды қиратып, сауаты барларды түгел қырып, араб жазуы мен ислам идеологиясын күшпен орнықтырды. Бұл түркі тектес халықтардың тарихына, өміріне, болмысына жасалған ең зор қиянаттың бірегейі еді.

Сонымен Жамбыл облысы ойконимдерінің кумулятивтік қызметі қазақ этносының әлеуметтік – тарихи өмір сүру жағдайы, рухани өмірі, географиялық орта мен шаруашылығына, салт-дәстүріне байланысты ерекшеліктері мен басты қасиеттерін атауда нақты және соған қатысты болуымен сипатталатынын аңғардық.

ҚОРЫТЫНДЫ

Қорытындылай келе, ойконимдер адамдардың және қоғамның тарихы іспеттес, олар түрлі себептермен дүниеге келіп, өмірде кеңінен қолданыс табатынын, былайша айтқанда, өзіне тән тарихы болатынын пайымдадық. Кейбір атаулар мындаған жылдар, кейбіреулері тек жүздеген, баз біреулері санаулы жылдарға ғана тән келеді. Олардың бұлай ғұмыр кешуі тарихи-қоғамдық, саяси-экономикалық факторларға байланысты болатындығын аңғардық.

Сонымен тұжырымдай айтсақ, әрбір ойконим өз дәуірінің жемісі, тарихи жағдайларға байланысты дүниеге келген. Кейбір жағдайларда ойконимнің пайда болуының уақыты дәл көрсетілмегенмен, сол кезеңнің нышандары байқалып тұрады. Оны атаудың мазмұны мен құрылымынан байқау қиын емес екендігіне көз жеткіздік.

Еңбегіміздің нәтижелеріне зер салсақ, облыс тарихында, бұл жерде, ескі замандарда сақтар мен сарматтардың, одан соң Б.д.д. III-II ғғ. қаңлылардың б.д. II ғ. бастап үйсіндердің, VI-VIII ғғ. Батыс Түркі Қағанатының болғаны, Шу өзені сағасында оның Суяб деген астанасының тұрғаны, одан кейін X-XII ғғ. Қарлұқ, Оғыз, Қараханид хандықтарының билігі, XIII ғ. Монғол үстемдігі, ал XVII ғ. жоңғар қалмақтарының үздіксіз шабуылының нәтижесінде, кейбір жерлерді мекендеуі, XVIII ғ. II жартысынан патшалық Ресейдің отарлауы жер-су аттарының өзгертіліп, жаңаша аталуына сөзсіз ықпал еткендігін байқадық.

Тарихи деректерге сүйене отырып, ойконимдердің пайда болуының тарихи кезеңдерге тікелей байланысты екендігін байқауға болады. Бірақ атаулардың нақты хронологиясы (атаулардың уақыт кезіне байланыстылығы) көбіне жазба деректердің қолда барлығына, нақтылығына да байланысты екендігі басты мәселе боп саналды. Алайда, түркі әлемінде ойконимдерді зерттеп білудің ең басты қиындығы жазба ескерткіштердің тапшылығы болса, бұл аз мұралардың өзі тәуелсіздік алғаннан кейін ғана ғылыми айналымға еруге мүмкіндік алды.

Жамбыл облысының ортағасырлық ойконимдері туралы сөз еткенімізде, міндетті түрде, ғалымдар экспедицияларының нәтижелері, жасаған археологиялық қазба жұмыстары, тарихи өлкетану мұрағаттарын жинау бойынша жазған ғылыми еңбектерін басшылыққа алып отырдық. Сол зерттеулер негізіндегі атауларды жұмысымыздың нысаны, нысанасы етіп, талдау жасадық.

Сонымен қорыта айтсақ, аймақ ойконимдерінің пайда болу, даму, қалыптасу жайы сонау б.д. б. ежелгі замандардан басталғанын тарих беттерін зерделей отыра көз жеткіздік. Жамбыл аймағындағы ежелгі заман және ерте ортағасырлық ойконимдер қатарына мына төмендегі атауларды жатқызамыз: Қаңлы мемлекеті, Үйсін мемлекеті, оның астанасы – Шығу (Чечук, Чичучень – «қызыл алқа»), Талас, Тараз, Суяб, Долос, Құлан, Меркі, Аққұм, Ақтөбе, Жуантөбе және т.б.

Облысымыздағы ортағасырлық ойконимдерді зерттеу нәтижелеріндегі тұжырымдармызды қорыта айтқанда, қалалардың сауда жолының бойын-

да жатуы, оның аймағындағы қалалардың да дамуына үлкен әсерін тигізген. X-XII ғғ. қалада болған саяхатшылардың деректеріне қарағанда, 200-ден астам қыстақ-кенттер мен қалашықтар Тараздың төңірегінде қоныс теуіп орталығына айналған. Мұнан көрінетін жағдай, өндіргіш күштің дамуы тек орталық Таразда ғана өсіп қоймай оған көрші жатқан серіктес Атлах, Барсхан, Төменгі Барсхан, Ақтөбе, Түймекент, Төрткөл, Жувиқат, Жикил, Төрткүл т.б. аттары белгісіз қала мен қалашықтар да дамығаны анықталды.

Жаңа дәуірлік ойконимдер, сайып келгенде, қазақ даласы алапат иірімдерді басынан кешірді.

Біріншісі, жоңғар қалмақтарының ғасырға жуық көрсеткен азапты соғысы кезінде олардың билеушілері халықтың жадынан адастыру үшін біраз атауларды өзгертуге күш салған.

Екіншісі, Ресей империясының отарлау саясаты аярылықпен жүргізіліп, қазақ даласын өз меншігіне түбегейлі айналдыруды тарихи қалыптасқан ойконимикалық атауларды барынша ауыстырып, ал жаңа елді мекендердің аттарын Орталық Ресейден келген келімсектердің атынан қойып, қазақтарды этнос ретінде тарих сахнасынан біржола ығыстыруды түпкі мақсат ретінде ұстанғанын нақты мысалдармен дәлелдедік.

Жамбыл облысының осы кезеңге дейінгі басынан кешкен тарихи оқиғалары ойконимиядағы лингвистикадан тыс экстралингвистикалық факторлар, яғни қоршаған ортаның көрінісі арқылы ғана емес, сонымен қатар адамның санасы, оның түсініктері, рухани байлығы арқылы іске асып отырылатындығының куәсі екені дәлелденді. Осы тұрғыдан қарастырғанда, әрбір ойконимиялық жүйе әлемдік дамудың тілдік фрагменті түріндегі ойконимиялық әлем бейнесі ретінде сол жердің, халықтың болмысын көрсететіндігін дәлелдеуге тырыстық.

Атамекен, жер, елді мекен атауларының жиі өзгеріске түсуіне әкеліп соқтыратын елеулі себептер, көбінесе ел тарихындағы жаугершілік, отаршылдық, жаулап алушылық әрекеттерімен тікелей байланыстылығы бар екенін, оның себебін осы Жамбыл облысындағы ойконимдердің сан алуан өзгерістерінен байқадық. Нақтылай айтсақ, Б.д.д. I ғ. бастап-ақ халқымыздың басынан кешкен тарихи оқиғаларын, қазіргі кезде жүргізіліп жатқан археологиялық қазбалар және ғылыми зерттеу жұмыстарының нәтижелерінен білеміз.

Сонымен облыс ойконимдерінің шығу, даму, қалыптасу тарихын төмендегіше бөліп қарастырдық:

1. Ежелгі заман және ерте ортағасырлық ойконимдер (Б.д.д. VIII ғ.);
2. Ортағасырлық ойконимдер (VIII – XVI ғғ.);
3. Жаңадәуірлік ойконимдер (XVI – XIX ғғ.);
4. XX ғ. және Тәуелсіз мемлекет кезеңіндегі ойконимдер (1900 ж. бастап).

Бұған Жамбыл облысы аймағындағы ойконимдер материалдары толық дәлел болады.

Елді мекен атауларының өзгеріске ұшырап, ауысып отыру құбылысы тарихи жағдайларға тікелей байланысты болып келеді. Ойконимдердің тілдік сипаттары жөніндегі тұжырымдарымыз бойынша, Жамбыл облысы ойконимдерінің үш лексикалық қабаттан тұратынын нақты материалдарға негізделіп отырып анықталды:

- 1) субстратты (ежелгі) қабат;
- 2) түркі (қазақ) тілдік қабат: а) көне түркілік қабат; ә) қазақ тілдік қабат;
- 3) кірме қабат. Бұл ішінара: а) араб, иран лексикалық қабат, ә) орыс тілдік қабатқа бөлінеді.

Кірме қабаттар: орыс тілінен енген ойконимдердің басқа араб, парсы тілдерінен енген ойконимдерден айырмашылықтары бар екендігі байқалады. Жұмысымыздың орыс тілді лексикалық қабатында Кеңес дәуіріне дейінгі және кейінгі ойконимдерді тұтас қарастырдық.

Қорыта айтсақ, Жамбыл облысының ойконимиясы өзіне ғана тән стратиграфиялық ерекшеліктерге ие. Әрбір лексикалық қабаттар бірден қалыптаспай, осы аймақтың саяси-әлеуметтік қарым-қатынасы, тарихи кезеңдері мен иірімдерін басынан кешкендігінің дәлелі болып табылады.

Жамбыл облысы ойконимдерінің семантикасы аталып отырған белгілі бір объект жайында тиісті мағлұмат беретіндігі және сол жер-суға адамның қатыстығын да көрсетіп, білдіріп отыратындығын анықтадық. Сонымен Жамбыл облысы ойконимдерін 15 түрлі семантикалық топқа бөліп сараладық.

Зерттеу жұмыстарының нәтижесінде Жамбыл облысы ойконимиясының өзіне тән құрылымдық ерекшеліктері бар екендігі анықталды. Облыс ойконимдер жүйесінің құрылымдық сипаты – ойконимдерді қалыптастыратын қосымшалар, олардың құрылымдық түрлері, жасалу (сөзжасамдық) тәсілдері, детерминативтер мен олардың ойконимиядағы рөлі, топоформанттар мен олардың ойконимді пайда етудегі маңызы мәселердің басын құрайтындығын мысалдар арқылы дәлелдеп бердік.

Қорыта айтқанда, ойконимдік материалдарды жинап, оны тарихи-лингвистикалық жақтан талдаудың тіл тарихы мен қоғам тарихы әрі этнография, география ғылымдары үшін мән-маңызы аса зор екендігін, ойконимдік материалдардың халқымыздың мол қазынасы, мәдени байлығы, тілі мен тарихының қайнар бұлағы, ата мұрасы екендігін, шығу тегіне, тарихына қарай лингвистикалық тұрғыдан ғалымдар еңбектеріне, ғылыми сөздіктерге сүйене отырып талдадық.

Қазақ даласын мекен еткен ежелгі ру мен тайпалардың сонау ықылым заманнан басталатын ұзақ тарихы болғанымен, сол халықтар туралы, олар қоныстанған жер, қала туралы жазба деректер тым аз. Сондықтан да біз, мүмкіндігімізше, еңбегіміздің бұл тарауында ойконимдерге халықтық этимология және ғылыми этимология негізіндегі шығу төркініне түсінік беріп, тарихи-лингвистикалық талдау жасалып салыстырыла отырып зерттелді.

Аймақ ойконимдерінің этномәдени сипаты мен кумулятивтік қызметін анықтаудағы түйіндеріміз бен тұжырымдармыз төмендегіше:

– әр кезде де халық өзі туып өскен елді мекен, жер, су, өзен атын қоюдың бірден-бір заңды авторы деген ұғымды білдіретіндігін;

– қандай бір елді мекен, жер атаулары болсын, олардың алдымен халық тарапынан қойылатынын;

– ойконимдер халықтың тарихи жадының көрінісі ретінде өз ішінде әуелі тілді, рухани ұғым-наным мен дүниетанымды, тіпті әдет-ғұрыпты да, яғни этномәдениетін қоса қамти отырып, кешенді түрде ақпарат берудің көзіне айналғандығын талдап, дәлелдедік.

Бұл еңбегімізді жазу барысында пайымдағанымыз, Жамбыл облысы ойконимдерінің тілдік, этномәдени және кумулятивтік қызметінің біртұтас қазақ жеріндегі онимдерге (ойконимдерге) сай екендігі анықталды.

Жамбыл облысы ойконимдерінің ментальдік саласы олардың кумулятивтік қызметімен анықталады. Бұл қызмет түрінің басты ерекшелігі қоғамның және қоғамда өмір сүретін адамдардың өмірлік тәжірибесін, ментальдік ұғымдарын жинау, сақтау және басқаларға (трансляциялау) жеткізіп отыру. Әрбір ойконимнің кумулятивтік қызметі – жас ұрпақ, сондай-ақ қоғам иесі адам бойындағы тәлім-тәрбиелік интелектіні, сананы, білімділікті, мәдениеттілікті, т.б. жетілдіруге септігін тигізеді. Біз оны жоғарыдағы Жамбыл облысында кездесетін кейбір ойконимдер қатарына талдау жасау арқылы дәлелдедік.

Сайып келгенде, Жамбыл облысы ойконимдерінің тілдік, тарихи маңыздылығын зерттеудің – тарихымыздың бұрынғысын талдап, бүгінгісін зерделеп, болашағын болжауға септігін тигізіп жатқандығын байқау қиын емес. Бүгінгі таңдағы ойконимдердің халық тарихы мен оның игілігіне қызмет етіп, өркениеттілікке қол созуға өз үлесін қосып жатқанының қуәсіміз.

МҰРАҒАТТЫҚ МАТЕРИАЛДАР

**ЖАМБЫЛ ОБЛЫСЫНЫҢ
1939 ЖЫЛЫ ЖӘНЕ ОДАН КЕЙІНГІ КЕЗЕҢДЕРДЕ
ӘКІМШІЛІК-АУМАҚТАРҒА БӨЛІНУІ***

Жамбыл ауданы

1928 жылы 17 қаңтарда Аулие-Ата Сырдария округінің құрамына енгізілді.

1932 жылы 20 мамырда Аулие-Ата Оңтүстік Қазақстан құрамына енеді.

1936 жылы 10 қаңтарда Әулие-Ата қаласы Мирзоянға өзгереді.

1938 жылы 1 шілдеде Мирзоян қаласы Джамбул болып өзгертіледі.

1939 жылы 14 қазанда Оңтүстік Қазақстан облысы құрамынан Джамбул облысы бөлініп шықты.

1939 жылы 14 қазанда Джамбул аданы 15 сельсоветке бөлінді: Ақбұлақ, Ақжар, Ақкөл, Ақтөбе, Аса, Берікқара, Бесағаш, Билікөл, Головачевка, Гродиков, Есентөбе, Қаратөбе, Қараөзек, Қостөбе, Полатқосшы.

1939 жылы 28 желтоқсанда Джамбул ауданының колхоз орталығы Куйбышев болды.

1940 жылы 24 сәуірде Жоғарғы Совет кеңесі шешімімен Көлқайнар селолық советі Свердлов ауданына ауыстырылады.

1954 жылы 12 шілдеде Жоғарғы Совет Президиумының Қаулысы бойынша Ақкөл және Головачевка біріктіріліп, орталығы Головачевка болды. Ақжар және Гродиков сельсоветінің орталығы Гродиков, Ақбұлақ пен Қостөбе бір орталыққа біріктіріліп, орталығы «Красная звезда» селосы болады.

1961 жылы 16 маусымда Берікқара сельсоветі Талас ауданына бағындырылды.

1962 жылы 17 қаңтарда аудан орталығы Асаға ауыстырылады.

1962 жылы 24 желтоқсанда Ақтөбе селсоветі Бесжылдық сельсоветке өзгертіледі.

1963 жылы 2 қаңтарда ҚазССР Жоғарғы Советі Президиумының Жарлығы бойынша біраз аудандар қысқартылады. Аса, Бесжылдық, Билікөл, Головачевка, Ерназар, Есентөбе, Қаратөбе, Көлқайнар сельсоветтері Жуалы ауданына, Бесжылдық, Гродиков, Қостөбе және Полатқосшы сельсоветі Свердлов ауданына қаратылды.

1966 жылы 31 қаңтарда Джамбул ауданының орталығы қайта құрылып, Аса, Головачевка, Ерназар, Қаракемер, Қаратөбе сельсоветтері Жуалы ауданына және Бесағаш, Гродиков, Джамбул, Көлқайнар, Пионер және Полатқосшы сельсоветтері Джамбул ауданына қаратылды.

1973 жылы 17 сәуірде аудан орталығы Джамбул қаласынан өзгеріп, Асаға ауыстырылды.

1975 жылы 5 тамызда Джамбул облисполкомы құрылды.

* Аталмыш жазбалар – зерттеулер нәтижесінде толығынан архивтерден табылған материалдар. Материалдарда берілген топонимикалық атауларға архивтік құжаттағы нұсқасы дәл жазылды. Мысалы, Әулиеата – Аулие-Ата». (З. Қ.).

1975 жылы 30 желтоқсанда Президиумының Жоғарғы Совет Кеңесімен Ильич, Өрнек сельсоветі құрылды.

1976 жылы 1 желтоқсанда 15 аудан мынадай сельсоветтерге бөлінді: Аса, Бесағаш, Головачевка, Джамбул, Ерназар, Ильич, Қаракемер, Қаратөбе, Қарасай, Көлқайнар, Қызылқайнар, Пионер, Полатқосшы, Өрнек.

1981 жылы 22 тамыз – 9 сәуір аралығында Жоғарғы Совет Президиумының Қаулысы, облисполкомның шешімімен Құмшағал, Красная Звезда, Бесжылдық сельсоветтері құрылды.

1991 ж. 5 шілде ҚР Жоғарғы Кеңесі төралқасының №751 қаулысымен Головачев атауы Айша Бибі болып өзгертіліп, орталығы Айша – Бибі болды.

1994 жылы 1 қаңтарда аудан 18 сельсоветке: Аса, Айша Бибі, Ақбұлым, Бесағаш, Гродиков, Жамбыл, Ерназар, Қаракемер, Қаратөбе, Қараой, Көлқайнар, Краснозвезда, Құмшағал, Қызылқайнар, Полатқосшы, Түркісіб, Өрнек болып бөлінді.

Жуалы ауданы

Аудан 1928 жылы қаңтарда құрылған. Әулие-Ата уезінің Бурный – Октябрь, Жуалы, Ванновка, Қошқарата болыстары Шымкенттің құрамында болды. 17 желтоқсан 1930 жылдан бастап аудан орталығы Ванновка селосы болады.

1932 жылы аудан 20 ақпаннан бастап Оңтүстік Қазақстан облысына құрамына енеді. 1951 жылы 15 наурызда Жоғарғы Совет Президиумының Қаулысы бойынша аудан Жамбыл облысының құрамына 20 ауылсовет енді: Алексеев, Ақтөбе, Амансай, Бахатея, Братск, Боралдай, Бурный-Октябрь, Евгеньев, Кантемировка, Қазан, Кременев, Көлбастау, Қоңыртөбе, Күркіреу, Қошқарата, Күреңбел, Некрасов, Петров, Самсонов, Мыңбұлақ.

1954 жылы 12 маусымда Жоғарғы Совет Президиумының Қаулысы бойынша Бахатей сельсовет; Бұралдай Луначар атауын өзгертіп, орталығы Луначарка болады. Кантемировка Некрасовпен бірігеді.

1966 жылы 31 қаңтарда Жоғарғы Кеңес Президиумының бойынша Аса, Головачевка, Ерназар, Қаракемер, Қаратөбе сельсоветтері Жамбыл ауданына қарады.

1967 жылы 2 қаңтарда Берікқара сельсоветі Талас ауданына қарады.

1976 жылы 1 қаңтарда аудан 12 сельсоветтен құралды: Ақтөбе, Билікөл, Большевик, Бурный, Бурно-Октябрь, Евгеньев, Қазан, Кременевка, Луначарка, Петров, Самсонов, Талдыбұлақ.

Көктерек ауданы

1939 жылы қараша айынан бастап Шу ауданынан бөлініп, құрамына Қызылорда, Көктерек, Куйбышев, Сарыкемер және Фурмановка сельсоветтері енді.

1943 жылы 17 қарашада Қызылорда сельсоветі Жамбыл сельсоветіне ауыстырылады. Оның құрамына Көкей, Кантемир сельсоветі енді.

1954 жылы 12 маусымда Көкей сельсоветі Кеңеске ауыстырылады. Көктерек және Коминтерн сельсоветі Кантемирмен біріктіріліп аудан орталығы Бірлік болды.

1959 жылы 27 маусымда Қараөзен мен Фурманов бірігіп, Фурмановка сельсоветі, Кеңес, Коминтерн сельсоветі бірігіп, орталығы Коминтерн сельсоветі болды.

1960 жылы 6 маусымда Куйбышев сельсоветі ретке келтіріледі.

1961 жылы 16 маусымда әкімшілікке бағынған аудан Ұланбел сельсовет Шу ауданына беріледі.

1962 жылы 20 наурызда Құмөзек сельсоветі құрылады.

1963 жылы 2 қаңтарда Шу ауданы құрылып, Джамбул, Көктал, Коминтерн, Құмөзек, Сарыкемер, Ұланбел, Фурманов сельсоветтері беріледі.

Красногор ауданы

1935 жылы 9 қаңтарда Алматы облысының ауданы болды.

1939 жылы 14 қазанда Жоғарғы Кеңес Президиумының Қаулысымен Жамбыл облысына берілді. Оған: Ақтерек, Алға, Беріксай, Ворошилов, Джамантинск, Красногор, Красно-Октябрь, Отар, Ұмтылсай сельсоветтері қарады.

1954 жылы 12 маусымда Джамантин және Ақтерек селолық советі бірігіп Ақтерек сельсоветі болады.

1957 жылы 26 қыркүйекте Красногор мен Қордай ауданы бірігіп, Қордай ауданы болып, орталығы Георгиевка болды.

1973 жылы 24 желтоқсанда Красногор ауданы қайтадан құрылды. Орталығы – Отар. Құрамындағы ауылдық әкімшіліктер: Алға, Красногор, Сарыбұлақ, Жамбыл, поселкілер: Отар, Гвардейский және Қордай.

1975 жылы 30 желтоқсанда Жаңтұрмыс пен Малоархангельск ауыл әкімшілігі құрылды.

1976 жылы 1 қаңтарда Алға, Жаңатұрмыс, Красногорск, Малоархангельск, Ұмтыл ауыл әкімшіліктері құрылды.

1988 жылы 19 шілдеде Красногор ауданының Гвардейский, Қордай, Отар, Алға, Жаңатұрмыс, Кенен, Красногор, Малоархангел, Сарыбұлақ ауылдық әкімшіліктері Қордай ауданына қарасты болып бекітіледі.

Қордай ауданы

Алматы округі 1928 жылы 7 қаңтарда Қастек, Нариманов және Шайтөбе, Шу округтері құрамында құрылды.

1939 жылы 14 қазанда Жамбыл облысы Қордай ауданына мынадай ауыл әкімшіліктері қарады: Ауқатты, Благовещин, Георгиевка, Қарақоңыз, Михайлов, Нововоскресенск, Успенровка, Черная речка, Сортөбе, Еңбек.

1943 жылы 27 қазанда Красногор, Алға ауыл әкімшілігі Қордайға берілді.

1954 жылы 12 шілдеде Новоалександровка мен Қарақоңыз ауылдары бірігіп, Лубзавод ауыл әкімшілігін құрды.

1957 жылы 26 қыркүйекте Қордай Красногорск ауданымен біріктіріліп, Қордай ауданы құрылды. Орталығы – Георгиевка. Ауыл әкімшіліктері: Ақтерек, Бірлік, Ворошилов, Красногор, Красно-Октябрь, Ұмтыл.

1958 жылы 15 қыркүйекте Ворошилов және Красно-Октябрь ауыл әкімшіліктері құрылып, орталығы Красно-Октябрь болды. Георгиевка мен Бірлік бірігіп, Георгиевка ауыл әкімшілігі болады.

1960 жылы 27 мамырда Красногор мен Красно-Октябрь ауыл әкімшілігі бірігіп, Красногор ауыл әкімшілігін құрады.

Лубзавод поселкісі мен Еңбекші ауыл әкімшілігі бірігіп, Лубзавод поселкісін құрады.

1964 жылы 22 маусымда Ақтерек ауыл әкімшілігі Алматы облысына беріледі.

1965 жылы 30 шілдеде Қарақоңыз ауылы Масанчи болып өзгереді.

1967 жылы 1 қазанда Сарыбұлақ ауыл әкімшілігі құрылады. Орталығы Қордай.

1973 жылы 24 желтоқсанда Алға, Красногор, Сарыбұлақ, Ұмтыл ауыл әкімшіліктері Красногор ауданына беріледі.

1975 жылы 10 маусымда Қасық ауыл әкімшілігі құрылады.

1975 жылы 17 қыркүйекте Жамбыл облысы әкімшілігінің шешімімен Завод ауыл әкімшілігі, 1975 жылы 30 желтоқсанда Қаракемер және Рисороб ауыл әкімшілігі құрылды. 1976 жылы 1 қаңтарда Қордай ауданына 7 ауыл әкімшілігі: Ауқатты, Благовещин, Георгиевка, Рисороб, Успенровка, Черная речка, Сортөбе қарасты болады.

1983 жылы 26 мамырда Ұмтыл ауыл әкімшілігі Кенен ауыл әкімшілігі болып өзгеріп, орталығы Кенен ауылы болады.

Мойынқұм ауданы

1964 жылы 31 желтоқсанда құрылған ауданның құрамынан Жамбыл, Қызылтал, Коминтерн, Құмөзек, Сарыкемер, Ұланбел, Фурманов ауылдары Шу ауданына; Жайлауқөл ауылы Талас ауданына кірді.

1967 жылы 2 қаңтарда Жайлауқөл ауылы Сарысу ауданына берілді.

1967 жылы 1 қазанда Қарабөгет ауылы құрылды.

1976 жылы 1 қаңтарда Айдарлы, Жамбыл, Қарабөгет, Коминтерн, Құмөзек, Қызылтал, Сарыкемер, Талдыөзек, Ұланбел, Фурманов Мойынқұм ауданының құрамына кірді.

1986 жылы 27 наурызда Сарыөзек ауылының орталығы Сарыөзек болып белгіленді.

Луговой ауданы

1938 жылы 9 ақпанда ауданынан бөлініп шықты.

1939 жылы 14 қазанда Жамбыл облысына қарасты Луговой ауданында: Ақтоған, Ақыртөбе, Жаңатұрмыс, Калинин, Каменск, Қаракемер, Қорағаты, Қызылшаруа, Луговой, Мойынқұм, Новосел, Сазарық, Сұлутөр, Тельман, Еңбекші ауылдары болды.

1953 жылы 26 қыркүйекте аудан орталығы Луговой ауылы болды.

1954 жылы 12 шілдеде Ақыртөбе ауыл әкімшілігі Терезөзекке бағындырылады. Калинин Тельман ауыл әкімшілігі бірігіп, Калинин ауыл әкімшілігі болды. Мойынқұм Ақыртөбе болып өзгертіледі. Орталығы Ақыртөбе.

1958 жылы 15 қыркүйекте Абай ауыл әкімшілігі құрылды.

1960 жылы 6 маусымда селсовет қаулысы бойынша Ленин поссоветі (поселкелік кеңес) құрылды.

1963 жылы 2 қаңтарда таратылған аудандағы мынадай ауылдар: Абай, Ақтоған, Жаңатұрмыс, Калинин, Каменск, Қызылшар, Құрағаты, Ленин, Луговой және Подгорный Меркі ауданына, Ақыртөбе, Новосель, Сугетин (Сөгеті), Теренөзек ауылдары Свердлов ауданына берілді.

1964 жылы 31 желтоқсанда Луговой ауданы қайта құрылып, орталығы Луговой болды. Оның құрамына Абай, Ақтоған, Жаңатұрмыс, Калинин, Каменск, Қызылшаруа, Құрағаты, Ленин, Луговой, Подгорный ауылдары Меркі ауданынан, Ақыртөбе, Новосел, Сугетин (Сөгеті), Теренөзек ауылдары Свердлов ауданынан кері қайтарылды.

1973 жылы 21 желтоқсанда орталығы Ақтоған ауылына Көгершін аты берілді, Юбилейный ауылының орталығы Новосел ауылы болды.

1975 жылы 25 тамызда Орден ауылы құрылды.

1976 жылы 1 қаңтарда ауданға 11 ауыл қарады. Абай, Ақтоған, Ақыртөбе, Қызылшаруа, Ленин, Луговой, Новосел, Орден, Подгорный, Сөгеті, Теренөзек қарады.

1991 жылы 9 қазанда ауыл ауыл әкімшіліктерінің орталықтары өзгертілді Каменка мен Қарақыстақтың орталығы – Каменка. Сөгеті, мен Қайындының орталығы – Қайынды, Луговой, Құлан ауылдарының орталығы – Құлан болды.

1993 жылы 4 мамырда Калинин ауылы Көкдөнен болып өзгертіліп, орталығы Көкдөнен; Подгорный, Құмарық ауылдарының орталығы – Құмарық болып белгіленді.

1994 жылы 1 қаңтарда ауданда 15 ауылдық әкімшілік болды: Абай, Ақтоған, Ақыртөбе, Жаңатұрмыс, Көкдөнен, Қарақыстақ, Құрағаты, Қызылшаруа, Құлан, Құмарық, Қайынды, Ленин, Новосел, Теренөзек, Өрнек.

Меркі ауданы

1926 жылы 17 қаңтарда Аспара, Меркі, Құмарық болысы Әулие-атаға қарады.

1932 жылы 20 ақпанда Оңтүстік Қазақстан облысының құрамына кірді.

1939 жылы 14 қазанда Жамбыл облысы құрамына кірген ауылдар: Ақтоған, Жаңатұрмыс, Жаңатоған, Кеңес, Красногор, Красный Интернационал, Ленин жолы, Тәтті.

1954 жылы 12 маусымда Красногор және Меркі ауылы Меркі ауылына бірікті, Мыңқазан, Нововоскресенск бірігіп, Нововоскресенск, Ойтал ауылы Кузьминге өзгертіліп, орталығы – Кузьмин болды.

1958 жылы 15 қыркүйекте Ленин жолы, Тәтті ауылдары Тәтті ауылына бірікті.

1960 жылы 27 мамырда Аспара ауылы құрылды.

1962 жылы 24 желтоқсанда Ақтоған ауылы Большевик ауылына өзгертілді.

1963 жылы 2 қаңтарда Луговой ауданының: Абай, Ақтоған, Жаңатұрмыс, Калинин, Қызылшаруа, Құрағаттин, Ленин, Луговой, Подгорный ауылдары қайта Меркі ауданына берілді.

1967 жылы 1 қазанда Новоаспара ауылы құрылды, орталығы – Новоаспара.

1972 жылы 16 маусымда Жамбыл ауылы құрылды.

1973 жылы 21 желтоқсанда Аспара орталығы Ақермен орталығы болып өзгерді.

1976 жылы 1 қаңтарда ауданға мына ауылдар: Аспара, Большевик, Жамбыл, Жаңатоған, Кеңес, Красно-Октябрь, Кузьмин, Меркі, Жаңааспара, Нововоскресенск, Тәтті енді.

1979 жылы 18 шілдеде Жамбыл ауылы Красно-Октябрьге ауысты, орталығы – Красно-Октябрь.

1979 жылы 11 шілдеде атауы өзгерді: Аспара ауылы орталығы – Ақермен ауылы; Красно-Октябрь ауылы – орталығы Сұрат.

Талас ауданы

1928 жылы 17 қаңтарда Сырдария округының құрамына Төменгі Талас, Аса және Талас болыстары кіріп, Оңтүстік Қазақстан облысына енді.

1939 жылы 14 қазанда Жамбыл облысы құрылды. Талас ауданына: Ақөзек, Бостандық, Ерназар, Қараой, Карл Маркс, Қызылту, Қызыл Октябрь, Қызылтаң, Ленин, Сталин, Тамды, Үшарал сельсоветтері кірді.

1943 жылы 27 қазанда Сталин сельсоветінің орталығы Ойық болып өзгертілді.

1954 жылы Ақөзек пен Карл Маркс сельсоветі бірігіп, орталығы – Алғабас; Бостандық, Қызылтаң сельсоветтері бірігіп, орталығы – Бостандық; Қызыл Октябрь ауылы Ақкөлге өзгереді. Орталығы – Ақкөл.

1957 жылы 30 маусымда Ақөзек Бостандық ауылының құрамына енгізілді. Қараой ауылы Қаратау поссоветіне, Сталин сельсоветі Ойық болып өзгерді.

1961 жылы 25 сәуірде орталығы Шолақтау болды.

1961 жылы 16 маусымда Жамбыл ауданындағы Берікқара ауылы Талас ауданына, Ерназар ауылы Жамбыл ауданына беріледі.

1962 жылы 24 желтоқсанда Ленин ауылы Кеңес ауылы болып өзгереді.

1963 жылы 2 қаңтарда Сарысу ауданы таратылып, Байқадам, Жайылма, Жайлаукөл, Коммунар, Комсомол, Түркістан ауылдары Талас ауданына берілді.

1964 жылы 31 желтоқсанда Жайлаукөл ауылы Мойынқұм ауданына берілді.

1965 жылы 24 сәуірде Жайылма, Кеңес ауылы Жамбыл ауылдық советіне бірікті. Жданов ауылының орталығы – Жданов.

1967 жылы 2 қаңтарда Берікқара ауылы Жамбыл атына өзгертіліп, Талас ауданына кірді. Байқадам, Жайылма, Коммунар, Комсомол, Түркістан ауылдары Сарысу ауданына кірді.

1976 жылы 1 қаңтарда ауданда 10 ауыл болды. Олар – Ақкөл, Берікқара, Бостандық, Жданов, Қаратау, Кеңес, Қызылту, Тамды, Үшарал, Ойық.

1989 жылы 6 қаңтарда Жданов ауылы С. Шәкіровке өзгерді, орталығы – Сәду Шәкіров ауылы болды.

1984 жылы 9 тамызда Бостандық ауылдық кеңесі Аққұммен бірікті. Орталығы – Аққұм ауылы.

1994 жылы 1 қаңтарда аудан құрамына 11 ауыл кірді, яғни – Ақкөл, Аққұм, Берікқара, Бостандық, Қаратау, Кеңес, Қызыләуіт, Тамды, Үшарал, Ойық, С. Шәкіров.

Сарысу ауданы

1928 жылы құрылды.
 1930 жыл 17 желтоқсанда Кентарал салынады.
 1933 жылдың 22 ақпанына дейін Қарағанды облысы құрамына кіреді.
 1939 жылы 20 ақпаннан Оңтүстік Қазақстан облысына кірді.
 1939 жылы 14 қазанда Жамбыл облысы құрамына кіреді. Ауылдық кеңестер: Жайылма, Жайлаукөл, Жонсай, Калинин, Коммунар, Комсомол, Ленин, Сталин, Талдыбұлақ, Төрткөл, Үшбас болды.
 1940 жылы 13 тамызда Төрткөл ауылы Кагановичпен ауыстырылды.
 1945 жылы 12 шілдеде Жайылма, Калинин және Ленин ауылдық кеңестері қосылған. Бұлардың бәрінің орталығы – Ленин ауылдық кеңесі болып табылды. Байқадамның орталығы – Байқадам болды.
 1952 жылы 31 желтоқсанда ауданда Ұланбел поселкелік кеңесі құрылды.
 1956 жылы 6 наурызда Ұланбел поселкесі Шу ауданына қаратылды.
 1957 жылы 30 тамызда Жонсай және Талдыбұлақ ауылы Жайлаукөлмен қосылып, Жонсайға қосылды. Ленин және Сталин ауылдық кеңестері: Түркістан және Үшбас ауылымен қосылып, Түркістан болды.
 1957 жылы 27 желтоқсанда Каганович ауылы Коммунар ауылына ауыстырылды.
 1960 жылы 18 қазанда Жонсай ауылы Жайлаукөлге қосылды. Орталығы Жайлаукөл болды.
 1962 жылы 12 ақпанда Сталин ауылдық кеңесі Жайылма ауылдық кеңесі болып өзгерді.
 1963 жылы 2 қаңтарда Байқадам, Жайылма, Коммунар, Комсомол және Түркістан ауылдары Талас ауданына және Жайлаукөл Мойынқұм ауданына кірді.
 1967 жылы 2 қаңтарда Сарысу ауданы қайта құрылып, оның құрамына Талас ауданынан Жайлаукөл ауылдық кеңесі енгізілді. Оның құрамында Шығанақ, Қамқалы, Жайлаукөл ауылдары бар.
 1967 жылы 1 қазанда Қамқалы ауылдық кеңесі құрылды. Орталығы – Шығанақ.
 1974 жылы 1 қаңтарда аудан құрамында: Байқадам, Жайылма, Жайлаукөл, Комсомол, Қамқалы, Коммунар, Түркістан, Жаңарық ауылдары болды.

Свердлов ауданы

Ауылдар: Буденовка, Бурылсай, Жалғызтөбе, Джиембет, Қарабекер, Қарасу, Кеңес, Көкөзек, Көлқайнар, Комсомол, Көктерек, Ленин, Михайловка, Политотдел, Ровное, Сазтерек, Тегістік.
 1940 жылы 26 қаңтарда Көлқайнар ауылы Жамбыл ауданына беріледі.
 1943 жылы 27 қаңтарда Джаңа тұрмыс Көкөзек ауылына беріледі, Қызылқұмның орталығы – Қызылқұм.
 1954 жылы 12 шілдеде Буденовка және Қызылқұм бірігіп, Бурыл болды. Жиёмбет, Жалғызтөбе, Политотдел, Тегістік ауылы құрылды.
 1958 жылы 25 ақпанда Буденновка мен Ақжардың орталығы Ақжар болды.
 1963 жылы 2 қаңтарда Бесағаш ауданы болады. Гродиков, Қостөбе, Полатқосшы Жамбыл ауданына кіреді. Ақыртөбе, Новосельск, Сөгеті Луговойға қарасты болды.

1964 жылы 31 желтоқсанда Ақыртөбе, Новосель, Сөгеті және Теренөзек Луговойға енді. 1976 жылы 1 қаңтарда 14 ауыл кірді: Ақжар, Жалғызтөбе, Жаңатұрмыс, Ынтымақ, Қарасу, Кеңес, Киров, Көктерек, Комсомол, Қостөбе, Ленин, Михайловка, Ровный, Сазтерек.

1988 жылы 19 сәуірде Буденовканың орталығы Түймекент болды.

1980 жылы 9 маусымда Политотдел орталығы – Политотдел, осыған Мырзатай да кірді.

1994 жылы 1 қаңтарда ауданда: Буденовка, Жалғызтөбе, Жаңатұрмыс, Ынтымақ, Қарасу, Ботамойнақ, Ленин, Михайловка, Политотдел, Ровный, Сазтерек ауылы болды.

Шу ауданы

1925 жылы 3 маусымда Жетісу губерниясы Алматы облысының үш болысынан тұрды.

1930 жылы аудан орталығы Шу болды. 1932 жылы 20 ақпанда аудан Алматы облысының құрамына кірді.

1939 жылы 14 қазанда Жамбыл облысының құрамына кіреді.

1939 жылы аудан құрамына: Алға, Ворошилов, Жаңақорған, Дулат, Қорағат, Кеңес, Киров, Новотроицк, Жаңа Шу, Ескі Шу, Өндіріс ауылдары болды.

1943 жылы 27 қарашада Панфилов ауылы құрылып, орталығы Сарыбұлақ болды.

1954 жылы 12 маусымда Дулат, Кеңес ауылдық кеңестері біріктіріліп, орталығы Ақтөбе болды.

1956 жылы 5 мамырда Ұланбел ауылы Сарысу ауданының құрамынан Шу ауданына берілді.

1958 жылы 15 қыркүйекте Далақайнар ауылы құрылды. Орталығы Өндіріс ауылы болды.

1960 жылы 27 мамырда Панфилов, Ескі Шу ауылдық кеңестері біріктірілді.

1961 жылы 16 маусымда Ұланбел ауылы Көктерек ауданына беріледі.

1962 жылы 24 желтоқсанда Ворошилов ауылы Ленин ауылына өзгертілді.

1964 жылы 31 желтоқсанда Жамбыл, Қызылтал, Коминтерн, Құмөзек, Сарқырама, Ұланбел, Фурмановка ауылы жаңадан құрылған Мойынқұм ауданының құрамына енгізіледі.

1967 жылы 1 қазанда Тасөткел ауылының орталығы Тасөткөл болып белгіленді.

1976 жылы 1 қаңтарда аудан құрамында мына ауылдар болды: Абай, Ақтөбе, Андреев, Бірлікүстем, Далақайнар, Жаңақоғам, Жаңа Шу, Қаратоған, Кеңес, Киров, Көкқайнар, Ленин, Новотроицк, Тасөткел.

1977 жылы 17 наурызда Тасөткел ауылы Жайсаңға өзгеріп, орталығы Жайсаң болады.

1979 жылы 18 шілдеде Новопуть ауылы орталығы Жаңажол болып аталынды.

1992 жылы 6 шілдеде ауыл атаулары өзгертілді: Кеңес, Дулат ауылдарының орталығы Балуан Шолақ болды.

1993 жылы 27 мамырда Тасөткел ауылы құрылды. Орталығы Тасөткел.

1994 жылы 2 қаңтарда ауданда төмендегі ауылдар болды: Абай, Ақтөбе, Алға, Андреев, Бірлік, Далақайнар, Ескі Шу, Жайсаң, Жаңақоғам, Жаңа Шу, Дулат.

Жамбыл қаласы

1864 жылы бұрынғы тұрғылықты халық Әулие-Ата деп атаған.

1936 жылы 10 қаңтарда қаланың атауы Мирзоян болып өзгертілді.

1938 жылы 6 маусымда Мирзоян қаласы Жамбыл болып өзгереді.

1939 жылы 14 қазанда қала Жамбыл облысының орталығы болды.

1959 жылы 14 тамызда Жамбыл қаласының құрамына жұмысшы поселкелер Жамбыл мен Сахзавод кіреді.

1962 жылы 3 мамырда Жамбыл облысының Оңтүстік Қазақстан өлкесіне енуіне байланысты, Жамбыл қаласы облысқа бағынысты болады.

1964 жылы 1 желтоқсанда өлкенің таралуына байланысты қала қайта республикаға бағынысты қалаға айналып, облыс орталығы болды.

1973 жылы 25 желтоқсанда Жамбыл қаласында Завод және Орталық (Центральный) аудандары құрылды.

Жаңатас қаласы

Оңтүстік Қазақстан өлкелік комитетінің шешімімен 1964 жылы 26 наурызда Жаңатас поселкесі Қаратау қалалық советіне бағындырылды, қалалық поселкелер құрылды.

1969 жылы 25 маусымда Жаңатас поселкесіне қала мәртебесі берілді. Сөйтіп аудандық бағыныстағы қала мәртебесіне ие болды.

1971 жыл 12 тамызда Жаңатасқа облысқа бағынатын қала мәртебесі берілді.

Қаратау қаласы

1945 жылы 30 тамызда Шолақтау жұмысшы поселкелік советі құрылды.

1963 жылы 14 қаңтарда Шолақтау Жамбыл қалалық советінің әкімшілігіне бағындырылды.

1963 жылы 29 қарашада Шолақтау қаласының атауы Қаратау қаласы болып өзгертілді.

Шу қаласы

1960 жылы 24 желтоқсанда Шу қаласы Шу ауданына бағындырылды. Сол кезде Қосқұдық құрамына енді.

1964 жылы 31 желтоқсанда Шу қаласы Жамбыл облысының Шу ауданының құрамына кіріп, аудандық бағыныстағы қала мәртебесі берілді.

1965 жылы Шу қаласы облысқа бағынатын қалаға айналдырылды.

Қалалық поселкелер

1. Ақсүйек 1959 жылы 16 желтоқсанда Шу қалалық советінің құрамына енді.

2. Ақбақай 1977 жылы 22 ақпанда Мойынқұм ауданының құрамына енді.

3. Бірлік 1949 жылы 25 қарашада Бірлік жұмысшы-поселкесі категориясына өтті. 1963 жылы 14 қаңтарда Шу қаласының әкімшілігіне беріледі. 1964 жылы 31 жылы Шу ауданына беріледі. 1965 жылы 26 желтоқсанда Шу қалалық советіне беріледі.

4. 1970 жылы 16 қыркүйекте Қордай ауданының Отар поссоветі Гвардейский болып өзгертілді. 1973 жылы 9 сәуірде Жамбыл облисполкомының шешімімен қалалық поселкелер категориясына өтті. 1973 жылы 24 желтоқсанда Красногор ауданына берілді. 1988 жылы 9 шілдеде Красногор ауданы Қордай ауданының құрамына енді.

5. Гранитогор 1954 жылы 25 тамызда Меркі ауданына жұмысшы поселкесі болып кірді. 1963 жылы 14 қаңтарда Шу горсоветінің әкімшілігіне берілді. 1963 жыл 29 наурызда Гранитогор Меркі ауданының қарамағына өтті.

6. 1964 жылы 17 қаңтарда Көктал елді мекені Қаратау горсоветінің қалалық поселке категориясына өтті. 1971 жылы 26 тамызда Көктал поссоветіне жатқызылды.

7. Қордай 1957 жылы Оңтүстік Қазақстан өлкелік комитетінің шешімімен құрылды. 1963 жылы 14 қаңтарда Қордай Шу горсоветінің әкімшілігіне беріледі. 1964 жылы 28 қаңтарда Қордайдың құрамына кіреді. 1973 жылы 24 желтоқсанда Красногор ауданының құрамына берілді.

8. Луговой 1938 жыл құрылды. 1963 жылы 2 қаңтарда Шу қалалық советінің әкімшілігіне берілді. 1964 жылы 31 желтоқсанда Луговой ауданы құрамына енгізілді.

9. Мыңарал 1951 жылы 21 мамырда Қарағанды облысының Шет ауданынан Жамбыл облысының Көктерек ауданына қосылды. 1963 жылы 2 қаңтарда Мыңарал Шу горсоветінің әкімшілігіне беріледі. 1965 жылы 9 сәуірде Мойынқұм ауданына қарасты Балқаш ауылы Алматы облысына беріледі. 1967 жылы 27 маусымда Алматы облысы Балқаш ауданына қарасты Мыңарал қалалық поселкесі Жамбыл облысының Мойынқұм ауданына берілді.

10. 1964 жылы 31 желтоқсанда Мирный елді мекені Мойынқұм ауданының әкімшілігіне өтіп, жұмысшы поселкесі аталды.

11. Ойтал 1937 жылы Оңтүстік Қазақстан облысы Меркі ауданының құрамында болды. 1939 жылы 14 қарашада Жамбыл облысына қарады. 1963 жылы 14 қаңтарда Шу горсоветінің әкімшілігіне берілді.

12. Отар 1941 жылы 23 маусымда Отар елді мекені Жамбыл облысы Красногор ауданының жұмысшы поселкесі категориясына өтті. 1957 жылы 26 қыркүйекте Қордай ауданына өтті. 1963 жылы 14 қаңтарда Шу горсоветінің құрамына беріледі. 1964 жылы 31 желтоқсанда Қордай ауданына қаратылды. 1973 жылы 24 желтоқсанда Красногор ауданының орталығы болды. 1988 жылы 9 шілдеде Қордай ауданына беріледі. 1994 жылы 28 қазанда Отар поссоветі Отар сельсоветі болып құрылып, орталығы Отар болды.

13. 1951 жылы 8 маусымда Көктерек ауданының Теміржол станциясы Хантау елді мекені жұмысшы поселкесі категориясына өтті. 1963 жылы 2 қаңтарда Көктерек ауданының таратылуына байланысты Шу ауданы әкімшілігіне берілді. 1964 жылы 31 желтоқсанда Мойынқұм ауданының құрамына өтті.

14. 1954 жылы 13 қарашада Көктерек ауданының Теміржол станциясындағы Шығанақ елді мекені жұмысшы поселкесі категориясына өтті. 1963 жылы 2 қаңтарда Шу горсоветінің әкімшілігінің құрамына берілді. 1964 жылы 31 желтоқсанда Мойынқұм ауданы құрамына өтті.

Таратылған

1. 1937 жылы Джамбул Джамбул ауданының құрамында болды. 1959 жылы 14 тамызда Джамбул қаласының құрамына енгізіледі.

2. Сахзавод Сахзавод елді мекені Жамбыл ауданының құрамындағы жұмысшы поселкесі болды. 1959 жылы 14 тамызда Жамбыл қаласының құрамына енді.

3. Шу 1937 жылы Шу ауданының құрамында болды. 1980 жылы 24 желтоқсанда қала атанып, Шу ауданының құрамына енді.

4. Шолақтау 1945 жылы 30 тамызда жұмысшы поселкелік советі атанды.

ЖАМБЫЛ ОБЛЫСЫ ӘКІМШІЛІК-ТЕРРИТОРИЯСЫНЫҢ ӘР ЖЫЛДАРДАҒЫ ӨЗГЕРІСТЕРІ

1939 жыл

1939 жылы 14 қарашада Жамбыл облысы құрылды.

1939 жылы 28 желтоқсанда Жамбыл облысының орталығы Жамбыл ауданы болды.

1940 жыл

1940 жылы 26 сәуірде Көлқайнар ауыл советі Свердлов ауданынан Жамбыл ауданына берілді.

1940 жылы 13 тамызда Төрткөл ауыл советі Сарысу ауданына өзгереді.

1941 – 1945 жылдар

1941 жылы 23 маусымда Жамбыл облысының Красногор ауданының Отар елді мекені жұмысшы поселкесі категориясына өтті.

1943 жылы 27 қарашада әкімшілік-территорияны, бөлу кезінде мынадай өзгерістер енгізіледі: Көктерек, Красногор, Қордай, Свердлов аудандары сельсоветтері.

1949 жыл

1949 жылы 25 қарашада Бірлік жұмысшылар поселкесі категориясына өтті.

1949 жылы 20 қарашада Жамбыл ауданындағы Сахзавод та жұмысшылар поселкесі категориясына өтті.

1951 жыл

1951 жылы 15 наурызда Жуалы ауданы Оңтүстік Қазақстан облысының құрамынан Жамбыл облысына өтті.

1951 жылы 21 мамырда Мыңарал елді мекенінің Қарағанды облысы Шет ауданынан Жамбыл облысының Көктерек ауданының құрамына жұмысшы поселкесі ретінде енді.

1952 жыл

1952 жылы 31 желтоқсанда Жамбыл облысының Сарысу ауданының құрамында Ұланбел поссоветі құрылды.

1953 жыл

1953 жылы 26 қыркүйекте Луговой ауданының орталығы Луговой селосы болды.

1954 жыл

1954 жылы 12 шілдеде Жамбыл облысының әкімшілік-территориясына өзгерістер енгізілді.

1954 жылы 13 қарашада Жамбыл облысы, Көктерек ауданының теміржол станциясы – Шығанақтың Шығанақ елді мекеніне, жұмысшы поселкесі категориясына өзгерді.

1956 жыл

1956 жылы 6 наурызда Сарысу ауданының құрамындағы Ұланбел поселкесін Жамбыл облысының Шу ауданының құрамына беру.

1957 жыл

1957 жылы 30 шілдеде Жамбыл облысының Талас, Сарысу аудандарын территориялық-әкімшілік жағынан бөлу.

1957 жылы 16 тамызда Жамбыл облысы Жуалы ауданында Бурный поссоветі құрылды.

1957 жылы 16 тамызда Жамбыл облысының Жуалы ауданының Некрасов, Тамдыбұлақ ауылдық советтерін қосу.

1957 жылы 26 қыркүйекте Қордай, Красногор ауданы Жамбыл облысына біріктіріледі.

1957 жылы 27 желтоқсанда Жамбыл облысы Сарысу ауданы Каганович ауыл советін өзгерту туралы жарлық.

1958 жыл

1958 жылы 25 ақпанда Жамбыл облысына Свердлов ауданы, Буденовский сельсоветін өзгерту туралы жарлық.

1958 жылы 15 қыркүйекте Жамбыл облысының, Луговой, Меркі, Свердлов аудандарының әкімшілік-территориясын бөлуге өзгертулер енгізу.

1958 жылы 15 қыркүйекте Жамбыл облысындағы Қордай ауданының әкімшілік-территориялық бөлу кезінде өзгертулер енгізу туралы жарлық.

1959 жыл

1959 жылы 27 маусымда Жамбыл облысы селолық және ауылдық советтерді біріктіру туралы жарлық.

1959 жылы 14 тамызда Сахзаводындағы жұмысшы поселкесін Жамбыл қаласына қосу.

1960 жыл

1960 жылы 6 маусымда Жамбыл облысының Жуалы, Көктерек, Луговой аудандарының әкімшілік-территориялық бөлуге өзгертулер енгізу туралы жарлық.

1960 жылы 18 қазанда Жамбыл облысы, Сарысу ауданының Жеңіс поссоветін өзгертуі туралы жарлық.

1961 жыл

1961 жылы 25 сәуірде Жамбыл облысы Талас ауданының орталығын өзгерту туралы жарлық.

1962 жыл

1962 жылы 17 қаңтарда Жамбыл ауданы орталығын Аса ауылына ауыстыру туралы құжат.

1962 жылы 12 ақпанда Сарысу ауданының Сталин сельсоветін Жайылма сельсоветімен ауыстыру.

1962 жылы 20 сәуірде Көктерек ауданының Құмөзек сельсоветін құру.

1962 жылы 3 мамырда Оңтүстік Қазақстан өлкесін құру және оған Жамбыл облысының территориясын қосу туралы құжат.

1962 жылы 24 желтоқсанда Жамбыл облысындағы кейбір сельсоветтердің атын өзгерту туралы.

1963 жыл

1963 жылы 14 қаңтарда Шу қалалық советке Ақсүйек, Бірлік, Гранитогор, Қордай, Луговой, Отар, Хантау, Шығанақ қалалық советтерді беру туралы шешім.

1963 жылы 14 қаңтарда Шолақтау қалалық поселкесін Жамбыл қалалық советке беру туралы шешім.

1963 жылы 29 наурызда Гранитогор, Ойтал, Шу қалалық поселкелерін Меркі ауданының құрамына беру туралы шешім.

1963 жылы 3 сәуірде Шу ауданы горсоветінің Мыңарал поссоветін Алматы облысының Балқаш селолық ауданына беру туралы құжат.

1963 жылы 29 қарашада Жамбыл облысы Шолақтау қаласын Қаратау қаласы деп өзгерту туралы құжат.

1964 жыл

1964 жылы 17 қаңтарда Қаратау қалалық советінің Көктал елді мекенінің қалалық поселкесіне ауысуы туралы шешім.

1964 жылы 26 наурызда Жаңатас елді мекенін Қаратау қалалық советінің құрамындағы поселке категориясына өткізу шешімі.

1964 жылы 1 желтоқсанда Оңтүстік Қазақстан өлкесінің таралуына байланысты Жамбыл облысының Қазақстан Республикасына бағынуы туралы құжат.

1964 жылы 31 желтоқсанда Жамбыл облысының қарамағындағы Мойынқұм, Луговой аудандарының құрылуы туралы құжат.

1965 жыл

1965 жылы 7 қаңтарда Жуалы мен Свердлов аудандарының әкімшілік-территориялық бөлісу туралы шешім.

1965 жылы 7 маусымда Свердлов ауданында Киров ауылы құрылып, орталығы Үлгілі болды.

1967 жыл

1967 жылы 2 қаңтарда Жамбыл облысында Сарысу ауданының құрылуы туралы құжат.

1967 жылы 2 қаңтарда Берікқара сельсоветін Жуалы ауданынан Талас ауданына беру туралы құжат.

1967 жылы 27 маусымда Алматы облысы Балқаш ауданы Мыңарал қалалық поселкесін Жамбыл облысының Мойынқұм ауданының құрамына беру туралы құжат.

1967 жылы 1 қазанда Сарысу ауданында Қамқалы сельсоветі құрылды.

1967 жылы 1 қазанда Шу ауданында Тасөткел сельсоветін құру шешімі.

1967 жылы 1 қазанда Красно-Октябрь ауыл советінің орталығын Сұрат селосына көшіру және Меркі ауданына Новоаспаринск сельсоветін құру шешімі.

1969 жыл

1969 жылы 25 маусымда Жаңатас жұмысшы поселкесін қала етіп Талас ауданына бағынысты ету құжаты.

1970 жыл

1970 жылы 12 ақпанда Қордай ауданының Лубзавод сельсоветін Степанов советінің атына көшіру туралы шешім.

1971 жыл

1971 жылы 26 тамызда Жаңатас қаласын облысқа бағынысты ету туралы құжат.

1971 жылы 26 тамызда Қаратау горсоветіне қарайтын Көктал селосын қалалық поселке категориясына өткізу шешімі.

1972 жыл

1972 жылы 7 шілдеде ауыл советтерін атау туралы шешім.

1973 жыл

1973 жылы 9 сәуірде Қордай ауданының Гвардейский елді пунктін қалалық поселке категориясына өту туралы шешім.

1973 жылы 24 желтоқсанда Жамбыл облысында Красногор ауданын құру туралы құжат.

1973 жылы 25 желтоқсанда Жамбыл қаласында екі қалалық ауданды құру туралы құжат.

1975 жыл

1975 жылы 17 қыркүйекте Қордай ауданындағы ауыл советінің аттарын беру туралы жарлық.

1977 жыл

1977 жылы 22 ақпанда Жамбыл облысының Мойынқұм ауданын құру туралы құжат.

1977 жылы 17 наурызда Шу ауданының Тасөткел сельсоветін қайта атау туралы шешім.

1979 жыл

1979 жылы 11 шілдеде Меркі ауданының кейбір сельсоветтерін қайта атау туралы шешім.

1979 жылы 18 шілдеде Меркі ауданы құрылды.

1980 жыл

1980 жылы 9 тамызда Свердлов ауданында Политотдел сельсоветін құру туралы шешім.

1981 жыл

1981 жылы 9 сәуірде ауыл советтің аттарын қою туралы шешім.

1983 жыл

1983 жылы 14 шілдеде Қордай ауданының Ұмтыл сельсоветін қайта атау туралы шешім.

1984 жыл

1984 жылы 27 наурызда Аққұм селсоветі Талас ауданы Аққұм сельсоветін құру.
1986 жылы 27 Сарыөзек селсоветі Мойынқұм ауданы Сарыөзек ауыл советін құру.

1988 жылы 9 шілдеде Жамбыл облысы Красногор ауданын тарату туралы құжат.

1988 жылы 19 сәуірде Свердлов ауданы Ақжар сельсоветін қайта атау шешімі.

1989 жылы 6 маусымда Талас ауданы Жданов сельсоветін қайта атау шешімі.

1990 жылы 11 желтоқсанда кейбір ауыл советтерін қайта атау шешімі.

1991 жылы 5 шілдеде Жуалы ауданының орталығы Б. Момышұлы атына өзгертілді.

1991 жылы 16 тамызда Мойынқұм ауданы Биназар ауыл советінің құрылуы туралы шешім.

1991 жылы 9 қазанда Луговой, Меркі ауданындағы кейбір ауыл советтерді қайта атау туралы шешім.

1991 жылы 16 тамызда Мойынқұм ауданы Коминтерн сельсоветін қайта атау туралы шешім.

1992 жылы 20 ақпанда Қордай ауданы Қақпатас және Қалғұтты сельсоветтерін құру туралы шешім.

1992 жылы 21 ақпанда Сұлутөр селсоветі Қордай ауданына кіреді.

1992 жылы 6 шілдеде Свердлов ауданы кейбір ауыл советтердің атын өзгерту туралы шешім.

1993 жылы Жамбыл ауданы Ильич сельсоветін қайта атау туралы шешім кіреді.

1993 жылы 16 наурызда Жуалы ауданы кейбір ауыл советтің аттарын өзгерту туралы шешім.

1993 жылы 1 қазанда Қордай ауданы, кейбір ауыл советтердің аттарын өзгерту туралы шешім.

1993 жылы 16 наурызда Луговой ауданы, кейбір ауыл советтің аттарын өзгерту туралы шешім.

1993 жылы 1 желтоқсанда Жамбыл қаласындағы Завод ауданы мен Орталық аудандарын тарату туралы шешім.

**СПРАВОЧНИК АДМИНИСТРАТИВНО-ТЕРРИТОРИАЛЬНОГО
ДЕЛЕНИЯ КАЗАХСТАНА 1920-1936 гг.**

Составитель Базанова Ф.Н., под редакцией к. ист. н. Дахилейгера Г.Ф.

IX. Сыр-Дарьинская область**Центр – г. Ташкент**

1. X. 1921 г. (стр. 108-111)

Сыр-Дарьинская область входила в состав Туркестанской республики. По состоянию на 1 октября 1921 г. она состояла из 7 уездов: **Аулие-Атинский** (27 вол.), Казалинский (22 вол.), Перовский (Ак-Мечетский) (23 вол.), Ташкентский (29 вол.), Туркестанский (17 вол.), Чимкентский (Черняевский) (21 вол.), Мирзачульский (9 вол.).

21 июля 1921 г. Черняевский уезд переименован в Чимкентский уезд, г. Черняев – в г. Чимкент (Утверждено ЦИК ТуркАССР 7 июня 1922 г.).

25 апреля 1922 г. Перовский уезд переименован в Ак-Мечетский уезд (Утверждено ВЦИК 12 октября 1922 г.).

11 октября 1924 г. постановлением ЦК РКП(б) одобрено размежевание советских республик в Средней Азии (Утверждено 2-й сессией ЦИК СССР 27 октября 1924 г.).

В результате нацразмежевания к Казахстану отошла Сыр-Дарьинская область в составе 25 волостей **Аулие-Атинского** уезда, полностью Ак-Мечетского, Казалинского, Туркестанского, Чимкентского уездов, 10 волостей Ташкентского уезда, 2 волости Мирзачульского уезда и 6 волостей Самаркандской области.

К 12 декабря 1924 г. Сыр-Дарьинская область была преобразована в губернию.

1. Аулие-Атинский уезд (Жамбылский)**Центр – г. Аулие-Ата****волости**

1. Агачакская – аул №5
2. Аккультукская – аул №3
3. Александровская – с. Александровка
4. Аспаринская 1)
5. Ассинская – аул №2 1)
6. Баутерекская – аул №2
7. Ботамойнак-Алмалинская – аул №4
8. Бурно-Ивановская 6) – с. Бурно-Ивановское 6)
9. Бурно-Октябрьская 6) – с. Бурно-Октябрьское 6)
10. Восточно-Аспаринская 1) – хут. Радченко
11. Гродековская 10) – Покровская – с. Гродеково
12. Джаильгановская 3)
13. Джаильская 8)
14. Джалпак-Тюбинская 8)

15. Джетыгенская 3)
16. Джувалинская 3) – с. Бурное
17. Дмитриевская – с. Дмитриевка
18. Западно-Аспаринская 1) – аул №1
19. Карабакирская – аул №1
20. Карабалтинская 3) – ур. Карабалты
21. Карабастауская – аул №1
22. Карабуриная 3)
23. Карагатинская – аул №3
24. Каракистанская – аул №1
25. Каракойлинская 7) – аул №4
26. Каракольская – аул №2
27. Кенкольская – с. Дмитриевка
28. Кошкаратинская 4) – ур. Кошкарата
29. Коштюбинская – аул Коштюбе
30. Кум-Арыкская 7) – аул №4
31. Куркуреуская – аул №5
32. Кученейская – аул №5
33. Куюкская – аул №5
34. Макбальская – аул №1
35. Меркинская – с. Мерки
36. Михайловская – с. Михайловка
37. Николай-Польская – с. Николай-Поль
38. Орловская 3) – с. Орловка
39. Петровская – с. Петровка
40. Покровская см. Гродековская
41. Таласская 2) – с. Коштюбе
42. Таминская 5)
43. Тарактинская 5)
44. Таракты-Таминская см. Таминская и Тарактинская
45. Толкановская 8)
46. Урмаральская 8) – с. Орловка
47. Учактинская – аул №9
48. Уч-Курганская – с. Уч-Курган
49. Уюковская – аул №4
50. Чакпакская – аул №4
51. Чалдаварская 3)
52. Чонгирская – с. Мерки
53. Чуйская – аул №3

Примечания:

1. 1 ноября 1920 г. Восточно-Аспаринская и Западно-Аспаринская вол. объединены в Аспаринскую, причем, до 1925 г. Западно и Восточно-Аспаринская вол. объединялись 4 раза (Утверждено Отделом управления Аулие-Атинского уезда 10 декабря 1920 г.).

2. 20 августа 1921 г. образована Таласская вол. из части Коштюбинской вол. (утверждено Отделом управления Аулие-Атинского уезда 23 августа 1921 г.).

3. Карабалтинская и Орловская вол. упоминаются до октября 1921 г. Установить даты образования Джаильгановской, Джетыгенской, Джувалинской, Карабуриной, Чалдаварской вол. не удалось.

4. 15 июля 1922 г., на основании постановления ЦИК ТуркАССР от 4 июля 1922 г., Кошкаратинская вол. перечислена из Чимкентского у. Сыр-Дарьинской обл. Дата ее ликвидации неизвестна.

5. 18 апреля 1923 г. образована Таминская вол., 29 апреля 1923 г. – Тарактинская вол.

6. 5 января 1924 г. Бурно-Ивановская вол. переименована в Бурно-Октябрьскую, а с. Бурно-Ивановское – в с. Бурно-Октябрьское (Утверждено Сыр-Дарьинским облгорисполкомом 28 января 1924 г.).

7. В 1924 г. Каракойлинская вол. переименована в Кум-Арыкскую.

8. Установить когда и к каким волостям присоединены Джаильская, Джалпак-Тюбинская, Толкановская, Урмаральская вол. не удалось.

Х. СЫР-ДАРЬИНСКАЯ ГУБЕРНИЯ

Центр – г. Чимкент

При нацразмежевании республик Средней Азии Сыр-Дарьинская область была передана в состав КазАССР и к 12 декабря 1924 г. переобразована в губернию с центром в г. Чимкенте. В результате нацразмежевания из отошедших к КазАССР волостей Ташкентского и Мирзачульского уездов и волостей Самаркандской области в первых числах ноября 1924 г. образован Ташказахский (Ташкентско-Казахский) уезд (17 вол.).

19 апреля 1925 г. Ак-Мечетский уезд переименован в Кызыл-Ординский.

28 июня 1927 г. образован Карсакпайский аудан на правах уезда в составе 3-х волостей.

17 января 1928 г. Сыр-Дарьинская губерния ликвидирована. Из уездов и волостей губернии образованы ауданы Кызыл-Ординского и Сыр-Дарьинского округов (Утверждено ВЦИК 3 сентября 1928 г.).

Аулие-Атинский уезд. Центр – г. Аулие-Ата, волости

1. Агачакская 2) – аул №5
2. Аккультукская 2) – аул №3
3. Александровская – с. Александровка
4. Аспаринская – аул №2)
5. Ассинская – аул №2
6. Баутерекская 1) – аул №2
7. Ботамойнак-Алмалинская 2) – аул №4
8. Бурно-Октябрьская 2) – с. Бурно-Октябрьское
9. Гродековская 1) (Покровская) – с. Гродеково
10. Джаильгановская 1)

11. Джетыгенская – с. Бурное
12. Джувалинская – с. Бурное
13. Дмитриевская 1) – с. Дмитриевка
14. Зачуйская 5 – с. Ново-Троицкое
15. Карабакирская – аул №1
16. Карабастауская 2) – аул №1
17. Карабуринская 1)
18. Карагатинская 2) – аул №3
19. Каракистакская 2) – аул №1 – аул Сатыбалдинский 2)
20. Каракольская 1) – аул №2
21. Кенесская 2) (Советская) – с. Ново-Николаевка
22. Кенкольская 1) – с. Дмитриевка
23. Кошкаратинская 3) – ур. Кошкарата
24. Коштюбинская 2) – аул Коштюбе
25. Кум-Арыкская – аул №4
26. Куркуреуская 1) – аул №5
27. Кученейская 2) – аул №5
28. Куюкская 2) – аул №5
29. Макбальская 2) – аул №1
30. Меркінская – с. Меркі
31. Михайловская – с. Михайловка
32. Нижне-Таласская 2) – ур. Уч-Арал
33. Николай-Польская – с. Николай-Поль
34. Петровская 2) – с. Петровка
35. Покровская см. Гродековская
36. Советская см. Кенесская
37. Таласская – с. Коштюбе
38. Таминская 4)
39. Тарактинская
40. Учактинская 2) – аул №9
41. Уч-Курганская 1) – с. Уч-Курган
42. Уюковская 2) – аул №4
43. Чакпакская 2) – аул №4
44. Чалдаварская 1)
45. Чонгирская 2) – с. Меркі
46. Чуйская – аул №3

Примечания:

1. В декабре 1924 г. 13 вол. отошли к Кара-Киргизской автономной обл.: Александровская, Баутерекская, Гродековская (Покровская), Джаильгановская, Джетыгенская, Дмитриевская, Карабуринская, Каракольская, Кенкольская, Куркуреуская, Николай-Польская, Уч-Курганская, Чалдаварская (Утверждено Административным отделом Аулие-Атинского уезда 1 декабря 1924 г.).

2. 15 апреля 1925 г. на основании постановления пленума Сыр-Дарьинского губисполкома от 8-9 апреля 1925 г., Агачакская вол. присоединена к Таласской

и Чуйской вол.; Аккультукская – к Ассинской; Карагатинская – к Ассинской и Меркінской; Каракистанская, Чонгирская – к Меркінской. 24 августа 1927 г. вновь образована Каракистанская вол. с центром аул Сатыбалдинский. Дата ее ликвидации неизвестна. Коштюбинская вол. присоединена к Карабакирской и Кенесской (Советской) вол.; Кученейская – к Таласской; Курюкская – к Джувалинской; Макбальская – к Кум-Арыкской; Михайловская – к Кенесской (Советской) и Таласской; Петровская – к Джувалинской, а затем позднее вошла в состав Бурно-Октябрьской вол.; Чакпакская – к Джувалинской; Ботамойнак-Алмалинская вол. образовала Кенесскую (Советскую) вол.; Учактинская и Уюковская – Нижне-Таласскую вол. центр Аспаринской вол. установлен в с. Кузьминка.

3. 1 октября 1925 г. из Ассинской вол. выделилась Кошкаратинская вол. и присоединена к Арыкской вол. Чимкентского у. Сыр-Дарьинской губ.

4. В 1926 г. Таминская вол. передана в Чимкентский у. Сыр-Дарьинской губ.

5. 19 июля 1927 г. образована Зачуйская вол. из частей территории Кок-тюбинской вол. Алма-Атинского у. Джетысуйской губ., Аспаринской и Чуйской вол. Аулие-Атинского у. (Утверждено Сыр-Дарьинским губисполкомом 12 декабря 1927 г.). Дата ликвидации неизвестна.

6. 17 января 1927 г. Аулие-Атинский у., ликвидирован (Утверждено ВЦИК 3 сентября 1928 г.) и из его волостей образованы ауданы Сыр-Дарьинского окр. Карабакирская, Кенесская (Советская) вол. образовали Аулие-Атинский аудан; Бурно-Октябрьская и Джувалинская – Джувалинский р-н; Меркінская – Меркінский аудан; Нижне – Таласская – Таласский р-н; Тарактинская – Сары-Суйский аудан; Чуйский аудан; Аспаринская вол. вошла в состав Меркінского и Чуйского ауданов; Ассинская – в Аулие-Атинский и Таласский ауданы; Кум-Арыкская – в Аулие-Атинский аудан; Таласская – в Аулие-Атинский и Таласский ауданы.

Жамбыл облысы архивінен табылған
(дереккөздер) материалдар

ШАРТТЫ ҚЫСҚАРТУЛАР

а. – ауыл	ЖО – Жамбыл облысы
а. о. – ауылдық округ	з. е. – зат есім
ауд. – аудан	к. – кент
ауд. орт. – аудан орталығы	к. о. – кенттік округ
б.д.б. – біздің дәуірімізден бұрынғы	км – километр
Б.д.д. – біздің дәуірімізге дейінгі	Қ. С. Э. – Қазақ совет энциклопедиясы
га – гектар	Қ. т. т. с. – Қазақ тілінің түсіндірме сөздігі
ес. – есімдік	м – метр
ет. – етістік	Обл. – облыс
жалқ. е. – жалқы есім	Обл. орт. – облыс орталығы
жалп. е. – жалпы есім	ф. – фарсах (1 ф. – 15 км)

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР

1. Административно-территор. деление РК., Вып. 1-2, Алматы, Астана, 2000. 455 с.
2. Административно-территориальное деление Каз. ССР, Изд. 9, Алматы, 1989. 453с.
3. Алипчиев С., Байбосынов К. Свод памятников истории и культуры Джамбулской области. Джамбул, 1982, № 349, 353, 386, 466, 499, 617. Асан Қайғының жерге берген сипаты. Таңшолпан №2, 2001.
4. Ахметұлы Ш. Ежелгі Үйсін елі (Қытай деректері мен зерттеулер). Шыңжаң халық баспасы, Үрімжі, 2005. 386 б. Әбдірахманов А. Қазақстанның жер-су аттары. Алматы, 1959.
5. Әбдірахманов А. Топонимика және этимология. Алматы, 1975.
6. Байбатша Ә. Қазақстанның антропогендік тарихы. Алматы, 2003. 295 б.
7. Байпаков К.М. Средневековая городская культура Южного Казахстана и Семиречья (6- нач. 13 в). Алматы, 1986.
8. Байпаков К.М. Қазақстанның ежелгі қалалары. Алматы, 2005; Бартольд В.В. Отчет о поездке Среднюю Азию с научной целью, 1893-1894 гг. Соч. 9-ти т. Москва, 1966. т. 4. 625 с.
9. Ведомости о населении Сырдарьинской области. ЦГА РУ. Ф. И-269 ОП. 1 Д. 317. Л. 26. 28-35, 36-37, 41-42, 48-49.
10. Дулати М.Х. Тарихи-и-Рашиди. Алматы, 2003. 614 б.
11. Жамбыл облыстық мемлекеттік архив материалдары, Ф. 50, опись-1, дело-4, связка-1, Ф-140, опись-2, д-14, св. -6, 7; Ф-184, о-1, Д-147, Св.-7.
12. Жанұзақ Т. Қазақ топонимдерін этимологиялық тұрғыдан зерттеудің негізгі бағыттары //Ономастикалық хабаршы, №1. Астана, 2004.
13. Жанұзақ Т. Қазақстан географиялық атаулары. Алматы, 2007.
14. Жанұзақ Т., Рысберген Қ. Қазақ ономастикасы. Алматы, 2004.

15. Жұбанов Қ. Қазақ тілі жөніндегі зерттеулер. Алматы, 1999.
16. Конкашбаев Г.К. Словарь казахских географических названий. Алматы, 1963.
17. Қазақстан Республикасының топонимдері, Топонимия Республики Казахстан (қазақша-орысша). Жалпы редакциясын басқарған проф. Т. Жанұзақ. Алматы, 2001.
18. Қайдаров Ә.Т. Қаңлы. Алматы, 2004. 609 б.
19. Қашқари М. Түрік сөздігі. Алматы, 1, 2, 3-том, 1996, 1997, 1998.
20. Қойшыбаев Е. Қазақстанның жер-су аттары. Алматы, 1985.
21. ҚР тарихи және мәдени ескерткіштер жиынтығы. Жамбыл облысы, Алматы, 2002.
22. Құламанова З.А. Жамбыл облысының елді мекен атаулары. Тараз, 2005. 161 б.
23. Мырзахметұлы М. Түркістан Тараз арасы... . Астана, 2002.
24. Мырзахметұлы М. Түркістанда туған ойлар. Алматы, 1998.
25. Назарбаев Н.Ә. Тарих толқынында. Алматы, 1999. 293 б.
26. Нұржекеев Б. Өзендер өрнектеген өлке. Алматы, 1984.
27. Нұрмағанбетов Ә.Н. Жер-судың аты – тарихтың хаты. Алматы, 1994.
28. Орталық Қазақстанның жер-су аттары. (Т. Жанұзақов, А. Абдрахманов т.б.) Алматы, 1989.
29. Подольская Н.В. Словарь русской ономастической терминологии. Москва, 1988. 187 с.
30. Ремпель Л.И. Археологические памятники в Дальних низовьях р. Талас. Труды ИИАЭ КазССР. Археология, Алма-Ата, 1960. 246 с.
31. Рысбаев К. Қазақстан тарихы, Алматы, 1999. 311 б.
32. Справочник по административно-территориальному делению Казахстана 1920-1936 гг., сост. Базанова Ф.М., под редакцией Дахшлейгера Г.Ф. Алматы, 1959.
33. Тараз, Жамбыл облысы, Энциклопедия. Алматы, 2003. 574 б.
34. Тынышбаев М., Материалы к истории киргиз-казахского народа. Ташкент, 1925. 62 б.
35. Облыс ономастикасы (Алматы облысы). Баянжүрек баспасы, Алматы, 2009.
36. Жеріңнің аты – еліңнің хаты, Энциклопедиялық анықтамалық. Алматы: Аруна баспасы, 2006. 606 б. Шуақты өлке, Сенім баспа орталығы, Тараз, 2009.
37. Шу өңірі энциклопедиясы. Асаба баспасы, 2010.
38. Дүйсенбин П. Сарысунама. Алматы: Литера-М, 2008.
39. Дүйсенбин П. Үркердей болып көшкен жұрт. Алматы: Литера-М, 2007.
40. Талас ауданының шежіресі. Құрас. С. Әбсадықұлы. Тараз: Салық тәртібі, 2009.
41. Жамбыл облысы топонимикалық атауларының анықтамалығы. Тараз: Сенім, 2007.
42. Кекілбаев Ә. Талайғы Тараз. Тарихи баян. Астана: Елорда, 2002.
43. Әбділдаұлы Б. Талас, Айша бибі, Қарахан. Алматы: Санат баспасы, 2002.
44. Өркені өскен өлке. Алматы: Бизнес-медиа полиграфиялық компаниясы, 2008.
45. Мойынқұм ауданы. Алматы: «Luxe Media Group», 2012.

«Арыс» баспасының директоры
Ғарифолла ӘНЕС,
филология ғылымдарының докторы

МАЗМҰНЫ

<i>КӨКІРЕКБАЕВ К.</i> Жердің аты – халықтың жады	3
ЖАМБЫЛ ОБЛЫСЫ ТОПОНИМДЕРІ	5
Кіріспе	7
Жамбыл облысы	13
Тараз қаласы	16
Байзақ ауданы (ойконимдер, гидронимдер, оронимдер)	29
Жамбыл ауданы (ойконимдер, гидронимдер, оронимдер)	55
Жуалы ауданы (ойконимдер, гидронимдер, оронимдер)	81
Қордай ауданы (ойконимдер, гидронимдер, оронимдер)	103
Меркі ауданы (ойконимдер, гидронимдер, оронимдер)	131
Мойынқұм ауданы (ойконимдер, гидронимдер, оронимдер)	159
Тұрар Рысқұлов ауданы (ойконимдер, гидронимдер, оронимдер)	201
Сарысу ауданы (ойконимдер, гидронимдер, оронимдер)	227
Талас ауданы (ойконимдер, гидронимдер, оронимдер)	267
Шу ауданы (ойконимдер, гидронимдер, оронимдер)	293
ЖАМБЫЛ ОБЛЫСЫНЫҢ ӘКІМШІЛІК-АУМАҚТЫҚ БІРЛІКТЕРІ	325
ЖАМБЫЛ ОБЛЫСЫНЫҢ ГИДРОНИМДЕРІ	412

ҚОСЫМШАЛАР

<i>ҚҰЛАМАНОВА З.</i> ЖАМБЫЛ ОБЛЫСЫНЫҢ ТОПОНИМДЕРІ (қалыптасу тарихы мен дамуы)	681
МҰРАҒАТТЫҚ МАТЕРИАЛДАР	781
Шартты қысқартулар	802
Пайдаланылған әдебиеттер	802

**Зиба Абдуллақызы
ҚҰЛАМАНОВА**

ЖАМБЫЛ ОБЛЫСЫНЫҢ ТОПОНИМИКАЛЫҚ АНЫҚТАМАЛЫҒЫ

Редакторлары
Ж. ЕСТЕНБАЙ, Ж. ОМАРОВ, П. ДҮЙСЕНБИН
Компьютерде беттеген
Е. МЕЙІРБЕКОВ
Дизайн
Е. МЕЙІРБЕКОВ

Басуға 13.10.2014 ж. қол қойылды.
Пішімі 70x100¹/₁₆. Офсеттік қағаз.
Баспа табағы 50,5
Таралымы 500 дана.

«Арыс» баспасы
050010, Алматы қаласы
Абай даңғылы, 143. 425-кеңсе
тел/факс: 8(727) 394 38 32, 385 74 67
E-mail: arys-kz@mail.ru
anes_gk@mail.ru

«DALAPRINT» баспаханасында басылды
050056, Алматы қаласы, Ереван көшесі, 2

**Халықаралық «Қазақ тілі» қоғамы жанындағы
«Арыс», «Қазақ тілі», «Абзал-ай» баспаларының өнімі**

КТАПТЫҢ АТЫ	Бағасы (теңге)
СӨЗДІКТЕР	
Қазақ әдеби тілінің сөздігі. 1-15 том (А- Я) 2006-2009 ж.	45000
Қазақ тілінің синонимдер сөздігі (академиялық сөздік). 2005 ж., 16500 сөз	2000
Қазақ тілінің орфоэпиялық сөздігі (академиялық сөздік). 2005 ж., 61000 сөз	3000
Русско-казахский словарь 1-2 том (А-Я) 2007 г.	1600
Орфографиялық сөздік. 2007 ж.	800
Синонимдер сөздігі. 2007 ж.	800
Фразеологиялық сөздік. 2007 ж.	800
Тұрақты тенеулер сөздігі. 2007 ж.	800
Диалектологиялық сөздік. 2007 ж.	800
Орфоэпиялық сөздік. 2007ж.	800
Жер-су атауларының анықтамалығы. 2009 ж.	2500
Қазақ есімдерінің анықтамалығы. 2009 ж.	2000
ҚАЗАҚ ТІЛ БІЛІМІНІҢ ОЗЫҚ ҮЛГІЛЕРІ	
Кеңесбаев С. Қазақ тіл білімінің мәселелері. Вопросы казахского языкознания (оқу құралы) 2008 ж.	2000
Балақаев М. Қазақ тіл білімінің мәселелері. Вопросы казахского языкознания (оқу құралы) 2008 ж.	2000
Маманов Ы. Қазақ тіл білімінің мәселелері. Вопросы казахского языкознания (оқу құралы) 2007 ж.	2000
Мұсабаев Ғ. Қазақ тіл білімінің мәселелері. Вопросы казахского языкознания (оқу құралы) 2008 ж.	2000
Айтбаев Ө. Қазақ тіл білімінің мәселелері. Вопросы казахского языкознания (оқу құралы) 2007 ж.	2000
Исаев С. Қазақ тіл білімінің мәселелері. Вопросы казахского языкознания (оқу құралы) 2008 ж.	2000
Сайрамбаев Т. Қазақ тіл білімінің мәселелері. Сөз тіркесі. (оқу құралы) 2010 ж.	2000

Өмірәлиев Қ. Көне түркі әдеби ескерткіштері туралы зерттеулер 2010 ж.	2000
Жұбанов А. Қолданбалы тіл білімінің мәселелері. Вопросы прикладного языкознания (оқу құралы) 2008 ж.	2000
ОҚУ ҚҰРАЛДАРЫ	
Тілеубердиев Б. Қазақ ономастикасының лингвоконцептология негіздері. 2007 ж. (оқу құралы)	400
Омарбекұлы. С. Қазақ тіл білімінің өзекті мәселелері. (еңбектің негізгі бөлімінде диалектология, фонетика, грамматика, әдеби тіл, тіл мәдениеті, ономастика мәселелері қарастырылады (оқу құралы) 2007 ж.	600
Жапбаров. А. Оқушылардың тілін дамыта оқытудың ғылыми-әдістемелік негіздері. 1-кітап (оқу құралы) 2007 ж.	400
Жапбаров. А. Оқушылардың жазбаша тілін дамыта оқытудың ғылыми-әдістемелік негіздері. 3-кітап (оқу құралы) 2007 ж.	400
Жапбаров. А. Оқушылардың ауызша сөйлеу әрекетін дамыта оқытудың ғылыми-әдістемелік негіздері. 4-кітап (оқу құралы) 2008 ж.	400
Жапбаров А. Қазақ тілі стилистикасын оқытудың ғылыми-әдістемелік негіздері. 5 кітап (оқу құралы 2009 ж.)	400
Ескеева. М. Көне түркі және қазіргі қыпшақ тілдерінің моносиллабтық негіздері. 2007 ж.	500
Амирова. Т. Қазақ тілі. Оқу құралы/Учебное пособие. 2005 ж.	270
Қазақ тілінің этнограмматикасы. (оқу құралы) 2005 ж.	250
Әлісжанов.С. Ғылыми прозаның синтаксисі. 2007 ж. құрымдылық және коммуникативтік негіздері (оқу құралы)	400
Сартқожаұлы Қ. Байырғы түрік жазуының генезисі. 2007 ж. (оқу құралы)	1000
Казахский язык без грамматики обучение по моделям речи (полноцветка, оқу құралы), 2008 г.	500
Әлімбек Г. Мазғұмбекова Ә. Қазақ тілі (тарих мамандығын игерушілерге арналған), 2008 ж. 168 бет.	350
Әлімбек Г . Қазақ тілі (көркем шығармалар арқылы тіл үйретуге арналған), 2008 ж. 192 бет.	350
Жунибек А. Введение в сингармоническую фонетику (книга посвящена анализу просодии слова на общefonетическом уровне) 2009 г.	300

Жүнісбек Ә. Қазақ фонетикасы (бұл оқу құралы қазіргі қазақ фонетикасының өзекті мәселелеріне арналған) жұмсақ мұқабада – в мягком переплете 2009 ж., 312 бет.	400
Сыздық Р. Қазақ тіліндегі ескіліктер мен жаңалықтар (ғылыми – танымдық зерттеу) 2009 ж., 272 бет.	400
Момынова Б. Шәкәрім поэзиясының тілі (кітапта ақын тіліндегі қолданысы жиі жекелеген өзек сөздер мен ақынның сөздік қоры, оның идиостилін анықтау мақсатында талданды). 2008 ж., 256 бет.	650
Әбілқасымов Б. Қазақ тілі тарихына қатысты түркологиялық ізденістер. 2011 ж.	350
ҒЫЛЫМИ-ТАНЫМДЫҚ ӘДЕБИЕТТЕР	
Қондыбай С. Таңдамалы шығармалар жинағы, I-XII т.	8400
Байжумин Ж. Туран. Взгляд на историю человеческого общества. 1-4 тетради, 2012 г.	2100
Байжумин Ж. Тұран. Адамзат қоғамының тарихына көзқарас. 1-4 дәптер, 2013 ж.	2100

Ардақты Алаш азаматтары!

Репрессияға ұшыраған Қазақстан зиялыларының мұрасын зерттейтін «АРЫС» қоры жиырма екі жылдан бері жазықсыз жазаланып, аттары аталмай, көпшілік жадынан өше бастаған біртуар азаматтарымыздың мұрасын жинап, еңбектерін жарыққа шығарады; ескерткіш, мүсіндерін жасап, музейлерін жабдықтайды; арыстарымыздың өмірі мен шығармашылығын насихаттаушыларға жәрдем беріп, мерейтойларын өткізуге атсалысады; ардақтыларынан ажырап қалған шаңырақтарға қайырымдылық көмек көрсетеді.

*Қор жанындағы «АРЫС» баспасы
Сіздің түрлі мәдени тапсырыстарыңызды
тез әрі сапалы орындап береді*

050009, Алматы қ.
Абай даңғылы, 143
4-қабат.
425-бөлме
тел./факс: 394 38 32,
385 74 67

е/ш.: 001700102
30070492 (валюта)
Алматы қ-сы
Казкоммерцбанк
МФО 190501724
РНН 600400010767

E-mail: arys-kz@mail.ru
anes_gk@mail.ru